

de MENS

A

Dr. A.H.G. Schaars

Staring Instituut

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten

WALD

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN
WALD
† DE MENS - A

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten :
WALD / onder auspiciën van de WALD-commissie: Jo Daan
... [et al.]. - Doetinchem : Stichting Staring Instituut/

Mr. H.J. Steenbergenstichting. - Ill.

3: De mens - A / A.H.G. Schaars.

Met reg.

ISBN 90-73667-14-3

NUGI 941

Trefw.: Gelderse dialecten ; woordenboeken.

Druk: Drukkerij Zeegers B.V., Doesburg

Lay-out: W.van Keulen

Tekstverwerking: G.J.Agelink

Correctie: B.Bloch - van Rhijn

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN
WALD

†† **DE MENS - A**

Dr. A.H.G. Schaars

Financiële steun van 't Gemeentespaarbankfonds/VSB Bank Doetinchem N.V.
hef ter too bie-edragen dat disse uitgave tut stand kommen kon.

't WALD kump uut onder toezicht van de WALD-commissie;
doorin zit:
dr J.B. Berns, mw dr Jo Daan, drs S. Grit, W. van Keulen,
H.G. Lettink, G.M. Rabeling, dr A.H.G. Schaars

eerder uut-ekommen:

Schaars, A.H.G. 卍 De mens en zien huus
Doetinchem - Staring Instituut - 1984

Schaars, A.H.G. 卍 De mens en de weerd - A
Doetinchem - Staring Instituut - 1987

Schaars, A.H.G. 卍 De mens en de weerd - B
Doetinchem - Staring Instituut - 1989

INLEIDING

In dit —eerste— deel van 't hoofddeel “De mens” wodt de woordenschat egeven dee verband holdt met lichameleke aspecten van den mens. De volgende onderwarpen komt doorbie an de orde: laeftied, uterlek, lichaam en lichaamsdelen, verwerking van etten en drinken, sexualiteit, voortplanting en geboorte, slaop, andere lichameleke verschienselen (as: aosemen, huveren), gezondheid, bezondere lichameleke verschienselen (as: piene, kreunen), zeektes en mankementen, (medische) verzörging.

De opzet en inrichting van dit deel slut himmaol an bie de veurege dree delen. 'n Nederlands talege verantwoording steet in De mens en zien huus (blz. VII - XVI); 'n verantwoording in streektaal steet in De mens en de weerld-A (blz. V - XI). 'n Korte aanvulling is te vinden in De mens en de weerld-B (blz. V). Op maor één —ondergeschikt— punt is dissen opzet neet evolgd. Variatie in woorden en klanken bunt kenmerkend veur streektaal. Toch is —um praktische raedenen— dee variatie neet altied verantwoord bie woorden dee (in 'n bepaold verband) vake veurkomt. Ziek is door 'n veurbeeld van. Näöst ziek kump —in den N Acht— zeeke veur; op kaartjen 80 steet de geografische verspreiding doorvan. Allene in de paragraaf ziekte (blz. 169) is 't verschil in uutspraak tussen ziekte (01) en zeeke (02) verantwoord. In de paragrafen ziek (blz. 170) en slim ziek (blz. 171) wodt op 't verschil ie - ee neet in-egaone omdat dat verschil neet anders is as in ziekte - zeeke. In zon geval steet 't woord cursief. Andere veurbeelden van woorden waarvan de geografische verspreiding neet verantwoord wodt, bunt goed (kump veur näöst good), niet (näöst neet, nit), waezen (näöst waenn, wezzen, bun, zun, zien), hebben (näöst hemme(n)). Preciese verantwoording van al dee variatie zol 't woordenboek onverantwoord dikke emaaft hebben. Zo zollen der bie veurbeeld bie “niet goed” (blz. 165) näöst de meer as 80(!) benamingen dee op-egeven bunt nog: 's zon 12 meugelekheden biekommen deur de combinaties van neet, niet, nit met goed en good, lekker, in orde.

Dit deel was weer nooit “jonk eworden” zonder de hulpe van völle mensen. Leerlingen van dree scholen hebt enthousiast tekeningen emaaft onder leiding van eur docenten Roelofs, Renneboom en Schmidt. 't Kleuren van de tekeningetjes op 't umslag is edaone deur mw. C.Schaars-Kolk. Huusartsen van de afdeling “De Oude IJssel” van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst hebt (in samenwerking met anderen) vraogenliesten in-evuld. Eén huusarts van dee afdeling —dokter R. Bloch— hef adviezen egeven aover specifieke medische probleemgevallen en aover 'n verantwoorde, makkelek toegankeleke indeling van 't materiaal. 't Materiaal uut schrifteteleke bronnen is eleverd deur mw. L. Strijker-Klaij. Ze hef doorveur neet allene 'n selectie motten maken uut de tienduzenden citaten uut allerlei bronnen —woordenbeuke en verhalen— dee op 't Staring Instituut anwezeg bunt veur 't WALD-onderzeuk, maor ze hef dee citaten ok deur interpretatie motten inpassen in 't materiaal wat de metwarkers eleverd hebt. Al met al 'n heel wark! Met völle precisie hef den heer G.J.Agelink 't typewark weer edaone, mw. B.Bloch-van Rhijn de correctie en den heer W.van Keulen de lay-out. Dat 't resultaot van al dee arbeid op tied kloor ekommen is, is veur 't grootste deel te danken an drukkerij Zeegers dee den “kleinen” met de rapklomp (want in minder as 'n maond) op de weerld eholpen hef.

Veur al 't wark wat edaone is, bu'w natuurlek weer heel dankboor, net zo as —'t sprekt weer haoste van zelf— veur den arbeid van de metwarkers. In de dertien joor dat ter an 't WALD ewarkt wodt, hebt meer as 550 mensen 'n structurele biedrage eleverd en meer as 100 mensen 'n incidentele. De tied dee deur al dee metwarkers an 't WALD besteed is, is natuurlek meujlek precies te berekkenen, maor zal —a'j der vanuut gaot dat de meer as 60 vraogenliesten dee tut noe too uut-ekommen bunt, iedere kere in-evuld bunt deur zon 250 metwarkers— in totaal zon 45000 manuur of 225 manjoren bedragen. Gelukkeg de samensteller dee an zon prachteg project leiding gif!

Deutekem, oktober 1993

A.H.G.Schaars

VANAF 1989 WARKT MET/HEBT MET-EWARKT AN 'T WALD:

AALTEN

Mw. H.ter Beest
Mw. G.Dutler
J.W.Geesink
D.W.Geesink-Wisselink
A.Hoiting-Lensink
J.G.H.Huls
H.Kirkskothen-Vreeman
Mw. A.Lensink
J.Ligterink
J.ter Linde-Duenk
W.J.Obbink-Korten
E.Schut
G.Wachterveld
B.J.Wassink
H.G.Lettink

ALMEN

A.Blikman
B.A.Braakman
R.Boschloo
E.W.Kroeze-Boschloo

ANGERLO

H.Heijting
M.Heijting-Jansen
C.J.Pennekamp

BAAK

H.Harmsen-Arfman
H.G.Koekkoek
J.C.M.Koekkoek-Geurts

BELTRUM

A.W.M.Gebbink-Zemann
J.te Vogt

BORCULO

R.Berenpas-Slagter
R.van Donkelaar-
Rhebergen
S.O.van Drooge-Stoffel
H.Hesselink
W.J.Klein Hazebroek
M.Nijland-Hofstede
B.Rhebergen
A.H.G.Schaars

BREDEVOORT

Mw. F.A.B.Beckers
Mw. M.A.P.Beckers
H.C.Daniels

BRONKHORST

E.J. van Leuvensteijn-
Breukink
H.G.Scholten

DIDAM

W.J.Elfrink
M.A.Elfrink-Sanders
J.A.F.Horsting
M.H.W.Horsting-Baars

DINXPERLO

J.Bruggink-te Kiefte
Mw. L.Jansen
W.G.Jansen

DOESBURG

J.C.ten Katen

DOETINCHEM

G.J.Agelink
B.W.Eskes
D.J.Roendorst
G.Roendorst-Jansen

DREMPT

G.B.Hendriksen
L.Hendriksen-Luimes
G.J.Hendriksen
H.J.Hendriksen-Lenselink

DUIVEN

W.J.M.Brands
A.Gerritsen
A.J.Gieben
L.Th.G.Kok

EEFDE

B.Ebbink
J.Ebbink-Pardijs
H.J.Jansen op de Haar
A.Klein Hulze

J.Nijenhuis

J.Regelink
R.H.Weenk

EIBERGEN

H.W.J.Harbers
A.W.A.Harbers-Gunnewijk
H.B.Hulshof
M.Hulshof-Nieuwenhuis
B.J.A.Luttikhuis
A.C.Luttikhuis-Kotte
T.Stam-Bartelink
E.J.Bartelink
D.Bartelink-Floors
B.G.A.Weekink

GEESTEREN

H.Beltman-Lubbers
J.C.Brinkerink-van den
Blink
H.W.Florijn-Bleumink
H.E.Florijn-Lutke Willink
H.J.Florijn-Voskamp
A.Hiddink-Evenhuis

GELSELAAR

J.H.H.Voortman
G.H.Voortman-Voortman

GENDRINGEN

E.Rosier
H.Tekaart

GIESBEEK

J.P.Senhorst

GORSSEL

J.G.Boschloo
D.Boschloo-Boschloo
J.H.Goorman
A.Hoetink-Braakhekke
H.Kleinwolt
J.Klooster
H.Klooster-Zweverink
L.Kreeftenberg
K.W.Makkink

J.G.Makkink-Stenvert
E.Stormink
R.Stormink-Hissink

GROENLO

Mw. H.Groot Bruinderink
H.Hoog Antink
W.Lansink
T.Raben-Bekken
W.J.G.Roerdink
M.Wijnen-Oosterholt

GROESSEN

J.Boss
L.J.A.Evers
H.J.Wichers
J.te Witt

HAARLO

G.J.Havikhorst
J.Havikhorst
D.F.Havikhorst-Brinkerhof

HARFSEN

K.A.Kloppers
G.J.Koeslag
J.Koeslag-Brummelman
Joh.Lamberts
H.Lamberts-Altena

'S-HEERENBERG

B.Mensing

HENGELO

G.J.Geurtsen
J.W.Smeitink
D.Smeitink-Walgemoet
B.Luesink
W.H.Luesink
G.Luesink-Dimmendaal
A.J.Teunissen
G.Teunissen-Lammers

KEPPEL

W.Greven-Wesselink
W.Greven-Willemsen
G.P.Vrieze
H.Vrieze-Kets
L.Vels-Wesselink
L.Wesselink

LAREN

A.J.Bielderman
J.Braakman-Koeslag
G.Dijkerman-Dijkman
H.J.Dijkman
M.Greutink-Bielderman

LATHUM

C.Dorrestijn
J.K.Hupkes
W.G.Hupkes-Nusselder

LICHTENVOORDE

F.H.H.Arink
J.B.F.Boekelder
Fr.Bonnes
J.Buijnink
Pater Hegeman
Ant.Hulshof
H.J.A.Hulshof
H.Krabbenborg
Fr.Lageschaar
J.van der Mosselaar
B.Schutten
M.Vos-Lueb

LOBITH
A.Jansen-de Leeuw
R. de Leeuw-Driessen
H.G.Schimmel-Doornenbal
A.Stift-Hulzebos
E.B.Vierboom

LOCHEM

B.J.Altena
J.Boerman-Maas
H.J.ten Broeke
D.Hiddink-Dijkman
S.G.van der Neer
C.Puyman

MECGHELEN

W.J.Winands

NEEDE

Joh.G.Gakink
J.ten Have
G.H.ter Horst
H.Morssink
H.H.Varenhorst

J.G.Varenhorst-Haarman
J.Lettink-Bisperink

OLBURGEN

A.J.Gosselink
A.G.Gosselink

PANNERDEN

T.Bekker-Kummeling
J.Leenders
M.Leenders-Hendriks
R.Loef-Hendriks
G.Roelofs
J.Willemsen

REKKEN

J.ten Bergen
G.J.Geesink
M.Kerkemeijer-Lubbers
A.Mellink
G.J.J.te Nijenhuis
J.G.Tenkink

RUURLO

J.W.Arffman
J.Arffman-Bannink
W.Bluemers
J.Bruigom
W.Bruigom-Breman
Mw. J.Daan
E.Dijkman
J.Dijkman-Hietbrink
C.Kamperman-Hulshof

SILVOLDE

F.Alofs
H.J.J.Bongers
G.J.H.Doornink
H.Veldhorst

SINDEREN

J.A.Wisselink-Heezen
H.Geurink

STEENDEREN

H.W.Huurnink
E.J.Huurnink-Gerritsen

STOKKUM

H.Harmsen

TOLDIJK
J.H.Bouwman-Walgemoet

VARSSEVELD
A.Colenbrander
H.Gesink
H.Th.Wisman

VOORST
H.J.Lieftink

VORDEN
B.Bargeman
H.C.Kettelerij
D.J.A.Klein Geltink
G.Klein Geltink-
Korenblek

WARNSVELD
A.J.Kuiper
G.M.Kuiper-Nossent

WEHL
W.Bannink
Mw.B.G.Bannink
M.Eijt-Schenning
J.A.Freriks
K.Freriks-Meijnen

WESTENDORP
G.J.Beunk
W.G.Beunk-Wisselink
J.Buunk
A.Buunk-Colenbrander

WESTERVOORT
J.Boerboom
T.Brom
Th. van der Linde-van
Wolferen
I.Reijmer-Kampschreur
H.Volman-Krutwagen

WICHMOND
M.Dimmendaal-Denkens
R.G.Krijt
J.Lamers
H.Pardijs
D.Pardijs-van Zadelhoff
M.Pellenberg-Krijt
Mw.R.Zeevalkink

WINTERSWIJK
H.B.Beskers
L.H.te Hietbrink
G.H.Hoitink
G.J.H.Krosenbrink
H.A.Krosenbrink-Naves
H.J.Nuys
J.van Prooije-Nijenhuis
B.W.Simmelink
D.W.Wilterdink
J.G.te Winkel-Heesen

ZEDDAM
Mw. J.T.B.Berndzen
Mw. W.J.C.Berndzen
Mw. A.Lukkezen
A.G.H.Lukkezen
J.J.Lukkezen

ZELHEM
G.J.Duitshof-Berendsen
H.G.Eelderink-Nijenhuis
M.Masselink
J.H.G.Regelink-Lebbink

ZEVENAAR
A.W.A.Bruins
Th.J.G.Goossen
E.F.M.Wellink-Cramwinckel
H.G.Th.Wenting
Mw. H.E.M.Wenting

ZUTPHEN
G.J.Bierhof
J.H.Bierhof-Jebbink
W.Hetebrij
G.J.Heuvel
G.Nekkers
J.Nekkers
G.J.Terink

ZWIEP
D.J.Dinkelman
A.J.G.Sibinga-Reudink
G.Wegman-Reudink

BUTENGEBIED

BATHMEN
T.Nikkels
R.Stegink-Nikkels

M.Viswart-Höften
F.Volkers
J.te Winkel
W.van Ark
HAAKSBERGEN
B.E.Asbreuk

MARKELO
H.Onstenk
J.H.Sligman-Bussink

WILP
J.Aalpoel

BOCHOLT
H.Schlatt

BORKEN
H.Weddelling

ELTEN
Mw.F.Berg
T.Kok

EMMERICH
F.Wolters

GESCHER
A.Remmelt

HEIDEN
W.Ross

KLEVE
G.van Benthum

RAESFELD
A.Friedrich
Joh. Böckenhoff-Bude

RAMSDORF
Mw.M.Niehues

RHEDE
A.Enting

STADTLOHN
H.Demes

VREDEN
W.Elling
A.Terhürne

An dit deel hebt de
volgende leden van de
afdeling "De Oude IJssel"
der Koninklijke
Nederlandsche
Maatschappij tot
Bevordering der
Geneeskunst met-ewarkt:

H.M.van Amelsvoort sHe
H.H.J.Bisterbosch Sil
R.Bloch Doet
M.F.G.Haan Wehl
J.Knies Terb
D.W.Koster Sil
W.G.van Loenen Ulf
J.H.A.Massop sHe
J.H.Meijer Din
J.H.G.Nieuwenhuisen
Hum
F.Schreuder Hen
K.C.Sorgedragter Terb
N.J.Visser Ulf
K.F.E.Vogelesang Doet

verder hebt met-ewarkt:

A.P.Janssen-Bosman Bor
Mw. M.Gootink Ulf
F.E.Jolink Hum
Mw. J.Kreeftenberg Zel
E.Liebrand-Jansen Vars
W.Rougoor Terb
J.Smeets-Boekhorst Terb
M.Vinkenvleugel Sil

en völle anderen woor-
van ons de namen neet
bekend bunt

*DIALECTLITERATUUR
IS GE-EXCER-
PEERD DEUR:*

G.J.Agelink
H.G.Lettink

*ANDER WARK IS NOG
EDAONE DEUR:*

G.J.Agelink
R.Bloch
B.Bloch-van Rhijn
Mw. J.Daan
Mw. J.Dommerholt
R.Groeneboer
G.Inhester
Mw. E.D.van Keulen
W.van Keulen
C.Keussink
C.F.Schaars-Kolk
T.A.Strijker
L.Strijker-Klaj
C.Visser-Derks
T.Wigger

*DE TEKENINGEN BUNT
EMAAKT DEUR:*

Vrije School de Berkel in
Zutphen, klas 6 o.l.v. den
heer H.Schmidt:

Joanne Freeve
Floris Gerritsen
Amarins de Jong
Bart Peters

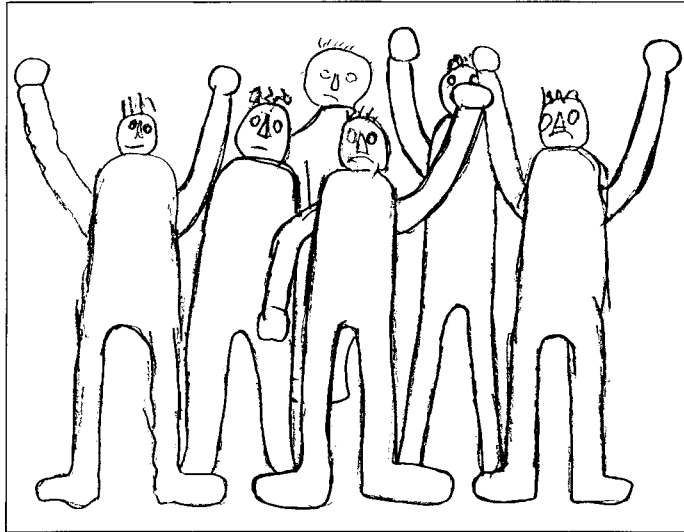
Sabine Vermeulen
Johannes Verwey
Leendert van der Vlist
Roos de Waal
Doeschka Wempe
Waldo Weysenfeld

De G.A. van der
Lugtschool in Gelselaar,
groep 8 o.l.v. den heer
D.J.Renneboom:

Beba Bednarski
Almar de Bruyn
Riette te Geershuis
Ronald Reurink
Thijs te Velthuis
Eva Wentink

R.-K Basisschool De
Tragellijn in Lobith,
groepen 7b, 8a en 8b
o.l.v. den heer G.Roelofs:

Hester de Bruin
Nicky Doornenbal
Daniëlle Douma
Petra Edink
Carin van Es
Sandra Gerrits
Justin Gerritzen
Nancy Grob
Nik Janssen
Lieke de Klein
Liselotte Mertens
Simone Peters
Emiel Stam
Randy Wieland

Leu

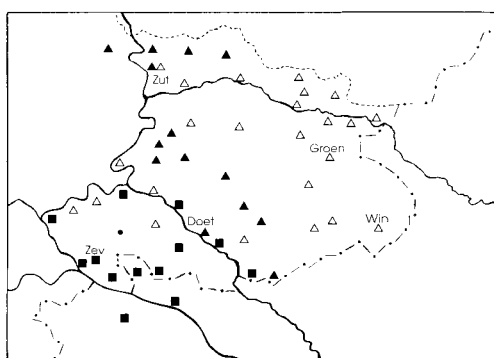
DE MENS NAOR LICHAAM

HOOFDSTUK 1 ALGEMEEN

VOLK, LEU, MENSEN

As verzamename veur 'n (grote) groep mensen wodt de weurde volk, leu en mensen gebruikt. Dat laatste woord is 't niejste en is in 't oosten van den Achterhook minder in gebruik as in de Liemers en 't westen van den Achterhook. Ok door wodt de benaming mensen trouwens nog wel as nije benaming eveuld (kiek onder: Tol, blz. 2). Veur völle plaatsen is op-egeven dat ter gin verschil in betekenis is, maor der bunt toch ok plaatsen dee wel betekenisonderscheid kent. Leu is dan vake 'n kleinere groep as volk; volk is dus onbepaolder. Maor ok de maote van bekendheid spölt in 'n paar plaatsen (Eib, Aal, blz. 2) 'n rolle. En ok is op-egeven dat volk 'n wat mindere sociale stand angif as leu (Groen, blz. 2).

De weurde mensen, leu en volk wodt vake in combinatie gebruikt met bievoegleke naamweurde. Zo komt de volgende combinaties

△ leu 01

■ luj 05

▲ luu(j) 02-03

● lui 06

Leu is in Acht en Liem bekend; in de streek ten noorden van den Olden lesselt is ok luu vake op-egeven. Luj kump veural veur in de Zudeleke Liem. Allene veur Didam is 't standaard-Nederlandse lui op-egeven.

vake veur: deftege leu, nette leu, hoge of grote leu, olde leu, jonge leu; völle mensen, veul minse, onsluj mensen, beste mensen (ezegd tut 'n zaal vol mensen). Met volk wodt vake verbonden: good (good volk), slecht, roew, raar, lasteg, defteg, vremd; ok wodt ter epraot aover: rotvolk. A'j zegt 'wat 'n volk', kö'j twee dingen bedoelen: 1) völle volk 2) slecht volk. Uut alle combinaties blik dat de weurde leu en mensen wat positievere inhold hebt as 't woord volk.

01 VOLK: Acht, Liem / No Acht 1883 [Telge 4, 78], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 206], Win 1971 [Deunk 1,266], Vars 1985 [Telge 6, 391].

02 LEU: Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Sin, Wehl, Dre, Olb, Gies, Lat / Win, 1971 [Deunk 1, 133], Eib 1980 [Telge 1,47] || Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Stlo, Ram, Bor, Hei, Raesf.

03 LUU: Gor, Harf, Eef, Wich, Lar, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol || Wilp.

04 LUUJ: Doet.

05 LUJ: Voo, Sil, Kep, Ang, Wesv, Zev, Zed, Sto, Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.

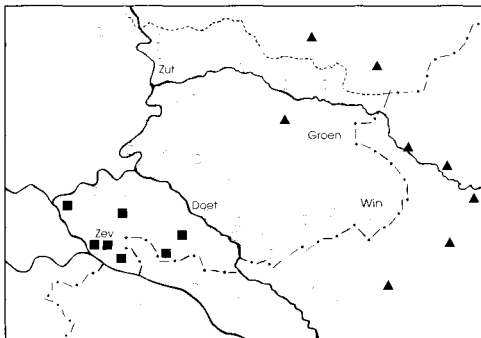
06 LUI: Did.

07 MENSE(N): Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor [soms], Nee, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Gies / Acht 1882 [Telge 2, 85], No Acht 1883 [Telge 4, 71] || Wilp, Boch, Emm, Elt, Kle.

08 MINSE: Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / N Acht 1882 [Telge 2,87], Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119], sHe 1982 [Telge 3, 99], Pan 1988 [Telge 7, 89].

09 MAENSKEN: Bel / Mar, Haak, Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork.

10 MAN: Ruu / Win 1971 [Deunk 1, 140].

○ *mense(n) 07* ■ *minse 08*
 ▲ *maensken 09*

De standaard-Nederlandse benaming mensen kump veural in den Acht veur. In de Liem wodt vake epraot aover minse.

Gees: Der is gin verschil tussen leu en volk, maor ie praot 't vaakste aover volk.

Sil: Der is gin onderscheid: i-j hebt beste mensen, slechte mensen, goeie en slechte luj en goed en slecht volk.

Haa: As ter völle volk is, dan bunt ter 'n hoop leu. [Ok: Nee].

Lich: 't Bunt nette leu; 't is degelek volk.

Win: Der was völle volk bi-j den optocht: olde leu, jonge leu en jonk volk.

Sin: Nee, ik kan niet kommen; ik kriege volk: luu uut de buurte komt op vesite.

Hen: "Wat is ter toech 'n volk op de bene". "Die luu gaot naor de kerke". "Oh; dus der gaot toch nog wel mensen naor de kerke".

Zev: In Zaender wone veul minse; 't Zaenders volk; luj uut Zaender.

Voo: A'j an de klink van de deur rammelt en de hond begint te blökken, dan zeg i-j: "Koest, 't is goed vollek". [Ok: Does]. Die olde luj bunt beste mensen. Bi-j onsluj mensen is dat niet gebrukelek.

Nee: Door hebt de leu niks met te maken; der is volk an de dure (en dat kan der ene of der könt meer waenn). [Ok: Aal].

Gaa 1968: Now ik dachte dat i-j veur dee Wilbrinks völs te min wazzen. Ik wil 't wel wetten maor ik vinne 't naar volk [Van Velzen 3, 79].

Wesd: Volk bunt ter meer as luu.

Ruu: De leu vrogen mie: "Was ter völle

volk?". Ik zegge: "Darteg man".

Wich: A'j 'n paar mensen bie mekare ziet, die 'j niet kent, dan zegge wie: "Die luu kenne wie niet". As ter völle mensen bie mekare bunt, dan zegge wie: "Foj, foj, wat 'n volk is ter". [Ok: Harf]. Deftege mensen nume wie: hoge luu.

Rek: Der lepen 'n stuk of wat leu aover de straote; der was völle volk op 't fees.

Win 1971: VOLKWARK "veel mensen bij elkaar, een grote menigte". En 'n volkwark dat ter in darp was! [Deunk 1, 266].

Win 1978: Tonia hef nog gin gries häörken. Dat kump umdat ze zich van de weld niks antrök. [WELD].

Eib: Volk kump oet 't zelde dorp as iezelf; maor ie kent ze neet zo good bie name; leu komt uut de stad.

Aal: Leu gebroeke wi-j as 't geet um mensen dee'w op z'n minst van anzeen kent.

Groen: Volk hef wat minder anzeen as leu. Ie praot van roew volk, slech volk, zigeuner-volk, ploddevolk. De inwoners van Grolle binnen de grachte heet: 't volk in/oet Grolle.

Tol: Tegenwoordig he'j 't meestal aover mensen; luu en volk bunt uut de mode; 'n hoop volk wöd nog wel ezeg.

Sto: "Zukke könne dat baeter as wi-j", zeg gi-j as 't um elite geet. [ZUKKE].

Win 1971: Jao, der bunt leu en potleu "er zijn mensen en boomstammen" [Deunk 1, 133].

Eef: A'j vrogger 'n huus binnengingen, reep ie vake: "Vollek!". [Ok: Loch, Bor].

Vars 1985: 'n Bezuker röp: "Volk; vollek!". In huus zekt ze dan: "Ik heure wat; door is volk achter", en ze blijft rösteg zitten [Telge 6, 391].

Din: Bi-j de naobers is gin volk in huus.

Win 1971: Kom leukes, 't is hoge tied umme nao hoes hen te gaone [Deunk 1, 133].

Aal: "Mensen, wat ducht ow; zö'w 't hierbi-j laoten?", zegge wi-j as 't al late is en wi-j de vraogenliesten nog neet klaor hebt.

VROUWLEU

Met vrouwleu wodt 'n (onbepaald) antal vrouwen an-eduud.

01 VROUWLEU: Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel,

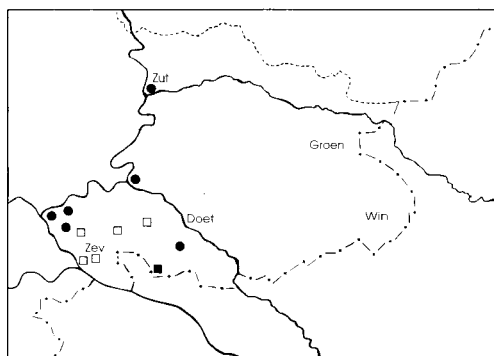
- Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Baa / Win 1971 [Deunk 1, 271].
- 02 VROUWLUIJ: Gor, Harf, Alm, Wich, Lar, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Tol, Ang / Din 1835 [Telge 4, 22].
- 03 VROUWLUIJ: Gen, Voo, Meg, Sil, Kep, Wesd.
- 04 VROLLIE: Wehl, Dui, Zev, Did, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 168], Pan 1988 [Telge 7, 150].
- 05 VROLLUIJ: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 168].
- 06 VROUWVOLK: Zed.
- 07 VROUWE(N): Zut, Does, Lat, Wesv, Groes, Zed.
- 08 WIEF: Pan, Lob.
- 09 WIEVEN: Zut.

Pan: Wief; met 'n lange ie as in 't woord bier. De kerls en de wief zitte bi-j mekaar.

Dui: Op 'n visite zitte de keerls en de vrollie duk bi-j mekaar.

Acht-Tw 1948: Fluitende vrouwleu, krejende hoonder en brullende koone beunt zelen good [Wanink 1, 208].

Win 1971: Vrouwleuraod en bokweitenzaod is niks, of 't is overdaod "de raad die vrouwen geven is niets waard of prima, evenals de wisselvallige oogst van boekweit" [Deunk 1, 31].

- vrollie 04 ● vrolluj 05
 ■ vrouwe(n) 07

't Standaard-Nederlandse woord *vrouwe(n)* kump veural in 't westen van onze streek veur; o.a. in de steden Zut, Does, Wesv en omgeving. In de Liem bunt ok nog twee bezondere benamingen in gebruik: *vrollie*, *vrolluj*.

MANSLEU

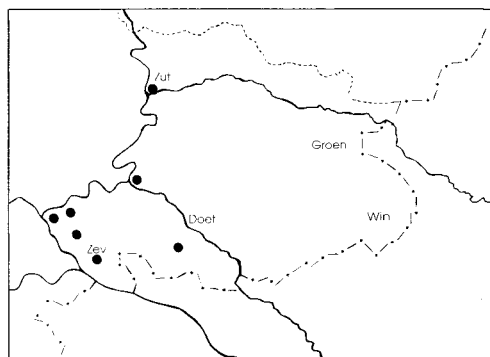
Met mansleu wodt 'n (onbepaald) antal mannen an-eduud.

- 01 MANSLEU: Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Baa / Win 1971 [Deunk 1, 140], Eib 1980 [Telge 1, 50].
- 02 MANSLEUJ: Ang.
- 03 MAANSLEU: Gels.
- 04 MANSLUU: Gor, Harf, Alm, Lar, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Tol / Din 1835 [Telge 4, 19], Vars 1985 [Telge 6, 220].
- 05 MANSLUJ: Gen, Voo, Meg, Sil, Wehl, Did, Zed.
- 06 MAANSLUJ: Pan.
- 07 MANSVOLK: / Win 1971 [Deunk 1, 140].
- 08 MANNE(N): Zut, Does, Lat, Wesv, Groes, Zev, Zed.
- 09 KEERLS: Wich, Nee, Meg, Kep, Dui, Zed, Sto, Lob.
- 10 KERELS: Zut.
- 11 KERLS: Pan.

Vars 1985: Dao komt twee mansluu an; wat wilt die? [Telge 6, 220].

Ruu: As de mansleu en de vrouwleu op 'n visite ieder an één kante zit, dan zeg ie: "De bukke bunt weer van de schäöpe escheiden". [Ok: Eef, Bre, Kep, Does].

Gels: De mansleu en de vrouwleu zit wier mooi appat: de bukke en de sikke zit wier mooi escheiden.

- mannen 08

Net zoas op 't veurege kaartjen kump ok 't standaard-Nederlandse woord *mannen* veur in 't westen van onze streek.

Kot 1925: As de mansleu maor nao de vrouwleu wollen luustern! (titel van 'n verhaal) [Meinen 3, 32].

Bor: Naodat de vrouwleu koffie edronken hadn, wodn der nog 'n betjen water op-egooid en 'n kluutjen Derk-Jan (= sukerei) in-edaone en dan repen ze de mansleu; dee kregen dan mansleukoffie.

Lich 1991: Woor-t boksen bunt, door geldt gin rökke [Telge 8, 24; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 78), Eib veur 1973 (H. Odink 3, 36)].

ENE

Ene is één persoon.

01 ENE: Gor, Harf, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Vars, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 92], Vars 1985 [Telge 6, 102], Lich 1991 [Telge 8, 37] || Bat.

02 ÉÉN: Zev / sHe 1982 [Telge 3, 39].

03 IEMAND: Alm, Eef, Zut, Wich, Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Hen, Does, Did.

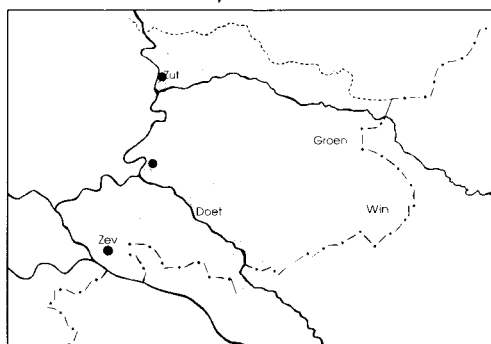
04 'EMES: / Vars 1882 [Telge 4, 51], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 92], Win 1971 [Deunk 1, 53], Eib 1980 [Telge 1, 20], Lich 1991 [Telge 8, 36].

05 IEMES: / Vars 1895 [Telge 2, 57].

06 UMMES: / Win 1971 [Deunk 1, 252].

07 UMS: / Win 1971 [Deunk 1, 252].

08 MINS: Wesv.

○ iemand 03

● niemand 05

Dudelek is te zien dat iemand veural langs den Olden lesselt onze streek binnenkump; van oorsprong kump dat woord neet veur in onze dialecten. Niemand hef 't nog lange neet zo wied ebrach: der bunt nog maor drie plaatsen dee dat woord op-geven hebt.

Ruu: Der kwam der ene veurbie en dén kek mie toch zo raar.

Zut: 't Kind sjankten verschrikkelek. "Och wat heb ie 'n verdreet", zei iemand dee veur bie ging.

Wesv: 't Blaag ston te belleke; der kwam 'n mins aan die zei: "Och wah heh gi-j 'n verdriet".

● *Veur 'n enkel mense bunt nog 'n paar bezondere benamingen bekend:*

Vars 1882: PLATVOET [Telge 4,54].

Win 1971: 'KLORES "afkeurende, doch niet onvriendelijke benaming voor een persoon" [Deunk 1, 113].

Acht-Tw 1948: Raodsel:

Op den brink daor staot twee platten,
Op dee platten staot twee staken,
Op dee staken steet ne tonne,
Op dee tonne steet ne trechter,
Op dén trechter steet nen bal,
An dén bal zit nen malerd,
Op dén malerd zit ne snuterd,
Aover dén snuterd zit twee gloepers,
Aover dee gloepers steet 'n woold,
Doorin hoezet joonk en oold,
Rao, rao wat is dat? Antw: 'n Maenske.
[Wanink 1, 141].

GIN MENSE

Gin mense is gin enkele persoon.

01 GIN MENS(E): Acht / Vars 1985 [Telge 6, 225].

02 GIN MINS: Liem.

03 GIN MAN: Does.

04 GIN ENE: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Eib, Bre, Zel, Hen || Bat.

05 NIEMAND: Zut, Does, Zev.

06 'NEMES: / Vars 1882 [Telge 4, 53], Win 1971 [Deunk 1, 150].

07 'NUMMES: Aal / Acht 1895 [Telge 2, 92], Win 1971 [Deunk 1, 157], Harv 1991 [Telge 8, 83].

08 NUMS: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 150], Eib 1981 [Weeink 1, 86].

09 NUMMER: / Acht 1895 [Telge 2, 92].

|| gin maenske: Mar.

|| nums: Haak.

Lar: Gin mense in de zaal dörven de veur-zitter tegen te spreken.

Did: Ze harre de hele kamer klaorgemaak veur 't feesje, maor der kwam gin mins.

Bor: "Hoovölle bunt ter ewes?". "Gin ene!".

Sto: 'k Heb zitte wachte, maor der kwam gin hond. [HOND].

Win: I-j zeet ter gin man of moes. [MOES].

VROUW, MENSE, WIEF

't Slechtste in anzeen steet 'n wief; vrouw of vrouwe bunt benamingen dee 't gunstegste bunt. Mens of mense kan gunsteg, maor ok ongunsteg waezen. Bepaolend is vake 't bievoegeleke naamwoord. 'n Adeg, good, best, old mens(e) bunt positief, 'n naar en streuns mense negatief. Ok de combinatie "dat mense" hef gin positieve betekenis. In combinatie met wief komt veur: bretaol, ondeugend, lillek, akeleg, raar en old. Positief bunt: 'n good wief, 'n best wief, 'n flink wief en 'n klein wiefken.

01 VROUW: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Stee, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 394] || Wilp, Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Elt.

02 VROUWE: Harf, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Zel / Acht 1895 [Telge 2, 146] || Wilp, Bat, Mar.

03 VROMMES: Bor (vroeger), Rek, Lich, Win, Wesv, Zev, Sto / N Acht ca 1860 [Telge 4, 47], Acht 1895 [Telge 2, 146], Win 1971 [Deunk 1, 65, 270], Vars 1985 [Telge 6, 394], Lich 1991 [Telge 8, 139] || Ram, Boch.

04 VROMS: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207].

05 MENSE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 225], Lich 1991 [Telge 8, 77] || Bat.

06 MENS: Voo, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Zed.

07 MINS: Wesv, Zev, Did, Zed.

08 MAENSKE: Nee, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 141] || Bork.

09 VROUWMENSE: Harf, Alm, Eef / Win 1971 [Deunk 1, 271], Vars 1985 [Telge 6, 394].

10 VROUWSMENSE: Baa.

11 VROUWMENS: Vor.

12 VROUWMINS: Zev.

13 WIEF: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does (vroeger), Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Lob / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 212], Pan 1988 [Telge 7, 154] || Wilp, Bat, Mar, Ges, Bork, Raes, Boch, Emm, Kle.

14 VROUWSPERSOON: Groen, Win, Zev.

15 MEVROUW: Eef, Wesd.

16 JUFFROUW: Win, Wesv.

17 JUFFER: Eef.

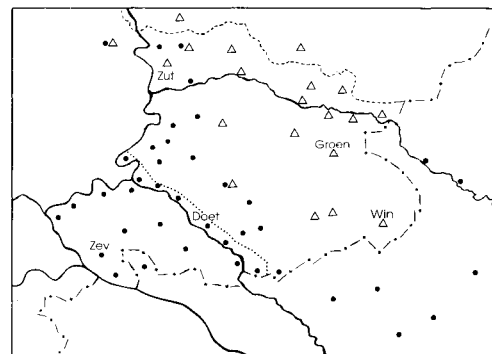
18 KLITTE, KLETTE: / Acht 1895 [Telge 2, 66].

19 GUIE: / Eib 1980 [Telge 1, 28].

20 BEBBE: / Acht 1882 [Telge 2, 9].

Gor: Vrogger zeien ze: "'n Wief löp achter de törfkarre", um an te geven da'j 't woord wief niet zeggen mocht.

Lar: 'n Wief is altied 'n slecht mense of 'n naar mense.

● vrouw 01 △ vrouwe 02
... isoglosse weurde met en zonder -e
(verg. 't Huus blz. x kaart a)

Dat 't standaard-Nederlandse woord vrouw 't in den Acht wint van de oorspronkeleke benaming vrouwe, blik dudelek op 't kaartjen: völle plaats en ten noordoosten van de stippelliene zollen vrouwe op-egeven motten hebben, maor in plaatse doorvan praot ze aover vrouw. In Westfalen is vrouwe trouwens himmaol neet (meer) op-egeven.

Zel: As 'n vrouw niet al te hoge an-eschreven is, wödt ze vake wief eneumd. En 'n mens is vake iemand die niet zo geleden is.

Ste: I-j hebt: 'n slonze van 'n wief, 'n drelle van 'n wief en 'n lolle van 'n wief.

Bel: De ni-je vrouwe in de buurte is 'n areg mense; 'k bun bli-j dat dat andere wief de buurte oet is: dat was ne grote tange.

Ruu: A'j naor de tillevisie kiekt en zegt: "Wa's dat veur 'n wief? Wa's dat veur 'n mense? Wa's dat veur 'n vrouwe?", dan vi'j de laatste 't sympatiekst.

Aal: Wief zeg i-j tegen ne vrouwe a'j der neet zo aardeg ovver denkt. Uutzonderingen bunt: Hee hef ter 'n best wief an, en: 'n lank wief is ne lere in huus.

Loch: A'j as keerl 'n keerl van 'n wief hebt, dan he'j 't good veur mekare.

Zev: In hogere kringe laeve vrouwe, in middelste kringe minse en in a-sociale gezinne zien wieve. Mor, as 'n vrouw mien bedondert, dan zeg ik: "Wah 'n vies wief"; dan mik de stand niks uut!

Vor: Tussen vrouw en mense is niet zo völle verschil, al zol de vrouw van de börgemeister neet zo gauw mense eneumd wodn. Tegenwoordeg wodt mense minder gebruikt as vrogger.

Wesv: Iemand die juffrouw genuumd werd, is getrouwd, maor niet van hier; dan zie je vrouw.

Eef: Vrogger ha'j de juffer van de dominee en de juffer van de meester; noe loopt ter mevrouwen aover de straote. Zon mevrouw kan 'n adege vrouwe, 'n dik mense waezen, maor ok 'n best wief. De benaming mense is aover 't algemeen ietskes netter as de benaming wief, al wordt de benamingen wel deur mekare gebruikt: b.v.: 'n akeleg mense en 'n akeleg wief.

Alm: He'j 't al eheurd, mevrouw van den dominee is ok zeek.

Zev: Dat mins van Garretse he'k van de waek nog op straot gezien met 'n vrouwspersoon die eur an de arm had.

Vor: 'n Hups vrouwmens is 'n adege vrouw.

Zel 1933: "Dat könt wel segeunders waezen! Wazzen der ok wieve bie?". "Nee, boer, vrouwluu he'k neet ezien" [G.J. Klokman in: Archief I, 251].

Zel 1936: Och jao, Garritjen kon wel 's prutteln as 't wark eur aover de körf liep, maor dan kon

ze 't in-ens weer uutschateren: 'n goed DIER VAN 'N WIEF [Klokman 3, 35].

Eib 1980: HAORSNIPPE: "jagersterm voor vrouw". Ie hebt watersnippen, holtsnippen en hoorsnippen [Telge 1, 31].

Lich 1991: NE OLDE TOEKE "een vrouw die zich als een oud wijf gedraagt" [Telge 8, 124].

MAN, KEERL

Van olds wodn der epraot aover 'n keerl; 't woord man is der later bie-ekommen. Man hef altied 'n positieve betekenis. Keerl kan ok nog wel 'n positieve betekenis hebben, maor 't wodt toch ok vake negatief gebruikt. Keerl kump veur in combinatie met bievoegeleke naamweurde as: smereg, onwies, vies, lillek, slecht, raar, rot en old. 'n Positieve betekenis hebt: 'n sterke, 'n beste, 'n hele, 'n jonge, 'n flinke, 'n grote en 'n fijne keerl.

01 MAN: Acht, Liem / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119], Win 1971 [Deunk 1, 140].

02 KEERL, KAERL: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 59], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 119], sHe 1982 [Telge 3, 73, 75].

03 KE(R)L: Pan, Lob / No Acht 1839 [Telge 4, 29], Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 118], Pan 1988 [Telge 7, 63] || Emm, Kle.

04 MANSKEERL: Ruu, Win || Haak.

05 MANSPERSOON: Rek, Groen, Lich, Tol.

06 MANSMENS(K)E: Bel / Vars 1985 [Telge 6, 220] || Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork.

07 MANMENSE: / Win 1971 [Deunk 1, 140].

Lob: Vroeger ha'j 't nooit aover 'n man, mor altied aover 'n ke(r)l.

Eib: Kee-al wodn vrogger broekt; no zegge wie vaker man. [Ok: Zel].

Pan: De pastoor nuum je gin ke(r)l.

Bel: Dén boer is ne besten kee-al; onzen pestoor is ne goeien man.

Din: 'n Doomneer is geen keerl, maor 'n man.

Rek: As de börgemeister in 't zekenhoes lig, dan zeg i-j: "Dén man is zeek, hee's der slech an too".

Harf: Wiele hebt 't aover 'n jongen kee-al en 'n olderen man.

Bor: A'j der ene himmaol neet kent, dan he'j 't aover 'n kee-al; a'j 'm maor 'n betjen kent

en adeg vindt dan neum ie 'm 'n man. [Ok: Loch, Nee, Eib].

Ruu: Wa's dat veur 'n kee-al op de tillevisie? Wa's dat veur 'n man?

Olb: As iemand zat is, zeg i-j: "Die kee-al is zat"; as iemand ziek is: "Die man is ziek". [Ok: Hen].

Aal: Dén man? Da's 'n keerl van niks!

Loch: Vrogger had 'n vrouwe 't aover mienen keerl; de geëmancipeerde vrouwleu doot dat rechtevoort neet meer.

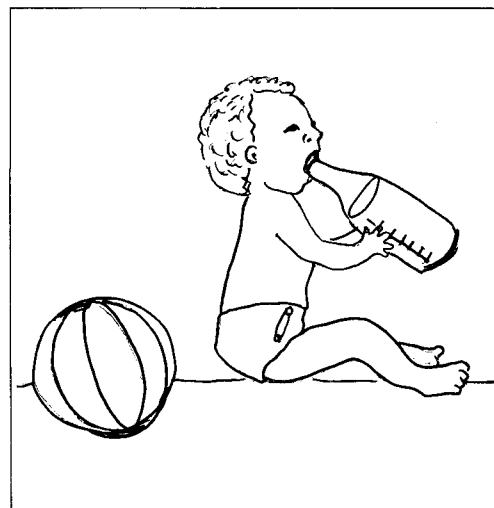
Gees: 'n Vrouwe hef 't aover mien man; 'n ander kan dan —at e heel kunneg met oe is— zeggen: dén kee-al van oe.

Acht 1895: POL(LE): "man".

En och mien lieve polleken

En wie hebt gin gebrek [Telge 2, 101].

Win 1971: DRIETERD "(plat voor:) kerel, vent (met iets goedge geringschatting)". Dao krup mi-j dén olden drieterd nog op 'n paerd. DRIETEBUUL "(plat) geringschat-tend woord voor jongen of man. Ne driete-buul van ne jonge" [Deunk 1, 49].

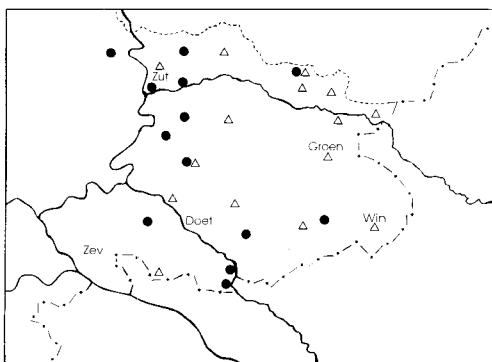

'n Kleinen

HOOFDSTUK 2 LAEFTIED

KLEINEN

- 01 KLEINEN: Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Gen, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Tol, Ang / Groen 1936 [Mogendorff 1, 7] || Bat, Mar.
- 02 KLEINE: Lat, Did, Zed, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 78].
- 03 (KLEIN) KIND: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Loch, Gels, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol, Does, Lat, Wesv, Groes, Zev, Zed, || Wilp.
- 04 KLEIN KIEND: Pan, Lob.
- 05 WAT JONGS: Eef, Ruu, Lar, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Wesd, Kep, Hen, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 117], Win 1971 [Deunk 1, 104], Lich 1991 [Telge 8, 57].
- 06 WAT JONKS: / Eib 1981 [Weeink 1, 82].
- 07 BABY: Harf, Alm (noe), Zut, Vor, Gels, Bre, Gen, Meg, Sin, Wehl, Hen, Baa || Wilp.
- 08 NUCHTEREN KIND: Loch, Haa, Dre, Ste.
- 09 NUCHTER KIND: Gor, Bor, Gels, Zel, Hen, Does.
- 10 NUCHTER BLAAG: Doet.

△ wat jongs 05 ● baby 07

'n Olde uutdrukking —wat jongs— en 'n niej woord —baby— komt beiden, veural in den Acht veur; baby is veural in 't westen opgegeven.

- 11 PASGEBOREN KIND: Vor.
- 12 UIVERSKINDJE: Wehl (vroeger).
- 13 PUPKE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 111].
- 14 ZUGELING: Vor.
- 15 'OORLEKEN: Din.
|| wat kleins: Ges, Hei.

Rek: Dee vrouwe hef net ne kleinen ekregene; hee hef net wat jongs bij de vrouwe.
Kep: Gisteren hebt ze wat jongs gekregen; den uiver is ter ok ewest.

Vor: As 'n baby nogal fors uutveel, neumden ze zo'n kleinen wel 'n BUNGEL.

Zel 1936: 't Eerste jaor 'n jonge zoon; 'n gofferd van 'n jonge. De wiezemoer had 'm de kop 'n betjen in 't fesoen edrukt [Klokman 3, 4]. [GOFFERD].

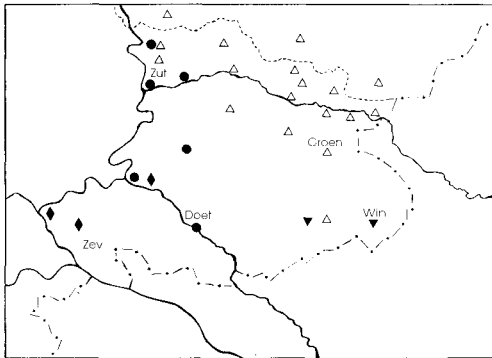
Gaa 1945: Toos van tante Garritjen is etrouwd. Dee hef den tweeden al op de slippe [Van Velzen 2, 180].

Win 1971: 'n DÖDDELVEERDELJOORS KIND "een kind in de eerste drie maanden, als het nog meestal slaapt" [Deunk 1, 42].

DEERNTJEN

'n Deerntjen is 'n kind van 't vrouwelijk geslacht. Veural de benamingen 15-19 bunt onbenullege weurde.

- 01 DEERNTJEN: Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Ang / Din 1835 [Telge 4, 17], No Acht 1839 [Telge 4, 27], Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Vars 1985 [Telge 6, 81].
- 02 DEERNTJE: Gor, Harf, Alm, Eef, Meg, Wehl, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Lob / Acht ca 1830 [Telge 4, 4] || Wilp, Bat.
- 03 DAERNKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 276].
- 04 DE(R)NJE: Pan / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 117], Pan 1988 [Telge 7, 28]
- 05 MAEKEN: Gor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Bre / N Acht ca 1860 [Telge 4, 43], Ruu 1930 [Zwart 3, 237] || Mar, Haak.

△ maeken 05-06 ▼ meiken 07
● meisje(n) 08-09 ◆ grietje(n) 12

Maeken kump veural veur in de Noorderleken Acht, meiken rond Win en Aal. 't Standaard-Nederlandse meisje en grietje bunt op-egeven veur 't westen van onze streek.

- 06 MAEKE: Eef II Bat.
07 MEIKEN: Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 142]
08 MEISJE(N): Gor, Alm, Zut, Doet, Hen.
09 MEISKEN: Does.
10 MEIDJEN: / No Acht 1839 [Telge 4, 30].
11 MAEDJE: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119], sHe 1982 [Telge 3, 95].
12 GRIETJE(N): Dre, Wesv, Dui.
13 MOKKELTJEN: Dre.
14 WICH(T): / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 212], Win 1971 [Deunk 1, 276].
15 PLATTE: Meg.
16 PLATPISSER: Loch.
17 PLATZIJKER: Kep.
18 PLATBRENNER: Din.
19 PISKOUSE: Loch.

Ruu: Deertjen en maeken; door is gin verschil tussen [Ok: Gees].

Nee: 'n Deertje is eets older as 'n maeken; 'n deerne is nog older. [Ok: Bor, Eib, Aal].

Loch: Maeken klunk vrendeleker as deertjen. 'n Jungskan is 'n boogpisser; 'n maeken 'n platpisser.

Dui: 'n Grietje is iets older as 'n deertje.

Dre: Mokkalten is ongunsteg.

JUNGSKEN

'n Jungskan is 'n kind van 't mannelek geslacht. De benaming 07 is 'n onbenulleg woord.

01 JUNGSKE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob II Bat, Haak.

02 JUNGESKEN: Wich, Bor, Aal, Bre, Win, Gen, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Ang.

03 KEERLTJE(N): Gor, Eef, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Bel, Meg, Sil, Dui II Bat.

04 KEERLKEN: Win.

05 KE(R)LJE: Pan.

06 MENNEKE: Pan.

07 BOOGPISSER: Loch.

08 BUNZEL: / Vars 1985 [Telge 6, 75].

II jochie: Wilp.

Bel: Keertjen; maor wi-j zekt: kee-altjen.

Bor: 'n Kee-altjen is wat older as 'n jungesken. [Ok: Eib, Sil].

Loch: As ter 'n kleinen was ekommen, wodn der wel evraogd: "Wat is 't ewodn? 'n Kind of 'n maeken?".

Vars 1985: "Zag i-j 'm lopen?". "Jao, 't is zon bunzel van 'n joor of zeuven" [Telge 6, 75].

N Acht 1883: JONGE, JONK "jongen" [Telge 4, 68].

Acht-Tw 1948: 'n Klaenen dol "een klein ventje, dreumes" [Wanink 1, 87]. [DOL].

sHe 1982: BOKSE-KEERLTJE "troetelnaam voor een jongetje" [Telge 3, 20].

JEUGD

01 JEUGD: Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Ruu, Lar, Rek, Aal, Din, Gen, Vars, Sin, Sil, Zel, Hen, Does, Did II Wilp, Bat.

02 JEUG: Zel, Lat, Dui, Groes, Zev.

03 JONGELEU: Vor, Ruu, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Kep.

04 JONGELUU: Gor, Harf, War, Sin, Wesd, Doet, Hen, Tol.

05 JONGELUJ: Voo, Zev, Zed.

06 BLAGE(N): Vor, Bre, Win, Ang, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob.

07 JONGE VOLK: Loch, Nee, Aal, Win.

08 JONGE MÄÖGE: Gels.

09 JONG GREI: Ruu, Ste.

10 JONG SPUL: Bre.

11 JONGEN: Wehl, Dre, Hen.

- 12 JONGERE: Wesv.
 13 JONKHEID: Bel / Win 1971 [Deunk 1, 104], Vars 1985 [Telge 6, 161].
 14 JONGVOLK: / Win 1971 [Deunk 1, 104].

Zut: De jeugd van noe is völle anders as wie vrogger waeren.

Win: De blagen van dissen tied bunt heel anders as at wi-j wazzen.

Gels: De jonge mäöge bunt rechtevoort heel aans asse wie vrogger waarn.

Dre: De jongen van vandage bunt anders as at wi-j waarn; in onze jonge tied kossen alles zowat niks.

Ruu: Dat jonge grei geet tegenswoordeg ammaol naor de disco.

Vor: 't Mooi maken bie 'n brulfte was wark veur de jongeleu; dat deden de olden neet.

Win 1971: Wat old is näölt geerne, wat jonk is spölt geerne [Deunk 1, 161].

- *Veur puberteit bunt de volgende benamingen bekend:*

- 01 BOLDERJAOREN: Aal.
 02 BALDERJAOREN: / Eib veur 1973 [H. Odink 1, 20], Win 1971 [Deunk 1, 14].
 03 RAOZE-JOREN: Loch / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 197], Vars 1985 [Telge 6, 282].
 04 RAOZE-JAOREN: / Eib 1980 [Telge 1, 68], Win 1971 [Deunk 1, 196].
 05 PARAPLUUSJAORE: / Pan 1988 [Telge 7, 103].
 06 KADOESJAORE: / Pan 1988 [Telge 7, 60].

Aal: In de bolderjaoren bunt jonges baezels of bunzels.

Vars 1883: 't Is toch 'n uitgemaakte zake: 'n man kan dat jonge good better onder de knee hollen as 'n vrouwe, veural as 't baoven de twaalve kump. Dan raakt 't in de lummeljaoren en mot 't met straffe spoorn ereden worden [Loman 1, 22]. [LUMMELJAOREN].

Eib veur 1973: In de raozejoren baedt de maekes 't leefste vuur 't spiegel "wanneer de meisjes jong zijn, besteden ze veel aandacht aan hun uiterlijk" [H. Odink 3, 155].

Win 1971: Jonkheid verwös "jeugd met haar eigenschappen verdwijnt" [Deunk 1, 262]. [VERWASSEN]

- *De tied woorin olderen jong waren wodt vake umschreven; 't woord jeugd wodt doorbie (nog) maor weineg gebruikt volgens de opgaven van de metwarkers.*

- 01 TOEN WI-J JONK WAREN: Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Voo, Wesd, Doet, Hen, Tol.
 02 TOEN WI-J JONG WARE: Wesv, Dui, Groes, Zev.
 03 IN ONZE(N) TIED: Eef, Wich, Eib, Lich, Aal, Sin, Sil, Ste, Ang, Wesv, Zev, Did, Pan.
 04 IN ONZE JONGE JOREN: Loch, Nee, Eib, Rek, Bre, Win, Sto.
 05 IN ONZE JONGE TIED: Lar, Gen, Doet, Dre, Hen, Lob.
 06 IN ONZE JEUG(D): Harf, Alm, Zut, Zel, Doet, Lat.
 07 IN ONZE JONGE DAGE: Bel.
 08 IN ONZE JONGEREN TIED: Meg.
 09 TOEN WI-J ZUKKE BLAGE WARE: Zev.

Gels: Tonne wie jonk waarn, was alles neet zo priezeg.

Lob: In onze jonge tied was alles veul goedkoper.

Zev: Toen wi-j nog zukke blage ware, was alles niet zo duur as now.

Win 1971: Daor bunne wi-j te old vää; dat dög meer vää den jongen anwas "het aankomende geslacht" [Deunk 1, 11].

OPSCHÖTTELING

De benaming opschötteling kan veur jonges en maekes van umtrent 12-15 jaar gebruikt wodn, maor aover 't algemeen wodt ter jonges in dee laeftied met an-eduud.

- 01 OPSCHÖTTELING: Gor, Harf, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ste, Ang, Dui, Zev, Did, Zed, Pan / No Acht 1835 [Telge 4, 20], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Aal 1964 [Rots 1, 31], Eib 1980 [Telge 1, 60], sHe 1982 [Telge 3, 109], Pan 1988 [Telge 7, 100], Lich 1991 [Telge 8, 86] || Mar.
 02 OPSCHÖTTELINK: Aal, Win, Din, Hen, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 95], Vars 1985 [Telge 6, 255].

- 03 SNOTNEUS: Doet, Groes, Lob.
 04 SNOTNEUZE: Harf.
 05 HALFWAS: Gor, Wesd, Wesv, Zed (vrogger), Pan.
 06 HALFWASSEN: Vor, Eib.
 07 WESSELING: Zed (vrogger).
 08 KUKEN: / N Acht 1883 [Telge 4, 69].
 09 GEBBELER: Nee, Zel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 99].
 10 GEBBEL: Vor, Hen / Lar 1924 [Langeler 1, 142].
 11 BÖSSEL: Nee, Win, Dre / Eib 1980 [Telge 1, 12].
 12 BUNZEL: Aal, Win / Zel 1909 [Driem bl 1, 57].
 13 BAEZEL: Aal.
 14 SNEUZEL: Din.
 15 KUMERD: Doet.
 16 SLAOTLIP: / Pan 1988 [Telge 7, 125].

Lar 1927: Een troepje van die opschötlingen hebben dien nacht allerlei paartjes beluisterd [Heuvel 1, 338].

Sto 1990: Och wat doe'j der aan? Blage bun blage, al hemme ze 'n snor as 'n bessemstel "gezegd als de opgeschoten jeugd weer eens iets had uitgespookt wat niet deugde" [Grabo 25 aug].

Gaa 1968: Och Staeven beuren neet zo zwaor an dee vremde kunsen van Irma Wilbrink. 't Was nog maor zo'n geppel van veertien of viefhtien jaor [Van Velzen 3, 17]. [GEPPEL].

Vars: Opgrujende jonges en deerns bunt wichtere. [WICHTERE].

● *Veur meisjes in de laeftied van umtrent 13 tut 16 jaor bunt nog de volgende benamingen in gebruik:*

- 01 SCHEUREWARK: Gor.
 02 KETSGREI: / Vars 1985 [Telge 6, 170], Pan 1988 [Telge 7, 64], Lich 1991 [Telge 8, 60].
 03 SNORREGREI: / Vars 1985 [Telge 6, 323].
 04 LEMP VAN VROLLUJ: / sHe 1982 [Telge 3, 91].

Gor: As ze wollen weten of ter argens völle jonge deerntjes ewes waren, vroegen ze: "Was ter ok völle scheurewark?".

Gaa 1945: 't Is nogal druk op de grachte. Behalven dat snorregrei van schoolblagen zunt ter ook wel groten en van die opschöttings [Van Velzen 2, 192].

JONGE VROUWE

- 01 JONGE VROUW(E): Acht, Liem II Wilp, Bat, Mar.
 02 JONGE DEERN(E): Harf, Eef, Gels, Eib, Bel, Aal, Bre, Zel, Wehl, Tol, Ang, Lat, Wesv, Did, Sto, Pan II Bat, Haak.
 03 JONG/JONK WIEF: Harf, Zut, Ruu, Nee, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Does, Wesv, Dui, Zev, Pan, Lob II Wilp.
 04 JONG/JONK MENSE: Harf, Vor, Lar, Bor, Gees, Bre.
 05 JONK/JONG MINS: Groes, Pan.
 06 JONGE MEID: Alm, Ruu, Rek, Meg, Vars, Sin, Wehl, Tol.
 07 JONG VROMMES: Doet.
 08 JONGE FLOTSE: Gor.
 09 JONGE FLUITE: Ste.
 10 DEERNE: Bor, Nee, Eib, Bel, Aal, Ste.
 11 DEERNTJEN VAN DUZEND WEKKE: Ste.
 12 MAEKEN VAN DUZEND WAEKEN: Gor.
 13 JUFFROUW: Wesv.
 14 GRIET: Doet.

Wesv: Juffrouw is 'n heel deftige benaming.

Sto: Getrouwde wief plaoge jonge wief duk deur ze 'n baby in de arms te dowwe en te zegge: "Dat steet ow goed".

Tol: 'n Paar jonge meiden samen bunt jonge mäöge [JONGE MÄÖGE].

Bel: I-j praot van 'n klein maeken en ne grote deerne; maor ne jonge dén verkering hef, pröt van mien maeken.

Aal: Hee hef ne deerne = hee hef verkering. Doet: Och die griet; wat die zegt, door trek ik mien niks van an.

Ste: 'n Deerntjen van duzend wekke is vake 'n leuke meid of 'n lekkere bakvis, maor 't kan ok 'n snibbe van 'n deerne waezen. [BAKVIS].

sHe 1982: 'n Adig ding "een leuk meisje" [Telge 3, 31]. [DING].

Vars 1985: 'n Ondeugend dink van 'n deerne "een ondeugend meisje" [Telge 6, 84]. [DINK].

Liem 1839: Zie je in 'n stad veul dochters die der taeringachtig uutzien, kiek dan maor op de hoek van de straot en ge zult der genoeg van dans- en komediespul laeze [GV-alm 155]. [DOCHTER].

Vars 1985: Wadweden en jonge vrouwluu mo'j halen wao ze bunt [Telge 6, 396].

Eib veur 1973: Ene deerne trök meer as zeuven peerde "een meisje heeft altijd grote aantrekkingskracht" [H. Odink 3, 48].

Acht-Tw 1948: Deerns en muze maakt kale huze "vanwege de kleding en de uitzet" [Wanink 1, 85].

Vars 1985: 'n Jonge euje en 'n olden ram dat gif alle joor 'n lam [Telge 6, 205].

Kiek ok bie: olden keerl.

JONGEN KEERL

01 JONGE(N) KEERL: Acht, Liem II Wilp, Bat, Mar, Haak.

02 JONGE KE(R)L: Pan.

03 JONGEMAN: Gor, Alm, Aal, Voo, Meg, Doet.

04 JONGE VENT: Harf, Eef, Ste, Lat II Wilp, Bat.

05 JONGE JONG: Ste.

06 JONG: Tol, Wesv, Groes.

07 OPSCHÖTTELING: Eef, Win, Doet / Win 1971 [Deunk 1, 167].

08 OPSKÖTTELING: Groen.

09 KNAAP: Wesv.

10 HALFWAS: Eef.

11 ANKOMMELING: Eef.

12 MÄÖG: / Win 1971 [Deunk 1, 146].

Bor: 'n Jonge keerl; maor ie zegt: 'n jonge kee-al.

Aal: Ne jongen keerl kan vriegezel waenn, maor ok wal etrouwd; hee is in ieder geval lichamelek nog jong.

Win 1971: Zukke mäöge hebt gezonde magen [Deunk 1, 146].

Tol: At ter in de buurte ene doodging die-t ongetrouwd was, dan mossen de jongen uut de buurte dragers waezen. Ze hadden dan witte hansen an.

Acht 1992:

Zeet de jongs an de teke staon,

Zeet ze 't bier achteraoverslaon.

Waogt nog neet op de bane gaon,

Want 'n deerntjen vraogen is eur niks gedaon [Hans Keuper, Zeet de jongs].

Zeet de jongs ... en de deerntjes.

MINDERJEUREG

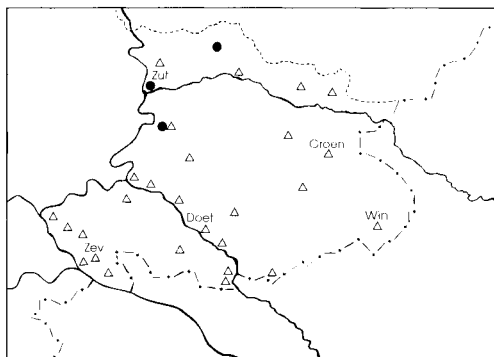
- 01 MINDERJEUREG: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Bor, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Zel, Doet, Wehl, Hen, Tol, Lat, Zed, Sto II Wilp, Bat, Mar.
- 02 MINDERJOREG: Does, Groes, Zev.
- 03 MINDERJÄÖREG: Aal, Win.
- 04 *NIET* MUNDEG: Eef, Wich, Loch, Gees, Nee, Bel, Groen, Lich, Win, Meg, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob.
- 05 NEET MONDEG: Zut, Wich, Lar.
- 06 NEET VOLJEUREG: Aal, Bre.
- 07 ONMUNDEG: Loch, Din, Wesd, Hen, Wesv / Acht 1895 [Telge 2, 94].

Lob: As gi-j nog niet mundeg was, dan wier wel gezeid: "Gi-j ziet nog niet dreug achter de ore". [Ok: Gor, Vor, Lich, Kep, Did].

MEERDERJEUREG

Vrogger kwam de tied da'j meerderjeureg wodn, a'j 21 jaar wodn.

- 01 MEERDERJEUREG: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ste, Tol, Lat, Zev, Zed, Sto II Wilp, Bat, Mar.
- 02 MEERDERJAORIG, MEERDERJORIG: Wesv, Pan.

Δ mundeg 04

● mondeg 05

Mundeg is 'n woord wat in onze streek nog heel bekend is. Maor drie plaatsen in 't noordwesten hebt 't standaard-Nederlandse woord mondeg op-egeven.

- 03 MEERDERJÄÖREG: Aal, Win.
- 04 MUNDEG, MUNDIG: Eef, Wich, Loch, Gees, Nee, Bel, Groen, Lich, Win, Din, Gen, Meg, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob / N Acht 1882 [Telge 2, 88], sHe 1901 [Telge 4, 103], Vars 1985 [Telge 6, 232], Pan 1988 [Telge 7, 92].
- 05 MONDEG: Zut, Wich, Lar.
- 06 VOLJEUREG: Aal, Bre.

Lich: Meerderjeureg bu'j, a'j 21 bunt; mundeg a'j 30 jaar bunt.

Gor: A'j meerderjeureg bunt, he'j de kinderschoene uut-edaon.

VOLWASSEN

A'j volwassen bunt, dan heur ie bie de groten. Dat ging vrogger neet van den enen dag op den anderen. At ze van de legere schole afkwammen —met 13-14 jaar—, mossen ze vake an 't wark. A'j dan zo ongeveer 15 jaar wodn, dan kreeg ie —as jonge— veur 't eerst 'n lange bokse. As maeken moch ie ongeveer op dee laeftied de heure opsteken en 'n mutse opzetten.

Dan kwam ok 't ogenblik da'j uut mochen gaon: naor 'n brulfte in de buurte of naor de karmse. Maor veur wat plaatsen is op-egeven dat dat pas moch, a'j 18 jaar wazzen. Bie protestantsen ha'j dan 't annemmen in de karke ehad. Dan kregen de maekes vake sieraoden en de jonges wel 'n horloge. In later tied spölden in dee laatste fase van 't volwassen wodn 'n rolle 't tiedstip da'j hen dansen mochen gaon umme op dee menere umgang met 't andere geslacht te kriegen. De benamingen 04-05 betreft veural de lichameleke kante van 't volwassen waezen.

- 01 VOLWASSE(N): Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Din, Sto.
- 02 GROOT: Eef, Bel, Aal, Bre, Win, Voo, Meg, Sil, Wesd, Zel, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Lob II Mar.
- 03 MUNDEG: Lich, Aal.
- 04 VOLGRUUSD: Doet, Hen, Wesv.
- 05 VOLGREUSD: Groen.
- 06 WASSEN: / No Acht 1883 [Telge 4, 79].

Rek: A'j volwassen bunt, heur iej bie de groten [Ok: Wich].

Loch: A'j volwassen bunt, bu'j uut-egreujd [Ok: Lar].

Ang: Wanneer i-j bi-j de groten heurden, lei vól an ow eigen doen en laoten; wat deernes en jonges vulen zich eerder bi-j de groten dan anderen.

Zut: Met 16 jáör mochten de jonges roken en 'n lange brook dragen; met 18 jáör mochten ze 't café in. Meisjes mochten met 18 jáör nâör dansles en wat andere kleren an.

Voo: A'j 12 jaor wazzen gewodden, dan heurn i-j bi-j de buurt; dan wier i-j al 'n betjen veur vol angezien.

Vars: Met 't annemmen kregen ze ni-je klere (zommermantel, ni-j pak) en vake sierao-den as halskettingen en horloges.

● *De volgende uitdrukkingen geeft an dat iemand nog neet volwassen is:*

01 DE BUTTE NOG NEET ESLOTTEN(E) HEBBEN: Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 80], Win 1976 [Aessink 4, 63].

02 NEET DREUGE ACHTER DE OORNE WAEZEN: / Aal 1966 [Rots 2, 23], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 181], Vars 1985 [Telge 6, 252].

03 'T WEGENSTRO NOG ACHTER DE OORNE HEBBEN ZITTEN: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 257].

04 'T WEGENSTRO NOG AN 'T GAT HEBBEN HANGEN: / Win 1976 [Aessink 4, 50].

05 NOG NIET AOVER DE ECHTERDEUR KÖNNE KIEKE: / sHe 1982 [Telge 3, 39].

06 DE SNOTTERBELLEN NOG OP DE KLOOMPE HEBBEN HANGEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184].

Lich: Van ene dén nog neet mundeg is, zeg i-j: "Hee hef de wegenstrepe nog veur 't gat zitten" (= de afdruksels van de wieg).

Eib veur 1973: Hee lóp nog tusken beer en schoem "hij is nog niet volwassen, maar ook geen kind meer" [H. Odink 3, 24; ok: / Lich 1991 (Telge 8, 104)].

Win 1976: At kleine kindere drieren wilt as grote leu, barst aer den eerze; hee wil op 'n groteleus huusken zitten, maor zakket nog deur de brille "kleine kinderen moeten niet doen alsof ze volwassen zijn; dat loopt ver-keerd af" [Aessink 4, 51].

sHe 1982: HALFWESSELING "half volwas-

sen mens" [Telge 3, 58; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 47)].

Acht 1895: HALFWAS "niet volwassen jon-gen of meisje" [Telge 2, 48].

Acht-Tw 1948: RAOZEJAOREN "wilde ja-ren van de jeugd tussen 18 en 25 jaar" [Wanink 1, 170].

OLDE VROUWE

01 OLDE VROUW(E): Acht, Liem II Wilp, Bat.

02 OLE VROUWE: Gels, Nee II Mar.

03 OUWE VROUW: Pan.

04 OLD WIEF: Harf, Eef, Zut, Ruu, Loch, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Zel, Hen, Ste, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Pan, Lob II Wilp.

05 OLD MENS(E): Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Lar, Haa, Eib, Groen, Aal, Bre, Win, Meg, Sil, Doet, Kep, Dre, Hen, Tol, Ang, Zed II Bat.

06 OOLD MENSE: Gels.

07 OLD MINS: Groes, Zed, Sto.

08 OLDE MEUJE: Gor, Eef, Vor, Lar, Aal, Vars, Hen / Lich 1991 [Telge 8, 72].

09 OLDE TANTE: Lich, Aal, Meg.

10 OLDE OPOE: Vor, Gees.

11 OLDE BAES: Pan.

12 OLDE BES: Wesv.

13 OLDE TOET: Pan.

14 OLDE TOEK(E): Zut / sHe 1982 [Telge 3, 99].

15 OLDE TAOK: Pan.

16 OLDE BES-MOOR: Win.

17 OLDE LEPPE: Win.

18 OLDE BÖPPE: Win 1971 [Deunk 1, 32].

19 (OLDE) BEPPE: / Acht 1882 [Telge 2, 11], No Acht 1883 [Telge 4, 63], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 73].

20 OLDE DEUS: / Pan 1988 [Telge 7, 28].

21 OLDE KRAKE: / Acht 1882 [Telge 2, 72].

22 OLD: Sto.

23 GRIEZE: / Lich 1991 [Telge 8, 47].

24 TIBBE: / Acht 1882 [Telge 2, 132].

Ruu: Old wief is 'n onadeger benaming as 'n olde vrouwe.

sHe 1982: Die old van Janse "de oude me-vrouw Jansen" [Telge 3, 106].

Acht-Tw 1948: 'n Old wief en ne ole koo

kö'j broeken tot 't aende too; mer nen olen keerl en 'n oold peerd bunt de stae neet weerd [Wanink 1, 212].

Eib veur 1973: Ne olde vrouwe en ne olde koo schoeft ze alles too "oude vrouwen en oude koeien krijgen nog wel eens een extraatje" [H. Odink 3, 246].

sHe 1982: 'n OLDE SCHROEF "een oude vrouw die doet alsof ze nog jong is" [Telge 3, 106].

Win 1971: At olde beeste bizzet, dan rapket aer de klauwen "als dames jonger willen schijnen dan ze zijn, is dat altijd wel ergens aan te merken" [Deunk 1, 26; ok: / Eib veur 1973 (H. Odink 3, 24)].

OLDEN KEERL

01 OLDE(N) KEERL: Acht, Liem II Wilp, Bat.

02 OLDE KE(R)L: Pan.

03 OLEN KEERL: Gels, Nee II Mar, Haak.

04 OUWE KEERL: Lat, Wesv, Lob.

05 OLDE(N) MAN: Gor, Harf, Aim, Eef, Zut, War, Loch, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Voo, Meg, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Ste, Tol, Does, Groes II Wilp, Bat.

06 OLEN MAN: Nee.

07 OLDE(N) BAAS: Ruu, Bor, Gees, Doet, Tol.

08 OLDE VENT: Eef.

09 OLDEN OOM: Lar.

10 OLDE(N): Ruu, Eib, Zed.

11 BEJOORDE MAN: Gor.

12 OLDE SOK: Meg.

13 OLDEN ZAK: Zel.

14 OLDE KNAPZAK: / sHe 1982 [Telge 3, 80].

Ruu: As e bie oe in huus woont, praot ie aover den olden baas; as e neet bie oe in huus woont aover dén olden keerl. 'n Olden is 'n benaming dee neet adeg klunk. [Ok: Gees].

Hen: 'n Olde man of ok wel 'n olde kee-al. Door zal niet gauw ezeg wodn 'n jonge man.

Eef: Wat wil dee olde vent met zo'n jong wief.

Sin 1973: 'n Old wief en 'n olde koe, dat velt toe; 'n olde man en 'n old peerd bunt niks meer weerd. 'n Old wief is nog völle gerief, maor 'n olde man is niks meer an [Kobes 3, 15].

Eib veur 1973: Better de bokse an de wege schuren as 'n old wief ait te bedde buren "men kan als oudere man beter een jonge vrouw nemen met het risico dat er ook nog kinderen komen dan met een oude vrouw te trouwen" [H. Odink 3, 35; ok: / Groen 1936 (Mogendorff 1, 3), Zed 1981 (Lukkezen 1, 4)].

Eib veur 1973: Olde sikken likt ok nog wal geerne zolt "een oude man kijkt ook nog wel graag naar een jong meisje" [H. Odink 3, 212].

Rek: Ne olden bok lust ok wal 'n greun blaeken. [Ok: / Lar 1924 (Langeler 1, 137), Vars 1985 (Telge 6, 63)].

Win 1971: Ne olden hane en ne jonge henne breg völle kukene in de benne "als een oudere man met een jonge vrouw trouwt, komen er veel kinderen" [Deunk 1, 83].

Kiek ok bie: jonge vrouwe.

Acht 1895: OLDE KNARRE "oud mens" [Telge 2, 67].

OLD

01 OLD: Acht, Liem.

02 OOLD: Gels, Nee II Mar, Haak.

03 OUD: Lat, Wesv, Pan, Lob.

● *Veur old waezen bunt de volgende uutt-drukkingen in gebruik:*

01 HEEL WAT KRINGELS OP DE HEURNE HEBBEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 131], Vars 1985 [Telge 6, 150].

02 KNÖKKELS OP DE HEURNE HEBBEN AS NE OLDE KOO: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 130].

Acht-Tw 1948: Heel wat kringe um de heurne hebben "oud zijn; koeien krijgen ieder jaar een nieuwe (groei)kring om de horens" [Wanink 1, 131].

● *Veur older worden bunt op-egeven:*

01 OLDEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 161], Lich 1991 [Telge 8, 84]

02 ÖLDEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 161], Lich 1991 [Telge 8, 84]

03 OOLDEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 155].

Vars 1985: Hie is ok al an vier uur = hie is

ok al tamelek old; door bun'k veurhen = door bun'k te old veur [Telge 6, 361, 384].

Sto 1982: In andermans tied laeve "overmatig oud worden" [Telge 3, 90].

Win 1971: Hee krup weer in den dop "hij wordt oud en lijkt daardoor kleiner" [Deunk 1, 47].

Vars 1985: Wi-j bunt ter zo wied met dat 't ons geet as de koestat: wi-j gruijt umme-neer (ezegd as iemand baoven de zesteg is) [Telge 6, 185].

Acht-Tw 1948: Aole wagens knarket 't hardste [Wanink 1, 125]. [KNARKEN].

Ruu 1930: OLDER "leeftijd" [Zwart 3, 237; ok: / Win 1971 [Deunk 1, 161], sHe 1982 (Telge 3, 106)].

Eib 1980: ÖLDER "leeftijd" [Telge 1, 58].

sHe 1982: VIEF, KREGEL "kras" [Telge 3, 164, 86].

Win 1971: WAEGEREIZEG, KÖRNEG "kras" [Deunk 1, 273, 110].

Win 1971: Vrogger was e zo sterk as ne osse, maor de leste tied is e met zinne afslappet; nao de zwakte dalen "(door ouderdom) in kracht afnemen" [Deunk 1, 5, 289]. [AFSLAPPEN, NAO DE ZWAKTE DALEN].

GOED BI-J WAEZEN

A'j good bie bunt, bu'j nog neet te kinde. Va-ke wodt 't biewoord "nog" gebruikt: nog goed bie waezen, ze nog goed op 'n rietjen hebben staon, nog vies bi-j waeze.

01 *GOED BIE/BI-J WAEZEN:* Harf, Alm, Ruu, Lar, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Lob II Wilp, Bat.

02 *GOED BIEJ/BI-J DE(N) TIED WAEZEN:* Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Bor, Nee, Rek, Lich, Aal, Win, Voo, Doet, Dui.

03 *GOED BIE DE PINKE(N) WAEZEN:* Eef, Gels, Sto.

04 *GOED BI-J VERSTAND WAEZEN:* Bre, Ang, Wesv, Groes, Zev.

05 *GOED BIE ZIEN/T HEUF(D) WAEZEN:* Vor, Loch II Mar.

06 *GOED KIEPIG BUN:* / sHe 1982 [Telge 3, 77].

07 *ZE GOED OP 'N RIEGE HEBBEN:* Vor,

Aal, Sin, Ste.

08 *ZE GOED OP 'N RI-JKEN HEBBEN:* Kep, Tol.

09 *ZE GOED OP 'N RIETJEN HEBBEN STAON:* Gor II Wilp.

10 *ZE GOED BI-J MEKARE HEBBEN:* Bre, Zel, Hen, Tol.

11 *ALLES GOED OP DE RIEGE HEBBEN:* Nee.

12 *ALLES GOED OP 'N RI-JKE HEBBEN:* Zed.

13 *GOED ZIEN WEETJEN HEBBEN:* Gor, Eib, Bel, Sil.

14 *ZIEN WETJEN NOG WETTEN:* Meg.

15 *GOOD ZIEN VERSTAND HEBBEN:* Groen.

16 *HELDER WAEZEN:* Bre, Din, Hen, Tol, Groes, Zed, Lob.

17 *GOED KREGEL BUN:* Sto.

18 *KRAS WAEZEN:* Wehl, Kep, Pan.

19 *VIES BI-J WAEZE:* Din.

20 *HAEVIG BI-J ZUN:* Zev.

21 *KLOOK WAEZEN:* Eib.

Tol: 'k Zal ow vertellen dat die keerl ze nog goed bi-j mekare hef: dén maak i-j niks wies.

Bel: Van 'n kee-al dén nog good zien weetjen hef, zeg i-j: "Dén hol i-j nog lange neet veur den gek", of "Dén hol i-j nog lange neet veur 't lepken".

TE KINDE WAEZEN

01 *TE KINDE WAEZEN:* Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Tol, Does / Acht 1895 [Telge 2, 63], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 121], Aal 1964 [Rots 1, 22], Win 1971 [Deunk 1, 110] II Wilp, Bat, Mar.

02 *KINDS WAEZEN:* Harf, Eef, Zut, Alm, Wich, Loch, Lar, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Din, Meg, Sin, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Zed, Sto, Lob II Bat.

03 *KIENDS ZIEN:* Pan.

04 *VERKINDS(T) WAEZEN:* Aal, Gen, Voo, Doet, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did.

05 *ZE NEET MEER OP 'N RIEJE/RIEGE HEBBEN:* Eef, Aal, Bre.

06 *DER MET AN 'T DOON WAEZEN:* Aal, Kep.

07 *DER MET AN 'T FIMMELTUTEN WEZ-ZEN:* Aal.

- 08 AON 'T MIEMELE ZIEN: Zev, Pan.
 09 AON 'T WIEMELE ZIEN: / Pan 1988 [Telge 7, 154].
 10 AN 'T MASSEN WAEZEN: / Lich 1991 [Telge 8, 76].
 11 IN DE WAR(RE) WAEZEN: Gor, Wesv.
 12 UUT DE TIED WEZZEN: Aal, Bre.
 13 'T NEET HELEMAOLE GOOD MEER HEBBEN: Eef.
 14 DE KLUTS KWIET WAEZEN: Hen.
 15 NEET MEER BIE DE HEDENDAAGSE TIED BETROKKEN WAEZEN: Vor.
 16 ALLES DEUR MEKAAR PRAOTE: Lat.
 17 SLIETAOZIE AN 'T BENUL HEBBEN: / Acht 1882 [Telge 2, 11].

Eib: Den olden is kats te kinde.

Wesv: Die ouwe keerl is knap in de war.

Gen: Dén olden man is an 't verkindsen. [VERKINDSEN; ok: Meg].

- *Van ene dén te kinde is, zeg ie wel 's:*

- 01 'T LÖP/LEUP 'M DER DEUR: Gor, Eef, Zut, Bor, Lich, Aal, Sin, Wehl, Dui.
 02 'T LÖP 'M DER DUUR: Nee.
 03 'T LÖP/LEUP 'M DEUR MEKARE / MEKAAR: Aal, Zev.

'T NIET LANGE MEER MAKEN

As iemand gauw starven geet, maakt e 't neet lange meer.

- 01 'T NIET LANG(E) MEER MAKE(N): Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Rek, Bel, Aal, Gen, Sin, Wehl, Tol, Groes, Sto, Lob II Wilp.
 02 'T NEET LANGE MEER HOLDEN: Eib.
 03 NIET LANGE MEER LAEVE(N): Harf, Alm, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Wesd, Dre, Wesv, Zev, Zed II Mar.
 04 DER NEET LANGE MEER LOPEN: Gels.
 05 DE LANGSTEN TIED EHAD HEBBEN: Eef.
 06 DER DE LANGSTE TIED EWES WAEZEN: Lich.
 07 DER DE LANGSTE TIED GELOPEN HEBBEN: Doet.
 08 OP DE LETSTE BENE LOPE(N): Pan / Win 1976 [Aessink 4, 58].
 09 OP 'N ENDJEN LOPEN: Groen, Aal, Sin, Ste, Ang / Acht 1882 [Telge 2, 2].

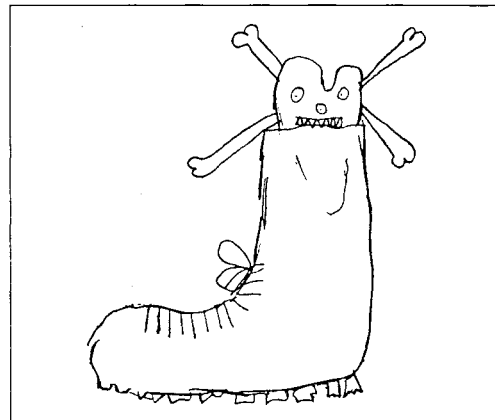
- 10 OP 'T LESTE LIGGEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136].
 11 AN ZIEN ENDJEN ZEEN: Zut.
 12 AN ZIEN ENDE KOMMEN: Gels.
 13 MET DE DOOD IN DE SCHONE / SCHOEN LOPE(N): Lich, Win, Zev.
 14 MET DE DOOD OP DE LIPPEN LOPEN: Wich, Vor, Groen.
 15 DE MEISTE PROEMEN GEGAETEN HEBBEN: Meg.
 16 MET DE LETSTEN UUTZET BEZIG ZIEN: Pan.
 17 DEN PIEP HAOST LAEG HEBBEN: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119].
 18 MET ÉÉN BEEN IN 'T GRAF STAON: Gees.
 19 NAO DEN KOEL ROEKEN: / Acht 1895 [Telge 2, 70].
 20 DER NIT BAETER OP WORDEN: Gor.
 21 OP STARVEN LIGGEN: Harf, Nee, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 332] II Bat.
 22 STARFELEK WAEZEN: / Acht 1882 [Telge 2, 125].
 23 ZIEN ENDE NAODEREN: Sin.
 24 AOVER STARVEN LIGGEN: / Acht 1948 [Wanink 1, 150].

Lob: Dén mik 't ok niet lang meer.

Groen: Met dén olden man löp 't op 'n endjen: hee löp met de dood op de lippen.

Acht 1882: 't Is afgaond wark "(de zieke) is stervende" [Telge 2, 2]. [AFGAOND WARK].

Vars 1985: Ontholt wa'k ow zegge: "Dat wördt niet meer wat met 'm; dat wördt 'n kerkhofsreize" [Telge 6, 169]. [KERKHOFREIZE].

Met de dood in de schone lopen

DOODGAON

- 01 DOODGAON: Eef, Zut, War, Wich, Ruu, Bor, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Zel, Doet, Hen, Does, Ang, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto
- 02 STARVEN: Gor, Alm, Gels, Eib, Sil / Zel 1948 [Broekhuysen 1, 20].
- 03 STERVEN: Meg, Doet, Hen / Zel 1948 [Broekhuysen 1, 19].
- 04 OPSTAPPEN: Eef, Vor, Doet II Wilp.
- 05 (DER) UUTSTAPPEN: Loch, Lar, Kep / IJsselstreek ca 1890 [Telge 4, 83].
- 06 AFLOPEN: Alm, Eef, Lar, Vars, Hen.
- 07 'T OPGEVEN: Vor, Gels.
- 08 'T OFLEGGEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 153].
- 09 HENGAON: Gor.
- 10 GAON: Vor.
- 11 WEGWAEZEN: Vor.
- 12 AN 'T ENDE WAEZEN: Hen.
- 13 GEBEURD WAEZEN: Ang.
- 14 DER EWES WAEZEN: Tol.
- 15 OET DE HOED VALLEN: / Acht 1895 [Telge 2, 54].
- 16 UUT DE TIED KOMMEN: Loch, Eib.
- 17 OET DE TIED KOMMEN: Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195], Eib 1980 [Telge 1, 84].
- 18 UUT DE TIED RAKEN: Dre, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 348].
- 19 OET 'T WELDSE LAEVEN GAON: / Win 1971 [Deunk 1, 275].
- 20 'T JUK OFLEGGEN: Lar.
- 21 DE WAORHEID ZIEN: / Acht 1882 [Telge 2, 148].
- 22 'T VEUR DE NIEREN HEBBEN: / Acht 1895 [Telge 2, 91].
- 23 DE KONT DICHKNIEPE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 31].
- 24 DE HAKKE SCHUDDEN: Vor / Vars 1985 [Telge 6, 131].
- 25 DE HAK SCHUDDE: Zev / Pan 1988 [Telge 7, 47].
- 26 MET DE HAK SCHUDDEN: Wehl.
- 27 DE KLOMPEN ACHTERUUTGOOIEN: Wich.
- 28 DE KLOMPEN ACHTERUUTZETTEN: Eef.
- 29 DE KLOMPEN OP ZOLDER ZETTEN: Bel.
- 30 DE KLOMPEN IN DEN HOEK ZETTEN: / Vars 1985 [Telge 6, 177].
- 31 DE PIEP UUTGAON: Gees, Meg, Wesv, Pan, Lob.
- 32 DE PIEPE OETGAON: Bel.
- 33 DE NAOLDE VEURGOED IN 'T SPEK STEKKEN: Sin.
- 34 UM DE KLINKE GAON: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 35 DEN HOEK UMGAON: Did.
- 36 UM DE KUIER GAON: / Acht 1895 [Telge 2, 74].
- 37 MET GAITMAN 'T DAK OP GAON: / Groen 1936 [Vr A'dam 6, 11].
- 38 TUSSEN ZES PLENKSKES NAO HUUS GAON: / Vars 1985 [Telge 6, 266].
- 39 'T BIELEKE DER BI-J NEERGOOIE: / Acht 1990 [Grabo 14 juli].
- 40 DER DE KRAPPE VUUR DRAEJEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 130].
- 41 'T TER MET DOEN: Pan.
- 42 NIE MEER LAEVE: Wesv, Zed.
- 43 BEZWIEKEN: / Vars 1985 [Telge 6, 54].
- Vor:** He'j 't al eheurd? Jan is ok op-estapt; Jan is egaon; Jan hef 't op-egeven. Hie kon nog wel 's onverwachts weg waenn.
- Loch:** Jan is gistern uut-estapt; Jan is gistern estorven.
- Pan:** Jan het 't ter met gedaon; hi-j is gestörve.
- Wesv:** Jan is gistere gestörve; Jan laef nie meer.
- Acht-Tw 1954:** KAPOT GAON "doodgaan; van dieren en (ruw) van mensen" [Wanink 2].
- Vars 1985:** "Den hane is van 't rik evallen", wil zeggen dat 'n betrekkelek jongen keerl estorven is [Telge 6, 287]. [VAN 'T RIK VALLEN].
- Acht 1882:** Nao 't dooien van Gart-Jan "na de dood van Gerrit-Jan" [Telge 2, 26, 25]. [DOOIEN, DODEN].
- Acht-Tw 1948:** IN DE BOKSE STARVEN "sterven zonder eerst ziek geweest te zijn; ook wel: een gewelddadige dood sterven" [Wanink 1, 78].
- Pan 1988:** As 'n kiend doodging vurdat 't gedöp was, dan was 't 'n duvelskiend. Dan wier 't niet op gewijde grond begrave, mar op 'n huukske van 't kerkhof wat niet gewijd was [Telge 7, 33]. [DUVELSKIEND].

Acht 1882: ZICH VERDOEN “zelfmoord plegen” [Telge 2, 139; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 373)].

Lich 1991: ZICH VERDOON “zelfmoord plegen” [Telge 8, 132].

Acht-Tw 1948: ZIK ZÖLVEN TE KORT DOON: “zelfmoord plegen” [Wanink 1, 129].

Sin: Vrogger -in de joren 1915-192- heurn ik mien olders vake zeggen: “Dén en dén hef ook de naolde in 't spek estokken”. Dat betref dan iemand die de boerderi-je of zaak aover-edaon had: 't wier iemand in ruste. Ik begrep dat gezegde eerste niet, totdat 't mi-j uut-elegd wier. Vrogger hadden de kleermakers gin naolden van roestvri-j staol. At 'n kleermaker 's aovends 't wark neerlegden, stok e de naolde in 'n stuksken zaltloos spek; dan bleef ze schone, glad en roestvri-j. Wat ik as jonge now niet zo mooi von, was dat 't ook wel ezegd wier van iemand die aoverleden was: “Dén hef de naolde veurgoed in 't spek estokken”.

DOOD WAEZEN

- 01 DOOD WAEZEN: Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 ESTORVEN WAEZEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Aal, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol II Bat, Mar.
- 03 GESTORVE(N) WAEZEN: Gen, Voo, Sil, Doet, Dui, Groes, Zev, Did.
- 04 GESTÖRVE(N) WAEZEN: Meg, Wehl, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob.
- 05 ESTORVENE WAEZEN: Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win.
- 06 STORVENE WEZZEN: Win.
- 07 AF-ESTORVENE WAEZEN: / Vars 1985

[Telge 6, 11], Lich 1991 [Telge 8, 10]
08 AOVERLEDEN WAEZEN: Gor, Harf, Alm, Lar, Sin, Hen.

09 AOVERLEJE(N) WAEZEN: Dre, Lat.

10 AOVERLENE WAEZEN: Gels, Lich.

11 OVVERLEDEN WEZZEN: Aal.

12 OVVERLAENE WEZZEN: Win.

13 OVERLEDEN WAEZEN: War, Gen, Wesd.

14 DOODGEGAON WAEZEN: Eef, Zut, War, Zel, Doet, Hen, Ang, Groes, Zev, Did, Zed II Mar.

15 DOOD-EGAONE WAEZEN: Nee, Bel, Aal.

16 UUT/OET DE TIED WAEZEN: Harf, Eib.

17 MET DEN NÖZZE NAO BOVVEN LIGGEN: / Win 1976 [Aessink 4, 19].

18 MET DE NEUS UMHOOG LIGGE: / Pan 1988 [Telge 7, 94].

19 MET DE PIEP UMHOOG LIGGE: / Pan 1988 [Telge 7, 104].

20 DE EERPELS VAN ONDEREN BEKIEKEN: Win, Doet.

Win: He'j 't al eheurd? Jan is ok dood. Jan is ok overlaene. Jan is ok estorvene.

Lar: Hee is veur zes joor estormm.

Did: Zi-j is veur zes jaor gestörve; zi-j is veur zes jaor doodgegaon.

Acht 1882: Onze Lieve Heer hef 'm zo lief ehad “hij is gestorven”; mien vader aoverlaejen “wijlen mijn vader” [Telge 2, 79]. [LIEFHEBBEN; AOVERLAEJEN].

Acht-Tw 1948: Hee hef ter oet edronken “(spottend gezegd) hij is gestorven” [Wanink 1, 90]. [DER OET DRINKEN].

Vars 1985: Zo jonges; die beumkes he'w der mooi in staon; as die groot bunt, doet ons de tande niet meer zeer (= dan laeven wi-j niet meer) [Telge 6, 345].

HOOFDSTUK 3 UTERLEK

GREUJEN

As 'n mense groter wodt, greujt e.

- 01 GREUJEN: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Bor, Gees, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Voo.
02 GRUJEN: Vars, Sil, Wesd, Doet, Hen, Baa, Tol, Does, Wesv / Vars 1985 [Telge 6, 128].
03 GRÄÖJE: Zev, Lat, Did, Zed, Lob.
04 WASSEN: Loch, Gees, Nee, Eib, Bel, Lich, Win, Vars / Acht 1882 [Telge 2, 148], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 209] ll Mar.
05 DEURWASSEN: Win, Din, Wesd.
06 IN DE WAS WAEZEN: / Acht 1895 [Telge 2, 148].

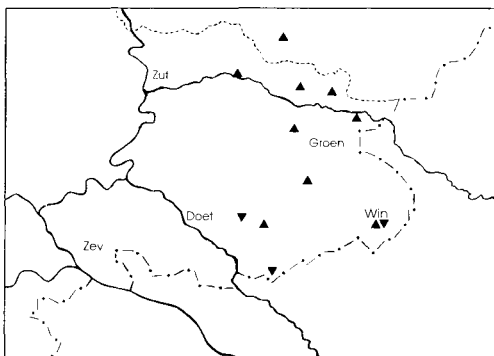
Bel: Wassen is groter wodn; greujen is dikker wodn. [Ok: / Acht 1895 (Telge 2, 45, 148)].

Vor: Dén jonge is hups lank; hee mot maor neet meer greujen.

Gees: Jan is onmudeg lank; zal e nog wassen/greujen?

Tol: Jan is vreed lank; zol e nog grujen?

Did: Jan is haevig lang; zol e nog gräöje?

▲ wassen 04 ▼ deurwassen 05

Wassen in de betekenis "greujen" is 'n old woord, dat (nog) verspreid in den Acht bekend is. A'j dit kaartjen vergeliekt met 't kaartjen in de Weerld-B blz. 200, dan blik dat wassen vaker van planten ezegd wodt as van mensen. Veur de verspreiding van greujen, grujen en gräöje kiek in De weerld-B blz. 199.

Lich 1991: "Spi-jers bunt di-jers", zeg i-j um an te geven dat spi-jende kindere gauw groot wodt [Telge 8, 114]. [DI-JER].

● *Veur heel arg egreujd waezen, bunt de volgende benamingen bekend:*

- 01 UUT DE KLOETEN EWASSEN WAEZEN: / Aal 1964 [Rots 1, 55], Vars 1985 [Telge 6, 177].
02 UUT DE KLOETEN ESCHOTTENE WAEZEN: / Lich 1991 [Telge 8, 63].
03 UUT DE KLUTE GESCHAOTE ZIEN: / Pan 1988 [Telge 7, 68].
04 OET DEN DREK EWASSEN WAEZEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89].

Aal 1964: UUT DE SCHRAGGE GREUJEN "te hard groeien" [Rots 1, 56].

Lich 1991: WASDOM "pijnlijk gevoel in de benen van jonge kinderen vanwege hun snelle groei" [Telge 8, 142; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 399)].

Wehl: De wasdom in 't been hemmen.

Gaa 1945: Hent hef pien in zien been. Moder zei: "Neet slim, mien jonge; da's wasdom. Alle mensen dee groot wodt, mot eers piene in de bene hemmen, anders blijft 't kleine peuke" [Van Velzen 2, 64].

OORLEKEN

'n Klein kind is 'n oorleken.

- 01 'OORLEKEN: Rek, Vars, Zel.
02 PODDEWORTEL, POT(TE)WORTEL: Aal.
03 PODDEK: / Vars 1985 [Telge 6, 269].
04 PODDEREK: / Acht 1895 [Telge 2, 100].
05 PORK: / Acht 1882 [Telge 2, 101], sHe 1982 [Telge 3, 118], Lich 1991 [Telge 8, 93].
06 PÖRK: / sHe 1982 [Telge 3, 118].
07 POOK: / Acht 1882 [Telge 2, 101].
08 KRUDDEKEN: Gen.
09 KRUUPKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 125].
10 TRULLEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 246, 248].
11 PULLEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 185].

- 12 PÖTJEN: / Acht 1882 [Telge 2, 101].
 13 PUUTJEN: Lich / Aal 1964 [Rots 1, 35].
 14 PUDDEKEN: / Acht 1882 [Telge 2, 103].
 15 KNOOP: / Vars 1985 [Telge 6, 183].
 16 WORM: / Eib 1981 [Weeink 1, 94].
 17 HÄÖBEL: / Eib 1980 [Telge 1, 30].
 18 HEEM(KEN): / Aal 1964 [Rots 1, 18].
 19 HIPSE: / Aal 1964 [Rots 1, 17].
 20 STOEKE: / Win 1971 [Deunk 1, 229].
 21 PRAKKE: / Acht 1895 [Telge 2, 102].
 22 PUMMEL: / Aal 1966 [Rots 2, 13].
 23 BLAAG: / sHe 1901 [Telge 4, 89].
 24 KLEINEN KOT: / Vars 1985 [Telge 6, 192].
 25 DÖZZEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 47].
 26 DÖLLEKE: / Doet 2e h 19e e [Telge 4, 122].
 27 NESDÖLLEKE: / Doet 2e h 19e e [Telge 4, 122].
 28 LUTJE: / Acht 1882 [Telge 2, 82].
 29 KROEPEDINK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 131].

Acht-Tw 1948: OONDERKOT, OONDERKÖT “klein grut, meestal van kinderen gezegd” [Wanink 1, 155].

Vars 1985: De oorleken bunt al nao bedde “de kleine kinderen zijn al naar bed” [Telge 6, 252].

Geld Eil 2e h 19e e: OLIK “klein” [Telge 4, 119].

Acht 1895: HISPEL “klein, mager kind” [Telge 2, 53; ok: / Aal 1964 (Rots 1, 17), Eib 1980 (Telge 1, 33)].

Acht 1895: ‘n FIEN KINDJEN “een teer kindje” [Telge 2, 34].

Zev/Did 1939: MÖLLEKE “klein, dik kind” [Vr A’dam 7, 6].

No Acht 1883: POOK “gezegd van een kleine jongen, die, of een klein meisje, dat ouder is dan men zou denken” [Telge 4, 73].

Win 1971: Tusken schoem en beer wezzen “te klein zijn voor tafellaken en te groot voor servet”; ‘t is zonne HALFWAS [Deunk 1, 204, 17].

Aal 1966: I-j bunt nog maor net onder en boven de bokse “je bent nog maar klein” [Rots 2, 23].

Hen: As ‘n kind niet grujen wil, wodt wel ‘s ezeg: “Foj, wat ‘n KNÖRF blif dat toch.

Gels 1928: Hee wodn zo mager as ‘n gevild kenient. In één woord: ‘t wodn ‘n matteltjen van ‘n kind [Gids Folkl. 1, 76]. [MATTEL-TJEN].

TRUDELKEN

‘n Trudelken is ‘n klein maeken.

01 TRUDELKEN: Win.

02 TRULLEKEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 185].

03 KROELKUNTJEN: Bor.

04 PRUL: Did.

05 PUPKE: Wesv / sHe 1983 [Telge 2, 118] || Elt.

06 GEUR: / Acht 1882 [Telge 2, 41].

Voo: Van ‘n deerntjen dat niet zo groot is, wodt gezeg: “‘t Is maor zon hendjen vol”. [HENDJEN VOL; ok: Bel, Tol].

Gor: ‘n Klein, tenger maeken heet ‘n hispel-tjen of ‘n fien dink. [HISPELTJEN; ok: Eib, Bel, Groen, Aal / Acht-Tw 1954 (Wanink 2), Vars 1985 (Telge 6, 145) || Bat; FIEN DINK].
Win 1971: STUUKSKEN “klein, teer meisje” [Deunk 1, 235].

Gels: Zon tenger, kwiek maeken heet ‘n WIPSCHINKEN.

Aal: ‘n Maeken wat klein en drok is, is ‘n HIZZEBIZZE.

Bor: ‘n Maeken met ‘n bol buuksken heet ‘n PROEMENBUUKSKEN.

Pan 1988: HISPEL “klein (beweeglijk) meisje” [Telge 7, 51].

KRUMMEL

‘n Krummel is ‘n klein (en dik) jungskén.

01 KRUMMEL: Eef, Vor, Aal, Win, Bre.

02 PORK: Lich, Hen / No Acht 1883 [Telge 4, 73], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163], Win 1971 [Deunk 1, 180], Vars 1985 [Telge 6, 273], Eib 1980 [Telge 1, 65].

03 PÖRK: Did, Pan.

04 POOK: Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163].

05 PEUK: / Acht 1895 [Telge 2, 97].

06 KNORF: Vor.

07 NORF, NÖRFKE: Gels / Eib 1980 [Telge 1, 55].

08 KRÖSSEL: Gies, Wesv.

09 KRÖTJE: Pan.

10 POTWORTEL: Sin / Vars 1985 [Telge 6, 275].

- 11 KLEINE PIEMEL: Gies.
 12 KLEINE KÖTTEL: Did.
 13 BUNZEL: / Aal 1964 [Rots 1, 4], Win 1971 [Deunk 1, 37].
 14 BUNGEL: / Win 1971 [Deunk 1, 37].
 15 PUMMEL: / Win 1971 [Deunk 1, 185].
 16 PORRE: / Aal 1964 [Rots 1, 34].
 17 KNIKKE: / Acht 1895 [Telge 2, 68].
 18 KRIKKE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 131].
 19 DREUMES: / Acht 1830 [Telge 4, 4], Acht 1895 [Telge 2, 27].
 20 HINNEMAN: / Eib 1980 [Telge 1, 33].
 21 KRÖMMEL: / Eib 1980 [Telge 1, 44].
 22 BOKSEMENNEKEN: / Vars 1985 [Telge 6, 64].
 || ströpke: Elt.

Hen: Tegen 'n oom van mien zei ik as kind 's: "Mien vader maakt de peuke zelf". Zien antwoord (waor mien moeder bi-jston): "Zo zo, maakt e die zelf".

Acht-Tw 1948: Nen BOLTEN VAN NEN JONGEN "een stevige knaap", nen KLAENEN PEGEL "een klein, stevig ventje", PRENGEL "dik en stijf ventje" [Wanink 1, 79, 159, 164].

Gels: Zon jonge dén net zo tussen groot en klein in zit, neume wiele 'n pot-eerpel [POT-EERPEL; ok: Lich; PAOT-EERPEL: Dre].

PRÖPKEN

'n *Pröpken* is 'n klein vröwken, 'n klein wiefken.

- 01 PRÖPKEN: Loch, Doet.
 02 PRÖFKEN: Win.
 03 KROT, KRÖTJE: Gies, Pan, Lob || Emm, Elt.
 04 KRÄÖSKEN: Aal.
 05 KRIELE: Hen.
 06 KROELEKUNTJE: Nee.
 07 KROELKUNTJEN: Bor.
 08 KNORF, KNÖRFKEN: Ste.
 09 TUUKSKEN: Lich.
 10 FUUKSKEN: Lich.
 11 FUUPKEN: / Lich 1991 [Telge 8, 40].
 12 NUSTEKÖTJEN: Aal.
 13 SCHREMEKEN: Tol.
 14 KRUUPKEN: Aal 1964 [Rots 1, 21].
 15 KROEPHENNEKEN: / No Acht 1883 [Telge 4, 69], Acht 1895 [Telge 2, 73].
 || drietgat: Vre.

- || stöpken: Hei.
 || (kleine köttel): Emm.

Kot 1925: De boerinne was 'n groot en dik mense —ne deftege vrouwe. Bi-j eur leek Daatjen maor 'n klein kruupken [Meinen 3, 64].

Aal: Van 'n nustekötjen kö'j zeggen: 't is ne handvol. [HANDVOL].

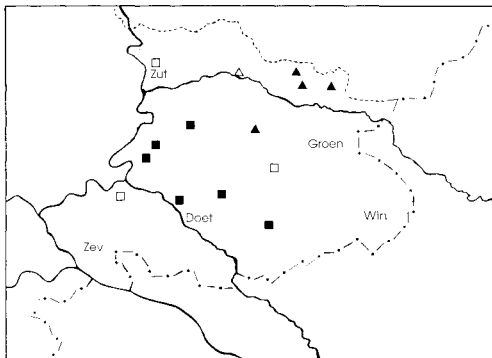
Aal 1964: PRUWWELTJEN "klein, ineengedoken vrouwtje"; POEPJENDIK "klein, gezet vrouwmens" [Rots 1, 34, 35].

Lich 1991: KRÖMMELKEN, FUUKSKEN "klein, oud vrouwtje" [Telge 8, 69, 40].

KNORF

'n *Knorf* is 'n klein keertjen, 'n kleine (inmekare-egreujde) man.

- 01 KNORF, KNÖRFKEN: Vor, Vars, Zel, Kep, Ste, Tol / No Acht 1883 [Telge 4, 69], Lich 1991 [Telge 8, 65].
 02 KNÖRF, KNÖRFKEN: Eef, Lich, Ang.
 03 NORF, NÖRFKE: Ruu, Gees, Gels, Nee.
 04 NÖRF: Loch.
 05 PÖRK: Bel, Ang, Pan.
 06 PORK: Nee, Lich, Hen / No Acht 1883 [Telge 4, 73].
 07 POERK: Did.
 08 PORRE: Aal.
 09 PORREWOTTEL: Gels / Eib 1981 [Weeink 1, 88].
 10 KRAOZE, KRÄÖSKEN: Aal.
 11 KRÄÖS, KRÄÖSKE: Wesv, Zed.
 12 KRÄÖZEL: / sHe 1982 [Telge 3, 86].
 13 KRODDE: Din, Wesd, Doet.
 14 KROT: Pan, Lob || Elt.
 15 'KRUDDEKEN: / No Acht 1883 [Telge 4, 69].
 16 'RUDDEKEN: / No Acht 1883 [Telge 4, 73].
 17 KRUMMEL: Win, Aal.
 18 PROFFE, PRÖFKEN: Lich, Win.
 19 ÄÖTER: Eib.
 20 BOZZE: Aal / Lich 1991 [Telge 8, 26].
 21 DWARG: Win, Sin.
 22 SCHRAM: Tol.
 23 SCHRAMINKEL: Vars.
 24 KRIELHANE: Hen.
 25 ONDERKROEPSILTJE: Gees.
 26 PIESEWIET: Pan.
 27 POTSTEMPER: Win.
 28 SCHRIPS: / Acht 1895 [Telge 2, 116].
 || stöpken: Hei.

■ knorf 01 □ knörf 02
 ▲ norf 03 △ nörf 04

In 't noorden van den Acht komt veur de weurde norf, nörf; anslutend ligt ten zuudwesten doorvan 'n streek met knorf, knörf. Veural 't woord knorf hef in de betekenis "onvolgreujde, vergreujde boom" 'n grotere verspreiding; kiek doorveur in *De weerd-B* blz. 189.

Eef: 'n Keertjen is 'n knörf of 'n knörfken van 'n keerl.

Eib: 'n Äöter is 'n klein, schriel keertjen.

Vars: 'n Mager, klein en lillek menneken is 'n knorf; 'n mager, klein menneken heit 'n schraminkel.

Loch: 'n Nörf krig vake as veurname: Foep. Foep de Jong; Foep de Vries.

Gels 1941: Zien vuuolders waren oet Duutslannd ekommen. Zodoonde had e dén raren namen van Bennowitz, maor wiej neumen 'm de Krodde, umdat 't zo'n ongelukkeg klein krod van 'n keertjen was [v.d. Lugt in: *Archief* 3, 60].

Lich 1991: Zon drettereg keertjen en toch zovölle präötjes [Telge 8, 33]. [DRETTE-REG].

● In woordenbeuke bunt veur 'n kleine man of vrouwe de volgende benamingen op-egeven:

- 01 KRÄÖTE: / No Acht 1883 [Telge 4, 69], Acht 1895 [Telge 2, 72].
- 02 KRÖTTE: / Acht 1895 [Telge 2, 74].
- 03 DWARG: / Acht 1882 [Telge 2, 29], No Acht 1883 [Telge 4, 65].
- 04 PRÖNNE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 165].

- 05 PIERKRD: / sHe 1982 [Telge 3, 115].
- 06 HIESKE: / Pan 1988 [Telge 7, 51].
- 07 SADDE: / No Acht 1835 [Telge 4, 20].

● In woordenbeuke bunt veur klein en mager de volgende benamingen op-egeven:

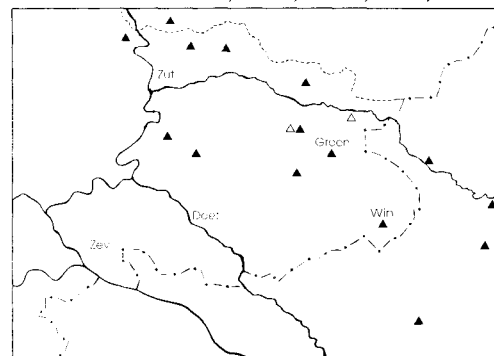
- 01 VLEEG: / Aal 1966 [Rots 2, 19], Win 1971 [Deunk 1, 265].
- 02 MEEPS: / sHe 1901 [Telge 4, 103], Vars 1985 [Telge 6, 223].
- 03 LIEBER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136].
- 04 MINNELEK: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 05 HENDEG: / Lich 1991 [Telge 8, 51].
- 06 FIEN: / sHe 1982 [Telge 3, 43].

Acht-Tw 1948: 'n Lieber keertjen [Wanink 1, 136].

Zel 1933: Toe machiern ze net als onder diens twee an twee 't bos in en één zon meeps keertjen van 'n jaor of tien, elvene bleef achter. Dén mos wisse de wach holden [G.J. Klokman in: *Archief* 1, 252]. [MEEPS].

MAGER

- 01 MAGER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 83].
- 02 SCHRAO: Harf, Lar, Gees, Bel, Groen, Lich, Win, Baa, Hen II Wilp, Bat, Vre, Ges, Ram, Raes.
- 03 SKRAO: Eib, Bel.
- 04 SCHRAOL: Gor, Harf, Doet, Baa, Lob /

▲ schrao 02 △ skrao 03

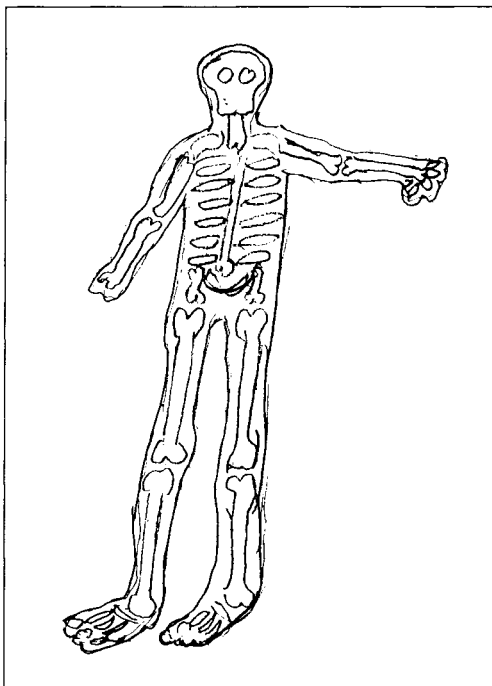
De weurde schrao, skrao bunt allene veur den Acht en 't angrenzende deel van Westfalen op-egeven. In 't zelfde gebied kan schrao de (minder goeie) kwaliteit van andere zaken uutdrukken; kiek doorveur in *De weerd-B* blz. 436.

- sHe 1982 [Telge 3, 131], Pan 1988 [Telge 7, 122]
- 05 DUN(NE): Alm, Does, Ang, Lat, Wesv.
- 06 SCHRIEL: Groen, Does, Ang, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 307].
- 07 SCHREBEL: Zed.
- 08 SCHREPEL: / Pan 1988 [Telge 7, 122].
- 09 SCHRAEPEL: Olb.
- 10 BUTTEREG: Loch.
- 11 SPITS: Lich.
- 12 SNEU: Win
- 13 SPILLEREG: / Win 1971 [Deunk 1, 223].
- 14 FIENJTJES: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 117].
- Il mietereg: Boch.
- Il schier: Elt.

Vor: Jan is hups mager, hee hef 't vleis ok neet in de waege zitten.

Bor: Jannao is zo mager, zee kan zich achter 'n bessemstelle verschulen; ie könt ter deur 'n lampeglas trekken; a'j der zeukt: ze zit in de raegenpiepe.

Eef: Jan is 'n pond brook en 'n ons kont; hee is 'n zak met butten; Jannao is net 'n angeklede T.L.-buis; ze mut 'n broche dragen um te zeen wat de veurkante is.

Niks as vel en butte

Gor: Van 'n mager iemand zeg ie: "Der zit gin boek of blaoze an". [Ok: Lat, Zev].

Bre: Jan is zo mager; at e nog magerder wodt, brek hee bi-j de konte af.

Pan 1988: Gin kont ien de boks hemme "heel mager zijn" [Telge 7, 71].

Ruu: Jan is al niks as vel en butte, zol e nog magerder wodn?

Zev: Jan is haevig mager; 't is vel aover but.

Win: Ne brandmageren kaerl is sneu. [BRANDMAGER; ok: Bel].

- *Veur heel arg mager waezen, bunt 'n antal vergeliekingen in gebruik:*

Gees: Hee is zó schrao: 't is of 'm de bokse allene aover de straote löp.

Harf: Hee is vel aover butte: iej könt 'm de ribben tellen. [Ok: Sin].

Gor: Hee is zó mager: hee kan met de butte wel twaalf uur luunn. [Ok: Hen / Win 1971 (Deunk 1, 136), Eib veur 1973 (H. Odink 3, 200), sHe 1982 (Telge 3, 99)].

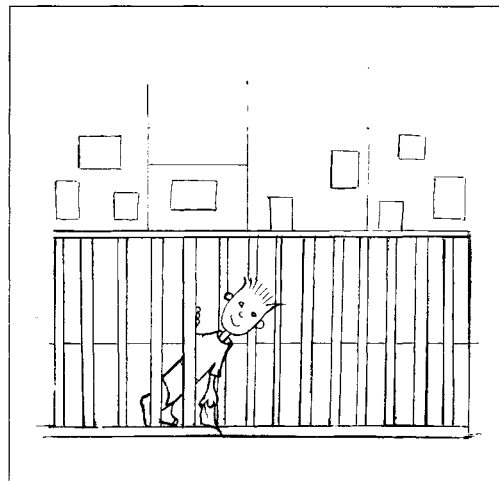
Sto: Hi-j kan met de ribbe wel middag lujje.

Win 1976: I-j könt op ziene ribben wal piano spöllen [Aessink 4, 38].

Vor 1990: Dén kö'j op de ribben wel viole spöllen [Grabo 8 sept].

Nee: Hee kan met de kniene deur de tralies etten. [Ok: Eef, Lar, Gels, Bel, Bre / Din 1927 (Archief 1, 45), sHe 1982 (Telge 3, 80), Vars 1985 (Telge 6, 181)].

Wesv: Jan is 'n panlat; die zit ok gin butje in de weg.

Met de kniene deur de tralies können etten

Gels: Jan is zonne magan pias; at e nog schraoder wodt, dan blif ter niks van aoever.

Eib veur 1973: Hee löp as ne schemme “hij is sterk vermagerd”; ze kan wal in de kaarne dansen “ze is broodmager” [H. Odink 3, 209, 113].

Alm: Jan is heel dunne; zol e nog dunder wodn?

Lich: A’j nao ne zeeke af-evollene bunt, bu’j spits.

Wesv 1964: Majje was alzelaeve mar zo’n schraepele pierrewiet van ’n kerreltje gewes, wien elke kleiding wied um zien lief slabberde [Oelenwanne 23].

● *Zo mager as:*

01 ’N SPRINKHAAN: / Nee 1939, Win 1939, Sil 1939, Zev 1939]. [Vr A’dam 7, 13].

02 ’N PIER: sHe 1982 [Telge 3, 114].

03 ’N STOKVIS: Alm.

04 ’N HOND: Eib veur 1973 [H. Odink 3, 103].

05 ’N KATTE DEE-T KIKVÖSKE ET: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 140].

06 ’N BRANDHOLT: Zel / Vars 1985 [Telge 6, 69].

07 ’N HANKHOLT: / Gaa 1945 [Van Velzen 2, 142].

08 ’N LATTE DAT SLIET: / Vars 1985 [Telge 6, 219].

09 ’N RAP: Nee.

10 ’N STROSPIER: Eef.

11 ’N RABAON: Pan 1988 [Telge 7, 112].

12 ’N KARTOUW: Vars 1985 [Telge 6, 166].

13 ’N TIELSTRIEPE: Win 1939 [Vr A’dam 7, 13].

● *De volgende benamingen veur ’n magere man of vrouwe bunt nog in woordenbeuke op-egeven:*

Acht 1882: STRAOTENJAMMER “magere man of vrouwe” [Telge 2, 128].

IJsselstreek ca 1890: SAJETSPRINGER “mager kereltje” [Telge 4, 82].

No Acht 1839: ’n Poetereg wief “een magere vrouwe” [Telge 4, 31]. [POETEREG].

Win 1971: HISPEL “mager, zeer schraal persoon” [Deunk 1, 93]. [Ok: Lich 1991 (Telge 8, 52)].

Eib 1981: SNOOK “mager iemand” [Weeink 1, 91].

Gor 1939: ’n Magere SPRINKHANE [Ok:

Alm 1939, Loch 1939]. [Vr A’dam 7, 13].

sHe 1982: ’n Schraole WIPPED “een tenger gebouwd iemand” [Telge 3, 131].

Sto 1982: Gin boek of balk hemme “mager zijn” [Telge 3, 11]. [BOEK, BALK].

Pan 1988: Der giesel uutzien “mager zijn” [Telge 7, 42]. [GIESEL].

Win 1976: ’n Gestreept vesken anhebben “mager zijn” [Aessink 4, 38].

Vars 1985: IEL “mager, schriel, klein” [Telge 6, 154].

Zie 1991: GILP “mager in het gezicht” [Telge 8, 45].

MAGERDER WORDEN

Magerder worden is afvallen.

01 MAGERDER (WORDEN): Gor, Wich, Ruu, Lar, Bor, Haa, Eib, Rek, Bel Aal, Bre, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Olb, Did, Zed, Pan II Wilp.

02 MAOGERDER (WORDEN): Lob.

03 MAGER (WORDEN): Harf.

04 VERMAGEREN: Tol.

05 DUNNER (WORDEN): Eef, Nee, Doet, Does, Lat, Wesv.

06 DUNDER (WORDEN): Alm.

07 AFVALLE(N): Gees, Lich, Aal, Din, Voo, Vars, Zev / sHe 1982 [Telge 3, 6].

08 SCHRAODER (WORDEN): Gels, Bel, Groen, Lich.

09 SCHRAOLER (WORDEN): Doet.

10 VERSPÖLLEN: Win, Zel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 203], Vars 1985 [Telge 6, 380], Lich 1991 [Telge 8, 134].

11 VERSCHETEN: Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 283].

12 VERSCHIETEN: / Vars 1985 [Telge 6, 379].

13 ZIK SKRAONN: Bel.

14 ZIK SCHRÄÖNN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 177].

15 ACHTERUUTGAON: Wesd.

Rek: Jan is lellek verschotten; zol e nog meer verscheten?

Bel: Van ’n kind dat eers dikke was en noo magerder is, zei i-j vrogger: “Hee hef zik eskraod”.

Vor: “Dén begint de jas ok tamelek lös um de hoed te hangen”, zeg iej van ene dén

mager ewodn is.

Bre: At Jan nog magerder wodt, brek hee bi-j de konte af.

Vars 1985: I-j bunt de letste tied verspöld; doe'j an de lijn? Wat is die olde Hentjen verschotten; door he'k toch slim an verspöld [Telge 6, 380, 379].

Win 1976: WASSEN AS NE KOOSTART "kleiner worden, inkrimpen door ouderdom" [Aessink 4, 54].

LATTE

'n Latte is 'n lange en/of magere vrouwe.

- 01 LAT(TE): Alm, Wich, Gees, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Sin, Sil, Zel, Kep, Ste, Tol, Lat / Vars 1985 [Telge 6, 207], Eib 1980 [Telge 1, 46] || Ges.
- 02 PANLAT(TE): Aal, Dre, Gies / Pan 1988 [Telge 7, 102].
- 03 SLEET: Bel, Win / Win 1971 [Deunk 1, 212], Lich 1991 [Telge 8, 108].
- 04 SLETE: Groen.
- 05 SLIET: Vars, Sto.
- 06 HIELENSLEET: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110].
- 07 DENNE: Loch, Tol.
- 08 BONESTAKE: Bel, Aal, Hen || Bat.
- 09 BONESTAAK: Wesv, Zev, || Emm.
- 10 HOPSTAKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 114].
- 11 STAKE: Loch.
- 12 STAOK: Lob.
- 13 BESSEMSTEL(LE): Gor, Doet.
- 14 LAMPENGLAS: Loch.
- 15 FLUTE: Nee.
- 16 HERING: Doet, Wehl, Wesv.
- 17 HERRING: Pan.
- 18 SPILLEPOOT: Harf.
- 19 STORK: Bel.
- 20 SPRIET(E): Loch, Nee, Tol, Zev.
- 21 SLIERT(E): Aal, Wesd.
- 22 LANGE SLUNGEL: Zev.
- 23 LANGE DREL: Zed / Pan 1988 [Telge 7, 31].
- 24 LANGE SLAODOOD: Loch.
- 25 LANG END(E): Tol, Zev, Did.
- 26 EIND MINS: Pan.
- 27 (MAGERE, LANGE) LIJS: Bor, Wesv, Pan.
- 28 (MAGER) SCHARMINKEL: Gor, Wich, Ang.

29 MAGERE GEIT: Did.

30 (MAGERE) GAERF: Zev, Pan.

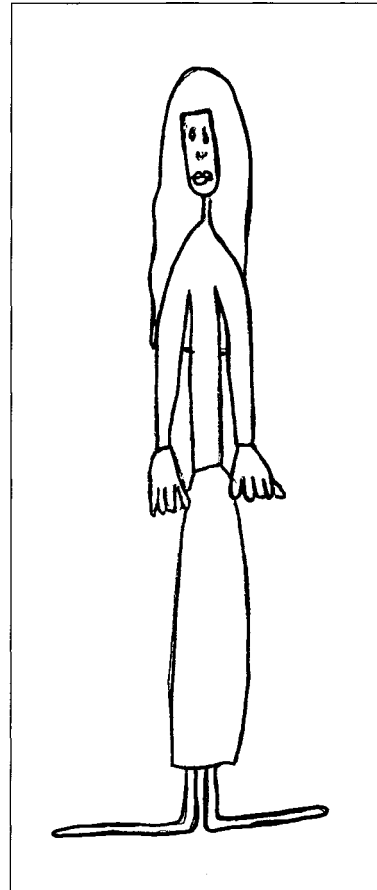
31 MAGEREN SCHRAMP: Kep.

32 MAGEREN SCHRAMP: Bel.

33 MAGERE SLAMIER: Gen.

34 SCHRAOTMOES: Win.

|| lange löchte: Vre.

,
n
L
a
n
g
e
L
i
j
s

Sto 1982: 'n Madam panlat "een heel magere vrouwe" [Telge 3, 111].

Wesd: Van 'n lange vrouwe wödt wel ezegd: "t Is 'n lere in huus". Ze kan namelek aoveral bi-j en hoeft dus niet op 'n lere te staon. [Ok: / Lie 1943 (Weenink 1, 79), sHe 1982 (Telge 3, 91), Vars 1985 (Telge 6, 206, 209, 405)].

Sin 1973: 'n Grote vrouwe is 'n lere in huus, maor onder de meubels is 't vake niet pluus [Kobes 3, 5].

Eib veur 1973: 'n Groot vrommes is ne halven ledder in hoes [H. Odink 3, 245, 259].

Eib veur 1973: Lank en smal dat juffert zik

wal, kot en dik is ongeschik "wie er lang en mager uitziet, krijgt als vrouw het uiterlijk van een deftige juffer; wie kort en dik is niet" [H. Odink 3, 143].

Zed: 'n Lang maedje heit 'n HARFSHAAN.

Pan 1988: 'n Lange lemp van 'n deern "een lang, slungelig meisje" [Telge 7, 80]. [LEMP].

Win 1939: Ne SPRINKHANE "een lang, spichtig meisje van 12 - 15 jaar" [Vr A'dam 7, 13].

Vars 1882: SCHUIKE "lang meisje, lange vrouw" [Telge 4, 55].

Lich 1991: Ne LANGE LIJZE "lange, mage-re, ietwat slonzige vrouw" [Telge 8, 72].

Vars 1985: Door liepen dri-j van die spich-tereger deertjes met kleine vlechjes an 't heufken [Telge 6, 325]. [SPICHTEREG].

Win 1971: Ne reteleke deerne "een slank meisje" [Deunk 1, 188]. [RETELEK].

SLUNGEL

'n Slungel is 'n lange en/of magere keerl.

01 SLUNGEL: Gor, Eef, Bor, Bel, Groen, Win, Doet, Kep, Baa, Tol, Ang, Zev / Zel 1909 [Driem bl 1, 58], sHe 1982 [Telge 3, 135] || Wilp, Bat.

02 LAT(TE): Eef, Wich, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Aal, Vars, Wesd, Sil, Doet, Wehl, Ste, Hen, Tol, Wesv || Elt.

03 PANLAT(TE): Aal, Bre, Wesv, Pan, Lob.

04 SLEET: Loch, Gels / Win 1971 [Deunk 1, 212].

05 BONESTAKE: Bel, Aal, Hen.

06 BONESTAAK: Pan.

07 STAKE: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 115].

08 BESSEMSTEL: Doet, Tol.

09 REPPPEL: / Sin 1970 [Kobes 2,2].

10 SPILLEBEEN: Aal, Wesd.

11 SPILLEPOOT: Harf.

12 STORK: Bel.

13 SLAO-DUBBEL: Nee, Aal, Win.

14 REEM: Win.

15 LANK AENDE: Gees || Vre.

16 HEEL ENDE: Harf.

17 SCHARMINKEL (VAN 'N KEERL): Eef, Wich, Din, Zel, Ste.

18 SCHARMIGGEL: Ste.

19 (MAGERE) SLAMIEL: Ang, Zev.

20 SLEMIEL: Rek.

21 MAGERE SLAMIER: Gen.

22 SLAMIERE: / Vars 1882 [Telge 4, 55].

23 SLAMIERIS: / Aal 1964 [Rots 1, 42].

24 SCHRAMME: Loch.

25 MAGEREN SCHRAM: Kep.

26 MAGEREN SCHRAM: Bel.

27 MAGERE PIEMEL: Bee.

28 SPIERLING: Loch, Tol.

29 SCHRAOTMOES: Rek, Win.

30 REBUS: Ruu.

31 RABAON: Pan.

32 ZWICHEL: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

33 SLIER: / sHe 1982 [Telge 3, 134].

34 'FLANKES: / Zel 1909 [Driem bl 1, 57].

|| lange drel: Elt.

Lob: Van 'n lange keerl zegge ze wel: "Dén het ook niet achteraan gestaon met de be-deiling; dén wit goed wat vur weer awwe kriege; da's 'n beste um kerse te plukke".

Gen: Tegen 'n lange jonge zegge wi-j 'n SLAKKERD.

Win 1971: Ne 'SLAKKEREGEN "magere, langbenige jongen" [Deunk 1, 211].

sHe 1982: 'n LANGE LUNT "een lang per-son" [Telge 3, 95].

Zed: 'n Lang jong heit 'n HARFSHAAN.

Wesv: 'n PIESTERIK: 'n magere en witte keerl. Wah 'n piesterik is dah; 't liek de dood van Pierlala wel; hi-j ziet ter zo pierig en gellig uut.

Pan 1988: 'n lelig ke(r)lje "een lang en smal kereltje" [Telge 7, 56]. [IELIG].

Vars 1985: RIFTEG "lang en dun" [Telge 6, 287].

BROKKE

'n Brokke is 'n groot maeken.

01 BROKKE: Harf, Wich, Ruu / Win 1971 [Deunk 1, 36].

02 LÖKKE: Alm, Loch / Acht-Tw 1948 [Wa-nink 1, 138].

03 LOKKE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 138].

04 LAAIE: Aal.

05 GOFKE: Win.

06 GLOFKE: / Lich 1991 [Telge 8, 46].

07 BAES: / sHe 1982 [Telge 3, 11].

Acht-Tw 1948: Ne ribbeleke deerne "een stevige meid met vlees op de ribben"; nen klos van ne deerne "een grote, enigszins

lompe meid" [Wanink 1, 168, 124]. [‘RIBBE-LEK; KLOS].

Vars 1882: GUIKE "lomp meisje, groot van gestalte en stijf in haar bewegingen" [Telge 4, 52].

Eib veur 1973: Grote deerns, lange jekke "spotgezegde over een erg groot meisje" [Odink 3, 48].

LABES

'n Labes is 'n grote jonge.

01 LABES (VAN 'N JONGE): Zev, Pan / Zel 1909 [Driem bl 1, 58], Lar 1924 [Langeler 1, 143], Sin 1970 [Kobes 2,1], Vars 1985 [Telge 6, 204], Lich 1991 [Telge 8, 71].

02 LÄÖNES (VAN 'N JONGE): Aal, Sto.

03 GOFKERD: Win.

04 GOFFERD: Eef.

05 BÖKKERD: Eib.

06 BAEZEL: / Vars 1986 [Telge 6, 32].

07 'FLANKES: / Vars 1985 [Telge 6, 105].

Gels 1888:

't Was nen lompden, plompen labes,
Kort en dik, met kromme been,
Arg pokdaleg en beschimmeld,
'n Lillek spook van top tot teen
[Krebbers in: GV-alm 175].

Win 1971: Ne lummel van ne jonge [Deunk 1, 139]. [LUMMEL; ok: Vars 1985 (Telge 6, 217)].

STENDER

'n Stender (van 'n vrouwe) is 'n grote vrouwe. Veural achter de benamingen 10-16 wodt nogal 's de naobepalingen van 'n wief / van 'n vrouw(e) ezet ('n peerd van 'n wief, 'n bonke van 'n vrouw). Ok 't bievoegleke naamwoord 'heel' wodt vake too-evoegd: 'n hele stender, 'n hele bonke.

01 STENDER: Eef, Loch, Gels, Nee, Eib.

02 STENDERD: Lar.

03 STENDERKASTE: Gor.

04 HOLSTEINER: Hen.

05 HOLSTENDER: Doet.

06 HOLTSTENDER: Groen.

07 MÖLLE(N)PEERD: Gor, Eef, Eib, Doet, Zel, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 144].

08 MEULEPEERD: Wesv, Lob.

09 MEULEPERD: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 88].

10 PEERD: Loch.

11 KASTE: Lich.

12 HEUJSCHURE: Zel.

13 SCHUIKERD: Ste.

14 BROKKE: Harf, Wich, Ruu, Aal, Bre.

15 BONKE: Ste.

16 LÖKKE: Alm, Loch.

17 FONKELBOKSE: Gels.

18 HEEL MENS(E): Harf, Win, Nee, Ang.

19 HELE TANTE: Vor.

20 MENNEG WIEF: Rek.

21 MENNEG MENSE: Gen, Win.

22 MOCHELE: / Zel 1909 [Driem bl 1, 58].

Hen: In 't rowwe praotgebruuk wodt 'n grote vrouw wel 'n holsteiner eneumd. Veur zover ik wet, wodt ter 'n vergelieking emaaft met vee (peerde) uut Holstein dat nogal groot van stuk was.

Gels: 'n Fonkelbokse is 'n grote vrouwe dee der good uutzut.

Ste: As 't um 'n hele grote vrouw geet, kö'j ok zeggen: "'n Wief as 'n ruunpeerd". [RUUNPEERD].

Win 1978: I-j könt Veters-Jan zeen gaon achter ziene proforse Tonia, dee groot, staats en prachteg van lellekheid as ne dragonder daar hen strit [Van Loo 1, 7]. [DRAGONDER].

Kot veur 1934: Hanneken was rijzeg, maor neet mager; te deksel nee heur! Al was ze neet ovverdikke, ze was 'n flink stuk van 'n vrouwmense [Meinen 6, 148]. [FLINK STUK VAN 'N VROUWMENSE].

Acht-Tw 1954: HOLBASSE "grote, magere vrouw" [Wanink 2].

BOOM (VAN 'N KEERL)

'n Boom van 'n keerl is 'n groten keerl. Behalve achter de eerste benaming wodt ok achter de andere benamingen nogal 's de naobepalingen van 'n (ne) keerl ezet ('n brunnes van 'n keerl, ne stender van ne keerl). De metwarkers hebt haoste neet opgegeven dat ok 't bievoegleke naamwoord 'heel' too-evoegd kan wodn; vergeliek doorveur de paragraaf stender.

01 BOOM (VAN 'N/NE KEERL): Eef, Loch, Gels, Eib, Groen, Aal, Sin, Sil, Doet, Kep, Tol, Zev, Zed, Pan, Lob.

02 BONK: Voo, Kep, Hen, Tol, Pan.

03 BONKE: Loch, Ste.

- 04 BÖKKER(D): Eib, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 78], Lich 1991 [Telge 8, 28].
 05 STENDERD: Aal.
 06 STENDER: Win / Lich 1991 [Telge 8, 117].
 07 BRUNNES: Eef.
 08 ZEVERD: Win / Win 1971 [Deunk 1, 282].
 09 GOFFERD: Eef / Acht 1882 [Telge 2, 43], No Acht 1883 [Telge 4, 66], Win 1971 [Deunk 1, 77].
 10 GOFKERD: Eib, Aal / Aal 1964 [Rots 1, 13], Win 1971 [Deunk 1, 77], Eib 1980 [Telge 1, 27].
 11 REUS: Zel, Wesv, Zev.
 12 BEER: Wesv.
 13 MENNEGEN KEERL: Ruu.
 14 HUNE: / Aal 1882 [Telge 2, 56], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 115].
 15 HUNNE: / Win 1971 [Deunk 1, 98], Eib 1970 [Telge 1, 34].
 16 BUFFEL: / Vars 1985 [Telge 6, 75].
 17 BRAEMER: / Win 1971 [Deunk 1, 35].
 18 BAEZEL: / Win 1971 [Deunk 1, 18].

Eef: 'n Gofferd en 'n brunnes bunt 't zelfde as 'n boom van 'n keerl.

Vars 1985: 'n Gofker is 'n onvernullegen groten of onmanierleken starken keerl [Telge 6, 123].

Rek: Ne groten keerl neume wie ne bökkerd van ne keerl.

Acht-Tw 1948: Staender "grote, dikke en stevige persoon"; nen kaones van nen keerl "een grote, lompe, onbehouwen vent"; nen holköstegen keerl "een grote, grove, magere vent" [Wanink 1, 188, 126, 112]. [STAENDER; KAONES; HOLKÖSTEG].

Win 1971: Ne holkösteregen keerl "een grote, grovve, magere man" [Deunk 1, 95]. [HOLKÖSTEREG].

Pan 1988: KLOPHINGS "groot, grof persoon"; POS-PERD "groot, zwaar iemand" [Telge 7, 67, 109].

Aal 1966: Ne bajjerink "fors, breed persoon" [Rots 2, 2]. [BAJJERINK].

- *In de woordenbeuke staot in verband met groot de volgende benamingen:*

- 01 NOKS: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 149], Aal 1964 [Rots 1, 29], Vars 1882 [Telge 4, 53].

- 02 FORS: / Acht 1895 [Telge 2, 36].
 03 STOER: / Acht 1830 [Telge 4, 10].
 04 HOEDEG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 112].
 05 STEMMEG: / Win 1971 [Deunk 1, 228].
 06 MENNEG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 142].

Acht-Tw 1948: Dén jonge is arg hoedeg vuur zien laeftied [Wanink 1, 112].

Win 1971: Aer öldste zuster is fien ebouwd, maor aer moder is ne STEMMEGE [Deunk 1, 228].

sHe 1982: WAT EN HALFWAT "gezegd van twee personen van wie de één groot of intelligent is en de ander klein of dom" [Telge 3, 58].

PAPPEREG

A'j pappereg dikke bunt, hef ow lichaam 'n völle groteren umvang as normaal.

- 01 PAPPEREG (DIK/DIKKE): Gor, Wich, Ruu, Gels, Haa, Eib, Bel, Gen.
 02 POFFEREG DIKKE: Zel.
 03 PAFFEREG (DIK/DIKKE): Gor, Loch, Nee, Rek, Groen II Bat.
 04 OPGEZET: Gor, Voo.
 05 OPGEZAT DIKKE: Gees.
 06 KWABBEG (DIK): Voo.
 07 OPGEBLAOZEN DIKKE: Bre.
 08 BLÖDDEREG (DIKKE): Harf.
 09 STIEPERDIKKE: / Vars 1985 [Telge 6, 336].
 10 MORREVET: Nee.
 11 MODDEVET: / Aal 1966 [Rots 2, 25], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 162], sHe 1982 [Telge 3, 99].
 12 VETJES: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 121].
 13 PLODZEG: / Acht 1895 [Telge 2, 99].
 14 VOLHANDEG: / Acht 1895 [Telge 2, 144].
 II poemeleg: Stlo.
 II poffeg: Hei.

Wich: Kiek wat loopt door 'n pappereg dikken keerl en 'n pappereg dik wief.

- *Zo dikke as:*

- 01 'N DAS(SE): / Loch 1939, Harv 1939, Aal 1939, Terb 1939, Ulf 1939, Wesd 1939,

- Doet 1939, Ang 1939, Gies 1939, Zev 1939, Did 1939 [Vr A'dam 7, 5], sHe 1982 Telge 3, 31].
- 02 'N WEULE: / Loch 1939, Bar 1939, Vra 1939 [Vr A'dam 7, 6].
- 03 'N MOLLE: / Alm 1939, Zut 1939 [Vr A'dam 7, 6].
- 04 NE PEDDE: Eib veur 1973 [H. Odink 3, 185].

Eib veur 1973: 't Vleis schudt 'm an de basse "hij is overmatig dik" [H. Odink 3, 21].

Win 1976: Ne boek as ne beertonne hebben "erg dik zijn" [Aessink 4, 39].

Vars 1985: Adeg wat in de band hemmen "behoorlijk dik zijn" [Telge 6, 34].

- *Veur dikker/zwoorder worden bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 GREUJEN: Bel / Acht 1895 [Telge 2, 45], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105].
- 02 GROEIEN: Wehl.
- 03 AANKOMME: / sHe 1982 [Telge 3, 2].
- 04 ANKOMMEN: / Lich 1991 [Telge 8, 14].
- 05 ANWINNEN: / Lich 1991 [Telge 8, 15].
- 06 DI-JEN: / Aal 1964 [Rots 1, 8].

Wehl: Ik zun flink gegroeid deur al die feestdagen van de letste tied.

Vars 1985: Der ene de voerzak/haverzak wat hoger hangen "iemand op dieet zetten" [Telge 6, 390, 136]. [VOERZAK, HAVERZAK].

Gor: TÖSKE "kort, dik iemand".

sHe 1982: PUMMEL "dik, rond persoon" [Telge 3, 121].

DIKKE MEUJE

'n Dikke meuje is 'n vrouwe dee heel arg dik en zwoor is.

- 01 (DIKKE) MEUJ(E): Eef, Lich, Zel, Baa, Oib, Ang.
- 02 (DIKKE) TONNE: Loch, Groen, Lich, Tol II Vre.
- 03 (DIK) TUNNEKE(N): Lar, Bor, Win, Wesd / Eib 1980 [Telge 1, 84].
- 04 TUNNEKE ROND: Gor.
- 05 (DIKKE) SCHOMMELE: Win, Vars, Wesd / Aal 1964 [Rots 1, 42].
- 06 DIKKE(N) SCHOMMEL: Harf, Wehl,

Does, Sto.

- 07 DIKKE TANTE: Groen, Hen, Baa.
- 08 DIKKE BERTHA: Wesv.
- 09 (DIKKE) MOTTE: Eib, Bel, Aal / Eib 1980 [Telge 1, 53].
- 10 DIKKE ZOEG: Pan.
- 11 DIKKE PONTENTE: Win.
- 12 DIKKE TOMMELEMOTSE: Vars.
- 13 DIKKE FOSKE: Nee.
- 14 FÖSKE: / Zie 1991 [Telge 8, 40].
- 15 DIKZAK: Sil, Doet, Gies, Wesv.
- 16 OPGEBLAOZEN KIKVOS: Gels.
- 17 MOCHEL(E): Zel, Bee / Lar 1924 [Langeler 1, 143], sHe 1982 [Telge 3, 99], Vars 1985 [Telge 6, 230].
- 18 MACHOCHEL: Eef.
- 19 DRAGONDER: Groen.
- 20 KAMEROLIFANT: Loch.
- 21 PROFFE: Sin.
- 22 PROFFEN: / Eib 1980 [Telge 1, 66].
- 23 VETKWABBEL: Doet.
- 24 HOMPEZAK (van 'n vrouw): Ste.
- 25 MOTJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 145].
- 26 BROODKONTE: / Win 1976 [Aessink 4, 49].
- 27 VOEMKE: / Zie 1991 [Telge 8, 138].
- 28 MEIERSE: / Aal 1966 [Rots 2, 10].
- 29 TOEKE: / Vars 1985 [Telge 6, 350].
- 30 POEMEL / sHe 1982 [Telge 3, 117], Pan 1988 [Telge 7, 107].

Does: Wat 'n dikken schommel geet door.

Win 1978: Antjen mot ne dikke moeke ewordene wezzen en zeker veer of vijf kindere hebben [Van Loo 1, 85]. [MOEKE].

Aal 1969: 'n Plosseg mense "een dikke vrouw" [Brusse-Koskamp 2]. [PLOSSEG].

Vars 1985: Da's 'n deerne met kanten der an; 't is niet zo'n mager sliet [Telge 6, 164].

Lich 1991: MEUJENVET "vetrolletjes op de rug van een dikke, oudere vrouw" [Telge 8, 78].

PAPZAK

'n Papzak is 'n keerl, dén heel arg dik en zwoor is.

- 01 (DIKKE/DIKKEN) PAPZAK: Gor, Eef, Lar, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Wesd, Zel, Dre, Baa, Tol, Gies, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 112].
- 02 DIKZAK: Groen, Sil, Zel, Doet, Wehl, Wesv.

- 03 VETZAK: Harf, Groen, Hen, Does, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 383].
 04 HOMPEZAK (VAN 'N KEERL): Ste.
 05 DIKPENS: Kep, Ang, Pan.
 06 PAPPENS: Zev.
 07 VETPENS(E): Zev / Vars 1985 [Telge 6, 383].
 08 DIKBALG: Bel II Vre.
 09 DIKBOEK: / Vars 1985 [Telge 6, 84].
 10 PAPBOEK: Hen.
 11 VETLABES: Kep.
 12 VETKWABBEL: Doet.
 13 VETKWABBEN: Eib.
 14 VETBUUL: Wesd.
 15 BRÖNNES: Eib, Ste / Eib 1980 [Telge 1, 13].
 16 DIKKEN BRÖNNIES: Lar.
 17 DIKKE BRÄÖNES: Ang.
 18 (DIKKE) PAD(DE): Loch, Bor, Wesv.
 19 DIKKEN DEER: Nee, Aal.
 20 DIK BEER: Ges.
 21 BRAODPERE: Eib.
 22 OPGEBLAOZEN KIKVOS: Gels.
 23 BLAOZERD: Lob.
 24 BLAOSKOP: / sHe 1982 [Telge 3, 17].
 25 DIKKEN PUMMEL: / Vars 1985 [Telge 6, 279].
 26 PLOFFE: Loch / Eib 1980 [Telge 1, 64].
 27 PROFFE: / Vars 1985 [Telge 6, 277], Lich 1991 [Telge 8, 94].
 28 PROFFEN: / Eib 1980 [Telge 1, 66].
 29 BRESKER: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 71].
 30 BRAEMER: Vars, Sin / Vars 1985 [Telge 6, 69].
 31 BOEKHOLDER: Voo.
 32 ÖNGELENBOEK: / Win 1971 [Deunk 1, 163].
 33 STANDER: / umg Doet 1816 [Staring 1, r 52].
 II vetwams: Ges.
 II dikwams: Ges.
 II zwambalg: Boch.
 II zwampens: Emm.
 II waterpens: Elt.
 II bierboek: Boch.

Umg Doet 1816:

'k Broch mien stuk in de richting, met al mien verstand;
 En den negensten kogel akkraot te land
 Naost 'n schietgat: kabaaf! De muur van mekander!

Twee kanons uut de riege! En 'n Moorse stander
 Die der bie ston, mee deur de puun rondumme-gefleerd
 [Staring 1, r 52].
Ste: As ter van dikkegheid gien versoen meer an zit, zegge wi-j: "'n Hompezak van 'n keerl". 'n Brönnes is aover 't hele lichaam zwoor van bouw.
Vars 1985: 'n Bresker is 'n dikken, stoeren keerl; 'n braemer is 'n stieper-dikken keerl of 'n onriebelen, dikken keerl [Telge 6, 69]. [STIEPER-DIKKE].

Vars: 'n Klein, dik keerltjen is 'n PORSE.
Lich: 'n SCHIKBUUKSKEN is 'n klein, vrolek keerltjen met 'n dik buuksken.

SLAPPE TINUS

'n Slappe tinus is 'n keerl of 'n vrouwe zonder lichaamskracht.

- 01 SLAPPE(N) TINUS: Harf, Loch, Nee, Aal, Bre, Din, Sin, Wesd, Kep, Did, Sto, Pan II Wilp, Bat.
 02 SLAPJANUS: Bor, Win, Voo, Hen, Tol, Sto.
 03 SLAPPE(N) JANUS: Zel, Zev.
 04 SLAPPEN: Lar, Eib, Lich, Win, Wesd.
 05 SLAPPELING: Groen, Gen, Doet, Does, Wesv.
 06 SLAPPE ZAK: Gies, Did.
 07 SLAPPE PIEMEL: Bee.
 08 SLAPPE LUL: Gies.
 09 SLAPPE HANS: Lob.
 10 SLAPPE TRIENE: Hen.
 11 VOZEN: Vor, Sin, Hen, Baa, Oib.
 12 VOZEN KNOLRAPE: Bel.
 13 SLOKKEN: Ruu II Mar.
 14 SLOMEN: Groen.
 15 VAATDOEK: Doet.
 16 VAOTDOEK: Pan.
 17 WASLAPPE: Groen.
 18 ZOLTZAK: Nee.
 19 DRAODNAEGEL: Harf.
 II slapswans: Boch, Elt.

Harf: Draodnaegel wodt vake onterechte ezeg, umda'j bes 'n zeeke onder de leden könt hebben.
Vor: A'j niks bi-j te zetten hebt, bu'j 'n vozen.

- *A'j neet völle lichaamskracht hebt, bu'j*:

01 ZO SLAP AS 'N WASSELDOK: Bor, Gels, Win, Vars, Ste.

02 ZO VOOS AS 'N KNOLLE: Zel.

03 ZO VOOS AS 'N LUUS: Ste.

Hen: 'n Slapjanus is sladdereg. [SLADDEREG].

Loch: 'n Slappen Tinus is slok in de butte. [SLOK].

Acht-Tw 1948: Slok in de butte "niet sterk van gestel"; hee hef gen beslot in de butte [Wanink 1, 48]. [BESLOT; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 22)].

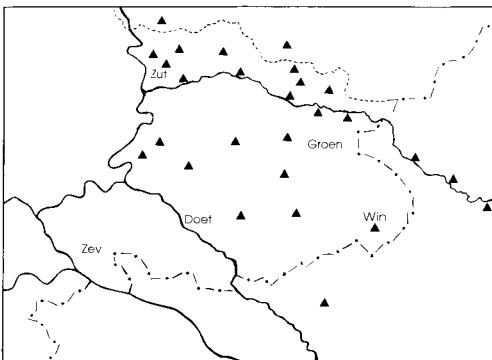
N Acht ca 1860: Slok "slap, krachteloos, zonder veerkracht". Slok op de benen [Telge 4, 45].

ZWAK

Iemand dee zien lichaam/lief makkelek be-waegen kan, is zwak.

01 ZWAK: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Wesd, Hen, Ste, Baa / No Acht 1839 [Telge 4, 35], Acht 1882 [Telge 2, 158], No Acht 1883 [Telge 4, 80], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 220], Win 1971 [Deunk 1, 273] || Bat, Mar, Vre, Ges, Stlo, Boch.

02 'LENEG, 'LENIG: Gor, Vor, Loch, Gen, Sin, Doet, Dre, Ste, Baa, Oib, Ang, Gies, Lat, Zev, Sto.

▲ *zwak 01*

Zwak in de betekenis "lenig" kump veur in den Acht en (noordeleke en oosteleke) an-grenzende streken; veur de Liem is 't neet op-egeven.

03 HENDEG: Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Din, Gen, Voo, Sil, Wesd, Zel, Sto, Bee || Hei.

04 SLOK: Alm, Wich, Nee, Eib, Rek, Vars, Kep, Dre, Hen.

05 SLAP: Gor, Vars, Wesv, Did, Sto, Lob / Lich 1991 [Telge 8, 108].

06 GLAD: Rek, Bre, Tol.

07 VLUG: Wesv.

08 JENT: Zel.

09 RAD: Kep.

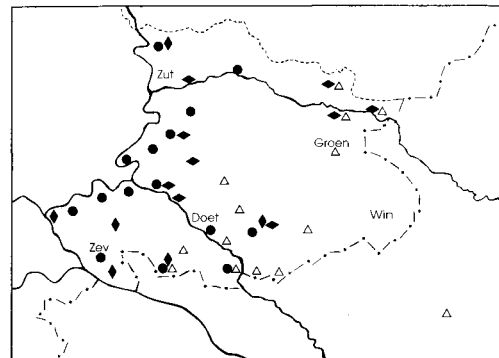
10 ZWEPPEG: / Acht 1882 [Telge 2, 158].

|| fiks: Bork.

|| krudeg: Boch.

|| kibbig: Emm.

|| rap: Kle.

● *leneg 02*

◆ *slok 04*

△ *hendeg 03*

◆ *slap 05*

Vier weurde dee zo ongeveer 'n eigen gebied hebt: leneg kump veur langs den lesselt en Olden lesselt, hendeg in 't oosten, slok verspreid in den Acht en slap kump veural veur in de Liem.

Wesd: Vrogger zeien ze zwak; tegenswoordeg gebruikt ze 't woord hendeg.

Gies: 'n Ander woord as leneg kump niet veur in Gies; lenege luu waren hier niet, iedereen was hier zo stief as 'n plank van 't werken op de steen-aovens.

Zel: Hie is nog adeg jent.

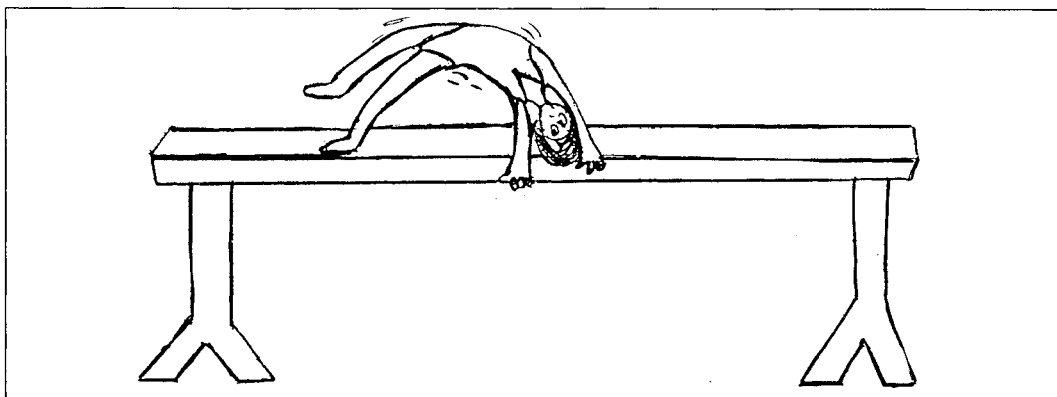
Zev: 'n Lenege donder is los in de kont.

Ruu: 'n Zwakken keerl of vrouwe is zwak in 't gat. [Ok: Haa, Nee].

Lar: 'n Zwakken is zwak in de butte. [Ok: Harf].

Gels: Hee is zo zwak; 't is net of e gin butte in 't lief hef.

Ste: Van iemand die zwak is, zei 'n olde

Zo leneg as 'n flitsebaog.

buurman vrogger: "Dén is de duvel en zien moor de dans ontsprongen".

- *A'j oe makkelek bewaegen könt, bu'j:*

- 01 ZO ZWAK AS NE WEDDE: Bel, Aal, Win / Groen 1936 [Mogendorff 1, 8], Lich 1991 [Telge 8, 151].
- 02 ZO ZWAK AS 'N WIEJE: Bor.
- 03 ZO ZWAK AS NE WADWEDE: / Vars 1985 [Telge 6, 401].
- 04 ZO ZWAK AS 'N WEE: Ste.
- 05 ZO SLAP AS 'N WEE: Wesv, Zev.
- 06 ZO LENIG AS 'N WIEPEL: Lat.
- 07 ZO ZWAK AS NE KATTE: / Eib 1980 [Telge 1, 102].
- 08 ZO ZWAK AS NE SNIGGE: / Lich 1991 [Telge 8, 112].
- 09 ZO RAD AS WAT: Kep.
- 10 ZO GLAD AS NE AOLE: Rek, Bre.
- 11 ZO LENEG AS 'N FLITSEBAOG: Ang.

Lat: Zo lenig as 'n wiepel ('n wiepel is de wilde roos; daarop dede ze de gekweekte roze occulere).

Loch 1882: De olde man was lange tied zwak gebleven. Op zien zeuventegste jaor kos e der nog hen lopen dat 'n kiefte 't 'm neet nao zol doon [Wansleven 1, 474].

Kot veur 1934: "Herman toch!", reep de vrouwe . "Hé daor; sie...". De jonge was zwakhendeg en kwam op de bene terechte, maor den stoel sloog umme [Meinen 6, 35]. [ZWAKHENDEG].

Pan 1988: Jan kan de hakke nog goed tege de kont slaon "Jan is nog heel lenig" [Telge 7, 47]. [DE HAKKE GOED TEGE DE KONT KÖNNE SLAON].

- *Veur stief bunt de volgende benamingen bekend:*

Vars 1985: Hè; 'k bunne stram in de leden [Telge 6, 340]. [STRAM].

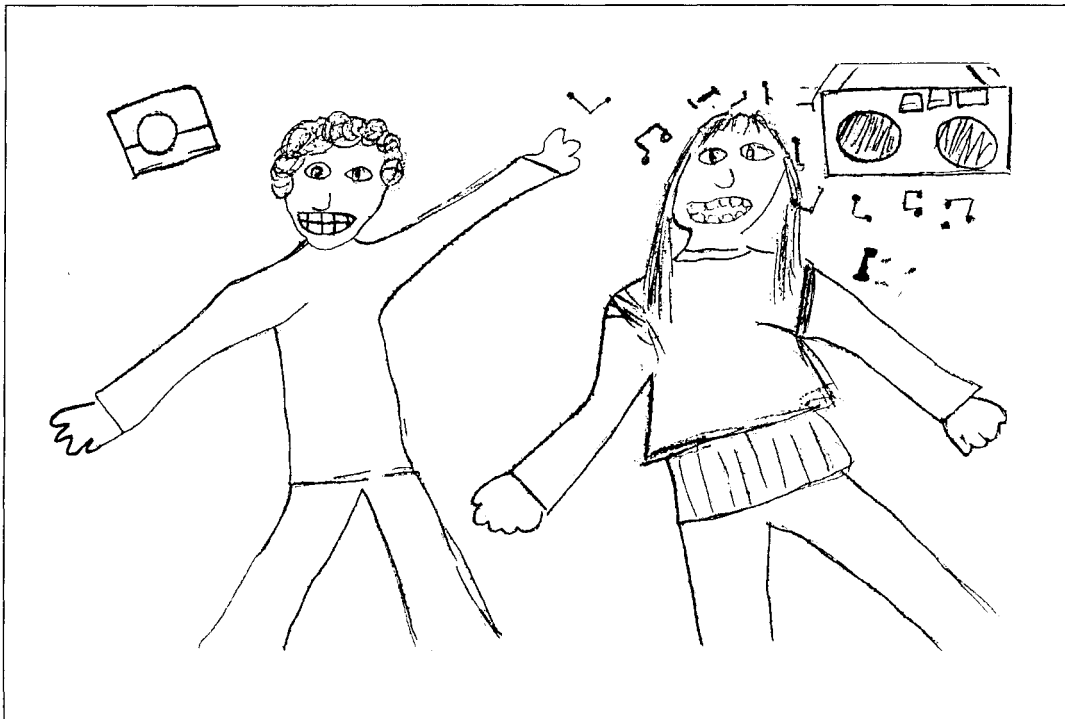
Acht-Tw 1948: KRANGE IN DE RUGGE "stijf in de rug, b.v. na de eerste dag rogge-maaien" [Acht-Tw 130].

Lar 1838: Maor hie is altemets zó mortslok, da'k 'm de haozen en bokse mot an- en uuttrekken [GV-alm 179]. [MORTSLOK].

Bor 1882: 'k Heb al te lange ezetten; ik mot mi-j 's wat vertraenn in den hof, anders worde ik te stief in de butte [Kobus 1, 466]. [STIEF].

- *A'j oe neet makkelek bewaegen könt, bu'j:*

- 01 ZO STIEF AS 'N SCHELHOLT: Bor.
- 02 ZO STIEF AS 'N TALHOLT: Bor.
- 03 ZO STIEF AS 'N HANKHOLT: / Zed 1981 [Lukkezen 1, 3].
- 04 ZO STIEF AS 'N BOLLE HOLT: / Win 1971 [Deunk 1, 31].
- 05 ZO STIEF AS NE HAKKEPAOL: / Win 1971 [Deunk 1, 84].
- 06 ZO STIEF AS 'N STAAK: / sHe 1982 [Telge 3, 142].
- 07 ZO STIEF AS 'N HORK: / Zed 1981 [Lukkezen 1, 3].
- 08 ZO LENIG AS 'N STALRÖPPEL: Lat.

Los in de kont en zwak in 't gat

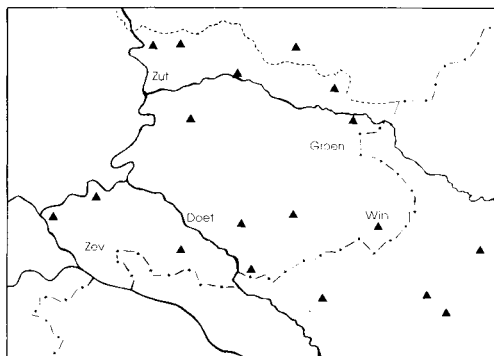
HOOFDSTUK 4 LICHAAM ALGEMEEN

LIEF

't Lief is 't hele lichaam. 'n Dudelek begrip is 't trouwens neet; kiek doorveur onder Ruu en vergelijk ok de paragraaf: boek.

- 01 LIEF: Gor, Harf, Vor, Loch, Nee, Eib, Aal, Win, Voo, Sin, Gies, Wesv, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 80], sHe 1982 [Telge 3, 92] || Mar, Ram, Bork, Hei, Boch (vrog-ger).
 02 HOED: Loch, Eib / Din 1835 [Telge 4, 18], Acht 1882 [Telge 2, 54], Ruu 1930 [Zwart, 236], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 112], Win 1971 [Deunk 1, 94], Lich 1991 [Telge 8, 52].
 03 KÖRPER: Meg.
 04 LICHEM: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136].
 05 BALG: / Acht 1874 [Kobus 2, 555].
 06 BAS(T): / No Acht 1883 [Telge 4, 63], Eib 1981 [Weeink 1, 77].
 07 DE BUTTE: / Acht 1882 [Telge 2, 17], Win 1971 [Deunk 1, 33].

Ok op-egeven: LICHAAM.

▲ lief 01

't Verspreid veurkommen van lief in de betekenis "lichaam" gif den indruk dat 't 'n woord is dat vrogger meer bekendheid ehad hef, maor dat noe an 't verdwienen is.

Loch: Lief en hoed bunt 't zelfde: 't lichaam.

Eib: A'j griep hebt, dut oe vake de hele hoed zeer.

Meg: Zi-j is totaal op; der zit niks gin gal meer in; eur ganse körper is verzwakt.

Umg Doet 1816: Schaf i-j kogels, wi-j schiet ze eur raak op de hoed [Staring 1, r 30].

Lar 1838: Aolbert, mie vreus 't zo deur de hele hoed [GV-alm 179].

Ste 1903: Ik dachte; "Now zo'n paar cognacjes; iej könt ter lekker vast op slaopen, en wordt warm der van in 't lief [Wijers 1, 53].

Kot 1911: "Foj kindere; i-j mot ow vader neet zo op 't lief hangen", want de kleinen wollen euren pappa allemaole vastehollen, bi-j de hande, bi-j de jas, bi-j de bene zelfs [Meinen 2, 96].

Din 1984: Vrouwluulieve weltert zich voel in de daverhette [Witte peerd 86].

Eib 1981: Wi-j kregen ne zwaore buje op den bas [Weeink 1, 77].

Umg Zut 1859: Maria zag twee Engels in witte klere zitte, één an 't heufden-ende en den ander an 't veuten-ende, woor 't lichaam van Jezus elaegen had. En die zeien eur: "Vrouwe! Wat grien ie?" [vHeeckeren 1, 20, 15].

Gor 1901: Jenneken mocht toch veural neet van 'm denken dat e neet proper op zien lichem was [Keetelaar 1, 111].

Eib veur 1973: Oew lichaam is lange gin verrotten appel "men moet zuinig zijn op zijn lichaam" [H. Odink 3, 148].

Vars 1985: Die zien lichaam spoort, spoort gin rotten appel [Telge 6, 210].

Ruu: 't Lief is 't lichaam zonder de arme, de bene en 't heuf. [LIEF: ok: Eib].

Lich 1991: Mooi an de maote waezen "een voor zijn leeftijd normaal postuur hebben" [Telge 8, 75].

Acht-Tw 1948: Ne redeleke deerne "slank en recht van lijf en leden"; glad van snoeten en peute "recht van lijf en leden"; hee is lieke en rech "recht van lijf en leden" [Wanink 1, 102, 137, 167].

Win 1971: Met hals en balg op taofele liggen "met 't hele bovenlichaam" [Deunk 1, 84].

Bor: MUZE is 'n algemene benaming veur spieren.

Aal 1964: ZENNE "pees" [Rots 1, 53].

NAKEND

A'j nakend bunt, he'j himmaol gin klere an.

- 01 NAKEND: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Vars, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Baa, Ang, Lat, Wesv, Zed, Sto, Bee / Acht ca 1830 [Telge 4, 8], Acht 1895 [Telge 2, 89], Ruu 1930 [Zwart 3, 237] || Wilp, Vre, Emm, Elt, Kle.
- 02 NAAKT: Aal, Dre, Ste, Does || Ram.
- 03 NAAK: Doet.
- 04 SPIERNAKEND: Gor, Harf, Ruu, Loch, Haa, Nee, Eib, Lich, Aal, Din, Vars, Wesd, Hen, Gies, Wesv / IJsselstreek ca 1890 [Telge 4, 82] || Bat.
- 05 SPIERNAAKT: Lar, Bor, Nee, Rek, Bel, Groen, Aal, Gen, Sil, Wehl, Dre, Does, Ang, Zev, Pan, Lob || Bat.
- 06 SPIERNAAK: Olb, Zev.
- 07 PIEMELNAAKT: Eef, Gels, Aal, Pan.
- 08 PIEMELNAAK: Olb, Ang, Did.
- 09 PIMMELNAAKT: Wich.
- 10 PIEMELNAKEND: Wesv / Wehl 1944 [vz Diesveld 2].
- 11 PIEMERNAKEND: Zel.
- 12 PRIEMELNAKEND: Alm, Lar, Kep, Bee.
- 13 PRIEMELIEKE NAKEND: / No Acht 1839 [Telge 4, 30].
- 14 POEDELNAAKT: Nee, Sin.
- 15 PIERENAKEND: Hen.
- 16 PEDDENAAKT: Win.
- 17 MODERNAAKT: Eef.
- 18 BLOOT: Gor, Wich, Nee, Bel, Groen, Aal, Win, Voo, Sil, Wesd, Kep, Dre, Ste, Lat, Wesv, Zev, Did || Bat, Stlo, Elt, Kle.
- 19 MET DE BLOTE KONT(E): Ruu, Lar, Gen, Vars, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Olb, Zev || Boch.
- 20 MET 'T BLOTE GAT: Vor, Lar, Haa, Lich, Hen, Ste, Baa.
- 21 MET 'T NAKENDE GAT: Win 1971 [Deunk 1, 67].
- 22 IN ZIEN BLOOTJE(N): Gor, Haa, Eib, Aal, Gen, Lat, Wesv.
- 23 IN ZIEN BLOTE KONT(E): Eef, Does, Did, Lob.
- 24 IN DE BLOTE KONT(E): Loch, Vars, Tol, Ang.
- 25 IEN DE BLOTE KONT: Pan.
- 26 IN 'T BLOTE GAT: Loch, Aal.
- 27 IN ZIEN BLOTE GAT: Bor.
- 28 IEN DE BLOTE REET: Pan.

29 IEN DE BLOTE TOKES: Pan.

30 IN DE BLOTE BAST: Zev.

31 IN ZIEN BLOTEN TOKES: / Eib 1985 [Telge 1, 83], Vars 1985 [Telge 6, 351].

32 IN ZIEN NAKIE: Gor.

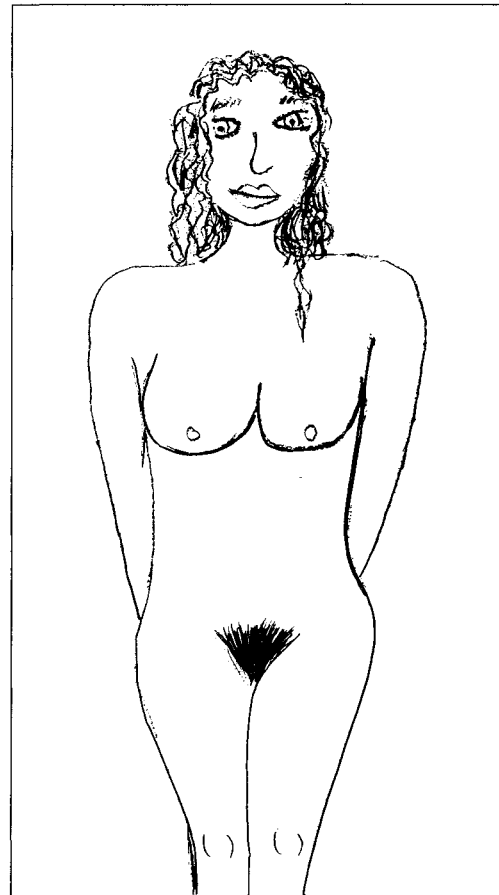
33 MET DE BLOTE HOOD: Loch.

34 IN ADAMSKOSTUUM: Gor, Sin, Ste, Tol, Wesv, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 5].

|| naaks: Ges, Hei, Raes, Boch.

|| splinternakend: Vre.

|| splinternaaks: Ges.

Nakend

Loch: A'j nakend bunt, stao'j in 't blote gat of in de blote konte of loop ie met de blote hoed.

Haa: A'j spiernakend bunt, loop ie met 't blote gat.

Gor: As iemand spiernakend is, zeg ie: hee löp in zien nakie of hee löp in zien blootjen.

Gen: Kiek, door lopen der twee met de blote kont.

Sin: In adamskostuum lag ze in de zonne.

Umg Zut 1859: Simon Petrus -doe hie heurde dat 't den Heer was- umgordde 'm 't opperkleed (want hie was nakend) en sprong in zee [Van Heeckeren 1, 21, 7].

sHe 1982: JAN BLOTEKONT "benaming voor iemand die geheel naakt is" [Telge 3, 71].

VEL

't Vel is de butenste laoge dee um 't hele menseleke lichaam hen zit.

01 VEL: Acht, Liem II Ges, Raes, Emm, Elt, Kle.

02 BLOTE VEL: Gor, Rek, Win.

03 HOED: Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Wesd, Zel, Hen, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 54], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], II Mar, Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei.

04 BLOTE HOED: Rek.

05 HUUDE: Vars, Lat, Pan.

06 BEHANG: Olb.

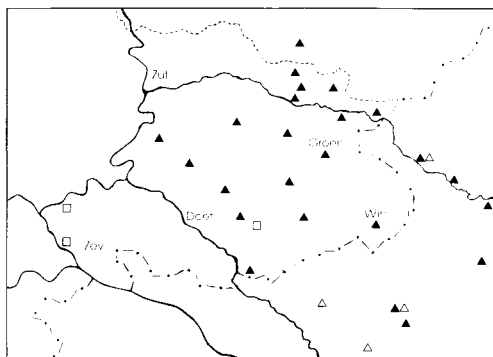
07 BAST: / No Acht 1883 [Telge 4, 63].

II hoedte: Vre, Bor, Raes, Boch.

Bre: Hee was nat tut op zien vel.

Ste: Ik heb mien gisteren 'n lappe vel van de hand estot.

Gor: 't Hemp draag ie op 't blote vel.

▲ hoed 03-04

△ hoedte

□ huud 05

Veural in den Aacht en 't angrenzende Westfalen is 't woord hoed (nog) heel bekend. 't Woord huud is maor veur drie plaatsen opgegeven.

Bel: Hee had zich de hele hoed kepot ekrabd; 't jökten 'm ovver den helen hoed.

Aal: Ze had zich de hoed verbrand in de zonne.

Bor: 'k Hebbe den helen hoed rauw. [Ok: Lich].

sHe 1982: Hi-j het 't vel zó kot, at e de oge dichduut, geet de kont los "gezegd van iemand die een strakke huid heeft" [Telge 3, 83].

• Veur rimpels bunt de volgende benamingen bekend:

Eib 1980: Hee hef al heel wat volen/foeken in 't gezichte [Telge 1, 93, 22]. [VOLE; FOEKE].

Lich 1991: FOEKEVEL "gerimpelde huid" [Telge 8, 39].

Bor 1882: Met Sunt-Jan he'k al 7 kruuskes achter de rugge en meer krokkels op de hoorns (= rimpels) as 'n olde koo. [KROKKEL OP DE HOORN].

Kot 1925: Anders wier 't met de mölder, doo Hendrik met Drika op trouwen ston. Menzol zeggen dat e doo nog 's recht hadde motten opfleurn. Maor hee kreeg juist zukke depe nää bi-j den mond [Meinen 3, 88]. [NAOD]. Gaa 1945: De zörgerimpels tussen eur ogen wieren neet minder met dän gulden [Van Velzen 2, 99]. [ZÖRGERIMPEN].

Din 1976: Rondumme ow ogen zit kleine gliefkes van laeven, van lachen en liepen [H. Keuper in: Regiotaal 102]. [GLIEVE].

Dre 1982: Met één oog hef hi-j nooit weer können zien en at e in de spiegel kek en zien geschronselde kop zag, mos e altied denken an de tied toen hi-j menen dat e 't geliek an zien kant had [Lucassen 1, 15]. [GESCHRONSEL].

MOEDERVLEK

'n Moedervlek is 'n donkere plek op 't vel dee der al heel lange zit en vanzelf neet weer weggeet.

01 MOEDERVLEK: Gor, Alm, Gels, Aal, Win, Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Zev, Did, Sto, Pan, Lob.

02 MOEDERVLEKKE: Gor, Harf, Wich, Vor,

- Haa, Nee, Aal, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol || Wilp.
- 03 MOEDEVLEK: Bee.
- 04 MODERVLEKKE: Gor, Eef, Ruu, Loch, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Bre || Bat, Mar.
- 05 MODERVLEK: Aal.
- 06 MODERVLAKKE: Eib, Bel.
- 07 WIENVLEKKE: Nee, Bre, Ste.
- 08 WIENVLEK: Zev.
- 09 WIENVLAKKE: Bel.
- 10 ARFVLEKKE: Rek.
- 11 DOODSVLEK: / Acht 1895 [Telge 2, 26].
- 12 VLAKKEN: Win.
- 13 POEPVRATTE: Lich.
 || moderplakke: Stlo.
 || zunnekuuksken: Boch.
 || levervlek: Boch, Kle.

Bel: Ne modervlakke wodt ok wal wienvlakke eneumd.

Win: Ne vlakken heet ok wal ne moedervlek.

Alm: Mien moder hef 'n moedervlek.

Win: A'j bi-j 't older worden van dee donkere vlakken in 't gezichte kriegt, krie'j karkhofbleumkes. [KARKHOFBLEUMKEN].

AORE

Deur 'n aore of 'n ore streumt 't blood in 't lichaam.

- 01 AORE, ORE: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Zel, Hen, Ste, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 5], Vars 1985 [Telge 6, 256], Lich 1991 [Telge 8, 87].
- 02 BLOED-AORE, BLOED-ORE: Alm, Eef, Vor, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 60].
- 03 BLOOD-AORE, BLOOD-ORE: Loch, Haa, Eib, Rek, Bel, Bre / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 150], Win 1971 [Deunk 1, 28].
- 04 AOR, OOR: Doet, Does, Zev, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 12].
- 05 BLOED-AOR, BLOED-OOR: Gen, Voo, Meg, Sil, Wehl, Kep, Dre, Olb, Ang, Zev, Did, Lob.
- 06 BLOOD-AOR: Groen.
- 07 AODER: Nee, Eib, Doet.
- 08 AOJER: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 12].
- 09 OJJER: / Pan 1988 [Telge 7, 96].
- 10 ADER: Sin, Lat.

Lich 1991: Hee hef oren op de hande en arme zo dikke as ne koohalter [Telge 8, 87].

Loch: Wat oren of blood-oren bunt slag-oren [SLAG-ORE].

Win 1971: SLAG-AORE "slagader" [Deunk 1, 211].

- *In 't volgende citaat wodt met 'n gat in den arm stekken "aderlaten" bedoeld:*

Lar 1838: In stae dat den dokter mie 'n gat in den arm zol stekken, kwiemen der völle vieven en zessen bie te passe [GV-alm 181]. ['N GAT IN DE ARM STEKKEN].

Gees: Ik kan mien nog veurstellen dat mien grotmoder typhus hadde en dat ter ton eg geln op 't gezichte -in de buurte van de dun-egge- ezat wodn [Weerld-B, 304].

BLOED

't Grootste deel van de metworkers dee bloed op-egeven hebt, geeft an dat de oe lange is; as in 't woord boer.

- 01 BLOED: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob @ Wilp, Emm, Eit, Kle.
- 02 BLOOD: Gor, Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 28], Lich 1991 [Telge 8, 23] @ Bat, Mar, Haak, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.

Bel: Miene vinger wodt wit; 't blood wil niet trekken.

Lich 1991: Jan-Willem hef 't blood neet good [Telge 8, 23].

Win 1971: Hee hef ne onzelegheid in 't gebleudte "hij heeft onzuiver bloed" [Deunk 1, 68]. [GEBLEUDTE; ok: Harv].

GERAAMTE

Alle butte as 'n bie mekare heurend deel, zonder vleis of andere delen, heet 't geraamte.

- 01 GERAAMTE: Gor, Alm, Eef, Wich, Loch,

Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Gen, Voo, Sin, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Zev II Wilp, Bat, Mar.

- 02 GERAEMSEL: Bel, Sto, Bee.
03 DE BUTTE: Ruu, Loch, Eib, Bel, Groen, Din, Vars, Kep, Hen.
04 DE BUT: Did, Pan.
05 RIBBEKASTE: Gor, Eef, Vor, Aal, Bre, Win, Sil II Wilp.
06 RIBBE(N)KAS: Kep, Dre, Does, Wesv II Emm, Kle.
07 SKELET: Harf, Loch, Gees, Zel, Gies, Wesv II Hei.
08 KARKAS: Bor, Gees, Hen, Zev, Lob.
09 KARRAKAS, KARREKAS: Wehl, Sto, Bee.
II knokkengestel: Stlo, Boch.
II ribbegestel: Elt.
II klappergestel: Boch.
II gestel: Boch.
II stel: Ram.
II geribbe: Bork.

Wehl: De karrakas: dat zun alle but.

Aal: In 't museum steet ne hele ribbekaste van 'n mense.

- *Veur bepaolde onderdelen van 't geraamte bunt in de woordenbeuke de volgende benamingen op-egeven:*

Acht-Tw 1948: RUGGENSTRAANK “wer-velkolom” [Wanink 1, 171].

Acht 1895: HEPSEBOT “heupbeen” [Telge 2, 52].

Lich 1991: STATBOT “stuit(been)” [Telge 8, 116].

Acht 1895: KNOOP “gewricht” [Telge 2, 69].

Eib 1980: KNASTEREN “(van gewrichten) gekraak laten horen, kraken” [Telge 1, 40].

BOT

'n Bot is één deel van 't geraamte.

- 01 BOT: Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 17].

02 KNAOK: Vars, Dre, Tol, Olb, Bee / sHe 1982 [Telge 3, 80], Vars 1985 [Telge 6, 179] II Emm, Elt, Kle.

03 KNOKKE(L): / Acht 1895 [Telge 2, 69] II Stlo, Ram, Bork, Hei, Boch.

Pan: Wi-j zegge: één bot, twee but of twee knaoke.

Groes: Knaok = bot; knäök = but. De meervoudsvorm wudt hos altied gebruik, mor begint wel ien onbruuk te rake: 't is 'n bietje 'n “boers” woord.

Aal: 't Meervoud van bot is butte; van oldere leu he'k ok de vorm knäöke wal 's eheurd: “Wat heb i-j harde knäöke” (= harde bötte).

Vars: 'n Groten keerl hef zwore knäöke. [Ok: Tol].

Bor 1882: 'k Bun buten gaon zitten, umdat de zonne good duut an mien olde butte. 't Weer steet noe zo wat te loeren; gisteren was 't nog bluiistereg en triestereg [Kobus 1, 459].

- *Veur kraakbeen bunt in de woordenbeuke de volgende benamingen op-egeven:*

01 KNAPBOT: / Win 1971 [Deunk 1, 113], sHe 1982 [Telge 3, 80], Vars 1985 [Telge 6, 180], Lich 1991 [Telge 8,64].

02 KNOEPBOT: / Pan 1988 [Telge 7, 69].

03 KNORREBOT: / Acht 1882 [Telge 2, 69], No Acht 1883 [Telge 4, 69], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 126].

04 KNORF: / Acht 1882 [Telge 2, 69].

05 KNARRE: / Acht 1895 [Telge 2, 67].

06 KNAWBOT: / Aal 1964 [Rots 1, 21].

07 GNORZE(BOT): / Acht 1895 [Telge 2, 43].

- *In 't volgende citaat wodt met mark “beenmerg” bedoeld:*

Lar 1885: Twee paar Kloppenbarger haozen —neet zo fien maor ijslek stark— jogen 't krimmetiek met ene smos uut alle butte en bene: jao, al zat 't ook tut in 't mark [Post-meter 1, 56]. [MARK].

HOOFDSTUK 5 (DELEN VAN) 'T HEUF

KOP, HEUF

Maor in twee plaatsen is op-egeven dat ter gin verschil is tussen kop en heuf (Lar, Ang). In de Liemers is veur zeuven plaatsen (Lat, Zev, Did, Zed, Bee, Pan en Lob) 't woord heufd neet op-egeven.

01 KOP: Acht, Liem / Acht 1874 [Kobus 2, 556], sHe 1982 [Telge 3, 84] || Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Emm, Eit, Kle.

02 HEUF: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Gies, Wesv || Wilp, Bat, Mark, Haak.

03 HEUFD: Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Dre, Kep, Does / Acht 1882 [Telge 2, 52] || Vre.

04 HEUD: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 118].

05 KNIKKER: Meg.

06 DAETS: / sHe 1982 [Telge 3, 28].

07 STAERN: / Pan 1988 [Telge 7, 132].

Lar: Heuf en kop; der is gin verschil. [Ok: Ang.].

Loch: Kop is roewer as heuf. [Ok: Gor, Bor, Gees, Eib, Win, Voo, Sin, Wehl, Hen, Tol].

Ruu: Vrogger zeien ze meer kop; tegenswoordeg praot ze völle van 't heuf.

Gels: Kop gebruik ie bie de näöste familie; heuf meer in gezelschap.

Rek: Vrouwleu en kinder praot van 't heuf (heufpiene en zo); stoere mansleu en jonges zegt kop.

Aal: Heufd; kop wodn ok wal ezegd, maor dat mogge wi-j neet gebroeken; beeste hadden ne kop!

Din: 't Meeste wördt kop gebruikt, ok in weurde as koppiene, kopzörge. [Ok: Bre].

Tol: Hie lei te grienen met de kop op taofel.

Eef: Hee lig in bedde met zien kop an 't heufd-ende.

Harf: Ik bin evallen en ik kregre mij 'n hele glippe an 't heuf (gin kop); a'k in de haost met 't heuf tegen 'n deure an komme, zeg ik wel: "Ik heb mien kop estot".

N Acht 1844: 'k Gleuf met oe dat van mensen gesproken 'haar op het hoofd' en 'pijn in 't hoofd' better is as 'haor op de kop' en 'piene in de kop'. Maor, woe kun ie ons verwieten dat wie van mensenhoofden maken beestekoppen? As 'n kapitein of generaal sprek van zo en zo veul koppen die onder 'm staon, of as iemes zeg: "Gisteren was ik in 'n gezelschap van fikse heldere koppen", zien dat dan ok beesten? [GV-alm 158].

Gels 1934: Mien vaar hef den kop tekwetter evollen. ... Nao 'n zetjen stok den dokter zelfs den kop oet 't raam. ... Den dokter verwon mien vaar 't hele heuf met deuke [Van der Lugt in: Gids Folkl. 2, 48, 49].

Acht-Tw 1948: Kop glad en veute glad, da's de beste broedschat [Wanink 1, 129].

Acht-Tw 1954: Raodsel: Wat he'j lever: 'n gollen allozie of zeuven gaete in de kop? Antw.: de zeuven gaete bunt ogen, oren, neuze en mond [Wanink 2].

WATERHEUFD

'n Grote kop wodt 'n waterheufd eneumd. Völle van de benamingen (b.v.: 03, 07-10) wodt as scheldwoord gebruikt.

01 WATERHEUF(D): Zut, Nee, Eib, Groen, Aal, Bre, Win, Vars, Zel, Wehl, Baa, Wesv.

02 WATERKOP: Gor.

03 DIKKOP: Gor, Eef, Wich, Rek, Bel, Groen, Aal, Zel, sHe || Bat.

04 KOP ZESTEG: Gor, Vor, Nee, Bel, Win, Voo, Doet, Wehl / Win 1976 [Aessink 4, 8].

05 KOP TACHTEG: Wich, Lar, Bor, Gees, Bel, Wehl.

06 APEKOP: Harf, Zel, Tol, Zev.

07 BOLLE(N)KOP: Rek, Aal, Hen.

08 PEERDEKOP: Groen.

09 PERDSKOP: Pan.

- 10 VARKENSKOP: Groen.
- 11 BOESKOOLKOP: Groen.
- 12 BOMSKOP: Aal.
- 13 KNALKOP: Hen.
- 14 KAESKOP: Wesv.
- 15 GROTE HERSES: Zev, Did.

Bel: Kop tachteg en kop zesteg; naor den hoodmaat.

Hen: Van iemand met 'n lompen kop zegt ze wel: "Dén hef 'n kop of ze 'm met 'n grote biele uut 'n peppelenkonte ehouden hebt en nao die tied hebt ze der niks an bi-j-ewarkt.

● *As 't geet um 'n grote kop, wodt ter-e-zegd: hee hef 'n kop as 'n:*

- 01 TUURHAMER: Zut, Wich, Ruu, Loch, Bor, Aal, Vars, Kep, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 357].
- 02 TEURHAMER: Win.
- 03 TEURSLAEGER: Win / Win 1971 [Deunk 1, 238].
- 04 TEURSLAGEN: Win / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 136], Win 1976 [Aessink 4, 8].
- 05 BOL(LE): Gor, Zut, War, Bor, Sto / Win 1976 [Aessink 4, 8], sHe 1982 [Telge 3, 84] || Bat.
- 06 BÖKKER: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 07 VAR: Pan.
- 08 AAP: Gor.
- 09 NÖTTE: Gor.
- 10 BOESKOOL: Gels.
- 11 MEDDAGSPOT: Bor.
- 12 FENUUSPOT: Dre.
- 13 BUUKKUVEN: / Win 1976 [Aessink 4, 10].
- 14 VIEFKOP: War.

Gor: 'n Kop as 'n nötte; a'j 'n grote, ronde kop hebt.

● *In de volgende gevallen wodt uut-e-drukt dat 't um 'n (grote) rooie kop geet:*

- Lich 1991:** Ne KNOLLENROEDERSKOP [Telge 8, 65].
- sHe 1982:** 'n Oppedroesde kop [Telge 3, 84]. [OPGEDROESD].
- Zed 1981:** 'n Kop as 'n olifant [Lukkezen 3]. [OLIFANT].
- Eib veur 1973:** Ne kop as ne bolle [H. Odink 3, 136].

Lar 1924: 'n Kop as 'n tuurhamer [Langelier 1, 141].

Eib veur 1973: Iej hebt ne kop of iej de helle hebt an-eblaozen; ne zundege kleure hebben "een vuurrode kleur hebben, net alsof men op een zware zonde betrapt is" [H. Odink 3, 136, 126].

KNIENENKÖPKEN

'n Knienenköpken is 'n klein köpken.

- 01 KNIENE(N)KÖPKEN: Harf, War, Vor, Loch, Kep.
- 02 KINDERKÖPKE(N): Zut, Lar, Gees, Vars.
- 03 MOEZENKÖPKEN: Gor, Loch.
- 04 MUZENSNUUTJEN: Kep.
- 05 KATTENKÖPKE: Gels.
- 06 TUTEKÖPKEN: Voo.

Gor: 'n Moezenköpken is 'n klein, spits köpken.

Zel: 'n Kop as 'n spitsmoes: 'n klein, spits köpken.

SCHEDEL

De schedel is 't baovenste deel van 't heuf. 't Geet vake neet allene um de butte, maor ok um 't vel en 't hoor wat ter op zit.

- 01 SCHEDEL: Wich, Gels, Nee, Gen, Sin, Wesd, Hen, Tol, Olb, Lat, Wesv, Lob || Vre, Hei.
- 02 SCHEDELDAK: Baa.
- 03 HASENPANNE: Eef, Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Bre, Ste, Tol.
- 04 HASENPAN: Olb.
- 05 HERSENPAN: Voo, Sil, Zel, Dre, Wehl, Gies.
- 06 HERSENPANNE: Din.
- 07 BAOMMPANNE: Gees.
- 08 PANNE: Haa, Rek, Sin.
- 09 DEKKEL: Bre, Bee, Pan.
- 10 PLETTE: Gor || Bat.
- 11 PLATTE: Loch.
- 12 PLAT: Pan.
- 13 PLATE: Lich.
- 14 PLAAT: Wehl.
- 15 KAPPE: Gor.
- 16 DAK: Pan.

Bre: Hee hef ne klap op den dekkel ekregene.

Loch: Ie kiek de leu wel veur de platte, maor neet in 't harte.

STEERNE

De steerne is 't veurheufd.

- 01 STEERN(E): Sto / Eib 1980 [Telge 1, 80], Vars 1985 [Telge 6, 333].
02 STAERNE: / Win 1971 [Deunk 1, 226].
03 VEURHEUF: / Vars 1985 [Telge 6, 384].

Eib 1980: Ik kreeg mie ne steen lieke veur de steerne.

DAETS

Den daets is 't achterheufd.

- 01 DAETS: Aal.

Aal: Hee sloog mi-j toch van achtern op den daets!

HASSENS

- 01 HARSENS, HASSENS: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Sin, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb / Acht 1895 [Telge 2, 49], Eib 1980 [Telge 1, 31] @ Wilp, Bat, Mar, Haak.
02 HARSES, HASSES: Vor, Aal, Meg, Kep, Hen, Olb, Lat, Zed @ Eit.
03 HERSES, HESSES: Gen, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Lob @ Emm.
04 HERSENS, HESSENS: Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Zev, Pan.
05 ZAGEMAE: Aal.

Ang: Mo'j de herses maor gebruiken.

Bel: Hee hef verstand in de kop is 't zelfde as: hee hef verstand in de hassens. Hendrik zae: "Wat leu hebt meer verstand um de kop as ikke der in".

HOOR

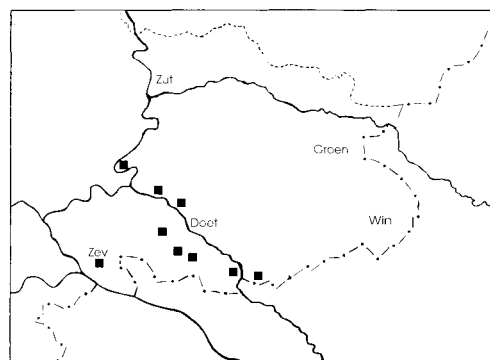
Op 't lichaam van 'n mens greijt hoor. 't Meervoud is vake heure; in wat plaatsen is dat neet 't geval; kiek doorveur bie de opmerkingen onder Gen, Eef.

- 01 HOOR: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din,

Gen, Voo, Vars, Wesd, Doet, Dre, Kep, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Sto, Bee / sHe 1982 [Telge 3, 66] || Bat, Mar, Haak, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Emm, Eit, Kle.

- 02 HAOR: Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Sil, Zel, Hen, Ste, Does, Gies, Pan / Win 1971 [Deunk 1, 97], sHe 1982 [Telge 3, 60] || Vre, Ges.

- 03 HEUR: Gen, Voo, Wehl, Dre, Kep, Olb, Zev, Zed, Bee / 2e h 19e e [Telge 4, 118].

■ heur 03

Heur as enkelvoud kump veural veur langs den Olden lesselt.

Alm: Wiele schriefft hoor, maor wiele zegt hoo-a. [Ok: Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Wesd || Mar, Haak, Hei, Boch].

Lich: Wi-jleu zekt hoo-a of hoo-e. [Ok: Tol || Emm].

Win: Wi-j zekt haor, met de ao van praoten. [Ok: Aal].

Gen: Eén heur, twee heur.

Eef: Hier zegge wiele: "Hee hef völle heure", in Zutphen is 't: "Hee hef völle häöre".

Loch: Kam oe is de heure op, ie zeet ter slodderg uut.

Bel: Kiek toch is; onzen kleinen Dientjen hef de heu-akes himmaol nat.

Bee: Dén keerl het heur op de bös as barke-bessens.

Eef: Brandewien met klitwortel helpt veur 't greujen van 't hoor; ie smeert 't der op of ie nemt 't in, maor 't laatste zal —denke wie— wel 't beste helpen!

KRONE

De plaatse baoven op 't heufd woor de heure in 't rondte greujt, heet de krone.

- 01 KRONE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen II Mar, Haak.
- 02 HOORKRONE: Ste.
- 03 KROON: Groen, Gies, Wesv, Bee, Pan, Lob.
- 04 KRUUN: Doet, Zel, Kep, Hen, Baa, Olb, Does, Lat, Zev, Did.
- 05 KRUNE: Loch, Eib, Bel.
- 06 KRUIJN: Gor, Gen, Voo, Sil, Doet, Dre, Tol, Ang II Bat.
- 07 WEERSTRUB: Gen, Bee, Lob.
- 08 STRUBBE: Wich, Eib.
- 09 STRUB: Doet.
- 10 STRIBBE: Bel.
- 11 WARREL: Loch.

Lich 1991: MÄÖNTJEN "tonsuur" [Telge 8, 75].

WEERSTRUBBE

'n Weerstrubbe is 'n krone in 't hoor op 'n plaatse woor-t-e neet heurt te zitten.

- 01 WEERSTRUBBE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa / Win 1976 [Aessink 4, 18], Eib 1980 [Telge 1, 97], Lich 1991 [Telge 8, 143] II Bat, Mar.
- 02 WEERSTRUB: Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Kep, Olb, Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, Lob.
- 03 WEERSTRÖB: Did, Zed, Bee II Emm.
- 04 WEERSTRIBBE: Bel.
- 05 WERSTRUB: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 154].
- 06 WAERSTRUB: Pan.
- 07 WIERSTRUBBE: Gor.
- 08 STRUBBE: Eib / Eib 1980 [Telge 1, 82], Lich 1991 [Telge 8, 120].
- 09 WEERBOSSSEL: Loch II Kle.
- 10 DUBBELE KRONE: Eef, Rek, Aal, Zel.
- 11 VALSE KRONE: Eef, Gees, Win.
- 12 TUUFKEN: / Eib 1980 [Telge 1, 86].
II weddestrubbe: Vre, Ges.

Gies: Jan het 'n weerstrub veur aan de kop.

Win 1971: Wiereg haor "weerbarstig" [Deunk 1, 277]. [WIEREG].

Eib veur 1973: 'n Maeken met weerstrub-bereg haor wodt ne moder van völle kindere. Van weerstrubben wodt beergelten enom-mene "meisjes met weerbarstig haar krijgen veel kinderen; deze uitdrukking gaat terug op de varkensfokkerij waarbij varkens met ruw, weerbarstig haar goede fokresultaten leverden" [H. Odink 3, 154, 256].

SLUUK HOOR

A'j heure hebt dee glad neerhangt zonder dat ze krult, he'j sluuk hoor.

- 01 SLUUK HOOR: Harf, Eef, Rek, Voo, Sin, Zel, Hen, Ste, Olb, Does, Lat, Did, Pan.
- 02 SLUIK HOOR: Zel, Dre.
- 03 SLOEK HOOR: Haa.
- 04 GLAD HOOR: Ruu, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Wesd, Doet, Hen, Tol, Ang, Zed II Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.
- 05 SLOK HOOR: Wich, Loch, Lar, Gels, Eib, Lich, Zev, Pan II Mar.
- 06 RECH(T) HOOR: Gor, Loch, Vars, Kep, Wesv, Sto II Bat.
- 07 SLAP HOOR: Gor, Harf, Wich, Din, Baa.
- 08 KLADDEREG HOOR: Gees.
- 09 SLAKKEREG HOOR: Rek.
- 10 FIEN HOOR: Eib.
- 11 VLASHOOR: Bor, Bel.
- 12 VLASHÄÖR: Lob.
- 13 PIEKHAÖR: Gies.
- 14 RECHTVEERDEG HAOR: / Acht 1895 [Telge 2, 105], Win 1971 [Deunk 1, 188].

Zev: A'j slok häör het, he'j van die lange stengels.

KROES HOOR

A'j kroes hoor hebt, he'j heure met völle krul-letjes der in.

- 01 KROES HOOR: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Win, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Did, Sto, Pan / Acht 1882 [Telge 2, 74], Win 1971 [Deunk 1, 124] II Bat,

- Mar, Vre, Ges, Stlo, Bork, Hei, Boch, Kle.
 02 KROEZEREG HOOR: Gor, Harf, Bel.
 03 KROEZEG HOOR: Wich, Aal.
 04 KRULHOOR: Eib, Rek, Din, Zel, Ste, Tol
 II Wilp.
 05 KRULLEREG HOOR: Ruu, Bre, Gen,
 Zev.
 06 KRULLEG HOOR: Lar II Vre.
 II kroezet hoor: Raes.

Loch: Ene dén kroes hoor hef, wodt wel 'n KROESKOP eneumd. [Ok: Bor, Rek, Bel, Groen, Wesd, Gies, Wesv].

Gels: Ene dén kroes hoor hef, wodt wel 'n KRULKOP eneumd.

Lob: Aggi-j krulle op de kop het, zie je 'n POEDELPOES.

STEKKELEG HOOR

Stekkeleg hoor is hoor wat maor ene kante uut wil; wa'j der ok met doot, 't völt altied weer dezelfde kante uut.

- 01 STEKKELEG HOOR : Gor, Harf, Eef,
 Wich, Lar, Nee, Sil, Wesd, Zel, Tol II
 Wilp, Bat.
 02 STEKKEREG HOOR: Bel.
 03 STEKKELHOOR: Loch, Lich, Wesd.
 04 STEKKELTJESHOOR: Wesd.
 05 BÖRSTELLEG HOOR: Vars, Sin, Olb,
 Ang, Lat, Zev, Did.
 06 BÖSSELEG HOOR: Gen, Doet, Kep, Sto.
 07 BOSSELEG HOOR: Gor, Alm, Haa, Rek,
 Aal, Zel, Dre II Mar.
 08 BOSTELHOOR: Hen, Does.
 09 STRUBBEREG HOOR: Ruu, Nee, Rek,
 Groen, Bre, Hen.
 10 STRUBBELEG HOOR: Eib, Aal, Win.
 11 WEERSTRUBBEREG HOOR: Bel.
 12 STRUBBEG HOOR: Aal.
 13 SPRADDEREG HOOR: Gels, Bel, Zel.
 14 STUG HOOR: Loch, Nee, Voo, Ste.
 15 GROF HOOR: Vor.
 16 ROW HOOR: Eib.
 17 WREED HEUR: Gen.
 18 STEEG HÄÖR: Pan.
 19 VAEREKESHÄÖR: Pan, Lob.
 20 SPIETKÖTTE: Bor.

Wich: Ene met stekkeleg hoor nuimt ze hier 'n STEKKELTJEN. [Ok: Win].

Bor: Ene met spietkötte neumt ze 'n STEKKELVARKEN.

Gels: Ene van oonze naobers zae: "Ik bun achtereers ekommen en doorumme he'k noe zuk spraddereg hoor".

KOEF

'n Koef is 't veurste deel van 't hoor as 't rechtop steet.

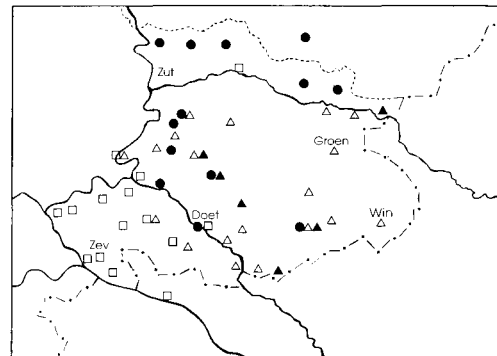
- 01 KOEF: Vor, Ruu, Haa, Eib, Groen, Lich,
 Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Sin, Sil, Wehl,
 Hen, Ste, Baa, Olb, Zed, Sto / Acht 1895
 [Telge 2, 69], sHe 1982 [Telge 3, 82],
 Lich 1991 [Telge 8, 65].
 02 KOEVE: Rek, Aal, Din, Wesd, Zel, Hen.
 03 KUUF: Loch, Doet, Wehl, Olb, Does, Ang,
 Gies, Lat, Wesv, Zev, Did, Bee, Pan, Lob
 II Emm.
 04 KUIF: Gor, Harf, Wich, Vor, Lar, Gees,
 Nee, Aal, Zel, Doet, Dre, Tol II Mar.
 05 KOEVEN: Loch.
 06 TOEF: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu,
 Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel
 / Eib 1980 [Telge 1, 84], Lich 1991 [Telge
 8, 124] II Wilp, Bat, Mar.

Voo: Koef; met 'n lange oe as in boer.

Lob: Kuuf; met 'n lange uu as in duur.

Vor: 'n Kleine koef of kuif is 'n kuufken.

Gor: 'n Kleine toef is 'n tuufken; 'n kleine kuif is 'n kuufken.

△ koef 01

▲ koeve 02

□ kuuf 03

● kuif 04

In den Acht besteet 'n tamelek ingewikkelde situatie: koef, koeve en kuif komt ter alle drie veur; kuif veural in 't noorden en westen. In de Liem is de situatie völle aoverzichteleker: kuuf is door 't vaakste op-egeven, allene drie plaatsen hebt koef.

Loch: Koeven, maor ie zegt: koemm met 'n lange oe as in boer.

Gies: De kapper zei vrogger: "Mo'j 'n kuufke of alles kats der af".

Gels 1947: Ik zat in de veerde klasse. En ik hadde 'n tuufken. Dat tuufken was ik kroes op. Geen-ene op de hele schole had zo'n tuufken [Van der Lugt in: Archief 3, 157].

Win 1971: Ne fette häöre "een pluk haar" [Deunk 1, 59]. [FETTE].

KAAL

A'j kaal bunt, he'j gin heure meer op 't heufd.

01 KAAL: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 59] || Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei, Boch, Eit.

02 KAOL: Pan, Lob || Kle.

- *Van ene dén kaal is, wodt ezegd:*

01 HEE IS TER GLAD BAOVENOP: Gor, Vor, Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Gen Zel, Ste, Tol, Olb, Ang, Zev, Zed, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 43].

02 HEE IS TER GLAD BOVVENOP: Aal, Bre, Win.

03 HI-J IS ZO GLAD AS 'N IEKEL: Does.

04 DE HEURE BUNT 'M OP DE LÖPPE: Zie.

05 'T HAOR IS 'M AF-EZAKT: / Win 1976 [Aessink 4, 15].

06 HEE HEF DEN KOEF VAN ACHTEREN: / Win 1976 [Aessink 4, 15].

07 HEE HEF DEN KOP OP-KOP OP DEN NAKKE STAON: / Win 1976 [Aessink 4, 14].

08 HEE HEF 'T BLOTE GAT IN DE PETTE STAON: / Win 1976 [Aessink 4, 46].

09 HEE HEF HAOR OP DE KOP AS DE BREVEURSE KARMISSE: HIER EN DAOR 'N KRÄÖMKEN: Win 1976 [Aessink 4, 18].

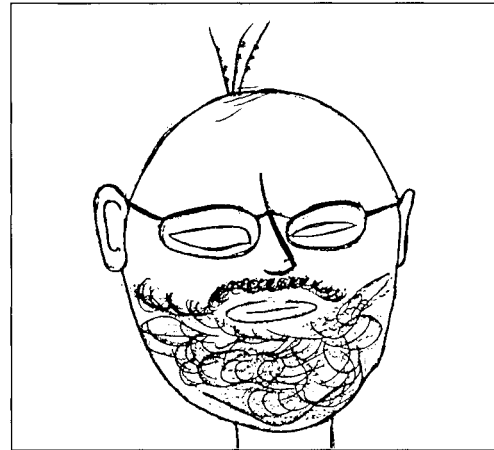
10 HI-J HET 'N BREJE SCHEI-ING: /sHe 1982 [Telge 3, 128].

- *A'j geen heure meer op 't heufd hebt, bu'j:*

01 ZO KAAL AS 'N LUUS: Zel, Ste, Olb.

02 ZO KAAL AS 'N LOES: Lar, Rek.

03 ZO KAAL AS 'N KIKVOS: Ang.

't Haor is 'm af-ezakt en now hef e de kop op-kop op den nakke staon

KALE KOP

A'j gin heure meer op 't heufd hebt, he'j 'n kale kop.

01 KALE(N) KOP: Gor, Harf, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Tol, Lat, Zev, Did, Bee || Wilp, Bat, Mar, Bork, Boch.

02 KAOLE KOP: Pan.

03 KAALKOP: Alm, Wich, Bre, Din, Zev || Stlo, Ram, Boch.

04 KAAL HEUF: Gor, Harf, Gen, Zel, Hen.

05 KALE(N) KNIKKER: Harf, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Rek, Bel, Hen, Ste, Tol, Ang, Zev, Zed.

06 KALE KNIKKERD: Bee.

07 KALE GLETSCHER: Eef.

08 KALE PLETTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 161].

09 KALE KLETSKOP: Gies.

10 KLETSKOP: Eef, Bor, Gels, Nee, Rek, Bel, Lich, Win, Wesd, Kep, Ste, Baa, Olb, Does, Wesv, Pan, Lob || Emm.

11 GLADDE KOP: Lob.

12 GLADDE KNIKKER: Zev.

13 GLADDEKKER: Loch, Doet.

14 GLADDEKKEL: Pan.

15 GLADS(E): Aal, Sto || Hei, Boch.

16 KLADSE: Aal.

17 VOLLE MAON(E): Ruu, Eib, Sin, Doet.

18 BILJARTBAL: Loch, Ste, Tol, Wesv.

|| plaete: Vre, Ges, Raes.

|| plaat: Emm, Eit.

Ang: A'j geen hoor meer hebt, he'j 'n kale knikker.

Ruu: A'j 'n kale knikker begint te kriegen, dan zegt ze: "De maone kump op" of: "Hee wodt ter glad baoven op".

Zed: Van iemand met 'n kale knikker zeg gi-j: "Hi-j het 'n gat in 't dak".

Aal: A'j ne kalen kop hebt, he'j ne klatse of ne glatse.

Eib: A'j ne kalen kop hebt, he'j volle maone.

Eib 1980: KAALDODDEN "iemand met een kaal hoofd" [Telge 1, 37].

GEZICHTE

't Gezichte is 't veurste deel van 't heufd. De benamingen 04-24 hebt 'n ongunstege betekenis; veur de benaming 03 is dat lang zo uutgesproken neet.

01 GEZICH(T)(E): Acht, Liem. II Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.

02 GELAOT: Sin.

03 SNUUT: Din, Gen, Voo, Sil, Ang, Gies, Wesv, Did, Zed, Bee, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 138].

04 SNOETE: Gor, Eef, Loch, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Wesd, Ste, Baa.

05 SNOETEN: Lar, Eib, Rek / Eib 1980 [Telge 1, 77].

06 SNOET: Kep / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 120].

07 SMOEL: Eef, Haa, Pan, Lob.

08 SMOELWERK: Doet, Lat, Pan.

09 SMOELWARK: Eef, Win.

10 SMOELWAERK: / Pan 1988 [Telge 7, 128].

11 MOELWAERK: / Pan 1988 [Telge 7, 90].

12 APESMOEL: Does, Wesv, Pan.

13 APESMUUL: Pan.

14 APENSNOETE(N): Haa, Lich.

15 APESNUUT: Wehl, Ang, Did.

16 VARKENSSNOETE: Lich.

17 VERKENSSNOET: Kep.

18 TRONIE: Lar, Groen, Vars, Doet, Kep, Tol II Bat.

19 GEVRET: Eib, Lich, Win, Vars / Eib 1980 [Telge 1, 26], Vars 1985 [Telge 6, 120].

20 GEVRAET: Zev, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 42].

21 FRESSE: Aal II Hei, Boch.

22 PLESSE: / Eib 1980 [Telge 1, 64].

23 SNUFFEL: Loch, Din, Vars / Eib 1980 [Telge 1, 77], Vars 1985 [Telge 6, 323].

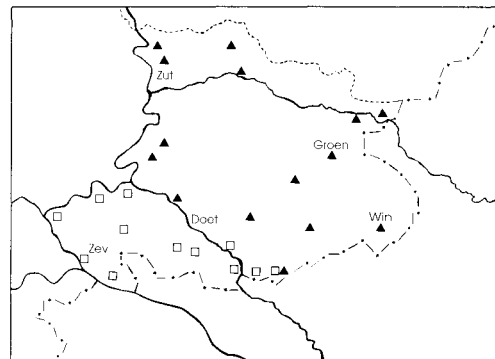
24 SNOTTERD: Hen / Eib 1980 [Telge 1, 92], sHe 1982 [Telge 3, 138], Vars 1985 [Telge 6, 323].

25 BAKKES: Eef.

26 RAAM: Rek.

27 PLATE: Aal.

28 KWAKERD: / Pan 1988 [Telge 7, 77].

□ *snuut 03* ▲ *snoet(e)(n) 04-06*

De grenze tussen snuut en snoet(e)(n) löp in de buurte van den Olden lesselt.

Wesv: Zo'n zeuventig jaar geleje zeie ze van 'n nette deern: "De netheid leit eur op 't gezich".

Lich: Snoete is 'n rowwer woord as gezichte; gevret is nog weer rowwer. Hee kreeg den sneebal lieke in de snoete. "Zee'j 'm neet? A'j hier staot, kiek i-j 'm lieke in 't gevret".

Lar: Ene met 'n snoeten hef 'n nare tronie.

Zev: As wi-j niet wolle luustere, zei mien vader altied: "Pas op, anders krie'j 'n klap op 't gevraet".

Aal: Hee hef 'm in de fresse ehouwene; hee hef 'm veur de plate veur ehouwene.

Gies: Van iemand met 'n lilleke snuut zeg gi-j: "Dén is schandalig knap veur 'n peerd".

Olb: Van 'n niet zo vrolek gezich zeg i-j: 'n gezich as 'n onweersbuj, of: 'n gezich van olde lappen.

● *'t Is meugelek um allerlei soorten gezichten te trekken:*

Wich: Hee trok 'n gezichte as 'n oorworm. [Ok: Eef, Voo].

Win: A'j 'n lillek gezichte trekt, dan he'j 'n gezichte as 't gat van 'n arm mense; i-j kiekte as ne oele oet 'n noostgat, as ne spechte oet 'n noostgat, as ne oetgedrettenen ekster, as ne deurgedrettene arfte, of dan he'j de lippe op 't daarde knoopsgat hangen.

Gees: A'j lilleke gezichten trekt, bu'j met 't gezichte an 't postzegels trekken. [POSZEGELS TREKKE(N); ok: Bel, Vars, Doet, Wesv, Sto / sHe 1982 (Telge 3, 119)].

Eib: A'j van piene of veur de gein rare gezichten trekt, trek ie lellekers. [LELLEKERS TREKKEN; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 132), Vars 1985 (Telge 6, 213)].

Vars 1985: Wat trek i-j 'n zoer gezichte; 'n verleppen gezichtjen "een behuild gezichtje" [Telge 6, 421, 376]. [ZOER; VERLEPPEN].

Voo: 'n Smal, spits, zoer gezicht heit 'n gezicht as 'n tutekuntjen. [TUTEKUNTJEN].

Acht-Tw 1948: MOTJÄÖNKEN "zuur gezicht" [Wanink 1, 145].

Win 1971: HOLSCHALLEG "(gezegd van het gezicht) ingevallen" [Deunk 1, 95].

Lich 1991: Wat zut dén man der toch hoddell uut "mager in het gezicht" [Telge 8, 52].

Acht 1895: 't Gezichte goed in 't lood hebben "een regelmatig gezicht hebben" [Telge 2, 81]. [LOOD].

Acht-Tw 1948: Zien hele waezen drokken vrae oet "(gezegd van een dode) zijn gelaat drukte vrede uit" [Wanink 1, 211]. [WAEZEN].

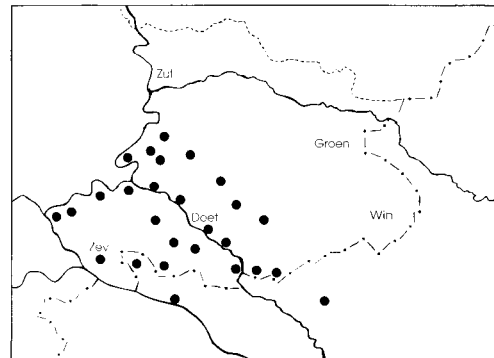
BOORD

De heure dee bie 'n man op de wangen, de kinne (en baoven de mond) greujt, wodt de boord eneumd.

01 BOORD: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Vars, Sin, Wesd, Zel, Ste, Baa, Does, Zev, Did / Vars 1985 [Telge 6, 66] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes.

02 BAA(R)D: Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, Zed, Sto, Bee / Vars 1985 [Telge 6, 32] || Boch, Emm, Elt.

03 BAORD: Win, Pan, Lob || Vre, Ges, Kle.

● baard 02

'n Heel gewoon beeld levert de verspreiding van 't standaard-Nederlandse woord baard: 't kump veur in de Liem en in de streek langs den Olden lesselt. Maor bezunder is dat zon jong woord al zon grote verspreiding hef; vergelijk b.v. de kaartjes op blz. 13, 14.

Harf: Wiele zegt boo-ad. [Ok: Gor, Eef, Loch, Gees, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Sin].

Bor: Wiele zegt boo-ed. [Ok: Wich, Ruu, Lich].

Wesv: Baad, de r wudt niet uitgespraake. [Ok: Zev, Did, Zed, Bee].

Win: Baord, met de ao van praoten.

Wesd: Vroeger zeien ze hier boord; tegenswoordeg is 't baard. [Ok: Baa].

Zev: Mien olders zegge boord; ik zeg baad.

Lob: Van 'n keerl dén 'n lange baord het, zeggi-j: "Hi-j het 'n hoop on de moel hange".

Bel: Ene dén völle hoor op 'n kop en um 'n snoeten hef, hef völle boskazie um 't hoes. [BOSKAZIE].

Bor: A'j himmaol gin boord hebt, dan he'j 'n boord as 'n bierflesjen.

● *A'j 'n wilden boord hebt, he'j 'n boord as:*

01 NE OLDE JÖDDE: Nee, Eib, Gen / Eib veur 1973 (H. Odink 3, 21)].

02 'N OLDE ZWITSER: Gor.

03 'N ZEEROVER: Gor.

04 KAS: / Lich 1991 [Telge 8, 25].

Win 1976: Ne baord van zövven dage onwaer "een woest en wild door elkaar gegroeide baard"; ene den baord anpotten "met zijn baard langs het gezicht van een ander strijken, zodat het flink schuurt" [Aes-sink 4, 32].

Gels: Van ene woor de boord 't meeste van opvölt, zeg i-j: "'t Is mie zonnen BOORD-MAN". [Ok: Zel].

Bel: Ze zekt: "Boordmenne an 't roer; veur ne boer ne helen toer", um an te geven dat keerls met 'n boord neet de gemakkeleksten bunt.

Alm: 'n Man met 'n boord is geld weerd: 't is 'n flinken keerl.

Lich: 'n Boord dee hard greujt, is ne straffen boord. [STRAF].

Loch: 'n SIK of SIKKENBOORD is 'n kleinen, spitsen boord op of onder de kinne.

BAKKEBAARDEN

't Hoor wat an beide kanten langs de wangen greujt, heet: bakkebaarden.

01 BAKKEBAARDE(N): Din, Gen, Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Kep, Hen, Ste, Gies, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Bee II Emm.

02 BAKKEBOORDEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Aal, Bre, Vars, Sin, Wesd, Ste, Baa, Tol, Does II Wilp, Bat.

03 BAKKEBEURDE: Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Groen, Wesd II Mar, Hei.

04 BAKKEBEURE: Gels, Nee, Bel.

05 BAKKEBAORDE: Pan, Lob.

06 BAKKEBÄORDE: Win II Vre, Ges.

07 MOKKEBAARDEN: Oib, Ang.

08 HOKKEBEURDE: Zel.

09 KINNEBAKKEN: Loch.

10 'BAKKESEN: Gor II Wilp, Bat.

11 TOCHLATTE(N): Eib, Doet, Kep, Tol, Pan.

12 WINDVERE(N): Lat.

13 WANTSCHROEVE: Wesv.

14 SCHERBORSTELS: / Pan 1988 [Telge 7, 119].

SNORRE

'n Snorre is 't hoor dat (bie mannen) op de baovenlip greujt. Veur verschillende (kleine en grote) soorten snorren bunt allerlei benamingen bekend. Zo is veur 'n grote snorre vake de benaming knevel op-egeven.

01 SNORRE, SNOR: Acht, Liem.

Doet: Uut gekheid nuumt ze 'n snor ok wel 'n HAP ZOERKOOL.

Bel: Ne gewone snorre neumden ze ok wal:

'n mooi palmbusken veur de deure. En as wat mansleu ne meer as groten snorre hadn, dan zeien ze: "'t Bunt snorren as eerdappel-menden".

Gor: Iemand met 'n snorre hef 'n knevel veur de gevel.

Eef: Der bunt Hitler-snörrekes, Kaiser-Wilhelmknevels, hangsnorren en tandenbossels. 'n Kaiser-Wilhelmknevel had punten dee in-ebet wodn met spekvat um ze mooier te laoten staon; as de punten hangt, he'j 'n hangsnor. [HITLERSNÖRREKEN, KAISER-WILHELMKNEVEL, HANGSNOR, TANDEN-BOSSSEL].

Aal: Ne streepken —'n dun horizontaal snörreken—, ne Hitler-snörreken, ne hangsnorre en ne draej- of Kaiser-Wilhelmsnorre bunt soorten snorren. [STREEPKEN, HANGSNORRE, DREISNORRE, KAISER-WILHELMSNORRE].

Zel 1870: Ik wol dat ik 's zo völle as baas wazze onder de könnink. 'k Wedde da'k gauw 'n slomp gold bi-j mekare zol hebben, zonder dat 't 'n gemeen mense schaden zol. Ik gong dadelek 'n belasting zetten op de knevels en baorden van de heren en de zieden huidjes van de juffers: zuk soort die können 't 't beste betalen, veural de heren, want die betaalt tegenswoordeg gin rooie cent an de barbiers [Klokman 6, 457].

Gaa 1945: Dee knevel van Hent is nog neet heel völle zaaks: zon braomken donker dons zit ter; zo iets as 't eerste van 'n hoonderkuken [Van Velzen 2, 189].

Bor: Um an te geven dat ene wat bereiken wil, wat neet meugelek is, zeg i-j tegen 'm: "Laot dan eerst maor 's oew snorre staon".

Zel: "Dén keerl snort zien buurman kas verbi-j", zeg i-j at den enen nog 'n grotere snorre het as de ander. [VERBI-JSNORREN].

● *Veur 'n klein snörreken bunt de volgende benamingen op-egeven:*

Lich: 'n Klein snörreken —'n fösken onder de neuze— neume wi-j 'n POTVERDOMMETJEN.

Lob: Zo'n klein snörreke heit 'n KLEIN GODVERDOMMETJE of 'n GEITEKEUTEL.

Sin: 'n Klein vierkant snörreken heit 'n HOENDERKÖTTEL.

Rek: 'n Snorre as 'n wisken stro onder de neuze heet 'n SNORREWIS.

Win: 'n Klein snörreken heet 'n WISKEN of 'n FISKEN.

Wehl: Zo'n klein snörreke nume wi-j wel 'n MATJE.

Gen: Zo'n klein pluksken heur onder de neus heit 'n HOMMELT.

KNEVEL

'n Knevel is 'n grote snorre; vake met punten der an: zon Kaiser Wilhelmsnorre. De benamingen 02-06 wodt neet allene gebruikt as anduding veur 'n grote snorre, maor ok veur 'n man dén zon snorre hef.

01 KNEVEL: Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Nee, Rek, Lich, Bre, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Ste, Baa, Olb, Ang, Gies, Lat, Pan II Bat, Mar].

02 SNORREWIETS: Ruu, Gees, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Sil, Wehl, Kep, Wesv, Did, sHe, Sto, Lob.

03 SNORREWITS: Rek, Win, Bre II Haak.

04 SNORREFRITS: Nee, Bel, Hen.

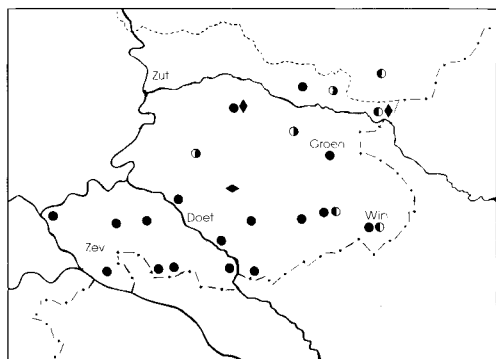
05 SNORREWIS: Ruu, Rek.

06 SNORREFIKS: Zel.

07 WUILES: Pan.

II snoerrewiets: Ges, Stlo, Ram, Hei.

Win: Keerls met 'n snorrewits bunt vake ampatten. In de joren datteg was ter 'n kiseskeerl dén Snorrewiets eneumd wodn.

- snorrewiets 02
- snorrewiets 03
- ◐ snorrefrits 04
- ◑ snorrewis 05
- ◆ snorrefiks 06

Snorrewiets en varianten komt verspreid in Acht en Liem veur.

Bel: Ne snorrefrits hef ne snorre as ne eerpelmende.

Sto: Dorus t.H. wier Snorrewiets genuump.

Nee: Frits G. in Nee wodn Snorrefrits eneumd.

Aal: Wat snorrewietsen hebt snorrewiks neudeg: ne verstevevegingsmiddel veur de snorre. [SNORREWIKS].

SLAOPEN I

De slaopen bunt de twee delen —an iedere kante van 't heufd ene— tussen de oren en de ogen in.

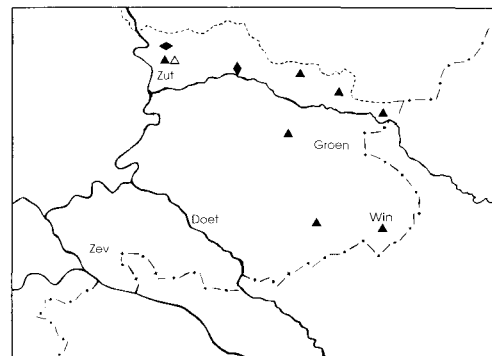
01 SLAOPE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 118].

02 DUN-'EGGE(N): Eef, Gels, Nee, Rek, Bel, Aal, Win / Acht 1895 [Telge 2, 29], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 91], Win 1971 [Deunk 1, 52].

03 EGGEN: Eef.

04 DUNNEUGEN: Gor.

05 DUNNINGEN: Loch.

- ▲ dun-eggen 02
- △ eggen 03
- ◆ dunneugen 04
- ◇ dunningen 05

De benamingen dun-eggen en varianten komt (nog) enkeld veur in den Nocht.; 't is dudelek dat zo'n speciaal woord an 't verdwienen is.

Zev: De slaope zitte op zied van de kop.

Rek: De slaopen, maor vrogger zeien ze de dun-eggen.

Gels: Slaopen, maor de aole leu zeit ok wal: dun-egge.

Eef: Dun-eggen of eggen, maor neet iedere ene wist dat.

Gor: Eén metwarker kenden 't woord dunneugen nog.

Lar 1927: Jan heeft wel eens gehoord dat een donderbeitel een goed middel is tegen stuipjes van kleine kinderen; men moet ze er mee langs de dun-egge strieken [Heuvel 1, 277].

Kot veur 1934: Vaeninkboer kneep de hande töt vuuste in mekare en kneep de lippen stief op-ene. Hee spierden de ogen wagenwied los en keek éénstareg ovver 't land hen. 't Blood broesden 'm nao 't heufd hen en begon 'm in de dunheggen te kloppene van wonder en geweld. Hè, wat zol e der dén Zweuleman met ziene uutgestrekken gezichte gaerne ene met zetten; ne duf-tegen: lieke veur zienen eigenwiezen kop [Meinen 6, 126].

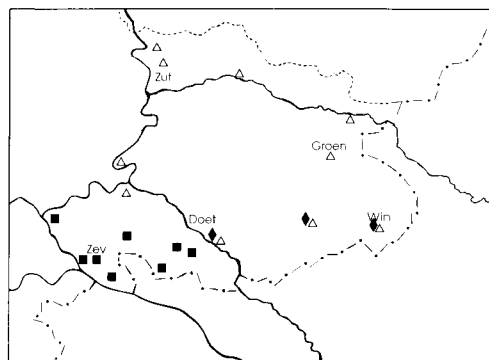
OGÉ

Met 'n oge kö'j zeen.

- 01 OGE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol II Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.
- 02 OOG: Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Dre, Kep, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto II Emm, Elt, Kle.
- 03 DOP: Wesv, Zev, Did, Bee II Elt.
- 04 DÖPPERD: Kep, Gies.

● *De volgende benamingen komt naast oge(n), ogene in 't meervoud veur; ze hebt aover 't algemeen 'n wat ongunstige betekenis:*

- 01 DÖPPERS: Gor, Eef, Loch, Eib, Groen, Aal, Win, Sil, Olb, Ang / Eib 1980 [Telge 1, 17].
- 02 DÖP: Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Bee, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 30].
- 03 DÖPPE: Aal, Win, Terb / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88], Aal 1964 [Rots 1, 7], Vars 1985 [Telge 6, 88].
- 04 KIEKERS: Vor, Rek, Sin, Wesd, Kep, Ste, Ang, Lob.
- 05 LUKE: Bee, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 84].
- 06 GLOEPERS: Eib.

△ döppers 01 ■ döp 02
◆ döppe 03

Döp in de betekenis "ogen" kump veural in de Liem veur; verspreid in den Acht is döppers eeneumd; veur drie plaatsen is döppe op-egeven.

Lich: Eén oge, twee ogene. [Ok: Aal, Win].

Lob: Hi-j kan niet zo goed kiekke; hi-j het maor ene dop.

Ste: Goed zo! I-j hebt de kiekers goed lös!

Loch: A'j zand in 't oge kriegt, zeg ie: "'t Guurt mie in 't oge". [GUREN].

Umg Zut 1859: En Jezus —toen hie de euge opsloeg en zag dat ter 'n grote schare nao 'm toekwam, zee an Phillippus: "Van waor zullen wie de brooien kopen, dat dissen aeten meugen?" [v Heeckeren 1, 6,5].

Zel 1903: Hendrik-eume kump ook van buten; hie was in de schoppe an 't houwen ewes met stumpe veur margenaovend, dan was 't oldejaor. "Boe foj, daor schrok ik ook nog!", zeg e. "Boe dan?", zeg Henneman. "Boe, daor kwam mien 'n keerl integen, dén had net zovöl ogen in de kop as der dage in 't jaor bunt". "Dén Hendrik-eume hef altied wat. Driehonderdviefenzesteg ogen! Hoe kump e der an", kraejt Graedeken. "Noe bu'j toch 'n kuken!", zeg Henneman. "Hoevölle dage bunt ter nog in 't jaor?" [Klokman 7, 60].

● *Bepaalde soorten ogen bunt:*

Acht-Tw 1948: Siep-oge "tranend oog"; katten-ogen "bruine ogen" [Wanink 1, 178, 119]. [SIEP-OGÉ; ok: Lich 1991 (Telge 8, 107), KATTEN-OGÉ].

Acht-Tw 1954: Dön-ogen "uitpuilende ogen" [Wanink 2]. [DÖN-OGÉ].

Aal 1964: Krallege ogen "schitteroogjes" [Rots 2, 25]. [KRALLEG].

• *Onderdelen van 't oge bunt:*

Tol: I-j hebt ooglejen [OOGLED], OOGHEURE, 'n OOGHOEK; de APPEL-VAN-'T-OGE, 't WIT VAN 'T OGE, 't ZWATTE STEERTJEN (= "pupil").

Win: Oogheure (= "wimpers"); SPÖLKEN: 't witte van de ogene laoten zeen.

Gels: 't KREUNTJEN VAN 'T OGE (= de pupille).

Olb: Wi-j kennen wimpels en ooglejen. [WIMPEL].

Acht 1882: OOGBRA "wimper" [Telge 2, 95].

Win 1971: Met donkere krenze umme de ogene "met donkere kringen om de ogen" [Deunk 1, 122]. [KRANS].

Vars 1985: GEZICHTE "gezichtsvermogen". Zien gezichte wördt slechter [Telge 6, 121].

WENKBRAUWEN

De heure baoven langs de oogkassen bunt de wenkbrauwen.

01 WENKBRAUWE(N): Acht, Liem.

02 WINKBRAUWE(N): Olb, Pan.

03 WEENBRAUW: / Acht ca 1830 [Telge 4, 11].

04 OGENBRAONN: Gor, Alm, Lar, Aal, Bre, Hen, Tol / Lar 1927 [Heuvel 1, 423] || Vre, Ges.

05 OGENBRAONE: Din || Stlo.

06 OOGBRAONN: Rek.

07 OGENBRAONS: Wesd.

08 OGENBRAO: Loch.

09 OGEBRÄÖJ: Wesv, Bee, Pan.

10 OGEBRAUWE: Sto, Pan || Elt.

11 OGENBRENDEN: Bel, Win / Win 1971 [Deunk 1, 157].

12 OGENBRAENE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 154].

13 OOGBRA-EN: / Acht 1882 [Telge 2, 95].

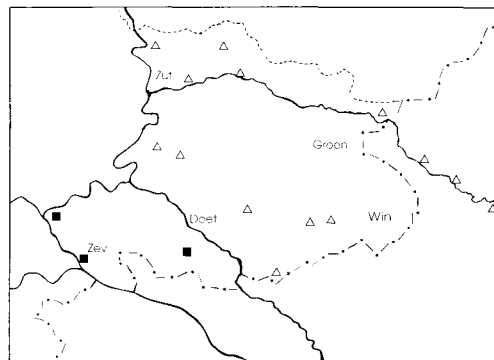
14 BÖSSELS: Ang.

|| ogenbroewe: Ram, Hei, Boch.

|| ogenbroene: Raes.

|| ogebraoje: Emm.

Gor: Ogenbraonn; 't is 'n olderwets woord. [Ok: Hen].

Δ ogenbraonn 04-08 ■ ogenbräöj 09

De verspreiding van de weurde ogenbraonn en ogenbräöj duudt der op dat disse bezunderere benamingen an 't verdwienen bunt. Doorop wis ok 't feit dat nääst ogenbraonn (04) nog vier varianten (05-08) as benaming op-egeven bunt.

Wesd: Vroeger zeien ze ogenbraons; now is 't wenkbrauwen.

Wesv: Jan fronst z'n ogebräöj; hi-j is kwaod.

Loch: Jan trök de ogenbrao op: hee kik duuster.

Bel: Jan froonsket ziene ogenbrende. [FROONSKEN].

Kot 1925: De jonge loerde overziends nao eur, kneep de lippen op mekare, trok de ogenbrende in de heugte, zuchtten is en vroog: "Is 't ow good, moder, a'k gao?" [Meinen 3, 119].

Win 1966: Miene oogne bunt as tempelmeren met brende as van schemmend reet [Krosenbrink in: Moespot 51, 7].

WANGE

'n Wange is ene van de twee ziedkanten van 't gezichte.

01 WANG(E): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 147].

02 KIWWE: Nee, Din, Vars, Terb, Sin, Wesd, Zel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 121], Vars 1985 [Telge 6, 173].

03 KIW: / Acht 1895 [Telge 2, 64].

04 KIEVE: Rek, Bel, Groen, Lich, Win / Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Win 1971 [Deunk 1, 110], Lich 1991 [Telge 8, 62].

05 KIEUWE: Lar, Win || Vre, Ges, Raes.

06 KIEUW: Terb, Olb, Did || Kle.

- 07 KEEUWE: / Win 1971 [Deunk 1, 108].
 08 KINNEBAKKE: Loch, Bor, Gels II Mar.
 09 KINNEBAK: Kep / Eib 1980 [Telge 1, 39].
 10 KENNEBAK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 120].
 11 BAKKE : Loch, Aal / Eib 1980 [Telge 1, 6] II Stlo, Ram, Bork, Hei, Boch.
 12 BAK: Terb, sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 11].
 13 KOON: Wesv.
 14 KAAK: / Acht 1895 [Telge 2, 59].

Voo: Eén wang; twee wangen of bakken.
Lich: Kieve; 'n woord veur wange wat zo hendeg-an verdwient.

sHe 1982: 'n Proem achter de bakkes hemme "pruimtabak in de mond hebben" [Telge 3, 11].

Lar 1880: "Jannes! Ie hebt zo'n allemeugend dikke kiwwe; ie hebt toch gin tebak in de bek? 't Liekt of ie de belroze an 't heuf hebt. Spi-j uut!" [GV-alm 156].

Lar 1885: Now en dan rolt eur wat aover de kinnebakke en dat wist ze vot met den schol-dook [Postmeter 1, 9].

Gaa 1945: Vader pruumt. Hent vindt 't ech flink staon a'j zo'n knoedel achter de kieuw hebt en zo'n straol broen sap uutspi-jt [Van Velzen 2, 39].

Gaa 1945: Met moder is 't neet helemaal in odder. Zi-j hef 'n dikke kieuw. Krek of ze der 'n hele dikke pruum achter hef zitten. Moder hef 'n blad daklook in de mond en 'n dook met lienpap der op. "'t Mot deur-epapt wodden", zek ze dan [Van Velzen 2, 72].

Win 1971: Ne bleujende deerne "een meisje met rode wangen"; 'n bleujzaam mense "een vrouw met blozende wangen" [Deunk 1, 27]. [BLEUJEND; BLEUJZAAM].

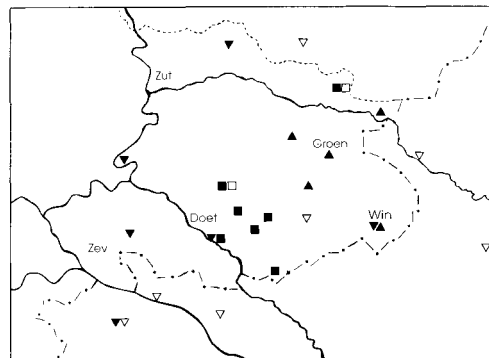
Acht-Tw 1954: Ze hef 'n klure as ne leggende henne "ze ziet er blozend uit" [Wanink 2]. [HENNE].

- *Veur 't jukbeen bunt in de woorden-beuke de volgende benamingen op-egeven:*

Win 1971: KIEVENBOT, KEEUWENBOT "wangbeen" [Deunk 1, 110, 108].

Acht 1895: KIWBOT, KIENBOT [Telge 2, 64, 63].

Aal 1895: KINNEBOT [Telge 2, 64].

- kiwwe 02 "wange"
- ▲ kieve 04 "wange"
- ▼ kieuw(e) 05 - 06 "wange"
- kiwwe 09 "onderkaak"
- ▽ kieuwe(n) 10 "onderkaak"

Ok de —bezondere— weurde kiwwe, kieve, kieuw(e) verdwient. Doorop wis 't feit dat ze veural in 't oosten van ons gebied (nog) bekend bunt, want: de oldste weurde blijft 't langste bewaard an de grenzen van 'n taalgebied. 't Feit dat ter twee betekenissen naost mekare veurkomt, gif an dat 't geet um zaken, dee neet al te dudelek onderscheiden wodt.

KUULTJEN I

'n Kuultjen is 'n dutjen in de wange.

01 KUULTJE(N): Acht, Ang, Wesv, Zev, Did.

02 KUULKE(N): Eib, Win II Vre, Ram.

03 KULEKE: Wehl, Gies, Lat, Zed, Bee, Pan, Lob II Boch, Emm, Elt.

04 DUTJEN: Bel.

05 DUTKEN: Win.

Bel: Ze hef 'n dutjen of kuultjen in de kieve; hee hef 'n dutjen of kuultjen in de kin.

Win 1976: 'n Kuulken in de kinne en kuulkes in de bakken doot jonge meikes versmakken "daarmee zien ze er leuk uit, vooral voor jongens!" [Aessink 4, 20].

NEUZE

01 NEUZE, NEUS: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 90] II Raes, Boch, Emm, Elt, Kle.

02 NÖZZE: Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 156] II Vre, Ges, Stlo, Ram, Bork, Hei.

03 NEZZE: / Win 1971 [Deunk 1, 150].

04 VEURGEVEL: Lar, Bor.
05 SNUFFERD: Oib.
06 SNOTTERD: Terb.

Lar 1838: Den aosem waer al weg, maor ik hiel 'm wat eddik onder de neuze en doe kweem hie weer bie [GV-alm 179].

● *Der bunt nogal wat soorten neuzen:*

Loch: Wiele kent verschillende soorten neuzen: 'n BITTERNEUZE of 'n EERBAEZE (a'j völle drinkt), 'n DÖPKEN of DOPNEUZE, 'n FOEPNEUZE (met 't puntjen umhoge) en 'n HAVIKSNEUZE ('n kromme neuze).

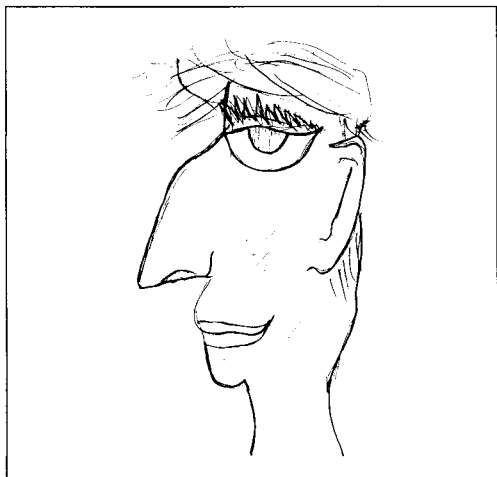
Ste: Wi-j hadden hier vrogger 'n keerl met 'n PAPEGAAIENNEUZE: zon krom geval met 'n hangende punte. Zien vrouw had 'n MOPSNEUZE; net zon döpken. De neuze met de smakelekste name is de EERDBAEZENNEUZE, maor dén zut ter 't onsmakelekste uut.

Ang: 'n JÖDDENNEUS is 'n kromme neus.

Gies: 'n GOGGEL is 'n kromme neus [Ok: Wich].

Pan: 'n HORN is 'n grote, kromme neus.

sHe 1982: STOEPSNEUS "mopsneus, dopneus"; BRANDNEUS "rode neus (van het drinken)" [Telge 3, 143, 23].

'n Horn

KOKKERD

'n Kokkerd is 'n grote (dikke) neuze.

01 KOKKERD (VAN 'N NEUZE): Gor, Vor,

Loch, Gees, Nee, Eib, Aal, Din, Vars, Doet, Tol, Gies, Wesv, Zev, Sto, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 82] II Bat.

02 (GROTE) VEURGEVEL: Wich, Vars, Wesd, Dre, Hen.

03 GROTE GEVEL: Sil / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 100].

04 BESTE VEURGAEVEL: Wesv.

05 VEURGEVVEL: Aal.

06 KANIS (VAN 'N NEUZE): Eef, Win.

07 WINDKLEUVER: Eef.

08 KEERSENDOMPER: Bel.

09 SKISCHANS: Aal.

10 GAFFEL: Gels.

11 SCHADDE: Eib.

12 BROS: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 23].

13 GOERKERD: Sto, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 54].

14 GOERK: Sto.

15 GOCHEL: Gor.

Rek: "'n Mooien gevel versiert 't hele hoes", zeg i-j van ene met ne groten neuze. [Ok: Win, Dre, Does].

Gor: Van iemand dee 'n kokkerd hef, zegt ze wel: "'n Goeie gevel siert 't hele huus".

Loch: "Too de neuzen uut-edeeld bunt, hef hee neet achteran estaon", zeg i-j van iemand dén 'n grote neuze hef. [Ok: Gees].

Bor: A'j 'n grote neuze hebt, he'j mooi veuran estaon too de neuzen uut-edeeld wodn. [Ok: Win].

Vars: Van ene met 'n kokkerd van 'n neuze zeg i-j wel: "A'j zo'n veurgevel hebt, dan he'j gin stofzuger neudeg".

Pan 1988: Dén het mien toch 'n bro; daor kö'j wel 'n geit on päöle [Telge 7, 23].

SPROETEN

Sproeten bunt de kleine broene plekjes op 't vel dee veural deur de zonne ontstaat. 't Enkelvoud is sproete (Acht) of sproet (Liem).

01 SPROETE(N): Acht, Liem II Vre, Boch.

02 ZOMMERSPROETEN: Loch, Bor, Gels, Haa, Bel, Lich, Aal, Win, Din.

03 SPRUTE: Zev.

04 SPROETELS: Zel, Oib, Bee, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 132].

II zunnekuukskes: Boch.

Bel: 't Kind zit al vol zommerspruitjes.

Ruu: Hee hef völle buten elopen; hee begint te roesten.

Doet: Jan het 'n sproetekop; hie het 'n roes-terege snuut. [ROESTEREG].

- *Veur 'n gezichte met völle sproeten bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 SPROETE(N)KOP: Gor, Harf, Eef, Loch, Bor, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Voo, Zel, Doet, Dre, Kep, Ste, Tol, Does, Gies, Wesv, Zev, Pan, Lob II Wilp.

02 SPROETKOP: Gen, Vars.

03 SPROETESNUUT: Ang, Lat.

04 SPROETELKOP: Bee, Pan.

OOR

01 OOR: Acht, Liem.

Wich: Oor, maor ie zegt eigenlek 't oo-a; de oo-ane.

Lich: Oor, maor i-j zegt: 't oo-e of 't oo-a; de oo-ene.

Bel: 't Kind hef piene an de eurkes.

Ang: 'n Oor, twee oren of flappers. [FLAPPER].

- *Veur de volgende soorten oren bunt benamingen op-egeven:*

sHe 1982: KNOT-OOR “oor waarvan het lalletje is vastgegrpeid” [Telge 3, 82].

Loch: Grote, uutstaonde oorne heet flap-oorne of zwab-oorne. [FLAP-OOR, ZWAB-OOR].

Gees: Van ene dén van dee uutstaonde oorne hef, zeg i-j: “Hee hef achtereers op 'n ooievaar ezetten”. [Ok: Sto].

Win 1976: Ene de oorne fribbelen “iemand's oor tussen duim en vingers nemen en flink wrijven tot het goed zeer doet”; i-j könt 'm de krante deur de oorne hen laezen “hij heeft doorschijnende oren” [Aessink 4, 29, 28].

- *'t Onderste deel van 't oor wodt algemeen OORLELLEKE(N), LELLEKE(N) OORLELLETJE, OORLEL(LE) eneumd.*

Win: Aorlelleken, maor ok AORLEPKEN of AORFLEPKEN.

MOND, BEK

Geveulsmaoteg is ter 'n groot verschil tus-sen mond en bek, want de metwarkers geeft an dat bek völle onverschilleger is as mond. Der bunt nogal wat benamingen dee ver-band holdt met de praotfunctie van de mond b.v.: hol de kwebbel 's dichte, 'n grote waffel hebben. Anderen duudt an, da'j met de mond mot etten: menagekleppe, voergat.

01 MOND: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 87], Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119], Pan 1988 [Telge 7, 90] II Ges, Ram, Bork, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.

02 BEK: Acht, Liem / Eib 1980 [Telge 1, 8] II Vre, Ges, Ram.

03 MOEL(E): Aal, Win, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 99] II Vre, Ges, Stlo, Ram, Raes, Boch, Emm, Kle.

04 MOELWARK: Rek, Lich.

05 SMOEL: Groen, Gen, Hen, Tol, Lat, Zev, Did, Bee / Acht 1882 [Telge 2, 121], No Acht 1883 [Telge 4, 76], Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 120].

06 SMOELE: Lar, Eib, Bel, Aal / Acht 1882 [Telge 2, 121], Eib 1980 [Telge 1, 76].

07 SNOETE(N): Nee, Win II Vre, Ram, Boch.

08 WAFFEL: Gor, Lar, Gees, Groen, Aal, Terb, Hen, Ang.

09 KWAKERD: Aal, Vars, Sto, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 88].

10 SNATER: Nee, Bre / Eib 1980 [Telge 1, 76].

11 REBBEL(E): Aal, Vars, Sto / Aal 1964 [Rots 1, 38], sHe 1982 [Telge 3, 123].

12 KWEBBEL: Aal.

13 WAWWEL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 210].

14 GAPERD: Loch, Lar, Gels, Eib, Aal / Eib 1980 [Telge 1, 24].

15 KLEP(PE): Eef, Aal, Does, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 78] II Kle.

16 KLAPPE: Aal / Eib 1980 [Telge 1, 40].

17 MENAGEKLEPPE: Eef.

18 VOERGAT: Aal.

19 BROODMÖL: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 24].

20 SNAVEL: Bre.

21 SNEBBE: Bre.

22 NIBBE: Aal.
23 NEBBE: / Vars 1985 [Telge 6, 237].
24 GEBBERD: Lob.
25 SNUFFEL: Nee.
26 SNÖRGEL: / sHe 1982 [Telge 3, 138].

Gels: Hee ston mie an te kieken met de gaperd los.

Lar 1838: Smos kweem 'n Duutse bidde-vrouwe. Ze kon mie in de bek of uut 't water kieken wat mie schelde en ze langde mie dan uut eur körkfen veur 'n wissewassie geld, wat kruden die 'k op voezel mos laoten trekken [GV-alm 182].

Zel 1936: Hendrik-eume stond den zwatbonten af te mesten veur de staldeure en toe strik e eur zo aover 't kruus en toe sleet ze 'm met de stat de piepe uut de mond, dat 't dink an gruzelementen tegen de mure vlaog. Niet dat e roken, maor hie is zó gewend 't smud- deken in den nebbe te hebben, dat e der um zo te zeggen mee opsteet en nao bedde geet [Klokman 3, 31].

Kot veur 1934: Hanneken vertelden van de mooie winkels. Hoo daor alles van Karstmissen sprak. En grootmoder luusterden met de mond half los [Meinen 2b, 139].

● *Veur verschillende soorten monden bunt de volgende benamingen op-egeven:*

Pan: Der zien verschillende soorten monde: WI-JWAOTERVAETJE, KUS-MULEKE, SPITSMOEL, ZUUTMUNDJE, PRUME-MUNDJE.

Wich: 'n Bek as 'n heujschure of 'n schuurdeure. [HEUJSCHURE; ok: Loch; SCHUUR-DEUR(E); ok: Eef, Aal, Doet].

Vor: As ter ene 'n hele groten mond hef, zegt ze wel: "Hee hef 'n mond as 'n LAAD-KLEPPE", of: "Hee hef 'n mond as ENDEUREN".

Doet: 'n Vrouw die 'n PRUULMUNDJEN mek, gif doormee an dat ze zich niet goed behandeld vuult.

Win 1971: PROEMENSNUUTKEN "pruime-mondje" [Deunk 1, 183].

Kep: Van 'n zuneg mundjen zeg i-j: "'n Mundjen as 'n hoenderkuntjen". I-j nuumt 't 'n proemenmundjen [PROEMENMUNDJEN; ok: Lich, Wesd, Ang].

Olb: Van 'n zuneg mundjen zeg i-j: "'t Is 'n

mundjen as 'n kippekuntjen".

sHe 1982: KUS-MULEKE "kusmondje" [Telge 3, 88].

LIPPE

01 LIP(PE): Acht, Liem.

Bor: 'n Mense hef 'n ONDERLIPPE en 'n BAOVENLIPPE.

Win: Ne grote lippe heet SLAOTLIPPE of BREELIPPE.

Pan: 'n HANGLIP is 'n lip die hangt; 'n ZOEMBALIP is 'n dikke lip. en 'n SLAOTLIP is 'n lip die vuruutstik. [Ok: Zev].

Bel: Dikke, gekrulde lippen neume wi-j mooslippen, umdat ze liekt op 't krullerege blad van moos. [MOOSLIPPE].

Eib: Ne hazelippe of dikke lippe heet ne POND LIPPE. [Ok: / Eib 1980 (Telge 1, 65)].

Eef: As kinder hun zin niet krieggen könt, trekt ze 'n PROELLIPPE of 'n PRUULLIPPE.

Vor: Ene dén sip zit te kieken umdat e zich niet goed behandeld vuult, nume wi-j 'n SIP-LIPPE.

Win: Ne onderlippe dee veuroet steet, neume wi-j 'n centenbeksken. [CENTE(N)-BEKSKE(N); ok: Hen, Zev].

sHe 1982: Zie 'm is 'n wi-jwatersbekske trekke, dén verwende blaag [Telge 3, 173]. [WI-JWATERSBEKSKE].

No Acht 1883: GLIP "barst, snede in de lip" [Telge 4, 66].

No Acht 1839: Harege lippen "ruwe lippen" [Telge 4, 28]. [HAREG]

Acht-Tw 1948: A'j de lippen spreu hebt, mo'j der 'n betjen ongezolgen botter op doon [Wanink 1, 187]. [SPREU].

Win 1977: MIDDELE "verticale gleuf in het midden van de bovenlip van een mens (philtrum genaamd)" [Schaars 1, 57].

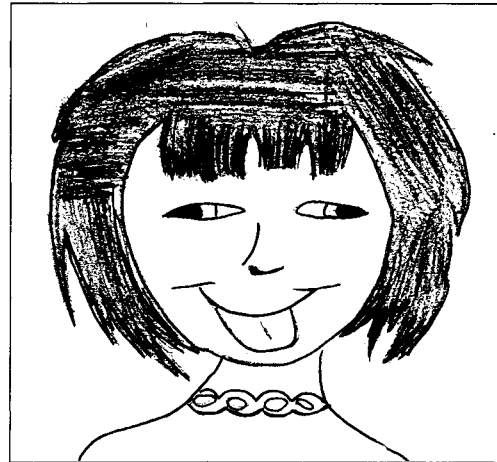
GEHEMELTE

De baovenkante van de mond heet gehe-melte.

01 GEHEMELTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Zie, Vra, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Ang, Lat, Did, Sto, Pan II Bat, Mar.

02 GEHEMELTE: Bel.

- 03 VE(R)HEMELTE: Lar, Gels, Eib, Aal, Bre, Gen, Wesd, Doet, Wehl, Hen, Ste, Baa, Does, Lob II Wilp.
 04 VERHEMELTE: Zev.
 05 GAOGEL: Vor, Bor, Gees, Eib, Voo, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 37], Aal 1966 [Rots 2, 5] II Vre.
 06 GÄÖGEL: Bel / Win 1971 [Deunk 1, 78], Lich 1991 [Telge 8, 42] II Ges.
 07 GÄÖGELS: Lich, Liev.
 08 GEHÄÖGEL: Bel.
 09 GAOVE: Loch.
 II hemmel: Stlo, Ram, Boch.
 II görgel: Ram, Hei.
 II göggel: Bork.

Loch: 't Gaove is 'n heel olderwets woord.
Eef: Gehemelte, maor de h heur iej haoste neet: ge-eemelte.

TONGE

- 01 TONG(E): Acht, Liem / No Acht 1883 [Telge 4, 77], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 196].
 02 BLAD: Aal, Ang, Pan.
 03 LAEPEL: / sHe 1992 [Telge 3, 90].
 II toenge: Vre, Stlo, Ges, Ram, Hei, Raes, Boch.

Laot ow blad 's zien!

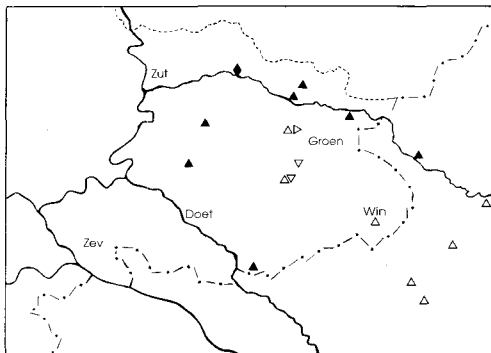
Aal: Tonge; maor spottend wodt ok wal 's ezegd: blad.

Ang: Tegen kinderen zeg i-j wel: "Laot ow blad is zien!".

Pan: "Hou 't blad binne!".

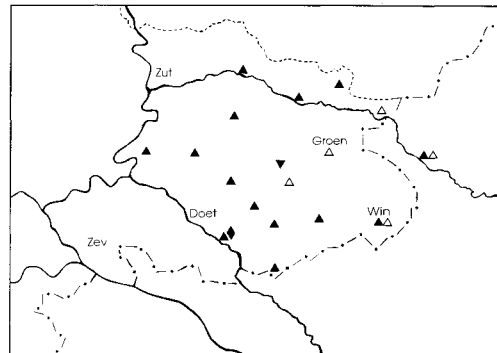
Zed: "Doe dat THEEBLAD 's nao binnen", schreef Theed Köpp.

Vor: Spottend wödt de tonge ok wel 's lappe eneumd; bevobbeld as ter ene de tonge bie

"gehemelte"

- ▲ gaogel 05 △ gäögel 06
 ▽ gäögels 07 ▷ gehäögel 08
 ◆ gaove 09

"tandvleis"

- ▲ gaogel 03 △ gäögel 04
 ▼ gaogels 05 ▽ gäögels 06
 ◆ gaovel 07

A'j dit kaartjen en 't volgende met mekare vergeliect, dan blik dat de weurde gaogel en varianten allene in den Acht en in Westfalen veurkomt. De betekenis "gehemelte" is wat minder vake op-egeven as de betekenis "tandvleis". De weurde met 'n äö komt veural rond Groenlo en in Westfalen veur.

Dit kaartjen slut an bie 't veurege. De betekenis "tandvleis" is vaker op-egeven en dus bekender as de betekenis "gehemelte". Dat 't in dit geval weer 's um weurde geet dee verdwient, blik veural uut 't feit dat ter weer völle verschillende varianten op-egeven bunt.

'n inspannend werk uut de mond hef hangen. Dan wödt ter wel 's gezeg: "Hé; hol de lappe binnen, drek biet iej 'm der nog af". En as de vrouwleu weer 's an de klets waren, dan was 't: "Jao, jao; iej wet wel: peppelblad en vrouwleutongen ...". Twee dingen dee nooit stille staot! [LAPPE].

Olb: Jozef van Egypten, die had 'n ding dat wipten; 't was niet vet en 't was niet mager; 't was rondumhen met päöltjes beslagen. Rao, rao wat is dat? Antw.: de tong.

Acht-Tw 1954: Ne zolle op de tonge "een beslagen tong, bij maagstoornissen" [Wanink 2]. [ZOLLE; ok: / Lich 1991 (Telge 8, 150)].

TANDVLEIS

- 01 TANDVLEIS: Acht, Liem.
02 TAANDVLEIS: Pan, Lob II Mar.
03 GAOGEL: Ruu, Loch, Bor, Nee, Aal, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste / Vars 1985 [Telge 6, 111] II Vre.
04 GÄÖGEL: Rek, Groen, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 103] II Vre.
05 GAOGELS: Zie.
06 GÄÖGELS: Vra.
07 GAOVEL: Sil.
08 GÄÖVEL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 103].
09 GENDEL: Win.
10 TANDGAON: Lar.
II tandevleis: Kle.
II tandevlees: Stlo, Ram, Bork, Boch.
II tandvlees: Emm.

TAND

- 01 TAND: Acht, Liem.
02 TAAND: Pan, Lob II Mark.

● *Veur de verschillende soorten tande bunt de volgende benamingen op-egeven:*

Gor: Der bunt snietande, veurtande en melktande. [SNIETAND, VEURTAND, MELKTAND].

Tol: 'n Sni-jtand nuumt ze meestal 'n veurtand. [SNI-JTAND].

Gels: De snietane wodt ok wal vuurste tane eneumd. [VUURSTE TAND].

Rek: Kindere hebt melktande; mar,sleu en vrouwleu hebt tande van 't verstand.

Eef: Melktandjes neumt ze ok wal moezentandjes, want as 'n kind 'n tand verloor, dan lei e dat onder de kaste en door gaf de moes dan 'n cent veur. [MELKTAND, MOEZENTAND].

Win: De melktendjes wordt ok wal tittentendjes eneumd. [TITTENTAND; ok: Eib, Hen / Win 1976 (Aessink 4, 36)].

Acht-Tw 1948: Botterspäöne "te grote snijtanden" [Wanink 1, 81]. [BOTTERSPAON; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 33)].

Pan 1988: SLEEUEW "(gezegd van de tanden) stroef" [Telge 7, 125].

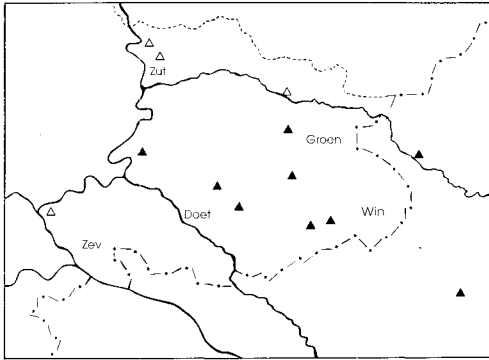
Kot veur 1934: De bikbaezen wazzen mooi riepe. Dina begon dalek te plukkene en te aetene. Ne hele poze was Dina al bezeg ewest; eure lippen wazzen rood, eure tande wazzen blond ewordene, doo ze op-ins hard schrok [Meinen 6, 12].

Gaa veur 1974: Jos hef ter gin argen grote schik met dat Marie de kinder met de auto nao de schole brig en weer ophaalt. De kinder mot van jongs af leren moeilekheden te aoverwinnen. Dat kweekt karakter. Disse samenlaeving geet kapot an 't gemak en de weelde die'j aoveral ziet. Ik hol mien hart vaste at de wind ummeslöt en dat ze zich weer 's mot inspannen. De kinder heb now al gin goeie tande meer, allene deur de völle zutegheid die ze kriegt. De jongste dochter van de buurman lust al es gin sukkela meer. Zi-j wodt gewoon op de hande gedragen. Waor mot dat hen [Van Velzen 4, 73].

HOEKTAND

Elke van de veer spitse tande näöst de snietande heet hoektand.

- 01 HOEKTAND: Gor, Wich, Din, Voo, Vars, Sin, Wesd, Hen, Ste, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev.
02 HOOKTAND: Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Bel, Aal, Win.
03 HOEKTAAND: Pan.
04 OGENTAND: Bel, Lich, Aal, Bre, Wesd, Zel, Ste II Vre, Hei.
05 OOGTAND: Gor, Eef, Bor, Wesv.

▲ ogentand 04 △ oogtand 05

't Verspreid veurkommen van ogentand en oogtand as benaming veur 'n hoektand gif an dat ok dit woord in onze streek an 't verdwienen is.

Loch: 'n Hoektand in de baovenkake neume wiele 'n OOGTAND.

Lob: De twee hoektaande baovenien zien de oogtaande. [OOGTAAND].

Sin: Tande met lange, V-vormege wortels bunt ogentande of grepentande. [OGENTAND, GREPENTAND].

Win 1978: Dokter Van den Oudenwater grip nao 'n keteer de tange en begunt. Eén, twee, drie, vere. Dan den viefden, ne zwaoren ogentand [Van Loo 1, 78].

KIES

Tegenswoordeg is aoveral in Acht en Liem de benaming kies in gebruik. Maor dat kiezen ok as tande an-eduud wodn en nog wodt, blik uut 07 en uut de opmarkingen uut Bor, Aal en Ruu.

01 KIES: Acht, Liem.

02 OOGKIES: Gor.

03 KIEVENTAND: Rek, Bel, Groen, Lich, Win / Win 1971 [Deunk 1, 110], Lich 1991 [Telge 8, 62].

04 KIEUWENTAND: Groen, Bre, Win II Ges.

05 KIWENTAND: Din, Vars, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 173].

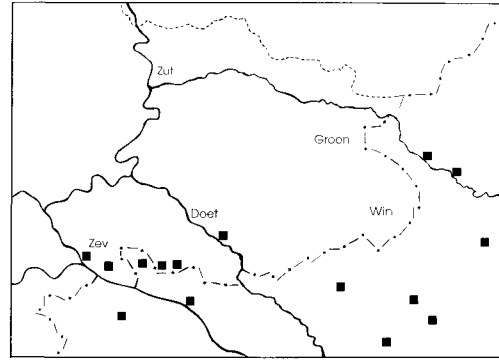
06 KIEUWTAND: Eib.

07 TAND: Gees, Gels, Aal, Zel, Hen.

08 KOEZE: Loch, Lar, Nee, Vars / Acht 1830 [Telge 4, 7], Acht 1895 [Telge 2, 70], Vars 1985 [Telge 6, 185].

09 BAKTAND: Sil, sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 11], Pan 1988 [Telge 7, 14] || Elt, Kle.

10 BAKTAAND: Pan, Lob.

■ bak(ken)tand 09-10

Baktand hef 'n verspreiding dee heel weineg veurkump: 't woord is allene (nog) in 'n paar plaatsen langs de grenze bekend. In Duutslan —woor 't ok in de standaard-taal op-enommen is— kump 't in de Westfaalse en Niederrheinse dialecten wel vólle veur.

11 GROTE(N) TAND: Zel, Hen, Tol, Zev.

|| bakkentand: Vre, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Emm.

|| maaltand: Boch.

|| koezentaand: Mar.

Bor: Meestal zeien ze gewoon: tande achter in de mond. [TAND ACHTER IN DE MOND].

Aal: As ter ne kies etrokkene mot wodn, wódt ter ezegd: "Ik mot ne tand trekken".

Ruu: A'j piene an de kiezen hadn, dan zei ie: "'k Heb piene an de tande". "Woor he'j dat dan?". "Door; achterin".

Loch: Piene in 'n tand of in 'n koeze is allebeide TANDZEERTE.

Zed: Bi-j tandpien mo'j de Heilige Apollonia aanroepe.

Lar: Vrogger praotten men nog wal 's van koeze.

Gor 1901: Maor 't spierken tebak dat e altied achter de koezen hadden, was 'm van de schrik nao binnen eschotten [Keetelaar 1, 26].

VERSTANDSKIES

01 VERSTANDSKIES: Acht, Liem.

02 VERSTAANDSKIES: Lob.

03 VERSTANDSTAND: Gels, Bel, Bre.

04 TAND VAN 'T VERSTAND: Gels, Rek.

05 VERSTANDSKOEZE: Loch.

06 GROTEN TAND ACHTER IN DE MOND: Hen.

Hen: De verstandskies wier wel 's an-eduud met 'n groten tand achter uut de mond.

Vor: 'n Verstandskies, door he'j neet völle an; as ze der good en wel deurbunt, krummelt ze ok al weer weg.

WISSELEN

A'j as jong kind de melktande kwiet wodt, bu'jan 't wisselen.

01 WISSELE(N): Acht, Liem.

02 WESSELEN: Gels, Nee, Eib, Groen, Lich, Bre, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel II Mar, Ges.

03 NIEJE TANDE KRIEGEN: Gor, Aal, Win II Vre, Boch.

04 VERRUILE: Zev.
II tanden: Hei.

Bel: Den kleinen wodt de melktande kwiet; dén wisselt.

Aal: Den kleinen is met de tande an 't wisseln.

Acht-Tw 1954: Taand, ik smiete oew tegen de waand. Leven Heer, geeft mij nen taand weer "als een kind een wisseltand uitgetrokken had, moest het -onder het opzeggen van bovenstaand rijmpje- de uitgetrokken tand over de schouder tegen de muur gooien, ten einde een nieuwe tand te krijgen" [Wanink 2].

GEBIT

01 GEBIT: Acht, Liem II Vre, Stlo, Ges, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.

02 GEBET: Vor.

03 GEBIET: Pann.

04 DE TANDE: Gor, Harf, Loch, Bor, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Baa, Sto II Wilp, Bat.

05 DE TANDEN: Voo, Wehl, Dre.

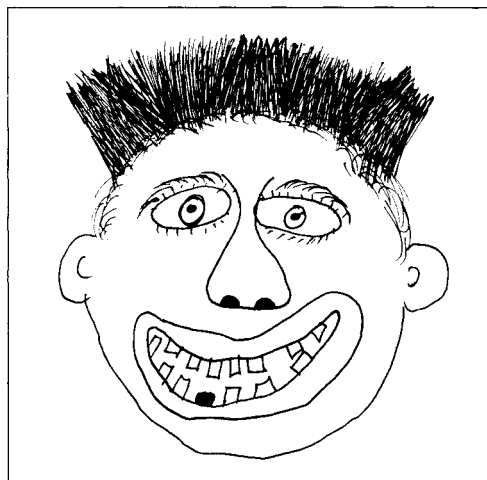
06 DE TAAND: Pan.

07 DE EIGEN TANDE: Aal.

08 GEVRAET: Oib.

Hen: Tegenwoordig wodt meer gebit ezeg. Vrogger was 't: de tande.

Bel: Hee is al 80 jaar en hef nog altied zien eigen tande. At der wat tande oetbunt, dan krie'j HOLLEGHEID of GATTEGHEID in de mond.

'n Stekkeltjen met 'n mond as 'n fietsenrek

Vor: A'j 'n stel tande uut de mond hebt, he'j 'n mond as 'n FIETSENREK.

Bor 1882: Mien nat en dreuge lust ik -God-dank!- nog best, as 't maor geen vremd kokketsel is. De möllesteentjes bunt versletten. Hier en door mag der nog ene zitten, maor zie passen neet good meer op mekander en zo is 't gemaal minder. Met de bore eerpels kan'k nog good terechte en 't vleis —as 't neet te tao is— is mie nog good bedeend [Kobus 1, 460]. [MÖLLESTEEN].

KUNSTGEBIT

01 KUNS(T)GEBIT: Acht, Liem.

02 VALS GEBIT: Gor, Nee, Eib, Tol, Oib II Boch, Emm.

03 GEBIT: Harf, Loch, Groen, Lich, Aal, Wesd, Doet, Wehl, Does, Sto, Lob II Wilp, Ram, Hei.

04 GEBIET: Pan.

05 VALSE TANDE: Gor, Loch, Bor, Gees, Win, Din, Sin, Ste, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 367].

06 VALSE TANDEN: Kep.

07 VAALSE TAAND: Lob.

08 VREMDE TANDE: / sHe 1982 [Telge 3, 168].

09 KUNSTTANDE: Eib, Bel, Bre, Vars, Hen.

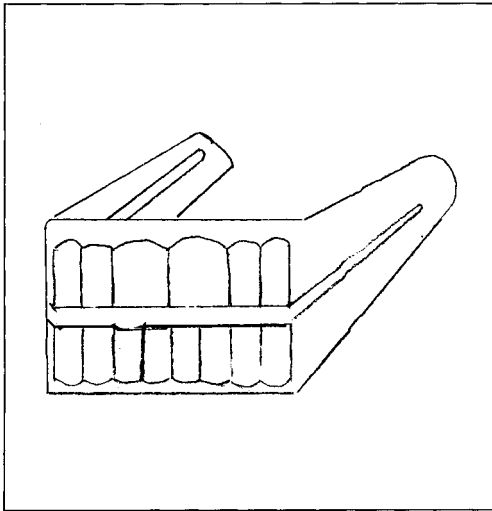
10 TWEEDE TANDE: Aal.

11 TAAND: Pan.

12 KLAPPERTANDE: Zev.

II nie(j) gebit: Vre, Ges.

II gebis: Bork.

Valse tande of vremde tande

- II daarden tande: Vre.
- II tande: Wilp.
- II tandeburgen: Stlo.

Hen: Vrogger wodn der kunsttande ezeg; now kunstgebit.

Ste: Veural vrogger: valse tande.

Aal: I-j hebt dus eigen tande of 'n gebit. Dus zeg i-j: "Ik doo mi-j 't gebit 's nachts neet uut". Van andere mensen zeg i-j wal 's: "Dén hef 'n kunstgebit".

Din: A'j tandpiene hebt, bunt eigen tande de valse tande!

Bel: De messe in de hekselmechine doon: de kunsttande in den mond doon.

KINNE

- 01 KIN(NE): Acht, Liem II Emm, Eit, Kle.
- 02 KINNEN: Gees, Gels, Nee, Rek, Bel II Mar.
- 03 KINNEBAK: Voo, Zed.
- 04 KINNEBAKKES: Eib.
 - II möppel: Ges.
 - II gemeuskumken: Hei.

Gees: Kinnen, maor ie zegt meer kinn.

Zed: Kin; vrogger zeie ze wel 's kinnebak.

Acht-Tw 1948: KWETTEL "onderkin" [Wanink 1, 134].

KUULTJEN II

't Kuultjen is 't dutjen wat bie wat mensen in de kinne zit. Haoste altied wodt 't kuultjen naoder an-eduud: 't kuultjen in de kinne, kuulke in de kin, dutte in de kinne.

- 01 KUULTJEN: Gor, Vor, Loch, Gees, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Oib, Does, Ang II Wilp.
- 02 KUULTJE: Harf, Alm, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Wesv, Zev, Did, Zed II Bat, Mar.
- 03 KULEKE: Gor, Wehl, Zed, Pan II Emm, Eit, Kle.
- 04 KUULKEN: Vor, Win II Vre, Ges, Ram.
- 05 KUULKE: Lat.
- 06 KULEKE(N): Kep, Sto II Boch.
- 07 KINNENKUULTJE: Eib.
- 08 KRUULTJEN: Zel.
- 09 DUTJEN: Bel.
- 10 DUTTE: Loch.
- 11 GAETJEN: Gor.
- 12 KNIKKERPÖTJE: Wesv.
- 13 CENTENBEKSKEN: Eef.

ONDERKAAK

De onderkaak is 't onderste deel van de kaak.

- 01 ONDERKAAK: Gor, Alm, Wich, Vor, Gees, Gels, Haa, Nee, Aal, Gen, Voo, Sin, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Tol, Ang, Lat, Zev, Sto, Pan, Lob II Bat.
- 02 ONDERKAKE: Eib, Aal, Bre II Wilp.
- 03 ONDERKAAK: Sil.
- 04 KAAK: Does, Did, Pan.
- 05 ONDERKAKEMENT: Bre.
- 06 KAKEMENT: Does.
- 07 KINNEBAK: Eef, Ruu, Lich, Win, Kep, Ste, Oib.
- 08 KINNEBAKKEN: Loch, Lar, Rek.
- 09 KIWWE: Nee, Wesd.
- 10 KIEUWEN: Aal II Mar.
- 11 KIWBOT: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 121].
- 12 ONDERKIWWE: Din, Hen.
- 13 ONDERBEK: Bel, Vars, Wesd, Hen, Ang.
- 14 UNDERBEK: Voo.
- 15 ONDERKIN(NE): Bor, Bre, Zel, Zed.
- 16 UNDERKINNE: Zel.
- 17 KIN(NE): Bor, Did.

|| kieuw(e): Vre, Ram, Emm.
 || onderkieuwe: Boch.
 || onderkieuw: Kle.
 || kienlade: Raes.

Gor: Onderkaak; kinnebakke wodt misschien vaker van dieren ezeg.

Eef: As de kinnebak veuruutsteet, dan neumen wiele dat 'n VEURBIETER.

Hen: Aornd Peppelenkamp zei: "I-j mot den onderbek an 't wippen hollen".

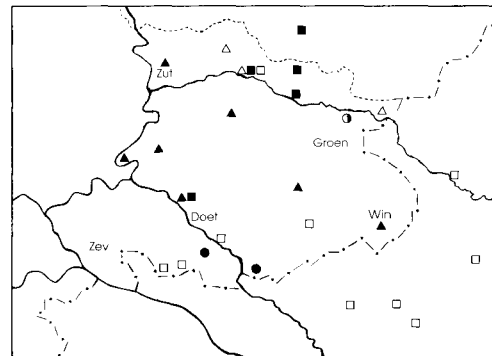
Acht 1895: KAAK "kaak" [Telge 2, 59].

Aal 1964: KIWWEN "kaken" [Rots 1, 24]. [KIWWE].

Win 1978: Zonder muite wupket dokter Van den Oudenwater twaalf tande achter mekare der oet, net of i-j langzaam telt. 't Wöpsenslat veult 't kaom [Van Loo 1, 77]. [KAOM].

Kot 1913: Jansen hadde tandpiene. Here-mensen; 't schot ter 'm soms toch zo deur, deur den tand, deur 't kieuwenbot; jao, deur de hele kop hen [Meinen 2a, 23]. [KIEUWENBOT].

Win 1978: Johan hef de roze op de hoed. Dat trök op de tande. Oh, man, soms krie'j ne schötte deur 't keeuwenbot, da'j der hoste neet meer könt wezzen [Van Loo 1, 71]. [KEEUWENBOT].

- ▲ kinnebak "onderkaak" 07
- △ kinnebakken "onderkaak" 08
- kinnebak "kinne" 03
- ◐ kinnebakkes "kinne" 04
- kinnebak(ke) 08-09 "wange"
- bak(ke) 11-12 "wange"

Kinnebak en varianten kump in drie betekenissen veur. 't Meest bekend bunt de betekenissen "onderkaak" en "wange"; der bunt maor drie plaatsen woor "kinne" as betekenis op-egeven is. 't Verspreid veurkommen en de ondudeleke betekenis geeft an, dat 't woordtype an 't verdwienen is.

HOOFDSTUK 6 (DELEN VAN) DEN ROMP EN HALS

HALS I

De veurkante van 't deel tussen 't heufd en 't lichaam heet den hals; soms wodt met hals de veur- en achterkante an-eduud; kiek doorveur bie de citaten; kiek ok bie de volgende paragraaf.

- 01 HALS: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Did, Pan, Lob II Bat, Mar, Haak.
 02 KAELE: Gor, Eef, Wich, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Kep, Zev, Did, Sto, Lob.
 03 KAELE: Gor, Harf.
 04 KELLE: Gels, Rek.
 05 KROPPE: / Acht 1882 [Telge 2, 74].

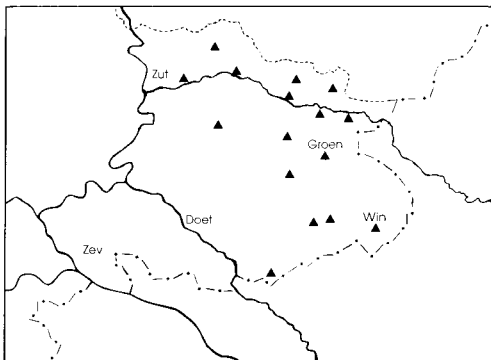
Zev: Zi-j het 'n broche veur de hals, hij het 'n stropdas um de nek.

Bel: De nekke bunt de nekwarvels en de nekkespieren.[NEKWARVEL,NEKSPIERE].

Sil: Hals is alles; nek is alleen 't achterste deel.

Loch: Den hals zit veur, den nekken zit achter; 't geheel heet ok wel hals. [Ok: Boch].

Bel: Ne langen hals, ne kotten hals.

▲ kael(e), kelle kump neet veur

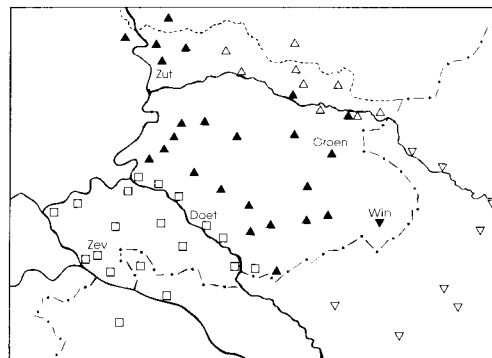
Uut de opgaven veur hals I en hals II blik dat kael(e), kelle in 't noordoosten van den Acht onbekende weurde bunt.

NEKKE

'n Onderscheid in betekenis tussen de weurde hals en nekke wodt lange neet altied emaaft. Toch heet -net zo as in 't standaard-Nederlands- de achterkante van 't deel tussen 't heufd en 't lichaam vake de nekke en de veurkante den hals. Kiek ok bie de veurege paragraaf.

- 01 NEKKE: Gor, Harf, Eef, Wich, Voo, Ruu, Bor, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol II Wilp, Bat.
 02 NEK: Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 90] II Emm, Elt, Kle.
 03 NEKKEN: Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek II Mar.
 04 NAKKE: Win.
 05 NAKKEN: / Eib 1980 [Telge 1, 54] II Vre, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.

Bel: In de nekke zit de nekwarvels en de

- ▲ nekke 01 □ nek 02
 △ nekken 03 ▼ nakke 04
 ▽ nakken

De scheidung tussen nekke en nek löp in de buurte van den Olden lesselt, zoas heel vake. (Verg. doorveur kaart a in de Mens en zien huus, blz. X). Nekken kump veur in 't noorden van den Acht, Westfalen hef nakken. Winterswiek nemt met nakke 'n speciale plaatse in.

nekkespiere. [NEKKESPIERE, NEKWARVEL].

Zel 1903: NEKKENBOT "halswervel" [Klokman7, 49].

Olb: A'j de nek braek, he'j den hals nog.

SCHOLDER

Ene van de beide bovenste delen van 't lichaam wat zit tussen den arm en den hals heet de scholder.

01 SCHOLDER: Acht, Liem / Acht1895 [Telge 2, 114], Vars 1985 [Telge 6, 304] || Wilp, Bat, Vre, Emm, Elt, Kle.

02 SKOLDER: Eib, Rek, Lich.

03 SCHOOLDER: Gels || Mar.

04 SCHOUWER: Wesv, Pan.

05 SCHOFT: Voo.

06 SCHOF: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 175], Eib 1980 [Telge 1, 72], Pan 1988 [Telge 7, 121].

07 SCHOKKE: / Lar 1838 [GV-alm 183].

08 SCHOCH: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 175].

09 NIKKENAKKE: / Acht 1895 [Telge 2, 91]. || schoelder: Vre, Stlo, Ram, Bork, Boch. || schoeller: Ges.

Gaa 1945: "Mo'j nog neet gauw naor schole?". Hent trik de scholders op. "Wet ik neet", zeg e [Van Velzen 2, 47].

Lar 1838: Onder 't esseseren had Klaosnaef zien rechter schokke verstoekt en die wier deur 'n zwaore roze zo vals en dikke as-ter-toe. Ze hebben 'm met de stortekaore motten varen naor de farmerie en vandaor naor 't hospitaal te Bredaol [GV-alm 183].

Gels: 't Leppelenblad is 't bot wat an de achterkante van 'n scholder zit; doormet is de baovenarm verboondn. [LEPPELENBLAD; ok: Gor / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 136), Eib 1980 (Telge 1, 47)].

Hen: 't Slöttelbeen heitten vrogger 't LUZENREK. Toen ik dertien jaor was, he'k 's tussen 't peerd en de deurpos ezetten. De ribbekaste van 't peerd was toen sterker as mien slöttelbeen. Mien vader ging toen met mien naor de dokter en zei: "Dokter; dat en dat is ter gebeurd; ik geleuve dat 't luzenrek ebrokken is". Dokter: "Ha, ha, ha! Als u daar het sleutelbeen mee bedoelt, is de diagnose

juist". Hie maken daarop mien vader 'n compliment veur de kennis van 't menselek lichaam.

OKSEL

De oksel is de onderkante van den aovergang tussen 't lief en 'n arm.

01 OKSEL: Gor, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Haa, Eib, Din, Gen, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Zev || Bat.

02 ONDER DE(N) ARM: Gor, Harf, Wich, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Did || Wilp, Bat, Bork, Boch.

03 OONDER DEN ARM: Gels || Mar.

04 ONDER DE(N) ERM: Eef, Wesv.

05 ONDER DEN AERM: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 9] || Emm.

06 HOL VAN DEN AERM: Lob.

07 KUULTJEN ONDER DEN ARM: Wesd, Tol.

08 ARMKUUL: Zed.

09 ARMSHOLTE: Hen.

Loch: Wiele praot van 't oksel of van onder den arm.

Kep: A'j pien in den oksel hebt, zeg i-j: "k Heb pien onder den arm".

Did: Gi-j zweit onder de armes.

Eef: He'j oe good onder de ermen ewassen?

Aal: Van dat tikken veur 't WALD kom ik an 't zweten, ok onder de arme.

BORSTE

't Veurste deel van 't lichaam tussen hals en middenrif heet de borste.

01 BO(R)STE: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Zel, Hen, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 17] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei.

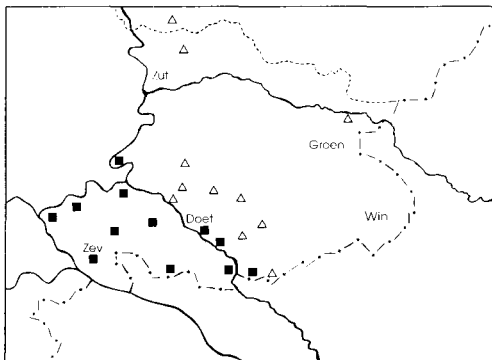
02 BO(R)ST: Aal, Dre, Ste, Does, Zed || Emm, Kle.

03 BO(R)S: Nee, Pan, Lob || Elt.

04 BÖ(R)STE: Harf, Eib, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hum, Hen || Bat.

05 BÖ(R)ST: Voo, Sil, Doet, Wehl, Olb, Ang, Lat, Zev, Did.

- 06 BÖ(R)S: Doet, sHe / sHe 1982 [Telge 3, 21].
 07 BO(R)SKASTE: Bel, Aal, Baa.
 08 BO(R)SKAS(T): Gen, Pan.
 09 BÖSKAS: Gen, Wesv, Did.
 10 RIBBE(N)KASTE: Harf, Eef, Vor, Loch, Nee, Aal, Hen.
 11 RIBBEKAS(T): Terb, Doet, Olb, Pan.
 12 KAS: Pan.
 13 KNAST: Ulf.
 || bos(t)kasten: Stlo, Ges.

△ börste 04 ■ börs(t) 05-06, 09

De Liem pröt aover börs(t), 'n antal plaatsen rond Doet aover börste. Neet op 't kaartjen bunt op-enommen de opgaven van borst(e) 01-03; dee komt veural in den Acht veur.

Loch: In gezelschap praot ie aover de ribbekaste; anders aover de boste.

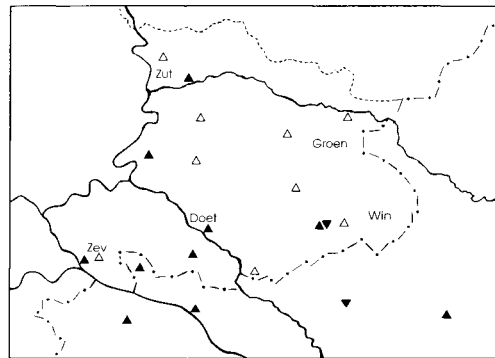
Pan: Bors, borskas of ribbekas; niet in gezelschap gebruik gi-j 't woord kas.

TITTE

Ene van de beide borsten van 'n vrouwe wodt titte eneumd. De benamingen 01-05 wodt natuurlek 't meeste in 't meervoud gebruikt; dat is ok 't geval met 't woord borste uut de veurege paragraaf. De benamingen 01-06 uut dee paragraaf -bo(r)ste, bo(r)st, bo(r)s en bö(r)ste, bö(r)st, bö(r)s- wodt ok heel vake gebruikt as neutrale anduding veur de borsten van 'n vrouwe. Dan wodt natuurlek ok 't meeste 't meervoud gebruikt: bo(r)ste(n), bö(r)ste(n).

Van de benamingen 01-02 en 04-05 geeft völle metwarkers op dat ze in gezelschap neet gebruikt wodt; veur de benamingen 06-08 geldt dat in nog sterkere maote.

- 01 TIT(TE): Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol, Ang / Acht 1882 [Telge 2, 132], Lich 1991 [Telge 8, 123] || Bat, Bork, Hei, Boch.
 02 TIT: Gen, Voo, Doet, Dre, Does, Lat, Zed, Pan || Emm, Eit, Kle.
 03 TIET(E): Ruu, Aal, Kep, Ste, Lat, Wesv, Did, Pan, Lob I Vre.
 04 MEM(ME): Alm, Aal, Doet, Ste, Zed, Pan / Acht 1882 [Telge 2, 85], Pan 1988 [Telge 7, 87], Lich 1991 [Telge 8, 77] || Hei, Emm, Eit, Kle.
 05 MÖMME: Aal || Boch.
 06 GEER: Loch, Vre.
 07 GIER: Vor.
 08 KOPLAMPE: Eib.

▲ mem(me) 04 "titte"
 ▼ mömme 05 "titte"
 △ mem(me) 09-10 "tepel"

De benaming memme hef twee (verwante) betekenissen: titte en tepel. 't Verspreid veurkommen van de opgaven gif an dat ok hier olde benamingen verdwient. Doorbie spölt zeker 'n rolle dat ze in 't standaard-Nederlands ongunsteg beoordeeld wodt.

Alm: Memme en titte gebruik ie niet in gezelschap.

Sin: I-j hebt pien in de börste; maor 'n vrouw gif 't kind de bost.

Vars: Ze gaf 't kind de börste of: de titte.

Tol: Ze had 't kind an de titte toe'k binnenkwam.

Vor: As de borsten arg groot waren, hadn ze 't wel is aover gier, maor dat was wel 'n plat zeggen.

Zel 1936: 't Jak is te wied. "Toe, Garritjen, he'j gin dreugdoek um der onder te stoppen? Ziezo, noe zit 't of 't der umme-egotten is". "'t Zunt net titten", zeg Henneman. "Dat he'j goed", meent Hendrik-eume en kik Garritjen an [Klokman 3, 36].

Ruu: Jonge maekes hebt kornege tietjes. As 'n vrouwe vrogger nog mao één borste had, zeien ze: "Ze hebt eur ok 'n boste af-ezet". [KORNEG, AFZETTEN].

● *Veur de beide borsten samen bunt de volgende benamingen op-egeven; de benamingen vanaf 06 wodt neet in gezelschap gebruikt:*

01 VEURKOMME(N): Gor, Eef, Loch, Lar, Bor, Gees, Bel, Lich, Aal, Tol, Olb / Win 1976 [Aessink 4, 36], sHe 1982 [Telge 3, 164], Vars 1985 [Telge 6, 385], Pan 1988 [Telge 7, 147].

02 VUURKOMMEN: Rek.

03 BUUSTE: Gor, Eef, Eib, Wehl, Wesv.

04 BUSTE: Bre.

05 BOEZEM: Eef, Bor, Dre, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 21].

06 TITTE(N)KAS(TE): Eib, Does.

07 MELKFABRIEK: Eef, Eib.

08 MELKINRICHTING: Loch.

09 MOEDERWARK: Olb.

10 SNOOPTAFEL: Loch.

|| molkeri-j: Vre, Ges.

|| melkladen: Vre.

|| melkschap: Ges.

Pan: Aggi-j 'n soort schaamte had um der over te praote, dan ha'j 't over "van bove".

Aal: Met veurkommen en tittekaste wodt beide borsten bedoeld; allene tittekaste gebroek i-j neet in gezelschap.

Eef: Van rondborstege vrouwleu zeien ze wel: "Ze hef 'n hele melkfabriek", maor 't is neet 'n arg net zeggen.

Loch: Van 'n vrouwe met grote borsten zeien ze wel 's: "Zee hef 'n besten bos holt veur de deure", maor arg netjes was dat neet. [Ok: Aal].

Gees: Ze hef heel wat in de winkel, is 't zelfde as: ze hef 'n hele bos holt veur de deure.

Bel: Ze hef flink wat holt veur 't hoes; ze

hef grote boesken veur 't hoes; ze hef good wat in de mende/in de winkel.

Ste: Dén hef hups völle in de etalage; tjonge, jonge wat een joekels. [JOEKEL].

Win 1976: Heel wat op de schöttele hebben, 'n duftteg veurkommen hebben "een sterk ontwikkelde boezem hebben" [Aessink 4, 36]. [SCHÖTTELE].

TEPEL

Tepele is 't veurste, puntege deel van de borste van 'n vrouwe. Van de benamingen 03-09 en 12 geeft völle metwarkers op dat ze neet in gezelschap gebruikt wodt.

01 TEPEL: Gor, Eef, Lar, Nee, Eib, Groen, Aal, Bre, Din, Doet, Dre, Olb, Does, Ang, Wesv, Did, Pan, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 131] || Wilp, Kle.

02 TEPPEL: Harf, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Wesd, Zel, Hen, Tol || Mar.

03 TITTE: Harf, Wich, Vor, Lar, Bor, Haa, Eib, Rek, Bel, Win, Vars, Kep, Hen, Baa / Acht 1882 [Telge 2, 132], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195], Win 1971 [Deunk 1, 240], Vars 1985 [Telge 6, 349], Lich 1991 [Telge 8, 123] || Wilp, Bat, Vre, Ges.

04 TIT: Gen, Wehl, Dre, Olb, Does.

05 TIET: Wehl, Wesv.

06 TIETE: Eib.

07 TITTEL: / Acht 1895 [Telge 2, 132].

08 TIPPEL: / Acht 1895 [Telge 2, 132].

09 MEMME: Eef, Vor, Eib, Bel, Lich, Bre, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 142], Aal 1964 [Rots 1, 27], Eib 1980 [Telge 1, 51].

10 MEM: Voo, Zev.

11 PUNTJE(N): Loch, Doet.

12 SPEEN: Voo, Doet.

13 BRUNE SNUUTJE: Ang.

14 TA(R)TS: Pan.

|| mömme: Boch.

|| schmaernippel: Elt.

|| erwjtje: Emm.

Harf: Vrogger was 't toch heel gewoon um te zeggen: "Den kleinen de titte geven".

Lar: 't Woord titte gebruik ie neet in gezelschap, maor ie könt wel zeggen: "Die vrouwe hef 'n kleinen an de titte".

Wehl: Tit is 'n woord wat nooit onneudig gebruikt wodt.

Lich: Memme was vrogger 'n heel gewoon

woord; tegenswoordeg kump 't haoste neet meer veur umdat 't neet netjes meer is; alle ne ne koo hef now nog memmen.

Pan: Tarts; ien gezelschap gebruik gi-j dat woord niet.

MIDDEL

't Middel is 't middelste deel van 't lief.

- 01 MIDDEL: Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Gels, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Wesd, Doet, Dre, Kep, Hen, Baak, Does, Lat, Wesv, Lob || Bar, Mar.
 02 MIDDEN: Tol.
 03 MIDDE: Harf.
 04 TALJE: Eib, Wehl, Ste, Ang, Did || Vre, Boch.
 05 TALLIE: Loch, Tol.
 06 TAILLE: Zel.
 07 LEESTE: Hen, Tol.
 08 GORDEL: Bor.
 09 MIDDENRIF: Gees, Eib.
 10 KNEPPE: Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 125], Win 1971 [Deunk 1, 114].
 11 VENGSTE: / Zie 1991 [Telge 8, 132].
 12 LANKEN: / Zie 1991 [Telge 8, 71].
 || talge: Ges, Hei.

Tol: A'k der goed aover naodenke, wöd leeste meer gebruikt deur de rasechte Achterhoeker as tallie.

Does: Die boks zit mien vól te strak um 't middel.

Ang: De rok zit ow vól te strak um de talje.

BOEK

De boek is 't onderste deel van 't lief. De benamingen 03-05 en 09 hebt aover 't algemeen 'n ongunstegen betekenis: vake geet 't ok um 'n dikken boek. Doorveur wodt trouwens ok allerlei samenstellingen met boek, pens, balg gebruikt.

Veur de benamingen veur de boek van 'n vrouwe dee 'n kleine krig, kiek bie de paraagraaf: dikke boek.

- 01 BOEK: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Zed / No Acht 1883 [Telge 4, 63], Vars 1985 [Telge 6, 61] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Stlo,

Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.

- 02 BUUK: Doet, Wehl, Dre, Kep, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 25] || Elt, Kle.

- 03 PENS(E): Acht, Liem || Hei.

- 04 PAENS: Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.

- 05 BALG: Vor, Loch, Lar, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Voo, Vars, Kep / Acht 1882 [Telge 2, 7], Win 1971 [Deunk 1, 14], Vars 1985 [Telge 6, 33] || Bat, Vre.

- 06 BALK: / Pan 1988 [Telge 7, 14].

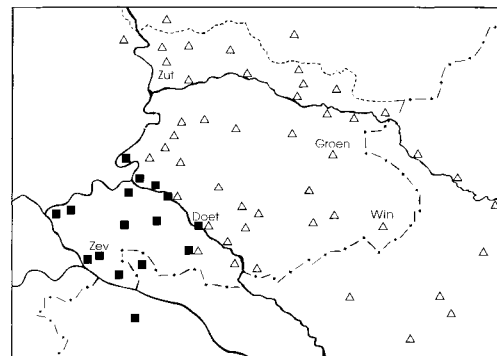
- 07 LIEF: Eef, Wich, Vor, Bor, Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Vars, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Tol, Olb, Does, Zev, Did / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136] || Bat, Haak, Vre, Ges, Stlo, Bork, Boch (now), Emm, Kle.

- 08 PRUL: Wesv, Did, Pan.

- 09 PI-JE: Lich.

- 10 PLESSE: Bor.

|| siew: Vre.

△ boek 01

■ buuk 02

De grenze tussen boek en buuk löp veur 'n deel in de buurte van den Olden lesselt; maor ten zuudoosten van Doet wik e der vanaf.

Bel: 't Lief en den boek is allebeide 't zelfde.

Kep: De rug heurt niet bi-j 't lief.

Aal: Ne balg is ne boek; maor dat woord mogge wi-j neet zeggen.

Lar: Pense kump van de koo of; balg kump van 't peerd of: 't bunt nogal tamelek onbenullege weurde.

Gees: Wat 'n pense hef dén man; van vrouwleu wodt 't neet ezegd.

- *Veur 'n dikken boek bunt de volgende benamingen op-egeven:*

Hen: I-j hebt 'n BÖRGEMEISTERSBOEK, 'n BIERBOEK, 'n PRULBOEK en 'n PAPBOEK; 't bunt allemaole dikke boeken.

Eib: I-j hebt 'n HANGBOEK, 'n EERPELBOEK en 'n bierboek.

Vars 1985: Dén keerl het mi-j dan toch 'n ONGELENBOEK, 'n EERPELENBOEK [Telge 6, 248, 99].

Win 1971: Hee had völle hoed "hij had een dikke buik" [Deunk 1, 94].

Lich: Wat hef dén keerl de pi-je staon: wat hef dén keerl ne dikken boek.

Vars 1985: Krieg i-j ok 'n afdak baoven 't olde gereedschap? "gezegd tegen een oude man die een buikje krijgt" [Telge 6, 6]. [AFDAK].

- *A'j 'n dikken boek hebt, he'j 'n boek as:*

01 'N BURGEMEISTER: Gor, Does, Lat, Zev.

02 'N BAKAOVEN: / Vars 1985 [Telge 6, 33]

03 NE SPÖRRIEKOO: / Win 1976 [Aessink 4, 39], Lich 1991 [Telge 8, 115].

Win 1971: Met hals en balg op taofele liggen "met het hele bovenlichaam" [Deunk 1, 14]. [MET HALS EN BALG; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 33)].

Acht-Tw 1948: Ik hebbe zo veer a'k estraampt bun in 't water ezetten "tot aan de buik" [Wanink 1, 94]. [ESTRAAMPT].

'n Bierboek of börgemeistersboek

Win 1976: "t Is maor good da'j ne boek heb", zae de keerl, "anders veel ow 't aeten zó in de bokse" [Aessink 4, 39].

NAVEL

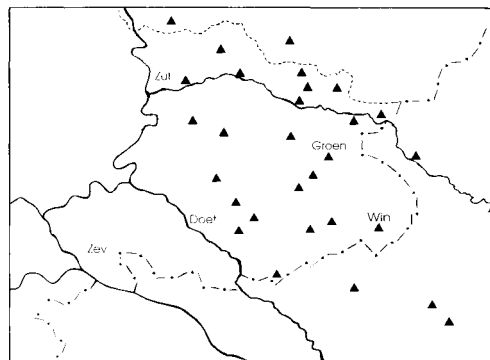
Den navel zit in 't midden van den boek.

01 NAVEL: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Haa, Zie, Gen, Voo, Sin, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob II Wilp, Bat, Stlo, Ram, Emm, Elt, Kle.

02 NAFFEL: Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Lie, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel / Vars 1882 [Telge 4, 53], Acht 1895 [Telge 2, 89], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 146], Eib 1980 [Telge 1, 54] II Bat, Mar, Vre, Ges, Bork, Hei, Boch.

03 AFFEL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 66].

04 BOEKNAVEL: / sHe 1982 [Telge 3, 19].

▲ *naffel 02*

Naffel is 'n woord wat de concurrentie van 't standaard-Nederlandse navel veural in den Noordoostelegen Acht (nog) good an kan.

05 SCHRUFKE(N): Aal, Did, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 123].

06 KNEUPKE: Nee.

Aal: Teggen kindere he'j 't wal over 't schruufken; dan zeg i-j: "A'j 't schruufken losdraejt, val i-j uut-ene".

Did: Ze zegge wel: 't schruufke; a'j dén losdraejt, vilt de kont der af.

Nee: Bi-j 'n kind heet den naffel ok: 't kneupke.

Aal: Lange gelaene had dokter Knol ne patiënt 's heuren zeggen: "Dokter; ik hebbe zon piene in den boek; hier, precies um de krone van 't lief". [KRONE].

GESLACHTSDELEN

't Lichaamsdeel wooran ie zeen könt of iemand man of vrouw is, wodt maor heel weinieg as zodaoneg an-eduud.

- 01 GESLACHTSDELEN: Acht, Liem.
- 02 GESLACH: Voo, Hen.
- 03 ONDER-ENDE: Gees.
- 04 ONDERSTE ENDE: / Eib 1980 [Telge 1, 20].
- 05 WATERMERK: Eib.
- 06 VROLEKHEID: Ste.
- 07 GEMACH: Loch, Bel.
- 08 GEMICHTE: Loch.
- 09 GEMECHTE: / Acht 1895 [Telge 2, 39].
- 10 SCHAEMTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 48].
- 11 SMOESJE: / Pan 1977 [Telge 7, 128].

Ruu: 'n Ampatte name hef 't neet; "Ie mot ow van anderen good wassen", zei moder vrogger tegen de kindere.

Nee: Der wodn neet aover epraot; a'j wat groter wazzen, wodn der evraogd: "He'j ow van ondan ok ewassen?".

Bel: A'w der vrogger as kinder over praotten, zaeden olde leu: "Hebt ieleu 't weer over den ondasten ende; hol der over op!".

Acht-Tw 1948: Ziene kinder loopt met loeter todden an 't lief, ure schaemte is näöwkes bedekt [Wanink 1, 173].

KUT

Veur 't geslachtsdeel van 'n vrouwe bunt minder benamingen in gebruik as veur 't geslachtsdeel van 'n man. Onbenullege weurde bunt aover 't algemeen proeme (04-07), scheure (26), flappe (27), trut (30), prut (31), vazel (36) —wat normaal 't woord veur 't geslachtsdeel van 'n vrouwelek dier is—, platte pis (39). Ok kut (01-02) wodt vake as onbeschaafd eveuld.

De benamingen 03-20 berust op aovereenkomst.

- 01 KUT: Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Vars, Wesd, Doet, Wehl, Hen, Ste, Ang, Lat, Did, Sto, Pan.
- 02 KUTTE: Loch.
- 03 PROEME: Harf, Vor, Loch, Lar, Bor,

Gels, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Din, Ste / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 165], Vars 1985 [Telge 6, 277] || Stlo, Hei.

- 04 PROEM: Eef, Voo, Doet, Olb, Does, Sto.
- 05 PRUUM: Does, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 111] || Emm, Kle.
- 06 PRUUMKE(N): Gels, Vars.
- 07 PRUMMEKE: Gor.
- 08 POES, POESJE(N): Gor, Lar, Bor, Gels, Aal, Kep, Olb, Ang, Zed, Sto.
- 09 ZWARTE KETJE: Zed.
- 10 VEUKEN: Bel.
- 11 MARMÖTJEN: Eib.
- 12 MUUSKE: Sto || Hei.
- 13 VLEERMOES: Aal.
- 14 VEUGELTJE: Gels.
- 15 DEUSKEN: Gor, Bor.
- 16 SPOORPOT, SPOORPÖTJEN: Gor, Nee, Meg.
- 17 KADETJEN: Eib.
- 18 KOFFIEBONE: Aal.
- 19 NÖT: Sto.
- 20 KRAOZE: Din.
- 21 SPLEET(JEN): Groen, Ste, Sto.
- 22 SNEE: Doet.
- 23 GLEUVE: Gor.
- 24 GLEUF: Doet.
- 25 GÄÖT: / Pan 1988 [Telge 7, 39].
- 26 SCHEURE: Nee.
- 27 FLAPPE: Sto.
- 28 FLUIT(E): Bel, Aal, Pan.
- 29 VIOLE: Bel.

- 30 TRUT: Harf, Zut, Eib, Kep, Olb.
- 31 PRUT: Loch.
- 32 FLUTSE: Loch.
- 33 VAGINA: Zel, Dre, Hen.
- 34 SCHEDE: Eef, Haa / Acht 1882 [Telge 2, 111].
- 35 SCHEIDE: / Acht 1882 [Telge 2, 112].
- 36 VAZEL: Meg, Hen.
- 37 FOTSE: Bre, Din.
- 38 GESMECH: Pan.
- 39 PLATTE PIS: Pan.
- 40 SCHAOMTE: Rek.
- 41 VEUR-ONDER: Loch.
- 42 FLAMOES: Sto.
- 43 PIEZELOOTJE: Eib.

Rek: Jongs onder mekare praot van kut; vrogger zeien ze ok wel proeme; schaomte is 'n net woord.

Lar: Mansleu praot aover de proeme; vrouwleu nooit.

Gels: Tegen kleine maekes praot ze wel aover 't veugeltje; proeme is onbenulleg plat.

Eib: Piezelootje zeg i-j tegen kinder; proeme is 'n plat woord.

Hen: 'k Heb 't wel 's deur 'n "echte stoerderd" vazel heuren numen; kut dörven wi-j in gezelschap niet te zeggen.

Zed: Bouwvakkers zeie duk 't zwatte ketje.

Ste: De buurvrouw had 't aover eur wolknientjen die al wel 'n benne vol wortels op had. [WOLKNIENTJEN].

● *Benamingen dee verband holdt met de kut bunt:*

Hen: De namen schaamlippen en kietelaar bunt natuurlek bekend. [SCHAAMLIPPE, KIETELAAR].

Ste: De schaamlippen wodt ok wel spatlappen enuud. [SPATLAPPE].

Does: De schaomlippen. [SCHAOMLIP].

Sto: De clitoris nume wi-j: KLITJE of KIETELAAR.

PIEMEL

Veur 't geslachtsdeel van 'n man bunt nogal wat benamingen in gebruik. 't Is meujlek um doorvan de geveulsweerde an te geven, maar lul (18-19), pit (50) en pik (51) bunt aover 't algemeen onbenullege weurde.

Verkleinweurde (piezemenneken 03, pieleken 06, puupke 10, pismenneken 21, pivöggelken 45, vöggelken 46) wodt vake tegen kinder gebruikt; van de benamingen 47-48 is op-egeven dat ze veur 't geslachtsdeel van 'n klein jungskan gebruikt wodt. De benamingen 11-17 en 68-70 bunt aover 't algemeen schertsende benamingen. De benamingen 25-39 bunt egeven vanwaegde aovereenkomst.

01 PIEMEL: Harf, Eef, Loch, Zwi, Bor, Gels, Eib, Groen, Aal, Bre, Gen, Voo, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Olb, Ang, Did, Zed, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 104] || Ges, Kle.

02 PIELEMAN: Gor, Loch, Lar, Bor, Aal, Win, Olb / Pan 1988 [Telge 7, 104].

03 PIEZEMAN, PIEZEMENNEKEN: Eib, Vars.

04 PIET, PIETJE(N): Wich, Aal, Vars, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Ang.

05 PIEZEWIET: Aal, Bre.

06 PIELEKEN, PIELE: Vor, Loch, Bor, Eib, Aal, Win.

07 PIEL: Doet, Wesd / Pan 1988 [Telge 7, 104].

08 PIEMAN: Vor.

09 PIEPEL: Wich.

10 PUUPKE: / Pan 1988 [Telge 7, 111].

11 KLEINE(N) JONGE: Gor, Harf, Wich, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Vars, Hen, Ste, Olb.

12 KLEINE JONG: Meg, Doet, Ang.

13 KLEINEN HEER: Eib.

14 JONGE(N)HEER: Loch, Bor, Haa, Does, Sto.

15 GROTE JONGE: Ste.

16 KLEIN JANTJEN: Loch.

17 JAN-HENDRIK: Bel.

18 LUL: Harf, Eef, Bor, Gels, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Meg, Ste, Does, Lat, Sto, Pan.

19 LULLE: Vor, Loch, Bor.

20 PISSEMAN: Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Aal.

21 PISMAN, PISMENNEKEN: Aal, Bre, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 161] || Stlo, Hei.

22 HINNEMAN: Eib.

23 KULLEMAN: Bel.

24 KUL: Loch, Gels, Bel.

25 KORTE KEU: Loch.

26 PIN: Meg.

27 POTLOOD: Meg, Pan.

28 WIPSHENGEL: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 174].

29 PUDDINGBUKS: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 121].

30 BEDDEBUKS: / Eib 1980 [Telge 1, 7].

31 GEWEER: Aal.

32 OPGESTAOKE KAERS: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 60].

33 ZWEPPESTOK: Loch.

34 VRECHTPOST: Meg.

35 FLUIT: / Pan 1988 [Telge 7, 37].

36 ZWENGEL: Does.

37 STETJEN: Gor || Emm.

38 HAANDVAT: / Pan 1988 [Telge 7, 46].

39 VAON: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 144].

40 PRUMMEL: / sHe 1982 [Telge 3, 36].

- 41 DRUMMEL: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 32].
 42 TABE'LOERES: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 137].
 43 TOKES: / Pan 1988 [Telge 7, 139].
 44 KAZZEMATJE; / sHe 1982 [Telge 3, 75].
 45 PISVÖGGELKEN: Win.
 46 VÖGGELTJEN: Aal.
 47 TITJEN: / Lich 1991 [Telge 8, 123].
 48 TÖLLEKE: / Pan 1988 [Telge 7, 139].
 49 'T KLOK EN HAMERSPEL: Loch.
 50 MIEN GEVALLETJEN: Loch.
- 51 PIT: Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Rek, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 161].
 52 PIK: Loch, Lar, Bor, Pan.
 53 PENIS: Zwi, Haa, Zel, Dre, Hen.
 54 PLASSER: Olb.
 55 PLASSERD: Eef.
 56 ZWANS: Vor, Ste, Pan.
 57 GLIED: Meg.
 58 LUMMEL: Meg.
 59 GESLUNSTE: Din.
 60 GESLUNS: Meg.
 61 GEMAK: Nee, Eib, Hen / Pan 1988 [Telge 7, 41].
 62 GEMACH: Din, Does.
 63 GEMECH: Bel, Din, sHe.
 64 GEMECHTE: Din / Acht-Tw 1954 [Wanink 2] || Bork.
 65 BOLLEN: Rek.
 66 GENOTSSPIER: Ste.
 67 DING: Doet.
 68 TROUWGEREEDSCHAP: Vor, Loch.
 69 HUWELEKSGEREEDSCHAP: Meg.
 70 GEREEDSCHAP: Vor.

Win: Teggen kindere zeg i-j psvöggelken, pismenneken of pieleken. Neet netjes bunt pit en lul.

Aal: Piemel en lul wodn wal deur jonges onder mekare ezegd.

Olb: Veur kinder is 't de plasser, jonges onder mekare praot aover piemel of pieleman.

Vor: Pieman gebruik iej a'j tegen kinder praot.

Din: Hie hef Paosen en Pinksteren buten de bokse hangen: hie löt zien gemak zien. [PAOSEN EN PINKSTEREN; ok: Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 161)].

Sto 1982: Het ow vader roes in de knalpiep gehad? "gezegd tegen iemand met rood haar" [Telge 3, 80]. [KNALPIEP].

Zel: Die nog maagd?! Die het al 'n karrevracht vol piet ehad!

● *Benamingen dee verband holdt met den piemel bunt:*

Eef: De ballen wodt ok kullen of kloten eneumd. [BAL; KUL, ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 132), Eib veur 1973 (H. Odink 3, 140); KLOOT, ok: Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 124)].

Loch: De kleute, de ballen of de klösse zit in den zak of knikkerzak. [KLOS, ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 124); ZAK; KNIKKER-ZAK]. Jonges onder mekare zeien wel: "Ie mag oew vader wel bedanken dat e ze oe met-egeven hef in 'n zeksken, anders mos ie oew hele laeven der met in de hande lopen".

Nee: In de zak of buul zit kleute. [BUUL].

Rek: In den zak zit de kleute of de nötten. [NÖTTE].

Terb: De zak of RIESTBUULTJEN.

Meg: In de klootzak of knikkerbuul zitten de kloten of knikkers. [KNIKKER, KNIKKER-BUUL].

Does: De zak met kloten heit 't KLOKKEN-SPEL.

Aal: De zak wodt ok wel 's patronentasse eneumd. As de patronentasse langer wodt as 't geweer, is den jacht der wal af! [PATRONENTASSE].

ZAOD

't Manneleke zaod heet zaod.

01 ZAOD: Acht, Liem.

02 SPERMA: Zel, Dre, Hen, Olb, Ang, Lat.

03 NEUKVET: Loch, Aal, Ang.

04 NEUKSEL: Hen.

05 VET: Gor.

06 FUT: Vars, Zel, Doet, Ang.

07 KWAKKIE: Lar.

08 KWAKJE: Does.

09 KWESKE: Pan.

10 GEIL: Aal, Doet.

11 SLIEM: Ang.

Gels: 't Was ok al wat, woo'j vrogger neet völle aover praotten.

Voo: As ter arges 'n naokömmeling geboren was, wier der van de vader wel 's gezeg: "Dén had nog een zak met old zaod".

Loch: Van 'n olderen man dén gin kinder meer kan maken, wodt wel 's ezegd: "Dén hef gin has meer in 't heurtjen", of: "Dén hef gin heuj meer op de balken".

Pan 1988: Gin gao(r)n mer op de klos hemme "impotent zijn" [Telge 7, 39].

RUGGE I

01 RUG(GE): Acht, Liem / No Acht 1883 [Telge 4, 74].

02 POKKEL: Vor, Zed, Pan, Lob / Aal 1964 [Rots 1, 34], Lich 1991 [Telge 8, 92].

03 LANG-ENDE: Gor.

04 KAS: / Pan 1988 [Telge 7, 62].

Gor: 'k Heb 't onder in 't lang-ende.

Pan 1988: 'k Het 't toch ien de kas gekrege van dat spaoje ien den hof [Telge 7, 62].

Win 1976: I-j heb nog gin rugge; i-j heb nog maor 'n häöksken waar 't gat an hönk "grapje tegen kleine kinderen die klagen over pijn in de rug" [Aessink 4, 33].

Acht-Tw 1948: Ne rugge as 'n bakhoes "een brede rug" [Wanink 1, 171]. [BAKHOES].

Kot 1911: At Derk de knech en Jan de koojonge 's aovends beide lankuut op den ruggestrank (in de beddestae) gengen liggen, dan hadde de koojonge wieter gin last as dat e gin dek genog veur zich heel [Meinen 2, 56].

Ruu 1930: Ruggestrang "ruggegraat" [Zwart 3, 238]. [RUGGESTRANG; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 116)].

Win 1971: Ruggestrang "ruggegraat" [Deunk 1, 198]. [RUGGESTRANG; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 293)].

Zel 1902: RUGGEBOT "ruggewervel" [Klokman 7, 49].

POKKEL

'n Pokkel is 'n kromme rugge.

01 POKKEL: Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Sil, Wesd, Wehl, Hen, Zev, Zed, Pan, Lob / sHe 1901 [Telge 4, 105], Aal 1964 [Rots 1, 34], Eib 1980 [Telge 1, 65], sHe 1982 [Telge 3,

118], Vars 1985 [Telge 6, 270] II Mar, Vre, Bork, Elt, Kle.

02 KROMME RUG(GE): Gor, Harf, Wich, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Lich, Bre, Win, Wesd, Zel, Kep, Olb, Does, Ang, Lat II Bat.

03 BULT: Gor, Eef, Vor, Loch, Lar, Gees, Win, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Ang / Acht ca 1830 [Telge 4, 4] II Wilp, Bat.

04 BULTE: Lich, Aal.

05 BULTEN: Eib.

06 BOCHEL: Gor, Harf, Ruu, Eib, Hen, Ste.

07 SCHOF: Lich, Hen, Wesv, Zev, Did / sHe 1982 [Telge 3, 131], Lich 1991 [Telge 8, 104].

08 KAS (OP DE RUG): Did, Pan, Lob II Emm.

09 RONDE RUGGE: Gor, Ruu, Haa, Bre.

10 HOGE RUGGE: Aal.

11 FLITSEBAOG: Ang.

II poekel: Ges, Ram, Hei, Boch.

Olb: Van ene met 'n kromme rugge zeg i-j: "De rugge is 'm naor 't wark gaon staon".

Kep: Dén het zich an de grond ewerkt. [ZICH AN DE GROND WERKEN].

Gor: Ene met 'n kromme rugge, greujt ummeneer. [UMMENEERGREUJEN].

Bel: Hee hef zik krom in mekare ewarkt. [ZICH KROM IN MEKARE WARKEN].

Groen: Deur den arbeid hef e zich in mekare ewarkt. [ZICH IN MEKARE WARKEN; ok: Rek].

Win: 't Geet 'm net as ne koostart: hee greujt naor onderen. [Ok: Gor, Eef, Aal, Kep].

Zel 1902: Hie hef de butte der nao staon "zijn lichaam heeft ten gevolge van het verrichten van arbeid in een onnatuurlijke houding, een abnormale gedaante gekregen" [Klokman 7, 49].

● *Iemand dén krom löp, is zo krom as:*

01 'N KLAVEN: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 126].

02 'N HANKHOLT: / Pan 1988 [Telge 7, 47].

LENDEN

't Onderste —holle— deel van de rugge en de delen an de linker- en rechterkante der van heet de lenden. Uut de antwoorden blik dat ter gin dudelek onderscheid emaaft wodt tussen 't holle deel van de rugge en de

linker- of rechterkante dervan. Doorumme staot disse benamingen bie mekare. De benaming zied (08) hef natuurlek allene maor betrekking op òf de linker- òf de rechterkante.

- 01 LENDE(N): Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Eib, Bel, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Ang, Zev.
 02 LENDENEN: Gen.
 03 LAENDE: Lob.
 04 LENDEKNEUPE: Din / Win 1971 [Deunk 1, 132].
 05 LANKEN: Din.
 06 ONDER IN DE RUG(GE): Harf, Ruu, Gels, Nee, Rek, Aal, Sil, Wesd, Zel, Baa, Tol.
 07 DELLE IN DE RUGGE: / Win 1971 [Deunk 1, 40].
 08 BASSE: Bor, Gees.
 09 HOP: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 114].
 10 ZIED: Gor, Loch, Lar, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Hen, Olb, Lat, Wesd, Did, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 178] II Bat, Kle.
 II ziedte: Vre, Stlo, Ges, Ram, Hei, Boch.

Wehl: 'k Heb pien ien de lende.

Lob: 'k Heh 't bar ien de laende.

Lar: 'k Heb piene in de zied.

Kot 1925: Aerste nog effen de heure loskammen. As Trui de heure los hadde hangen, velen ze eur töt onder de delle in de rugge. Jao, mooie heure hadde ze, dat woste ze zelf ok wal [Meinen 2, 59].

Kot veur 1934: Meuje begon der over te klagene dat ze zukke stekke in de lendenkneupe kreeg. Ze wol maor lever nao bedde gaon, dan verzat 't zich misschien nog luk: warmte was overval nutteg veur en röste ok [Meinen 6, 234].

Bel: Wat leu dee lam bunt of mank loopt, bunt LENDENLAM.

GAT I

Umdat de benamingen veur 't gat heel verschillende geveulsweerde hebt, is 't neet meugelek doorin onderscheid an te brengen. Is bevobbeld veur de één gat 'n gewoon woord, veur 'n ander is 't neet netjes. De benamingen 04, 13-16 bunt aover 't alge-

meen in gebruik veur 'n groot, dik gat. Dat standaard-Nederlandse benamingen in gebruik bunt, blik ok dudelek.

- 01 GAT: Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 67].
 02 KONT(E): Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 83].
 03 KOONTE: Gels II Haak.
 04 KONTWARK: Nee, Eib, Lich, Aal, Wesd, Olb.
 05 ACHTERWARK: Gor, Harf, Nee, Eib, Groen, Lich, Gen, Vars, Sin, Wesd, Hen, Ste, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 4] II Bat.
 06 ACHTERWERK: Meg, Hen.
 07 ZITWARK: Eib.
 08 ZITVLAK: Eef, Meg, Doet, Wehl II Bat.
 09 ACHTERSTE(N): Aal, Tol, Wesv, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 4].
 10 ECH(T)ERSTEN: Meg, Vars.
 11 ACHTERENDE: Gor, Bor.
 12 REET: Eef, Vor, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob.
 13 BATTERI-J(E): Bel, Groen, Vars, Zel, Hen, Tol, Does, Wesv, Did, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 12].
 14 BATTERIEJE: Gor, Harf, Vor, Loch, Nee, Eib.
 15 TOKES: Aal, Sin, Pan.
 16 TOGES: Eef, Vor.
 17 POEPDEUZE: Loch.
 18 POEPERD: Loch, Vars, Tol, Zed.
 19 DRIETERD: Bre.
 20 BASSE: Groen, Aal / Aal 1966 [Rots 2, 3], Win 1971 [Deunk 1, 15].
 21 BAST: Aal.
 22 BATSEN: Meg.
 23 BASSEN: Wesd / Acht 1882 [Telge 2, 9].
 24 MEERZE: Lich, Aal, Win / Lich 1991 [Telge 8, 76].
 25 EERS: Eef.
 26 BRITSE: Tol.
 27 STOETEN : Gels.
 28 KADETTE: Pan.
 29 TRÄÖTEL: Zed.
 30 DARRIERE: Lich.
 31 DERRIERE: Groen.
 32 DIKKE ENDE: Vor.
 33 BIPS: Doet, Ste, Zev.
 34 BILLEN: Doet.
 35 BLOTEN: / Win 1895 [Telge 2, 15], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 77], Win 1971 [Deunk 1, 28].

36 VOT: / Vars 1985 [Telge 6, 392].
37 HAMME: / Acht 1895 [Telge 2, 48].
38 ONDERSTE VAN DE RUG: Sto.
39 WOOR DE RUGGE OPHÖLT: Eef.

Ste: Konte. Vrogger zatten ze op 't gat. Tegenswoordeg wödt 't ok wel achterwark enuumd en die netjes op-ebrach is, nuumt 't de bips.

Zev: Bi-j kindere praot gi-j van bips.

Gor: Hee zit op 't gat in bedde; dat mense blif maor op eur luie konte zitten.

Eef: A'j op 't gat zit, zit ie op oew KRENT.

Ruu: Hee leep met de blote konte buten, of: met 't blote gat.

Hen: Zo de dag deur wodt ter drie woorden gebruikt: achterwerk, konte en gat. Maor de huusslachter die 's nachs bi-j 't naor huus gaon deur en deur kold ewodn was, was maor wat bli-j ewes dat e weer achter de batteri-je van de vrouwe elaege had.

Vars 1985: Doet 'm mor 'n lekker warm dekentjen um de vot as e in de wagen geet zitten [Telge 6, 392].

Win 1971: A'j neet lustern wilt, krie'j wat vöör de basse/bloten [Deunk 1, 15, 28].

Meg: Dén kwaojong kreeg van zien vader geheureg op zien telder; hee kreeg der wat achter-veur [TELDER, ACHTER-VEUR].

sHe 1982: De blote herejekes "het blote achterwerk" [Telge 3, 63]. [BLOTE HEREJEKES].

Lar 1885: 'k Wol da'j zien wief en zien dochters 's zundages is zagen, wat 'n gestrik en gedroef dee op den hood en op den eers draegt [Postmeter 1, 20].

Lar 1927: Ie hebt de aerpel der vaste uut. Dat heurt ok zo met Lochemse karmse. Vrogger zaenn de luu dat de maekes dee ze der nog neet uuthadden, met 'n aerpelstronk op den eers aover de karmse mossen lopen, maor dat he'k nooit ezene [Heuvel 1, 390].

Eib 1974: 't Gat achteroet, veult met de veute,

"Wat, bunt miene klompe weg?"

"Och iej zult oew wal verkieken, He'j wah klompe an-ehad?" [G. Odink 1, 36].

Eib veur 1973: Hol God vuur ogene en de hand vuur 't gat "een spreuk die spotten-derwijze wijst op de geestelijke belangen van de mens, maor tevens op de lichame-

lijke funkties" [H. Odink 3, 80].

Did: Van 'n deerntje met 'n flinke kont, zeggi-j "Wat 'n batteri-j".

Zel: A'j 'n arg dikke konte hebt, dan he'j heel wat in de bokse.

Aal: Ene met ne dikke konte is ne DIK-KONTE.

Win: Ene met ne brede konte hef 'n PAER-DEKONTE.

Meg: 'n Mager iemand het gin kont in de boks, door kö'j 'n kar en peerd achter verstoppen. Die meid het 'n paar dikke batsen.

Vor: A'j 'n grote konte hebt, he'j 'n toges of 'n batterieje; dan he'j 'n konte as 'n KAR-REBRÖD.

Zed: As ze minse zage met 'n dikke kont, dan zeie ze: "'t Waejt wel dikke sneeheup, maor gin dikke konte": minse hemme dén dikke kont niet veur niks.

Harf: 'n Dikke batterieje, door kump 'n hoop lawaai uut.

Win 1976: 'n Kind met 'n kuntjen as 'n sokkereins-peksken "met een erg klein achterwerk" [Aessink 4, 42]. [SOKKEREINS-PEKSKEN].

EERS

De eers is 't uut-ende van de darmen. Wat benamingen (03, 09, 12, 19) könt ok de betekenis "gat" hebben.

01 EERS: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Aal, Din, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol, Ang / Acht 1882 [Telge 2, 31], No Acht 1883 [Telge 4, 65], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 93, 147], Vars 1985 [Telge 6, 100] || Bat.

02 EERZE: Wich, Lich, Win, Hen / Lich 1991 [Telge 8, 36].

03 MEERZE: Aal.

04 MAARS: / No Acht 1883 [Telge 4, 71].

05 AARS: Aal, Bre, Meg, Dre, Lat.

06 AARSLOK: Voo.

07 AOS: Sto.

08 EERSDARM: Bor, Haa, Eib, Vars, Zel, Tol || Mar.

09 GAT: Gor, Eef, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Meg, Wesv, Did, Pan.

10 KONT(E)GAT: Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Zev, Lob.

- 11 POEPGAT: Gor, Din, Meg, Doet, Kep, Does.
 12 POEPERD: Vor, Groen, Aal, Kep, Olb.
 13 UUTGANG: Gor, Wich, Loch, Bor, Eib, Ste, Olb. Zev, Zed.
 14 UUTGANK: Aal, Tol.
 15 OETGANG: Nee.
 16 OETGANK: Groen.
 17 AFGANG: Harf.
 18 HOL: Gor, Vor, Pan.
 19 REET: Eef, Meg.
 20 TRÄÖTER: Meg.
 21 TRÄÖTERD: Din.
 22 TRÄÖTEL: Zed.
 23 PÖSTÖLLE: Bel.
 24 ROGGESTRAOT: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 115].

Gees: Eers, maor eigelek zeg ie ee-as [Ok: Bel].

Din: Träöterd; um 't geluud da'j der met maken könt.

Bel: Pöstölle; umda'j der met könt knallen.

Aal: 'k Hebbe aambeien an den uutgank.

Vor: Hol den poeperd lös, dat bespoort oe 'n dokter.

Groen: Holt den poeperd open, laot den dokter lopen.

Olb: Hol de roeperd en de poeperd open, laot de dokter naor de bliksem lopen. [Verg. ok: sHe 1982 (Telge 3, 117)].

Gor: 'n Gezegde: Tandpiene is gin piene; pepper in 't gat, dat is pas wat!

HARTE

- 01 HARTE, HATTE, HA(R)T: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 60]
 02 RIKKETIK: Gor, Ulf, Ang, Zev, Sto, Pan.
 03 TIKTAK: Eib, Rek.
 04 WEKKER: Pan.
 05 KLOKHUUS: Gor.

Harv 1991: Zien hatte bowsketen ton e bao-ven op de toren van de karke ston [Telge 8, 26]. [BOWSKEN].

Aal 1970: Zien harte boetsken [ADW 6, 3, 10]. [BOETSKEN].

Sto 1982: TJOEKE, TOEKE " (m. betr. t. bloedvaten) kloppen" [Telge 3, 149].

HALS II

De holte achter in den mond wordeur 't et-ten en drinken in 't lichaam kump, heet den hals. Der bunt nette en minder nette bena-mingen; strotte bevobbeld is minder net, net zo as sloekgat. Sloekerd wodt ezegd a'j der piene an hebt.

- 01 HALS: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Zed / Acht 1882 [Telge 2, 48], Ruu 1930 [Zwart 3, 235] || Bat.
 02 HALSGAT: Harf, Vor, Loch, Lar, Nee, Lich, Aal, Sil / Vars 1985 [Telge 6, 132], Lich 1991 [Telge 8, 48] || Stlo, Ram, Boch.
 03 KAELE: Zut, Wich, Vor, Gen, Voo, Meg, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 73].
 04 KAELE: Harf, Eef / Acht 1895 [Telge 2, 59].
 05 KELLE: Gels, Rek.
 06 KAELGAT: Meg, Wesv, Zev.
 07 STROTTE: Gor, Harf, Eef, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Zel, Hum, Hen, Baa / Eib 1980 [Telge 1, 80], Vars 1985 [Telge 6, 343] || Ges, Ram, Bork, Boch.
 08 STROT: Eef, Gen, Does, Ang, Zev, sHe, Sto, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 129] || Emm, Elt.
 09 STROTTENGAT: Bel.
 10 SLOEKE: Gor, Vor, Bel, Lich, Win, Vars / Win 1971 [Deunk 1, 214], Vars 1985 [Telge 6, 315], Lich 1991 [Telge 8, 109] || Ges.
 11 SLOEKE(R)D: Eib, Aal, Baa, Lob / Eib 1980 [Telge 1, 75], Lich 1991 [Telge 8, 109].
 12 SLOEK: Gels, Terb.
 13 SLOEKGAT: Lich.
 14 SCHROT: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 123],
 15 KÄÖKERD: Win.

Zed: "Ik kan 't niet deur de hals kriege", is platter taal as: "Ik kan 't niet deur de kael kriege".

Loch: A'j zegt: "Ik kan 't etten neet deur de

strotte kriegen”, dan praot ie roewer as wanneer a’j zegt: “Ik kan ’t etten neet deur den hals/deur ’t halsgat kriegen”.

Sin: At ’t etten gedaon was, zeien ze: “Zo; dat he’w weer deur den hals”. En at ’t etten niet smaken, dan was ’t: “’t Kump mi-j haoste de strotte uut”.

Win: ’t Aeten geet deur den hals of deur de strotte wieter; de sloeke deut mi-j zaer/wee.

Aal: ’k Heb piene in de sloekerd.

Bel: Der wodt nog wal ’s ezegd a’j ’n borreltjen drinkt: “Holdt ’m nat en geet ter nog ene deur ’t strottengat”.

Lar 1838: Mie vrus ’t zo deur de hele hoed en dan word ik zo heite en benauwd as ter toe; ik kan niks deur den hals kriegen as kold water [GV-alm 179].

Lar 1885: En too’w votgengen, wo’k zeggen: “Dag Gait-eum!”, maor ik kon ’t der neet utkriegen want daor zat mi-j wat veur den sloek [Postmeter 1, 14].

Zel 1870: Mi-j heugt nog goed dat mien vader ezegd hef da’k in den Kozakkenwinter geboren bun; ’t mot toe onmundeg kold ewest waezen, maor die keerls hadden der niks af ewetten. Ze hadden dan ook den foezel zo maor uut bierglazen deur ’t halsgat ejaagd en der dan eerst nog pepper inedaon [Klokman 6, 454].

Loch: Den ADAMSAPPEL heet ok de SLOEK.

LELLEKEN

’t Zachte uutsteksel van ’t gehemelte, achter in de mond heet ’t ’lelleken.

01 ’LELLEKE(N) (IN DEN HALS): Gor, Wich, Loch, Lar, Eib, Bel, Aal, Vars, Wesd, Kep, Tol, Did, Stoo, Pan || Bat Elt.

02 ’LELLETJE IN DE KAELE: Eef.

03 ’LELLEKE IEN DE KAELE: / Pan 1988 [Telge 7, 80].

04 HUIG: Gor, Alm, Vor, Gees, Nee, Lich, Dre, Ste, Ang, Lat.

05 HUUG: Eef, Haa, Voo, Doet, Oib, Does.

06 HOEG, HOEK: / Acht 1895 [Telge 2, 54].

07 SLOEKERD: Groen, Baa.

08 SLOEKE: Zel.

09 STROTTENKLEPKEN: Din.

10 STROTKLEPKEN: Gels.

11 PUPKEN: Gor.

12 ’FLEBBEKEN: Eib.

|| tepken: Ram.

Wehl: Door is gin woord veur; door praoten wi-j niet aover.

LONGEN

01 LONGE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 81], Win 1971 [Deunk 1, 137].

02 LONGS: Eib.

Vars: De longen staot deur de lochpiepe in verbinding met de strotte. [LOCHPIEPE].

Win 1971: AOMPIEPE, OJJEMPIEPE “luchtpijp” [Deunk 1, 165, 161].

Acht-Tw 1948: AOMPIEPE [Wanink 1, 150].

Pan 1988: TRÄÖTER “luchtpijp” [Telge 7, 140].

Zed: Ik heb mien versloek; now zit ’t in ’t ZONDAGSE KAELESGAT.

• *Veur ’n middeltjen wat good is veur de longen, kiek in de Weerld-B 216.*

SLOKDARM

De verbinding van de hals met de mage heet de slokdarm.

01 SLOKDARM: Acht; Sto.

02 SLOKDERM: Wehl, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob.

03 SLOEKDERM: Does, Did.

04 SLOEKDARM: Ruu, Rek, Bel, Meg, Kep.

05 SLOEKEPIEPE: Aal.

06 SLOEKE: Harf, Loch, Bel, Lich, Wesd, Ste, Oib / Aal 1966 [Rots 2, 15].

07 SLOEK: Bor, Gels / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 181] || Mar.

08 SLOEKERD: Loch, Din, Voo.

09 ZWELGEDARM: Bel.

Bel: Vrogger zeien ze zwelgedarm, now zekt ze sloekdarm of sloeke.

Gels 1937: De bolle hef ’t zo ongelukkeg in den hals, of in den zwelgedarm is ok meugelek [v.d. Lugt in: Archief 2, 154].

MAGE

De mage is ’t orgaan tussen sloekdarm en darm, woorin etten en drinken veur ’n groot deel verteerd wodt.

01 MAGE, MAAG: Acht, Liem / Acht 1985 [Telge 6, 219].
 02 BOEK: Harf, Alm, Win, Hen.
 03 PRUL: Does, Ang, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 278].
 04 BALG: Eef, Sto / Acht 1882 [Telge 2, 7].
 05 BALK: / Pan 1988 [Telge 7, 14].
 06 PENS: Zev.
 07 PAENS: Pan.
 08 PENZE: Gees.
 09 PEJJE: Bel.
 10 PUNGEL: Vor.
 || magen: Bork, Hei, Boch.

N Acht 1844: Den balg of pense volhebben: dit zul ie hier van de honderd niet één heuren zeggen, of 't mos waezen van aoverdaodege vretzakken en zoelappen. En dan vind ik balg zelfs in de biebelvertaling van onzen Van der Palm; b.v.: Jeremia 41, 34: "Nebucadnezar, de Koning van Babel, heeft mij opgegeten. Hij heeft zijn balg gevuld met mijne lekkernijen, tot uitspuwen toe" [GV-alm 156]. (N.B.: 't Is neet Jeremia 41, 34, maor 51, 34).

Gees: Moos met spek en wors lig as 'n zoerkoolsteen op de mage.

Hen: Moes met spek en wors is zwoor etten; dat zit in den boek.

Harf: Vet etten kan'k nit hemm; 't lig miej völs te zwoor in den boek. [Ok: Alm, Win]. Moes lig zwoor op de mage.

Kot 1911: Stonden der 's meddags eerdappels op de taofele, dan was 't ok neet etroffene. "I-j met owwe eerdappels alied", zei Does dan, "dee ligt emes jo zo zwaor in de hoed; wee kan daor op arbeiden?" [Meinen 2, 69]. [HOED].

Ang: Al dat vette aeten kan'k niet hebben in de prul.

Gees: Nao 't etten zeg ie wel: "'k Hebbe de penze vol".

Gaa 1945: Goeie God, wat zut dén Chris ter uut. Wat 'n köpken hef e ekregen. "Chris", kan moder eindelek zeggen. "Hoo geet 't ow dan nog, Chris?". Chris heft zich iets uut de stoel. "Kiek, Mina; och, hoe geet 't; wat za'k ow daor van zeggen. Dee mage, dee mage. Dat wil maor neet veranderen" [Van Velzen 2, 143].

Vor: Pungel wodn nog wel 's ebruukt, be-

vobbeld in de zin met: Dee bungels (jonge jonges) kö'j de pungel neet vol krieggen".

Win 1976: Zekke kö'j nog wal voldoon, maor pungels neet "een pungel is de maag van een jongen, die altijd wel eten kan" [Aessink 4, 40].

Win: Moos met spek en woste lig as ne BANKE in den boek.

Lich 1991: BOORZE "alvleesklier" [Telge 8, 25].

Acht 1895: MILTE "milt" [Telge 2, 87].

LAEVER

01 LAEVER: Acht, Liem.

Acht 1895: GALLE "gal" [Telge 2, 37].

NIEREN

01 NIERE(N): Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 157].

02 NIERS: Eib.

03 NUREN: Lich.

Bor: Nieren, maor wie zegt niejn.

Nee: Nieren, maor wie zegt nie-an.

Vor: Nierken, klein dierken zit midden in 't vet en krig der niks van met [Ok: Ruu, Vars, Ste / Lar 1927 (Heuvel 1, 446), Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 148)].

BLAOZE

In de blaoze zit de pisse.

01 BLAOZE, BLAOS: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 17].

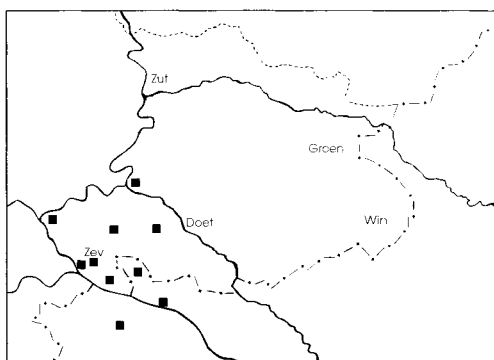
sHe 1982: 't An 't water hemme "een zwakke blaas hebben" [Telge 3, 171].

DARM

De verbinding van de mage met den eers heet darm.

01 DARM: Acht; Ang, Lat, Sto / Acht 1895 [Telge 2, 22] || Ges, Bork, Hei.

02 DERM: Wehl, Does, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.
 || gedermsel: Boch.

■ *derm 02*

*Derm is op-egeven veur de Liem en 't anslu-
tende deel van den Niederrhein; maor ok
door al is -net as in den Acht- 't standaard-
Nederlandse woord darm bekend.*

BLINDEN DARM

- 01 BLINDE(N) DARM: Acht; Sto || Boch.
- 02 BLINDE DERM: Wehl, Zev || Emm.
- 03 BLIENDE DERM: Wesv, Pan, Lob.
- 04 ENDEKE(N)-TOO: Loch, Eib, Bel, Did /
Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 92].
- 05 AENEKE-TOO: Nee.
- 06 ENDENPUNGEL: Bel.

Eib veur 1973: 'n Blindendarm en ne
vrouwe daor kö'j umme "een vrouw is niet
noodzakelijk in het leven, net als een
blinde darm" [H. Odink 3, 31].

ENDELDARM

*Den endeldarm is 't laatste deel van de darm
wat af-eslotten wodt deur den eers.*

- 01 ENDELDARM: Acht; Sto.

- 02 ENDELDERM: Zev.
- 03 ENDEDARM: Oib.
- 04 ENDDERM: Does || Kle.
- 05 ENSENDARM: Loch.
- 06 ENDELTOE: Sin.
- 07 ENDEPUNGEL: / Win 1971 [Deunk 1,
57].
- 08 EERSDARM: Gels, Haa, Rek, Bel, Wesd,
Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 93] || Mar.
- 09 GATDAERM: Pan / Pan 1988 [Telge 7,
40].
- 10 NEERDARM : Gor.
- 11 POEPDARM: Aal.
- 12 EERS: Alm, Eib, Bre, Zel.
- 13 EERZE: Wich.
|| enddarm: Boch.
|| gatdarm: Wilp.

BAARMOEDER

- 01 BAARMOEDER: Acht, Liem.
- 02 BAARMODER: Gees, Eib, Bel.
- 03 BAORMOEDER: Vor.
- 04 LIEF: Gels, Win (vrogger).
- 05 HOENDERHOK: Did.
- 06 KIEPEHOK: Pan / Pan 1988 [Telge 7,
64].
- 07 VEUGELNÖSKE: Eib.
- 08 GEBOORTEKAMER: Bel.
- 09 SMOESJE: Pan.
- 10 BITJE: / Pan 1988 [Telge 7, 19].

Aal: Baarmoeder; en dan in gin geval: mo-
der!

Ang: Bi-j 'n operatie wöd't gezegd: "Ze heb-
ben eur 't hele geval weggehaald". [HELE
GEVAL].

Pan: As ter geoperierd wier, wud't ter gezeid:
"Ze hemme Lies 't hele bietje weggehold".
[HELE BIETJE].

HOOFDSTUK 7 (DELEN VAN) DE ARME

ARM

01 ARM: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 6], sHe 1901 [Telge 4, 88], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 69], Win 1971 [Deunk 1, 12], sHe 1982 [Telge 3, 9], Vars 1985 [Telge 6, 29].

02 AERM: Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 9].

Vars 1985: Hie sloeg met arme en bene; ze laot de fladden hangen; zo muu bunt ze [Telge 6, 29, 105]. [FLADDE].

Win 1976: Spierballen as kinderkuntjes hebben “sterk gespierd zijn” [Aessink 4, 52].

Acht 1895: ELLEBAOGE “elleboog” [Telge 2, 32; ok: Vars 1985 (Telge 6, 101)].

Acht-Tw 1948: ELLEBAOM “elleboog” [Wanink 1, 94].

Gaa 1945: Moder met eur spitse ellebaogen op de taofel gestut en de kop in de hande geet zitten grienen [Van Velzen 2, 111].

Sto 1982: Tillefoonbutje, stroombutje “elleboogbotje dat bij stoten een zenuwprikkel veroorzaakt” [Telge 3, 148, 145]. [TILLEFOONBUTJE(N); ok: Aal; STROOMBUTJE; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 136, 145)].

Acht 1895: De KNEPE VAN DEN ARM “plooi in de elleboog” [Telge 2, 68].

Acht 1895: POLS “pols” [Telge 2, 101].

HAND

01 HAND: Acht, Liem.

02 HAAND: Pan.

Pan: 't Haendje van 'n kind is 'n POELEKE. [Ok: / Pan 1988 [Telge 7, 107].

Lob: Geef maor 'n PULEKE.

Eef: Jantjen; geef dee meneer 's 'n hendjen; nee; 't mooie hendjen.

Bor: De olden dokter Schey woonden veuran in de Spoorstraote in 't huus Wolterbeek; door 's noe den apotheek. Hee ston altied bie 't hek as de kinder naor schole gingen;

ze gavven 'm dan 'n hendjen.

Kot 1925: Op ne kere was Miene an 't knolrapen opdoon. 't Was wied in de harfst en ne kolde, flakkerege wind blees eur um de rugge. Ze kreeg de knökkele knobbeleg en richtten zich noo en dan is op um de hande warm te blaazene, te vrievene en te slaone [Meinen 3, 35].

● *De volgende weurde hebt 'n negatieve klank; umdat 't zinsverband vake 'n meervoud neudeg hef (argens met de klauwen van afblieven, kolde poten), bunt ze in 't meervoud op-enommen. In wat gevallen (bevobbeld 22-25) geet 't in feite meer um de (vief) vingers as um de hand; ok in andere gevallen könt de benamingen zowel met de hand as met de vingers te maken hebben.*

01 KLAUWE(N): Acht, Liem II Hei, Raes, Boch.

02 KLÄÖW Did.

03 FIKKE(N): Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 105].

04 FIKKE(R)S: Eef, Loch, Lar, Wesd, Baa, Wesv, Zed.

05 PIKKERS: Gor, Wich, Loch, Sil, Wesd, Kep, Hen, Ste II Wilp.

06 PIKKELS: Wehl.

07 JATTE(N): Harf, Eef, Lar, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Gen, Meg, Vars, Doet, Wehl, Ste, Olb, Lat, Pan / Eib 1980 [Telge 1, 36] II Wilp, Bat.

08 PEUTE: Wich, Vor, Ruu, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Sil, Wesd, Hen, Ste, Baa, Tol / Eib 1980 [Telge 1, 65]

09 PEUT: Voo, Meg, Wehl, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 118] II Emm, Elt.

10 POTE(N): Doet, Kep, Dre, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv II Bat, Ges, Hei, Raes, Boch.

11 TENGELS: Gor, Vor, Loch, Lar, Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Wehl, Kep, Olb, Lat, Sto II Bat.

12 KNÄÖK: Dui, Zev, Did, Zed, Sto, Pan,

- Lob / sHe 1982 [Telge 3, 80], Pan 1988 [Telge 7, 68] II Emm, Elt.
 13 KNÄÖKE: Loch, Dre, Tol.
 14 KNAOKEN: Eef, Zut, Does.
 15 GRIEPSTUVERS: Wich, Bor, Eib, Lich, Doet.
 16 GRIEPERS: Aal.
 17 VUUS(TE): Meg, Wesd, Zed.
 18 VOESTE: Zed.
 19 KNUUSTE: Ruu, Aal, Pan.
 20 GREPEN: Bor.
 21 GAFFELS: Aal.
 22 VLARKEN: Aal.
 23 PA'TIENESSEN: Aal.
 24 GRIFFELS: Aal.
 25 KLAVIEREN: Gees, Nee, Aal, Win.
 26 VIEF GEBAOJE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 48].
 27 VIEF GEBOOIEN: Eef.

Did: Eén hand, twee hend, één poot, twee peut, één klauw, twee klauwe of twee kläöw, één knaok, twee knäök.

Meg: Veur de oorlog heurde i-j wat mensen wel 's zeggen: "Blief met ow gereformeerde peut van dit of dat af!", maor die uitdrukking heur i-j now neet meer; 't was ook beledgend veur de protestanten. Der is gin timmerman of dén het zich eiges al is op zien jatten/klauwen getimmerd.

Gees: Klauwen en peute bunt heel onadeg; fikken en tengels bunt dat wat minder; klavieren gebruik ie a'j spotten wilt.

Does: Lao'k ow niet in mien klauwen/knaoken kriegen!

Zut: Dee smid hef mien toch van dee herde knaoken.

Ang: God, wat he'j toch kolde poten; of: kolde klauwen.

Vars: Hol i-j ow jatten 's thuis!

Loch: Pas op; blief ter af met oewe fikkers!

Voo: Hee! Blief ter mien 's met de peut af!

Hen: Hee! Blief met ow gerifformeerde peute der van af!

Zev: Blief ter af met de knäök!

Ruu: Hee! Blief ter met oew knuuste van af!

Bor: Hee! Blief ter af met de grepen!

Sto: Hei! Blief met de vief gebaoje van 't aete af!

Kot veur 1934: Dieks greep 't kalf. "Ha fijn!", reep Trui. "Noo bu'j der bi-j", zae Dieks. "Noo kom i-j mi-j neet meer uut de fikken". Met de ene hand greep e 't kalf in de neuzegate.

't Dier begon te snoevane van geweld [Meinen 6, 63].

sHe 1982: Ik kreg honderd gulde in de balle van de hand "in mijn hand" [Telge 3, 11] [BALLE VAN DE HAND].

sHe: De klungels "handen en voeten". A'j de klungels maor warm holdt [Telge 3, 79] [KLUNGEL].

Acht 1882: HANDTAM "overall met de handen aanzittend"; HANTAMMEG "vlug met zijn handen zijnd" [Telge 2, 48].

KOLLENSCHUPPE

'n Grote hand heet 'n kollenschuppe.

- 01 KOLLENSCHUPPE: Loch, Lar, Aal.
 02 KAOLENSCHUPPE: Wich.
 03 KAOLE(N)SCHUP: Sil, Lat / Pan 1988 [Telge 7, 61].
 04 KAOLESCHOP: Zed, Pan.
 05 GRUUSLEPPEL: Tol.
 06 STRONTSCHOEPE: Vars.
 07 SCHOEPE: Vars.
 08 BATS: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 16].
 09 SMAKSHAND: / Win 1971 [Deunk 1, 216].

Wich: A'j grote hande hebt, he'j kaolenschuppen.

Vor: Gleujend wat 'n hande hef dén keer!; 't liekt wel kaolenschuppen.

sHe 1982: Grove peut "grove handen" [Telge 3, 118]. [GROF].

Win 1976: Duftege knökkele hebben "grote handen hebben" [Aessink 4, 69] [DUFTEG; KNÖKKEL].

Lich 1991: Hee hef knuuste van hande [Telge 8, 65]. [KNOEST].

Vars 1985: Dén Aevert hef mi-j toch 'n paar knuuste as zaodschoepen [Telge 6, 182]. [ZAODSCHOEPE].

Acht 1882: KNOEST "knuist" [Telge 2, 69].

RUGGE II

De rugge van de hand is de butenkante van de hand. Behalve de benamingen rugge en rug wodt ok wel de omschrijving butenkant(e) van de hand gebruikt.

- 01 RUG(GE) (VAN DE HAND): Harf, Alm, Lar, Gees, Nee, Eib, Bel, Aal, Bre, Win, Meg, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Hen, Baa, Tol, Sto.

PALM

De palm van de hand is de binnenkante van de hand. Behalve de benamingen palm, handpalm en kuultje wodt ok wel de umschrijving binnenkant(e) van de hand gebruikt.

- 01 PALM (VAN DE HAND): Gor, Harf, Eef, Wich, Gees, Groen, Lich, Aal, Bre, Sil, Zel, Baa, Tol, Olb, Ang, Zev, Pan.
02 HANDPALM: Meg, Wesd, Doet, Tol.
03 KUULTJEN VAN DE HAND: Bor.

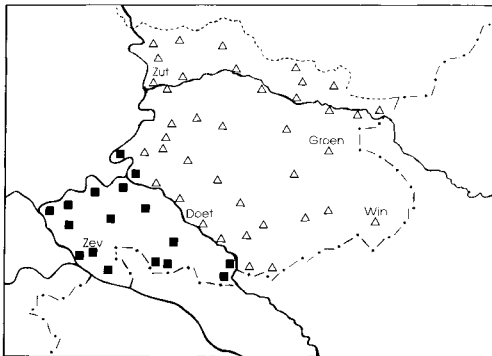
Bor: Allene tegen kindere praot ie aover 't kuultjen van de hand.

Vars: "Daalder; gao nao de markt; koop 'n koe; kiezeman toe; Buultjen met zand; kiele, kiele in de hand; bi-j ieder zinneken wier den kleinen in de hand eklopt en an 't laatste wier e ekieteld". [Ok: Wesd, Zel].

MOES

De moes van de hand is 't dikke gedeelte onder de doem.

- 01 MOES: Acht.
02 MUUS: Liem; Olb, Does.
03 BALLE: Alm, Loch, Meg.
04 BAL: Vars, Tol, Sto.

△ moes 01 ■ muus 02

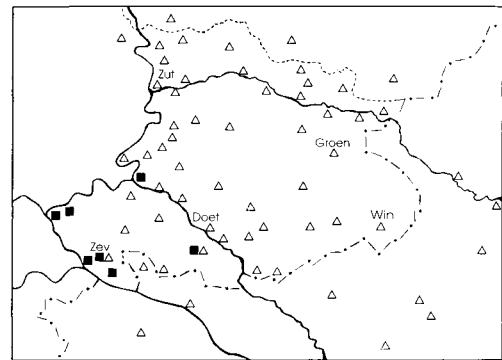
Bie de verdeling moes-muus spölt den Olden lesselt 'n rolle. Umdat 't um de klanken oe en uu geet, slut dit kaartjen an bie de volgende twee.

Gaa 1945: Toon vaegt zich met 't muusken van zien hand de neuze af [Van Velzen 2, 126].

VOES

'n Hand woorvan de vingers in-evolen bunt, is 'n voes.

- 01 VOES(T): Acht; Wehl, Ang, Zev, Did, Sto, Zed / Eib 1980 [Telge 1, 93] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Stlo, Ges, Bork, Raes, Emm, Elt, Kle.
02 VOESTE: / Acht 1882 [Telge 2, 144] || Ram, Hei, Boch.
03 VUUS(T): Does, Lat, Wesv, Zev, Zed, Pan, Lob.
04 VOESHAND: Eef.

△ voes(t) 01-02 ■ vuus(t) 03

Voes(t)-vuus(t) hef 'n totale andere verspreiding as moes-muus op 't veurege kaartjen en doem-duum op 't volgende kaartjen.

Hen: As ter 'n paar sökke ebreid wieren, kreeg ik altied te heuren: "Maak 's 'n voes". De lengte van ow voet is namelek altied geliek an de umtrek van ow voes.

Kot 1911: "Nooit, nooit wi'k waer ne daerne hebben!". En daarop sloog Dieks waer met de voest op de taofele en noo zó hard, dat ter van de drie kummekes dee der op stonden, twee ummevelen, der afolden en op de vloere in gruzelementen sprongen [Meinen 2, 108].

Zed 1982: Met nog 'n stuk of vief andere zat vader ien de kaartclub. Ens ien de waek 's aoves wier der bi-j één van eur thuus 'n kaartje geleid. Ze deie kruusjasse en konde dat as de beste. 't Ging der wel is hard hen en dan sloege ze keihard met de kaart ien de voes op taofel [Köpp 1, 17].

Bel: Ne zwilderegen voes is ne KNOES. Dén keerl hef knuuste van vuuste.

VINGER

- 01 VINGER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 142] || Stlo, Ges, Bork, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.
02 VINGE: Groen, sHe || Mar.
03 FIKKE: / Acht 1895 [Telge 2, 35].
|| pikker: Wilp.

Eef: De vingers neunt ze ok wel KLADDE-VIEREN of KLAVIEREN.

Meg: De vingers heit ok wel de GRIEPERS; met JATTEN wödt ook wel 's speciaal de vingers gemeind in plaats van de hand. [Ok: Eib 1980 (Telge 1, 36)].

Zed: De vingers of —in rowwe praot— de FIKKES of de TENGELS.

Aal: Blief ter met owwe votvingers vanaf! [VOTVINGER].

Aal 1964: FIKKEN “vingers” [Rots 1, 11].

Lich 1991: De KNÖKKELS “de vingers” [Telge 8, 65].

Vars 1985: Wat! Hef e de knäöke kapot? Wie het 'm der aoverhen-eslagen? [Telge 6, 179]. [KNÄÖKE].

Tol: Vraoge: “Wat is ter an de hand?”. Antw.: “Vief vingers!”.

Eef: Tien kromme kregels trekken de tureluurzak tegen de pruttelbarg op. Rao, rao, wat is dat? Antw.: Tien vingers dee de bokse optrekt. [KRENGEL].

Acht-Tw 1954: Ik hebbe der vieve; ik trekke der vieve of en hole der ok nog vieve aover; rao, rao wat is dat? Antw.: ne haand met haanske [Wanink 2].

Pan 1988: Alle vingers en de duum ku'j as lötsvingers gebruke. [Telge 7, 83]. [LÖTS-VINGER].

Wehl: TIMP “topje van de vinger”.

Lich 1991: KNÖKKEL “vingerbeentje” [Telge 8, 65].

Liem 1843: De ganse weld wol de schoenlapper wel verbaeteren as 'n stuk leer dat ie op de leist sloeg. As ie gevaellig den hamer in de hand had, dan sprak ie: “En plat slaon zo'k ze; zo plat als die zaol”. “t Zal gejammerd hebben as ter zo één onder zien knäökels gekommen waor; went zie: as hi-j één der groten maor half zo toetakelde as de zaol die hie platklopte, der kwiem niet veul as gruus veur den dag [Baordman in: GV-alm 127]. [KNÄÖKEL].

Dre 1982: A'j vervaelend wazzen, sloeg meester of de juffrouw ow met 't letjen aover de knokkels dat 't knappen en a'j heel klierdereg wazzen, kreeg i-j 'n bes pak smeer [Lucassen 1, 45]. [KNOKKEL].

DOEM

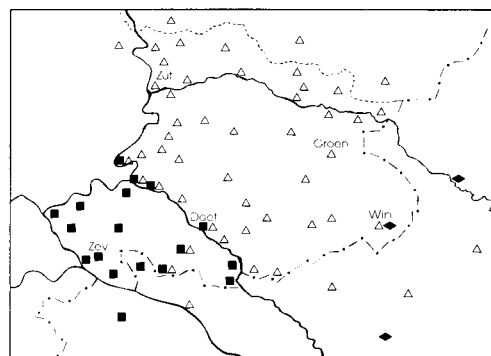
Den doem is de kortste en dikste vinger.

- 01 DOEM: Acht; Sto, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 25], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87], Win 1971 [Deunk 1, 42], Vars 1985 [Telge 6, 85] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Boch, Emm.
02 DOEME: / Acht 1895 [Telge 2, 25].
03 DOEMEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87] || Ges, Ram, Bork.
04 DUUM: Liem; Doet, Dre, Olb, Does || Elt, Kle.
05 DUMELOT: Vars, Wehl, Lat.
06 DOEMELOT: Bre.
07 DOMMEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 44] || Stlo, Raes.

Eef: 't Jungskan hef de doem in zien mond; hee zug op zien duumken.

Wehl: Tege kleine blage het gi-j 't wel 's aover dumelot.

Vor: A'j oew van 't gezeur af wollen maken aover hoo'j iets edaon hadn, zeien ze bie ons wel 's: “Oh, 'k hebbe 't effen tussen duum en doem vaste-ehollen”.

△ doem 01-03 ■ duum 04
◆ dommen 07

De grenze tussen doem-duum is te vergelieken met 't kaartjen van moes-muus, al völt den loop van den Olden lesselt in dit geval minder samen met de grenze tussen doem en duum.

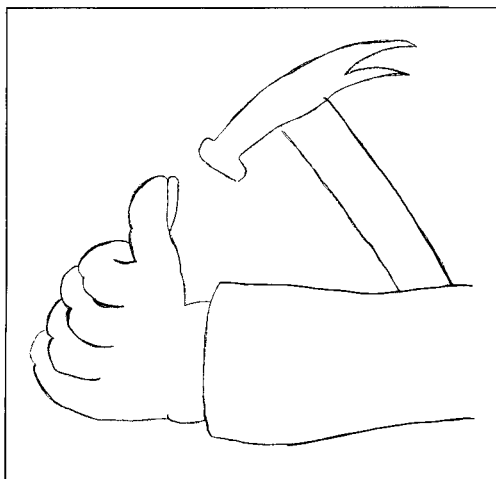
Vars: Dumelot had 'n koe ekoch; Likkepot had 'm weg-ebroch; Lankman had 'm estokken; Ringeling had de worst emaaht; 't Kleine dink had alles op-ekraakt. [Ok: Wesd].

Aal: Doemman hef ne koo ekoch; Vingerlink hef ze weg-ebrocht; Lankman hef 'm estokken; Lievman mos de worste kokken; 't Kleine Puutjen hef alles op-eslokken. In reggel vere hef Lievman miesschien wal betrekking op de Aaltense slager Lievman Leezer.

Pan: Dumelot het 'n vaerke gekoch: Vingerling her 'm thuis gebroch; Lange Jan her 'm gestaoke; Ringeling het ter wors van gemak; En 't Kleine Ding her 'm opgevraete.

Gels: Duimelot is in 't water evallen; Likepot hef ter 'm weer oet-ehaald; Lange Jaap hef 'm in hoes ebrach; Korte Knaap hef 'm in berre eleg; En 't Kleine Ding hef alles an moder ezeg. [Ok: Loch, Rek, Din, Wehl, Wesv II Mar].

Sin: "Nao bed, nao bed", zei Duimelot; "Eerst nog wat etten", zei Likkepot; "Woor zö'w 't halen", zei Lange Jaap; "Uut moeders kaste", zei Korte Knaap; "Oh wacht", zei Pinkel, "dat zeg ik vast; dat julle snoept uut moeders kast".

Vor: "Da's der näöst", zei den timmerman toen e zich op den doem sloog. En a'j wat helemaole neet done wilt, zeg ie: "'k Hadde mie nog lever op den doem eslagen".

Acht-Tw 1948: DOEMELOTTEN "op de duim zuigen" [Wanink 1, 87].

- 't Is an te nemmen dat de opgave HUTE-

LINK "duim" in Telge 4, 52 veur Vars 1882 neet good is; vergeliek blz94.

WIESVINGER

De wiesvinger is de vinger näöst de doem.

01 WIESVINGER: Acht, Liem II Boch, Kle.

02 VEURSTE(N) VINGER: Harf, Zel, Hen.

03 VEURVINGER: Aal.

04 LANGE VINGER: Tol.

II wiezevinger: Ges.

Aal: Wiesvinger; met 'n lange ie as in bier òf met een korte ie as in Piet.

Lich: Wiesvinger, met 'n korte ie as in Piet.

Bel: A'j de wiesvinger naor baoven holt, betekent dat: pas ter op! A'j met de wiesvinger veur de kop wiest, betekent dat: ie bunt neet good wies en a'j 'm op ne duneggen draejt, dan wi'j zeggen: dat is good deur-edacht.

Lar 1882: Lao'w is kieken hoo Olbert 't anleg. Nao de eerste karmse de beste geet e hen. Hi-j slentert langs de kräöme -de gewone vergaderplaatse van de maekes dee

op 'n vri-ger hopt- en zöch onder 'n trop van twinteg of darteg dee daar hand an hand staot, met één oge naor zien Gaitjen. Daar steet ze! En met den veursten vinger van de rechterhand röp e heur bi-j zik. Ze verlöt heure kammeräödjies met 'n lachend: "Ik komme zo dalek weer töt oew!" [Postel 1, 493].
Kot 1914: Dén heer droog 'n klein, lech, spietachteg snörreken onder den neuze; i-j konnen 't kwelleke zeen. Met 't witte kemmeken mosten eerste alle heurkes liekescheeld worden. Doo vatten e de ziedheurkes tussen doem en aersten vinger en spreidden daarbi-j de andere vingere wied uut-ene [Meinen 2a, 134]. [AERSTEN VINGER].

MIDDELVINGER

- 01 MIDDELVINGER: Gor, Alm, Ruu, Gees, Nee, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Ang, Lat, Did, Sto, Pan II Ges, Ram, Hei, Boch, Emm, Kle.
 02 MIDDENVINGER: Harf, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Haa, Eib, Rek, Bel, Lich, Does II Bat.
 03 MILNVINGER: Gels, Eib.
 04 MIDDEVINGER: Oib, Lob.
 05 MIDDELSTE(N) VINGER: Vor, Loch, Eib, Bel, Lich, Aal, Voo, Zel, Baa.
 06 MILSTEN VINGER: Harf, Nee II Mar.
 07 LANGE(N) VINGER: Gor, Gees, Rek, Aal, Bre, Zel, Hen, Baa, Zev, Zed.
 08 LANGE JAAP: Rek, Bre, Wehl, Lat.

Lich: Middenvinger of middelsten vinger; te genswoordeg ok wal middelvinger.

Wehl: Tege blage het gi-j 't wel aover de Lange Jaap.

RINGVINGER

- 01 RINGVINGER: Acht, Liem II Ges, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.
 02 RINKVINGER: Bel, Aal, Win, Din, Wesd, Does.
 03 KORTE VINGER: Gor II Mar.
 04 KORTE KNAAP: Rek, Wehl.

Bel: An den rinkvinger hebt ze vake de rink.

PINK

- 01 PINK: Acht, Liem II Wilp, Bat.
 02 PINKE: Eef, Wesd / Acht 1895 [Telge 2, 99].
 03 KLEINE(N) PINK: Wich, Vor II Bat, Boch.
 04 KLEINE PINKSKE: Gees.
 05 KLEINE(N) VINGER: Gor, Bel, Groen, Bre, Tol, Zed II Ges, Ram, Hei, Boch, Emm, Kle.
 06 KLEINSTEN VINGER: Zel.
 07 KLEINSTE VINGERKEN : Aal.
 II peenk: Mar.
 II pinkvinger: Kle.

Aal: Lao'k ow 's an de pink veulen; 'k gleuve a'j leegt.

Win: 'n Gezegde waormet de vijf vingers an-eduud wodt: pink, golden rink, langen lierboom, pannenlekker, luzenknepper.

Acht-Tw 1948: SPAN "afstand tussen duim en pink van de gestrekte hand" [Wanink 1, 184].

KNÖKKEL

De knökkels bunt de baovenkanten van de vingergewrichten.

- 01 KNÖKKEL: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Gen, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Bro, Tol, Zev, Sto II Bat.
 02 KNOKKEL: Eef, Zut, War, Groen, Voo, Hen, Lob.
 03 KNÄÖKEL: Wesv.
 04 KNAOKE: Baa.
 05 KNOBBEL: Did.

Vars 1985: De KNÖKKELS "de vingergewrichten, bep. zoals zij zich vertonen als men de vingers of de hand buigt" [Telge 6, 183; ok: Vor, Loch].

Lich: Hee tikten met de knäöke op de deure en too gink e naor binnen [KNÄÖKE; ok: Wesd].

Win 1978: De mansleu kaart met hartstocht. Ze slaot zich de knökkels kapot op de tao-fele [Van Loo 1, 35].

NAEGEL

De bedekking van hoorn op de baovenkante van 't uut-ende van 'n vinger en 'n tee heet naegel.

- 01 NAEGEL: Acht, Liem / No Acht 1839 [Telge 4, 30], Acht 1895 [Telge 2, 89], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 146], Eib 1980 [Telge 1, 54], Pan 1988 [Telge 7, 93].

Vor: A'j met hele smerege naegels an taofel kwammen, zei moder wel 's: "Gaot oe wasen; iej hebt jao zovölle grond onder de naegels; door kö'j wel greunte in zaejen". Win 1976: Ne halve schoefkaore vol achter de naegele hebben "zijn nagels niet schoon hebben" [Aessink 4, 69].

Acht 1895: KRÖWWEL "kromme nagel" [Telge 2, 74].

MÄÖNTJEN

't Mäöntjen is 't deel van de naegel wat lichter ekleurd is; 't zit an de greujkante.

- 01 MÄÖNTJE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Din, Voo, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol, Olb, Did, Sto, Pan II Wilp, Emm.
02 MAÖNTJE: Does, Wesv.
03 HALVE MÄÖNTJE(N): Lar, Wesd, Wehl, Kep, Lob.
04 HALFMÄÖNTJE: Lat.
05 SIKKELTJEN: Aal.
06 WITTE VAN DE NAEGEL: Wesd.
II mäöneken: Ram.

Lob: Bi-j ons oldere minse is 't halve mäöntje al ondergegaon.

DUMELING

't Bescharmkeppen van stof dat (vrogger) wel um doem of vinger edragen wodn, heet dumeling. Soms wodt in benaming onderscheid emaaft as 't geet um 'n vinger of doem. (Kiek onder Wich, Vor; verg. ok Eef).

- 01 DUMELING: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Zel, Wehl, Baa, Bro, Does, Zev|| Bat.
02 DUUMLING: Nee.
03 DUMELINK: Rek, Dre, Hen.
04 DUMELIK: Gels, Haa.

05 DOEMELING: Gor, Loch.

06 DOEMELINK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87].

07 DUMELOT: Gor, Haa / Pan 1988 [Telge 7, 32].

08 DUUMKEN: Aal.

09 VINGERLING: Alm, Wich, Gees, Wehl, Bro, Zev, Lob.

10 HUTELING: Gen, Voo, Vars, Sil, Hen, Tol.

11 HUUTLING: Eib, Vars, Sil, Doet, Kep, Hen.

12 HUTELINK: Rek, Zel, Dre, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 152].

13 VUTELING: Vor, Ruu, Hen.

14 VUUTLING: Hen.

15 HOED: Bel, Aal, Bre.

16 HOEDTEN: Win.

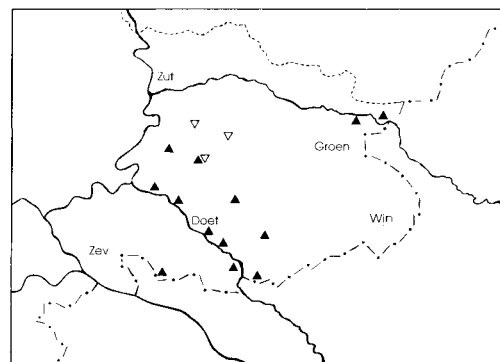
17 HOLTEN: / Win 1971 [Deunk 1, 95].

Win: Ne hoedten was van stof emaaft.

Wich: A'j de vingers of den doem kapot hadn, dan dee'j door 'n vingerling of dumeling an.

Vor: 'n Vuteling doe'j an de vinger; 'n dumeling is veur den doem. [Ok: Ruu].

Eef: Zon bescharming neumen wiele 'n dumeling, ok as 't aover de vinger zit.

▲ huteling 10-12 ▽ vuteling 13-14

Huteling is 'n woord wat speciaal ten noorden van den Olden lesselt veurkump. Dree plaatsen an de rand van 't gebied (Vor, Ruu, Hen) kent de benaming vuteling.

HOOFDSTUK 8 (DELEN VAN) DE BENE

LIES

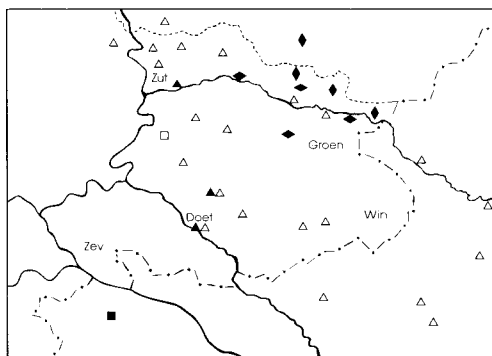
De plaatse woor 'n been en 't lichaam an de veurkante an mekare zit, heet de lies.

- 01 LIES: Gor, Wich, Vor, Nee, Eib, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Does, Ang, Lat, Zev, Did, Pan, Lob || Elt.
 02 LIEZE: Eib, Bel, Tol.
 03 LEESTE: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Lar, Bor, Haa, Aal, Bre, Wesd, Zel, Doet, Hen || Wilp, Bat, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Boch.
 04 LEESKE: Gels, Nee, Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 135] || Mar.
 05 LEEST: Alm, Zel, Doet.
 06 LEES: Eib, Bel.
 07 LEZE: Loch, Gees.
 08 LIESTE: Baa.
 || liest: Kle.

Bre: Wi-j zekt leeste, maor ok wel lies.

Hen: Lies; met 'n korte ie as in 't woord Piet.

Olb: Lies; met 'n lange ie as in 't woord bier.

△ leeste 03	▲ leest 05
◆ leeske 04	◆ lees, leze 06-07
□ lieste 08	■ liest

De benaming leeste kump veural in Acht en Westfalen veur. 't Uterste noordoosten völt op deurdad door nogal wat varianten bunt. De standaard-Nederlandse benaming lies (01) is al veur heel völle plaatsen op-egeven.

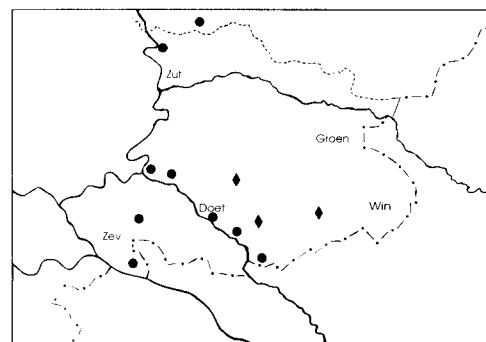
Bel: 't Was bi-j ons oet den beuze um völle ovver den lees te praoten; 't was te kort bie 't kruze, wat vake an-eduud wodn as de plaatse woor de bene bi-j mekare komt. [KRUZE].

Win 1971: VANGST "liesplooi" [Deunk 1, 253].

HUPPE

't Gewricht tussen 'n been en 't lichaam en de delen doorummehen heet de huppe.

- 01 HUPPE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Din, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 56], Eib 1982 [Weeink 1, 82] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Ges, Hei, Boch.
 02 HUP: Gen, Sil, Doet, Wehl, Dre, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 67], Pan 1988 [Telge 7, 55] || Emm, Elt, Kle.
 03 HEUP: Gor, Voo, Sil, Doet, Dre, Does, Did, Lob || Bat.
 04 HEUPE: Aal, Sin, Zel / Acht 1895 [Telge 2, 53], Win 1971 [Deunk 1, 93].

● heup	◆ heupe

Huppe (01) en hup (02) wodt veural langs den Olden lesselt vervangen deur de standaard-Nederlandse benaming heup. Heupe —'n anpassing an den streektaal— is veur drie plaatsen (Aal, Sin, Zel) op-egeven.

05 HÖPPE: Nee, Groen, Lich, Aal, Vars.

06 HÖP: / sHe 1982 [Telge 2, 66].

07 HUFTE: Bre II Vre.

II hoppe: Stlo, Ram.

Tol: Hie hef de huppe tebrokken.

Gaa 1945: Moder —dee vader an zag kommen— is nao buten egaon en steet 'm met eur hande op de huppen estut, op te wachten [Van Velzen 2, 137].

Wesd: De heupknobbels bunt de huppenkneupe. [HUPPENKNOOP].

Bel: In de huppe zit den BASSENKNOOP: 't heupgewrich.

BEEN, POOT

Der is 'n groot onderscheid tussen been en poot: poot is namelek 'n woord met 'n ongunstegere betekenis as been. Heel völle metwarkers geeft dan ok an dat mensen bene hebt en dieren peute; allene —schriefft ze— peerde hebt ok bene!

01 BEEN: Acht, Liem.

02 POOT: Acht, Liem / Eib 1980 [Telge 1, 65].

Ruu: Bene is gewoon plat; peute onverschilleg plat.

Eib: Peute is wat onbenulleg; wie mochen dat vrogger as kindere neet broeken.

Aal: Wi-j zeien vrogger as kind wal: "Ik heb de peute smereg", en dan bedoelen wi-j de veute. Maor dat moche wi-j van onze olders neet zegen.

Meg: Benen is fatsoenleke huuskamertaal; poten/peut is straottaal.

Wesd: 'n Stoel en 'n beest hebt peute; 'n mense en 'n peerd hebt bene.

Did: Been en peut; 't wödt deur mekaar gebruik.

Gaa 1945: Toon de Siepe is onder den tram ekommen in de nacht van Sunt-Steffen op zeuvenentwinteg december. Knats 'n poot der af [Van Velzen 2, 139].

Vor: Mien grootva vertellen van de Cavalierieje dat door wel 's ezeg wodn tegen soldaoten: "Hee, blief met oew peute van de bene van 't peerd".

Win 1978: Meestpart bunt mansleubene neet zo mooi dat de weld dee hoeft te zene.

'n Peerd en ne deerne, dee kiek iej naor de bene. Zo is Gatjan ziene gedachten [Van Loo 1, 21].

Loch: A'j van 'n vrouwe zegt: "Zee hef zukke averechtse bene", dan staot de bene neet mooi. [AVERECHTS]

Olb: Aover 'n vrouw met mooie bene wodt wel 's ezegd: "A'k zukke bomen an de kruwagen had, dan kreujen ik den helen dag".

Aal: Ne vrouwe met mooie bene hef 'n best onderstel. [ONDERSTEL; ok: Zed].

Eef: Heel arg grof is de uitdrukking: goeie stutten onder de stronttonne hebben.

Olb: Ze zegt wel: "Zi-j hef 'n paar goeie paolen onder 't schijthuus", maor dat is miesschien minder geschik veur publicatie.

Wehl: 'n Prothese an 't onderbeen zonder voet wödt hier duk 'n EERPELPAOTER genaumd.

● *Benamingen dee vake allene in 't meervoud gebruikt wodt, bunt:*

01 KNÄÖK: Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 80], Pan 1988 [Telge 7, 68] II Elt.

02 KNÄÖKEN: Din, Ang.

03 ONDERDANE(N): Aal, Hen, Wesv.

04 ORGELTRAPPERS: Rek.

05 PATATTEN: Meg.

06 KUIERLATTEN: Gor.

07 BOLTEN: Aal / Vars 1985 [Telge 6, 64].

Lob: Hi-j kan slech op de knäök staan.

Pan: Hou die lange knäök bi-j ow.

Din 1971: "Juffrouws bunt meisjes en meisjes könt niks", filosofeerden Hent, maor at der eur ene wat doen wol, dan zol hie dén veur de knäöke schoppen [ADW 7, 3, 5].

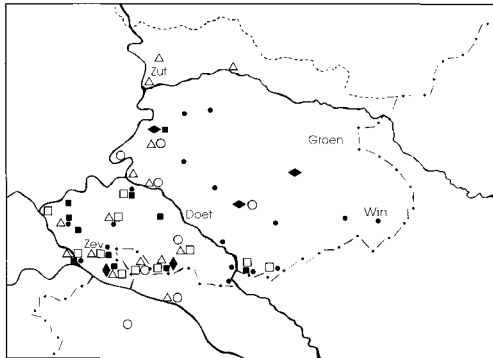
Acht 1946: Dan röp alweer de fiedelman: "De böltjes tegen mekander an!" (boerenquadrille) [Archief 3, 79].

● *De benaming knäök wodt vake gebruikt in verband met schuppen:*

01 VEUR DE KNÄÖK SCHUPPEN: Voo, Wehl, Groes, Pan.

02 TEGE(N) DE KNÄÖK SCHUPPEN: Wehl, Dui, Zev, Lob.

03 VEUR DE KNÄÖK VEUR SCHUPPE: Sto.

- *knaok 02 "bot" (enk.) (kiek op blz. 49)*
- *pjen in de knäök 05-07 (meerv.) (kiek op blz.201-202)*
- *knäök(en) 01-02 "benen" (meerv.) (kiek op blz. 96)*
- *veur de knäök schuppen 01-05 (meerv.) (kiek op blz. 96-97)*
- △ *knäök(e), knaoken 12-14 "handen" (meerv.) (kiek op blz. 88-89)*
- ◆ *knaok 04 "voet" (enk.) (kiek op blz.101)*
- ◆ *knaoke 04 "vingergewricht" (enk.) (kiek op blz.93)*

Dit ingewikkelde kaartjen maakt één ding dudelek: veural in de Liem en 't angrenzende deel van den Acht is knaok, knäök bekend. Maor der bunt nogal wat betekennissen en toepassingsmeugelekheden dee in völle plaatsen naost mekare veur könt kommen.

- 04 VEUR DE KNÄÖKE SCHUPPEN: Baa, Lat.
- 05 TEGEN DE KNÄÖKEN SCHUPPEN: Ang.

Sto: Za'k ow is veur de knäök veur schuppe?

STELTEN

A'j lange, dunne bene hebt, he'j stelten.

- 01 STELTE(N): Harf, Haa, Nee, Groen, Aal, Din, Doet, Wehl, Hen, Wesv, Pan || Bat.
- 02 LANGE STAELTE: / Pan 1988 [Telge 7, 132].
- 03 STAKE(N): Harf, Wich, Vor, Nee, Lich, Aal, Din, Pan || Boch.
- 04 BONESTAKE(N): Sil, Tol, Wesv.
- 05 BONESTÖKKE: Vor.

- 06 SPILLEBENE: Loch, Nee, Groen, Lich, Gen, Vars || Emm.
- 07 (DUNNE) LATTE(N): Eef, Lich, Does, Pan.
- 08 PIELEPEUT: / sHe 1982 [Telge 3, 114].
- 09 SCHECHTE: / Zie 1991 [Telge 8, 102].
- 10 KACHELPIEPE: / Pan 1988 [Telge 7, 60].

Eib veur 1973: Bene as ne kötgerkaarne "dunne benen; een keuterboer heeft nl. weinig melk en geen grote karn nodig" [H. Odink 3, 26]. [KÖTGERKAARNE].

Win 1971: STRIEWIED "(schertsende benaming voor) persoon met lange benen" [Deunk 1, 234].

PÄÖLE

A'j päöle hebt, he'j dikke bene.

- 01 PÄÖLE: Haa, Lich, Vars, Kep.
- 02 HEIPÄÖLE: Loch.
- 03 BETONPÄÖLE: Nee, Aal.
- 04 STAMPERS: Hen, Tol.
- 05 BETONSTAMPERS: Vor.
- 06 PÖSTE: Lich, Sin.
- 07 PÖS: / Pan 1988 [Telge 7, 109].
- 08 WEIDEPÖSTE: Eib.
- 09 VRACHPÖS: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 150].
- 10 STALPOTEN: Does.
- 11 STALPEUT: Zed.
- 12 STALHÖLTE: Wich.
- 13 STALKNÄÖK: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 132].
- 14 STUTTEN: Loch, Sin.
- 15 MOKSBENE: Wich.
- 16 MOEKEBENE: Loch.
- 17 ONDERZETTERS: Lich.
|| stempers: Boch.

Haa: Dén hef 'n paar flinke päöle onder 't gat.

Loch: Zee hef 'n paar beste stutten.

Win 1976: Bene onder 't gat as 'n wagenrad "flink ontwikkelde onderdanen" [Aessink 4, 49].

Lar 1927: Het spreekwoord zegt: "Bene as 'n kötgerkaarne". Nu, die zulke dikke benen heeft als Janne-meujes karn, bezit flinke stutten onder het lijf [Heuvel 1, 311]. [KÖTGERKAARNE].

Loch: Rechte bene zonder vormen neunt ze MELKFLESSEN.

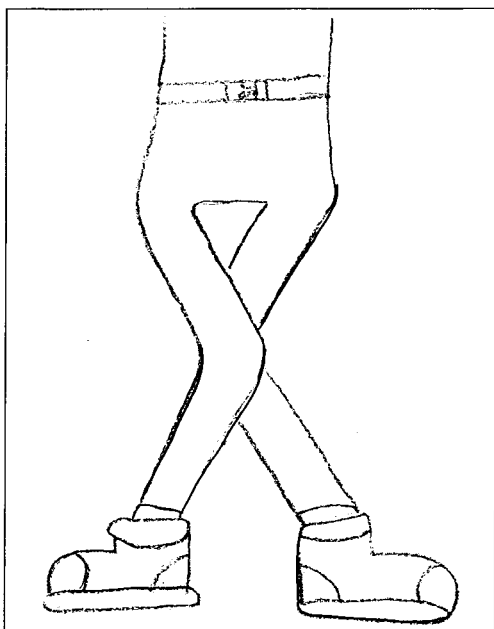
Wich: Korte, dikke bene heit STEMPELS.

TAKSBENE

A'j taksbene hebt, he'j bene in de vorm van 'n x.

01 TAKSBENE: Vars, Baa.

II takspoten: Wilp.

Taksbene

VARKENSVANGERSBENE

A'j varkensvangersbene hebt, he'j bene in de vorm van 'n o.

01 VARKENSVANGERSBENE: Eef, Harf, Bor, Gen, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 369],

Bre: A'j kromme bene hebt, zeg i-j: "Door kö'j ok geen poggen met vangen". [Ok: Zel].

Eib veur 1973: KEUNEVANGER "iemand met kromme benen" [H. Odink 3, 122].

Lob: "Dén het ook veul keujes gevange", zeggi-j van iemand met o-bene.

BAOVENBEEN

't Baovenbeen is 't dikke deel baoven an 't been.

01 BAOVE(N)BEEN: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Groen, Gen, Meg, Sin, Zel, Wehl, Kep, Ste, Tol, Lat, Wesv, Zev, Zed, Pan.

02 BOVVENBEEN: Aal, Win.

03 DIKKE VAN 'T BEEN: Wich, Lar, Eib, Bel, Aal, Win, Din, Voo, Wesd, Zel, Dre, Hen/Win 1971 [Deunk 1, 41] II Hei, Boch.

04 DIK VAN 'T BEEN: Wehl, Olb, Did, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 31], Pan 1988 [Telge 7, 29] II Emm, Kle.

05 BASSE: Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen / Acht 1882 [Telge 2, 9], Win 1971 [Deunk 1, 15], Lich 1991 [Telge 8, 18] II Mar, Ges.

06 DIEJE: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Loch, Bor, Aal.

07 DI-JE: Lich, Vars, Kep.

08 DI-J: Voo, Sil, Does, Ang, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 24].

09 DIEJ: Doet.

10 DIJ: Wesv.

11 DI-JBEEN: Bre, Voo, Meg, Sil, Zel, Tol, Zev, Pan.

12 DIEJBEEN: Eef.

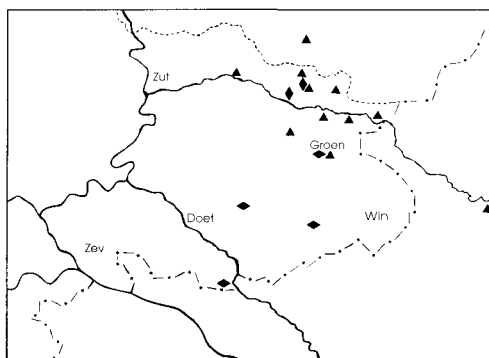
13 BILLE: Harf, Vor, Groen, Wesd, Baa II Wilp, Bat, Haak.

14 SCHINKE: Bor, Bel.

15 HAMME: / Acht 1895 [Telge 2, 48].

II dikbeen: Elt.

II bollen: Stlo, Ges, Raes, Boch.

▲ *basse 05 "baovenbeen"*

◆ *basse 08 "lende"* ◆ *basse 20-23 "gat I"*

'n Old woord wat veural in 't noordoosten van den Acht bekendheid hef, is basse. 't Vaakste hef 't de betekenis "baovenbeen"; an de rand komt plaatsen veur woor 't woord in verwante betekenissen op-egeven is: "lende" en "gat I".

Bor: 't Woord schinken is 'n boers woord veur de diejen en of de baovenbene.

Hen: Hie hef 'n zweer an 't dikke van 't been.

Bel: Van 'n slim dikke vrouwe of 'n slim dik maeken zeien ze: "Kuten an de bene as möllenstene; bassen an 't gat as 'n wagenrad".

Lar 1927: Olberdienes bessemoor kon botter karnen, völle meer as andere luu. Eénmaol had ze den kleermaker den helen dag te snieder. En dén had wat ezene! Too ze begon te karnen, lae ze 'n briefken onder de karne. Ton ze effen wegmos, ging de snieder nao de karne. Hee krig dat briefken der onderhen en stekt 't in zien zak. As ze weerkump, geet ze an 't karnen; maor karnen umme karnen, der wol maor gin botter kommen. De snieder deg: "Dat begriep ik wal. Maor wat wodt 't mien warm um 't been". Hee veult in de boksentesse en wat he'j mi-j jandorie?! Zien helen zak vol botter en 't lekten 'm langs de basse [Heuvel 1, 464].

Zel 1936: Roets! Daor schut Garretjen met 't ene been tussen de slieten deur en daor zat ze mien op 't gat in de rommel. Ze mos zich eigens eers uulachen, veur ze 't been weer optrok. Ze hadde gin maleur, alleen 'n schremmeken an 't dikke van 't been [Klokman 3, 35].

SCHOOT

De schoot is 't baovenvlak van 't baovenbeen a'j zit.

01 SCHOOT: Acht || Wilp, Bat, Mar, Vre, Stlo, Ges, Ram.

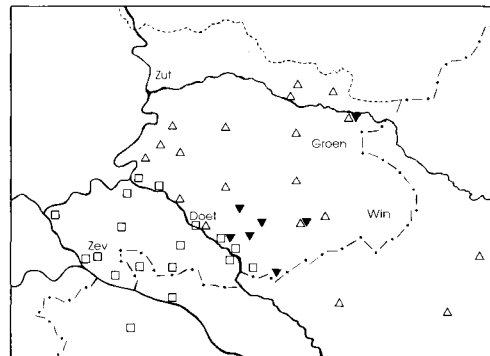
02 SLIPPE: Wich, Ruu, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 119], Win 1971 [Deunk 1, 213], Eib 1980 [Telge 1, 75], Lich 1991 [Telge 8, 109] || Hei, Raes, Boch.

03 SLIP: Voo, Ulf, Terb, Sil, Doet, Dre, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 134], Pan 1988 [Telge 7, 126] || Emm, Elt, Kle.

04 SLUPPE: Eib, Aal, Din, Vars, Terb, Sin, Wesd / Aal 1964 [Rots 1, 39].

05 GEMACH: Bel.

Hen: Tegeswoordeg wodt schoot ezeg, maor mien moeder had nog 'n slippe.

△ *slippe 02* □ *slip 03*
▼ *slippe 04*

De scheiding tussen slippe en slip löp —zoas te verwachten is— in de buurte van den Olden lesselt. Ten oosten van Doet kump de benaming sluppe veur.

- *Der bunt verschillen tussen vrouwleu 'n mansleu as 't geet um 'n kind bie zich te nemmen. Bienao aoveral in den Achterhook en Liemers nemt vrouwleu 'n kind op de schoot, slippe, slip of sluppe; bienao aoveral nemt mansleu 'n kind op 't (de) knee, knie, kni-j.*

Zel: De mansleu zet de kinder op de knie, die heb gien slippe.

Lar: "Kom maor bi-j mien op 't schoot", zegt de moder en de vader: "Kom maor bi-j mien op 't knee."

Ste: De kinderen zatten vroeger bi-j moeder op slippe en bi-j vader op 't knee. Tegensworeg praot de moeders meestal aover: op schoot nemmen.

Aal: Vrouwleu zeien vrogger: "Kom maor bi-j mi-j op de slippe (sluppe)", maor 't is now olderwets um dat te zeggen. Now zekt ze: schoot of —net as mansleu— : op 't knee.

Bel: De kleinen deut niks lever dan bi-j mi-j op de slippe zitten en maor spöllen "hop paardjen hop!".

Eib: Zatten wiej bie mien opa op 't knee, dan zong hee met ons:

Sjip, sjap, sjere,

Zo zit den here;

Zo zit den akkerman

Met zien kleine peerdeken der achteran;

Daor kump dat kleinen peerdeken an,

Kesjik, kesjak, kesjik, kesjak;

Maor ... daar kump den groten an:
Kaboems, kaboems, kaboems!
Intussen wippen hee ons dan umhoge.

Harv 1979: De kindere brachten ne zwarte poes veur Miene-meuje, zo as ze aer neunden. Dan had ze wat gezelschap. Miene-meuje legde 't jonge dier in de slippe [Reinders 1, 29].

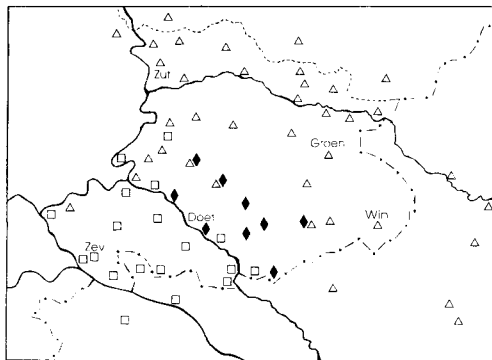
Gels 1928: leder hef 'n schaopskörken op de schoot [Krebbers in: Gids Folkl 1, 87].

KNEE

De knee zit tussen 't baoven- en 't onder-been.

- 01 KNEE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Zel, Hen, Ste, Tol, Lat / Aal 1964 [Rots 1, 23], Win 1971 [Deunk 1, 114], Eib 1980 [Telge 1, 41] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Boch.
- 02 KNEEJ: Does.
- 03 KNI-J: Gen, Voo, Meg, Sil, Wehl, Dre, Baa, Olb, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 69] || Emm, Elt, Kle.
- 04 KNIE: Aal, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 180].
- 05 KNIEJ: Doet.

Hen: 't Knie; ok heur i-j wel 's 't knee; meer-

△ knee 01-02 □ kni-j 03
◆ knie 04-05

Op de grenze van knee en kni-j ligt 'n tamelek groot antal plaatsen dee de standaard-Nederlandse benaming knie gebruikt.

voud: kniene, vake ok knene.

Aal: 't Knee of 't knie; met 'n lange ie as in 't woord bier.

Eef: Hee lei op de knene veur 't fenuus.

Ang: Hi-j viel van de fiets en kwam op zien kni-jes terecht.

Umg Doet 1816:

Ook knikten de knieën mie allebot,
Of mie de kolde in de benen schot [Staring 1, r. 46].

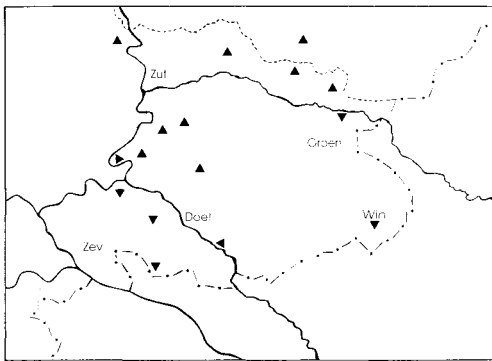
Gaa 1945: Den kleinen Hent, dee op de knieën in de beddestae is kommen zitten, vindt 't jammer dat de ruzie zo gauw uut was [Van Velzen 2, 7].

KNEEHOLTE

De holte achter an 't knee is de kneeholte.

- 01 KNEEHOLTE: Gor, Eef, Vor, Ruu, Lar, Bor, Haa, Groen, Lich, Aal, Sin, Zel, Hen, Tol, Lat || Bat.
- 02 KNI-JHOLTE: Gen, Voo, Meg, Dre, Baa, Olb, Zev, Did, Zed, Lob.
- 03 KNIEHOLTE: Din, Wesd, Zel, Kep, Hen.
- 04 KNEEHÖLTE: Nee, Rek, Bel, Aal, Bre || Ges.
- 05 KNIEHÖLTE: Vars.
- 06 HOLTE ACHTER 'T KNEE: Harf, Alm.
- 07 WAGE(N) (VAN 'T KNEE): Wich, Vor, Lar, Gels, Ste || Wilp.
- 08 WAGE(N) (VAN 'T BEEN): Hen || Mar.
- 09 WAAI VAN 'T BEEN: Wehl, Ang, Sto / Pan 1988 [Telge 7, 152].
- 10 WAA (VAN DE KNEE): Eib, Win / Win 1971 [Deunk 1, 271].
- 11 WAOJ VAN 'T BEEN: Olb.
- 12 WAAIER: Sil.
- 13 KNEEWAGE: Nee, Eib.
- 14 BUGE (VAN DE KNEE): Harf || Bat.
- 15 BUGE VAN 'T BEEN: Loch.
- 16 BEUGE VAN 'T BEEN: Gees.
- 17 KLIK VAN 'T BEEN: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 67].
- 18 KEEL: Terb.
- 19 KNEEKAMER: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 20 KNEEKOELE: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 21 KNEEWALE: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

Terb: De keel van de knie; de waai van de ellebaog.

- ▲ *wage(n)* 07-08; 13 ▼ *waa(i)* 09-10
 ► *woaj* 11 ◀ *waaier* 12

't Woord *wage(n)* is al 'n heel old woord. Dat 't an 't verdwienen is, köj neet allene opmaken uut 't feit dat 't zo verspreid veurkump, maor ok uut de varianten dee op-egeven bunt. Dooruut blik namelek dat 't oorspronkeleke woord neet meer zo good bekend is.

KUTE

De *kute* is 't vleis wat an de achterkante van 't onderbeen zit.

- 01 KUTE, KUUT: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 75], sHe 1901 [Telge 4, 100], sHe 1982 [Telge 3, 88], Vars 1985 [Telge 6, 201], Pan 1988 [Telge 7, 77].
 02 BRAU: / Acht 1882 [Telge 2, 18].
 03 DIKKE VAN 'T BEEN: / Win 1971 [Deunk 1, 41].

Lob: "He'j de *kute* al gesmeerd", zeie ze as gi-j ging daanse.

Eef: Hee hef *kuten* as bierfleskes.

Eib: Zee hef *kuten* an de bene as möllensteinene. [Win 1976 (Aessink 4, 60); kiek ok bie: *baovenbeen*, Bel].

Acht-Tw 1948: KNEEWALE "bovenste deel van de kuit in de kniebocht" [Wanink 1, 125].

Aal: In 't onderbeen zit de *schennepiepe* an de veurkante; an de achterkante zit 't *kutenbot*. [KUTENBOT].

Acht 1895: WEDEBUTJEN "Gallée geeft geen betekenis; waarschijnlijk is de betekenis: *kuitbeen*" [Telge 2, 149].

SCHENNE

't *Harde deel an de veurkante van 't onderbeen* heet de *schenne*.

- 01 SCHEN(NE): Acht, Liem / Wehl 1944 [Diesveld 1, 7], sHe 1982 [Telge 3, 128], Eib 1980 [Telge 1, 71], Lich 1991 [Telge 8, 103].
 02 SKENNE: Eib, Bel.
 03 SCHENNEPIEP(E): Gor, Alm, Aal, Din, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa / Eib 1980 [Telge 1, 71] || Wilp, Stlo, Ges, Hei, Raes.
 04 SCHENNEBEEN: Eib.
 05 SCHENBEEN: Bre.
 06 SCHEEN: Pan, Lob.

● De benaming *schenne* wodt vake gebruukt in verband met *schuppen*:

- 01 TEGEN DE SCHENNEN SCHUPPEN: Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Meg, Gen, Wesd, Wehl, Kep, Wesv, Did, Zed.
 02 TEGGEN DE SCHENNEN SCHUPPEN: Aal.
 03 VEUR DE SCHENNEN SCHUPPEN: Eib, Bel, Aal, Win, Meg, Vars, Wehl, Dre, Baa, Does, Zev.
 04 VUUR DE SCHENNEN SCHUPPEN: Gees, Nee, Rek.

Zev: Ze hadden 'm veur de *schenne* geschupt is 't zelfde as ze hadden 'm tege de *knäök* geschupt.

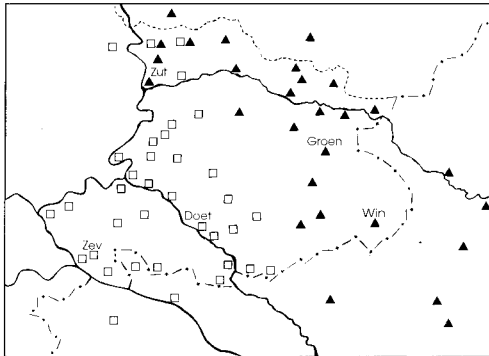
VOET

- 01 VOET: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 144], Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 121] || Wilp, Emm, Elt, Kle.
 02 VOOT: Gor, Harf, Eef, Zut, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / No Acht 1883 [Telge 4, 79] || Bat, Mar, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Boch.
 03 POOT: Eef.
 04 KNAOK: Lob, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 80].

Eef: 'n *Natte voet* is altied 'n *natte poot*.

Sto: Toe; traajt mien niet egaal op de *knäök*.

Lob: A'j met de *voete* geschupt wodt, zeggi-j: "Hou de *knäök* bi-j ow".

□ voet 01 ▲ voet 02

'n Dudeleke verdeling besteet ter tussen voet en voet: den Noordoostelegen Acht hef voet, de Liem en de streek ten noorden van den Olden lesselt kent voet, dat vake met 'n lange oe uut-esproken wodt, dus anders as in 't standaard-Nederlands.

Umg Zut 1859: Maria noe was dén, die den Heer ezalfd hef met zalve en zien vute af-edreugd hef met eur haren [v. Heeckeren 1, 11, 2].

Zut 1870: Maor de vader zei tegen zien deensknechs: "Geeft 'm schonen an de voten" [Nijman 1, 347].

Din 1870: Maor zien vader zae töt ziene knechs: "Doot 'm ne rink an de hand en schoene an de vute" [Van Dijk 1, 338].

Gels 1934: Den voet tebrokken [v.d. Lugt in: Gids Folk. 2, 48].

Bel: De onderkante van 'n voet neume wi-j de PLADDE. [Ok: / Lich 1991 [Telge 8, 91].

Kot 1911: Manus trok de klompe uut, zat de hakken der op en leet zich de pladdekers van de veute beschienen. Ziene zökke wazzen van blauwe wolle met witte tene -nooit anders- en dan dufteg bestopt met allerhande andere kleuren [Meinen 2b, 64].

Gor: ZWEETPATATTES "zweetvoeten".

Eib 1980: Op blote pladden leep e deur 't water hen; platjebarg "blootsvoets" [Telge 1, 63, 64]. [PLADDE; PLATJEBARG].

sHe 1982: De klungels "handen en voeten". "A'j de klungels maor warm holdt [Telge 3, 79].

• *Wat mo'j doon a'j de veute meu hebt:*

Aal: A'j de veute meu hebt, mo'j Suint-Jan-baezen aeten.

Kiek veur 'n ander middeltjen in: de Weerld-B 279.

Kot 1913:

Op de markt daor stonnen twee pladdekers,
Op dee pladdekers stonnen twee stäöken,
Op dee stäöken ston ne tonne,
Op dee tonne stonnen twee griepers,
Op dee griepers ston ne gaper,
Op den gaper stonnen twee kiekers,
En op de kiekers was 'n bos,
Daor lepen jonge hazen los;
't Was? 't Was 'n mense. De pladdekers
wazzen de veute, de stäöken de bene, de
tonne de romp, de griepers de arme met de
hande, de gaper de mond, de kiekers de
ogene, den bos de heure. "Maor de jonge
hazen", vroeg ik, "wat bunt dat, Moorman?".
"Dat mo'j ow moder maor is vraogen", zae
den kleermaker [Meinen 2a, 128].

PLARKEN

*Pladden bunt grote veute. Umdat ze haoste
altied in 't meervoud gebruikt wodt, wodt
dee vormen hier egeven.*

01 (GROTE) PLARKEN: Gor, Harf, Eef,
Nee, Eib, Meg, Sil, Hen, Zed.

02 (GROTE) PLADDEN: Gor, Eef, War, Vor,
Bor, Gees, Eib, Bel.

03 (HELE) PLARKERS: Alm, Gels, Voo,
Zed.

04 'PLADDEKERS: Ruu, Bre, Win.

05 (GROTE) PLARRE: Sto.

06 PLARREN: Gor.

07 (GROTE) PLARKPEUTE: Vars, Kep,
Hen, Bro.

08 PLADDEPEUTE: / Acht-Tw 1948 [Wa-
nink 1, 161].

09 SMAKSPEUTE: Aal, Win, Kep.

10 SMAKPEUTE: Ste, Tol II Bat.

11 SMAKPOTEN: Gor, Eef II Bat.

12 SMAKKEPEUTE: Rek.

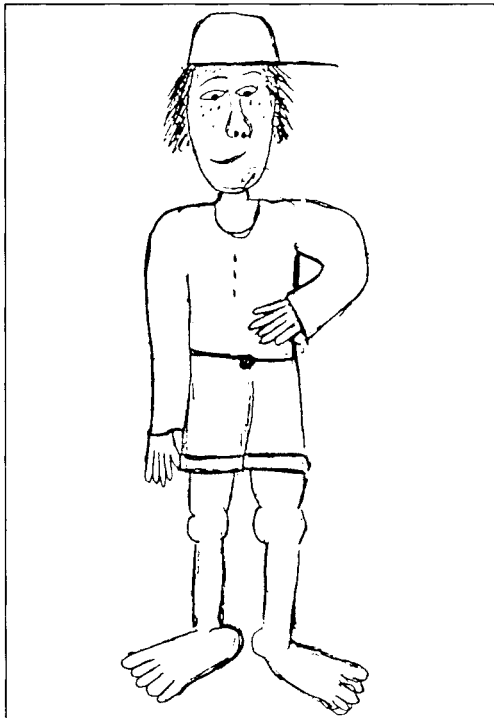
13 SMAKSVEUTE: Win / Win 1971 [Deunk
1, 216], Lich 1991 [Telge 8, 110].

14 (BESTE) SMAKKERS: Vor II Bat.

15 (GROTE) SMOKSEN: Wehl, Does.

16 SMOKSPEUTE: Vor.

- 17 KA'PLATSVEUTE: Ruu.
 18 GROTE PLAMATSE: / Pan 1988 [Telge 7, 106].
 19 PA'TIENESSEN: Aal.
 20 ZEESCHUTEN: Zut.
 21 SCHUTEN: Loch.
 22 SCHUITE: Sto.
 23 LUMMELS VAN PEUTE: Vor.

Hele plarkers

Win: "Hee kan met de veute good veulen dat de aerde rond is", zeg i-j van ene dén smakspeute hef.

Eef: Hee hef zukke grote plarken; met zien klompen kō'j met gemak den lessel aover varen.

Gels: Van ene dén hele plarkers hef, zeg i-j wal: "Hee hef nogal hele onderdanen"; de kloppe dee 'm past, neume wie wal: grote schepe. [ONDERDAAN; SCHIP].

Hen: A'j plarkpeute hebt, mo'j rien-aken dragen. [RIEN-AAK].

Vars: De kloppe of schoene van ene met grote plarkpeute nume wi-j: oceaanstomers. [OCEAANSTOMER].

PEERDEVOOT

'n Peerdevoot is 'n voot dee misvormd is.

- 01 PEERDEVOOT, PEERDEVOET: Acht, Liem || Wilp, Mar, Hei, Raes, Emm.
 02 PERDSVOET: Zev, Did || Kle.
 03 PAERDEVOET: Lob.
 04 PEERDEPOOT: Aal, Win, Meg, Kep, Hen, Ste, Tol.
 05 KLOMPVOOT, KLOMPVOET: Gor, Loch, Gees, Haa, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Sil, Wehl, Kep, Ste, Dui, Pan || Vre, Ges, Ram, Bork, Boch, Kle.
 06 SLIMMEN VOOT: Loch.
 || klompvoot: Elt.
 || stalknäk: Elt.

Ok op-egeven: HORRELVOET, HORRELVOOT.

ENKEL

't Gevrich tussen been en voet heet enkel.

- 01 ENKEL: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 32], Win 1971 [Deunk 1, 57] || Ges, Ram, Bork, Hei.
 02 INKEL: Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 57] || Emm, Elt, Kle.
 03 ENKELVRICH: Zev.
 || knökkel: Boch.

Bel: Den enkel is mi-j met schaatsen umme-zwikt en now is e op-elopen.

Alm: SCHITSEN is per ongeluk met de klompen tegen oew eigen enkel anschuppen.

HAKKE

't Achterste deel van den voet is de hakke.

- 01 HAK(KE): Acht, Liem / Acht ca 1830 [Telge 4, 5], No Acht 1883 [Telge 4, 67], Vars 1985 [Telge 6, 131] || Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Emm, Elt, Kle.

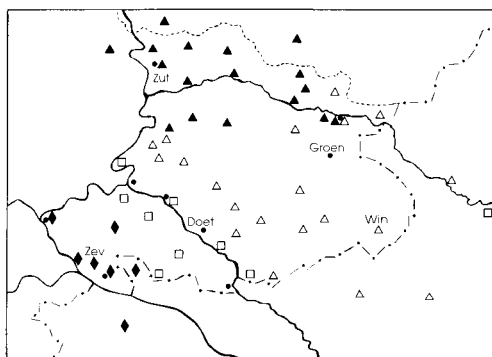
Bor: Vrogger bie 't macheern op schole mos ie altied eers de teen op de grond zetten; noe mo'j eers de hakke op de grond zetten.

VRI-JE

De baovenkante van 'n voot heet de vri-je.

- 01 VRI-JE: Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal,

- Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 145], Aal 1964 [Rots 1, 49], Win 1971 [Deunk 1, 270], Vars 1985 [Telge 6, 394], Lich 1991 [Telge 8, 139] || Stlo, Bork, Boch.
- 02 VRI-J: Voo, Sil, Wehl, Kep, Olb, Ang, Sto, Zed || Ges.
- 03 VRIEJE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Aal / Acht 1882 [Telge 2, 153], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207] || Wilp, Bat, Mar.
- 04 VREEF: Eef, Eib, Groen, Meg, Doet, Kep, Does, Wesv, Lob.
- 05 VREVE: Loch, Eib.
- 06 VREE: / Acht 1895 [Telge 2, 145].
- 07 VRICH(T): Wesv, Zev, Did, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 150] || Elt, Kle.
|| ris: Emm.

- △ vri-je 01 □ vri-j 02
 ▲ vrieje 03 ● vreef 04
 ◆ vrich 07

De verspreiding van vri-je en vrieje kump aovereën met spi-je en spieje. Maor umdat in de Liem naost vri-j, vrich veurkump is 't kaartbeeld door heel anders as op 't kaartjen van spi-je en spi-j. 't Veurkommen van de standaard-Nederlandse benaming vreef is vergeliëkbaar met heup.

Bel: De hoge klompe past mi-j neet; ik heb ne te hoge vri-je.

Lob: Met hoge klump aon köggi-j de vrich kapotlope.

Gees 1921: "Jungskén, wat schelt oe op de vrieje?". "Daor hef mie 'n pedde op emegen" [Heuvel 2, 13].

TEE

'n Vinger an den voet heet 'n tee

01 TEE: Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Zev / Acht ca 1830 [Telge 4, 10], Acht 1895 [Telge 2, 131], Win 1971 [Deunk 1, 236], Lich 1991 [Telge 8, 122], || Wilp, Bat, Boch, Elt.

02 TEEN: Gor, Harf, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Gen, Sil, Dre, Hen, Lat || Mar, Stlo, Ges, Boch.

03 TEEJ: Wehl, Olb, Ang, Wesv, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 147].

04 TENE: Eef.

05 TEEUW: Meg || Boch, Emm.

|| teeuwen: Rem, Bork, Hei.

|| teeuwe: Raes.

|| täöw: Kle.

Din 1927: "Da's ook 'n toeval", zei de vrouw, toe kreeg ze 'n zoerkoolsteen op de tene [J.W uut 't Goor in: Archief 1, 48].

Eib: Ne GROTEN TEEN wodt ok wal 's DOEMTEEN of DIKKEN TEEN eneumd.

Zel: Den GROTEN TEE heit ok wel den GROTEN TOON.

Ruu: Den GROTEN TEEN neume wie ok wal TONE. [Ok: Rek].

Loch: As den groten tee deur 'n gat in de kouse kump, zeg ie: "Tone hef uutgaonsdag".

Gees: 'n Lange grote teen is 'n JUBELTEEN.

HOOFDSTUK 9 VERWARKING VAN ETTEN EN DRINKEN

DEURSLOEKEN

A'j bevobbeld etten of drinken van de mond deur den hals weg warkt, sloek ie 't deur.

- 01 DEURSLOEKE(N): Acht, Liem.
02 DUURSLOEKEN: Gels, Nee, Rek.
03 DÄÖRSLOEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 214]
04 OPSLOEKEN: Eib, Bel, Meg / Eib 1980 [Telge 1, 60].
05 WEGSLOEKE(N): Eib, Bel, Sto.
06 DEURSLIKKE: Zed.

Bel: "Eers good kewwen en dan pas deursloeken", zae mien moder altied.

Aal: I-j mot flink kewwen en dan pas deursloeken; da's wat anders as häösteg deursloeken um genug te aeten te krieggen.

Vars: Den kleinen hef 'n knikker in-eslokken. [INSLOEKEN].

Acht 1882: WÖRGEN "met moeite doorslikken" [Telge 2, 153].

Acht-Tw 1948: Hee geet zo stapelrech of e nen stok eslokken hef [Wanink 1, 181]. [SLOEKEN].

BÖLKEN

As loch uut de mage deur de mond naor buten kump, bu'j an 't bōlken. Disse weurde wodt haoste nooit gebruikt as 't geet um 'n klein kind; dat löt aover 't algemeen 'n boertjen.

- 01 BÖLKEN: Gor, Alm, Vor, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Doet, Baa / Acht 1895 [Telge 2, 16], Aal 1964 [Rots 1, 3], Win 1971 [Deunk 1, 31], Eib 1980 [Telge 1, 12], Lich 1991 [Telge 8, 25].
02 OPBÖLKEN: Aal, Meg / Win 1971 [Deunk 1, 32] || Boch.
03 BULKE(N): Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Gees, Sin, Kep, Dre, Hen, Tol, Olb, Lat, Wesv, Zed || Bat.
04 OPBULKEN: Groen, Sil || Wilp.
05 OPBREKKEN: Harf, Wich, Vor, Ruu, Lar,

Zwi, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Lich, Vars, Wesd, Zel, Hen, Ste, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 156], Eib 1981 [Weeink 1, 87] || Bat, Mar.

- 06 OPBRAEKE(N): Voo, Wehl, Olb, Ang, Pan.
07 BOERE(N): Harf, Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib, Aasl, Din, Sin, Wesd, Doet, Wehl, Hen, Olb, Wesv, Pan.
08 OPBOEREN: Vor, Eib, Groen, Aal, Meg, Tol, Does || Bat.
09 'N BOER LAOTE(N): Eef, Loch, Hen, Does, Zev, Zed.
10 BÖKSE: Did, Zed, Sto, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 20], Pan 1988 [Telge 7, 21] || Emm, Elt, Kle.
11 OPBÖKSEN: Meg.
12 BUKSE: Pan.
13 BÄÖKERS LAOTEN: Tol.
14 LAS VAN DE WIND HEBBEN: Harf.

Ruu: Opbrekken en boeren is 't zelfde; alene is opbrekken 'n defteger woord. Nao Spa of Cola mo'j opbrekken; nao spruutjes mo'j bulken; da's slimmer as opbrekken of boeren.

Gees: Bulken is 'n minder woord as opbrekken of boeren.

Wehl: Van wien zeg gi-j: "Dat zoere grei brik mien op".

Bre: Bi-j ne baby is 't altied: "Hee mot nog 'n boertjen laoten"; 'k hebbe 't woord bōlken doorbi-j nog nooit eheurd.

Hen: Van 'n kleinen zeg i-j hier ok tegeswoordeg 'n boertjen laoten; vrogger was dat 'n BULKSKEN DOEN.

Lich: Den kleinen mot nog effen "bäök" zeggen.

Baa: De baby mot nog oprispen. Ik zegge nooit 'n boertjen laoten, want dat is 'n beledeging veur onze boerenstand.

Harf: Wiej mot den kleinen op 't ende hollen, want 't hef las van de wind.

Acht 1990: Now köj der wel weer ene drinken, want 't middenschot is now ebrokken "gezegd als iemand tijdens het drinken een boer laat" [Grabo 21-7]. [MIDDENSCHOT].

Tol: Ik wet nog goed dat 'n klasgenoot van

mien bi-j 'n taaloefening 'n keer invullen:
bulken van... wind; in plaatse van bulken
van... 't geld.

Acht 1895: BORK "oprisping" [Telge 2, 16].
Acht-Tw 1948: ZOERBRANEN "oprispen
uit de maag" [Wanink 1, 219].

KOEREN

*A'j last hebt van gerommel in den boek, dan
koer ie.*

- 01 KOERE(N): Doet, Hum / sHe 1982 [Telge
3, 82], Pan 1988 [Telge 7, 71].
02 KOERMELEN: / Vars 1985 [Telge 6, 206,
185].
03 KOERKEN: Wehl.
04 KOERKERI-J IEN DE BOEK HEMMEN:
Wehl.
05 GEKOERK IN DE PENS HEMME: sHe.
06 KOELKEN: Zed.
07 GEROMMEL IN DE BOEK HEBBEN: Din,
Ulf.
08 KÖLKEN: Terb.
09 KULKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
132], Win 1971 [Deunk 1, 125].
10 PLONDERI-JE *HEBBEN*: / Lich 1991
[Telge 8, 92].

Doet: Wat bu'j toch an 't koeren; he'j te vól
siepels gegetten; ow maag rommelt as 'n
onweer. [ROMMELEN].

Vars 1985: 'n Läöge mage kan koermelen
van läögeghed [Telge 6, 206].

Win 1976: He'j 'n keerlken in 'n boek? "te-
gen kinderen gezegd wanneer hun ingewan-
den rommelen" [Aessink 4, 39].

Eib veur 1973: Ruzelerieje in 'n boek; net
of der 'n schoer kump "gerommel in de buik
als voorbode van diarree" [H. Odink 3, 204].
[RUZELERIEJE].

'N SCHEET LAOTEN

*Veur de preciese benaming van 't zelfstan-
dege naamwoord bie 01 en 04, kiek bie de
volgende paragraaf: scheet.*

- 01 'N SCHEET / WIND / DREET LAOTEN:
Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Nee, Eib, Aal,
Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Sin, Sil,
Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen.
02 DE WIND LAOTEN GAON: Harf, Loch,
Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel,

Aal II Bat, Mar.

- 03 DE WIND LAOTEN LOPEN: / Acht-Tw
1954 [Wanink 2].
04 'N DREET LAOTEN GAON: Loch.
05 'N WIND/SCHEET LAOTEN GAON: Nee,
Aal, Zel.
06 'N SCHEET LAOTE VLIEGE: Zev.
07 DER ENE/ÉÉN LAOTEN *VLIEGEN*: Ruu,
Nee, Rek, Groen, Lich, Aal, Meg, Vars,
Wesv II Boch.
08 DER ENE LAOTEN STRIEKEN: Aal, Din,
Meg / Vars 1985 [Telge 6, 341] II Hei.
09 DER ENE LAOTEN WAEJEN: Aal.
10 DER ÉÉN AFLAOTE: /sHe 1982 [Telge
3, 5].
11 BLAOZEN: Bor, Tol.
12 VAN ZICH AF BLAOZEN: Eef.
13 TRÄÖTEREN: Vars.
14 TRÄÖTEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
197].
15 DE TRÄÖTER LOS HEMMEN: Meg.
16 PRUTKEN: Win.
17 PRUTSEN: Aal.
18 PROETEN : Loch.
19 OVVER DEN KÖTTEL HOOSTEN: Aal.
20 GASSEN: Tol.

- 21 MET 'T VLEISPESTOOL SCHIETE: / sHe
1982 [Telge 3, 165].
22 MET DE VLEISPASTOLLE/-PESTOLLE
SCHETEN: / Win 1976 [Aessink 4, 52],
Lich 1991 [Telge 8, 137].
23 MET DE VLEISPESTOLLE KNAPPEN: /
Win 1971 [Deunk 1, 265].

- 24 OTTERE: / Pan 1988 [Telge 7, 100].
25 ULKE: / Pan 1988 [Telge 7, 142].
26 DRIETEN: Din.
27 DRIETEREG WAEZEN: Vor.
28 SCHIJTEN: Ruu, Loch, Does, Zev.
29 SCHETEN: Wich, Lat.

Gees: A'j 'n wind hebt laoten gaon, zeg ie
wal 's: "Der veel mie 'n mop uut de trommel".

Meg: As ter één geweldeg stink, dan zeg
i-j: "Dén het zich in de darm gestaoken", of:
"hi-j het 'n hoesbuj van achter gehad".

Bre: As ter ene 'n wind löt, dan zegt ze:
"Baeter in de wiede wald as in 'n eng gat".
[Ok: / Win 1976 (Aessink 4, 48)].

Eib veur 1973: 'Amen', zae de köster en de
karke gonk oet; 'Floep', zae de blaoze en

de wind vlaog der oet' "spotrijmpje dat wel eens gebruikt wordt wanneer iemand een wind laat" [H. Odink 3, 15].

sHe 1982: Wie 't eerste ruuk, het de kont gebruik "gezegd als iemand een ander er van beschuldigt een wind te hebben gelaten" [Telge 3, 126].

Acht-Tw 1948: Wee 't 't eerste rök, 't zölven oet 't gat drök; dee 't eerste vernaemp, keump 't zölf oet 't haemp [Wanink 1, 98, 109].

Eib veur 1973: As 't water völt, brök 't ies "wanneer men urineert, komen de winden los. Als vergelijking met het kraken van het ijs, als het water er onder begint te zakken" [H. Odink 3, 253].

Bel: De kinder lig in bedde en moder spölt nog effen met ze. "As ik 'Rusland' zegge, dan mot jullie allemaole de kop onder de dekkens stekken en as 'k 'Holland' zegge, dan mo'j allemaole de kop der weer boven hemm". 't Geet ne helen zet good, dan zeg moder weer 'Rusland'. Allemaole de kop der weer onder, allene Teuntjen zien kop kump ter dereks weer onder vandan. Hee zeg: "Ik bunne lever in Holland, want in Rusland door stunk 't zo".

Lob: Aggi-j der één op de kousezök gelaote het, dan ruuk gi-j 'm, maor gi-j het 'm niet geheurd.

sHe 1982: 'n Wind op haozevuut aflaote "onhoorbaar een wind laten" [Telge 3, 60].

Win 1976: Daor genk 'n dingesken strieken, tussen twee hoge dieken; 't had gin haor of wolle, 't kon blaeren as ne bolle "een wind laten" [Aessink 4, 16].

- *Wat mo'j doon a'j völle scheten mot laoten:*

Aal: A'j last van winderegheid hebt, mo'j thee drinken van peppermuntblad; i-j könt 't blad ok kewwen, dat helpt ok.

SCHEET

Iedere kere dat ter (heurboor of ruukboor) loch uut de darmen deur den eers naor buten kump, praot ie aover 'n scheet.

01 SCHEET: Acht, Liem II Wilp, Bat.

02 SKEET: Bel, Lich.

03 WIND: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel,

Aal, Win, Din, Meg, Zel, Doet, Tol, Wesv, Sto II Bat, Mar.

04 DREET: Vor, Loch, Eib, Bel, Din II Boch.
05 PUUPKE: Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 111].

06 POETJE: Gees.

07 KNAPPERD: Lar.

08 STRIEKERD: Aal.

Gees: Poetje, met 'n lange oe as in 't woord boer.

Vor: 'n Gezegde aover 'n wind is: better in de wieje weerld as in 't nauw gat.

Eef: Tussen twee bargaen bromden 'n beer; 'k keek umme en zagge 'm neet meer; en toen leet e 'n poepscheet en dat hadn wiej neet van 'm edach.

Aal: Wee 't eerste vernemt, hef 't dichte bi-j 't hemd. Wee daorop antwoordt, breg de stank voort; Wee daorop wat zeg, hef 't ei eleg; Wee dat beweert, hef 'm der uut-opleerd. Rao, rao, wat is dat. Antw.: ne scheet.

Oib: 'n Verlichtenis in de darm mik de onderbokse warm.

Aal 1964: Ieder beuntjen göf 'n teuntjen "iedere boon verwekt een wind" [Rots 1, 57].

Gor: Trötters bunt kleine windjes achter mekare [TRÖTTER].

Win 1971: WINDSTAEKE "steek, veroorzaakt door 'wind' (opgesloten lucht of gasen) in de darmen" [Deunk 1, 279].

NAOR 'T HUUSKEN MOTTEN

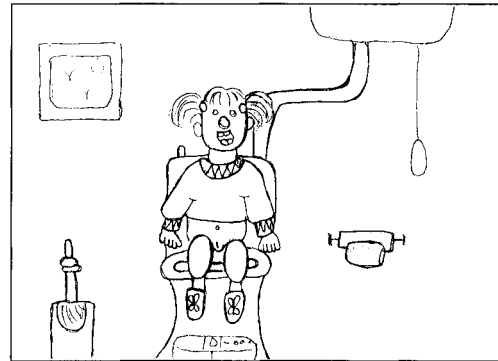
A'j in 't midden wilt laoten of ie mot poepen of pissen, kö'j allerlei benamingen gebruiken.

De eersten (01-22) holdt verband met de plaatse woor 't gebeurt. Veur de benamingen van dee plaatse kiek ok in: De mens en zien huus, blz. 26-28. Der bunt deftege en onbenullege uitdrukkingen; defteg bunt b.v.: 03-09. Onbenulleg bunt 10-19 en 24-26.

't Gebruuk van "effen", "efkes" kan angeven wat of ie gaot doon: "effen naor achteren motten", "efkes naor nummer honderd motten", bevobbeld kan der op wiezen da'j mot pissen.

01 NAOR 'T HUUSKE(N) MOTTEN: Acht, Liem / Lich 1991 [Telge 8, 52] II Ges, Boch, Emm.

- 02 NAOR DE PLEE *MOTTEN*: Acht, Liem.
 03 NAOR DE W.C. *MOTTEN*: Acht, Liem.
 04 NAOR NUMMER HONDERD *MOTTEN*:
 Acht, Liem.
 05 NAOR ACHTERE(N) *MOTTEN*: Acht,
 Liem / Eib 1980 [Telge 1, 1].
 06 NAOR 'T KLEIN(ST)E KAEMERKE(N)
 MOTTE(N): Rek, Groen, Zed.
 07 NAOR 'T KLEIN(ST)E KAMERTJE MOT-
 TE(N): Sin, Dui.
 08 NAOR DE BESTE KAMER *MOTTEN*:
 Bel, Aal.
 09 NAOR 'T KANTOOR *MOTTEN*: Gor.
 10 NAOR 'T SCHIJTHUUS MOTTE(N):
 Loch, Bre, Meg, Sin, Hen, Baa, Tol, Ang,
 Wesv, Dui, Zev.
 11 NAOR 'T SKIJTHOES *MOTTEN*: Bel,
 12 NAOR 'T DRIETHUUS MOTTE(N): Loch,
 Bre, Sin, Hen, Tol, Dui.
 13 NAOR DE POEPDEUZE *MOTTEN*: Ruu,
 Bel, Groen.
 14 NAOR DE KAKDEUZE *MOTTEN*: Vor,
 Ruu.
 15 NAOR DE DEUZE *MOTTEN*: Wehl, Tol.
 16 NAOR DE KAKTONNE *MOTTEN*: Groen.
 17 NAOR DE TONNE *MOTTEN*: Gor, Alm,
 Bor.
 18 NAOR DE *DAELE* *MOTTEN*: Ruu, Loch,
 Gels, Aal, Hen, Tol.
 19 NAOR DEN HOEK *MOTTEN*: Voo.
 20 NAOR TANTE BETJE(N) MOTTE(N):
 Bor, Bel, Aal, Dre, Hen, Tol, Zed.
 21 NAOR JAN *MOTTEN*: Voo.
 22 NAOR 'N ZEKERE PLAATSE *MOTTEN*:
 Aal, Gen, Wehl.
 23 HEN TONNEN *MOTTEN*: Gees.
 24 *UUT* DE BOKS(E) MOTTE(N): Alm, Eef,
 Wich, Vor, Ruu, Zwi, Gees, Gels, Eib,
 Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Vars,
 Sin, Sil, Doet, Wehl, Kep, Ang, Zev / Vars
 1985 [Telge 6, 63] / Geld Eil 2e h 19e e
 [Telge 4, 116], Acht-Tw 1948 [Wa- nink
 1, 78], Vars 1985 [Telge 6, 100] || Hei.
 25 *UUT* DE BROEK MOTTE: Wesv.
 26 DE BOKSE *MOTTEN* AFBINDEN: Sin.
 27 MIEN EIGEN WERK GON DOEN: Lob.
 28 NEUDEG *MOTTEN*: Vor, Ruu, Loch, Lar,
 Bor, Groen || Bat.
 29 NODIG MOTTE: Did.
 30 MOTTE(N): Aal, Did.
 || tot 't huusken gaon: Raes.
 Ok op-egeven: NAOR 'T TOILET *MOTTEN*.

Aal: "k Mot efkes naor achteren", zeg i-j, ok as de W.C. veur in 't huus is.

Kep: Vrogger vroegen ze: "Ik mot effen naor achteren; woor mo'k dan waezen?". [Ok: Gor, Gees].

Wesd: A'j naor de plee mot, köj vragen: "Woor kan'k hier terechte?".

Vor: Vrogger wier der dan evraagd: "Köj mien wiezen waor 't huusken is?".

Bel: Vrogger vrogen wi-j: "Mag ik efkes naor 't huusken?"; plee wodn ok wal ezeg. In skole mossen wi-j altied zeggen: "Mag ik efkes naor de beste kamer gaon?".

Zut: Wäör is de W.C.? Vrogger zei ie: "Wäör is de plee?".

Win 1971: Ik hebbe effen wat neugers te done "met de speciale betekenis: naar de W.C. moeten" [Deunk 1, 147].

Win 1971: RÖSTEKAKKE "iemand die erg lang op de W.C. blijft" [Deunk 1, 197].

PISSEN

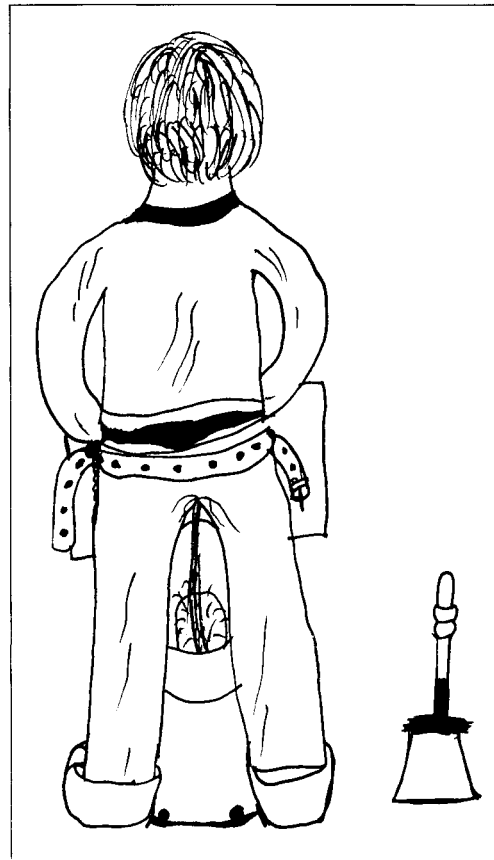
Veur pissen bunt nog al wat benamingen.

Pissen zelf is 't gewoonste woord; zeiken (03) en miegen (04) bunt de onverschillege weurde. De omschrijvingen 10-15 wodt meestpart deur mansleu onder mekare gebruikt. Bie de benamingen 26-28 geet 't um grote hoeveelheden. De omschrijvingen 29-37 könt allene maor deur de mansleu gebruikt wodn; ok 38-43 zölt in den regel allene deur mansleu ezegd wodn; ze sluit an bie de gewoonte um zo maor argens te gaon pissen. De uitdrukkingen onder 44-46 wodt allene maor deur vrouwleu gebruikt.

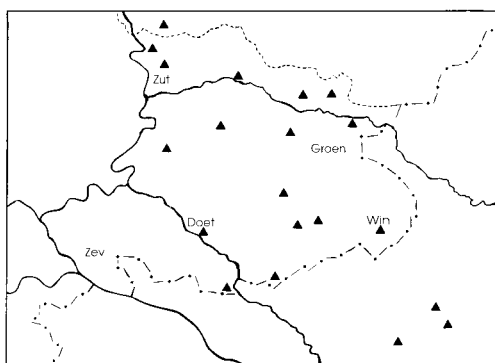
01 PISSE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 98] || Wilp, Bat, Mar, Bork, Hei, Raes, Eit, Kle.

02 PIESE(N): Zut, Does, Wesv, Sto, Pan.

- 03 ZEIKEN: Gor, Eef, Wich, Vor, Loch, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Doet, Hen, Ste, Tol, Ang, Lat, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / Vars 1882 [Telge 4, 56], sHe 1982 [Telge 3, 177] || Wilp.
- 04 MIEGEN: Gor, Eef, Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Doet, Tol / Acht 1882 [Telge 2, 86], Lar 1924 [Langeler 1, 146], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 143], Eib 1980 [Telge 1, 52], Pan 1988 [Telge 7, 88] || Bat, Bork, Hei, Raes.
- 05 PLASSE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Eib, Aal, Meg, Sin, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Bro, Baa, Tol, Olb, Ang, Zev, Sto, Lob || Wilp.
- 06 'N PLAS (DOEN): Gor, Harf, Alm, Haa, Eib, Bel, Din, Sin, Wesd, Wehl, Dre, Hen, Bro, Tol, Does, Ang, Wesv, Sto / Pan 1988 [Telge 7, 106] || Bat.
- 07 WATEREN: Eef, Loch, Lar, Eib, Aal, Meg, Bro, Tol, Olb.
- 08 'T WATER KWIET MOTTEN: Gor, Eef, Vor, Loch, Lar, Gels, Nee, Rek, Gen.
- 09 'T WATER LAOTEN LOPEN: Ste.
- 10 DE EERPELS AFGIETEN: Eef, Zut, Vor, Loch, Meg, Wesd, Doet, Hen, Bro, sHe, Zed, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 153]
- 11 DE EERPELE AFGETEN: Rek, Lich.
- 12 DE ERRAPPELS AFGIETE: / Pan 1988 [Telge 7, 35].
- 13 DE JAPPELS AFGIETEN: Alm, Dre.
- 14 DE PIEPES AF GON GIETE: Lob.
- 15 DE BONEN AFGETEN: Meg.
- 16 'N KLEINE BOODSCHAP DOEN: Gor, Eef, Din, Voo, Tol, Wesv.
- 17 'N KLEINTJE DOEN: Wesv.
- 18 DOEN WAT DE KIEPE NIET KUNNE: Wesv, Lob.
- 19 IETS DOEN WAT DE KIP NIET KAN: Wich, Kep.
- 20 IETS DOON WAT DE KIPPE NIET KAN: Eef.
- 21 PINKELLEN: Aal, Din, Doet.
- 22 PIENKELE: Lob.
- 23 STRIEPKEN: Gees, Eib.
- 24 STRÄÖLEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 192]
- 25 STRULLEN: / No Acht 1839 [Telge 4, 33], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 192].
- 26 SASSE(N): Groen, Doet, Zev, Lob.
- 27 STROEZE(N): Sin, Wesv, Groes, Did, Sto / Pan 1988 [Telge 7, 136].
- 28 STROETSE: / sHe 1982 [Telge 3, 145].
- 29 DE KLEINE JONG(E) 'N HAND GEVEN: Zut, Loch, Gels, Doet, Wehl, Kep.
- 30 MIEN BREUR DE HAND GEVEN: Rek.
- 31 MIEN ZWAOGER DE HAND GEVEN: Alm.
- 32 MIEN KAMMERAOD 'N HAND GEVEN: Sin.
- 33 HERMAN 'N HAND GEVE: Zed.
- 34 KIEKE OF IK NOG 'N JUNGSKE BUN: Zed.
- 35 KIEKEN OF IK NOG 'N KEERLTJE BIN: Gor.
- 36 VULEN OF IK NOG 'N JUNGSKE BUN: Baa.
- 37 DE KLEINE JONGE UUTLAOTEN: Baa.
- 38 DE STAT OETVRINGEN: Rek.
- 39 EFFEN ACHTER DE BEESTE MOTTEN: Ruu.

- 40 EFFEN NAOR BUTEN MOTTEN: Ruu, Vars, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 100].
 41 DE SIKKE VERZETTEN: Gor II Bat.
 42 DE SIK VERTEUREN: Rek.
 43 DE BOK VERTUREN: Eef.
 44 'N ULK UUT DE STAPPE LAOTEN: / Vars 1985 [Telge 6, 359].
- 45 OP DE HOEKE GAON: Alm (vrogger) / Vars 1985 [Telge 6, 145].
 46 HOEKE-DALE GAON: Bre, Win / Lich 1991 [Telge 8, 52].
 47 HOEKE: / Vars 1985 [Telge 6, 146].

▲ miegen 04

Miegen is weer zon woord wat verspreid in den Acht op-egeven is. 't Is 'n heel old woord wat —ondanks dat 't in den Acht zelf as “onbenulleg plat” bekend steet— zich toch good kan handhaven.

Gees: “k Mot aemm hen pissen”, is netter as: “k mot aemm hen zeiken”; miegen is weer wat netter as zeiken. [Ok: Win].

Aal: Pissen is 't gewone woord; miegen en zeiken bunt grof.

Ruu: Miegen is onverschilleg plat.

Lich: De mansleu gingen miegen; de vrouwleu pissen.

Kep: Vrogger hadn de kinder 't zo gauw at ze praoten konnen aover pissen; dat wier eur ok niet anders eleerd.

Vor: Zeiken zeg i-j veural van beeste, maor ok wel van de leu; 't is dan wel onverschilleg plat.

Gor: Plassen wodt noe as iets netter aneveuld; ik geleuve nit dat olders noe nog aover pissen praot; vrogger was dat heel gewoon.

Wehl: In disse tied gaon wi-j 'n plas doen; vrogger gingen wi-j effen pissen.

Hen: Tegeswoordeg wodt in gezelschap vake de uitdrukking 'n plas doen gebruikt, maor i-j heurt ok nog vake 't woord pissen. 'n Wat rowwere uitdrukking is zeiken. Vrouwleu zeien vrogger b.v. op visite: “Ik mot eers naor de plee”. Mansleu zeien dan: “Ik mot effen naor de daele”, of: “Ik mot effen naor buten”.

Bre: As ter gin plee was, dan mossen de vrouwleu hoeke-dale; b.v. onderweg nao de kerke. De vrouwenbokse was door wel op berekkend.

Dui: Zeike as 'n reiger.

Win 1971: 't Kind dae ne grote bane in de kökkene “het kind deed een plas in de keuken” [Deunk 1, 13]. [‘N GROTE BANE DOON].

Vars 1985: Ze kwammen uut de zeilkore en wollen veur 't huus an ingaon: zo heuren dat; maor tante Siene en tante Drikke gingen effen op de hoeke veurdat ze nao binnen gingen [Telge 6, 146].

Eib veur 1973: Hanne met de wanne kwam van baoven, meeg in 't veur dat de vonken staoven “spotrijm op de naam Hanne” [H. Odink 3, 87].

Bor: 's Aovends veur 't naor bedde gaon, wodn de kleine vrogger met 't kuntjen baoven 't (lösse) vuur ehollen. Deur de warmte ging 't kind dan vanzelf pissen; dat neumen ze den kleine afhollen. Noe nog zegt kindere wel as ze der ene neet bie wilt hebben: “Gao toch nao oe moo en pis de kachel uut”.

Vars 1985: Kindere zit niet met vuur te paogelen, want dan pis i-j vannach in bedde [Telge 6, 258].

sHe 1982: As 't water vilt, brik 't ies “gezegd als men tijdens het plassen een wind laat” [Telge 3, 69].

Eib voor 1973: Alle bate helpt, zae de mugge en too meeg ze in den Rien [H. Odink 3, 21].

Bel: Nao de opperaotsie kon opa weer 'n gat in de grond pissen, zó good had 't ehollen.

Zed: At de schutteri-j trik en ze hemme mooi gepruufd, motte ze doornao efkes tege de bukeheg staon pisse. At ze dan heel neudeg motte, zegge ze: “'t Water steet mien baove de kni-je”.

Gor: "Dén hef 'n water- en windmölle op ene mechine", zeg ie van ene dén völle scheten löt onder 't pissen.

sHe 1982: BEZEIKEN "door plassen bevullen" [Telge 3, 15; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 24)].

Wesd: 'n GRESMIEGER is 'n vrouw die op 't land pist; dat kon vrogger deurdat ter 'n los kruus in de onderbokse zat.

Eib 1981: MIEGETÖNNES "bedplasser" [Weeink 1, 86].

PISSE

Net as pissen is pis(se) 't normale woord; maor water is dat ok. Onverschillege weurde bunt weer zeik(e) en mieg(e). 'n Paar weurde hebt de betekenis "pisse dee in ene kere epist wordt" (08-09, 12-13).

01 PISSE: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Wesd, Zel, Hen, Baa, Tol, II Mar, Ges, Boch.

02 PIS: Voo, Sil, Doet, Kep, Dre, Does, Lat, Wesv, Did, Sto, Pan, Lob.

03 PIES: Ang, Sto, Lob.

04 WATER: Harf, Alm, Eef, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Gen, Vars, Wesd, Zel, Hen, Tol, Olb, Ang, Zed, Sto II Bat, Ges, Bork, Hei, Boch.

05 WAOTER: Pan.

06 ZEIK: Wich, Voo, Doet, Lat, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 177].

07 ZEIKE: Loch, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre / Lich 1991 [Telge 8, 148].

08 ZEIKERD: Zed.

09 ZEIKSEL / Pan 1988 [Telge 7, 157].

10 MIEGE: Loch, Eib, Bel, Lich, Bre II Bat.

11 MIEG: Pan.

12 MIEGSEL: Bor, Gels.

13 PLAS: Haa, Sin, Doet, Wehl, Tol, Olb, Ang, Lat, Pan.

14 URINE: Hen, Tol.

Wich: Vrogger zeien ze zeik; noe pisse.

Aal: Zeike is grof, maor wodt vake gebroekt deur mansleu onder mekare; naor den dokter gao'j met 't water.

Zel: Hee mot 't water naor den dokter brengen.

Bor: Ton 'n man, dén 'n pispot in de winkel

wilde kopen, evraogd wodn hoo groot dén pot mos waenn, zae e: "Der mot zon miegsel of vere, vieve in können".

Gels: Der kwam is 'n vrouwe bie P. in Borklo in de winkel, dee 'n pispot hemm mos, woor makkelek 'twee miegsels' in mossen können; nen groten dus.

Zed: 'n Vrouw ging naor de winkel en wol 'n pispot kope. De winkelier vrug: "Hoe groot mot e zun?". Zeg dat mins: "Veur twee keer zeikerds".

Lar 1838: Smos kweem 'n Duutse bidde-vrouwe altemets hier schobben of 'n brugge (= botterham) verzeuken. En die wis veur alles te meisteren. Ze kon mie in de bek of uut 't water kieken, wat mie schelde en ze langde mie dan uut 'n körfken veur 'n wissewassie geld wat kruden die'k op foezel mos laoten trekken [GV-alm 182].

POEPEN

Poepen is algemeen 't gewone woord; drien (02) en schijten (03-05) bunt volgens de metworkers platte weurde, net zo as kakken (06). Netjes bunt veural 07-10 en 12, maor de omschrijvingen woorin dieren 'n rolle spölt 13-27 wodt vake deur de mansleu onder mekare gebruikt; ok de benamingen 28-45 zult trouwens neet gauw deur vrouwleu gebruikt wodn.

01 POEPE(N): Acht, Liem / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89] II Wilp, Bat, Mar, Kle.

02 DRIETE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 28], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89] Aal 1964 [Rots 1, 7], Win 1971 [Deunk 1, 203], Pan 1988 [Telge 7, 31], Lich 1991 [Telge 8, 33] II Ges, Bork, Hei, Raes, Emm.

03 SCHIJTE(N): Acht, Liem / Win 1971 [Deunk 1, 203].

04 SKIJTEN: Bel.

05 SCHIETE(N): Pan / Acht 1895 [Telge 2, 113], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89], Win 1971 [Deunk 1, 203] II Hei.

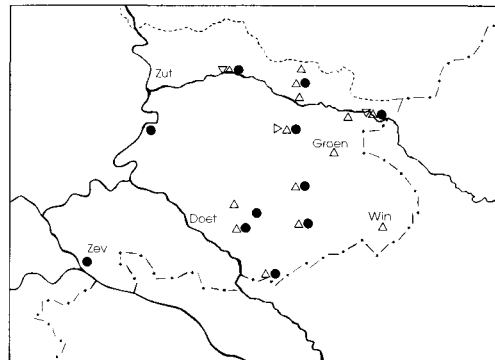
06 KAKKE(N): Vor, Aal, Bre, Din, Voo, Doet, Kep, Bro, Wesv, Lob II Ges, Boch.

07 DRUKKEN: Aal, Meg, Tol.

08 'N/NE HOOP DOEN: Gor, Vor, Haa, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol II Wilp, Bat.

09 'N GROTE BOODSCHAP DOEN: Gor, Eef, Eib, Din, Voo, Doet II Bat.

- 10 'N GROTE DOEN: Wesv.
 11 'N DROL DOEN: Ste.
 12 BAH DOEN: Win.
 13 DEN BROENEN IN DE WEI *DOEN*:
 Loch, Rek, Bel, Lich, Aal, Din.
 14 DE BRUNE NOR DE WEI BRENGE: Pan
 / Pan 1988 [Telge 7, 24].
 15 DEN BROENEN OETLAOTEN / UUT-
 LAOTEN: Rek, Aal.
 16 DEN BRUNEN UUTLAOTEN: Bro.
 17 DEN BROENEN LÖSLAOTEN: Gees.
 18 DEN BROENEN LOSLAOTEN: Sin.
 19 DEN BROENEN OP STAL ZETTEN: Vars
 / Vars 1985 [Telge 6, 71].
 20 'N ULK UUT DE STAPPE LAOTEN: Aal,
 Win, Din, Sin.
 21 'N/NE ULK OET DE KNIEPE DOON:
 Gees, Gels, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich.
 22 'N/NE ULK VAN DE STAPPE DOON:
 Loch, Gees, Eib, Bel / Bor 1939 [Vr A'-
 dam 7, 1].
 23 'N ULK UUT DE KLEMME LAOTEN: Wesd.
 24 DEN ULK KIETELN: / Bor 1939 [Vr
 A'dam 7, 1], Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
 199].
 25 NE HAZE OET DE STRIK HALN: Rek.
 26 'N HAZE UUT DE STRIK DOON: Loch.
 27 'N WEULE OET DE KNIEPE DOON: Bel.
 28 'N STUK UUT DE KONT DRUKKE: sHe.
 29 'N STUK OET DE RUGGE NEMMEN:
 Nee.
 30 'N STUKKE OET DE RUGGE DRUKKEN:
 Bel.
 31 'N STUK UUT DE RUGGE SCHOEVN:
 Hen.
 32 'N STUK OET DE RUGGE LAOTN VAL-
 LEN: Gees.
 33 'N SPLINTER UUT DE RUGGE TREK-
 KEN: Lich.
 34 DE RUGGE VERLENGEN: Tol.
 35 'T RUGGEMARG VERLENGEN: Vor.
 36 'T RUGGEMARG UUTSNOEVN: Voo.
 37 'N DRÖLLEKEN DRAEJEN: Eef.
 38 'N BOLUS BAKKEN: Eef, Bor.
 39 NE SIGARE MAKEN: Rek.
 40 'N SIGAAR WEGBRENGEN: Meg.
 41 GON 'OPPERE: Lob.
 42 'N OPPER DRAEJE: Zev.
 43 'N OPPER SCHIJTE: Wesv.
 44 'N OPPER WEGBRENGE: / Pan 1988
 [Telge 7, 99].
 45 KÖTTELEN: Vor.
 46 'N HOEKE-DALE MAKEN: Win.

● broene 13-19 △ ulk 20-24
 ▽ haze 25-26 ▷ weule 27

Utdrukkingen dee verband legt tussen poepen en 'n dier (peerd, ulk, haze, weule) de vrieheid geven, bunt veural in 't oosten van den Acht op-egeven. Toch is an te nemmen dat ze ok in andere plaatsen wel in gebruik bunt.

Hen: Tegeswoordeg vake in gezelschap: 'n hoop doen, maor ok (nog) wel völle: poepen. Wodt 't iets rowwer dan heit 't schijten en nog onverschilleger is drietn.

Win: I-j praot onder mekare van poepen; schijten en drietn bunt rowwere weurde. Kindere zegt vake: "k Mot ne hoop doon", of: "k Mot bah doon".

Eef: Bie de dokter he'j 't aover STOELGANG of STOOLGANK of ONTLASTING; neet aover drietn en schijten. 'n Utdrukking is: "Dee keerl kon toch schijten; de baajem uut de konte". En a'j 's marns nao de WC mot, zeg ie wel: "k Mot 't nachlogies wegbrengen".

Meg: A'j 's margens mot schijten, zeg i-j: "k Mot 't margengebde doon".

Vor: Veural as 't wat lik op harde knikkers, praot i-j van kötteln.

Kep: 't Gezondste is da'j de poeperd en de roeperd los holt; da'j dus iedere dag poept en et.

Voo: A'j goed aet, ku'j margen plodden kakken; goed kan ook "stof" beteikenen.

Bre: Jongespraot: "lk mot argens hen; a'j 't raodt, krie'j de helfte met". [Ok: Gees].

Aal: A'j naor 't huusken mot, zeg i-j wal 's: "Uut Darmstad kump bericht dat de knakworsten onderweg bunt".

Doet: As ter één 'n scheet löt, dén stinkt, dan wödt ter wel gezegd: "Gao oe toch is hen afmesten". [HEN AFMESTEN GAON].

Eib voor 1973: Der is gin könneginne zo rieke, of ze is as ne koo gelieke "net als elke koe moet ook een koningin haar behoefte doen" [H. Odink 3, 132].

Eib voor 1973: Nem 't gat in 'n arm en loop wa'j könt "spottende uitdrukking, gezegd tegen iemand die hoog nodig naar de wc moet" [H. Odink 3, 72].

Gor 1939: 'n Ulk evangen hebben "zijn behoefte gedaan hebben" [Vr A'dam 7, 1].

Eib 1980: 'n Lös lief hemm "een goede stoelgang hebben" [Telge 1, 48].

Lich 1991: 'n Boeskooblade met roepen, door kö'j zo good van poepen [Telge 8, 23].

Voo: Hie het 't hemd belitterd: hie het 'n hoop in de boks gedaon. [BELITTEREN].

Sto 1982: De boks vol hemme "in de broek gedaan hebben" [Telge 3, 20].

Aal 1966: Hee bedee zich; hee hef zich bedaone "hij deed het in de broek" [Rots 2, 30]. [ZICH BEDOON; ok: Eib 1980 (Telge 1, 7)].

sHe 1982: Hi-j bedeej zich van engs "hij deed het van angst in zijn broek" [Telge 3, 41]. [ZICH BEDOEN; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 37)].

sHe 1982: STRONTMAJOOR "iemand die in de broek gedaan heeft" [Telge 3, 145].

HOOP

Tussen de benamingen veur 't resultaat van poepen, zit verschil. De eerste elf benamingen hebt betrekking op wat in ene kere edone is, de benamingen 12-18 bunt zogenaamde stofnamen en bunt doorumme onbepaald. 'n Combinatie van hoop met 'n stofname is meugelek: 'n hoop stront, 'n hoop poep.

- 01 HOOP: Acht, Liem || Bat, Ges, Elt, Kle.
- 02 DRIETHOOP: Nee, Bre, Din, Vars / sHe 1982 [Telge 3, 35] || Ges, Raes, Boch.
- 03 SCHIJTHOOP: Bre, Zev.
- 04 STRONTHOOP: Bre.
- 05 POEPHOOP: Bel.
- 06 DREET: Nee, Rek, Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89]
- 07 OPPER: Harf, Lich, Kep, Wesv, Did, Pan.

08 HOEKE-DAALS-NUST: Aal, Win / No Acht 1883 [Telge 4, 67], Win 1971 [Deunk 1, 94], Lich 1991 [Telge 8, 52].

09 HOEKE-DALE-NUS: Bor, Eib / Eib 1980 [Telge 1, 33].

10 BOLUS: Eef, Loch.

11 TAORN: Win.

12 STRONT: Vor, Gees, Bel, Din, Meg, Ulf, Doet, Hen, Baa, Tol, Does, Zev, Lob.

13 POEP: Gor, Bor, Gels, Aal, Voo, Wesd, Zel, Doet || Kle.

14 POEPE: Harf, Vor, Lar, Hen || Mar.

16 DRIETE: Loch, Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89].

17 DRIET: Pan / sHe 1982 [Telge 3, 35].

18 SKIJTE: Bel.

|| kakke: Ges.

Pan: 'n Opper is 'n grote hoop.

Win: A'j naor 't huusken ewest bunt, he'j der ne taorn neer-ezat.

Bel: Mest was betuun; daorumme zaeden ze: "Met elken dreet bu'w bli-j. Daor kö'w umsgelieks nog wal 'n keultjen op verbouwen [t' Huus 28].

Win 1971: AFGANK "ontlasting" [Deunk 1, 2; ok: / Eib 1980 (Telge 1, 1); AFGANG: / Pan 1988 (Telge 7, 10); OFGANK: / Eib 1980 (Telge 1, 58); OFGAANK: Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 153)].

Lar 1838: De wierzemoer mos mie ok zo'n lank dink veur 't lief zetten veur den afgank [GV-alm 181].

Lich 1991: 'n Schoer in de bokse "een hoop in de broek" [Telge 8, 104].

DROL

'n (Rond) stuk as resultaat van poepen heet 'n drol.

01 DROL: Bor, Nee, Eib, Aal, Win, Voo, Doet, Kep, Hen, Olb, Does, Ang, Lat, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 28] || Bat.

02 DROLLE: Gor, Eef, Tol.

03 KÖTTEL: Eef, Vor, Loch, Nee, Eib, Aal, Vars, Wesd, Zel, Tol, Did / Acht 1895 [Telge 2, 72], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 129], Eib 1980 [Telge 1, 43], sHe 1982 [Telge 3, 85], Vars 1985 [Telge 6, 193], Lich 1991 [Telge 8, 67].

Did: Vet aeten is goed veur de glans op de köttel.

AOVERGEVEN

Veur aovergeven bunt vier woordtypen völle op-egeven: aovergeven/aovergaeve/ overgeven, braken, kotsen en spi-jen. De typen aovergeven (01-04) en braken (10-12) wodt eveuld as nette weurde; kotsen en spi-jen bunt -net zo as 15-18- platte benamingen.

- 01 AOVERGEVE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Din, Gen, Meg, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Pan, Lob II Wilp, Bat, Haak, Kle.
- 02 OOVERGEVVEN: Bel, Aal, Bre, Win.
- 03 AOVERGAEVE: Wesv, Sto.
- 04 ÄÖVERGAEVE: sHe.
- 05 OPGEVEN: Loch.
- 06 KOTSE(N): Eef, Wich, Vor, Loch, Gels, Eib, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sion, Sil, Wesd, Wehl, Kep, Hen, Ste, Tol, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 192], Pan 1988 [Telge 7, 73] II Bat, Stlo, Ges, Hei, Boch, Emm, Elt.
- 07 SPI-JE(N): Lar, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Zel, Wehl, Hum, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Zev, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 120], Win 1971 [Deunk 1, 223], Aal 1966 [Rots 2, 15], Eib 1980 [telge 1, 78], sHe 1982 [Telge 3, 139], Pan 1988 [Telge 7, 131], Lich 1991 [Telge 8, 114].
- 08 ZICH SPI-JEN: / Vars 1985 [Telge 6, 326].
- 09 SPIEJEN: Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Aal II Wilp, Bat, Mar.
- 10 BRAKE(N): Gor, Wich, Vor, Loch, Eib, Sil, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Ang, Lat, Lob II Wilp, Bat, Stlo, Kle.
- 11 (ZICH) BRAEKE(N): Eib, Aal, Bre, Din, Gen, Meg, sHe, Sto, Pan / Aal 1964 [Rots 1, 2], sHe 1982 [Telge 3, 23] II Ges, Bork.
- 12 BREKKEN: Wesd.
- 13 ZICH BREKKEN: / Vars 1985 [Telge 6, 71].
- 14 NAOMAETE(N): Eef, Eib, Aal, Olb, Zed II Ges.

- 15 NAOMETTEN: Bel, Vars, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 236].
- 16 AOVER DE TONG POEPEN: Doet.
- 17 AOVER DE NEK GAON: Sto.
- 18 KRUKHALZEN: Doet, Wehl.
- 19 KROKHALZEN: Wehl / Vars 1985 [Telge 6, 198].
- 20 KOKHALZEN: Doet.
- 21 KLOKHALZEN: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 22 GOBBELEN: / Acht 1895 [Telge 2, 43].
- 23 WÖRGEN: / Acht 1882 [Telge 2, 153].
II öwwergeven: Stlo, Ges.

Hen: Vrogger zeien ze spi-jen; tegeswoordeg aovergeven of braken. Bi-j ons wier der wel ezegd: "Hie mos van Baok en Pinksteren".

Lab: Brake en aovergeve gebruik je bi-j de dokter; spi-je en kotse niet.

Aal: Hee mos zich braeken is 't zelfde as hee mos overgeven.

Bel: Al dee borrels kon e neet verdragen; hee mos ze later allemaole weer naometten.

Zed: Naomaete: dan konne ze zien hoevöl borreltjes ze gedronke hadde!

Lar: As ter meer as ene an 't aovergeven ewes was, zei men wel 's: "Ze spoeien in de wedde".

Vars 1985: Den kleinen het 't niet goed; ze mot zich telkens spi-jen [Telge 6, 326].

Acht-Tw 1948: Daor keump 'n kelfken "gezegd tegen kinderen die overgeven" [Wanink 1, 120].

Pan: Hei en wei uutkotse "haevig kotse".

Vars 1985: Longe en laever uutkotsen [Telge 6, 192].

sHe 1982: Gal en laever spi-je "hevig overgeven" [Telge 3, 47].

Win: Spi-jen as ne reiger "slim overgeven". [Ok: Lar 1924 (Langeler 1, 139); Eib veur 1973 (H. Odink 3, 198)].

Win 1971: 't Popket mi-j in den hals "kokhalzen" [Deunk 1, 180]. [POPKEN].

BRAAKSEL

Wa'j aovergeeft is, is braaksel. Ok hier bunt "nette" en "platte" benamingen; de typen braaksel (01-03) en aovergeefsels (12-15) bunt 't netste; spi-jesels (07-11) en veural kots (04-06) bunt platte benamingen.

- 01 BRAAKSEL: Gor, Alm, Zut, Wich, Ruu, Loch, Bor, Eib, Aal, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Lob II Wilp, Bat.
- 02 BRAEKSEL: Eib, Aal, Bre, Win, Meg, Sto.
- 03 BREKSEL: Sin.
- 04 KOTS: Eef, Zut, Ruu, Loch, Lar, Gels, Aal, Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Wesd, Wehl, Kep, Ste, Does, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob II Emm, Eit.
- 05 KOTSE: Loch, Groen, Aal, Bre II Ges, Hei, Boch.
- 06 KOTSEL: Does.
- 07 SPI-JSEL: Rek, Bel, Groen, Win, Gen, Voo, Meg, Wesd, Hen, Ang, Zev / Win 1971 [Deunk 1, 223].
- 08 SPIEJSEL: Gees, Haa, Eib.
- 09 SPIEJE: Wich, Vor, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Aal II Wilp.
- 10 SPI-JE: Ruu, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Hen II Mar.
- 11 SPI-J: Eib, Meg, Lob.
- 12 AOVERGEEFSEL: Harf, War, Loch, Lar, Bel, Lich, Meg, Wesd, Zel, Tol, Olb, Wesv.
- 13 AOVERGAEFSEL: Wesv.
- 14 AOVERGEFSEL: Groen.
- 15 OOVERGEFSEL: Bel, Win.
- 16 KÖKSEL: Gor.
- 17 ROMMEL: Pan.

Hen: Vrogger heitten 't spi-je of spi-jsel; tegeswoordeg braaksel.

Pan: Wie ruumt de rommel op?

SPI-JEN

Vocht uut de mond doon, is spi-jen. Veur de verdeling van de klanken i-j en ie kiek onder spi-je (i-j: 01-02; iej: 03-04).

- 01 SPI-JE(N), SPIEJEN: Acht, Liem / Acht ca 1830 [Telge 4, 10], No Acht 1883 [Telge 4, 76], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 185], Eib 1980 [Telge 1, 78], sHe 1982 [Telge 3, 139], Vars 1985 [Telge 6, 326], Pan 1988 [Telge 7, 131].

- 02 KITSE: Pan.

Win: "Zo dretten de eksters in Kanaän, ton ze in Galilea nog gin konte hadden", zeg i-j as 'n ander op de grond spi-jt.

Gels 1947: En dan zei den meester mij de

letters vuur. Noe kon'k ze allemaole wal oetsprekken, allene de sch ha'k las mee. lederbod dee'j e 't mij vuur en dan spoj e mij umtrent in 't gezichte. Noe begon mij dat gespieje luk te vervelen en den daarden keer da'k der ewes hadde, zei'k 't in 't hoes [v.d. Lugt in: Archief 3, 157].

Lich 1971: "Spi-jers bunt di-jers", zeg i-j um an te geven dat spi-jende kindere gauw groot wodt [Telge 8, 114].

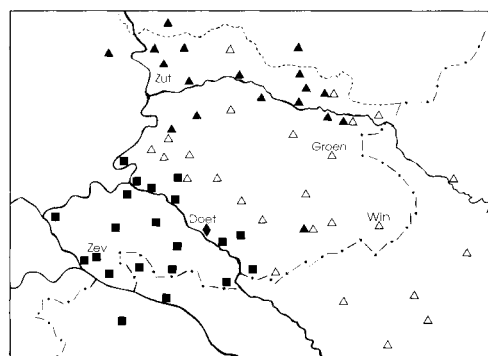
Pan 1988: SPIERTSE "tussen de tanden door spugen" [Telge 7, 131].

Acht 1895: TUFFEN "kuchend spuwen" [Telge 2, 135].

SPI-JE

't Vocht wa'j in de mond hebt, heet spi-je.

- 01 SPI-JE: Ruu, Lar, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hum, Hen, Ste, Baa, Tol / Aal 1964 [Rots 1, 41], Win 1971 [Deunk 1, 223], II Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raas, Boch.
- 02 SPI-J: Voo, Meg, Sin, Sil, Wehl, Kep, Hum, Dre, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Pan, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 123], Pan 1988 [Telge 7, 131] II Emm, Eit, Kle.
- 03 SPIEJE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee,

- △ spi-je 01 ■ spi-je 02
▲ spieje 03 ◆ spiej 04

De grenze tussen spi-je en spi-j lig —zoas de vake— in de buurte van den Olden lesselt (Verg. doorveur de Mens en zien huus krt. a, blz. X). In 't noorden van den Acht kump vake 't woord spieje veur. Veur Doet is as enegste plaatse spiej op-egeven.

- Eib, Aal / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 185]
 II Wilp, Bat, Mar.
 04 SPIEJ: Doet / Acht ca 1830 [Telge 4, 9].
 05 SPI-JSEL: Eib, Does.
 06 SPUUG: Eef, Eib.
 07 SLIEM: Vor, Meg, Hum.
 08 ZEEUWSEL: Bel.
 09 ZOOIE: Aal.
 10 KITS: Pan.
 11 ERK: Nee.
 12 LULLE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 139].

Ste: Jan hef 'n kwalster spi-je weg-espoijen.
Aal: Nuchtere spi-je hef geneeskraft en a'j wat wollen plekken, dan kon dat ok good met nuchtere zooie.

Bel: Hee had ne drop zeeuwsel onder an de piepe.

Nee: Foj, wat praot ie rap, 'n erk ontschöt oe!

Umg Zut 1859: En doe hie dat ezegd had, spooog hie op de grond en maakte sliet met zien spog en streek dat sliet op de eugen van de blinde [v. Heeckeren 1, 9, 6]. [SPOG; SLIEK].

Loch 1861: Maor Jan was helleg; dikke helleg. 't Broes kwam 'm op den mond en hee zee met schorre stem: "Zie hef 't mie be-laofd, dat hef ze" [GV-alm 82]. [BROES].

ZEIVEREN

As ter spi-je uut de mond (van 'n olde man of vrouwe of 'n kleine) kump, dan is e an 't zeiveren. In wat plaatsen wodt onderscheid in benaming emaaft as 't geet um olde leu of 'n kleine; kiek doorveur bie de citaten.

- 01 ZEIVERE(N): Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bel, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sin, Terb, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hum, Hen, Ste, Tol, Does, Wesv, Did, Zed, Pan, Lob / Vars 1882 [Telge 4, 56], Acht 1895 [Telge 2, 155], sHe 1982 [Telge 3, 177], Vars 1985 [Telge 6, 417], Pan 1988 [Telge 7, 157] II Wilp, Bat, Elt, Kle.
 02 ZEVEREN: Eef, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Doet, Kep / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 217], Eib 1980 [Telge 1, 100] II Mar.
 03 ZIEVEREN: Vor, Loch.
 04 ZEIVLEN: Harf, Lar, Zwi, Bor, Kep, Baa, Oib, Ang.

- 05 ZEIBELE(N): Harf, Haa, Terb, Zel, sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 177].
 06 SEIPELEN: Oib.
 07 ZEVVELEN: Groen.
 08 ZEVVEN: Groen.
 09 KWIJLE(N): Eef, Lar, Wehl, Kep, Dre, Tol, Zev.
 10 KWIELEN: Vor, Aal, Meg, Ulf, Doet, Hen, sHe / Acht 1895 [Telge 2, 76].
 11 SPI-JEN: Gen, Zel.
 12 SPIEJEN: Aal.
 13 SLIEMEN: Eib.
 14 DRALLIEJEN: / Aal 1964 [Rots 1, 7].
 15 ZALVEREN: / Aal 1966 [Rots 2, 21].
 16 SABBEN: / Acht 1895 [Telge 2, 110].
 II lullen: Bork, Hei, Raes, Boch.
 II lulen: Ges, Ram.

Sin: 'n Kleine kwijlt; 'n olde keerl zeivert. [Ok: Kep].

Meg: 'n Olde man kwilt; 'n klein kind zeivert.

Gen: 'n Olden man zeivert; 'n kleine spi-je.

Zel: As 'n kleine spi-je, löp 'm 't water uut de mond.

Tol: Vrogger: hie krig zeker tande, want hie zeivert zo. Tegenwoordeg nuum i-je dat kwijlen.

Vars 1985: Dén olden man is helemaol te kinde; hie bezeivert zich en dat hef e niet in de gaten [Telge 6, 53]. [BEZEIVEREN].

Win 1971: ZAEVERD "iemand die zevert, kwijlt"; SOETEREN "kwijlen, speeksel uit de mond laten lopen, veelal vermengd met voedseldelen, tabakssap" [Deunk 1, 282, 221].

Acht-Tw 1948: EUGELWATER, EUVELWATER "hartwater" [Wanink 1, 198].

ZEIVER

Spi-je dat uut de mond (van 'n olde man of vrouwe of 'n kleine) kump, heet zeiver. In wat plaatsen wodt onderscheid in benaming emaaft as 't geet um olde leu of 'n kleine; kiek doorveur bie de citaten.

- 01 ZEIVER: Alm, Wich, Vor, Loch, Bel, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Doet, Hen, Ste, Tol, Does, Wesv, Did, Zed, Pan, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 155] II Wilp, Bat, Emm.
 02 ZEIBEL: Haa, Sto.
 03 ZEVER: Eef, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek,

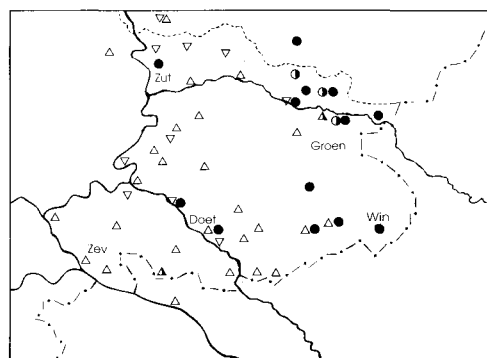
- Lich, Aal, Bre, Win, Doet, Kep / Acht
1895 [Telge 2, 156] 2 II Mar.
- 04 ZEVE: Gels, Nee.
05 ZEVERE: Eib.
06 ZEFSEL: Groen.
07 ZEIVEL: Gor, Harf, Lar, Bor, Sil, Kep,
Baa, Olb, Ang II Bat.
08 ZEIVE: Loch.
09 ZIEVER: Loch.
10 ZIEVE: Loch.
11 ZEEUWE: Bel.
12 SPI-J: Gen, Meg, Wehl II Emm, Elt.
13 SPI-JE: Bel, Vars II Hei.
14 SPIEJE: Vor.
15 KWIJL: Eef, Zev.
16 KWIEL: Hen.
17 SAP: Lich.
18 WATER: Zel.
19 SETER: /sHe 1982 [Telge 3, 132].
20 DRALLIE: /Aal 1964 [ROTS 1, 7].
21 SOETER: / Win 1971 [Deunk 1, 221].
II lulle: Bork, Raes, Boch.
II lule: Ges, Ram.
II sliem: Kle.

Gen: 'n Olde man het zeiver; 'n kleine het spi-j um de mond.

Vars: 'n Olde keerl löp de zeiver uut de mond; 'n kleine löp de spi-je uut 't mundjen.

Zel: As 'n kleine spi-jt, löp 'm 't water uut de mond.

Hen: Kwielen wodt nooit van kinder ezegd. "Hoe was 't met Jan?". "'t Ging nogal; maor

- △ zeiver 01 ▲ zeibel 02
● zever 03 ◐ zeve(re) 04-05
▽ zeivel 07

De weurde met 'n ei (zeiver, zeibel, zeivel) komt veur in de Liem en in 'n groot deel van den Acht. Bezunder is dat de standaard-Nederlandse benaming zever in 't oosten van den Acht veurkump.

foj wat zat e te zeiveren; da kwiel/zeiver liep 'm van de kinne".

Zed 1982: Mes was 'n menneke met 'n snörreke. Hi-j klaagde steen en been, dei net of e heel krank was, hoestte en kreunde waorbi-j 'm de seder uut de mond liep [Köpp 1, 16]. ['SEDER].

Win: Hee had zeverdrellen/zeverdralliejen an de mond zitten [ZEVERDRELLE, ZEVERDRALLIEJE].

HOOFDSTUK 10 SEXUALITEIT, VOORTPLANTING EN GEBOORTE

NETJES LAEVEN

As 'n vrouwe eerboor laeft —'t neet met mansleu anlegt— dan laeft ze netjes.

- 01 NETJES LAEVE(N): Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Meg, Sil, Wehl, Dre, Hen, Ang, Pan II Wilp, Bat.
02 FESOENLEK/FATSOENLEK LAEVE(N): Bre, Meg, Wesd, Doet, Wesv.
03 BE'STENDEG LAEVEN: Gels.
04 ZEUTE LAEVEN: Eib.
05 NETJES OPPASSE(N): Hen, Lob.
06 GOED OPPASSE: Zev.

Hen: Zi-j laeft netjes; zi-j past netjes op.

Aal: Ne degeleke vrouwe laeft netjes. [DEGELEK; Ok: Bre].

Zel: 'n Onbesprokken mens is 'n mens van onbesprokken gedrag [ONBESPROKKEN].

Loch: Van 'n vrouwe dee wel roewe praot hef, moor netjes laeft, zeg ie: "Roew in de mond en vaste in de kont".

KWEZEL

'n Kwezel is 'n vrouwe dee aoverdreven netjes laeft en/of aoverdreven bange is veur (sexuele) contacten.

- 01 KWEZEL: Hen, Doet, Meg, Groes.
02 ZUTE(N): Wich, Wesd, Did.
03 ZEUTEN: Bel.
04 DREUGEN: Ruu, Hen.
05 DREUGPROEME: Zut.
06 FIENE(N): Bel. Lich.
07 ZOELTJEN: Bel.
08 PREUT (VAN 'N MINS): Pan.
09 KWAKEBOTTER: Bel.
10 TOETA: Loch.
11 FIEMEL: Pan.
12 HEILIG WAOTERPISSER(D): Pan.
13 THERESIABEELD: Groen.
14 BEGIENTJE: Zev.
15 DEUSKE: Sto.
II zemeltje: Bat.

- *Van 'n kwezel wodt wel 's ezegd:*

- 01 DER ZIT GIN MANSLEUVLEIS AN: Bor.
02 DER ZIT GIN MANNENVLEIS AN: Gor.
03 DER ZIT GIN JONGESVLEIS AN: Ruu.
04 ZE LAEFT AS 'N NON(NE): Eef, Eib, Kep.
05 ZE IS ALDERBASTEND FIEN AN 'T GAT: Loch.
06 ZEE HEF DE LEERZEN AN: Win.

Eib veur 1973: Dee kö'j kloppen zo vake a'j wilt, daor kump toch niks van te daone "zij is ongevoelig voor sexueel verkeer en onvruchtbaar" [H. Odink 3, 129].

Eib veur 1973: Kwenne: 't is gin hane en gin henne "spotrijm op een ietwat geslachtsloos meisje" [H. Odink 3, 141]. [KWENNE].

DREUGEN

'n Dreugen is 'n keerl dén aoverdreven bange is veur (sexuele) contacten met vrouwleu.

- 01 DREUGEN: Zut, Bor, Din.
02 KWEZEL: Eib, Meg, Dre.
03 FIEMEL: Wehl, Zev, Pan.
04 MIEMEL: Kep.
05 MIETJE(N): Loch, Wesv II Bat.
06 KWAS: Gels.
07 ZUTE: Dui, Did.
08 ZEUTEN: Eib.
09 STICHTELEKEN: Gels.
10 VROMMEN: Bel.
11 DREUGEN KLAOS: Hen.
12 ZUTE HENDRIK: Zed.
13 DREUGNEUKER: Loch.
14 DREUGPIEMEL: Rek.

Gels: Da's zon stichteleken; ik denke neet dat e wet dat ter twee soorten leu bunt.

Pan: Bi-j oons hadde ze allemol goed gelusterd nor wat moed zei, as wi-j met 'n de(r)n uitginge: "Hou God vur de oge en de boks dich".

- *Van 'n dreugen wodt wel 's ezegd dat ter:*

- 01 GIN VROUWLUUVLEIS ANZIT: Gor,

- Ruu, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 394].
 02 GIN VROUWLEUVLEIS ANZIT: Vor, Bor / Lich 1991 [Telge 8, 140].
 03 GIN VROLLUJVLEIS AANZIT: / sHe 1982 [Telge 3, 168].
 04 GIN VROUWE(N)VLEIS ANZIT: Eef, Aal, Dui.

Ruu: Der zit gin vrouwluuvleis an 'm; hee dörft ens nog neet naor de maekes te kieken.

Win 1971: VROUWLEUSCHAE "(van mannen) schuw in de omgang met vrouwen" [Deunk 1, 271].

PREUTS

'n Vrouwe of man dee aoverdreven bange is veur sexuelle zaken of zaken dee wat met sex te maken hebt, is preuts.

- 01 PREUTS: Acht, Liem II Bat.
 02 SCHAAMACHTEG: Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Win.
 03 SCHAMELEK: Din.
 04 SCHAMEREG: Hen.
 05 SCHAOM: Dre.
 06 KINDERACHTEG: Wich, Vor, Lar.
 07 KUIS: Alm, Dui.
 08 VROM: Gels, Bel.
 09 BLEU: Aal, Bre.
 10 FIEMELIG: Pan.
 11 MIEMELEG: Kep.
 12 'ZEDEG: Eib.
 13 SCHUTTEREG: Gor.
 14 KWASTEREG: Lar.
 15 BENAUWD: Zel.
 16 STIEF: Hen.
 17 PRONT: Eef.

Hen: Preuts; veural bi-j vrouwluu: stief.

Aal: Van ne vrouwe zeg i-j: "Dee is arg bleu in dat soort dinge".

Wich: "Kinderachteg kuken", zeg i-j tegen iemand met 'n aoverdreven schaamtegevuul.

Eef: 'n Pronte vrouwe laeft as 'n non.

KEERLSGEK

'n Vrouwe dee te völle achter de mansleu anlöp, is 'n keerlsgek. 'n Deel van de benamingen 08-20 kan ok gebruikt wodn um 'n hoer of 'n vrouwe dee (volgens anderen të) völle an sex dut, mee an te duden; verg. de paragraaf hoer en de volgende paragraaf.

- 01 KEERLSGEK: Wich, Loch, Gels, Nee, Eib, Bel, Aal, Win, Wehl, Dre, Ang / sHe 1982 [Telge 3, 76].
 02 MANSLEUGEK: Gees, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win.
 03 MANSLUUGEK: Zel.
 04 MANSGEK: Din.
 05 MANNE(N)GEK: Alm, Zut, Meg, Doet, Did, Zed, Lob.
 06 JONGESGEK: Lich, Doet, Hen.
 07 KEERLSVROUWE: Lar.
 08 GEKKE TROELA: Lich.
 09 GEKKE BETJE: Zev.
 10 DOLLE TRIENE: Lich.
 11 DOL DINGE: Lich.
 12 BANDELOOS WIEF: Kep.
 13 WAELDERIG WIEF: Zed.
 14 JOECHELDEUZE: Bel.
 15 FLITJEN: Aal.
 16 ROTJE: Bel.
 17 RIEPE BAES: / Pan 1988 [Telge 7, 14].
 18 DREL: / Pan 1988 [Telge 7, 31].
 19 DRELLE: / Lich 1991 [Telge 8, 33].
 20 SLOERIE: / sHe 1982 [Telge 3, 134].

Zut: 'n Mannengek is lös an de konte.

Lich: Van ne mansleugek zeg i-j: "Dee is zo gek as ne cent".

Bre: Van ne mansleugek zeg i-j: "Ze is zo gek as ne rotte".

Win: Ne keerlsgek is manzeek; i-j zegt: "Zee is zo gek as 'n busken prei", of: "Zee is zo gek as 'n kaorrad", of: "Zee is zo gek as ne cent", of: "Da's 'n gek rad van 'n wief". [MAN-ZEEK].

Zed 1981: Die deern is zo gek as 'n karrad "dat meisje loopt achter de mannen aan en stelt zich daarbij aan [Lukkezen 1, 4; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 61)].

Lich 1991: "Dee deerne trök meer as de halve ploge", zekt ze as ne deerne meer achter de jonges anlöp as umgekeerd [Telge 8, 91].

Zed 1981: As 'n deerntje naeve de heg an 't harke is, vraog gi-j wel: "Kump hi-j marge?", um an te geve da'j denkt dat ze op 'n jonge steet te wachte.

VROUWLEUGEK

'n Vrouweleuk is 'n keerl dén altied achter de vrouweleu anlöp.

- 01 VROUWLEUGEK: Vor, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win.
 02 VROUWLUUGEK: Alm, Wich, Ruu, Lar, Din, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen II Wilp.
 03 VROUWLUJGEK: Gen, Sil.
 04 VROLLIEGEK: Groes, Did, Pan, Lob.
 05 VROUWENGEK: Gor, Eef, Zut, War, Wich, Loch, Meg, Doet, Kep, Hen, Ang II Bat.
 06 VROUWEGEK: Wesv, Zev.
 07 ROKKENJAGER: Gor, Eef, Zut, Lar, Rek, Din, Gen, Meg, Doet, Lat II Wilp.
 08 ROKKEJAGER: Hen, Dui, Zev.
 09 RÖKKENJAGER: Bel.
 10 VROUWENJAGER: Zut, Aal, Doet.
 11 VROUWLEUJAGER: Eib.
- 12 MEIDENGEK: Groen, Doet.
 13 WIEVE(N)GEK: Wehl, Groes, Lob.
 14 DEERNSGEK: Lar.
- 15 GLOEPERD: Vor.
 16 PADJAKKER: Bel.
 17 BEBBENBEK: / Acht 1882 [Telge 2, 9].

Gels: 'n Vrouwleugek kan nog gin rok zeen hangen.

Eib: Van ne vrouwleugek zeg i-j: "Da's ne heten, dén zit steureg achter de vrouwleu an".

Eef: 'n Vrouwengek kan zien handen neet thuss holn.

Wesv: 'n Vrouwegek is gek op alles wat 'n rok drig.

Din: 'n Rokkenjager zit achter de vrouwluu an.

Sto: Dén keerl jig op tweebeinig wild.

Vor: Veur 'n gloeperd is gin wief veileg.

Acht 1895: Hee is fel op de deerns "hij is een meisjesgek" [Telge 2, 34].

Win: Van ne vrouwleugek zeg i-j: "Dén is zo gek as 'n busken prei".

Kot 1911: Dorus was ne vrouwleugek; hee was ter als te hard nao gedaon. En dee stik zo met zich eigens bi-j de jonge daerns te koop löp, daor wordt um elachene: daor wilt de vrouwleu neet an [Meinen 2, 110].

- 'n Historisch verhaal aover 'n bebbenbek steet in Telge 2, 165-168; 't is in 1870 eschreven deur prof. dr. J.H. Gallée en de moraal is: "Zo geet 't oew as oew de bek te völle naor de bebben stekt".

Win 1976: Ik wil neet as ne koostart altied veur 't zelfde gat hangen "ik wil niet altijd met dezelfde vrouw/man naar bed" [Aessink 4, 51].

Vars 1985: LUBBEN "castreren". Dén keerl krig al 't twaalfde kind bi-j zien vrouw en hie kan gin deerne ongemuujd laoten; ze mosten 'm lubben [Telge 6, 216].

HEITE

'n Keerl of vrouwe wee-t völle an sex dut, is heite.

- 01 HEIT(E): Gor, Zut, Wich, Vor, Loch, Bre, Kep, Zev, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 49].
 02 HETE: Eib.
 03 GEIL: Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Vars, Wesv, Hen.
 04 GAEL: Kep, Dui.
 05 GELP: / Pan 1988 [Telge 7, 41].
 06 HITSEG: Groen, Kep, Hen.
 07 HETSEG: Vor.
 08 RITSIG: Pan.
 09 NIEDS: Pan.
 10 SCHARP: / sHe 1982 [Telge 3, 128].
 11 SCHAERP: / Pan 1988 [Telge 7, 118].
 12 GIEREG: / No Acht 1835 [Telge 4, 18].

Zut: Ze zin heite in de brook.

Kep: 'n Heite keerl, 'n hitseg wief.

Vor: Van 'n heiten keerl wodn wel ezeg: "Hee is heite an de konte".

Gor: Van 'n heite deerne zeien ze wel 's: "Dén gooit aoveral de konte onder".

Hen: 'n Hitseg stel.

Vor: Van 'n vrouwengek zeg ie: "Hee is zo geil as botter".

Vars 1985: Die meid is zo geil as de botter in augustus [Telge 6, 115; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 39)].

sHe 1982: Wat ik mot hemme is 'n lank wief met 'n köt hemp [Telge 3, 173].

Pan 1988: 'n Heite bliksem "een oversexte man of vrouw" [Telge 7, 49]. [HEITE BLIKSEM].

Lich 1991: "As man en vrouwe 't volle pond ehad hebt, komt ze in de zae", zeg i-j as man en vrouwe de ni-jegheid van sex afhebt [Telge 8, 148]. [IN DE ZAE KOMMEN; ok: IN DE RÖSTE KOMMEN (Telge 8, 100)].

- *Veur 'n keerl dén (volgens anderen të) völle an sex dut, bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 HEITEN: Wich, Vor, Loch.
 02 HETEN: Eib.
 03 HEITE BLIKSEM: Loch / Pan 1988 [Telge 7, 49].
 04 SMACH: Bel.
 05 REPELER(D): Bel, Doet.
 06 RÖPELER: Din.
 07 STAEKBAOS: Pan.
 08 NEIE'PEKER: Bel.
 09 NEIBUIS: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 237].
 10 PIETEBRUUR: / Vars 1985 [Telge 6, 264].

Pan 1988: Met den duum uut de waant lope “(gezegd van mannen en manlijke dieren) er op uit zijn sexueel contact te leggen” [Telge 7, 32]. [DUUM, WAANT].

Eib veur 1973: Ne goonn hane is neet vet “spottend gezegd van een magere man, met de nevenbedoeling dat hij sexueel wel heel wat mans zal zijn” [H. Odink 3, 87].

- *Veur 'n vrouwe dee (volgens anderen të) völle an sex dut, bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 NAEJDEUZE: Ruu.
 02 NAEJMACHINE: Aal.
 03 GEILE 'TEVE: Loch.
 04 FONKEBOKSE: Din.
 05 PIETLAAIE: / Vars 1985 [Telge 6, 264].
 06 HEITE BLIKSEM: / Pan 1988 [Telge 7, 49].

Lich 1991: Eerste de kop optugen en dan 't gat versmakken “mooi opgedirkt naar een feestje gaan en thuis komen na met een man naar bed geweest te zijn” [Telge 8, 87].

Eib veur 1973: Lustege deerns geeft tamme hoesvrouwen; de roewste vullens geeft de gladste maeren “onstuimige meisjes worden later de rustigste (huis)vrouwen” [H. Odink 3, 48. 248].

Eib veur 1973: Hengstege vrouwleu mot eklopt worden “wellustige vrouwen moet men met kalme woorden tot rust brengen” [H. Odink 3, 247]. [HENGSTEG].

Din 1992: Af en toe kwam der in Dinxper ni-j volk wonen. En zo kwam der ok 'n alleenstaonde dame wonen, 'n schooljuffer. Dat was ech wat bezunders; dat was verschrikkelek; 't was 'n richtege fonkebokse. Dat mense had familie in Winters: 'n nichte, Annie Meerdink heitten ze. Maor disse, woor die vandan kwam, dat wissen wi-j neet; jah miesschien uut Borklo, want door he'j de Geerdinks wonen. Maor disse heitten niet Geerdink, maor Begeerdink. En aover vrouw Begeerdink geet 'n leedjen! [Hans Keuper]. [FONKEBOKSE].

OLDE VRIEJSTER

'n Olde vriejster is 'n olde vrouwe dee neet getrouwd is. Veur völle plaatsen is op-egeven dat apparte benamingen maor heel weineng gebruikt wodt.

- 01 OLDE VRIE(J)STER/VRI-JSTER: Eef, Vor, Ruu, Lar, Gees, Bel, Groen, Aal, Bre, Zel, Kep, Hen, Ste, Groes.
 02 OLDE SPINSTER: Dui.
 03 JUFFROUW: Alm, Zut, Ang.
 04 SUKERTANTE: Groen, Meg, Zev, Did.
 05 TANTE: Loch, Eib, Rek, Bel.
 06 MEUJE: Eib, Bel, Lich.
 07 PETTEMEUJE: Groen.
 08 VRIEGEZEL/VRI-JGEZEL: Harf, Zed.
 09 VRIEGEZELLE VROUWE: Loch, Eib.
 10 VRIEGEZELLE TANTE: Gor.
 11 VRI-JGEZELLE MEID: Tol.
 12 VRIEGEZELLE JUFFROUW: Zut.

Loch: 'n Olde vriegezelle vrouwe wodn vake tante eneumd.

Eib: Ne meuje is older as ne tante.

Rek: Oldere vrouwleu dee in 't nus waren eblevene, neume wi-j: tantes.

Bor: As 'n ongetrouwde deerne al tamelek old was, zat ze hoge op 't nös: wol ze geerne uutvlegen. [HOGE OP 'T NÖS ZITTEN].

Sin: At 'n ongetrouwde vrouwe al older was, zei men wel: 'n aovergeschottene. [Ok: Zel].

Hen: As 'n deerne die der aoverschut goed gezond was, dan mos die vake 't rowwe wark doen bi-j 't older worden. 't Waren altied wat zielege figuren: ze heurn der niet goed bi-j; waarn aoveral 't viefde rad an de wagen, behalve bi-j 't werk.

Bre: Ne ongetrouwde had gin anzeen. “Door mekeert wat an”, was 't oordeel van de men-

sen. Ze mocht ter ere Gods bi-j eur familie in huus wonen en was goed veur alle wark.
Tol: In anwezegheid van vri-jgezelle meiden —ok al waren ze al darteg joor of older!— wier der niet epraot aoever bevellingen enzo.
Zed: “Op ’n vri-jgezel kump niks meer af”, zei mien moeder altied.

Gees: Vanaf 30 joor wa’j ’n olde vriejster a’j nog ongehuwd waren.

Eib veur 1973: Dee deerne krig ne dutte “dat meisje wordt 28 jaar en heeft daarmee de huwbare leeftijd overschreden; de uitdrukking is ontleend aan de achtentwintig (een gulden van 28 stuiver) die tot 1846 geldig was; op die munt was een merk —in dialect de dutte genaamd— aangebracht” [H. Odink 3, 56].

Ruu: MÄÖGE “ongetrouwde vrouwen” [Zwart 3, 237].

Acht-Tw 1948: Nen AOVERJEUREGEN “schertsend gezegd van een ongetrouwde vrouw die reeds tamelijk bejaard is” [Wanink 1, 151].

Eib veur 1973: ’t Wordt ’n koerduufken “ze wordt een oude vrijster hoewel ze nog veel moeite doet om een vrijer te krijgen” [H. Odink 3, 130]. [KOERDUUFKEN].

Lich 1991: “At ze noodriepe bunt, valt ze van de beume”, zeg i-j um an te geven dat de meeste vrouwleu at ze de darteg veurbi-j bunt, heel geerne etrouwd wilt waenn [Telge 8, 82]. [NOODRIEPE].

VRIEGEZEL

’n Vriegezel is ’n (oldere) keerl dén neet getrouwd is. Veural van de benamingen 04-11 is op-egeven dat ’t um oldere mansleu geet.

- 01 VRIEGEZEL/VRI-JGEZEL: Acht, Liem.
- 02 LOSLOPENDEN KEERL: Din.
- 03 LÖSLOPENDE MAN: Eef.
- 04 ÉÉNLOPENDE KEERL: Sto.
- 05 ÉÉNLOPEND GEZEL: / Acht ca 1830 [Telge 4, 5].
- 06 EUMKE(N)/EUM(E): Ruu, Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Sin, Sil, Kep, Hen, Tol, Zev.
- 07 SUKER-EUMKE(N): Eef, Eib, Groen, Meg, Zel, Wehl, Ste, Ang, Zev, Did.
- 08 SPI-J-EUMKE(N): Win, Zev, Did.

09 STALSTREUJER: Harf, Loch, Lar, Sil, Zel, Hen, Ste.

10 STALSTREIER: Bor, Eib, Win.

11 OLDEN VRI-JER: Bre.

Rek: Van ne wat olderen, ongetrouwden keerl wodn wal ezeg: “Dén is ter bie-j in-schotten”, of: “Dén is ter achter dale-schotten”. Baoven de viefteg wodn der wal van ’n eumken epraot.

Zed: ’n Spi-jeumke woonde vaak bi-j zien bruur op de boerderi-j; hi-j had ’n vaste plek bi-j de heerd en dei door van de proem spi-je. At ’n man 50 was en hi-j was nog niet getrouwd, zeie ze: “’t Is nog ’n jonge keerl”.

Aal: Door hebt ze nog ne eumken en ne tante in huus: beide waren vriegezel.

Zel: Ongetrouwden wieren niet veur vol an-ezien.

Tol: At ter in de buurte ene doodging die-t ongetrouwd was, dan mossen de jonges uut de buurte as dragers fungeren. Ze hadden dan witte hansen an.

Wesd: Bi-j ’n begreffenisse van ’n getrouwde man, mocht ’n ongetrouwden niet helpen dragen.

Bre: Ne getrouwden man had in huus alles te zeggen en wodn nao de ogen ekekkene.

Zed 1981: “Dén mo’j jao ’n deern op de rug binde”, zeie ze wel aoever ’n verstokte vri-j-gezel.

Aal: Ne capabelen man dén-t nog thuis wont, neume wiej: TOEN-EKSTER.

Eib veur 1973: Old en stief en nog gin wief [H. Odink 3, 260; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 96)].

Acht-Tw 1954: Hee/zee keump in ’t ossen-book “spottend gezegd van een man of vrouw die zo langzamerhand te oud is om te trouwen” [Wanink 2]. [OSSENBOOK].

HOKKEN

As ’n jonge keerl en ’n jonge vrouwe —zonder dat ze etrouwd bunt— samen ’n huusholding hebt, dan hokt ze.

- 01 (MET MEKARE) HOKKE(N): Acht, Liem.
- 02 SAMENHOKKEN: Vor, Ruu, Meg.
- 03 SAMENWONNEN: Gels, Nee, Eib, Rek, Aal, Win.
- 04 SAMENLAEVEN: Eib, Hen.

05 (MET MEKARE) HUZEN: Aal, Win, Vars.
06 STAGE LOPEN: Gor, Aal II Wilp.

Ok op-egeven: SAMENWONEN.

Gor: Nog neet zo lange eleden wodden on-gehuwd samenwonen hokken eneumd; der wodden min of meer op neer-ekekken. Noe wodt 't as heel normaal op-evat: andere tieden, andere zeden!

Eib: As ne weddewe en ne weddeweman samen gaot wonen, zeg i-j: "Ze smiet de klösse bie mekare". [DE KLÖSSE BIE MEKARE SMIETEN].

ONECHT KIND

Bie de benamingen 03-06 geet 't meestpart um kinder woorvan de olders late trouwt; bie de andere benamingen is dat neet 't geval.

- 01 ONECH(T) KIND: Acht, Liem.
- 02 ONECH KIEND: Pan, Lob.
- 03 VEURKIND: Eef, War, Bor, Eib, Groen, Aal, Bre, Din, Voo, Doet, Wehl, Tol, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zev / Vars 1985 [Telge 6, 385].
- 04 VEURKIEND: Pan.
- 05 VUURKIND: Nee.
- 06 VEURLOPER: Did.
- 07 WILDEN: Rek, Bel, Groen, Zie, Bre, Win.
- 08 KIND VAN 'N WILDEN WAEK(E): Ruu, Gels.
- 09 KIND VAN DE VRI-JE WERELD: Dui.
- 10 BLINDGANGER: Bor.
- 11 OPGEGARDEN: Gels.

Ok op-egeven: BASTAARD.

Ruu: 'n Kind van 'n wilden waeke; waeke is 't menneken van 'n aende.

Vor: Van 'n vrouwe met 'n onecht kind zeien ze wel: "Ze hef dat deerntjen/jungskan al is aover-ehollen.

Bor: "Dee hef 't heurntjen ok af-estotn", wodn der ezegd van 'n moder dee neet etrouwd was en doordeur neet meer zo antrekkelek was; 'n koo zonder heurne is ok neet zo mooi meer. [T HEURNTJEN AFSTOTTEN].

Loch: 'n Onecht kind; wodt ter later nog 'n huwelek eslotten, dan wodt ter esproken van 'n veurkind. [Ok: Eib, Aal].

sHe 1982: VEURBLAAG, VEURKIND "kind dat al vóór het huwelijk verwekt is" [Telge 3, 163].

Aal: Ne veurgekienden is 'n kind wat binnen negen maon nao 't trouwen geboren wodt. [VEURGEKIENDEN; ok: Bel, Lich, Vars / Vars 1985 (Telge 6, 384)].

Vars: As 'n kind met de negen maond geboren wódt, is 't ter enen van de beddeplanke. [N KIND VAN DE BEDDEPLANKE; ok: Aal / Eib 1980 [Telge 1, 7], Vars 1985 (Telge 6, 385)].

Kep: "I-j hebt 't pötjen ok adeg heit ehad", wódt ter gezegd as 'n kleine van de beddeplank was.

BIEWIEF

'n Biewief is 'n vrouwe dee 'n verhouding hef met 'n keerl dén etrouwd is.

- 01 BIEWIEF: Vor, Loch, Lar, Gees, Doet.
- 02 BI-JWIEF: Vars.
- 03 BIEJVROUW(E): Groen, Doet.
- 04 BI-JSLAOP: Zev, Pan.
- 05 BIESLAOPSTER: Nee.
- 06 BIEZIT: Eef.
- 07 BI-JZIT: Voo.
- 08 LIEFJE(N): Loch, Rek, Wesd, Doet.
- 09 MINNARES: Rek.
- 10 VRINDIN: Din.
- 11 VRIENDIN: Zed, Sto.
- 12 MATRAS: Zut, Meg.
- 13 ONDERLEGGER: Gor.
- 14 SCHARREL: Gor.

Ok op-egeven: MAITRAISSE.

Zut: Trees is 'n matras van Jan.

BIESLAOP

'n Bieslaop is 'n keerl dén etrouwd is, maor met 'n andere vrouwe 'n verhouding hef.

- 01 BIESLAOP: Zut, Vor.
- 02 BIESLAOPER: Nee.
- 03 BI-JSLAOP: Pan.
- 04 LIEFJE(N): Loch, Rek, Doet.
- 05 BIE-KEERL: Gor, Vor.
- 06 MINNAAR: Eef, Rek, Groen.
- 07 BIEWAGEN: Lar.
- 08 VRIEND: Wesd, Doet, Sto.
- 09 VREND: Din.
- 10 DUBBELDEKKER: Kep.

Vor: 'n Bie-keerl hef ter an ene neet genog [Ok: Gor, Wich, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Wehl, Ang, Lat].

- *Veur 'n verholding hebben buten de echte relatie umme bunt de volgende uitdrukkingen bekend:*

- 01 ONDER DEN DRAOD HEN WEIDEN: Rek, Lich, Aal, Sto.
02 ONDER DE DRAOD HEN VRETTEN: Eef, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 90].
03 ONDER DEN DRAOD HEN REUPEN: / Vars 1985 [Telge 6, 285].
04 DUR DE VRACH VRAETE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 150].
05 'N SCHIEVE VORE BOUWEN: / Vars 1985 [Telge 6, 392].
06 VREMD GAON: / Vars 1985 [Telge 6, 393].

HOER

Veur 'n hoer bunt behalve de hieronder op-egeven benamingen ok wel de gewone benamingen veur 'n vrouwe in gebruik, as 't geet um 't meervoudege begrip: naor de wieve lopen.

- 01 HOER: Alm, Eef, Zut, Wich, Lar, Gees, Eib, Bel, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob.
02 HOERE: Gor, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Zel, Hen II Wilp, Bat.
03 SLET: Doet, Groes, Zev / Eib 1980 [Telge 1, 18].
04 SLETTE: Nee.
05 DRELLE: Aal, Bre.
06 DREL: Zev / sHe 1982 [Telge 3, 34].
07 DELLE: Lich.
08 LELLEBEL: Pan.
09 FLUIT: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 37].
10 PUBLIEKEN: Eef.
11 LÖSSEN: Eef.
12 BANDELOZEN: Ruu.
13 BESTEN: Loch.
14 RALJE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 166].
15 KLITSE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 123].
16 FLARDE: / Acht 1895 [Telge 2, 35].
17 LOEDER: / No Acht 1835 [Telge 4, 19].

Ok op-egeven: PUBLIEKE VROUW(E),

PROSTITUÉE, MAITRESSE, TEMEIER, ALLEMANSVRIENDIN, MEISJE-VAN-PLEZIER.

Loch: 'n Hoere versmit zich. [ZICH VER-SMIETEN].

Aal: Ne hoere stök 't neet zo net; dee höldt 't met Jan en alleman. [‘T STÖK NEET ZO NET].

Vars: 'n Hoere leg zich met iederene an. [ZICH ANLEGGEN MET].

Lat: 'n Hoer geet met iedereen met.

Zed: Vrogger zeie ze: “Die het 'n zondig laeve”, “die lif van de zonde”.

- *De volgende uitdrukkingen hebt betrekking op de werkzaamheden van 'n hoer:*

- 01 'T OP DE RUGGE VERDENEN: Gor, Zut, Gels.
02 'T MET DE KONTE VERDENEN: Gor.
03 'T IN BEDDE VERDENEN: Zut.
04 'T GELD LIGGEND VERDENEN: Bel.
05 MET OP DE RUGGE LIGGEN ZICH STAONDE HOLDEN: Zut.
06 ZICH VEUR GELD LAOTEN GEBROEKEN: Eib.
07 'N WINKELTJEN ONDER DE SCHOTTE HEBBEN: Wich.

Ok op-egeven: TIPPELEN.

HOERENLOPER

- 01 HOERENLOPER: Gor, Alm, Eef, Zut, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ang II Wilp.
02 HOERELOPER: War, Wich, Vor, Vars, Wesd, Dre, Hen, Does, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, PanII Bat.
03 HOERE(N)LOPERD: Loch, Aal.
04 HOERE(N)BOK: Ruu, Bre, Zel, Doet, Pan.
05 HOERENJAGER: Gels, Bel, Din.
06 HOEREGEK: Zev.
07 GIEGELO: Zut.
08 FLIKKER: Dui.

Gor: 'n Hoerenloper geet naor de mooie meiden of naor de mooie wieven.

Win: Ne hoerenloper löp naor de wieve.

POOIER

'n Pooier is 'n souteneur.

- 01 POOIER: Gor, Eef, Zut, Wich, Loch, Lar, Nee, Eib, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Ang, Wesv, Groes, Zed, Sto || Bat.
02 POOIERD: Aal.
03 HOERE(N)BAAS: Rek, Dui.
04 HOEREBAOS: Pan.
05 GABBER(D): Vor.
06 SMIEGEL: Bel.
07 SJAPS, SJAPPIE: Bel.

Ok op-egeven: SOUTENEUR.

Loch: 'n Pooier hef 'n hoerekaste [HOEREKAST(E)].

Meg: Door is geen woord veur, want Arem was 't kōrste bi-j woor 'n hoerekast was. Dat laefde hier dus niet, ook al wier hier ook wel 's de kat in 't duuster gekneppen.

FLIKKER

'n Flikker is 'n homoseksuele keerl.

- 01 FLIKKER: Acht, Liem.
02 FLIKKERD: Loch.
03 HOMO: Gor, Alm, War, Gels, Haa, Eib, Bel, Din, Doet, Wehl, Dre, Sto.
04 MIETJE(N): Lar, Doet, Hen, Ang, Groes, Zev.
05 AMPATTE(N): Ruu, Zed.
06 APPARTE KEERL: Did.
07 HALFZACHTEN: Nee (vrogger).
08 JUFFERSHUNDJEN: Ang.
09 KONTEKNIEPERD: Zed / sHe 1982 [Telge 3, 84].
10 KONTEKROEPER: Zed.

Ok op-egeven: ENE VAN DE VERKEER DE KANTE, ENE VAN DE KLETS-KLETS.

● *Veu r'n homoseksuele vrouwe bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 KWENNE: Bor, Groen, Lich, Doet.
02 AMPATTE: Zev.
03 SLOKKE VROUWE: Bel.

Ok op-egeven: LESBISCHE (VROUW), POT.

Kep: Twee platten könt mekaar niet vatten.

ZICH AFTREKKEN

As 'n keerl zich bevredegt, trekt e zich af. Veur 't zich bevredegen van 'n vrouwe is ma-or ene kere 'n uitdrukking op-egeven.

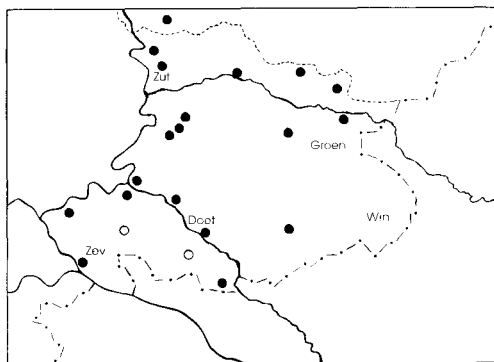
- 01 ZICH AFTREKKE(N): Gor, Eef, Zut, Wich, Loch, Lich, Aal, Win, Din, Meg, Vars, Wesd, Doet, Kep, Hen, Lat, Dui, Groes, Zev, Sto, Pan.
02 ZICH OFTREKKEN: Gels, Nee, Eib.
03 ZICH KLAOR MAKE(N): Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Hen, Ang, Zev, Pan.
04 ZICH KLÄÖR MAKEN: Zut.
05 ZICH AFRUKKE(N): Doet, Groes.
06 ZICH AFWIKSE: Sto.
07 ZICH HÖLPEN: Eib.
08 ZICH PLUKKEN: Gor.
09 HANDNEUKEN: Bre, Doet.

Meg: Bi-j de vrouwluj zeg i-j: IN LOSSE VOREN VRUTEN.

ONGESTELD WAEZEN

- 01 ONGESTELD WAEZEN: Acht, Liem.
02 DE REGELS *HEBBEN*: Gor (vrogger), Eef, Ruu, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Vars, Sil, Wehl, Kep, Olb, Does, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 113].
03 AAN DE REGEL ZUN: Groes.
04 DE ZAKEN *HEBBEN*: Wich, Ruu, Nee, Win, Sil, Ste.
05 DIE ZAKEN *HEBBEN*: Tol.
06 DE VROUWLEUZAKEN *HEBBEN*: Gels.
07 DE WAEKE(N) *HEBBEN*: Bre, Win.
08 DE ROOIE WEKKE *HEBBEN*: Loch, Lar.
09 DE DAGE *HEBBEN*: Ruu, Lar, Win|| Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei.
10 DE MEUJLEKE DAGE *HEBBEN*: Eib.
11 DE STONDEN *HEBBEN*: Eef.
12 DE MAOND *HEBBEN*: Hen || Wilp.
13 DE MAONESTOND *HEBBEN*: Kep.
14 DE POZEN *HEBBEN*: Bor.
15 OPOE *HEBBEN*: Vor, Aal, Meg, Does, Lat, Pan.
16 OPOE *HEBBEN*: Bel.
17 OPOE OP BEZEUK/BEZUUK *HEBBEN*: Gor, Loch, Gels, Aal, Doet, Baa || Bat.
18 OPOE OP VISITE *HEBBEN*: Eef, Wich, Nee, Kep / Pan 1988 [Telge 7, 99].
19 OPOE AOVER *HEBBEN*: Eib.

- 20 LAST VAN OPOE *HEBBEN*: Ang.
 21 OMA OP VISITE *HEBBEN*: Did.
 22 OMA OP BEZUUK *HEBBEN*: Zed.
 23 TANTE BETJE OP VISITE HEMME:
 Groes.
 24 BEZUUK *HEBBEN*: Doet.
- 25 DE VLAGGE UUT *HEBBEN* HANGE(N):
 Gor, Tol, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 148].
 26 DE VLAG(GE) UUT *HEBBEN*: Loch,
 Doet.
 27 DE ROOIE VLAGGE UUT *HEBBEN*: Bel.
 28 'T *HEBBEN*: Gor, Eib, Hen.
 29 DE ROOIE *HEBBEN*: Meg, Doet, Pan /
 Pan 1988 [Telge 7, 63].
 30 DEN ROOIEN AN DE KONT *HEBBEN*:
 Ang.
 31 'T GOOD *HEBBEN*: Bel.
 32 'T GREI *HEBBEN*: Bel.
 33 DE BOEL *HEBBEN*: Hen.
 34 'N PRÖTTEL *HEBBEN*: Nee.
 35 DE LOEDERFOKSE *HEBBEN*: Ste.
 36 DE MENIEPOT *HEBBEN*: Ste.
 37 'N BLOEDNEUS *HEBBEN*: Meg.
 38 DE VERANDERING *HEBBEN*: Zel (vrog-
 ger).
 39 DE VROUWENKWAOLE *HEBBEN*: Bre.
 40 'I-J WET WEL' *HEBBEN*: Tol.
 41 FEEST *HEBBEN*: Does, Zed / Pan 1988
 [Telge 7, 36].
 42 KERMIS *HEBBEN*: Zed, Pan / Pan 1988
 [Telge 7, 63] || Emm.
 43 NIET GOOD *WAEZEN*: Gees, Tol.
 44 NIET GOED IN ODDER *WAEZEN*: Did.

● opoe 15-20 ○ oma 21-22

Bie 't ongesteld waezen spölt opoe 'n grote rolle in onze streek. Oma nômpt 'n völle minder belangrieke plaatse in.

- 45 'T ZUN: Sto.
 46 JEUREG BUN: Zed.
 47 OP ZIED ZITTEN: / Lar 1924 [Langeler
 1, 145].
 || de dage hemme: Kle.

Ok op-egeven: MENSTRUEREN, MEN-
 STRUATIE *HEBBEN*.

Ste: Mien moeder had de zaken; mien vrouw was ongesteld, de buurvrouw had de loederfokse en at 't al te bar was, dan heitten 't de meniepot hebben.

Aal: A'j veur 't eerste de regels hadden, dan was ie groot ewodn.

Meg: Onze dochter is 'n grote meid geworden: zi-j het veur 't eerst de rooie gekregen.

Zed: Gi-j had dubbel pech a'j met de kermis kermis had.

Loch: A'j ongesteld bunt, he'j de gezonde zeeke of bunt de commenisten baas. Ze zegt ok wel: "'n Goeien zeeman zwemt ok in de Rooie Zee", um an te geven da'j 't dee tied best met mekare doon könt. [Ok: Sto].

Did: As vrouwe ongesteld ware, mochte ze niet wecke en helpe bi-j de slacht.

Pan 1988: "Ik gao nie met zwemme, want ik heh ... eh ...". "Oh; gi-j het kermes" [Telge 7, 63].

RIEPE WAEZEN

As 'n jonge of 'n maeken riepe is, dan bunt ze geslachtsriepe.

- 01 RIEP(E) *WAEZEN*: Gor, Harf, Eef, Zut, Vor, Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Meg, Vars, Sil, Wesd, Doet, Kep, Ang, Lat, Wesv, Did, Zed, Pan || Wilp, Stlo, Emm.
 02 GESLACHTSRIEP(E) *WAEZEN*: Haa, Gen, Dre, Hen, Ste, Sto.
 03 GROOT *WAEZEN*: Gor, Eef, Wich, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Bre, Win, Voo, Meg, Wesd, Zel, Doet, Tol, Olb.
 04 WIES ZUN: Does.
 05 DER KLOOR VEUR *WAEZEN*: Gels.
 06 VOLWASSEN ZUN: Wehl.

Loch: Deerns bunt veurleker dan jongs van onderen.

Rek: Um an te geven dat maekes eerder riepe bunt as jonks zekt ze: "De proemen

bunt eerder riepe as de nötten". [Ok: Aal, Vars, Hen / Vars 1988 (Telge 6, 277)].

Eib veur 1973: Proemen bunt eerder riepe as de wotteln [H. Odink 3, 195].

Hen: Um an te duden dat meisjes eerder geslachtsriepe bunt as jonges, zeg i-j: "De boekweite is eerder riepe as de rogge". [Ok: / Eib veur 1973 (H. Odink 3, 37)].

Pan 1988: 'n Riepe deern "een vroegrijp meisje" [Telge 7, 114].

Acht-Tw 1948: KWENNE "onvruchtbare vrouw" [Wanink 1, 133; ok: / Win 1971 (Deunk 1, 127)].

VAN MEKARE HOLDEN

01 VAN MEKAAR HOLDEN: Acht, Liem II Wilp, Bat.

02 VAN MEKARE HOLEN: Gels.

03 VAN MEKAAR HOUWE: Wesv, Groes, Pan, Lob.

04 GEK OP MEKAAR WAEZEN: Wich, Loch,

Nee, Bre, Meg, Doet, Hen, Ang, Lat, Zev, Pan II Bat.

05 GEK MET MEKARE WAEZEN: Ruu, Gees, Nee, Aal, Zel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 189].

06 GEK VAN MEKARE WAEZEN: Lich.

07 MEKARE MEUGEN LIEJEN: Loch, Bor, Eib / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136].

08 ZICH MEKAAR MEUGE(N): Rek, Sto.

09 ZICH MÖGGEN: Bre, Win.

10 MEKAAR LEEFHEBBEN: Gor, Loch, Gels.

11 SCHIK MET MEKAAR HEMME: Did.

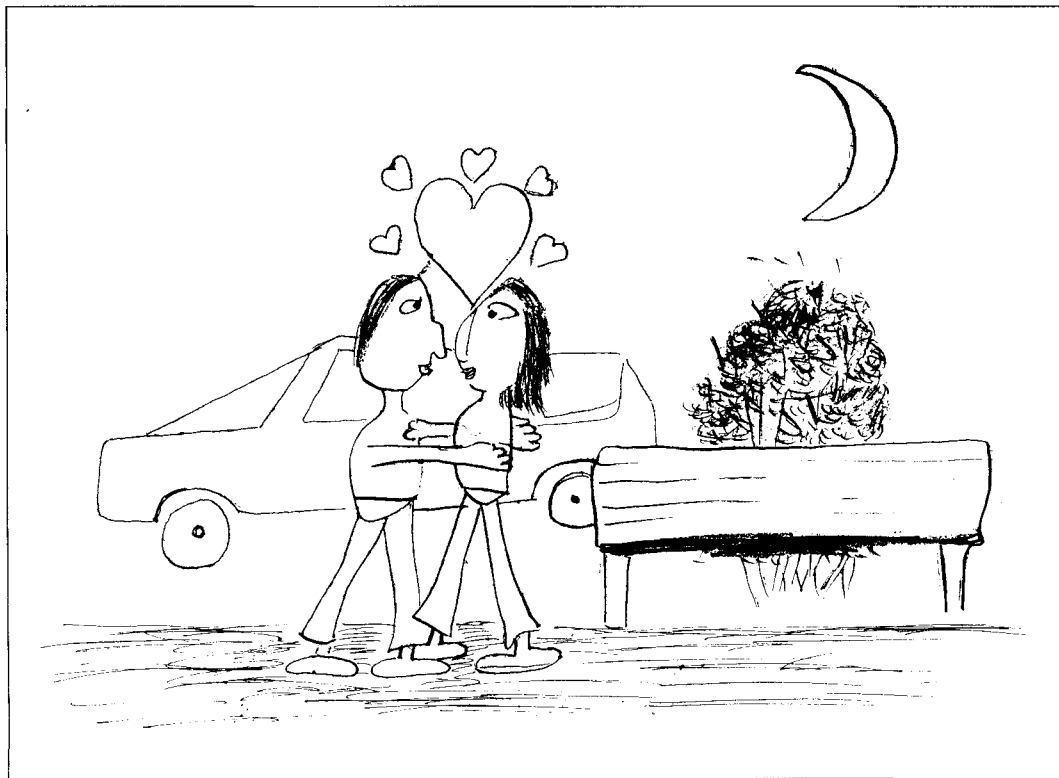
12 DE PIEPEN IN ENEN ZAK HEBBEN: Rek.

Bre: Wi-j holdt van mekare; wi-j mögt ons.

Rek: Ze meugt zich mekare geerne.

Acht-Tw 1948: MAENEN "beminnen". Hee hef Jannao etrouwd, mer hee maenen egelek uur zuster [Wanink 1, 141].

Lich: As ter twee van mekare holdt, zeg i-j: "t Is baar leefhebber-je". [Ok: / Lich 1991 'LEFEBRI-JE (Telge 8, 720)].

Baar leefhebber-je

Win 1971: SMORRIE OP ENE WAEZEN
 "smoorverliefd op iemand zijn" [Deunk 1, 218].

Win 1976: Wat is leefde? Ne prikkel an 't harte waor a'j ow neet krabben könt [Aes-sink 4, 36]. [LEEFDE].

Zed 1981: As armoe in de kökke stapt, is de liefde op de dael ontsnapt: at 't geld op is, is de liefde ok aover [Lukkezen 1, 4]. [LIEFDE].

VRI-JEN

Vri-jen kan in verschillende maote edaon wodn; hier ligt de naodruk op de benamingen dee verband holdt met 't feit dat ter twee van mekare holdt. Vergeliek ok: neuken. Gemeenschap met mekare hebben kan der bie heuren, maor is aover 't algemeen minder bepaolend as bie neuken.

01 VRI-JE(N): Ruu, Lar, Haa, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Kep, Dre, Hen, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 168]

02 VRIEJEN: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Aal, Zel, Doet / Acht 1895 [Telge 2, 145] || Wilp, Bat.

03 MET MEKAAR (NAOR) BED(DE) GAON: Gor, Lar, Eib, Aal, Voo, Doet, Hen, Groes, Did, Pan.

04 MET MEKARE NAOR BERRE GAON: Nee.

05 MET MEKARE NAOR BEDDE GAON EN NEET GAON SLAOPEN: Zut.

06 BIE MEKARE SLAOPEN: Lar.

07 SAME SLAOPE: Groes.

08 MET MEKARE SLAOPEN MAOR TOCH WAKKER WEZZEN: Aal.

09 MET MEKARE AN 'T SPÖLLEN WAEZEN: Eef.

10 SCHIK MAKE: Did.

11 TOETEN: Dre.

12 DOUWELEN: Aal.

13 SMOEZEN: Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 183].

14 SNOEVE: / sHe 1982 [Telge 3, 138].

15 FOSKEN: Eib.

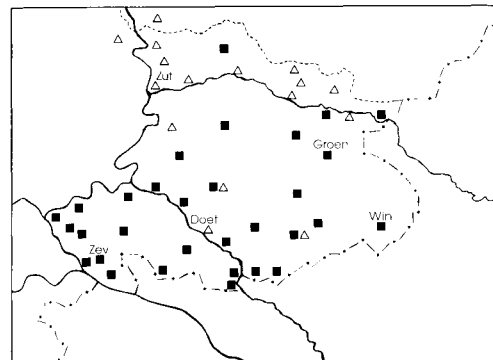
16 FLAAIEN: / Aal 1964 [Rots 1, 11].

17 SCHARRELEN: Zut.

18 BIE MEKARE KROEPEN: Vor, Ang.

19 SAMEN 'T HEUJ IN GAON: Hen.

20 SAMEN DE KOFFER IN GAON: Lat.

■ vri-jen 01

△ vriejen 02

De verspreiding van vri-jen en vriejen is anders as bie vri-je-vrieje-vri-j in de betekenis "vreef". In dit geval is de grenze namelek minder makkelek an te geven.

Hen: Vrogger beteikenen vri-jen allene maor: verkering hebben; tegenwoordeg heit met mekare naor bedde gaon: vri-jen.

Aal: De leste tied heur i-j vake praoten oover: met mekare naor bedde gaon.

● *Der bunt nogal wat uitdrukkingen dee met vriejen te maken hebt:*

Acht-Tw 1948: Vriejen en heujen gebuurt völle um-seums "vrijen en hooien gebeurt vaak tevergeefs" [Wanink 1, 207].

Sin 1974: Bi-j vri-jen en op jacht gaon, blif de waarheid vake ten achter gaon [Kobes 4, 9].

Eib veur 1973: At 't middenende baas wodt, hebt de beide andere enden niks meer te zeggen "wanneer de sexuele gevoelens beginnen te spreken, is het met het verstand gedaan" [H. Odink 3, 161].

Eib veur 1973: A'j 'n gelte varken acht dage bie j 'n beer laot, dan beert e ok "als je een jong meisje te lang met een jongen alleen laat, verlangt ze er vanzelf naar om te gaan vrijen ('n gelte varken = een jong varken)" [H. Odink 3, 233].

Vars 1985: Wat van 'n katte kump, hoef i-j

't moezen niet te leren en wat van 'n mense kump, hoof i-j 't vri-jen niet te leren: 't kump ter in as de smaak in den appel; vri-jen kump ter in as honneg in de bloeme [Telge 6, 394, 149].

Lich 1991: "Better ne olde kachele dee brendt as ne ni-je dee dampket", zegt mansleu dee ervaring van vrouwleu bi-j 't vri-jen belangriek vindt [Telge 8, 58].

Zed 1981: Op 'n olde fiets mo'j 't lere "van iemand met ervaring moet je het vrijen leren" [Lukkezen 1, 4].

Eib 1971: In 'n duustern is 't good fluustern "in het donker is het goed minnekozen" [H. Odink 3, 56].

Acht-Tw 1948: In den duustern is 't good smuustern [Wanink 1, 183].

Vars 1985: Da's 'n liefhebber; dén knip de katte geerne in den duustern [Telge 6, 181].

Eib: Vrouwleu bunt mie neet völle weerd, maor 't is toch zo'n mooi spöllegrei [Telge 1, 78]. [SPÖLLEGREI].

Vars 1985: Bi-j die vrouwluu was ow de stoepe zeker te glad: door kwam i-j as arme jonge niet in anmerking [Telge 6, 337].

Kot 1911: "Wach", dach Dieks zo in zich eiges, "lao'k 's efkes langs Hupsink gaon. Wee wet of ik Truu neet bi-j huus antrefte, dan kon'k nog net 'n klein pötjen vri-jen" [Meinen 2, 105].

Eib 1971: Wanneer een meisje mocht vrijen? Zodra de muts werd opgezet, wat circa met 13 à 14 jaar plaatshad. 'n Heudjesdeerntjen is nog te lutke. [H. Odink 2, 167]. [HEUDJES-DEERTJEN].

Acht-Tw 1948: MIDDELWEKKEN "'s woensdagsavonds gaan vrijen; gebeurt alleen kort voor het trouwen, als 't 'dikke an is'" [Wanink 1, 142].

NEUKEN

Onder neuken wodt verstaan: gemeenschap met mekare hebben. Verg. ok: vriejen.

01 NEUKE(N): Acht, Liem.

02 NAEJE(N): Ruu, Loch, Bor, Gels, Haa, Nee, Aal, Bre, Win, Gen, Doet, Dre, Ang, Groes, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 93].

03 NAAJE(N): Zut, Wich, Lar, Hen, Ste, Groes.

04 NEIEN: Bel, Groen, Meg, Vars.

05 NEJEN: Rek, Win, Voo.

06 VRIEJEN: Gor, Eef, Vor, Ruu, Bor, Gels, Haa II Wilp, Bat.

07 VRI-JE: Lat, Wesv.

08 'N NUMMERTJE MAKE(N): Gor, Harf, Zut, Ruu, Loch, Bor, Gees, Meg, Ang, Groes, Did, Pan II Emm.

09 'T DOON: Ruu, Bor, Gees, Gels, Eib, Bel, Lich.

10 'T DOEN: Wich, Din, Voo, Wehl, Kep, Does, Groes, Zev, Zed, Sto, Pan, Lob.

11 'N DINGSKE DOEN: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 29].

12 'N DINGSKE WEGGEVE: Dui.

13 GENGS WAEZEN: Vor, Loch.

14 TE GANGE WEZZEN: Aal.

15 MET MEKARE NAOR BED(DE) GAON: Gor, Ruu, Bor, Wesd, Zel, Hen, Tol, Oib, Lat.

16 MET MEKARE NAOR BERRE GAON: Bel.

17 BIE MEKARE IN BEDDE KROEPEN: Bre.

18 GEMEENSCHAP HEBBEN: Meg, Zel, Dre, Wesv.

19 SAMEN SLAOPEN: Eib, Aal.

20 SAMENLAEVING HEBBEN: Harf.

21 SAMENLAEVEN: Oib.

22 BIE MEKARE WAEZEN: Tol, Zed.

23 MET MEKARE SPRINGEN: Bel.

24 SPRUNGE MAKEN: Bel.

25 DER AOVERHENGGAON: Loch.

26 OP DE PROEM KROEPE: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 87].

27 ACHTER DE GEBREIDE BOKS KROEPE: Sto.

28 ACHTERAOVERDRUKKEN: Kep.

29 AN DE GROND TREKKEN: Kep.

30 'N BEURT GEVEN: Gor.

31 POTLOOIE: / Pan 1988 [Telge 7, 109].

32 PAREN: Win, Meg, Doet.

33 RIEJEN: Loch.

34 VOSKEN: Nee.

35 FOEKSE: Pan.

36 FIKKEN: Loch.

37 FLEPPEN: Doet.

38 FIEKEN: Doet.

39 FIETSE: Pan.

40 FEEST MAKE: Zed.

41 RAMPETAMPE: Zev.

42 FIELEPOEPSTATTEN: Gels.

43 ROLLEBOLLE: Zev.

44 WIPPEN: Gor.

45 KUNTJE WIPPEN: Meg.
46 BOEMSE: / sHe 1982 [Telge 3, 19].
47 VEUGELLEN: / Acht 1895 [Telge 2, 141].

Win: Schunnege weurde bunt naejen en neuken; 't leste zee'j vake op de t.v.

Hen: As 't netjes ezeg wodt, heit 't met mekare naor bedde gaon; anders heit 't neuken of naaien.

Zed: Vroeger zeie ze wel: "Lekker bi-j de vrouw achter de gebreide boks kroepe en dan maor dampen". [DAMPE].

Lich: Door wodn neet aover epraot; 't gebeurden gewoon. "Mina; zö'w 's?".

sHe 1282: MET DE PUDDINGBUKS SCHIETE "ejaculeren" [Telge 3, 121].

Pan 1988: DE PIEP LAEG SCHUDDE "ejaculeren" [Telge 7, 104].

● *Veur "coïtus interruptus plegen" is nog op-egeven:*

Dre: Veur 't zingen de kerke uitgaon.

Eib veur 1973: Vuur 't zingen de karke oetgaon "voor de zaadlozing de gemeenschap beëindigen" [H. Odink 3, 115; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 178)].

Bre: Der wodn ezegd: Op tied de kerke uitgaon, of: met 't klokkeluden de kerke uitgaon.

sHe 1983: Veur 't luje/luje de kerk uitgaon "coïtus interruptus toepassen" [Telge 3, 94; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 83)].

● *Veur "condoom" is de volgende (schertsende) benaming bekend:*

01 REPPELTUUTJEN: / Lich 1991 [Telge 8, 97].

Pan 1988: Met de KOUSEVUUT nor bedgaon "een condoom gebruiken" [Telge 7, 73].

'N KIND MAKEN

01 'N KIND(JEN) MAKE(N): Eef, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Doet, Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Did, Sto II Bork.

02 'N KIENDJE MAKE: Pan.

03 'N KLEINTJEN MAKEN: Zut, Lar, Bor, Hen.

04 'N KLEINEN MAKEN: Harf, Bel.

05 DER ENE MAKEN: Gor.

06 WAT JONGS MAKEN: Gels.

07 'N KIND VERWEKKEN: Zel.

08 DE VROUW DIKKE MAKEN: Ste.

09 DE VROUW BETREKKEN: Ste.

10 VEUR DE BOKSE KRIEGEN: Ruu.

Does: 'k Wit wel hoe of 't geet, maor hoe of ie dat nuumt zo'k niet witten.

Ste: Vrogger zeien ze: "Hie hef de vrouw dikke emaaft". "Dén smeerlap hef mien vrogger betrokken, anders had e mien nooit ekregen", schreeuwen in mien jonge dage 'n buurvrouw die ruzie had met eur keerl.

Gels: Mientjen mos wat jongs kriegen; de buurman zei: "Nou ze hebt Mientjen ok wat onder 't hemp eprutst". [WAT ONDER 'T HEMD EPRUTST HEBBEN].

Lar: Op de karmse wodt meer emaaft as af-emaakt.

Ruu: Op de karmse wodt meer emaaft as dood-eslagen.

Ruu: 't Wief en de zeise mo'j nooit uutlenen, want dan krie'j ze dikke weer.

Lich 1991: Ne zwa en ne vrouwe mo'j neet uutlenen, want dan krie'j ze dikke weer.

Zel: JAN DUBBELDEKKER "man die twee meisjes tegelijk zwanger heeft gemaakt".

Kep: Wim het Anna met jongen emaaft en now zölt ze wel 'n trouwdaotum vast motten stellen of zol e der met laoten zitte? [MET JONGEN MAKEN; ok: Bor].

Loch: As 't lange eduurd hef veurdat ter 'n kind emaaft is, dan zegt ze: "'t Heure in-potten hef zo lange eduurd".

Eib veur 1973: As der völle hazelnötten bunt, komt der völle kindere [H. Odink 3, 92].

Aal: As ze van plan bunt um 'n kind te maken, wodt ter ezegd: "Zö'w nog 's ne kere anleggen?". [ANLEGGEN].

IN VERWACHTING WAEZEN

*'t Antal gevallen woorin in verwachting waezen umschreven wodt, is tamelek groot. Völle metworkers geeft op dat 't woord **weer** vake veurkump: weer wat jongs kriegen, 't is weer zo wied enz.*

't Onderwarp is vake de 3e persoon enkelvoud, vrouwelek of de derde persoon meervoud; soms is 't de derde persoon enkelvoud manlek (39-41). Ok 't (14-17) en der (18-21, 48) könt 't onderwarp waezen. Ok 'n paar an-

dere benamingen dee op-egeven bunt, könt veurkommen in de derde persoon enkelvoud manlek: b.v.: hee hef de vrouw in verwachting (01), hee krig wat jongs bie de vrouwe (04).

- 01 IN VERWACHTING WAEZEN: Acht, Liem.
 02 IN VERWACHTING WAEZEN: Nee, Eib, Rek, Bel.
 03 'N KLEINE(N) MOTTEN KRIEGE(N): Eef, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Doet, Zed, Lob.
 04 WAT JONGS KRIEGEN: Loch, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Wesd, Zel, Hen.
 05 'N KIND MOTTEN KRIEGEN: Loch, Gees, Bre, Win, Does.
 06 'N KLEINEN VERWACHTEN: Aal, Tol, Ang.
 07 'N KLEINEN VERWOCHTEN: Gels, Rek.
 08 WAT JONGS VERWACHTEN: Eef, Ruu.
 09 WAT JONGS VERWOCHTEN: Gels, Eib.
 10 'N KIND VERWACHTEN: Vars II Kle.
 11 'N BABY VERWACHTEN: Eef.
 12 ZWANGER WAEZEN: Doet, Hen, Ste.
 13 BEVALLEN MOTTEN: Tol.

• Der bunt 'n groot antal uitdrukkingen in gebruik veur in verwachting waezen:

- 14 'T IS ZO WIED: Lar, Gels, Lich, Aal, Vars, Tol, Did / Vars 1985 [Telge 6, 405], Pan 1988 [Telge 7, 145].
 15 'T IS ZO LATE: Win.
 16 'T IS RAAK EWES: Lar.
 17 'T IS TER BIEJ UUR UMME TE DONE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88].
 18 DER IS WAT ONDERWEG: Lich.
 19 DER IS WAT BESTELD: Wehl.
 20 DER IS WAT TE DOEN: Lob.
 21 DER IS 'N KLEINEN OP KOMST: Gor, Loch.
 22 DOOR MOT WAT JONGS KOMMEN: Lar, Groen, Bre, Win, Zel II Bat.
 23 ZE HEF DE GEZONDE ZIEKTE: Aal, Doet.
 24 ZE HEF 'T ZO WIED: Groen.
 25 ZE IS ZO VER: Pan.
 26 ZE ZIT MET 'N BOEK VOL ARME EN BENE: Gor.
 27 ZE HEF 'T HEUJ OP ZOLDER: Loch.
 28 ZE HEF 'T VEUR DE BOKS(E) VEUR: Wich, Vars / sHe 1982 [Telge 3, 20], Vars 1985 [Telge 6, 63].

Door kump ter ok weer ene

- 29 ZE HET 'T VEUR DE BOKS: Zed.
 30 ZE HEF DE VEURKAMER VERHUURD:
 Aal, Win.
 31 ZE HET 'T VEURHUUS VERHUURD:
 Vars / Vars 1985 [Telge 6, 385].
 32 ZE HEF WAT IN DE MOEKE: Lich / Lich
 1991 [Telge 8, 79].
 33 ZE HET 'N KNOEBEL OP DEN BAAND:
 / Pan 1988 [Telge 7, 69].
 34 ZE HEF 'N BULT OP DE VEURBAND:
 Gor.
 35 ZE HET 'N SPATJE METGEKREGE: /
 Zed 1982 [Lukkezen 1, 4].
 36 ZE IS IN UMMESTENDE: Win.
 37 ZE IS IN UMSTENDEN: Meg II Stlo, Ges,
 Hei.
 38 ZE IS IEN UMSTAAND; / Pan 1988 [Tel-
 ge 7, 142].
 39 HEE KRIG WAT JONGS/JONKS BIEJ
 DE VROUWE: Eef, Vor, Ruu, Loch, Aal,
 Kep.
 40 HEE HEF DE VROUWE DIKKE: Aal.
 41 HEE HEF DE VROUW IN BEDDE: / Lar
 1924 [Langeler 1, 141].
 42 ZE LÖP MET NE KROMME SCHORTE:
 / Aal 1966 [Rots 2, 31].
 43 ZE LUP MET 'N BULT OP DE BUUK: /
 Pan 1988 [Telge 7, 24].
 44 ZE LÖP MET 'N DIKKEN BOEK: Aal.
 45 ZE KRIEGT WAT IN DE WEGE: Ruu,
 Bor, Eib, Aal.
 46 ZE KOMT AN 'T WEGEN: Aal.
 47 ZE KRIEGT DER ÉÉN BIE: Kep.
 48 DER ZIT 'N KNOP IN DE CLIVIA: Gor,
 Aal II Bat.

Sto: Der wudt gezeid: "Ik heb de vrouw zwanger", of van 'n ander: "Hi-j het de vrouw zwanger".

Tol: "Door kump ter ok weer ene"; dat wodn altied esmuusterd: kleine kinder mochen dat niet heurn.

Wich: As ter 'n vrouw de kerk uut mos, zeien ze: "'t Is bie eur zo wied", of: "Ze hef 't weer veur de bokse veur".

Gels: "As ik oonze Dientjen onder 't hemd kieke, dan is 't al wier zo wied", hef 'n keerl is ezeg in de tied dat ter nog gin pil was.

- *As 'n vrouwe in verwachting was zonder dat de vader van de kleine bekend is, wodn der wel ezegd:*

Win 1976: A'j met 't gat in de deurne valt, weet i-j later neet welken doorn ow estokkene hef [Aessink 4, 51].

Pan 1988: As gi-j met de kont ien 'n daorne-heg val, dan wit gi-j ok nie welke daorn ow gestaoke het [Telge 7, 27].

Pan 1988: Dur welke wieps is die dan gestaoke? [Telge 7, 154].

Eib veur 1973: 't Tok-ei in de nettels leggen "in verwachting raken van een toevallige vrijer; te vergelijken met een kip die haar ei in de brandnetels legt" [H. Odink 3, 230].

- *As 'n vrouwe in verwachting was, zodat ter etrouwd mos wodn, dan wodn der wel ezegd:*

Ruu: Ze hef onder den draod hen-ereupt.

Rek: Ze mot achter ne bos trouwen.

Win 1976: Ze hef zik 't gat verbrand van unzen Frits [Aessink 4, 52].

Pan 1988: Ze het de kont verbrand [Telge 7, 72].

Vars 1985: 't Rad is eur op de hakke elopen [Telge 6, 131].

Pan 1988: Ze het 'n afgestote ho(r)n [Telge 7, 53].

Acht-Tw 1948: HENSKEN-IN-DE-KELDER "kindje op komst" [Wanink 1, 110].

- *As 'n vrouwe in verwachting was moch ze bepaolde dingen neet doen; dat was neet good veur den kleinen.*

Harf: 'n Vrouwe die in verwachting was, zol neet naor 'n liek gaon zeen. [Ok: Wich, Loch, Groen, Wehl, Tol, Wesv, Lob].

Groen: As ne vrouwe 'n kind zol kriegen, dan moch ze neet bie ne dooien kommen, want dan kreeg dat kind gin kleure. [Ok: Aal].

Aal: De vrouwe moch gin liek anraken, dan kreg de kleinen vlekken of zo wat en ze moch neet in 'n mismaakt gezichte kieken.

Hen: 't Enegste wat ik met-emaakt hebbe, is, dat 'n vrouw die in verwachting was gien dooie moch helpen verhennekleenn. Vrogger kreeg ze dan 'n miskraom. In mien tied wier door al niet meer in geleufd, maor às ze soms 'n miskraom kreeg, zol der nog iets van zelfverwiet können waezen.

Loch: Schrok 'n zwangere vrouwe van 'n

moes, dan kreeg 't kind 'n stuksken moezevel argens op 't lichaam en sprong der 'n hond op de vrouwe, dan zag ie den afdruk van de peute op 't kind.

Zut: As 'n vrouw schrok veur 'n moes, kreeg 't kind vlekken op de erm. Ze moch ok gin katte op schoot nemmen.

Sil: 't Is gebeurd dat 'n vrouw in de stal zat te melken toen der 'n moes van de zolder van de hilde in eur nek viel. Ze sloeg van schrik met de hand in de nek. 't Kind had later in de nek 'n moedervlek.

Doet: As de kraomvrou veur 'n moes schrok, dan kreeg den kleinen 'n moezen-snuutjen.

Bre: Ze mos oppassen veur 't schrikken van beeste zoas poggen; doordeur zol 't kind ok 'n eigenadeg gezichte können kriegen, veural in de leste maanden.

Zel: De vrouw moch niet schrikken veur 'n varken, want dan kon 't kind met 'n varkenskop geboren wodn; ik weet 'n gezin woor dat gebeurd is.

Lar 1927: Toen kwamen de vertelsels van vrouwen die zwaor gengen en schrikten voor een haas, zodat er een kind jong werd met een hazelip [Heuvel 1, 108]. [ZWAOR GAON].

Wich: As 'n vrouw 'n kleinen kreeg, moch ze niet naor 'n dierentuin gaon, anders kreeg ze 'n aap.

Eib: A'j as kraomvrouwe völle nao mooie leu kekken, kreeg ie ok 'n mooi kind.

Bre: At de klokke sloog, moch de kraomvrouwe niks wensen; ze moch ok neet met mensen met 'n gebrek ummegaon.

Sin: I-j mochen 'n zwangere vrouw gin mismaakt biggetjen laoten zeen, anders zol ze 'n mismaakt kind kriegen.

Meg: 'n Kraomvrou moch zich niet laoten fotografieren.

Dre: De kraomvrou moch niet in 't vuur kieken, want dan kreeg 't kind rooie heure.

Vor: De kraomvrouwe moch neet hoge reiken [Ok: Gor, Bor, Groen, Aal, Zel, Kep, Zed, Lob]; ze moch ok neet met 't slachten helpen [Ok: Win, Kep]; woor dat allemaole slech veur was, dat wissen ze ok allemaole neet: 't wàs gewoon slech.

Pan: Ze moch niet nor bloeierige dinge kieke; dor kreeg 't kiend 'n wienvlek van. [Ok: Gels].

Loch: As ter 'n pot met zuurtjes veel, kreeg 't kind wienvlekken in 't gezichte.

Zel: De vrouw moch gin krallen dragen, want dan strengen zich 't kind. [STRENGEN].

Aal: De vrouwe moch neet onder ne wasdraod deurlopen, anders kon den kleinen in den streng verwickeld raken. Ze moch ok neet met de bene ovver mekare zitten, anders kwam der ne zwoore bevalling.

Win: I-j mot as kraomvrouwe neet onder den hals van 't peerd henlopen, anders schuf de geboorte op.

Acht-Tw 1948: OP 'T LESTE LOPEN “spoe-dig bevallen” [Wanink 1, 136; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 209)].

sHe 1982: OP 'T LETS LOPE [Telge 3, 91]; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 81)].

Lar 1924: OP 'T LESTE GAON [Langeler 1, 146].

Acht-Tw 1948: 't Lik wal ne olifaantsdrach “als een bevalling wat lang uitblijft” [Wanink 1, 88]. [OLIFAANTSDRACH].

Acht 1948: PEERDEDRACHT “zwangerschap die langer duurt dan 9 maand” [Langeler in: Archief 3, 263].

Hum 1948: Mien deerntjen, bun iej soms onder 'n peerdehals deur-elopen? “gezegd tegen een baby, waarvan de moeder 11 maand zwanger is geweest; een paard draagt circa 11 maand” [Langeler in: Archief 3, 263].

Acht 1895: KINDERBEDDE “kraambed”; IN TWEEËN VALLEN “in het kraambed komen” [Telge 2, 64, 138].

Acht 1882: KRAOM “kraambed” [Telge 2, 72].

DIKKEN BOEK

Den boek van 'n vrouwe dee 'n kind krig, wodt dikken boek eneumd. De benamingen vanaf 04 wodt spottend gebruikt; van de benamingen 19 en 20 is op-egeven dat ze “on-fesoendelek” bunt.

01 DIKKE(N) BOEK: Acht, Liem II Bat, Vre, Ges, Emm.

02 MOEDERBUUK: Doet.

03 VROUWENBUUK: Doet.

04 EERPELENBOEK: Ruu.

05 POES OP DE(N) VEURBAND: Loch, Lar,

- Bor, Gees, Nee, Eib.
 06 POES OP DEN VUURBAND: Gels.
 07 POES OP DEN BAND: Bel.
 08 POES OP DEN BOEK: Nee.
 09 BULT(E) OP/AN DE VEURBAND: Eef,
 Wich, Din, Kep, Olb || Bat.
 10 BUUL AN DE VEURBAND: Aal.
 11 BLAORE OP DEN VEURBAND: Loch,
 Gees, Bel.
 12 TROM(MEL): Pan, Lob.
 13 DIKKE TROMMEL: Lat.
 14 GROTE TROM: Zev.
 15 TRUMMELTJEN: Din.
 16 ROND TÖNNEKE: Did.
 17 TIEDBOMME: Loch.
 18 NE BOEK OP ALLE DAGE: Aal.
 19 TOREN: Aal.
 20 CLIVIA IN DE KNOP: Gor.

Loch: Van 'n vrouwe met 'n dikken boek, zegt ze wel spottend: "Ze hef 'n poes op den veurband", of: "Ze hef 'n tiedbomme". Dan köj vraagen: "Heb ie ok 'n pers-peksken emaaft?"

Eib: 'k Wodn —lange elene ton 'k in verwachting wazze— 's nao-eschreeuwd deur straotenmakers: "Wat heb i-j nen poes op den veurband!"

Kep: A'j 'n dikke buuk hebt, loop i-j met 'n bult an de veurband.

Ang: Die vrouw het der 'n afdak angebouwd. [DER 'N AFDAK ANBOUWEN].

Olb: As 'n vrouw 'n kind krig, hef ze 'n bult op de veurband of ze hef 't veur de kont. [T VEUR DE KONT HEBBEN].

Aal: Dee vrouwe löp met de grote tromme. [MET DE GROTE TROMME LOPEN; ok: Doet, Lob || Bat].

Win 1976: Völle hoed hebben "spottend gezegd voor: een dikke buik hebben" [Aessink 4, 56].

Eef: Dee löp ter ok neet allene; door zit vandage of monn ok de ooievaar op 't dak.

WEJEN

- 01 WEJE(N): Acht, Liem.
 02 PERSWEJE: Wesv.
 03 KRAMPE(N): Eib, Rek, Vars, Sil, Wesd,
 Kep, Did, Zed || Wilp.
 04 GEBOORTEKRAMPEN: Meg.
 05 POZEN: Loch, Bel.
 06 STONDEN: Loch.

- 07 ZAKEN: Lich.
 08 KNIEPERS: Aal.
 09 VLAGEN: Doet.
 10 NOOD: Bel.
 11 PLAOGGE: Gor.

Gor: As 'n vrouwe weeën kreeg, zeien ze: "De plaogge kump".

Eef: As 'n vrouwe weeën krig, begint ze te KRAOMEN.

Loch: As 'n vrouwe stonden of pozen hef, dan is ze an 't warken of an 't krökkeln. [WARKEN, KRÖKKELEN].

Aal: As ne vrouwe de weeën hef, is ze te gange of is 't te gange. [TE GANGE WEZ-ZEN; ok: Win].

Hen: As 'n vrouw weeën hef, wodt ter ezegd: "Daor bunt ze an 't ULKEN". [Ok: Gor / Vars 1985 (Telge 6, 359)].

Kep: As 'n vrouw krampen kreeg, zeien ze: "'t Is zo wied". [T IS ZO WIED; ok: Ruu].

Wesd: Van de krampen krie'j KRAOMPIE-NE.

Acht 1895: DUNNEN "buikpersen" [Telge 2, 29].

WATER

- 01 WATER, VRUCH(T)WATER: Acht, Liem
 || Wilp, Bat, Mar.
 02 WAOTER, VRUCHWAOTER: Pan, Lob.
 03 BEDDEWATER: Gor.

Tol: Niet de vliezen, maor 't water brok al-tied.

Eef: 't Water is ebraoken.

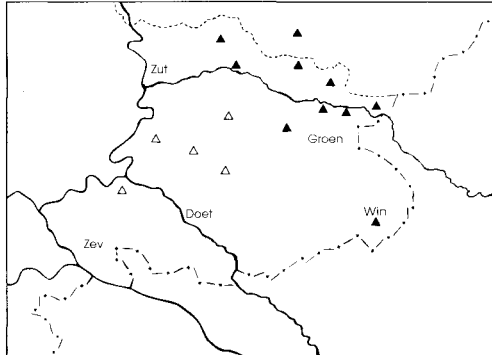
Lar: 't Water is ebrokken.

VLIES

In 't vlies zit 'n kleinen as 't nog neet geboren is.

- 01 VLIES: Gor, Zut, Vor, Loch, Bor, Eib, Aal,
 Bre, Gen, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre,
 Baa, Olb, Pan.
 02 VLEUS: Loch, Lar, Gels, Haa, Nee, Eib,
 Rek, Bel, Win || Mar.
 03 VLUUS: Ruu, Zel, Hen, Tol, Ang.
 04 VRUCHVLIES: Voo, Lat.
 05 VRUCHTVLIES: Kep.
 06 GEBOORTEVLIES: Doet, Does.
 07 HELMVLIES: Eib.

- 08 BLAOZE: Loch, Gees.
 09 WATERBLAOZE: Eef II Ges.
 10 ZAK: Gor.
 11 VRUCHZAK: Did.

▲ vleus 02 △ vluus 03

Vleus en vluus bunt weurde dee (nog) verspreid in onze streek veurkomt.

IN 'T KRAOMBEDDE LIGGEN

Ok in dit geval is de derde persoon enkelvoud vrouwlek 't onderwarp. Allene bie 16 en 17 is de derde persoon enkelvoud manlek 't onderwarp; bie de benamingen 01-08 is dat ok meugelek (b.v.: hee hef de vrouw in 't kinderbedde liggen).

- 01 IN 'T KRAOMBED(DE) LIGGE(N): Gor, Harf, Zut, Vor, Ruu, Bor, Haa, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Zed II Kle.
 02 IN 'T KRAOMBERRE LIGGEN: Gees, Gels, Nee, Bel, Groen.
 03 IN 'T KRAOMBEDDE ZITTEN: Wich, Zwi, Rek.
 04 IN 'T KINDERBED(DE) LIGGE(N): Eef, Loch, Aal, Wesd, Doet, Ste, Olb, Ang, Did, Zed.
 05 IEN 'T KIENDERBED LIGGE: Pan, Lob.
 06 IN 'T KINDERBED ZITTE: Wesv.
 07 IN DE(N) KRAOM LIGGEN: Vor, Ruu, Lar, Bre, Win, Voo, Kep, Tol II Bork.
 08 IN DE KRAOMERIEJE LIGGEN: Loch.
 09 IN DE KRAOM WAEZEN: Gor, Eib II Ges, Ram, Hei.
 10 AN 'T KRAOMEN WAEZEN: Eib.
 11 AN 'T KRÄÖMEN WEZZEN: Win.
 12 LIGGE TE KRAOME: Pan.

- 13 VAN 'N KLEINEN IN BERRE LIGGEN: Gels.
 14 VAN 'N KLEINEN IN 'T BEDDE ZITTEN: Wich.
 15 MET DE KLÖSSE IN BEDDE LIGGEN: Loch.
 16 DE VROUW(E) IN /IEN 'T BEDDE HEBBEN ZITTEN: Loch, Aal, Wehl.
 17 DE VROUW IN 'T KRAOMBED HEMME LIGGE: Sto.
 II in 't kindbed ligge: Emm.

Zed: Vrogger zeie ze: ze leit in 't kinderbed; tegeswoordig zegge ze: de vrouw zit in 't kraombed.

Vars: 't Woord kraombedde wödt veurna-melek gebruikt bi-j doodgaon: zien eerste vrouw is in 't kraombedde estorven.

Loch: 'n Keerl zeg: "Ik hebbe de vrouwe in bedde zitten", as ter 'n kleinen ekommen is, maor ok as ze zeek is.

Acht 1882: IN BEDDE KOMMEN "bevallen" [Telge 2, 9].

Vars 1985: BEVALLEN, IN DE KRAOM KOMMEN "bevallen" [Telge 6, 52].

- *Veur doktershulpe halen bie 'n bevalling is de volgende uitdrukking bekend:*

- 01 MET DEN RAPKLOMP LOPEN/GAON: / Lar 1924 [Langeler 1, 142], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 166], Aal 1969 [Brusse-Koskamp 1], Win 1971 [Deunk 1, 186], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 197], Eib 1980 [Telge 1, 68], Vars 1985 [Telge 6, 282], Lich 1991 [Telge 8, 96].

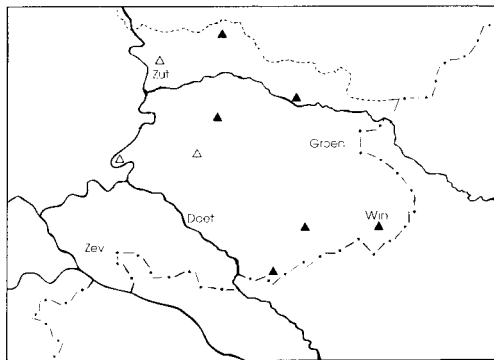
Gels 1928: Too-t-de broedlachte 'n zetjen achter den rug was, zeg Aorndiene op 'n aovend: "Ik gleuve, Bennaads, da'j de rapklompen maor is an mozzen trekken. 't Zal vannach wal gebuurn motten" [v.d. Lugt in: Gids Folkl. 1, 76].

Win 1978: Klats! Met ne ruk wordt evers bovven 't heufd van Johan 'n raam opeschovvene. Dokter Woortman kik daoroet. "Oh, bun i-j dat? Is 't met de vrouwe zo wied? 'k Zal voort kommen" [Van Loo 1, 72].

GEBOREN WORDEN

- 01 GEBORE(N) WORDE(N): Acht, Liem.
 02 GEBOORNE WORDEN: Eib, Aal.

- 03 KOMME(N): Harf, Eef, Zut, Wich, Ruu, Lar, Haa, Eib, Bel, Aal, Win, Meg, Wesd, Wehl, Dre, Tol, Does, Did, Zed II Mar.
 04 OP DE WEERLD KOMMEN: Loch II Wilp.
 05 OP DE WAALD KOMMEN: Eib.
 06 JONK WORDEN: Ruu, Lar, Bor, Aal, Win, Din / Acht 1882 [Telge 2, 58], Lar 1924 [Langeler 1, 144], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Wehl 1944 [vz Diesveld 3], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 117], Vars 1985 [Telge 6, 161].
 07 JONG WORDEN: Eef, Hen, Olb.
 08 AOVER DE BILLE KUKELLEN: Gor. II op de weld komme(n): Ges, Kle.

▲ jonk worden 01 △ jong worden 02

Jonk worden is 'n uutdrukking dee —blik op 't kaartjen— an 't uutstarven is.

- Gees:** Den kleinen is vannach geboorne.
Harf: Den kleinen is vannach um vier uur ekommen.
Aal: Opa was nog jonk ewodn op den Hollenbarg. Zo praotten e ovver laeftiedsgenoten: dee waren allemaole argens jonk ewodn. Maor zien eigen kindere waren al geboren; an den Bodendiek. Onze dochter is gisteren geboren; wee zeg now zo wat?! Wi-j hebt gisteren 'n deerntjen ekreggen.
Vor veur 1908: Johan Hendrik Gallée is in 1847 in "'t Vordense darp jonk eworden", zoas e zelf altied zej; volgens G.J. Klokman (Driem bl VIII, 11) gaf e dat altied as antwoord, as 'm op zien onderzoekingstochten wodn evraagd, woor-t-e vandan kwam [Telge 2, I, V].
Kep: As meisjen van 13 joor bun'k der wel op uut-ewest um de geboorte an te zeggen. Dan mos ik zeggen: "De complimenten van de familie W. en de jonge vrouw is verlost

van 'n jonge dochter". [VERLOST WAEZEN].

Zel 1882: Ze zekt in de wandeling Tenten Toon tegen mie, maor ik stao eigenlek te boek as Van de Horst en mien volle bruur, die heit Tentman. Ik zal ow dat 's gauw uitleggen. Doe ik jonk eworden bun, doe wonde mien volk op de Horst en doe mien bruur jonk eworden is, doe wonden wie op de Tent en zodoende he'w geen allense vans ekregen: in vrogger tied stak 'm dat zo krek neet [Klokman 1, 453].

Lar 1927: Vleen wekke bunt ter dree kinder jong eworden en veer luu naor den karkhof ebracht [Heuvel 1, 54].

Groes: Wier de kleine te vroeg gebore nao 't huwelek, dan wier der 'n ooievaar op 't dak gezet; dit gebeurde tot ongeveer 1930.

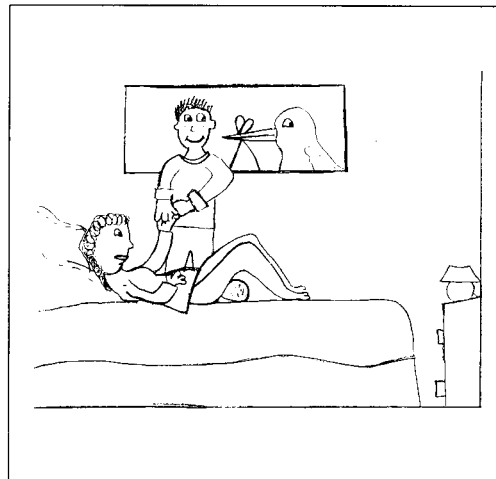
Did: As ter genoeg kindere in 't gezin ware, dan werd de schossteen dichgeleid: dan kon de ooievaar geen kindere meer brenge.

Pan 1988: As 't gin hekke on het, kan 't komme "als er zich geen bijzondere omstandigheden voordoen, kan het kind geboren worden"; "den ersten os mik 't hekke los", zeie ze as 't erste kind gebore wier, um on te geve dat de eerste duk moeilek kwam [Telge 7, 49].

Vars 1985: "'t Bunt mooie bluumkes at ze eplukt bunt", wördt vake ezegd nao 'n zwoore mor goeie bevalling [Telge 6, 60].

Geld Eil 2e h 19e e: KIENDEREN "kinderen krijgen" [Telge 4, 118].

Acht 1895: GEBOORTE "geboorte" [Telge 2, 38].

Umg. Zut 1859: En doe hie veurbiegong, zag hie 'n mense blind van de geboorte af an [v. Heeckeren 1, 9, 1].

N Acht ca 1860: KINDERBOOM “plaats waar de baby's zogenaamd vandaan komen; tegen kinderen die vragen waar hun broertje of zusje vandaan komt, wordt gezegd: uit de kinderboom” [Telge 4, 42].

Eib veur 1973: Too zat ik nog in 'n stoef / stoefwilg “gezegde dat berust op het volksgeloof dat kinderen uit de knotwilg komen” [H. Odink 3, 223].

MET DE HELM OP GEBOREN WORDEN

Algemeen wodt verteld dat 'n kleinen dén met den helm op geboren is, bezondere gaven hef, want later kan e dan “veurkienen”: met de wichelroede lopen, of hef e vólle geluk.

01 MET DE (N) HELM GEBORE(N) / GEBOORNE WAEZEN: Gor, Harf, Zut, Wich, Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Wehl, Kep, Hen, Tol, Does, Wesv, Groes, Did, Sto, Pan, Lob II Wilp, Bat, Mar.

02 MET DE HELM EBOREN WAEZEN: Eef.

03 MET DEN HELM OP GEBOREN WAEZEN: Loch, Lar, Haa, Bel, Aal, Dre, Ang, Dui, Zev.

04 MET DE HELM KOMME: Wesv, Zev.

05 MET DEN HELM OP KOMMEN: Vor.

06 MET DE PETTE OP GEBOREN WORDEN: Rek.

07 MET DE KAPPE GEBOREN WAEZEN: Gor.

08 ONDER DE KAP GEBOREN WORDEN: Meg.

09 IN 'T VLIES GEBOREN WAEZEN: Hen.

10 IN 'T VLUUS GEBOREN WAEZEN: Loch.

11 IN DE HAAM GEBOREN WORDEN: Wesv.

12 ESTRENGD WAEZEN: Zel.

13 'T GEZICHTE HEBBEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 102].

Does: De helm is 'n vliesken dat um 't kinderheufken hen zit. Dat mot ter heel veurzichteg afgehaald wodn en met wat sukerwater an de kleine opgevoerd wodn.

Meg: As 'n kind zich heel veurspoedeg ontwikkelt en blik geeft van 'n helder verstand

of bi-jzunder geluk in zien laeven het, dan heur i-j wel 's zeggen: “Dén is met de helm geboren”.

Vor: 'n Kind wat met de helm op geboren wodn, was 'n biezunder kind wat heel verstandeg zol wodn en niet vólle zeek zol waezen.

Wehl: Kinder die met de helm geboren wieren, konnen later goed leren en soms harren ze 'n veurgeschef of tweede gezicht.

Hen: Zo'n kind had 't tweede gezichte; die zag dinger veuruut. Mien vader wis wel mensen die de bi-jname “Met 'n helm” hadden.

Bel: A'j met den helm op geboren bunt, bu'j 'n geluksvoggel.

Kep: Zo'n kind kon anderen gelukkeg maken, as ze de helm dreugden en bewaarden.

Aal: A'j met den helm op geboren bunt, praot i-j van ne dreuge geboorte. De helm wier wel gedreugd en later an 't kind gegeven; zo konn ze door andere mensen geluk met brengen.

Zel: Kinder die met de helm geboren zun, trappen later de moeder op 't hart.

Gor: Mien grootmoeder was met de helm geboren. Vake zag ze wat veur zich; soms zag ze 'n begrafenis en dan zae ze: “Hier is ter margen ene dood”; en 't kwam nog uut ok. Of zie zag 'n schimme en zae: “Die geet nao dat huus; daor hengt der zich margen ene op”. En 't was zo. “Zee'j daor dat schim met dee lagetten mutse (= plooi mutse) op? Noe trap ik 'm op de rökke”, mien moder zag niks, maor was wel bange!

Wesv: 't Bi-jgeloof zeit: wie in de haam gebore zin, die zien wah wi-j niet zien. Ook kojje 'n kneuzing bespraeke.

Sto: In Baek wazze vroeger verscheie luj met de helm gebore. Ze hadde 't veurgezich of veurgeschef; ze veurzagge de trein Arnhem-Diem-Winterswiek, de Loerbaekse school, de harde weg van Baek naor Stökum en de grenspos Bargh-autoweg. [VEURGEZICH; VEURGESCHEF].

Rek: Hendrik Odink schrif dat Berend Jan Laarhuis —alias Kieke-Bernd— in 't Rekse Veld (noe VOV terrein) paleizen zag staon en dat ter wagens zonder peerde der veur rejen [verg. Hendrik Odink, Uit Kroniek en volksmond van de Achterhoek, blz 258].

Bor: 'n Kleinen dén met den helm geboren is, is veurbestemd um bie de brandweer te gaon.

NAVELSTRENG

- 01 NAVELSTRENG: Zut, Wich, Groen, Aal, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Does, Ang, Lat, Did, Sto, Lob II Wilp.
02 NAVELSTRENGE: Gor, Vor, Loch, Bor, Baa, Tol II Bat.
03 NAVELSTRANG: Meg, Zel, Hen.
04 NAVELSTRANK: Lar, Rek.
05 NAFFELSTRENG: Harf, Wesd II Mar.
06 NAFFELSTRANG: Gees, Haa, Eib, Bre II Ges, Bork.
07 NAFFELSTRANK: Nee, Bel.
08 NAFFEL: Lich.
09 STRENGE: Gor, Loch, Eib.
10 STRANK: Rek, Aal, Win.
11 NAOVELSTRING: Pan.
12 NAVELSLIERT: Ang.
II naffelsnoer: Hei.

NAOGEBOORTE

- 01 NAOGEBOORTE: Acht, Liem.
02 NAOGEBOORT: Does.
03 NAORGEBOORTE: Wesv.
04 VLUUS: Vor, Ruu, Bor.
05 VLEUS: Rek, Bel.
06 MOEDERKOEK: Olb, Does, Sto, Zed.
07 LESTE: Gor, Ste.
06 MODERKOEK: Gor.

Zed: De naogeboorte stopte ze in de grond onder de pereboom; dat heurde zo. Dat deie ze duk 's nachts.

Zut: De naogeboorte werd vaak achter 't huus begraven, ze wisten der anders geen weg mee.

Wich: De naogeboorte wier in de grond estopt; dat was zo iets van begraven.

Aal: De naogeboorte wodn meestal buten begraven. Nae: neet in de grond estopt; zo zeg i-j dat neet, want 't heurn min of meer bi-j 't kind.

Bre: Ze wachttten met 't begraven tut ter gin volk buten was. De (vrouweleke) dokter snaptten dat neet; dee zei dat den prof op de universiteit ze in den oorlog metnam, veur den hond.

Sto: De naogeboorte moes worre begrave onder de dröp van 't dak.

Wehl: De naogeboorte werd ien de grond gestop, mor eers wier secuur gekekken of

alles der wel bi-j was. Dat was um vas te stellen dat ter met de bevalling niks was achtergebleven bi-j de kraomvrouw.

'N KLEINEN EKREGEN HEBBEN

As ter 'n kleinen geboren is, he'j 'n kleinen ekregen.

- 01 ('N KLEINEN) EKREGEN *HEBBEN*: Acht, Liem.
02 ('N KLEINEN) AN-EWONNEN *HEBBEN*: Gees, Win, Sin, Wesd, Hen, Tol.
03 ('N KLEINEN) EWONNEN *HEBBEN*: Eef / Acht 1895 [Telge 2, 152].
04 ('N KLEINEN) AOVERWONNEN *HEBBEN*: Hen / Lar 1924 [Langeler 1, 144], Ruu 1930 [Zwart 3, 237], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 151].
05 (WAT JONGS) OVVERWONNEN *HEBBEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 170].
06 ('N KLEINEN) AN-EHOLDEN *HEBBEN*: Bel, Groen, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 14].

Aal: Miene vrouwe hef ne jonge zönne ekreggene.

Sin: Wi-j hebt 'n dochter an-ewonnen.

Eef: Mien vrouw hef 'n deerntje ewonn.

Bel: Miene vrouwe hef ne kleinen an-ehollen.

Groen: Wi-j hebt wat jongs an-eholden.

Eef: Praoten dejen ze der neet aoever; de dokter of de baker brach 't kindje met. Ze zeien ok wel dat kleinen uut de sloot of de rooie kool kwammen of uut de warme landen.

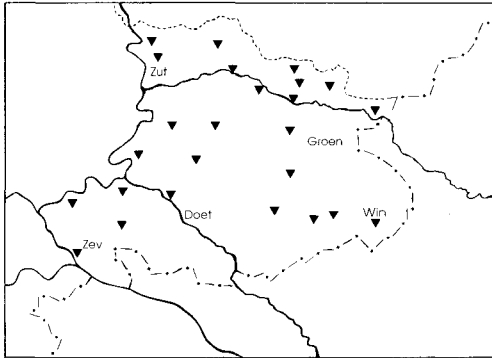
Tol: "De vrouwe hef hulpe ekregen", wier der ezegd en dan was dudelek dat ter 'n deerntjen geboren was.

Vars 1985: Door hebt ze ok wat jongs, want door hangt mi-j toch 'n riegoe kinderduke van zoezen en weien [Telge 6, 172]. [WAT JONGS HEBBEN; ok: / Aal 1964 (Rots 1, 60), sHe 1982 (Telge 3, 72)].

MISKRAOM

- 01 MISKRAOM: Acht, Liem.
02 MISKRAOME: Zut II Wilp.
03 MISSEN: Loch, Bor, Nee, Win.
04 MISSE: Does.
05 MIS: Doet.

- 06 MISJE(N): Wehl, Pan.
 07 MISGEBOORTE: Eib, Sto.
 08 VROGKRAOM: Eib, Bel, Aal, Wesd.
 09 VROOKRAOM: Win / Win 1971 [Deunk
 1, 271].
 10 KIEP: Doet.

▼ *vergelieking met kar bekend*

Vergeliekingen met kar bunt weer aoveral in onze streek op-egeven; uut de commentaren blik dat de uitdrukkingen vake as onbenulleg plat eveuld wodt.

Bel: Ne miskraom in 't begin van 't in verwachting wezzen, neumt ze ne vrogkraom.
Zed: Mien moeder had 'n miskraom gehad. Der wier tege eur zusters gezeid: "A. het de schrik in de bene, deurum lig zi-j in bed".

- *Veur 'n miskraom ehad hebben, bunt de volgende uitdrukkingen bekend:*

- 01 ZE HEF DE KORE/KARRE OP-EWIPT: Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Vars, Ste / Lar 1924 [Langeler 1, 140], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 127], Vars 1985 [Telge 6, 191].
 02 ZE HET DE KAR OPGEWIPT: Ang, Lat.
 03 ZE HEF DE KARRE EWIPT: Hen.
 04 DE KORE/KAR(RE) IS EUR OP-EWIPT: Gor, Kep.
 05 ZE HEF DE KORE OP-ESLAGEN(E): Gels, Nee, Rek.
 06 DE KORE IS EUR OP-ESLAGEN: Bel / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 114].
 07 DE KORE IS EUR EKIEPT: Lich, Aal, Bre / Lich 1991 [Telge 8, 62].
 08 DE KORE IS EUR OP-EKIEPT: Aal, Win.
 09 ZE HET DE KAR OPGEKIEP: Did.

- 10 ZE HEF DE KORE OP-EKIEPT: Aal.
 11 ZE HET DE KAR GEKIEP: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 61].
 12 BI-J EUR IS DE KAR GEKIEP: / Pan 1988 [Telge 7, 64].
 13 EUR IS DE HAOK VAN DE KARRE ESCHOTTEN: Ste.
 14 'T IS EUR AOEVER DE KLINKE EGAON: Gor.
 15 DEN GEVEL IS AER VEUR 'T HUUS HEN-EVALLEN: Lich.
 16 'T IS MIS(G)EGAON(E): Vor, Rek, Groen, Aal, Zel, Olb, Pan.
 17 'T HET MISGEGAON: Zed.
 II 't is kiept: Ges.
 II de vrouw is kiept: Hei.
 II zi-j het gekiept: Emm.

Bor: "Dee vrouwe hef de kore op-ewipt", is 'n onbenullege uitdrukking veur: de vrouwe hef 'n missen ehad.

Ste: Mien vrouwe hef 'n miskraom ehad; de buurvrouwe hef de karre op-ewipt of de haok is eur van de karre eschotten. Dat kump op 't zelfde neer, want at de haok lösgeet, wipt de karre en geet de lading verloren.

Gels: Boetenstaonders zeit wal 's: "Zee hef de kore op-eslagen".

VROEDVROUW

De benamingen veur de vrouwe dee de kraomvrouwe verzorgt, wodt ok gebruikt veur de vroedvrouwe (15-18).

- 01 VROEDVROUW: Gor, Zut, Wich, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Olb, Sto, Zed, Pan.
 02 VROEDVROUWE: Eib, Aal, Zel, Does II Wilp.
 03 VROEDVROUWE: Loch, Gels, Haa, Nee, Bel, Groen II Mar.
 04 VROEDVROUW: Bor, Gees, Eib, Rek.
 05 VROEDJE(N): Aal, Din, Meg, Vars, Sin, Wesd, Doet, Zed.
 06 VROEDWIEF: Loch, Nee.
 07 VROEDWIEF: Hen.
 08 VREUTEDEER: Loch.
 09 VREUTEWIEF: Nee.
 10 VROEDJUFFER: Zel.
 11 JUFFROUW: Gor, Loch, Zwi, Did, Zed, Pan, Lob.
 12 JUFFER: Kep.
 13 VROUWE: Bel.

- 14 VROUW: Lob.
 15 BAAKSTER: Bel, Win, Bre, Gen, Dre, Ste, Ang, Lat, Zed / Pan 1988 [Telge 7, 14], Acht7Tw 1948 [Wanink 1, 70] II Emm.
 16 BAKER: Harf, Eef, Vor, Eib, Voo, Tol, Olb.
 17 BAAKSTER: Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 15].
 18 BAKERD: Lar.
 19 HEEBAM: Meg, Sto II Kle.
 20 HEEBAMME: Vars II Bork, Hei.
 21 HEEBAMSKE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 87] II Haak.
 22 KINDERVANGER: Meg.
 23 MOLLEVANGER: Doet, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 101].
 24 ULKENVANGER: Aal.
 25 ULKENWIEF: Hen.
 26 FRET: Bor, Rek.
 27 MIJNWERKSTER: Doet.
 28 STORK: Lich / Lich 1992 [Telge 8, 119].
 29 WIEZEMOOR: Eef / Ruu 1930 [Zwart 3, 239], Groen 1936 [Mogendorff 6], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 213], Lich 1991 [Telge 8, 145].
 30 WIEZEMOER: / No Acht 1839 [Telge 4, 35], N Acht ca 1860 [Telge 4, 47], Acht 1882 [Telge 2, 151].
 31 VROEMOER: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 46].
 II kindermeuj: Stlo.

Lob: Ze zeie gewoon: vrouw, maor ze wol dat ze juffrouw genuumd wier.

Eef: 't Woord wiezemoor is wal bekend, maor wodt neet gebruikt.

Rek: Fret is 'n heel arg negatieve benaming veur vroomvrouwe.

Bor: 'n Vroomvrou wodn eholpen deur naobervrouweleu of 'n wilde baakster, dat was 'n vroomvrou zonder diploma. Vroomvrou Rossingh neumden ze 't fret.

Kej: De juffer dei de bevalling; de baakster was vaak de buurvrou: 'n wilde baakster.

Lich 1992: Störksken Beverborg geet naor de naobers hen; der zal wal gauw wat jongs kommen [Telge 8, 119].

Ste: Vrogger was 't de baker. Der wier ezegd: "Bi-j de naobers bunt ze an 't ulken; 'k heb de baker zien gaon". 'n Ulk is 'n andere benaming veur bunzing en at ze die gingen vangen, bleef de vanger veur 't hol zitten wachten tötdat 't de kop nao buten stok um dan toe te können slaon. Vandoor de name ulken. [ULKEN].

Lar 1838: De wiezemoer mos mie zo'n lank dink veur 't lief zetten veur den afgank [GV-alm 181].

Gels 1941: Hendrik-Jan zeg: "lej kriegt 'n breurken". Maor too 't dan endeleks zo wied was en ze de juffrouw ehaald hadden, wodden Hendrik-Jan toch luk zenuwenachteg. Tegen den morgen wodden 't kind geboren. 't Was 'n jungskan [v.d. Lugt in: Archief 2, 341].

Aal 1966: BAEKEREN "bakeren" [Rots 2, 1].

Acht-Tw 1948: Oet kindervangen gaon "naor een buurvrou gaan om hulp te verlenen bij een bevalling" [Wanink 1, 121]. [KINDERVANGEN].

Acht 1895: MINNEMOER "min" [Telge 2, 87].

HOOFDSTUK 11 SLAOP

GAPEN

A'j slaopereg bunt, mo'j vake gapen.

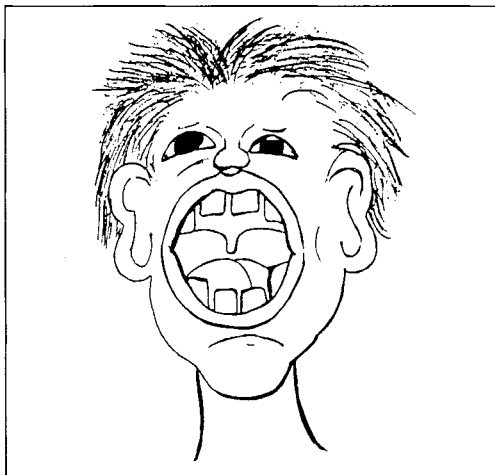
01 GAPE(N): Acht, Liem / Eib 1980 [Telge 1, 24], sHe 1982 [Telge 3, 48], Vars 1985 [Telge 6, 111].

02 GAOPE: Lob.

Lob: Hi-j het slaop; hi-j zit egaol te gaope / gape.

Acht-Tw 1948: Gapen as nen aoven, gapen as nen aovend, gapen as ne jonge aekster [Wanink 1, 150, 97].

Eib veur 1970: A'j zo paaps as gaaps waren, dan ko'j wal ne misse doon "spottende uitdrukking wanneer iemand zit te gapen" [H. Odink 3, 183].

Gapen as nen aoven

Win 1971: GAEPS, GEPS "gaperig" [Deunk 1, 68].

SLAOPEN II

01 SLAOPE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 118], Vars 1985 [Telge 6, 313].

02 DUTTE(N): Zut, Aal, Vars, Wehl, Kep.

03 TUKKEN: Meg / Aal 1966 [Telge 2, 16].

04 DUTJEN: Groen.

05 PITTEN: Meg.

06 MAFFEN: Meg.

07 WEGWAEZEN: Rek, Aal, Vars, Tol, Groes.

08 VOTWAEZEN: Harf, Eef.

09 DE OGEN DICHTHE HEBBEN: Loch, Nee, Eib, Aal, Hen.

10 VAN DE KAARTE WAEZEN: Gor, Eib.

11 LANK-OET LIGGEN: Nee.

12 OP DE RUGGE LIGGEN: / Win 1976 [Aessink 4, 34].

13 DE BENE VAN DE VLOERE HEBBEN: Eib.

14 MET DE KOP OP TAOFEL GAON LIGGE: Did.

Wich: A'j släöpereg bunt, wu'j slaopen.

Dui: Ik lei te dutte toen de bel ging.

Groes: Ik was al weg, toen wier der op de deur geklop.

Eef: Ik wol slaopen en ton 'k net efkes votwas, ging de belle.

Vars 1985: Moeder is in de röste. Vrogger zeien ze: "Tegen röste kö'j niet voeren", now et ze te völle en mot gaon trimmen [Telge 6, 291]. [IN DE RÖSTE WAEZEN].

Vars 1985: IN SLAOP SÖKKELEN, INDUTTEN "in slaop vallen" [Telge 6, 324, 155].

Pan 1988: ZOEZEBOLLE "indutten" [Telge 7, 158].

● *A'j heel depe slaopt, slaop ie as:*

01 'N OSSE: / Lar 1924 [Langeler 1, 136], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 182].

02 NE DASSE: / Groen 1939 [Vr A'dam 7, 5].

03 'N DAS: / Zev 1939 [Vr A'dam 7, 5].

04 'N HÖLTEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 95].

05 'N HOLT: / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 101].

Acht-Tw 1948: Hee slöp met baede ogen in de wedde "humoristische uitdrukking voor hij slaapt vast" [Wanink 2].

Acht 1895: KRANEWAKEN, KROELWATEREN “niet in slaap kunnen komen en daarvoor steeds van de ene zijde op de andere gaan liggen” [Telge 2, 72; ok: Win 1971 (Deunk 1, 121, 123)].

Vars 1882: WIEREN “(in bed) woelen” [Telge 4, 56].

Vor 1964: Harm Zunnveld kan de slaop maor neet vatten. Wat zal e doon? Grade slöp rösteg en zal veureers neet wakker wodden. Hier lig e toch maor te kroelen, van slaopen is toch gin sprake. Veur-at e 't zelf wet, steet e veur 't bedde en is al doonde um de klere an te schieten [Max Holt in: Oelenwanne 11]. [KROELEN].

- *Veur gaon slaopen bunt de volgende uitdrukkingen op-egeven:*

01 GAON LIGGE(N): Harf, Win, Sin, Tol, Lat, Dui.

02 GAON ZITTE: Lat.

03 DE OGE(N) DICHT(E) DOEN: Gor, Eef, War, Vor, Lich, Aal, Meg, Dre, Dui, Did.

04 DE OGEN TOEKNIEPEN: Wesd.

05 DE OGE DICHKNIEPE: Wesv.

06 ZICH VAN DE BENE SMIETEN: Wesd.

07 VAN DE BEEN AFGAON: Did.

08 DE BEEN VAN ZICH AFSMIETE: / sHe 1982 [Telge 3, 136].

09 NAOR 'T KAZZEMATJE GAON: / sHe 1982 [Telge 3, 75].

Lat: Ik gao effe ligge, of: ik gao effe zitte.

Loch: Ik hebbe aeven de ogen dichte-ehad.

Win 1976: Ik wol nog effen praoten overver alles van dissen dag, maor zee was nog neet in bedde of ze drejen mi-j 't dikke ende too [Aessink 4, 46].

- *'n Kleinen kö'j met 'n versjen in slaop brengen:*

Vars:

Suja, suja, kindjen,

Wat bun i-j toch zo stout.

Heb i-j piene in 't buuksken,

Of bunt ow vuutjes koud?

Sin: As ze de wiege hen en weer boetsen, wier der bi-j ezongen:

Heia suzo kindjen,

't Pepken steet in 't spintjen,

At dat kindjen niet wil zwiegen,

Dan zölle wi-j 't pepken kriegen.

Win 1976: Wel te rusten, kop in 't kussen, kont in 't stro, dan slaop i-j zo; Wel te rusten, kop in 't kussen, gat in den darm, is lekker warm; Wel te rusten, kop in 't kussen, nözze in de vaeren, morgen aete wi-j lekkere pae-ren [Aessink 4, 11].

- *Veur 'n middeltjen um in slaop te vallen, kiek in: de Weerld-B 238.*

SLAOP

01 SLAOP: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 118], sHe 1982 [Telge 3, 133].

02 VAAK: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 46], Acht 1895 [Telge 2, 137], Win 1971 [Deunk 1, 64].

03 VAOK: / Acht 1895 [Telge 2, 138].

04 VOOK: / Win 1971 [Deunk 1, 64].

Kep: Hie het slaop; hie zit heeltied te gapen.

- *Veur ene dén v ölle en /of op 'n tied slöp dat 't neet heurt, bunt de volgende benamingen in de woordenbeuke op-enommen:*

01 DOEDEL: / No Acht 1883 [Telge 4, 64], Acht 1895 [Telge 2, 25].

02 DOEDELKOP: / Acht 1895 [Telge 2, 25], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87].

03 DÖPPERD: / Vars 1985 [Telge 6, 88].

04 DUTHEUF: / Vars 1985 [Telge 6, 96].

05 DWELM: / Acht 1895 [Telge 2, 30].

06 SLAOPMOEKE: / Win 1971 [Deunk 1, 215].

Win 1976:

Langeslaoper, oelendop,

Steet veur neggen uur neet op,

Neggen uur of hallef tiene,

'k Heb den slaopkop nog neet eziene [Aessink 4, 25].

Win 1976: A'j 's morgens maor op boek in 't bedde gaot liggen, löp ow den slaop met göpsen oet de ogene “goede raad voor hen die niet op tijd uit hun bed kunnen komen” [Aessink 4, 41].

Pan 1988: 'n Kiend ien slaop boetsese “een kind in slaop krijgen” [Telge 7, 21]. [‘BOET-SELE].

SLÄÖPKEN

'n Släöpken is de korte tied woorin ie eslaopen hebt.

- 01 SLÄÖPKE(N), SLAOPKE(N): Acht, Liem.
- 02 HAZENSLÄÖPKE(N): Vor, Lar, Aal, Doet, Tol.
- 03 HAZENSLAOPKE: Harf.
- 04 DUTJEN: Harf, Eef, Zut, Vor, Loch, Bor, Haa, Eib, Rek, Groen, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Vars, Sin, Wesd, Zel, Wehl, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob II Wilp, Bat.
- 05 DOTJEN: Ruu, Bel.
- 06 DOT: Bor, Gees.
- 07 TUKJEN: Zut, Groen, Hen, Does.
- 08 DOMMEL: Gees.

Bor: 'k Hebbe aemm 'n dot/dutjen edaone.

Acht-Tw 1948: Hee maakt piependöpkes "gezegd van een kind dat telkens op een stoel in de dut raakt" [Wanink 1, 160]. [PIEPENDÖPKES MAKEN].

● *Veur ('s zommers op den boer) 'n mid-dagdutjen doon, bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 MEDDAGEN: Rek, Win, Vars / Win 1971 [Deunk 1, 142], Vars 1985 [Telge 6, 223].
- 02 MIDDAGEN: Vor, Bre.
- 03 MEDDAG HOLLEN: Aal, Vars.
- 04 MERRAG HOLLEN: Nee.
- 05 MIDDAG HOLLEN: Wesd.
- 06 MEDDAGSLAOP HOLLEN: / Lich 1991 [Telge 8, 76].

Bor 1862: At 't 'n hildendag is, holde ik 'n middagsläöpken, maor alle dage niet [GV-alm 95].

Vars 1985: 't Meddagen gebeuren nao 't meddagetten töt effen veur 2 uur en wel van 1 mei töt 1 september [Telge 6, 223].

SLAOPEREG

A'j slaop hebt, bu'j slaopereg. Opvallend is dat de weurde slaopereg en släöpereg in 'n antal plaatsen näöst mekare veurkomt.

- 01 SLAOPEREG, SLAOPERIG: Harf, Alm, Zut, War, Loch, Zwi, Gees, Haa, Groen,

Bre, Win, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Sto, Lob II Wilp, Bat.

- 02 SLÄÖPEREG: Gor, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Sin, Wesd, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 313] II Mar, Haak.
- 03 DÖDDEREG, DÖTTEREG: Gor / Lich 1991 [Telge 8, 30].
- 04 DODDEREG: / Acht 1895 [Telge 2, 25], Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Aal 1964 [Rots 1, 7], Win 1971 [Deunk 1, 43].
- 05 DÖPPEREG: / Aal 1964 [Rots 1, 7], Win 1971 [Deunk 1, 47], Win 1976 [Aessink 4, 25], Eib 1980 [Telge 1, 17], Vars 1985 [Telge 6, 88].
- 06 DOESTEREG: / Gor.
- 07 DOEZELEG: / Win 1971 [Deunk 1, 43].
- 08 DOEZEG: / Acht 1895 [Telge 2, 25].
- 09 DOEDELEG, DOEDEREG: / Win 1971 [Deunk 1, 42].
- 10 OELEG: / No Acht 1835 [Telge 4, 20], Vars 1985 [Telge 6, 243], Lich 1991 [Telge 8, 84].
- 11 OELDEREG: / Win 1971 [Deunk 1, 158], Vars 1985 [Telge 6, 243].
- 12 'VAKEREG: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 46].
- 13 ONZELEG: / No Acht 1835 [Telge 4, 20], No Acht 1883 [Telge 4, 72].
- 14 SLOEREG: / Acht ca 1830 [Telge 4, 9].

Umg. Nee 1863: "Hoo is 't oew bevallen?". "Meer dan goed; 'k heb aan niets behoefte dan aan rust". "Jao, ik bin der ook zo doddereg van as 'n gek: dah kump van al dat etten en drinken dah men doon mot". Daarop werd besloten om zich vroegtijdig ter ruste te begeben [GV-alm 174].

DOMMELEN

A'j zo half en half slaopt, bu'j an 't dommelen. Vake wodt de tiedsbepaoling effen (aeven, aemm, efkes) gebruikt. Ok veur heel kort slaopen wodt de weurde 01-23 en 01-09 hieronder wel gebruikt.

- 01 DOMMELE(N): Zut, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Aze, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Tol, Olb, Does,

- Ang, Wesv, Zev, Did, Lob / No Acht 1839
[Telge 4, 27], Vars 1985 [Telge 6, 324],
Lich 1991 [Telge 8, 31] || Bat, Haak.
- 02 DUMMELEN: Gor, Eef, Vor, Loch, Baa.
03 DOEMELE: Zev.
04 IN DE(N) DOMMEL (WAEZEN/LIGGEN):
Harf, Ruu, Aal, Bre, Wesd, Zed || Mar.
05 SOEZE(N): Harf, Vor, Loch, Voo, Sil, Did
/ Vars 1985 [Telge 6, 324].
06 DOEZELE(N): Gen, Sto / Win 1971
[Deunk 1, 43].
07 DOZZELEN: Win.
08 'DOESTEREN: Gor.
09 DOEZEN: Wich.
10 DOESKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
87].
11 DOTJEN: Ruu, Nee, Bel, Eib / Acht-Tw
1948 [Wanink 1, 88].
12 DUTJEN: Eib.
13 DOONTJEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
88].
14 IN DEN DOT WAEZEN: Gees, Eib.
15 'N UULTJEN / OELE KNAPPEN: Lar,
Gees.
16 ZITTEN OELEN: Gees.
17 SLOMMEREN: Tol.
18 SLOMMERSKEN: Lich / Lich 1991 [Telge
8, 109].
19 SLUMEREN: Doet.
20 DÖPPEN: / Win 1971 [Deunk 1, 47].
21 DÄÖKERE: / Pan 1988 [Telge 7, 27].
22 DORKEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 88].
23 NE ENDE WEG WAEZEN: Aal.

Wich: Doezen; met 'n lange oe as in 't woord boer.

Gees: Ik wazze net in den dot ton de belle ging.

Lich: Ik lag te slommasken too de belle gink.

Aal: Ik was al 'n ende weg too der volk kwam.

Gees: Ik hebbe aemm 'n uultjen eknapt, of: ik hebbe aemm zitten oelen.

Lar 1927: Des avonds zit vader al gauw te knikkebollen bij den haard. Dan zei moeder wel eens met zacht verwijt: "Grootvader zat den helen avoend te vertellen van alles wat e in de stad had ezeen en ie zit maor te doesken" [Heuvel 1, 358].

Hen 1984: 't Was op 'n dag al late in de harfs too Teuntjen op 'n avoend uut de schole in huus kwam en bi-j de kachel ging zitten dötten [Geurtsen 1, 51].

Gaa 1945: Dark is zeek. Hi-j klagen aoever koppiene en moch too in huus blieden van schole. Eers zat e bi-j de kachel te doezen en te oelen [Van Velzen 2, 78].

Eib 1974: Geneugelek lig e (den zwarver) te dotjen [G. Odink 1, 76].

Win 1971: Nao den aeten geng ik in 'n gemakstool zitten en doo kreeg mi-j 'n doezel te pakken [Deunk 1, 43]. [DOEZEL].

● *Veur in ('n korte) slaop vallen bunt de volgende uitdrukkingen op-egeven:*

01 INDOMMELEN: Bel, Groen, Tol.

02 INDOTTEN: Bor.

03 INDOTJEN: Bel.

04 INDUTTE: Wesv.

05 INSLAOPEN: Bre.

06 WEGDOMMELE: Zev, Did.

07 WEGZAKKE: Zev.

08 HENDUTJEN: Lich.

09 VOTSOEZEN: Loch.

Lich: Ik bun effen hen-edutjet.

SLECHT SLAOPEN

01 SLECH(T) SLAOPE(N): Acht, Liem.

02 NIET IN SLAOP KÖNNE(N) KOMME(N):
Dre, Did, Sto, Lob.

03 NIE BES SLAOPE: Wesv.

Ok op-egeven: LAS VAN SLAOPELOOSHEID *HEBBEN*, AN SLAOPELOOSHEID *LIEDEN*.

Dre: A'j slech slaopt, kö'j niet in slaop kommen.

Eef: Hee slöp slech; hee is altied an 't krane-waken. [KRANEWAKEN].

Loch: A'j slech slaopt, bu'j dunne slaopereg. [DUNNE SLAOPEREG].

Eib 1980: Ik bun de leste tied zo dunsläöpereg; ik wodde um de klipklap wakker" [Telge 1, 19; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 91), Eib veur 1973 (H. Odink 3, 56)]. [DUNSLÄÖPEREG].

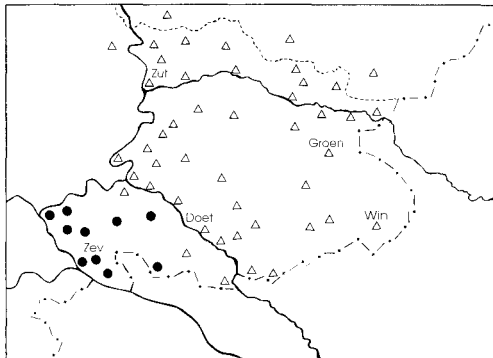
Lar 1927: Lanevers Marije-meuje die arg dunsläöpeg was, vertelde dat de wind tegen drie uur was gaan liggen [Heuvel 1, 399]. [DUNSLÄÖPEG].

DREUMEN

As ter in de slaop dingen gebeurt dee'j meent met te maken, dan bu'jan 't dreumen.

01 DREUME(N): Acht; Meg, Ang, Zed / Nocht 1883 [Telge 4, 65] || Wilp, Bat, Mar, Haak.

02 DROME(N): Wehl, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob.

△ dreume(n) 01 ● drome(n) 02

De Liem hef veur 't grootste deel -net as 't standaard-Nederlands- dromen (en droom); in den Acht wodt aover dreumen (en dreum) epraot.

Dui: Ik heh mien toch angstig gedroomp vannach.

Vars: 'k Hebbe vannach toch zó naar edreumd; toe'k wakker wiere, was ik kletsnat van 't zweit.

Ste: A'j naar edreumd hebt, he'j erazeld. [ʔRAZELEN].

DREUM

01 DREUM: Acht; Meg, Ang, Zed.

02 DROOM: Wehl, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob.

Nee: Vegangn nach he'k ne naarn dreum ehad.

Lich: Ik hebbe toch ne bedreufden dreum ehad.

sHe 1982: Drome bun bedrog en a'j in bed pis, vin ie 't marge nog "gezegd als iemand vertelt wat hij of zij gedroomd heeft" [Telge 3, 36].

Acht 1882: LOERDEREG "dromerig" [Telge 2, 81].

● *Veur 'n naren dreum is in wat plaatsen de —ok in 't standaard-Nederlands beken-de— benaming nachtmerrie op-egeven:*

01 NACH(T)MERRIE: Zut, Gen, Voo, Sin, Sil, Doet, Groes, Lob || Bat.

02 NACH(T)MERE: Eib, Bre, Din, Hen.

03 NACHTMAERE: Eef, Aal.

04 NACHTMEER: /sHe 1982 [Telge 3, 103].

SNÖRKEN

't Zagende geluud da'j maakt a'j met de mond los slaopt, heet snörken.

01 SNÖRKE(N): Gor, Harf, Zut, War, Vor, Loch, Eib, Din, Voo, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Sto, Pan, Lob || Wilp, Bat.

02 SNORKEN: Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Aze, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Ste, Does / Acht 1895 [Telge 2, 122], Vars 1985 [Telge 6, 323] || Mar, Haak.

03 SNURKE(N): Alm, Eef, Wich, Aal, Sin, Zev.

04 ZAGE(N): Eib, Lich, Aal, Zed.

Vars: Jan sliep vaste; hie snorken as 'n varken.

Lich: As ter ene an 't snorken is, zeg i-j: "Heur 'm is zagen!".

Zed: Heur 'm 's holt zage!

Kot 1925: Heur! Geertru begon te snorkene; of snorken ko'j 't kwelleke neumen: 't was meer 't gepiepte en gekrauwte as van 'n kruwagensrad dat neet esmeerd is. Pi-oew, pie-oew, pie-oew, altied zo deur [Meinen 3, 97].

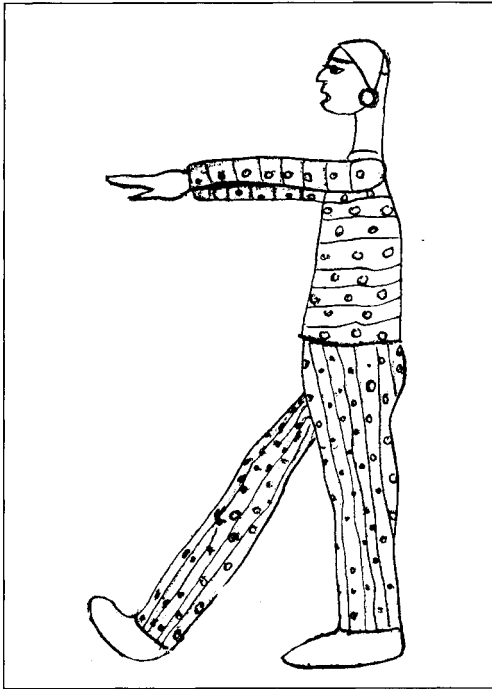
SLAOPWANDELEN

01 SLAOPWANDELE(N): Acht, Liem.

02 SLAOPLOPEN: Gor.

● *Der bunt nogal wat verhalen aover slaopwandelen in umloop; vake neumt de metworkers 'n natten dweile as middel tegen 't slaopwandelen.*

Gor: Onze dochter ging toen ze klein was

Slaopwandelen: de arme veuruut en de ogen lös

völle 't bedde uut en dan was ze an 't slaoplopen. Ze leep dan met de arme veuruut en de ogen lös de trappe af en 't hele huus deur. Wie mossen de sleutels uut de deure doon, anders ging ze ok nog nao buten too. Wie leien wel 's 'n natte veile veur eur bedde in de haop dat ze door dan op ging staon; maor niks heur: ze trad der altied näöst. Van mien moo mochten wie eur nooit uut de slaop halen (neet ropen of eur name neumen), want dan zol ze der in blieven. Dus nammen wie eur zo bie de arme en leidden eur weer naor bedde too. A'j eur de andere dag zeien dat ze weer an 't slaoplopen ewes was, dan wis ze der niks van. Toen ze wat groter werd, hef ze der gin last meer van ehad.

Gor: As mien vrouw slaopwandelden, praotten ze 'n vremde taal. Ze zei dan —'t was in den Tweeden Wereldoorlog— hard op: "Hoo wied zollen de Russen der met waenn", en begon dan in 'n heel vremde taal. Aeven later vroeg ze: "Woor bint de Canadezen noe?", en praotten toen weer 'n andere taal. En aoverdag kennen ze allene mar Nederlands en Gorssels.

Wich: Mien breur had —ton e zeuven joor was— kippen, woor-t-e aoverdag nogal druk met was. Zó druk, dat e 's nachs alle bedden rondging en onder iedereen vulen of ze ok al eier eleg hadden.

Gees: Bie 'n boer hadn ze nen meid dee slaopwandelden. Op nen nach heurn de boerinne uur ok wier duur 't hoese hengaon. De boerinne ston zachjes op en zag de meid met nen stofdook in de hande naor de grote kökken gaon. Vuur de schossteen door ston heel wat grei vuur. De meid nam alles in de hande, ging der met den stofdook good langes en zat 't dan wier netjes op de plaatse. Ton ze dat edaone had, leep ze wier naor ure slaopkamer en stappen gewoon in berre.

Eib: Ene van mien breurs is in zien slaopden aoverloop aover-elopen en van de trappe of-ekukeld. 't Wonder was dat e nog gin schremmeke had en 's anderendaags 's mons nargens van of wis.

Rek: Ne jonge kwamp, at e 'n half uur eslaopen had, weer oet bedde en gink rösteg in de kamer zitten. Hee zae niks en opens ston e op en gink weer naor bedde en lae dan met-ene weer rösteg te slaopen.

Groen: As ik vrogger op skole in den hook had motten staon, dan vonden ze mi-j 's nachts in den hook van den slaopkamer. Da's aover-egaone deurdat ze ne natte dweile veur 't bedde leien.

Aal: Ton ik klein was, he'k ok ne tied ehad da'k slaopwandelden en dan de trappe afging. Ene kere he'k in den grusbak staon pissen; 'n paar dage later dee'k de kleppe van mien hansjop los um in den grusbak 'n heupken te doon en ik hebbe ne kere op kop uut 't raam ehangene. 's Mons wis ik der niks van. Ton hebt miene olde leu ne natten dweil veur 't bedde elegd en dat hef met-ene eholpene.

Bre: 'n Nichjen dat wel ens bi-j ons sleep, deed ok slaopwandelen. Zo kwam ze op ne aovend de trappe af en ging in de kökkene op ne stoel zitten en keek met grote ogen dee niks zaggen veur zich uut. Ik vroeg: "He'j soms dors?". Ik gaf eur wat te drinken en ton ze 't op had, ging ze weer naor bedde. De andere morgen wis ze nargens van. Noo slaopwandelt ne kleine van eur.

Doet: Mien zwaoger is 's nachs wel 's an 't slaopwandelen gewes. Toen gong e an de zieddeure an uut en zat buten 'n hörtjen op

de banke. Doornao gong e niet weer gewoon 't huus in, maor sloeg 'n raemken van de zieddeure kapot, draejen de klinke an de binnenkante van de deure umme en gooien de slöttel weg.

Wehl: 'n Boerenknecht sliep op de 'cel', 'n slaopkamer baove de koestal. 's Nachs begon hi-j ien de slaop heuj van de balken naor onder te gooien en doornao de beesten te voeren. Later wier e wakker en markten wat e an 't doen was.

Olb: Mien schoonvader uut Wael vertellen van 'n boereknech die in de slaop naor de balken ging um heuj af te gooien veur de beesten.

Hen: As jonge van 14 jaor wier ik 'n keer wakker achter de boerderi-je toen ik töt an de enkels in de modder ston. Ik veule now nog de kolde modder tussen de tene deurglibberen! 'n Familielid van mien is 'n kere 'betrap't' toen e op de balken an 't heuj afsmieten was.

Wesv: 'k Heh wel is geheurd dat ter hier in de buurt 'n deerntje was, dat 's nachs 't bed utging. De moeder ging veur de ene deur staon en de vader veur de andere en toen is ze deur 't raam naor bute gegaon.

Zev: Mien dochter hah ok las van slaopwandle. Toen ze 'n kier bi-j 'n vriendinneke ging slaope, gong ze ien de slaop ien de badkuup ligge, met kusse en al. Ze moese eur flink deurmekaarrammele en toen wier ze pas weer wakker.

Wehl: Mien bruur moes 's aoves catechismus lere, mor hi-j kon 't ter niet ienkriegen. Toen hi-j ien slaop was gevallen, kwam e weer 't bed uutzetten en begon de catechismus met vraog en antwoord op te zeggen. Hi-j ging naor de kas, pakken 'n snee brood, at 't lekker op en ging doornao naor de pomp um zich te wassen. Toen wier e wakker.

ROEPEN

Roepen is 't zelfde as wakker maken.

01 ROEPE(N): Gor, Eef, Wich, Vor, Din, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Dui, Zev, Did, Pan.

02 ROPEN: Gor, Harf, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Wilp, Mar.

03 WAKKER MAKE(N): Gor, War, Vor, Loch, Gees, Haa, Nee, Eib, Groen, Aal, Voo, Doet, Ste, Baa, Tol, Wesv, Groes, Zev, Zed, Sto, Lob || Bat, Haak.

04 WEKKEN: Harf, Alm, Does.

05 UUT BED HALE: Did.

Din: Wi'j mi-j margen um zeuven uur roepen?

WAKKER WORDEN

01 WAKKER WORDE(N): Acht, Liem.

War: Mergen mo'k um zeuven uur wakker worden en opstaon.

Pan 1988: Ligge te kraonewake "vroeg wakker zijn" [Telge 7, 73]. [KRAONEWAKE].

OPSTAON

01 OPSTAON: Acht, Liem.

02 DER UUT MOTTE(N): Gor, Eef, Zut, Ruu, Lar, Gees, Lich, Aal, Din, Gen, Aze, Vars, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Tol, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto.

03 DER OET MOTTEN: Nee, Eib, Rek || Mar.

04 'T BED(DE) UUT MOTTE(N): Harf, Vor, Zev.

05 'T BERRE OET MOTTEN: Bel.

06 UUT BEDDE MOTTEN: Baa.

07 OET BEDDE MOTTEN: Eib.

Alm: Margen mot ik um zeuven uur opstaon.

Zut: Mergen mo'k der um zeven uur uut.

Bel: Monnvrog mo'k um zeuven uur 't berre oet.

Tol: "'s Aovends is den heerd warm en 's mons 't bedde", zeg i-j a'j 's aovends late naor bedde gaot en 's morgens late opstaot.

sHe 1982: Op de been! "opstaan!" [Telge 3, 14].

Vars 1985: Hie is 's maarns al vrog aoverbeens "hij is 's morgens al vroeg op de been" [Telge 6, 27]. [AOVERBEENS WAEZEN].

Pan 1988: Die het al geschete vurdah 'n aander de boks los het "uitgeslapen zijn" [Telge 7, 120].

HOOFDSTUK 12 ALGEMENE LICHAMELEKE VERSCHIENSELEN

AOSEMEN

Aosemen is aosem halen.

- 01 AOSEME(N): Gor, Alm, Wich, Vor, Loch, Lar, Aal, Bre, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 27], Pan 1988 [Telge 7, 13].
- 02 ÄÖSEMEN: Hen.
- 03 AODEMEN: Vor, Gels, Nee, Eib, Groen, Sin II Bat.
- 04 ÄÖDEMEN: Harf, Does.
- 05 AOJEME: Wesv, Zev, Pan, Lob II Emm, Kle.
- 06 ÖJJEMEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 161] II Bork.
- 07 OJJEME(N): Win / Win 1971 [Deunk 1, 161], Pan 1988 [Telge 7, 96] II Hei, Raes, Boch.
- 08 AOMEN: Bor, Eib II Stlo, Ges.
- 09 'OSEMEN: / Win 1971 [Deunk 1, 161].
- 10 AOM HALEN: Ruu, Loch, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Vars, Sin II Wilp, Mar.
- 11 AOSEM HALEN: Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Bel, Din, Tol II Wilp, Bat.
- 12 AODEM HALEN: Aal.
II öjjem hale(n): Ram, Elt.

Win 1976: OET DEN HALS ROEKEN "een vieze, stinkende adem hebben" [Aessink 4, 30]. [Ok: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 107].

AOSEM

De loch dee in- en uut-ebloazen wodt, heet aosem.

- 01 AOSEM: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Nee, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 5], Ruu 1930 [Zwart 3, 234], Eib 1980 [Telge 1, 5], sHe 1982 [Telge 3, 8], Vars 1985 [Telge 6, 27], Lich 1991 [Telge 8, 15] II Wilp, Bat.

02 ÄÖSEM: Harf.

03 AODEM: Eef, Eib, Bel, Groen, Aal, Sin II Bat.

04 AOJEM: Zev, Pan II Ram, Kle.

05 AOM: Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Vars, Sin, Baa / Ruu 1930 [Zwart 3, 234], Aal 1964 [Rots 1, 1], Lich 1991 [Telge 8, 15] II Mar, Ges.

06 ÄÖJEM: Win.

07 OJJEM: Win, Wesv, Lob / Win 1971 [Deunk 1, 161] II Hei, Raes, Boch, Emm, Elt.

08 OSSEM: / Pan 1988 [Telge 7, 100].

09 OSEM: / Win 1971 [Deunk 1, 161].

10 LOCH: Loch, Zed.

II öjjem: Bork.

Gels: Hee kon gin aom meer kriegen; hee was boeten aom.

Lar 1838: Den aossem waar al weg, maor 'k hiel 'm wat eddik onder de neuze en doe kweem hie weer bie [GV-alm 179].

Gaa 1945: Hent blif staon en haalt depe aosem [Van Velzen 2, 95].

Eib voor 1973: IN DEN AOM SCHETEN "op adem komen" [H. Odink 3, 16].

Acht-Tw 1948: ACHTERAOMS "buiten adem" [Wanink 1, 65].

Lich 1991: De piepe läög hemm "buiten adem zijn" [Telge 8, 90].

● *In 't volgende citaat is oet den aom waezen 't verschiensel dat den aodem "stokt":*

Gels 1884: Klaos viel 's oet nen appelboom. Ik zagge al gauw dat e oet den aom was evallen. Toch mos ik aevendeksels lachen, te meer doo moeder oet 't hoese kwamp lopen en 'm 'n maol of wat vuur den achtersten sloeg um der op dee manere den aom weer in te kriegen [GV-alm 194]. [OET DEN AOM WAEZEN].

KÖTTE

't Dreuge grei wat —veural nao 't slaopen— in (de heuke van) de ogen zit, heit kötte. 't Geet doorbie um meervoudige benamingen (01-24) en um stofnamen (25-30) dee onbepaold bunt.

- 01 KÖTTE: Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel / Win 1976 [Aessink 4, 25], Vars 1985 [Telge 6, 192], Lich 1991 [Telge 8, 67] || Emm.
- 02 KÖTTEN: Vor, Gees, Nee, Sil, Tol.
- 03 KÖT: Gen, Voo.
- 04 SLAOPKÖTTE: Bel, Lich, Aal, Win, Wesd.
- 05 KODDE: Pan / sHe 1982 [Telge 3, 82], Pan 1988 [Telge 7, 71] || Kle.
- 06 KORRE: Wehl.
- 07 KÖ(R)STE(N): Dre, Hen, Ste, Ang, Lat, Zev, Did, Sto || Wilp.
- 08 SLAOPKÖ(R)STE: Gor, Wich, Hen.
- 09 SLAOPKÖ(R)STEN: Kep, Hen.
- 10 SLAOPKO(R)STEN: Ruu, Zwi, Gels, Haa, Nee, Eib || Ges.
- 11 OOGKOSTEN: Meg.
- 12 DREKKOSTEN : Gels.
- 13 SLAOPKÖTTELS: Vor, Rek, Bel, Zel, Baa || Ges, Bork, Hei.
- 14 SLAOPKÖTTELE: Win.
- 15 KAOJE(N): Voo, Pan, Lob.
- 16 SLAOPKÖPPE: Win / Win 1976 [Aessink 4, 25].
- 17 SLAOPNUSTE: Lich.
- 18 SLAOPVEUGELTJES: Doet.
- 19 SLAOPKEURNTJES: Doet.
- 20 SLAOPPOETEN: Loch.
- 21 POETEN: Loch.
- 22 SLAOPKLADDEN: Groen.
- 23 SLAOPDOTTE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 125].
- 24 KNIESTE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 69].
- 25 DREK: Gor, Harf, Vor, Lar, Bor || Bat.
- 26 SLAOPDREK: Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Gees, Nee || Bat, Mar.
- 27 OGENDREK: Lar.
- 28 STRONT: Zed.
- 29 SETER: Lob.
- 30 SUKER: Sto.
- 31 KLATER: / Acht 1895 [Telge 2, 65].
|| kladden: Mar.

Aal: Hee hef de slaop nog neet uut; hee hef de kötte nog in de ogen.

Voo: Hie hef de köt nog in de ogen.

Lar: 't Kump veur da'j 's mons zovölle drek in de ogen hebt, dat de oogleden haoste vaste-eplakt bunt.

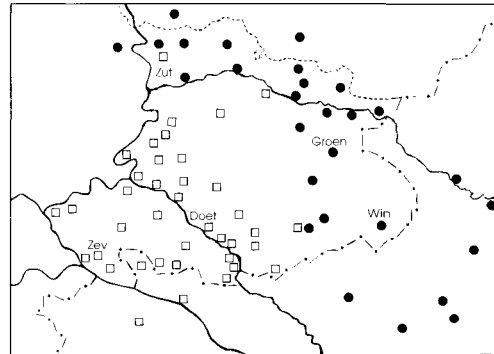
Zed: Gi-j heb de stront nog in de oge zitte; gao ow gauw wasse.

Sto: Köste in de oge of suker in de oge.

ZWEITEN

Zweiten doo'j, as ter voch uut 't lichaam kump deurda'j 't warm hebt.

- 01 ZWEITE(N): Eef, Wich, Ruu, Zwi, Aal, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Sin, Terb, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hum, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.
- 02 ZWETEN: Gor, Harf, Alm, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Wilp, Bat, Mar, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boçh.

□ zweite(n) 01 ● zweiten 02

Anders as op 't veurege kaartjen kump de standaard-Nederlandse benaming *zweiten* in de No Acht veur. De Liem en 't anslutende deel van den Acht praot aover *zweite(n)*.

Lob: Zweite van engs, van de hets, van de koorts, van 't waerke.

Lar 1838: Veur de koolde is niet te meisteren. De dokter kan ze mie wel afnemen, maor dan wordt 't vaak nog slimmer. Alles mot zien tied hebben. 'k Zie ok tegen 'n spi-jdrank en de kösten op. Onze bessevaar raadt mie 'n glas foezel te nemmen, mank (= emengd met) 'n leppel traon um an 't zweiten te kommen; en dah kos nog gin twee stuyvers [GV-alm 180].

Aal 1964: Zweten as ne afdraeger “heel erg transpireren” [Rots 1, 60].

Eib voor 1973: Zweten as ne osse “geweldig zweten” [H. Odink 3, 182].

Vars 1985: Wast ow now elken aovend goed de vute; met owwe zweitvute stink i-j joh de weerld uut [Telge 6, 426]. [ZWEITVUTE].

Pan 1988: ZWEITKAKKER: “zweetvoet” [Telge 7, 160].

ZWEIT

Zweit is 't vocht wat uut 't lichaam kump a'j 't warm hebt.

01 ZWEIT: Eef, Wich, Vor, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 181], Vars 1985 [Telge 6, 425], Pan 1988 [Telge 7, 160] || Emm, Elt, Kle.

02 ZWEET: Gor, Harf, Alm, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Wilp Bat, Mar, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.

Loch: 't Zweet löp 'm van de kop.

Bre: Hee hef 't zweet veur de kop staon.

Zev: 't Zweet lup mien van de pens.

HARTBOTSINGE

Onder hartbotsingen wodt verstaon: hartklopping.

Acht 1895: HARTBOTSINGE “hartklopping” [Telge 2, 49].

BIBBEREN

A'j 't arg kold hebt, dan gebeurt 't vake da'j mot bibberen.

01 BIBBERE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Haa, Eib, Rek, Aal, Din, Gen, Sin, Wesd, Doet, Kep, Dre, Ste, Baa, Olb, Does, Gies, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan || Wilp, Bat, Mar.

02 BEVE(N): Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Lich, Gen, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Baa, Tol, Lat, Wesv, Sto, Lob || Wilp, Emm, Elt, Kle.

03 BEVVEN: Bel, Vra, Bre || Ges, Raes.

04 BÖVVEN: Rek, Aal, Win || Vre, Stlo, Ram, Bork, Hei, Boch.

05 RILLE(N): Loch, Nee, Eib, Groen, Aal, Vars, Sil, Ste, Zev || Emm.

06 HIEPERE: Did, Pan.

07 HIEPERSEN: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 144].

08 SCHUDDEN: Rek.

09 'T OETSCHUDDEN: Bel.

10 SCHUVE: Sto.

11 RAMMELEN: Bor.

12 'BEVERSKEN: Bel.

|| bibbele: Kle.

|| zittersken: Ram.

Bel: 'Beversken; maor wi-j praot van 'bevasken.

Gen: Hee bibbert van de koldegheid.

Rek: Hee beeft (bövvvet) van de kelte.

Lat: Hi-j het 't zó kold; hi-j beeft as 'n rietje.

Wesv: Van ow eige zeg gi-j: “Ik stao gewoon te beve van de kou”; van 'n aander zeg gi-j: “Wat steet die toch te bibbere”.

Vars 1985: 't Is hier niet warm; 'k zitte te hiepersen van de kelde [Telge 6, 144].

BEVEN I

A'j heel arg bange bunt, dan gebeurt 't wel da'j mot beven.

01 BEVE(N): Acht, Liem || Kle.

02 BEVVEN: Bel, Vra, Bre || Ges, Raes.

03 BÖVVEN: Aal, Win || Vre, Stlo, Ram, Bork, Hei, Boch.

04 BIBBEREN: Alm, Loch, Haa, Wesd, Ste, Zev, Zed, Lob || Wilp.

05 TRILLEN: Eib, Bel, Doet, Hen, Did || Boch.

06 FIDDEREN: Harf, Eef / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 95], Win 1971 [Deunk 1, 59].

07 RILLEN: Rek.

08 GROEZELLEN: Vars.

|| bibbele: Kle.

Wich: Hie beef van angs.

Vars: A'j allene in den donkeren bos loopt, groezelt 't ow; dan trök ow de groezel aover de rugge.

Hen: I-j könt beven van bangegeheid of angs; dan zeg i-j: “De bokse beeft mien an de konte”. As 't heel slim is, dan stao'j te trillen.

HUVEREN

A'j 'n korte tied beeft —deur koldegheid, bangegheid of zeekte— dan huverie.

- 01 HUVERE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Gels, Haa, Nee, Rek, Groen, Aal, Bre, Gen, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Ste, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Lob II Wilp, Mar.
- 02 HUVEREG WAEZEN: Gees, Gels, Eib, Bel, Wesd, Zel, Wehl, Tol, Ang, Gies.
- 03 HUVERSKEN: Win.
- 04 GROEZELE(N): Vor, Bor, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Wesd, Zel, Hen, Baa, Sto / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105], sHe 1982 [Telge 3, 55], Vars 1985 [Telge 6, 127], Lich 1991 [Telge 8, 47] II Elt.
- 05 ROEZELN: Gees.
- 06 SCHUVERE(N): Voo, Lob II Kle.
- 07 SCHOEVEREN: Din.
- 08 SCHUVEREG BUN: Gies.
- 09 RILLEN: Lar, Rek, Voo.
- 10 GRILLEN: / No Acht 1883 [Telge 4, 66], Acht 1895 [Telge 2, 45].
- 11 GRUWWELEN: Aal II Ges, Ram, Boch.
- 12 BEVE(N): Gees, Lob.
- 13 BIBBEREN: Wehl.
- 14 VRUSTEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 271].
- 15 FIESTEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 95].
- 16 HUDDERSKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 98].
- 17 ZICH SCHUDDEN: Tol.
II sjoeden: Vre, Bork, Boch.
II eiselen: Vre.
II sjöjjen: Hei.

Nee: Huveren, maor wi-j zeit: 'k modde zo huvan.

Lich: Groezelen, met 'n lange oe as in 't woord boer.

Aal: Groezelen doo'j van angst of kolde; gruwelen allene van angst.

Wesv: Gi-j huver van de kou of van aete wah je nie lus.

Lob: Ik schuvert van de kold.

Gels: Ik huvere zó; 't löp mie aover de rugge.

Gees: 't Roezelt mie aover de rugge.

Zel: 't Groezelt mi-j op de rugge.

Eib: 't Groezelt mie al a'k der an denke!

Bel: 'k Groezel der van; de groezel trök mi-j oover de hoed.

Kot veur 1934: "Ik bun deur 't ies henschottene", zae Gerhard. Hee huddersken van kelde. "Ik hebbe gin dreugen draod meer an mien lief" [Meinen 6, 226].

HUVERING

'n Huvering krie'j iedere kere da'j huvert.

- 01 HUVERING: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Loch, Gels, Eib, Bel, Sin, Sil, Doet, Kep, Does, Ang, Did, Pan II Wilp.
- 02 SCHUVERING: Voo, Bee.
- 03 GROEZEL: Gor, Vor, Loch, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Wesd, Hen, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 45], sHe 1901 [Telge 4, 95], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105], Aal 1964 [Rots 1, 13], Win 1971 [Deunk 1, 81], Eib 1980 [Telge 1, 28], sHe 1982 [Telge 3, 55], Vars 1985 [Telge 6, 126], Lich 1991 [Telge 8, 47].
- 04 GRIEZEL: Gies, Zev.
- 05 GRAUWEL: Loch / Acht 1895 [Telge 2, 44].
- 06 GREWWEL: Loch.
- 07 GRUWEL: Gels / Vars 1985 [Telge 6, 128].
- 08 GRIEUWEL: / Acht 1895 [Telge 2, 45].
- 09 GRIWWEL: / Gels 1888 [GV-alm 176].
- 10 RILLING: Gor, Eef, Loch, Voo, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Lat, Pan.
- 11 RILLINGE: Din.
- 12 RIL: Zev.
- 13 BIBBERING: Haa.
- 14 RIZZELINGE: Win / Win 1971 [Deunk 1, 192].
- 15 GUDDER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105].
II sjoeder: Bork, Boch, Emm.
II eisel: Vre.

Bel: Den groezel trök mi-j oover de hoed/'t lief. [Ok: Lich, Win].

Vor: De groezel trekt mien aover de rugge. [Ok: Loch, Eib, Aal, Wehl, Hen].

Loch: De groezel trök mien aover de rugge is 't zelfde as: den grewwel löp mien aover den grawwel.

Gels: Van 'n huvering kö'j zeggen: de gruwel trök mie aover de grawwel.

Gies: De griezels trekken mien aover de rug.

Gor: De groezels loopt mien aover 't lief.

Acht 1895: De kolde roeze trök mi-j aover de hoed hen [Telge 2, 108]. [KOLDE ROEZE].

HUVEREG

A'j huvereg bunt, dan huver ie. De weurde könt volgens de metworkers gebruikt worden in verband met koldeghed, maor ok wel met argens bange veur waezen.

- 01 HUVEREG, HUVERIG: Acht, Liem.
 02 SCHUVEREG: Voo, Aze, Dre, Olb, Wesv, Bee, Lob / Wehl 1944 [Diesveld 1, 4], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 178], sHe 1982 [Telge 3, 132].
 03 SCHOEVEREG: Vars / sHe 1982 [Telge 3, 130].
 04 RILLEREG: Eef, Bor, Nee, Rek, Voo.
 05 KOLDEREG: Harf, Loch / Win 1971 [Deunk 1, 118].
 06 GROEZELEG: Hen / Win 1971 [Deunk 1, 81].
 07 VRUSTEREG: Lich / Acht 1882 [Telge 2, 146], Aal 1964 [Rots 1, 49].
 08 VRÖSTEREG: Eib / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 208], Eib 1980 [Telge 1, 94].
 09 FIESTEREG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 95].
 10 'ONZELEG: / No Acht 1835 [Telge 4, 20].
 II fiddereg: Bat.
 II gruwweleg: Ges.

Bor: Ik bunne vandage zo huvereg; ik veule mie kold en rillereg.

Vars: Mi-j vrus; 'k vule mi-j schoevereg.

Aze: Hi-j was zo schuvereg as 'n kat: hi-j had 't slim kold.

Loch: A'j argens huvereg veur bunt, bu'j bange of angsteg.

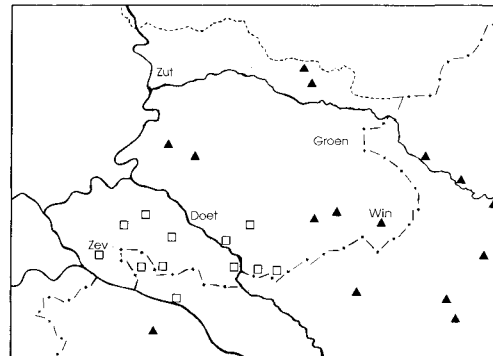
Zev: Ik bin 'n beetje huverig.

Pan: Ik ziet 'n beetje huverig.

Ulf 1980: Gerrit had onderhand al niet vól kleur meer en meende ook dat hi-j zich wat draejereg vuulde en wat schoevereg in de hoed; hi-j dach dat e misschien de griep onder de nãöd had [Erinkveld 1, 11].

KIPPENVEL

A'j kippenvel hebt, dan is 't net as of ter ammaol kleine pukkeltjes op 't vel zit. 't Vel lik dan op 't vel van 'n kip of gans dee gin veren meer hef.

□ *tute(n)vel* 03

▲ *ganzevel, ganzehoed* 06 - 08

Tutevel kump veur in 't gebied woor 'n kip 'n tute of tuut heet. Ganzevel kump veur in Westfalen en verspreid in wat plaatsen in den Acht.

- 01 KIPPE(N)VEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Gen, Vars, Sin, Wesd, Zev, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Zed II Wilp, Bat, Mar.
 02 KIEPEVEL: Wesv, Pan, Lob II Emm.
 03 TUTE(N)VEL: Din, Gen, Voo, Sin, Sil, Wehl, Zev, Did, Sto, Bee II Emm, Eit.
 04 HOONDERVEL: Loch, Rek, Bel, Win.
 05 HOENDERVEL: Wesd, Zel.
 06 GANZEVEL: Bre, Win, Hen, Tol II Boch, Kle.
 07 GAANZEVEL: Gees, Gels.
 08 GANZEHOED: Aal, Bre II Vre, Ram, Hei.
 II ganzehoed: Bork.
 II gäözevel: Ges, Stlo.

Wich: A'w as kinder 't kold hadn en wie kregen kippenvel, dan zei moeder: "Kiek maor uut; zo dalek krie'j nog veren", en dat gleuven wie ok nog!

Voo: Hi-j hef tutevel op de armes.

Rek: Ik kregde der hoondervel van, is 't zelfde as: ik wodn der pökkeleg van! [PÖKKELEG].

RILLEN

- 01 RILLE(N): Gor, Harf, Zut, Loch, Gees, Haa, Eib, Bel, Lich, Din, Gen, Voo, Meg, Sin, Sil, Dre, Hen, Ste, Tol, Does, Ang, Lat, Groes, Zev II Bat.

- 02 BEVE(N): Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Vars, Wesd, Zel, Hen, Oib, Groes, Zev, Did, Lob II Mar.
- 03 BÖVVEN: Aal, Bre.
- 04 BÖVVERSKEN: Win.
- 05 BIBBERE(N): Harf, Alm, Nee, Meg, Ulf, Wehl, Kep, Pan II Wilp.
- 06 TRILLE(N): Lich, Zev.
- 07 GROEZELN: Ruu, Bre.
- 08 GROETSEN: / Acht 1895 [Telge 2, 45].
- 09 HIEPERE(N): Doet, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 51].
- 10 HIEPERSEN: / Vars 1985 [Telge 6, 144].
- 11 HUDDERSKEN: Win.
- 12 RAMMELEN: Bel.
- 13 RIEBELEN: Bor.
- 14 FIDDEREN: Gor.
- 15 GUDDEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 105].
- 16 ZICH SCHUDDEN: Gels / Win 1976 [Aes-sink 4, 56] II Vre.
- 17 SCHUVEREG ZUN: Terb, Wehl.
- II zich schödde: Elt.
- II zich schöddele: Emm.
- II schudderen: Ram, Boch.
- II schuddersken: Ges.
- II zich schuvere: Kle.

Lich: Too-t-e nat uut 't water kwam, rilden e as 'n espenblad of: trilden e as 'n reetjen. [Ok: Eef, Groen, Vars].

Wesd: Hie had 't gruwelek kold; hie beven as 'n rietjen. [Ok: Did].

Kep: Hie was zo kold as 'n bot; hie bibberden as 'n rietjen.

Vor: Hee had 't bastend kold; hee beefden as 'n blad.

Bel: Ton e net oet 't water kwamp, rammelden e 't oet van de koldegeheid.

Gor: Toen e net uut 't water kwam, ston hee te fidderen as 'n juffershundjen.

Acht-Tw 1948: KEULDEREG, GUDDEREG "rillerig" [Wanink 1, 120, 105].

KLAPPERTANDEN

- 01 KLAPPERTANDE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, Gees, Eib, Gen, Meg, Sin, Doet, Ste, Oib, Does, Lat, Dui, Zev II Wilp, Bat.
- 02 KLAPPERTAANDE: Pan.

- 03 TANDEKLAPPEREN: Voo.
- 04 MET DE TANDE KLAPPERE(N): Haa, Nee, Groen, Aal, Din, Sil, Dre, Hen, Ang, Groes, Zev II Vre, Ges, Hei, Boch, Emm, Elt, Kle.
- 05 MET DE TANDE KLEPPEREN: Lich, Hen.
- 06 DE TANDE KLAPPERT/KLAPPERE 'M IN DE MOND: Loch, Gels, Tol, Lob.
- 07 DE TANDEN KLEPPEREN 'M IEN DE MOND: Wehl.
- 08 DE TANDE RAMMELT 'M IN DE MOND: Bor, Hen.
- 09 DE TANDE KLAPPERT 'M OP MEKARE: Win, Vars.
- 10 DE TANDE KLETTERT 'M OP MEKARE: Vor.
- 11 DE TANDE RAPKET 'M OP MEKARE: Lar.
- 12 ZIEN(E) TANDE RAMMELT OP MEKARE: Bel, Wesd.
- II met de tande klappen: Ram.

Voo: Toen e net uut 't water kwam, had e 't onmundeg kold; hi-j rillen en tandeklappen der van.

Din 1927: De tande rappert 'm as 'n gebarsten klomp op de roezen [J.W. uut 't Goor in: Archief 1, 47]. [RAPPEREN].

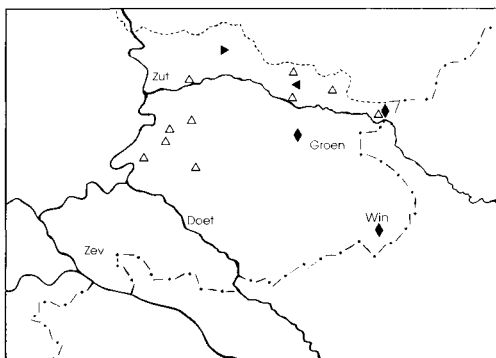
VERKLEUMD

A'j verkleumd bunt, bu'j heel arg kold. Vake wodt ter 'n naobepaoling gebruikt: (verkleumd) deur de kolde, (verkleumd) van de kolde, (verklommerd) van de koldegeheid.

- 01 VERKLEUMD: Gor, Wich, Ruu, Loch, Lar, Eib, Gen, Sin, Sil, Wesd, Kep, Dre, Hen, Oib, Does, Ang, Gies, Lat, Sto.
- 02 VERKLOMMERD: Alm, Wich, Vor, Bor, Gels, Nee, Rek, Hen, Ste, Baa / Vars 1985 [Telge 6, 375].
- 03 VERKLOMMELD: Lar.
- 04 VERKLUMMELD: Gees.
- 05 VERKLOMMERSKED: Rek, Bel, Win.
- 06 BEKLOMMERD: / Zie 1991 [Telge 8, 19].
- 07 BOTKOLD: Bel.
- 08 IESKOUD: Wesv.

Bel: "Ik bun gladdendals verklommashed", zeien ze vrogger in Beltrum.

Gor: A'j deur de kolde verkleumd bint, bu'j kold töt op de butte.

- △ verklommerd 02
- ▶ verklommeld 03
- ◀ verklummeld 04
- ◆ verklommersked 05

Verkleumd hef 'n paar bezondere benamingen in 't westen en noorden van den Acht.

Loch: A'j van de kolde verkleumd bunt, bu'j zo kold as 'n köttel.

Gen: A'j zo kold as 'n bot bunt, bu'j deur de koldegheid verkleumd.

Zel: A'j deur en deur kold bunt, bu'j verkleumd van de kou.

Sil: Hie was deur de kelde verkleumd.

Bor: Hee was van de koldegheid verklommerd.

Lar: Hee was deur de koldegheid helemaal verklommeld.

Ste: Hee was verklommerd van de kelte.

Wesv: A'j ieskoud bin, bi'j stief van de kou.

sHe 1980: Wat zit i-j daar toch vöstereg in mekaar "wat zit je daar toch kouwelijk ineen-gedoken" [Telge 3, 167]. [VÖSTEREG].

Win 1971: Met roo nözzekes en blonde hendekes "blauw en rood van de kou" [Deunk 1, 28]. [BLOND].

Win 1971: FIESTEREG KIEKEN "er verkleumd uitzien" [Deunk 1, 60].

Acht 1895: KNOBBELEG, KNOFFELEG "stijf (b.v. van kou)" [Telge 2, 68, 69].

Win 1971: Miene hande bunt knoffeleg van de kelde [Deunk 1, 116].

Acht 1895: De veute bunt mi-j zo klumpereg noe de snee balt [Telge 2, 67]. [KLUMPEREG].

Eib veur 1973: Poes in de voes, ne kotten zomer "door in de handen te blazen, krijgt men de illussie van kortstondige warmte, een gezegde tegen iemand die klaagt over koude handen" [H.Odink 3, 190].

KOLDKLEUM

A'j 't gauw kold hebt, bu'j 'n koldkleum.

01 KOLDKLEUM: Gor, Harf, Wich, Nee, Rek, Aal, Bre, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Baa, Tol, Olb, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 187].

02 KOLDKLEUMER: Bor, Gees, Gels, Bel, Gen, Sil, Wesd, Zel, Hen.

03 KOLDKLEUMERD: Ruu, Groen.

04 KOUKLEUMER: Ang, Gies.

05 KLEUMERD: Gor.

06 KOLKLEUM: Eib, Aal.

07 KOUKLEUM: Haa, Doet, Dre, Does, Lat.

08 KOLDFIESTER: Gor, Harf, Alm, Eef, Lar, Nee, Bel, Zev, Bee, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 71], Win 1971 [Deunk 1, 118], Vars 1985 [Telge 6, 187] || Wilp, Bat.

09 KOLDFIESTERD: Loch, Vars / Lar 1924 [Langeler 1, 142] || Bat.

10 KOLDFRIESTER: Sto / sHe 1980 [Telge 3, 82].

11 FIESTERD: Gor / Vars 1985 [Telge 6, 105].

12 KOUFIESTER: Wesv, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 73].

13 KOUFRIESTER: / Pan 1988 [Telge 7, 73].

14 KOUDFIESTER: Wesv.

15 KOLDFIESTERIK: Rek.

16 KOLDFOESTER: Did.

17 KOLDVRUSTER: Wehl, Ste / Aal 1966 [Rots 2, 9].

18 VRUSTERD: Hen.

19 'VRUSTEREGEN: / Win 1971 [Deunk 1, 270].

20 VREZEKÖTTEL: Eib, Groen, Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 270], Eib 1980 [Telge 1, 94], Lich 1991 [Telge 8, 139] || Ges, Ram, Bork, Hei, Raes.

21 VRIEZEWINTER: Din, Sin, Zel.

22 KOLDEN KÖTTEL: Bel.

23 BRAOJER: Doet.

24 BRAODHEREK: / Vars 1985 [Telge 6, 70]. || fiesterkont: Elt.

Harf: "Ik bin zo kold as 'n bot", zei Jan: 't is ok zon koldfiester.

Pan: Jan is toch zo'n koldfiester; hur 'm 's klage: "Ik ziet kold tot op de but; ik ziet ien en ien kold".

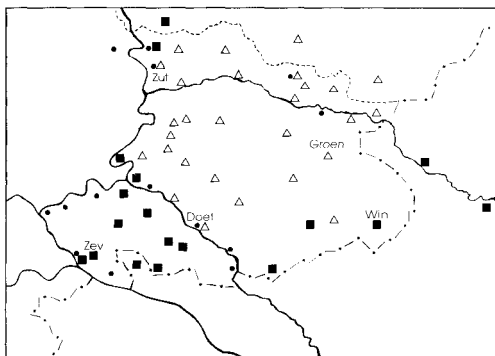
Wehl: 'n Koldvruster zegt al gauw: "Ik stao stief van de kel".

STEKKEN

A'j heel arg kolde vingers, hande of veute hebt, dan stekt ze. Vake wodt ter 'n naobe-paoling gebruikt: (stekken) van de kelde, (staeken) van de kou, (stekken) deur/van de koldegheid.

- 01 STEKKEN: Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 188], Vars 1988 [Telge 6, 334] || Mar.
- 02 STAEKE(N): Gor, Aal, Win, Din, Wehl, Olb, Does, Ang, Zev, Did, Zed, Sto, Bee, Pan | Bat, Vre, Ges, Eit.
- 03 DEURSTEEKEN: Eib, Bel, Groen, Lich.
- 04 DEURSTAEKEN: Aal.
- 05 AFSTEEKEN: Wich, Bre.
- 06 TINTELE(N): Gor, Eef, Gels, Haa, Gen, Sil, Doet, Dre, Gies, Lat, Wesv, Pan, Lob || Wilp.
- 07 ZEER DOEN: Gen, Voo, Vars, Zel.
- 08 PIEN DOEN: Zev.
|| duurstekken: Haak.
|| deurkeulen: Ram, Hei.
|| wee doon: Boch.
|| wee doen: Emm.

Bre: Miene vingers (hande) stekt mi-j af van de kelde.

- △ stekken 01, 03, 05
■ staeken 02, 04
● tintele(n) 06

't Grootste deel van den Acht kent stekken; ten noorden van Zutphen en rond Does, Aal en Win wodt —net as in de Liem— staeken ezegd. 't Standaard-Nederlandse tintelen kump veural in de Liem en langs den Olden lesselt veur.

Wich: De vingers stek mien af.

Baa: De hande stekt mi-j.

Aal: A'j kelde in de hande of veute hebt, dan staekt ze ow.

Does: Mien vingers staeken mien van de kou.

Eib: De vingers stekt mie deur van de koldegheid.

Pan: De vingers staeke mien, of: de knäök tintele mien.

Haa: Miene vingers tintelt van de koldegheid.

Eef: As de vingers oe van de kolde stekt, he'j dooie vingers. [DOOD].

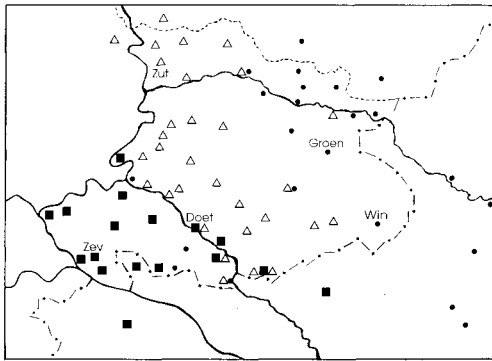
SNOEVEN

A'j met blaazen sliem en ander grei uut de neuze haalt, bu'jan 't snoeven.

- 01 SNOEVE(N): Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Aal, Bre, Din, Meg, Ulf, Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hum, Hen, Tol / sHe 1982 [Telge 3, 138], Vars 1985 [Telge 6, 322], Pan 1988 [Telge 7, 129] || Wilp.
- 02 UUTSNOEVEN: Harf, Alm, Eef, Vor, Lich, Voo, Zel, Doet, Dre, Ste, Baa, Tol || Bat.
- 03 OETSNOEVEN: Haa.
- 04 SNUVE(N): Din, Ulf, Sil, Wehl, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 138] / Pan 1988 [Telge 7, 129] || Boch, Eit, Kle.
- 05 UUTSNUVE(N): Doet, Olb, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 155].
- 06 SNUTE(N): Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Does, sHe, Zed / No Acht 1883 [Telge 4, 76], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184] || Mar, Haak, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei.
- 07 UUTSNUTEN: Meg.
- 08 SNOTTERE(N): Lar, Zwi, Does, Zed || Emm, Eit.
- 09 UUTTOETE: Zed.
- 10 UUTMESTEN: Lar.
- 11 VAN ZICH AF SPIETSEN: Eef.
|| snöttere(n): Raes, Bork.

Eef: Tussen doem en wiesvinger spietsten e van zich af.

Harf: Snoeven kö'j op twee manieren: iej könt de neuze tussen doem en wiesvinger

△ *snoeven 01-02* ■ *snuven 03-04*
 ● *snuten 06-07*

De grenze tussen snoeven en snuven löp weer in de buurte van den Olden lesselt. Veural in 't oosten van den Acht en in Westfalen wodt de benaming snuten gebruikt.

nemmen en dan snoeven of iej könt allene de wiesvinger tegen de neuze holden um één neusgat dichte te holden en dan snoeven; de kop hol iej op zied. Veur de zekerheid gao'j dan nog effen met de wiesvinger onder langs de neuze hen um te controleren of ter nog wat zit en zo jao, dan mo'j 't weer met 'n nietse bewaeging van de vinger af zien te kriegen en de vinger afvaegen an de bokse.

Hen: A'j buten of in de stal waren, snaof i-j de neuze tussen doem en wiesvinger. Dat mos i-j wel kennen, anders kwam 't in de hand terechte. De echte "routineurs" konden 't deur allene met de wiesvinger 't ene neusgat dichte te drukken en dan te snoeven.

Aal: Zich de neuze snuten: de neusgate umstebeurten met den vinger dichte drukken en dan flink deur 't andere neusgat blaazen. Wi-j neumen dat: den Varsseveldsen zaddoek gebroeken.

Does: As iemand zien neus uutsnaof deur 'n neusgat dicht te drukken, dan zei 'n ander dén dat zag wel 's: "Kiek hie het den Drempsen zaddoek weer bi-j zich". [Ok: Olb].

SNOTTER

't Grei wat uut de neuze kump, heet snotter. Bie de benamingen 03-05 geet 't speciaal um 't grei wat uut de neuze hönk; bie de benamingen 01-02 hoeft dat neet 't geval te waezen.

01 SNOTTER: Gor, Harf, Alm, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Zev, Did, Zed, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 122], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184] || Wilp, Bat, Mar, Ges, Ram.

02 SNOT: Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Eib, Aal, Sin, Doet, Wehl, Kep, Ste, Tol, Does, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 122].

03 SNOTTE(R)BEL(LE): Gor, Eef, Loch, Bor, Gees, Groen, Aal, Win, Sil / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184], sHe 1982 [Telge 3, 138], Vars 1985 [Telge 6, 323], Lich 1991 [Telge 8, 112] || Ges, Ram, Emm, Elt, Kle.

04 JOEKEBEL: / Pan 1988 [Telge 8, 58].

05 BELLE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 73].

06 SNOTTE(R)PIN(NE): Pan / Eib 1980 [Telge 1, 77].

07 SNOTTERKUKEN: / Lich 1991 [Telge 8, 112].

08 SNOTTERDRELLE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184].

09 DRELLE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89].

10 SNOTTERPEEM: / Pan 1988 [Telge 7, 129].

11 PEEM: / Pan 1988 [Telge 7, 103].

12 NUMMER-ELVEN: Gels.

13 NOMMER-ELVEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184], Win 1971 [Deunk 1, 153].

14 KLOKKETOEW: Zed, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 67].

|| snötter: Bork, Hei, Boch.

|| snötterbelle: Hei, Raes, Boch.

Win 1976: Nommer elvene onder den nözze hebben "een dubbele snottebel"; Der hef ter zik ene op-ehongene boven de eerappelkoele "er hangt een snottebel boven de mond; eerappelkoele is mond, omdat er dagelijks de nodige aardappels in gaan" [Aes-sink 4, 18].

Lich 1991: Met zien ene been leep e kruuslam joh; (3x)

En de snotterbelle ging bim-bam, joh, joh [Telge 8, 112].

Alm: Vrogger zeien ze, as ze de neuze uut-snaoven hadn: 't hele beslot is ter uut [BE-SLOT].

Vor: 'n Rädöseltjen: 'n Armen keerl wil 't

niet en 'n rieken keerl stekt 't in de tesse. Rao, rao, wat is dat? Antw.: snotter [Ok: Loch, Din, Lob / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 184)].

Pan 1988: KAOJ, KODDE "korst in/uit de neus" [Telge 7, 60].

Acht-Tw 1948: SNOTTERNEUZE "snot-neus" [Wanink 1, 184].

DROP

'n Drop hönk —bie veurbeeld at 't kold is— an 'n neuze.

01 DROP: Wich, Vor, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste.

02 DRÖP: Vor, Olb, Did, Zed, Lob II Emm, Elt, Kle.

03 DRUP: Hen, Does, Wesv, Zev, Pan.

04 DREUPE: Rek.

05 DRÖPPEL: Gor, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Aal, Meg, Wesd, Dre, Baa, Ang II Mar, Ges, Ram, Boch.

06 DRUPPEL: Wich, Zwi, Gees, Gels.

07 DRUBBEL: Lat.

08 SNOTTE(R)BEL(LE): Harf, Loch, Gees, Eib, Zel, Sto.

09 BELLE: Loch.

10 SNOTTEPIEL: Sto.

11 SNOTTERPILLE: Sin.

12 SNOTTEKUKU: /sHe 1982 [Telge 3, 138].

13 PEGEL: Loch.

14 LEMPKEN: Doet.

II droppen: Stlo, Hei, Raes.

Aal: A'j ne dröppel an den neuze hebt, dan poets i-j effen met de rugge van de hand onderlangs de neuze en dat vaeg i-j dan af an de bokse of an 't gat. Kindere hebt wel kukenpeutjes onder de neuze hangen. [KUKENPEUTJEN].

DE HIK HEBBEN

01 DE HIK HEBBE(N): Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 145] II Boch, Emm, Elt.

02 DE HUK HEBBEN: Win, Din.

03 DE(N) SNUK HEBBE(N): Gor, Alm, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Sil, Wesd, Zel, Hen, Tol, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 323].

04 DE SNIK HEBBEN: Gor, Vars.

05 DEN SNOK HEBBEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 184].

06 DE NUK HEBBEN: Sil.

07 HIKKE(N): Loch, Eib, Bel, Bre, Wehl, Zev, Pan / Win 1971 [Deunk 1, 92].

II de hiklekik hebbe: Kle.

Aal: At 'n kleinen de hik had, wodn der ezegd: "Dén höldt zich good" (=dén greujt good).

Win: Ene wel de hik/huk hef, is an 't hikken/hukken. [HIKKEN, HUKKEN].

Zed: A'j de hik heb, mo'j bökse.

Bel: 'k Heb de hik, 'k heb de slik, ik gef 'm an 'n ander man, dee 't better verdraegen kan.

Vars: 'k Hebbe de hik, 'k hebbe 'm dik, 'k hebbe 'm now en 'k geve 'm an ow.

Wesd: 'k Heb de snuk, 'k heb 'm zo duk, 'k heb 'm now, 'k geef 'm an ow [Ok: Hen].

Tol: 'k Heb de snuk, 'k bun zo druk, 'k heb ze now, 'k geef z' an ow.

Gor: 'k Heb de snuk, 'k heb 't zo druk, 'k geef ze an oe, kwiet bin ik ze noe.

● Hoo kom ie van den hik af?

Tol: Tegen ene die-t de snuk hef, zeg i-j: "Bedenk 's wa'j eergisteren egetten heb", 't geet ter natuurlek maor umme da'j 'n hötjen den aosem inholt.

Din: Dri-j maol sloeken zonder aosem halen, dri-j slökskes water drinken, 'n laepeltjen suker op de tonge laoten smölten.

Does: Nem 'n lepeltjen mit suker —woor 'n druppel of vaef azien bie zit— in, en de hik geet aoever.

Wich: Deur suker of zolt te etten.

Loch: Ie mot zeuven teugen water achtermekare opdrinken; iemand laoten schrikken, b.v. deur 'm kold water in den nekke te gooien.

Baa: De neus dichtkniepen en drie keer sloeken zonder aosem te halen; of iemand 100 gulden belaoeven as e drie keer kort achtermekare hikt.

Aal: 'n Zak ovver de kop doon; 'n glas water in ene kere läög drinken, 25 gulden belovven.

Haa: As ze oe laot schrikken, kö'j der of kommen.

Vars: Deur iemand helleg te maken.

Lob: As gi-j ow kwaod maak, git de hik aover.

Did: De hik höldt op as gi-j achter mekaar deur zonder te aoseme zegt: "Die kat dén krabt de krullen van de trap".

Harf: As kind mosse wiej 'n versje opzeggen:

'k Heb de hikhikhik

'k Heb de hakhakhak

'k Heb ze hier

'k Heb ze door

'k Heb ze drie keer in 't joor.

En dan was 't aover, maor 'k gleuve neet dat 't hilf.

Sin: Ik wette 'n probaot middel tegen de hik: i-j mot den aomm inhollen en dan zeuven keer zeggen: "Ik hebbe de huk, ik heb 'm zo duk, ik hebbe 'm now en 'k geve 'm an ow"; dan is 't aover (of niet). [Ok: Doet, Hen].

Tol: Zonder tussendeur aosem te halen, zeg i-j:

Ik heb de snuk

ik bun zo druk

ik heb ze now

ik geef ze an ow.

Ruu: 'k Heb de hik

'k Heb de snik

'k Heb ze noe

'k Geef ze an oe.

Olb:

Ik heb de snuk

Ik heb ze zo duk

Geef ze an 'n ander man

Die ze wel verdragen kan.

Bel: Ik hebbe de hik,

Ik hebbe de snik,

Ik gef 'm an 'n ander man

Dee 'm better verdraegen kan.

Wesv:

Ik het de hik

Ik het de slik

Ik het 'm nou

Ik het 'm dan

Ik geef 'm aan 'n andere man,

Die 'm baeter verdrage kan

As ik.

Eef:

Hik, hak, houw,

'k Geve de hik an jou

'k Geve de hik an 'n ander man

Dee de hik verdragen kan.

HIK

01 HIK: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Loch, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Sin, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob || Wilp, Bat, Mar, Boch, Emm.

02 SNUK: Gor, Ruu, Lar, Gees, Gels, Bel, Vars, Sil, Wesd, Zel, Dre, Hen, Tol, Olb, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 138] || Vre.

03 HUK: Win, Din, Sin, Doet || Hei.

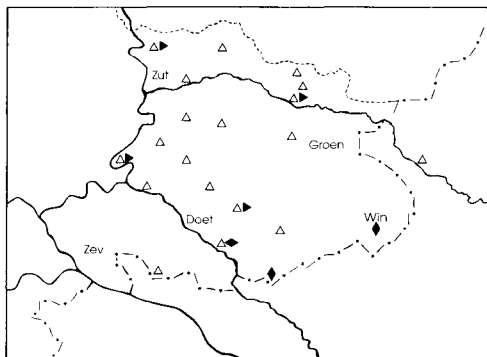
04 SNIK: Gor, Bor, Olb.

05 SPOEPE: Bel.

|| hikkepik: Elt.

|| hiklekik: Kle.

Acht 1882: SNOK "hik" [Telge 2, 122].

△ de(n) snuk (hebben) 03

▶ de snik (hebben) 04

◆ de huk (hebben) 02

◆ de nuk (hebben) 06

Snuk is 'n uitdrukking dee in den Acht bekend is. Varianten met snik, huk, nuk komt (an de grenze van dat verspreidingsgebied) veur.

HOESTEN

't Meest gewone woord is hoesten, hoosten (01-04). De benamingen onder 05-11 bunt slimmere vormen van hoesten. Minder slim bunt aover 't algemeen de laatste vier benamingen (12-15).

Veur 'n deel wodt de benamingen ok gebruikt in verwante betekenissen; bie rochelen komt veur kwachen, kwachelen, schroeten en knuchen en bie schrapen komt veur kwachen en schroeten.

De verspreiding van hoesten en hoosten kump aovereën met de verspreiding van voet - voot; kiek doorveur op blz. 102.

- 01 HOESTE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hum, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Zed, Sto, Pan, Lob || Wilp, Emm, Kle.
- 02 HOESEN: Gor, Alm, Wich, Vor || Wilp, Bat.
- 03 HOOSTEN: Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Win 1971 [Deunk 1, 11] || Bat, Mar, Haak, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.
- 04 HOSEN: Harf, Gels, Nee || Bat.
- 05 BLÖKKE(N): Eef, Vor, Lich, Aal, Win, Voo, Meg, Aze, Ulf, Vars, Terb, Doet, Wehl, Hum, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / Aal 1964 [Rots 1,2], sHe 1982 [Telge 3, 18], Vars 1985 [Telge 6, 60], Pan 1988 [Telge 7, 20] || Hei, Elt.
- 06 BLEKKEN: Gor, Loch, Nee, Eib, Lich, Groen / Eib 1980 [Telge 1, 10].
- 07 KWACHEN: Vor, Ruu, Eib, Lich, Aal, Bre, Win, Hen / Acht 1895 [Telge 2, 75], Lar 1924 [Langeler 1, 147], Aal 1964 [Rots 1,23], Eib 1980 [Telge 1, 44], Lich 1991 [Telge 8, 70].
- 08 KWACHELEN: Wich, Eib, Din / Acht 1895 [Telge 2, 75], Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Lich 1991 [Telge 8, 70].
- 09 KWAKKELEN: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 10 SCHROETEN: Gor, Alm, Eef, Ruu, Lar, Gees, Lich, Aal, Win, Doet, Ste / Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Aal 1964 [Rots 1, 42], Eib 1981 [Weeink 1, 90], Vars 1985 [Telge 6, 307], Lich 1991 [Telge 8, 106].
- 11 SCHROETELLEN: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 12 SCHRÖTTELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 177].
- 13 BLAFFEN: Loch.
- 14 KEFFEN: Meg.
- 15 KUCHE(N): Eef, Rek, Groen, Win, Wesv, Zev.
- 16 KNUCHEN: Rek, Aal, Sin, Doet / Win 1971 [Deunk 1, 117], Vars 1985 [Telge 6, 184].

17 KNUCHTE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 70].
18 KRUCHTEN: Wehl.
19 KNECHTEN: Wehl.

Wich: Hoesten, met 'n lange oe als in boer.
Lob: Hoeste, met 'n korte oe as in boek.
Vor: Ze mos nogal hoesen: 't zat hups vaste en ze kon 't haos neet löskriegen; ze zal nog wel an 't stomen motten. I-j rochelt a'j völle geluud maakt; is dat minder, dan räötel i-j.

Hen: Gewoon is hoesten, maor loop i-j deurlopend te hoesten, dan wodt wel 's ezeg: "Wat loop i-j toch te kwachen".

Zed: Blökke en de piere uut de grond hoeste bun heel arg onmundig hoeste. [DE PIERE UUT DE GROND HOESTE].

Aal: Zich achter den aomm hoosten: hoosten waorbi-j i-j haost den aodem kwietraakt.

Sin: At 't niet slim is: knuchen; a'j völle mot hoesten, zegt ze: "Hie hoest longe en laever der nog uut".

Bel: A'j slim an 't schroeten bunt, zekt ze: "Hee hef 't good op den borsrok".

Pan: lengeholde hoeste nume wi-j: knuchte.

Lich 1991: POESTEN "(met korte stoten) hoesten" [Telge 8, 92].

Win 1976: 'T OP DE LONGEPIEPEN HEBBEN "erg hoesten" [Aessink 4, 38].

Win 1971: Hoosten deut e neet meer, hee stöt allene met zette nog wat an "hij hoest niet meer, hij kucht alleen af en toe nog wat" [Deunk 1, 11]. [ANSTOTEN].

Bel: A'j argens inkomt en i-j wilt ow bekend maken, dan skruuwel i-j effen. [SKRUUWELLEN].

Vars 1968: Baernd is verkeld en zit bi-j de kachel die Dientjen veur 'm an-emaakt hef, te hiemen en te hechten. 't Is slim met Baernd en 't begunt al zo vrog, wat mot dat geven van de winter? Hi-j hef ter toch altied zo'n las met en dat hef e. Van al dat gehoeste wodt i-j net zo schriemereg op de böste [Moespot 60, 15]. [SCHRIEMEREG].

● *Wat mo'j doon um van 't hoosten af te kommen:*

Win: A'j völle hoost, mo'j ow de borste met smolt insmeren.

Voo: Kamillenthee is goed veur 't hoesten.

Wesd: A'j anieszaod met melk drinkt, geet 't hoesten oover.

Vars 1985: 't Zat mi-j vaste op de börste met 't hoesten. Toe he'k mi-j wat honneg enommen en dat gaf iets lossegheid [Telge 6, 216]. [LOSSEGHEID].

Zel 1936: Hendrik-eume was niet ziek, maor toch ook niet helemaal fiks. Hie hadde 't tussen de scholderblade en hie hoesten en kwachelen 'n betjen. Ze hadden 'm Spaanse vliegen eraoden veur 't aftrekken en now had hie blaorn achter de oorne as 'n wannötte, maor 't gaf niks. Diene-muje had epraot van 'n mosterdpleister, dat was zo heilzaam. Maor fluiten! Gatjan van den Hoenderkamp had altied baat bie 'n ongelpleister op de börste en Garritjen had 'm der dan ok ene klaor-emaakt. Bie wieze as botterhamsmeer zit den ongel op 'n lappe gries pakpapier en dat leg ie onder 't hemp op de börste en 'k mot zeggen: hie is ter van opgeknaapt. Drikke-muje raojen veur 't hoesten an frisse dauwpieren in suker laoten smelten en dan elken aovend 'n sukerlepeltjen vol a'j de pap opeb. Maor hoe kom ie tegen Sinte-Peter an frisse dauwpieren? Noe krig e iederbods 'n köpken thee van gedreugde flierbloemen en 't kump lös [Klokman 3, 30].

Lie 1943: KROEP IN DE KELE "kinkhoest" [Weenink 1, 83].

Lab: Bi-j kinkhoes name ze rammenas die ze uuthaalde, zoda'j der brune suker ien kon doen. Dan stak je der 'n breinaold deur en dan lekte der bruun voch uut. Dat moes je drinke en dan ging de kinkhoes oover.

SCHRAPEN

A'j sliem met 'n rätelend geluud in de mond haalt, bu'j an 't schrapen.

Wat benamingen bunt ok op-egeven veur hoesten (kwachen, schroete) en veur rochelen (kwachen, schroeten, görgelen).

01 SCHRAPE(N): Gor, Harf, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Aal, Win, Gen, Zel, Doet, Kep, Ste, Tol, Wesv, Did.

02 SKRAPEN: Eib.

03 SCHROETEN: Harf, Eef, Wich, Nee, Aal, Wesd, Kep, Hen, Ste, Baa.

04 SCHROTTEN: Wesd, Zel.

05 SCHROBBEN: Zev.

06 ROCHELEN: Vor, Ruu, Loch, Lar, Eib, Hen, Does II Wilp, Bat.

07 RÖCHELE(N): Din, Pan.

08 OPHALEN: Gor, Alm, Eef, Loch, Lat.

09 OPSNOEVEN: Ruu, Gees, Bre, Vars.

10 OPGEVVEN: Aal.

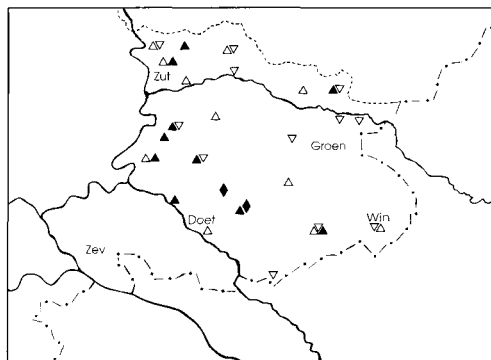
11 OPGAEVE: Wesv.

12 GÖRGELEN: Bel, Sin, Zel.

13 KWACHEN: Voo.

II göрге: Emm.

Harf: Den hals schrapen.

△ schroeten 01 "hoesten"

▲ schroeten 03 "schrapen"

▽ schroeten 03 "rochelen"

◆ schroeten 04 "schrapen"

Dat 't Achterhookse woord schroeten verschillende —verwante— betekenissen hef blik dudelek op dit kaartjen.

ROCHELEN

Rochelen is 't hoosten wa'j doot a'j te völle sliem in de longen hebt, wat neet makkelek weg kan. Ok hier besteet wel onderscheid tussen de benamingen; kiek doorveur bie de citaten.

Veur 'n deel geet 't um benamingen dee ok gebruikt wodt bie hoosten: kwachen, kwachelen, schroeten en knuchen. Ok bie schrapen wodt dezelfde benamingen gebruikt (kwachen, schroeten, görgelen), net zo as bie hechten (hiemen, hiegen).

01 ROCHELEN: Gor, Harf, Eef, Vor, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Aal, Zel, Hen, Ste, Baa / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Vars 1985 [Telge 6, 288] II Wilp, Bat, Mar.

- 02 RÖCHELEN: Gen, Voo, Wesd, Zev, Did, Zed.
 03 SCHROETEN: Gor, Wich, Loch, Lar, Haa, Nee, Eib, Bel, Aal, Win, Din, Hen / Win 1971 [Deunk 1, 207]
 04 SKROETEN: Bel.
 05 KWACHEN: Eib, Rek, Lich, Aal, Din, Sin / Win 1971 [Deunk 1, 126] || Boch.
 06 KWACHELEN: Aal, Hen.
 07 HIEMEN: Harf, Eef, Vor.
 08 HIEGEN: Ang.
 09 RÄÖTELEN: Vor.
 10 SCHRAUWEN: Win / Win 1971 [Deunk 1, 207].
 11 GÖRGELEN: Ste.
 12 KRÖKHALZE: Sto.
 13 BEURE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 18].
 14 KNUCHEN: Bel.
 15 SCHROEFEN: / Acht 1895 [Telge 2, 116].

Aal: A'j ne sliemhoost hebt, bu'j an 't kwachen, kwachelen of rochelen; a'j ne dreugen hoost hebt, bu'j an 't schroeten.

Vor: Hiemen as 't neet zo völle geluud gif; bie meer geluud is 't räöteln en as 't nog harder geet, is 't rochelen. Hee mos verschrikkelek hiemen; 't zat hups vaste, hee kon 't haos neet lös kriegen. Hee zal der wel mee an 't stomen motten.

Pan: As minse b.v. longontstaeking hemme, staon ze wel 's te beure: dan hoeste ze wel aerg, mar dan kump ter niks.

Lar: As ter ene an 't schroeten is, dan zeg e vake: "'t Kump zo depe vot".

Bor 1882: Mien bestevaar wilde wel weten doe hie 80 jaar was dat den olderdom met gebrekken kump. Hie praotte dikwels van 'n örgeltjen in de boste [Kobus 1, 460]. [ÖRGELTJEN].

Kot veur 1934: Harmen-Jan genk op den stool zitten, kreeg piepe en tabaksdeuze en stak is an. Maor zo op de nuchtere mage smaakten 'm den tabak neet bezunder best en hee kwam van den rook duffeg an 't schrauwen en hoosten. "Dat roken was eigelek ok nog ne domme uitvindinge", dach Harmen-Jan zo bi-j zichzelf. 't Kostten ow ne adegen stuver geld en i-j wodn der niks baeter van [Meinen 6, 79].

Acht-Tw 1948: Ne olen rochelpot "oude man of vrouw die veel hoest" [Wanink 1, 170]. [ROCHELPOT].

Win 1971: KWACHEPOT, KWACHER(D) "iemand die 'kwacht"; KWACHEREG "af en toe 'kwachend"; KWACHERI-JE, GEKWACHTE "het voortdurend 'kwachen" [Deunk 1, 126, 70].

No Acht 1883: KWACHELEN "(gezegd van lijders aan t.b.c.) hoesten" [Telge 4, 70].

Win 1971: 'k Hebbe 't slim op de borstlappen "ik moet erg hoesten door mijn verkoudheid" [Deunk 1, 33]. [T OP DE BORSTLAPPEN HEBBEN].

SLIEM

't Vocht wa'j o.a. ophoost, a'j verkolden bunt, heet sliem.

- 01 SLIEM: Acht, Liem || Bork, Hei, Boch, Elt.
 02 KWIEL: Din, Sto || Emm.
 03 KWIENE: Gor.
 || kwieler: Elt.

Olb: Sliem; met 'n lange ie as in bier.

Wesv: Sliem; met 'n korte ie as in Piet.

Sto: A'j sliem uutspi-jt, is 't kwiel.

Aal 1966: GORREG "beklemd op de borst; vol slijm" [Rots 2, 24].

OPHALEN

A'j snotter vanuut de neuze naor de mond haalt —wat met 'n rochelend geluud geet— bu'j an 't ophalen.

- 01 OPHALEN: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Win, Gen, Voo, Sil, Kep, Hen, Bro, Does || Bat,
 02 OPSNOEVEN: Harf, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Bel, Groen, Meg, Vars, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol || Bat.
 03 OPSNUVE(N): Wehl, Wesv, Sto, Lob.
 04 OPSNORKEN: Ruu, Bre.
 05 OPSLOEKE(N): Zel, Zev.
 06 ROCHELEN: Alm, Zut.

Rek: Moder zei dan: "Neet ophalen maor oetsnuten!".

Baa: Opsnoeven en deursloeken, dat moch i-j niet van moeder.

Gels: Hee hef altied nummer elven onder den neuze hangen en dan snöf e 't op; wat 'n soppad!

Vor: A'j as jungskan an 't opsnoeven waren, vrogen ze ow vroger wel: "Mo'k ow 'n leerken halen?"

Voo: As Jan egaal zit op te halen, zeg i-j: "Halen Jan!"

- *Veur 'n antal plaatsen bunt uitdrukkingen op-egeven dee steunt op de aovereenkomste in geluud met 't optrekken/opwinden van 'n klokke of wekker:*

Lat: 'n Gezegde is: "Haal op die wekker; snotter smik/is lekker". [Ok: Gor, Eef, Gees, Bre, Kep, Does, Wesv, Lob]. [DE WEKKER OPHALEN].

Wich: A'j snotter ophaalt, zegt ze: "Haal de klokke maor op" [Ok: Nee], of: "Trek de klokke maor op". [Ok: Ruu, Loch, Nee]. [DE KLOKKE OPHALEN, DE KLOKKE OPTREKKEN].

Acht-Tw 1954: DE PEUNDERS OPTREKKEN [Wanink 2].

PROESTEN

A'j deur de zonne of stof in-ens de lucht deur de neuze en mond naorbuten mot brengen, dan bu'jan 't proesten.

01 PROESTE(N): Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Terb, Wesd, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Olb, Does, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / Acht ca 1830 [Telge 4, 8], No Acht 1883 [Telge 4, 73], Acht 1895 [Telge 2, 102], Aal 1966 [Rots 2, 13], sHe 1982 [Telge 3, 120], Vars 1985 [Telge 6, 277] || Wilp, Boch, Kle.

02 PROESEN: Gor, Harf, Wich, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Voo, Sin, Sil, Zel, Wehl, Hum, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Ang, Lat / No Acht 1883 [Telge 4, 73], Acht 1895 [Telge 2, 102], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 165] || Bat, Mar, Vre, Ges, Ram, Hei, Raes.

03 NIESE(N): Zut, Wesv.

04 KATRIESKEN: / Eib 1981 [Weeink 1, 83].

Bor: Proesen; met 'n oe as in 't woord koe.

Lat: Dur de zonneshien moes ik in-ens proeste.

Bor: Deur al dat stof kwam ik an 't proesen.

Kot 1925: De deure geet los en Jan kump buten. Op de stoepe mot Jan proesten. Dat kump van de frisse morgenlocht. Nog is waer proesten! Hè dan! [Meinen 3, 82].

Proesten

HOOFDSTUK 13 GEZONDHEID EN ZIEKTE ALGEMEEN

GEZOND

- 01 GEZOND: Acht, Liem.
02 GEZOND: / Acht 1895 [Telge 2, 42].
03 KREGGEL: Groen, Win/ Aal 1964 [Telge 1, 21], Win 1971 [Deunk 1, 122], Eib 1980 [Telge 1, 43].
04 KREGEL: / Aal 1964 [Rots 1, 21].
05 GOOD/GOED IN ORDER: Win, Hen, Baa /Win 1971 [Deunk 1, 168].
06 GOOD/GOED IN ORDE: Lich, Zed.
07 GOOD OP ORDER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 157].
08 GOOD OP STREEK: Groen.
09 GOOD TE PASSE: / Win 1971 [Deunk 1, 172], Eib 1980 [Telge 1, 83].
10 BEST OP DREVE: Vars.
11 WIEREG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 213], sHe 1982 [Telge 3, 173].
12 WERREG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 211].
13 VLUGGE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 206], Win 1971 [Deunk 1, 265].
14 MONTER: / Win 1971 [Deunk 1, 146].

Zut: De kinderen zin gezond; ze zeen der goed uut.

Zed: De kinder bun gezond; ze zien der goed uut.

Din: De blage bunt gezond; ze ziet der goed uut.

- *Veur good gezond bunt nog de volgende uitdrukkingen bekend:*

Vor: Ik veule mie gaef, of: fideel. [GAEF, FIDEEL].

Sto: Ik bun vies ziek gewes maor now bu'k weer kruisfidee/kruisfideel [KRUISFIDEE; KRUISFIDEEL].

Win 1971: Hee is zo gezond as ene "hij is volkomen gezond" [Deunk 1, 54].

Acht-Tw 1948: Hee heuldt zik as naegelvleis in den rook "zijn gezondheid is opperbest" [Wanink 1, 146]. [NAEGELVLEIS].

Eib veur 1973: 't Örgel is nog neet rok "men

is nog goed gezond" [H. Odink 3, 203].

Acht 1895: Baoven fiks en onder niks "van schijnbaar gezond uitzierende personen gezegd" [Telge 2, 35]. [FIKS].

Win 1971: Holt ow kreggel "(wens bij het weggaan na een bezoek) blijf gezond en levenslustig" [Deunk 1, 122].

sHe 1982: Zörg da'j glans op de köttel holdt "gezegd tegen iemand die men een goede gezondheid toewenst" [Telge 3, 85].

- *De volgende uitdrukkingen bunt in gebruik um an te geven dat iemand neet gezond is.*

01 NEET / NIET IN 'N GOED VEL STEKKEN: Wich, Vor, Ruu, Loch, Bel, Aal, Sin, Does.

02 NEET IN 'N BES VEL STAEKEN: Win.

03 IN 'N SLECH VEL STAEKEN: Eef.

04 IN GIN GOOD VEL STAEKEN: Bre.

05 NIET IN 'N GEZOND VEL ZITTEN: Meg.

06 IN 'N VERKIERT VEL STEKKEN: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 370].

07 IN 'N VERKEERD VEL ZITTE(N): Ruu, Bre, Wesv.

08 IN 'N SLECH VEL ZITTEN: Gels.

09 IN 'N KWAOD VEL ZITTEN: Kep.

10 IN NEET ZON BES VEL ZITTEN: Lar.

11 'ONZELEGHEID IN DE HOED HEBBEN: Bre.

12 NIET VLUGGE WAEZEN: / Acht 1882 [Telge 2, 143].

Win: Van ene dén neet in 'n bes vel stek, zeg i-j: "Dén hef nog nooit edog", of: "Dén hef gin dog" of: "Der zit gin dögde in". [DEUGEN; DOG, DÖGDE].

Bre: Van ene dén in 'n verkeerd vel zit, zeg i-j: "Hee hef altied wat; der zit gin dög in 'm. [DÖG].

Acht 1895: VORREG, ZOEL "on gezond" [Telge 2, 145, 156].

sHe 1982: Wat bu'j toch 'n pieredrieter da'j alweer ziek bunt [Telge 3, 114]. [PIEREDRIETER; ok: Zed].

Pan 1988: FATS “aanslag op de gezondheid”. “Wat zag Jan der uut”. “Jah; da’s gin wonder: dén het ’n flinke fats gehad dur die hartonval” [Telge 7, 36].

DER GOED UUTZIEN

- 01 DER *GOED UUTZIEN*: Acht, Liem.
- 02 DER BES(T) *UUTZIEN*: Gor, Eef, Loch, Lar, Win, Zel, Wesd, Doet, Olb, Does, Wesv.
- 03 DER *KREGGEL OETZEEN*: Eib.
- 04 DER *GEZOND UUTZIEN*: Ste.
- 05 DER AS ’N WOLKE *UUTZEEN*: Gor.
- 06 DER *BLOZEND UUTZEEN*: Eef.
- 07 DER *FLORISANT UUTZIEN*: Sin.
- 08 DER *WELVAREND UUTZIEN*: Wesv.
- 09 DER *LANG NEET SLECH UUTZEEN*: Vor.

Aal: Dee kinder zeet ter good uut; ze kiek zo kreggel uut of: ze kiek zo kralleg.

Vars 1985: Wat is dat deerntjen van hernaost weer op-eknapt; ze zut ter weer zo fris en monter uut as ’n leggend henneken [Telge 6, 141].

DER SLECHT UUTZIEN

- 01 DER *SLECH(T) UUTZIEN*: Acht, Liem.
- 02 DER *PIERRÖTTEREG UUTZIEN*: Bor, Gees, Nee, Groen, Aal, Win, Din, Sin, Wesd, Kep / Eib 1980 [Telge 1, 62], Vars 1985 [Telge 6, 264], Lich 1991 [Telge 8, 90].
- 03 DER *PIERROTTEREG UUTZIEN*: Bor, Hen, Ste / Acht 1895 [Telge 2, 99].
- 04 DER *PIERROTTEG UUTZEEN*: Gor, Eef, Loch / N Acht ca 1860 [Telge 4, 44], Vor 1990 [Grabo 15/9].
- 05 *PIEREG ZIEN*: Does.
- 06 *PIEREG KIEKEN*: Eib.
- 07 DER *GELLIG UUTZIEN*: Meg, Ang, Dui, Zev, Did, Sto.
- 08 DER *GELLEGG UMMEHEN KIEKEN*: Ste.
- 09 DER *GELP(S) OETZEEN*: Win.
- 10 *GELPEREG KIEKEN*: Eib.
- 11 DER *POETEREG UUTZIEN*: Harf, Zut, Bre, Win, Gen, Zel, Bro / Win 1971 [Deunk 1, 178], Lich 1991 [Telge 8, 92].
- 12 DER *POETERIG UUTZIEN*: Aze, Wesv, Dui, Zev, Did, Lob.
- 13 DER *OETEREG UUTZEEN*: Haa.

- 14 DER *OESTEREG UUTZIEN*: Gen, Hen.
- 15 DER *KÖTTEREG UUTZIEN*: Rek, Groen, Aal / Vars 1985 [Telge 6, 193].
- 16 *KÖTTEREG KIEKEN*: Win.
- 17 DER *MEEPS UUTZIEN*: Win, Terb / Zel 1936 [Klokman 3, 62], Vor 1990 [Grabo 16/2].
- 18 *MEEPS ZEEN*: Lich.
- 19 DER *ÄOTEREG OETZEEN*: Rek.
- 20 DER *AORLEK OETZEEN*: Win.
- 21 DER *ÖRMELEK OETZEEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 168].
- 22 DER *HODDEL UUTZEEN*: Gor.
- 23 DER *HORRELEG UUTZEEN*: Eef.
- 24 DER *VOEL UUTZIEN*: Zed.
- 25 DER *GIESELEG UUTZIEN*: Baa.
- 26 DER *GIESEL UUTZIEN*: Wehl, Sto.
- 27 DER *GORREG OETZEEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 78].
- 28 DER *VERKUUMD UUTZEEN*: /Groen 1936 [Mogendorff 2].
- 29 DER *BETROKKEN UUTZIEN*: Eef / Vars 1985 [Telge 6, 51].
- 30 DER *NIET (ZO) BES UUTZIEN*: Kep, Dre, Olb, Zed.
- 31 DER *NIET AL TE BEST UUTZIEN*: Does.
- 32 DER *LANGE NEET BEST UUTZEEN*: Vor.
- 33 DER *NIET GOED UUTZIEN*: Vars, Wesv.
- 34 DER *UUTZIEN AS DE DOOD VAN HIEPERE*: / Groes 1991 [Driepas 8, 30].
- 35 *SPITS LANGS DE NEUZE KIEKEN*: / Vars 1985 [Telge 6, 327].
- 36 *SCHIER UUT DE DÖP KIEKE*: / Pan 1988 [Telge 7, 119].
- 37 *KIEKEN AS ’T GAT VAN ’N ARM MENSE*: / Win 1976 [Aessink 4, 44].
|| piereg zeen: Mar.
|| pierrötteg kieken: Raes.

Eib: Hee kik luk gelpereg, luk piereg.

Does: Heej zut piereg.

Win: Wat kiek i-j toch köttereg = wat zee i-j der meepe/gelp/gelpe oet = i-j kiek as ne deurgedretten arfte.

Hen: I-j ziet ter nog zo oestereg uut.

Baa: I-j ziet ter nog zo gieseleg ummeheer.

Lich: Hee zut lomp meepe.

Dui: A’j ow sloerig in de rakkerd vuul, dan zie’j der poeterig uut.

Vars 1985: Hie kik zo spits langs de neuze [Telge 6, 327].

Eef: Van ene dén der pierrottereg uutzeet, zeg iej: “Hee löp met de dood in de schoonn

en steet al met zien ene been in 't graf", of: "Dee hebt ze vergaeten te begraven, wat zeet dee der slech uut".

- *Hee zut ter slecht uut, 't is net of:*

- 01 HIE HAVER UUT DE KERN / KARNE VRIT/VRET: / sHe 1982 [Telge 3, 61], Vars 1985 [Telge 6, 166].
 02 HEE OET 'T WAGENSPOER DRINKT: / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
 03 'M DEN KOEKOEK OET-EZOPPENE HEF: / Win 1976 [Aessink 4, 15].

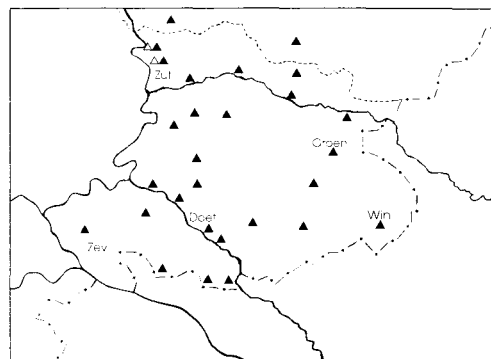
Gaa 1945: A'j Jansen zeet: da's niks. Vel en butte. De klere hangt 'm as 'n zak um 't lief en hee kik ter altied aeven pierrottereg ummehen. Hee krig neet genug tussen de latten, da's gauw gezeen [Van Velzen 2, 85].

NIET GOED

A'j oe niet goed veult, bu'j slecht in orde.

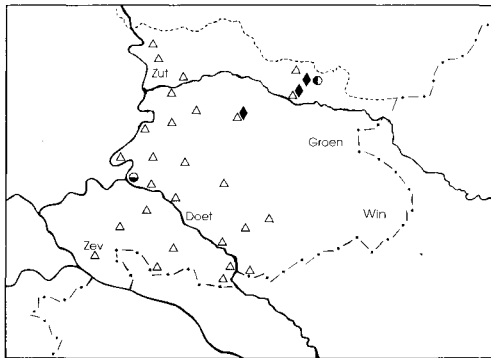
- 01 *NIET GOED:* Eef, Zut, Vor, Bor, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Meg, Vars, Wesd, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed II Vre, Ram, Hei, Kle.
 02 *NEET GOED IN DE HOED:* Gor.
 03 *NEET GOOD OP STREEK:* Groen.
 04 *NIET LEKKER:* Gor, Harf, Alm, War, Vor, Gees, Gels, Haa, Aal, Gen, Meg, Wehl, Hen, Ste, Baa, Tol, Ang, Zev, Pan, Lob II Wilp, Bat, Haak.
 05 *NIET IN ORDE:* Ruu, Loch, Nee, Aal, Win, Voo, Meg, Zel, Does, Dre, Baa, Tol, Zed II Elt.
 06 *NIKS GOED IN ORDE:* Zel.
 07 *NIET BES IN ORDE:* Zed.
 08 *NEET BES OP DEN DRAOD WAEZEN:* Ruu, Nee, Eib, Bel.
 09 *NEET BES:* Eef, Loch, Bor, Rek, Win.
 10 *NIET NOKS:* Din.
 11 *NIET IN DEN HAOK:* Din.
 12 *NEET WIEREG:* Lar.
 13 *SLECH IN ORDE(R):* Gees, Bel, Doet.
 14 *SLECH TE PAS(SE):* Gees, Gels, Zed, Pan.
 15 *SLECH IN DE HOED:* Eef.
 16 *SLECH OP DEN DRAOD:* Gees.
 17 *SLOEREG IN DE RAKKER(D):* Eef, Ruu,

- Bor, Gels, Eib, Aal, Win, Meg, Vars, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Dui, Sto.
 18 *SLOEREG IN DE RAKKE:* Eef, Wich.
 19 *SLOEREG IN DE HOED:* Ruu, Loch, Bor, Groen, Win / Eib 1980 [Telge 1, 75] II Bat, Mar.
 20 *SLOEREG:* Gor, Alm, Vor, Ruu, Gels, Eib, Lich, Meg, Aze, Doet, Hum, Hen / Acht ca 1830 [Telge 4, 9], N Acht ca 1860 [Telge 4, 45], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 181].
 21 *SLOERDEREG:* Gor, Eef / sHe 1982 [Telge 3, 134].
 22 *POESTEREG:* Harf, Alm, Eef, Wich, Doet II Bat.
 23 *POESTEREG IN DE HOED:* Gor.
 24 *POETEREG/POETERIG:* Gor, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gels, Gen, Voo, Meg, Sin, Sil, Wehl, Kep, Dre, Hen, Bro, Tol, Olb, Zev, Did, Zed, Sto / No Acht 1839 [Telge 4, 31], Bor 1882 [Kobus 1, 460].
 25 *POETEREG/POETERIG IN ORDE:* Voo, Vars, Sil, Zel, Wehl, Kep, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 270].
 26 *OETEREG:* Ruu, Bor.
 27 *ÄÖTEREG:* Gees.
 28 *OESTEREG:* Does.
 29 *LOETEREG:* Gees / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 138].
 30 *LOEDEREG:* / Vars 1882 [Telge 4, 53].
 31 *OELEG:* Zel.
 32 *OELEREG:* Bre.

▲ *sloereg 17-20* △ *sloerdereg 21*

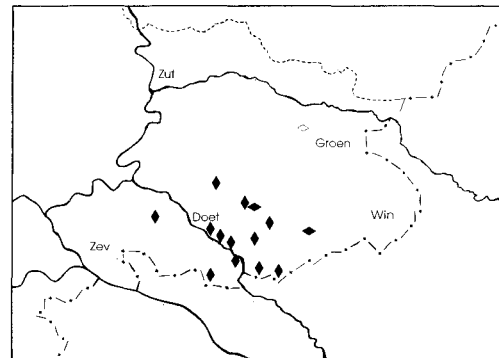
Sloereg is veural in den Acht 'n algemene benaming um an te geven da'j neet goed in odder bunt.

- △ poetereg 24-25 ◆ oetereg 26
 ◆ äötereg 27 ● oestereg 28
 ● loetereg 29

Poetereg is in de betekenis "neet good in odder" in 't oosten van den Acht en 't westen van de Liem neet bekend. Interessant bunt de varianten rond Ruu en Bor op de grenze van 't gebied woor poetereg bekend is.

- 33 LOEZEG IN DE RAKKER: Eib.
 34 'ONZELEG IN DE HOED: Win, Din, Vars, Sin / Win 1976 [Aessink 4, 55].
 35 'OZELEG IN DE HOED: Bel.
 36 'ONZELEG: Eib, Sin, Terb.
 37 KRANGE IN DE HOED: Din, Wesd / Aal 1969 [Brusse-Koskamp 2].
 38 DRAO: Gor, Vor, Ruu, Bre / Aal 1964 [Rots 1, 7].
 39 DRAO (IN DE HOED): Vor, Win.
 40 EUJ: Din, Voo, Aze, Ulf, Vars, Sin, Terb, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl.
 41 EUJEG: Aal, Wesd.
 42 NEET HEUJ: Bel.
 43 KÖTTEREG: Eef, Ruu, Nee, Aal, Bre / Vars 1917 [döker 1, 19], Win 1971 [Deunk 1, 121].
 44 KÖTTEREG IN ORDE: Zed.
 45 VOEL: Bel, Aal, Kep, Hen, Did.
 46 PIERRÖTTEREG: Win.
 47 KOERLOOS: Win.
 48 DUUSTEREG: Vor.
 49 DREVVES: Win.
 50 OORLEK: / Din 1835 [Telge 4, 20], Win 1971 [Deunk 1, 158].
 51 OERLEK: / Win 1971 [Deunk 1, 159].
 52 AOREG: Wehl.
 53 HUMMELEG IN ORDE: Wehl
 54 UTTEREG: Voo.
 55 KATSERIG: / Pan 1988 [Telge 7, 62].

- ◆ euj 40 ◆ eujeg 41
 ◇ neet heuj 42

Euj in de betekenis "neet good in odder" kump allene rond Doet veur. Net zo as op 't veurege kaartjen bunt ok hier weer de varianten (eujeg, neet heuj) interessant: vake komt zukke bezondere vormen veur op den rand van 'n verspreidingsgebied.

- 56 HENGSTEG IN DE HOED: / Win 1976 [Aessink 4, 55].
 57 MAK: Zev.
 58 PLODDEREG (IN ORDE): Vor.
 59 TODDEREG: Gor / Ruu 1930 [Zwart 3, 239].
 60 TODDEREG IN DE HOED: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 195].
 61 GRIEUWELEG: Vor.
 62 DRETTEREG IN ORDE: Zed.
 63 SCHUVEREG IN DE HOED: / Vars 1947 [Archief 3, 205].
 64 MIETERIG: / sHe 1901 [Telge 4, 103], Lar 1924 [Langeler 1, 147].
 65 'DELZEG: / No Acht 1835 [Telge 4, 18].
 66 GORG: / Bor 1882 [Kobus 1, 460].
 67 VAN ORDER: Hen.
 68 GAMMEL: Gor, Aal, Meg, Dre, Bro.
 69 SLAP: Gor, Haa, Eib, Zel, Hen, Tol, Zev.
 70 SLOOM: Gor, Vor, Bor, Doet.
 71 BEROERD: Zut, Sil, Zel / Vars 1985 [Telge 6, 47].
 72 BELABBERD: Zut, Meg.
 73 LAM: Wehl, Did.
 74 LAMLENDEG: Ruu.
 75 ELLENDEG: Does.
 76 LANDEREG: / Vars 1985 [Telge 6, 206].
 77 'PESTEREG IN DE HOED: / Win 1976 [Aessink 4, 55].
 78 FLAUW: Bel.

79 HANGEREG: Gor, Bre / N Acht ca 1860 [Telge 4, 45].

80 NAER: Zut.

81 NAAR: Vor.

ll zich onnözzel veulen: Boch.

Bel: Hee veulen zich zo slech in order en ozeleg in de hoed; hee kek oet de kop as ne zeke henne.

Nee: Ik veule mi-j neet in orde; ik bun neet bes op den draod.

Eib: 'k Bun luk sloereg in de rakkerd; da's wal arg grof: wie mochten dat nooit zeggen.

Meg: Ik heb te völ (alcohol) gebruik en now bun ik zo sloereg in de rakker.

Gor: Ik bin wat poestereg in de hoed; mien smaakt 't aeten nit en de butte doot mien allemaole zeer.

Doet: Ik vuul mien vandage zo poestereg; ik vuul mien niks lekker.

Wich: Ik bun niet ziek, maor ik bun zo poetereg.

Tol: Ik bun 'n betjen poetereg; de groezel trik mien zo aover de rugge.

Does: Ik vuul mien zo oestereg = ik vuul mien net niet ziek genug um naor bed te gaon.

Bel: A'j ozeleg in de hoed bunt, zeg i-j: "Ik bun neet bes op den draod: 'k hebbe ozele-ri-je in de hoed". [OZELE-RI-JE].

Din: 't Zit mi-j onzeleg in de hoed = 't zit mi-j krange in de hoed.

Win: Ik bun luk pierröttereg; alles kik mi-j an.

Kep: Ik bun zo voel; 't kan mien allemaol niks schaelen.

Zev: Ik vuul mien erg mak; 'k het nörges zin in.

Vor: Bah; ik bunne de laatste tied zo ploddereg in orde; 't wil neet helemaole zo ik wille: meu, meu en maor slaopen; foj toch!

Voo: Ik vuul mien zo uttereg; ik kan niet an de slag kommen.

Ruu: Ik bun zo drao; ik veule mie zo veur aevenvölle. [ZICH ZO VEUR AEVENVÖLLE VEULEN; ok Rek].

Hen: Ik vuul mien zo slap; alles is mien aevenvölle.

Bor: Ik veule mie zo sloom; 't is mie allemaole net aevenvölle.

Vars 1985: 't Wil nog niks met mi-j. Dan zit ik in bedde en dan bun ik ter weer uut; 'k

lope zo'n betjen tussen bier en schoem [Telge 6, 302].

Win 1971: ONZELEGHEID IN DE HOED HEBBEN "een lichte ongesteldheid hebben, wat men toeschrijft aan één of andere stof die in het lichaam niet thuis hoort" ONZEL IN DE HOED HEBBEN "een ziekteverwekkende stof in het lichaam hebben" [Deunk 1, 165, 164].

Vars 1985: 'T NIET ZUVER HEMMEN "niet goed in orde zijn" [Telge 6, 424; ok: Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 220)].

Acht-Tw 1948: ZIK NEET FIKS VEULEN, ZIK ZÖLVEN IN DE WEG ZITTEN "niet fit zijn" [Wanink 1, 95, 218].

Win 1971: Zitten te koerlozen "lusteloos neerzitten als je je niet lekker voelt" [Deunk 1, 117]. [KOERLOZEN].

Lar 1864: "Wat schelt ter an?". "'k Weet neet; zo raar, zo meu en dinge. 'k Bunne altied zo kotäömeg; 'k bin der wonder an too [GV-alm 176]. [DER WONDER AN TOO WAEZEN].

Zel 1936: Hendrik-eume was al 'n wekke of drie zo'n betjen in de lappenmande. Niet ziek, maor toch ook niet helemaol fiks. Hie hadde 't tussen de scholderblade en hie hoestten en kwachelen zo'n betjen. Ze hadden 'm Spaanse vliegen eraoden veur 't af-trekken, maor 't gaf niks [Klokman 3, 30].

Sto: OELDERIG: sloerig deur 't lange binne zitte.

Gor: PODDEREG: lange tied poetereg. Foj, wat bin'k toch poddereg.

WIT

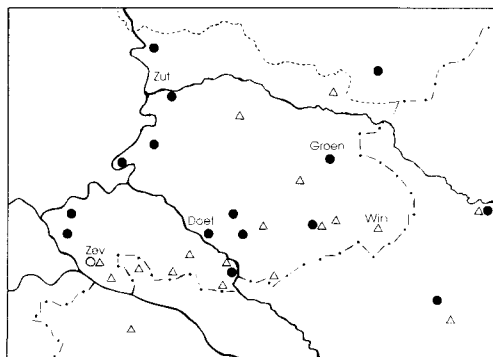
A'j der wit uutzeet, he'j gin kleure (in 't gezichte).

01 WIT: Gor, Harf, War, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Din, Aze, Ulf, Vars, Terb, Sil, Wesd, Zel, Dre, Hen, Tol, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zed, Pan II Wilp, Bat, Mar, Boch.

02 WITJES: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Bel, Aal, Bre, Din, Voo, Meg, Ulf, Sin, Wehl, Hum, Baa, Olb, Did, Pan.

03 BLAS: Ruu, Nee, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Ulf, Vars, Zev, sHe, Zed, Lob / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 76], Win 1971

- [Deunk 1, 26], Vars 1985 [Telge 6, 58]
 II Ges, Hei, Elt, Kle.
- 04 BLEEK: Gor, War, Groen, Aal, Gen, Sin,
 Wesd, Doet, Ste, Olb, Lat, Groes II
 Haak, Ges, Bork.
- 05 BLEIK: Zev.
- 06 PIPS: Zut, Vor, Haa, Win, Vars, Wesv,
 Zev / Aal 1964 [Rots 1, 34] II Wilp.
- 07 VIESTEREG: Ruu, Rek, Din, Zel.
- 08 GIESEL: Wehl.
- 09 GROUW: Does.
- 10 VAAL: Gor, Ruu, Meg / Vars 1985 [Telge
 6, 366] II Hei.
- 11 AFGETROKKEN: Eib, Aal.
- 12 GELPEREG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
 100], Eib 1981 [Weeink 1, 80].
- 13 'GESEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 100].
- 14 FLEEMS: / Eib 1981 [Weeink 1, 80].

△ blas 03 ● bleek 04
 ○ bleik 05

Blas kump veural in 't zuden en oosten van onze streek veur en slut an bie 't Rheinland en Westfalen. Bleek —dat ok in 't standaard-Nederlands in gebruik is— is neet allene verpreid in Acht en Liem, maor ok in Westfalen op-egeven.

Wesd: I-j ziet hups wit.

Wich: Wat kiek ie der wit ummehen. [Ok: Lar, Dre].

Baa: Wat zut hee der witjes ummehen.

Lar: Hee zut ter wit ummehen.

Din: Wat bun i-j wit um de neuze. [Ok: Gor, Eef, War, Wich, Gees, Aal, Din, Aze, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 410] II Elt].

Haa: le zeet ter pips uut.

Lich: Hee zut ter lomp blas uut.

Vars 1985: Hie kik uut de kop as 'n moes uut 't maelspint [Telge 6, 190].

● *Zo wit/bleek as:*

01 'N PIERE: Gor, Loch, Haa / Vars 1985 [Telge 6, 264].

02 'N DOOK: Loch.

03 'N WASKELDOEK: / Vars 1882: [Telge 4, 55].

04 'N VOEL HEMD: Gor.

05 'N LIEK: Zed / Vars 1985 [Telge 6, 211].

06 KALK AN DE MUUR/MURE: Zed / Vars 1985 [Telge 6, 163].

07 'N MOES UUT 'T MAELSPINT: / Vars 1985 [Telge 6, 219].

08 'N MOES UUT DE MAELZAK: / Aal 1966 [Rots 2, 30].

09 'T GAT VAN DE SMID: / Win 1976 [Aes-sink 4, 49].

Ruu: Van ene dén der zo witjes uutzut, zeg ie: "Wat kiek ie der viestereg langes"; "Wat heb ie 'n slechte kleure". [N SLECHTE KLEURE HEBBEN; ok: Wesd].

Bor: A'j wit zeet, he'j gin kleure. [GIN KLEURE HEBBEN; ok: Aal, Bre].

Meg: Hee zut ter vaal uut; zien gezicht het niks geen kleur meer. [NIKS GEEN KLEUR HEBBEN].

Acht-Tw 1948: Hee trök helemaal wit of "hij wordt helemaal bleek" [Wanink 1, 153. [OFTREKKEN].

Pan 1988: 'n Afgetrokke snuut "een bleek, pips gezicht" [Telge 7, 11]. [AFTREKKE].

Pan 1985: GIESEL "mager en bleek", 'n gie-sele kleur "een bleke kleur" [Telge 7, 42].

Vars 1985: VLEEG "schriel, witjes" [Telge 6, 106, 388].

Lar 1838: Klaos-naef zienen slaopkamme-raod hef ons korts 'n miserabel mooien brief estuurd, maor schreef dat Klaos daoneg verschotten waer en uutzag as 'n liek [GV-alm 183]. [VERSCHOTTEN].

Liem 1839: Zie je in 'n stad veul bleike gezichten en holle ogen onder de jonges, geleuf me: ge bruukt niet nao den weg te vraogen a'j 'n drink- of spelhuus zuukt, ge ziet ze in alle hoeken genog. Maor zie je veul dochters die er taeringachtig uutzien, kiek dan maor op de hoek van de straot en ge zult ter genoeg van dans- en komedie-spul laezen [GV-alm 155].

Kot 1911: 'k Hebbe wal is zon bleekneuzeg stadsjufferken —zon maelpuutjen— heuren zeggen met eur fiene stemmeken: "Oh guns, bah; zo'n boerin ruikt altijd zo naar de koeien", en dan trok ze eur neusken op [Meinen 2, IV]. [MAELPUUTJEN "spotnaampje voor iemand met een bleek gezicht", ok: Win 1971 (Deunk 1, 142)].

Aal: 'n Kind dat ter blas uutzut, neumt ze ne witvies. [WITVIES(T); ok: Aal 1964 (Rots 1, 51)].

SLAP

A'j slap bunt, he'j gin kracht meer in 't lichaam.

01 SLAP: Gor, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gels, Haa, Eib, Groen, Lich, Aal, Din, Gen, Voo, Aze, Wesd, Dre, Hen, Tol, Does, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan || Wilp, Vre, Ges, Hei, Kle.

02 ZWAK: Gor, Harf, Alm, War, Eib, Meg, Vars, Zel, Doet, Hen, Ste, Ang, Lat || Ram, Emm.

03 SLOK: Gor, Harf, Eef, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 181].

04 VOOS: Aal, Win, Zel, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 392].

05 MIN: Eib, Wehl, Dre.

06 MAK: Bel, Bre / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119].

07 GAMMEL: Meg / Acht 1895 [Telge 2, 37].

08 VOEL: Zed.

09 VLAE, VLAEG: / Win 1971 [Deunk 1, 62].

10 FLEPS: / Win 1971 [Deunk 1, 62].

11 MALEG: / Vars 1985 [Telge 6, 219].

12 FLÄÖWKES: / Vars 1985 [Telge 6, 105].

13 SLOEREG: Hen / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

14 KUUM: / Acht 1895 [Telge 2, 75].

15 GÖRREG: / Acht 1895 [Telge 2, 44].

16 SLECH: Hen, Baa, Wesv, Zev || Bat.

|| onnözzel: Boch.

Lat: Hi-j leit hele dage op bed; hi-j is te zwak um op te staon.

Bor: Hee is slim zeek; hee is te slok um op te staon.

Eef: Hee kan neet opstaon; hee is te slok op de bene.

Wehl: Hi-j is erg ziek; hi-j is te min um op te staon.

Bre: Hee is slim zeek; hee veult zik zo mak.

Aal: Hee is slim zeek; hee is te slap um uut bedde te komm. As e 't toch dut, steet e te ruilen op de bene. [RUILEN].

Vars 1985: GIN BESLOT HEMMEN "(gezegd van een zieke) slap (in de leden) zijn. Hie het gin beslot meer in de butte, langzamerhand zakt e in-ene [Telge 6, 48].

Vars 1985: "'t Geet met mi-j niet meer", zei den olden man, "de foep is ter uut" [Telge 6, 107]. [FOEP].

• *A'j gin kracht meer hebt, veul ie oe:*

01 ZO SLAP AS 'N WASKELDOEK/WASKELDOEK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 180], Vars 1985 [Telge 6, 313], Lich 1991 [Telge 8, 142].

02 ZO SLAP AS 'N VAATDOEK: / Zed 1981 [Lukkezen 3].

03 ZO VOOS AS 'N KNOLLE: Aal.

ZIEKTE

01 ZIEKTE: War, Wich, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Oib, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob.

02 ZEEKTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Zed (vroeger) || Bat, Mar, Haak, Boch.

03 ONGEMAK: Acht, Liem / Lar 1924 [Langeler 1, 144], Win 1971 [Deunk 1, 163], Vars 1985 [Telge 6, 248].

04 KWAOL(E): Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 75].

05 KRENKTE: / Win 1981 [Deunk 1, 122].

06 POETERI-JE: / Win 1971 [Deunk 1, 178].

07 POETERIEJE, POETE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163].

08 PLAOG(E): / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 119], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 161].

Voo: Ziekte, met 'n ie as in 't woord bier.

Lob: Ziekte, met 'n ie as in 't woord Piet.

Lar 1838: Mein ie dat de jödde die oewen bles met enen drank zo gauw eholpen hef, ok net zo good kan meisteren veur oe eigen ongemak? [GV-alm 184].

Kot 1911: Wat Jan-Beernd eigenlek schelden, dat buwwe nooit gewaar ewordene maor hee hadde één of andere inwendige krenkte [Meinen 2, 163].

Eib veur 1973: Iej maakt oew te schande “ziek worden door hard werken of niet genoeg op eigen gezondheid te letten” [H. O-dink 3, 206]. [ZICH TE SCHANDE MAKEN].

Lich 1991: Zeg 's tegen Drieka dat ze uut mot scheiden met knollen roenn; ze zol zich te schande maken in dee kolde raegen [Telge 8, 102].

sHe 1982: ZIEK VIEREN “wegens ziekte thuis zijn” [Telge 3, 164].

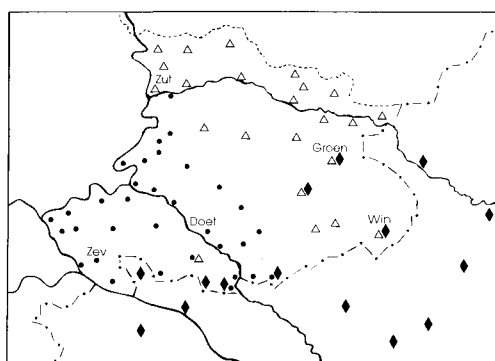
ZIEK

Veur 't onderscheid per plaatse tussen ziekte-zeekte kiek bie de veurege paragraaf en op 't kaartjen.

01 ZIEK: Acht, Liem.

02 KRANK: Groen, Lich, Win, Din, Meg, Aze / Win 1971 [Deunk 1, 122], sHe 1982 [Telge 3, 86], Lich 1991 [Telge 8, 68] || Vre, Ges, Ram, Hei, Raes, Boch, Emm, Elt, Kle.

03 KRAANK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 130].

● ziek
◆ krank

△ zeek

Langs de grenze met Duitsland kump de benaming krank veur. De verspreiding zeek-ziek is weer klassiek: 't Noordoosten van den Acht hef zeek; de Liem en de streek ten noorden van den Olden lesselt kent ziek. Doorbie geet 't vake um 'n lange ie klank, dus anders as in 't standaard-Nederlands.

04 OORLEK: / Vars 1882 [Telge 4, 54].

05 OLEK: / No Acht 1839 [Telge 4, 30], Acht 1895 [Telge 2, 93]

06 LEEP: / Acht ca 1830 [Telge 4, 7].

07 SLECHT: / Acht 1985 [Telge 2, 118], Lich 1991 [Telge 8, 108].

Tol: Ik gleuve da'k ziek worre.

Din: Ik worde vaste krank.

Ruu: A'j op Witten Donderdag kruudmoos et, dan wo'j 't hele joor neet zeek.

Hen: “'t Kump te peerde en 't geet te vute”, zeg i-j um an te geven da'j gauw ziek könt wodn, maor langzaam weer better wodt [Ok: Gor / Lar 1924 (Langeler 1, 136), Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 159), Vars 1985 (Telge 6, 260), Lich 1991 (Telge 8, 138)].

Gels 1934: “Veute wasken is ongezond”, zeg e. Mien vaar is zeuventeg jaor ewoddene en nooit zeek ewes en too hebt ze 'm één keer de veute ewasket en 'n wekke later ko'w 'm nao den karkhof draegen [v.d. Lugt in: Gids Folkl. 2, 47].

Liem 1843: De arme moeder was krank; ze had de taering [GV-alm 177].

● *Veur ziek waezen bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 VAN ORDER WAENN: Hen.

02 'T VUR DE BOKS VUR HEMME: / Pan 1988 [Telge 7].

03 'T VUR DE KLÖS VUR HEMME: / Pan 1988 [Telge 67].

04 IN BEDDE ZITTEN: / Vars 1985 [Telge 6, 420].

05 SUKKELEN: / Acht 1895 [Telge 2, 130].

06 KWAELEN: / Acht 1895 [Telge 2, 75].

07 VOEL IN DEN RACHEL WEZZEN: Win 1976 [Aessink 4, 56].

08 ZIK NEET STIK ZO HELS VEULEN: Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

Win 1978: Zonder vraogen zae Tonia: “Ik zol daor maor ne dokter bi-jhalen, want hee is slimmer a'j denkt; hee hef 't in de boek” [Van Loo 1, 11]. [SLIMMER WEZZEN].

Vars 1985: Deur 'n ziekte an-epakt waezen “lijden aan een ziekte” [Telge 6, 22]. [AN-EPAKT WAEZEN].

Acht 1895: ZIK VERVANGEN “ziek worden” [Telge 2, 140].

Win 1978: Van wied hen kwammen de kranken naor zien plantage [Van Loo 1, 63]. [KRANKE].

Acht 1895: 'HODDEK “lichte ongesteldheid” [Telge 2, 53].

Eib veur 1973: Hee hef de Beltrumse roze “hij doet of hij ziek is” [H. Odink 3, 203]. [BELTRUMSE ROZE].

ZIEKELEK

Veur 't onderscheid per plaatse tussen ziekelek-zekelek kiek bie: ziekte.

01 ZIEKELEK/ZEKELEK: Acht, Liem.

02 NIET STARK: Gor, Harf, Wich, Nee, Aal, Olb, Groes.

03 SÖKKELEG: Loch, Meg.

04 KRÖKKELEG: Tol.

05 KRUKKELEG: Gor.

06 KRANKELEK: Meg.

07 KRENKELEK: Din.

08 KRANKEMIKKIG: Zev.

09 GAMMEL: Meg.

10 OESTEREG: Baa.

11 GILPEREG: / Lich 1991 [Telge 8, 45].

Din: Hie is slum krenkelek; hie is egaals an 't hoddeken.

Tol: Hie's hups krökkeleg.

Baa: Hie vuult zich oestereg; hie sökkelt al joren.

Acht-Tw 1948: KRAKEN “ziekelyk zijn”; de ole baas is slim an 't kraken rechtevoort [Wanink 1, 130].

Aal 1964: 'HODDEKEN “ziekelyk zijn” [Rots 1, 17].

Eib 1980: KNOOIEN “ziekelyk zijn” [Telge 1, 41].

Lich 1991: ONDER DE KRACH WAENN “een zwak gestel hebben” [Telge 8, 67].

SLIM ZIEK

01 SLIM ZIEK: Gor, Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Olb / Acht 1882 [Telge 2, 119], Lar 1924 [Langeler 1, 144] II Bat, Mar, Haak.

02 SLIM KRANK: Lich, Din, Meg, Zed (vroger).

03 ERG ZIEK: Alm, Zut, War, Wehl, Hen, Baa, Lat, Wesv, Did.

04 AERG ZIEK: Pan, Lob.

05 ARG ZIEK: Harf, Vor, Bel, Groen, Lich, Gen, Wesd, Zel, Dre, Ste, Dui, Groes, Zev.

06 ARG KRANK: Meg.

07 HARD ZIEK: Gees, Sin, Groes, Zev.

08 ZWOOR ZEEK: Groen, Bre II Boch.

09 ZWOOR KRANK: Meg II Vre, Ges, Ram, Hei, Emm, Kle.

10 HUPS ZIEK: Lich, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 152] II Wilp.

11 HUPS KRANK: Lich.

12 MERAKEL KRANK: Aze.

13 DOODSKRANK: Meg.

14 DOODSLECH(T): / Win 1971 [Deunk 1, 41].

15 HARTSTIKKE ZIEK: Does, Zed.

16 KNAP ZIEK: Ang.

17 BAR ZIEK: Wesv.

18 SLECH: / sHe 1982 [Telge 3, 133].

19 MOT SLECH: / Acht 1882 [Telge 2, 88], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 145].

20 MOT SLIM: / Acht 1882 [Telge 2, 88].

21 DONNE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 87]. II dufteg krank: Raes.

Liem 1843: Meister Maorten zei: “Der is 'n arme hals doodkrank in de Broijerbuurt en daor wo'k wel 's gauw nao toe, misschien kost ik 'm wat geven” [GV-alm 128].

sHe 1982: De olde Jansen mot ok slech bun, he'k geheurd [Telge 3, 133].

Win: A'j slim zeek bunt, bu'j min of bu'j lange neet best; dan lig i-j stille hen. [MIN WEZZEN, LANGE NEET BEST WEZZEN, STILLE HEN LIGGEN].

Vars 1985: “Hoe was 't met Derk?”. “Now heel minnekes; hie zei zowat niks en at e wat zei, ko'j 'm hos niet verstaon”; hie het 't däöneg te pakken [Telge 6, 228, 80]. [MINNEKES WAEZEN; ok: Win 1971 (Deunk 1, 144); 'T TE PAKKEN HEBBEN].

● Zo zeek as:

Lar 1924: 'N KATTE [Langeler 1, 138].

Zed 1981: 'N HOND [Lukkezen 1, 3].

ONDER DE LEJEN HEBBEN

A'j 'n zeeke onder de lejen hebt, bu'j (slim) zeeke.

- 01 'N ZIEKTE ONDER DE LEJE(N) HEBBEN: Zut, Bre, Voo, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Bro, Tol, Does, Zev, Zed, Lob.
- 02 'N ZIEKTE ONDER DE LEDEN HEBBEN: Gor, Harf, Alm, Vor, Loch, Bor, Gels, Haa, Nee, Bre, Zel, Hen.
- 03 'N ZIEKTE ONDER DE LEDDEN HEBBEN: Win.
- 04 'N ZIEKTE ONDER DE NÄÖJ HEBBEN: Wehl, Zev, Did, Sto.
- 05 'N ZIEKTE ONDER DE NÄÖD HEBBEN: Meg, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 103].
- 06 'N ZIEKTE ONDER DE NÄÖDE HEBBEN: Sil.
- 07 'N ZIEKTE ONDER DE NÄÖ HEBBEN: Bel.
- 08 'N ZIEKTE IN DE NÄÖDE HEBBEN: Gen.
- 09 'N ZIEKTE IN DE NÄÖ HEBBEN: Win.
- 10 'N ZIEKTE ONDER DE HOED HEBBEN: Gor, Groen.
- 11 'N ZIEKTE IN DE HOED HEBBEN: Win.
- 12 'N ZIEKTE IEN DE HOED HEBBEN: Wehl.

MANKEREN

A'j neet good in odder bunt, mankeer ie iets.

- 01 IETS MANKERE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Sil, Wesd, Doet, Kep, Hen, Lat II Wilp, Bat, Haak.
- 02 IETS ME'KEREN: Loch, Bre, Ste, Does.
- 03 IETS MANKIERE(N): Vars, Sin, Zel, Wehl, Dui, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 220].
- 04 IETS MAKKIERE: Did, Lob.
- 05 IETS MEKIERE: Wesv, Zev, Lob.
- 06 IETS BEKEREN: Zel.
- 07 IETS HEBBEN: Eef, Zut, Wich, Vor, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Voo, Vars, Wesd, Zel, Hen, Tol, Does, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Lob / Win 1971 [Deunk 1, 121] II Bat, Boch, Emm.
- 08 IETS SCHAELE(N): Gor, Zut, War, Vor, Aal, Win, Gen, Vars, Sil, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Olb, Sto, Lob / Acht 1895

[Telge 2, 111].

- 09 IETS SCHELLEN: Harf, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 173] II Vre, Ges.
- 10 IETS FAELE(N): Win, Din, Voo, Wehl, Zed, Pan / Aal 1964 [Rots 1, 11], Win 1971 [Deunk 1, 54], sHe 1982 [Telge 3, 43], Pan 1988 [Telge 7, 144, 36], Lich 1991 [Telge 8, 38] II Ram, Hei, Raes, Boch, Kle.
- 11 IETS ONDER DE LEDEN HEBBEN: Bel, Lich.
- 12 IETS ONDER DE LEJEN HEBBEN: Gor, Eef.
- 13 IETS ONDER DE LEENN HEBBEN: Loch.
- 14 IETS ONDER DE NÄÖJ HEMME: Dui, Zev / Pan 1988 [Telge 7, 93].

Zut: Wat zee'j der naer uut; wat schaelt oe?, of: Wat mankeert oe?, of: Wat he'j'?

Ang: Wat zol e hebben; hi-j zut ter zo gellig uut.

Bor: Hee zut ter zo pierrötterig uut; wat zol 'm schellen?

Win: Wat kik hee kötterig; wat faelt 'm?

Gen: Wat mankeert ow toch?

Zev: Wah zol e mekiere = wah zol e onder de näöj hemme?

Lich: Wat zol e onder de leden hemm?

Acht-Tw 1948: Schot ow wat? "mankeert je wat?" [SCHOTTEN].

Sto: Wat ziet gi-j der poeterig uut; wat knip ow? [KNIEPE(N); ok: / Vars 1985 (Telge 6, 181)].

Pan 1988: MAKKEMAN "persoon die van alles mankeert"; ik ziet al twee waeke niet goed ien orde; ik vuul mien net 'n makkeman [Telge 7, 85].

SÖKKELEN

A'j altied min of meer zeeke bunt, bu'j an 't sökkelen.

- 01 SÖKKELE(N): Gor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Aze, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Ang, Zed / Eib 1980 [Telge 1, 77] II Wilp, Bat.

- 02 SUKKELE(N): Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Kep, Lat, Wesv, Zev, Pan, Lob II Bat.
- 03 KWAKKELE(N): Zut, Vor, Nee, Eib, Zed / Acht 1895 [Telge 2, 75], Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Vars 1985 [Telge 6, 202].
- 04 KWACHELEN: / Zel 1870 [Klokman 6, 452], Acht-Tw 1954 [Wanink 2].
- 05 KLUNGELE(N): Lich, Hen, Ste, Did.
- 06 KRUKKE(N): Does, Dui, Groes, Zed / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 132], Vars 1985 [Telge 6, 199].
- 07 KRÖKKELEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 131], Aal 1966 [Rots 2, 7], Win 1971 [Deunk 1, 124].
- 08 KNOOIEN: Nee, Eib.
- 09 MATTELEN: Voo.
- 10 'HODDEKEN: Din / Win 1971 [Deunk 1, 94].
- 11 KWALPEN: / Win 1971 [Deunk 1, 127].
- 12 IN DE POETE ZITTEN: / Win 1971 [Deunk 1, 178].
- 13 POETEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163].

Zut: Hee sukkelt/kwakkelt al jäören.

Wich: Hie hef altied wat te kwakkelen.

Din: Hie is egaals an 't hoddeken = hie sökkelt al joren.

Zev: Hi-j is krankemikkig en sukkelt der al jaore met hen.

Aal: Van ene dén al jaorn sökkelt, zeg i-j: "Hee is ter al jaorn met an-emaakt". [DER MET AN-EMAAKT WEZZEN].

Kot 1911: "t Wil neet meer met mi-j", zae Jan-Beernd met ne zucht. "Kom, kom; i-j mot den mood nog maor neet opgevven. Wee wet hoo gauw a'j weer zölt opknappen as 't veurjaor maor is ankump. Noo —in den winterdag— bunt ter völle leu an 't hoddeken". "Nee, nee, Derk-Willem; ik heure den koekeek neet weer ropen" [Meinen 2, 166].

Win 1971: KRÖKKELDERI-JE "gesukkel met ziekte"; KRÖKKEL; KRÖKKELEG "sukkelend" [Deunk 1, 124].

Acht 1895: SJOEKS "sukkelige man" [Telge 2, 117].

Lich 1991: SÖKKELTJEN VAN NE JONGE "ziekeliijk kind [Telge 8, 113].

ZICH BETTER VEULEN

A'j oe better veult, bu'j minder zeek. Opvalend is dat de antwoorden onder 05 (neet/niet slechter) veurnamelek afkomsteg bunt van huusartsen in de streek van den Olden lesselt dee ok vraogen aover zeektes in-evuld hebt.

- 01 ZICH BETTER VEULEN: Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Bre II Bat, Haak.
- 02 ZICH BETTER VULEN: Wich, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol.
- 03 ZICH BAETER VEULEN: Gor, Zut, War, Aal, Bre, Win II Wilp, Vre, Ges, Ram, Hei, Raes, Boch.
- 04 ZICH BAETER VULE(N): Din, Gen, Voo, Meg, Wehl, Olb, Does, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob II Emm, Eit, Kle.
- 05 ZICH BAETERDER VULEN: Wehl, Ang.
- 06 ZICH BETTERDER VEULEN: Lar, Bor.
- 07 ZICH BETTERDER VULEN: Baa.
- 08 ZICH NIET SLECHTER VEULEN: Lar, Groen II Mar.
- 09 ZICH NIET SLECHTER VULE(N): Terb, Sil, Doet, Hum, Hen, sHe.
- 10 ZICH ADEGER VEULEN: Lar.
- 11 ZICH 'WERREGER VEULEN: Rek.

Ste: Mien grootmoeder-zaleger zol zich 'n spierken better evuuld hebben.

Win: Ik veule mi-j vandage maer in order as gistern.

Loch: Ik veule mie vandage eets better op den draod as gistern. [ZICH BETTER OP DEN DRAOD VEULEN].

Ang: Ik vuul mien vandaag iets baeterder dan gister.

Sil: Meestal zegt men hier: "Dokter; 't wudt niet slechter".

- *Veur (langzaam) better/betterder worden bunt op-egeven:*

01 ANWINNEN: / Nee 1863 [GV-alm 174], Acht 1895 [Telge 2, 5], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 69].

02 ANKEUVEREN: / Acht 1882 [Telge 2, 3].

03 ANKÖVVEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 9].

- 04 OVVERBAETEREN: / Win 1971 [Deunk 1, 169].
 05 AOVERBAETEREN: / Aal 1966 [Rots 2, 1].
 06 AOVERBETTEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 151].
 07 AVE'ZEREN: / Lich 1991 [Telge 8, 16].

Gaa 1968: Och Arie knapt wel wat op. Maor 't hinkende peerd kump achteran. Hi-j hef nog niet in de gaten, dat e nooit weer an 't lopen kump [Van Velzen 3, 71]. [OPKNAPPEN].

Acht-Tw 1948: Den zeken wodt op de haand better "hij wordt zienderogen beter" [Wanink 1, 106].

Lar 1838: 'k Wol waal um 'n gas eier dah die goeie meuje (t.w. 'n Duitse biddevrouw) nog ens weer kwiem en Aolbert wat langde van de kruden uut 't kōrfken. Dan zol miene zōnne mangs weer better worden [GV-alm 182].

- *As bie 'n zeekte 't slimste achter de rugge is, zeg ie:*

- 01 DEN DOT DEUR WAEZEN: Ruu / Vars 1985 [Telge 6, 89].
 02 DEN DUT DEUR ZIEN: / Pan 1988 [Telge 7, 32].
 03 'N DONS DÄÖR WEZZEN: / Win 1971 [Deunk 1, 44].
 04 DE POETE DEUR WAEZEN: / Lar 1924 [Langeler 1, 143].

Win 1971: Noo is e der weer heer "nu is hij er weer bovenop" [Deunk 1, 87].

Aal 1964: Hee kan waer ne vaere van de lippe blaazen "hij is weer wat beter" [Rots 2, 32].

Acht 1882: OPRUKKING "(bij ziekte) kleine vooruitgang" [Telge 2, 95].

Lar 1838: 'k Wens oe van harte baeterschop nao lichaam en ziel [GV-alm 187]. [BAETERSCHOP].

Gees: Hee löp ter weer fiat bie. [FI'AT].

SLIMMER WORDEN

As 'n zeekte slimmer wodt, geet de zeke achteruut.

- 01 SLIMMER WORDE(N): Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Gels, Nee, Eib, Rek, Aal, Win, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Sil, Terb, Zel, Doet, Wehl, Hum, Dre, Wesv, sHe, Sto, Lob / Lar 1838 [GV-alm 184].
 02 SLIMMERDER WORDEN: Gor || Bat.
 03 ARGER WORDE(N): Gels, Bel, Groen, Aal, Bre, Wesv, Zev || Bat, Haak.
 04 ERGER WORDEN: Zut, Zel, Hen, Does.
 05 SLECHTER WORDEN: Wich.
 06 TOONEMMEN: Bor, Aal, Bre, Win.
 07 TOENEMMEN: Meg, Hen, Tol.
 08 NIKS BETTER WORDEN: Harf.
 09 DER NEET BETTER OP WORDEN: Loch.

Alm: Zien zeekte wodt steureg slimmer.

Ruu: De zeekte wodt egaal slimmer.

Gees: Ziene zeekte wodt al hoo slimmer.

Sto: Zien krankheid wodt heeltied slimmer.

Bor: Zien zeekte nemt too.

Bel: Ziene zeekte wodt arger; at dat teggen 't veurjoor is, dan zek ze wal 's: "Ik geleuf neet dat e den koekoek nog weer heuren zal".

ACHTERUUTGAON

As iemand steureg zeker wodt, geet e achteruut.

- 01 ACHTERUUTGAON: Gor, Eef, Zut, Wich, Ruu, Loch, Gels, Haa, Nee, Eib, Groen, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Zel, Wehl, Kep, Hen, Baa, Tol, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Lob || Bat.
 02 ACHTEROETGAON: Rek, Bel, Lich, Win || Mar.
 03 ACHTEROETLAEVEN: / Win 1971 [Deunk 1, 131].
 04 SLECHTER WORDEN: Harf, Alm, Wich, Vor, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Win, Din, Gen, Meg, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hum, Dre, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Did || Wilp, Haak, Ges, Hei, Boch, Kle.
 05 MINDER WORDEN: Ruu, Eib, Wesd, Hen || Vre.
 06 DER NEET BETTER OP WORDEN: Eef, Lar, Gees.
 07 DER NEET BAETER OP WORDEN: Bre, Olb.
 08 DORRE WORDEN: / Aal 1966 [Rots 2, 32].

- 09 VERPIEREN: / Vars 1985 [Telge 6, 378].
 10 VERSPÖLD WAEZEN: / Vars 1985 [Telge 6, 380].

Alm: De patiënt wudt steureg slechter.

Hen: Den zieken wodt egaal slechter; hie is minnekkes.

Eef: Hee is ter neet better op eworden: hee hef 'n jas uut-etrokken. [‘N JAS UUT-ETROKKEN HEBBEN].

Vars 1985: Ik bun an iemand (slim) verspöld “iemand is (erg) achteruitgegaan”. Die olde Jannao is de leste tied slim verschotten; ik hadde nooit edach, da’k zo slim an eur verspöld was [Telge 6, 380].

Vars 1985: ‘t Is ‘n slecht höltjen dat liggend brekt, zegge wi-j van ene die al röstend toch achteruut geet [Telge 6, 148].

Lich 1991: ‘t Geet ‘m örpelek “het gaat slecht met hem” [Telge 8, 87].

WEGKWIENEN

A’j alsmaor minder gezond wodt, kwien ie weg. Der bunt metworkers dee opgeeft dat ter veur lichamelek en geestelek wegkwienen verschillende benamingen bunt. Dat de metworkers de benaming wegkwienen ‘t vaakste op-egeven hebt, hef ongetwiefeld te maken met de vraagstelling woorin “wegkwijnen” eneumd is.

- 01 WEGKWIENEN: Gor, Alm, Zut, War, Wich, Ruu, Gels, Eib, Groen, Aal, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Hen, Ste, Baa.
 02 WEGKWIJNE(N): Ang, Dui.
 03 WEGKWAENEN: Doet.
 04 VOTKWIENEN: Loch, Haa, Olb.
 05 VERKWIENEN: Bor.
 06 AFTAKELE(N): Zut, Bor, Gees, Nee, Rek, Groen, Aal, Aze, Zel, Tol, Does, Ang, Wesv, Zev.
 07 ACHTERUUTGAON: Lar, Gees, Aal, Din, Voo, Vars, Zel, Wehl, Tol, Zed, Lob II Kle.
 08 ACHTEROETGAON: Nee, Groen, Win.
 09 WEGTERE(N): Gor, Eef, Ruu, Loch, Nee, Lich, Bre, Meg, Dre, Hen, Dui.
 10 WEGTAERE: Pan.
 11 IN DE VERSÖKKELING RAKEN: Bre, Voo, Olb.
 12 VAN PE’SEEL RAKEN: Hen.

- 13 VAN ‘T PE’SEEL KOMMEN: Loch.
 14 VAN ‘T GRAOT KOMMEN: Loch.
 15 VERKOMMEREN: Bor.
 16 ACHTERUUTBROKKELEN: Aze.
 17 VERSLAPPEN: Gen.
 18 VOTKNIEZEN: Bel.
 19 NOFFELEG WORDEN: Lich.
 20 WEGZAKKE: Wesv.

Vars: Lichamelek verzwakken is achteruutgaon; geestelek wegzakken is wegkwienen.

Gen: Lichamelek verslap ie; geestelek kwien ie weg: nao de dood van eur man verslappen ze helemaol; nao de dood van eur man kwienen ze helemaol weg.

Dui: Nao ‘t doodgaon van eur man kwijnde ze helemaol weg; is ‘t lichamelek, dan praot gi-j van wegtete.

Ruu: Lichamelek teer ie weg; geestelek kwien ie weg. [Ok: Gor].

Loch: A’j neet meer et, teer ie weg; geestelek kwien ie vot.

Bor: Lichamelek takel ie af; geestelek verkommer ie: nao ‘t starven van euren man takelen ze af; nao ‘t starven van eur man verkommerden ze helemaol.

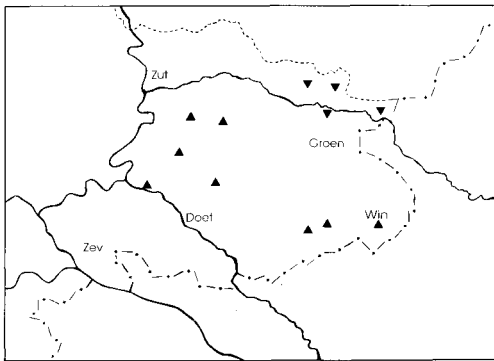
Wesv: Van iemand die geestelek aftakelt, zeggi-j: “Hi-j geet uut as ‘n keerske”. [UUTGAON AS ‘N KEERSKE].

ONGENEESLEK

‘n Zeekte is ongeneeslek a’j der an doodgaot.

- 01 ONGENEESLEKE ZIEKTE: Gor, Alm, Wich, Bor, Gels, Eib, Rek, Sil, Kep, Hen, Baa, Bro, Tol, Zev, Did.
 02 ONGENESELEKE ZIEKTE: Voo, Does, Sto, Lob.
 03 AFGAONDE ZIEKTE: Vor, Ruu, Aal, Bre, Win, Zel, Dre, Hen / Win 1971 [Deunk 1, 3].
 04 OFGAONDE ZIEKTE: Gees, Haa, Nee, Rek / Eib 1981 [Weeink 1, 87].
 05 VERKEERD(E) ZIEKTE: Vor, Gels, Eib, Win / Lich 1991 [Telge 8, 85].
 06 DODELEKE ZIEKTE: Zut, Doet, Lob II Bat.
 07 KWAOJE ZIEKTE: Vars, Zev.
 08 KWAOE ZIEKTE: Harf.

Bor: ‘n Ongeneesleke zeekte is ‘n zeekte zonder hoppe.

- ▲ *afgaonde ziekte 03*
▼ *afgaonde ziekte 04*

Dat de uitdrukking afgaonde zeekte an 't verdwienen is, blik dudelek uut 't feit dat e nog maor in drie kleine gebiedjes opgegeven is.

Dre: 'n Afgaonde ziekte is 'n ziekte woor gin kruud veur gewassen is.

Gels: 'n Verkeerd ongemak is 'n zeekte woor gin kroed vuur ewassen is.

Vars 1883: 't Gojje mense zal wel gauw den hoek ummegaon, want ze hef 'n afgaonde ziekte [Loman 1, 6c].

Kot 1911: At Heintjen 't zich noo is van den meister te hard antrok; zee wodn al zo blauw um de ogen, at ze is zeek wodn, at ze is ne afgaonde krankte kreeg, at ze is storf [Meinen 2, 34].

ONGENEESLEKE ZIEKTE

- 01 ONGENEESLEKE ZIEKTE: Gor, Harf, Alm, Zut, War, Vor, Lar, Gels, Nee, Eib, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste.
02 ONGENEESLEKE KWAOL(E): Zut, Loch, Aze, Baa, Ang.
03 AFGAONDE ZEEKTE: Aal, Win, Hen.
04 AFGAONDE ZIEKTE: Din.
05 OFGAONDE KWAOLE: Rek.

Win: Teringe was vrogger ne afgaonde zeekte.

Lar: Tering was vrogger 'n ongeneesleke zeekte; door wodn ie neet weer van better.

NIKS BIE TE ZETTEN HEBBEN

A'j met betrekking tut de gezondheid gin weerstand hebt (wat blik uut 't feit da'j vake

zeek bunt en der mager, ongezond uutzeet), dan he'j niks bie te zetten. As 't wat minder slim is, kö'j zeggen: weineg bie te zetten hebben, of: neet völle bie te zetten hebben.

- 01 NIKS BIE(J)/BI-J TE ZETTE(N) *HEBBEN:* Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 17], Pan 1908 [Telge 7, 18].
02 NIKS UM BIE TE ZETTEN *HEBBEN:* Harf, Eib, Groen.
03 NIKS UM TOO TE ZETTEN *HEBBEN:* / Win 1971 [Deunk 1, 244].
04 GIN FUT *HEBBEN:* Alm, Wich, Bel, Gen, Zel, Ste, Lob.
05 NIKS GIN FUT *HEBBEN:* Rek.
06 GIN PIK IN DE MOUWE *HEBBEN:* Haa.
07 GIN VEER VAN DE LIP KÖNNE *BLAOZE:* Lat, Zed.
08 GIN VEER VAN DE MOND KÖNNE *BLAOZE:* / sHe 1982 [Telge 3, 17].
09 GIN PIER VAN DE REUSTER KÖNNE *BLAOZE:* /sHe 1982 [Telge 3, 17].
 || niks in de mouwe *hebben:* Vre, Ram, Raes.
 || gin moem (in de butte) *hebben:* Vre, Ges.
 || gin dögge meer *hebben:* Vre, Ges.
 || gin (oet)doer meer *hebben:* Stlo, Ram.

Hen: As 'n stok old mense 'n hele zwakke gezondheid hef en al 'n poos ziek ewes is en dan ok nog 'n infectie krig, dan zet de luu 'n bedenkelek gezichte en zekt dan tegen mekare: "Now now; as dat maor goed geet, want ze hef niks bi-j te zetten".

Zev: Hi-j leit de hele dag op zien bed; hi-j het totaal niks meer bi-j te zette.

Aal: De zeekte hef 'm aardeg terugge-ezat; hee hef niks meer bi-j te zetten.

Meg: Deur zien krankheid is e totaal versletten; hee het niks meer bi-j te zetten.

Haa: 't Is neet te hoppen dat zien zeekte nog slimmer wodt, want hee hef niks bie te zetten.

Sil: Nao zien auto-ongeluk het e niks meer bi-j te zetten.

Win: Zon meepeken en dan in verwachting, en ze hef al niks bi-j te zetten.

Bre: Met zwoor wark mo'j neet op 'm raeenen; hee hef joh niks bi-j te zetten.

Kep: Hi-j kan nog net 'n betjen rondkrummen, maor dan he'j 't wel gehad: hi-j het niks meer bi-j te zetten.

NIET WEER BETTER WORDEN

Van 'n ongeneeslike zeekte, wo'j neet weer better.

- 01 *NIET WEER BETTER/BAETER WORDEN VAN 'N ZIEKTE:* Harf, Lar, Bor, Gels, Bre, Wesd, Hen II Mar.
- 02 *NIET MEER BETTER/BAETER WORDE(N) VAN 'N ZIEKTE:* Groen, Bre, Meg, Wehl, Groes.
- 03 *NIET BETTER/BAETER WORDE(N) VAN 'N ZIEKTE:* Gees, Zel, Dre, Lob.
- 04 *NIET BETTER / BAETER KÖNNE(N) WORDE(N) VAN 'N ZIEKTE:* Gor, Wich, Ruu, Aal, Wesv.
- 05 *NIET WEER BETTER KÖNNEN WORDEN VAN 'N ZIEKTE:* Loch, Tol.
- 06 *NIET MEER BAETER KÖNNEN WORDEN VAN 'N ZIEKTE:* Voo.
- 07 *NEET BETTER KÖNNEN WORDEN AN 'N ZIEKTE:* Nee.
- 08 *NEET WEER BETTER WORDEN AN 'N ZIEKTE:* Bel.
- 09 *NEET MEER BETTER KÖNNEN WORDEN AN 'N ZIEKTE:* Lich.
- 10 *DOODGAON AAN 'N ZIEKTE:* Meg, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan.
- 11 *DOODGAON AN 'N ZIEKTE:* Eef, Haa, Eib, Win, Zel, Tol II Wilp.

Gels: Van tubekelose wodn ie vrogger neet wier better.

Groes: Vroeger wier ie van t.b.c. nie weer baeter.

Gees: De tering door wodn ie vrogger neet van better.

Wesv: Van t.b. ko'j niet baeter worde.

Tol: Van t.b.c. ko'j vrogger niet weer better wodn; daar was gien bate veur.

Nee: De tering was vroger 'n zeekte woo'j neet an better konn wodn.

Bel: Tering wodn ie heel vrogger neet weer an better.

Lich: An tering ko'j vrogger neet meer better wodn.

Eib: De tering ging ie vrogger dood an.

Sin: A'j t.b.c. hadn, zei men: "Dén geet 'n zekeren weg"; m.a.w.: dén geet dood. [*N ZEKEREN WEG GAON*].

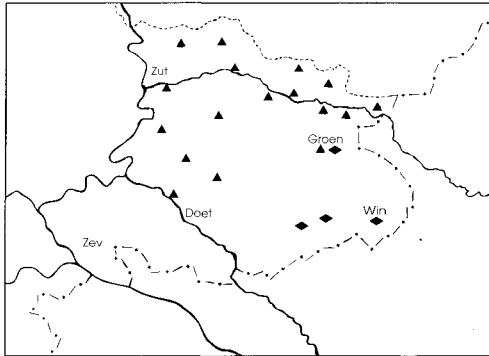
Liem 1846: De luj kopen duur goed bi-
j kwakzalvers en starven weg as de muus of
worden onheilbaor krank deur 't vergif dat

ze binnenslikken [GV-alm 171]. [*ONHEIL-
BAOR*].

VERSLETTEN WAEZEN

A'j versletten bunt, bu'j lichamelek niks meer weerd.

- 01 *VERSLETTEN(E) WAEZEN:* Bor, Gees, Eib, Rek, Bre, Wehl, Kep, Bro, Zed.
- 02 *VERSLETE WAEZEN:* Wesv.
- 03 *VERSLAETEN WAEZEN:* Eef.
- 04 *OP WAEZEN:* Alm, Vor, Haa, Nee, Bel, Win, Wesv, Sto.
- 05 *UUT-ELAEFD WAEZEN:* Gor, Ruu.
- 06 *OET-ELAEFD WAEZEN:* Bel.
- 07 *AF-ELAEFD WAEZEN:* Win.
- 08 *NIKS MEER KÖNNEN:* Harf, Vor, Zel, Hen, Baa.
- 09 *NIET VÖL(LE) MEER WEERD WAEZEN:* Wich, Hen, Did.
- 10 *VEUR 'T GRONDHOLT LIGGEN / ZIT-
TEN:* Ruu, Loch, Bor, Kep, Hen / Acht
1948 [Broekhuysen 1, 117]; Harf 1977,
War 1977, Vor 1977, Loch 1977, Lar
1977, Zwi 1977, Gels 1977, Haa 1977,
Nee 1977, Eib 1977, Rek 1977, Groen
1977, Zel 1977, Hen 1977, Baa 1977
[Schaars 1, 43].
- 11 *VEUR DE ZOLLE LIGGEN / ZITTEN:* Win
/ Acht 1948 [Broekhuysen 1, 117], Win
1971 [Deunk 1, 287], Groen 1977, Aal
1977, Bre 1977, Win 1977 [Schaars 1,
43].
- 12 *NEET VÖLLE GAELE PROEMEN MEER
WEERD WEZZEN:* Aal.
- 13 *NIET VÖLLE GAELE PEREN MEER
WEERD WAEZEN:* Vars, Dre, Hen /Lich
1991 8, 89].
- 14 *NIET VÖL PERE MEER WEERD WAE-
ZEN:* Zed / sHe 1982 [Telge 3, 112].
- 15 *NEET VÖLLE NÖTTEN MEER WEERD
WAEZEN:* Vor.
- 16 *GIN PIEP(E) TABAK MEER WEERD
WAEZEN:* Zut, Eib, Does.
- 17 *GIN UUTGEBLAOZEN EI MEER WEERD
WAEZEN:* Bre.
- 18 *GIN CENT MEER WEERD WAEZEN:* Lat.
- 19 *DE PIEP UUT HEBBEN:* Kep.
- 20 *DE PIEP LÄÖG HEBBEN* Kep.

- ▲ veur 't grondholt 10
 ◆ veur de zolle 11

As 'n koo slim zeek is, lig e in den koostal vake met den kop op 't grondholt: den balk in de koostal woor de stalpääle an de onderkante in vaste staot. Zo is —ok veur mensen— de uitdrukking “veur 't grondholt liggen” as benaming veur “lichamelek versletten waezen” ontstaon. In den (westeleken en noordeleken) Acht hef e grote bekendheid. In 't oosten van den Acht —woor dén balk neet grondholt maor zolle heet— praot ze aover “veur de zolle liggen”.

21 'T KNOLGRUUN OP *HEBBEN*: Kep.
 22 DE KNOLLEN OP *HEBBEN*: Vars.

23 AN DE LATTEN *WAEZEN*: Gor.

24 GEDAON *HEBBEN*: Hen.

25 ZO SLAP AS 'N WASKELDOEK *WAEZEN*: Eef, Vars.

26 HODDEL *WAEZEN*: Gor.

27 SCHOON OP ZIEN: Dui.

28 AF-ETAKELD *WAEZEN*: Aal.

|| nit völle eier meer weerd waezen: Bat.

Gees: Van ene dén versletten is, zeg i-j: “t Wark is ter of”.

Aal: Hee is knap af-etakeld; den arbeid is ter af.

Alm: Hee is op; zien lichaam löt 'm in de steek.

Win: Hee is af-elaefd; dat göf der ginne maer met 'm.

Wich: Van iemand die niet völle meer weerd is, zeg ie: “Hie hef schone gedaon”. [SCHOONE DOEN].

Win 1972: Zit i-j veur 't grondholt, En kön i-j haost neet maer, Dan gao maor naor moder, Dan wil 't nog wal waer [Krosenbrink 1, 141].

HOOFDSTUK 14 BEZUNDERE LICHAAMELEKE VERSCHIESELEN

ZICH ZEER DOEN

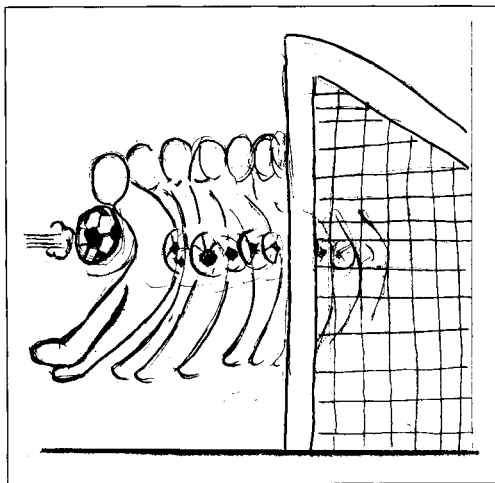
- 01 ZICH ZEER *DOEN*: Acht, Liem II Wilp, Bat, Haak.
 02 ZIK ZEER *DOON*: Bel.
 03 ZICH *BEZEREN*: Gor, Vor, Ruu, Nee, Eib, Bel, Bre, Aze, Vars, Wehl, Hen, Olb, Does II Mar.
 04 ZICH *PIEN(E) DOEN*: Eef, Eib, Lich, Aal, Voo, Meg, Wesd, Zev, Did, Zed, Pan, Lob.
 05 ZICH *WEE DOEN*: Ruu, Lich, Aal, Win, Din / Win 1971 [Deunk 1, 273], Eib 1980 [Telge 1, 96] II Vre, Ges, Ram, Hei, Boch, Kle.

Aal: 't Kind is evalne en hef zich zeer edaone; oudere leu zeien: 't hef zich wee edaone.

Wehl: 't Jungske is gevallen en het zich erg bezeerd; 't is vies aan gekommen; 't deej 'm vies zeer. [AANKOMMEN; ZEER DOEN].

Wesv: 't Blaag het zich zeer gedaon meh valle.

Win 1978: At de tandpatiënten zich bi-j dokter Woortman beklaget dat e äör toch zo schrikkelek wee edaone hef, dan zeg e: "Ik bun ne dokter, ik bun gin specialist" [Van Loo 1, 70].

Zich zeer doen

KREUNEN

A'j piene hebt, mo'j soms kreunen; bie de warkwoorden kump dan ok vake de naobepaoling "van de pien(e)" (b.v.: kreunen van de piene, schreeuwen van de pien, 't uutkrawen van de piene). Bie de benamingen 01-05 en 17-18 kump aover 't algemeen minder geluud te passe as bie de benamingen 06-16 en 18-22. Bie de benamingen 23-28 is 't geluud neet van belang.

- 01 *KREUNE(N)*: Gor, Harf, Alm, Zut, War, Gels Haa, Groen, Bre, Gen, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Ste, Tol, Olb, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev II Wilp, Bat.
 02 *KRÖNNEN*: Aal, Win, Din, Sin.
 03 *STÖNNE(N)*: Eef, Wich, Ruu, Nee, Eib, Groen, Bre, Win, Meg, Wesd, Wehl, Hen, Tol, Sto / Eib 1980 [Telge 1, 81], Lich 1991 [Telge 8, 118] II Hei.
 04 *STÖNNEKEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 231].
 05 *STEUNEN*: Does.
 06 *KARME(N)*: Gor, Harf, Ruu, Lar, Eib, Bel, Tol, Wesv, Groes.
 07 *KERME(N)*: Zut, Dre, Hen, Did.
 08 *KAERME*: Pan, Lob.
 09 *KARMEJAKKEN*: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 118].
 10 *KRAUWEN*: Gees, Eib, Rek, Lich, Aal, Hen, Ste / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 130], Win 1971 [Deunk 1, 125], Eib 1980 [Telge 1, 43], Vars 1985 [Telge 6, 195], Lich 1991 [Telge 8, 68].
 11 'T *UUTKRAUWEN*: Aal, Voo.
 12 *SCHREEUWE(N)*: Bor, Wesv, Zed II Mar.
 13 *SKREEUWEN*: Bre.
 14 'T *UUTSCHREEUWEN*: Zel.
 15 *REREN*: Bor, Kep, Baa.
 16 *KNAESTEN*: / Win 1971 [Deunk 1, 114].
 17 *KNEUREN*: Bel / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 125], Win 1971 [Deunk 1, 115], Eib 1980 [Telge 1, 41], Lich 1992 [Telge 8, 64].
 18 *JAMMEREN*: Harf.
 19 'T *UUTKRÖMMEN*: Aal.
 20 'T *UUTKRIETEN*: Harf.

- 21 'T OETJIEUWEN: / Win 1971 [Deunk 1, 103].
 22 ARREMEUJEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 69].
 23 KRAM'PEREN: Ruu.
 24 KRA'PEREN: Aze.
 25 KRIMME'NEREN: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 68].
 26 CREPIEREN: / Liem 1846 [GV-alm 171].
 27 IN MEKARE KROEPEN: Loch.
 28 KRIMPEN: Gor.

Aal: Too-t-e van de lere evalne was, krönnen Jan van de piene; as 't heel slim was, zo'k zeggen: krauwen Jan 't uut van de piene.

Tol: Stönnen van de piene; ok wel: stönnen van piene.

Groes: Jan liep/ston/lei te karme van de pien toen e van de trap gevalle was.

Aze: Naodat hi-j van de stoel viel, krapierde Jan van de pien.

Liem 1846: Zo kwiem ik onderlaost 's bij 'n boer die lag te crepieren van pien en verging van kramp [GV-alm 171].

Acht-Tw 1948: Karmejakken as 'n hermken op de stappe [Wanink 1, 118].

Kot veur 1934: Doo was Mina hard eschrokene. Ze was zo wit ewordene as de mure. Gin grond hadde ze onder zich eveuld. En ze was an 't marrejouwen egaone en an 't karmen. "Jan! Jan!", hadde ze eschreeuwd [Meinen 6, 21].

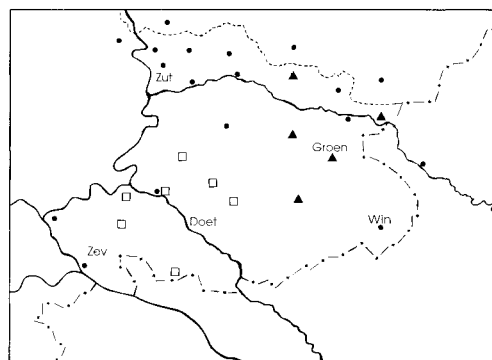
Win 1971: GE'KRAUWKETE "gekreun (van mensen)"; JIEUW "gil, kreet (van pijn)"; DE PIENE VERROZEN "zijn pijn verbijten"; [Deunk 1, 70, 103, 260].

ZERE PLEKKE

'n Zere plekke is 'n plaatse woo'j piene hebt.

- 01 ZERE PLEKKE: Gor, Harf, Eef, Zut, War, Wich, Lar, Bor, Nee, Groen, Aal, Vars, Wesd, Zel, Hen, Baa II Bat.
 02 ZERE PLEK: Ruu, Voo, Wehl, Kep, Olb, Wesv, Dui, Groes, Zev, Pan.
 03 PIENLEKE PLEK: Gen, Meg, Sil, Doet, Zev, Lob.
 04 PIENLEKE PLEKKE: Haa, Zel, Din, Hen II Wilp.
 05 ZERE STAE: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Nee, Eib, Win, Dre / Ruu 1930

- [Zwart 3, 238] II Wilp, Bat, Mar, Haa.
 06 ZERE STAEJ: Wesv, Pan.
 07 PIENLEKE STAE: Gor, Lar II Vre.
 08 ZERE PLAATSE: Gees, Eib, Rek, Bel, Bre, Hen.
 09 PIENLEKE PLAATS: Ang.
 10 ZEREN HOOK: Gels, Rek, Bel, Groen, Lich.
 11 ZERE VLEKKE: Wesd, Zel, Dre, Hen.
 12 ZERE VLEK: Did, sHe.
 13 PIENLEKE VLEK: Ang.
 14 PIENLEKE FLATS: Ulf.
 15 PIENLEKE STEKKE: Ste.
 16 BANK(E): Ruu, Wehl.
 II ne weke stae: Ges.

- stae(j) 05-07 ▲ hook 10
 □ vlek(ke) 11-13

Hook en vlek(ke) bunt benamingen dee beiden in 'n klein gebiedjen veurkomt. Stae(j) is veurnamelek in den N Acht bekend.

- Olb:** Ik heb 'n zere plek in de buuk.
Lar: 'k Heb 'n zere stae in de hoed.
Gees: 'k Hebbe 'n zeren hook in de boek.
Did: 'k Het 'n zere vlek in de buuk.
Wehl: Ik heb zo'n bank in de buuk.
Ruu: A'j koldegheid in 't heuf hebt, he'j 'n banke in 't heuf.

PIENE

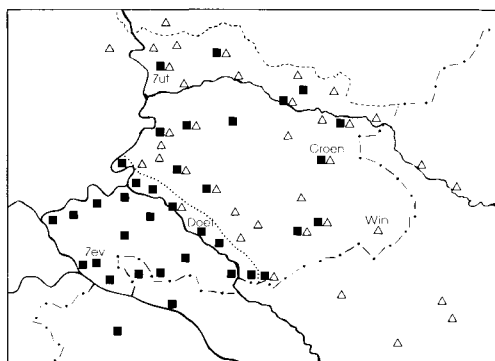
As oe argens wat zeer dut, he'j piene. Opvallend is dat völle plaatsen in de streek woor vanolds piene ezegd wodt toch pien opeeft; 't kaartjen gif dat an.

- 01 PIENE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din,

Vars, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 98] || Wilp, Bat, Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Boch.

02 PIEN: Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Eib, Groen, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Olb, Does, Ang, Gies, Lat, Wesv, Zev, Did, Zed, Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.

03 ZEERTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 217].

△ piene 01 ■ pien 02
 ... isoglosse piepe-piep (volgens De mens en zien huus, blz. x)

De stippeltjes op 't kaartjen geeft de scheiding an tussen weurde mèt en weurde zònder -e op 't end (b.v. piepe-piep). Dat pien zich an dee grenze niks gelaegen löt liggen is dudelek: aoveral in den Acht komt zwarte vierkantjes (symbolen veur pien) veur. 't Oorspronkeleke woord piene hef dus concurrentie van pien.

Lar 1838: Klaos-naef hef wat piene versleten! Hie mos waal 'n ganse maand in 't bedde op 't gat zitten eer ie kon staon of gaon [GV-alm 183].

Lich 1991: A'j piene hebt, zegt ze wal: "Hunink-Miene hef de piene; ik wol at den duvel kwam; En Hunink-Miene de piene afnam [Telge 8, 90].

Vars 1985: WEERPIENE vuul i-j vake woor ze niet zit, omdat 't 'n resonerende piene is; FÖRRIE "hevige aanval van pijn" [Telge 6, 402, 108].

Lich 1991: ZWOK, STEKKE "(pijn)scheut"; LAS(T) HEMM "pijn hebben" [Telge 8, 151, 116, 71].

Win 1971: Zee wol maor lever naor bedde gaon, dan verzat de piene zik misschien nog

luk [Deunk 1, 263]. [ZIK VERZETTEN; ok: / Lich 1991 (Telge 8, 135)].

KOORTS

01 KOORTS: Gor, Harf, Zut, Wich, Haa, Eib, Aal, Bre, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ste, Baa, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Pan.

02 KOORS: Sin, Zel, Hen, Olb, Does, Ang, Zev, Lob || Bat.

03 KOORSEN: Eef, Ruu, Loch, Gees, Gels, Nee, Groen, Win, Din, Hen, Tol, Olb / Loch 1882 [Wansleven 1, 477].

04 KOORTSEN: Harf, Lar, Bor, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Wesd, Hen || Wilp.

05 KOORTSE: Rek, Aal, Bre, Dre || Mar.

06 VERHOGING: Gor, Vars, Zel, Ste, Ang, Wesv.

07 KOLD ZWEET: Bel.

08 FIEBER: Meg || Kle.

09 ROZE: Aal / N Acht 1882 [Telge 2, 109], Lar 1882 [Postel 1, 489], Vars 1917 [Döcker 1, 15], Ruu 1930 [Zwart 3, 238].

10 ROZE IN DE HOED: Bor / Loch 1882 [Wansleven 1, 474], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 171].

11 ROZE IN DE POKKEL: Bor.

12 KOLDE: / Acht ca 1830 [Telge 4, 7], No Acht 1835 [Telge 4, 19], No Acht 1839 [Telge 4, 29], Acht 1874 [Kobus 2, 556], Acht 1882 [Telge 2, 70].

13 KOLE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 128].
 || feber: Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.
 || koorse: Kle.

Hen: Tegenswoordeg wodt epraot van koors of koorts; 'n enkeling zal nog praoten van koorsen of koortsen, wat ze vrogger zeien. Tegen den aovend kwammen de koorsen weer opzetten.

Gor: Verhoging is minder slim as koorts.

Did: A'j koorts heb, zeggi-j: "Ik bun zo heit". [HEIT ZUN].

Bor: Ze zeien altied: "An roze in de hoed gaot alle boeren dood".

No Acht 1839: VERMANING "lichte koorts-aanval" [Telge 4, 34].

N Acht ca 1860: ROOS "koorts-aandoening; elk ziektegevoel bestempelt de boer met dien naam" [Telge 4, 44].

- *Wat mo'j doon a'j koorts hebt:*

Dui: Vlierbloemethee drinke hulp tege de koorts.

Aal:

Hagmans olde hef de kolde.

Ik wol dat dat duvel kwam,

Dee Hagmans olde met de kolde nam.

Acht 1895: Olde maer olde

Ik hebbe de kolde,

Ik hebbe ze noew,

Ik geve ze oew,

Ik bind ze hier neer,

Ik krieg ze niet weer "toverspreuk tegen de koorts, die uitgesproken wordt bij het binden van een wis stro om een boom" [Telge 2, 70].

Acht-Tw 1948:

Ole marole,

Ik hebbe de kole,

Ik bun ze no moe,

Ik geve ze oew "bezweringsrijmpje tegen (derdendaagse) koorts" [Wanink 1, 128].

Vars 1985: De meeste mensen gongen vrogger dood an de Beltrumse roze of an koliek. Van enkelen is 't bekend dat ze de tering, kanker of 'n beruurte ehad hebt [Telge 6, 293]. [BELTRUMSE ROZE].

Lar 1927: Verder verzamelt Dieke-meuje vlier- en lindebloesems tot een zweetmiddel as i-j de roze in de hoed hebt, want an de roze en de kolde gaot de meeste boeren kapot, lacht de stadsman [Heuvel 1, 254].

- *Veur koortseg bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 HETSEG: Vor.

02 GROEZELEG IN DE HOED: / Bel.

03 MIETEREG IN DE HOED: / Acht 1882 [Telge 2, 86].

04 ROZEG: / No Acht 1835 [Telge 4, 20], Bor 1882 [Kobus 1, 460], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 171].

05 RUZELERI-JE IN DE HOED: / Lich 1991 [Telge 8, 101].

06 RUUSTEREG: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 172].

07 BRANDEREG: / Acht 1895 [Telge 2, 17].

08 BRENDEREG: / Win 1971 [Deunk 1, 35].

Acht ca 1830: IN DE SMOEGERIE "koortsig" [Telge 4, 9].

Vor: As ter ene koortseg was, zeien wi-j: "Hee is hetseg".

Loch 1860: "Garrit jongen; he'j ook heufdpiene? Zu'j ook roestereg? Wo'j ook wat komillen met vlier, mienen jongen? Of wat zelve? Of wat zeneblaann met Engels zolt?". "Nee" [GV-alm 135]. [ROESTEREG].

- *In 't volgende citaat is de dardendaagse kolde "malaria":*

Bor 1882: I-j weet toch wel dat de verbeelding slimmer is as de dardendaagse kolde? [Kobus 1, 461]. [DARDENDAAGSE KOLDE].

DOLLEN

As ene dén koorts hef, onsamenhangend pröt zonder dat e dat zelf wet dan is e an 't dollen. De benamingen 10-13 hebt meer betrekking op 't onrustig (in bedde) liggen; de benaming 14 slöt an bie 't feit dat dollen neet alsmaor deur geet, maor in fasen gebeurt.

01 DOLLE(N): Gor, Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Bel, Lich, Win, Din, Aze, Wesd, Kep, Hen, Tol, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 25], Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 117], Lar 1924 [Langeler 1, 144], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 87], Win 1971 [Deunk 1, 44], Vars 1985 [Telge 6, 86] || Wilp, Bat.

02 DOLEN: Wich.

03 IJLE(N): Harf, Alm, Zut, War, Sil, Zel, Doet, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Sto, Pan.

04 IELEN: Gor, Gels, Eib, Bre, Win, Gen, Meg, Sin, Hen, Ste, Olb.

05 (VAN) ALLES DEUR MEKARE PRAOTEN: Eib, Groen, Aal, Bre, Vars, Zel, Did.

06 IN ZICHZELF PRAOTEN: Voo.

07 ALLES DEUR MEKARE HALEN: Gor, Dre.

08 DE KLUTS KWIET WAEZEN: Eef.

09 DER MEE AN 'T DOON WAEZEN: Eef.

10 MASSEN: Bel, Lich.

11 MIEREN: Wesd.

12 KROELEN: Eib.

13 DWALEN: Loch.

14 FA'SEREN: Aal.
 15 RAOZEN: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 44].

Gels: Ielen; met 'n ie as in 't woord bier.
Lar: Deur de hoge koortsen lae Jan in bedde te dollen.

Vars 1895: Ze hef 'n zwoore longontstekking; ze het den helen nach liggen te dollen. At ze den negenden dag mor helt, dan is de crisis der ewes en kump ze der deur [Telge 6, 86].

VERKELD

01 VERKELD WAEZEN: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Aze, Vars, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Zev, Did, Zed, Pan / No Acht 1839 [Telge 4, 34], N Acht 1882 [Telge 2, 62], Aal 1964 [Rots 1, 49], Win 1971 [Deunk 1, 257], sHe 1982 [Telge 3, 160], Vars 1985 [Telge 6, 375], Lich 1991 [Telge 8, 133]

02 VERKOLDE(N)/VERKOLLEN WAEZEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Loch, Eib, Groen, Gen, Sin, Kep, Zev II Wilp, Bat, Mar.

03 VERKOUWE(N) WAEZEN: Zut, Olb, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Dui, Pan, Lob.

04 DE ROZE HEBBEN: Vra, Zie / Bar 1945, Nee 1945 [Vr A'dam 13, 7], Eib veur 1973 [H. Odink 3, 203], Lich 1991 [Telge 8, 100].

05 ROZEGHEID HEBBEN: / Kot 1945 [Vr A'dam 13, 7].

06 'T WEGKRIEGEN: / Vars 1985 [Telge 6, 402]

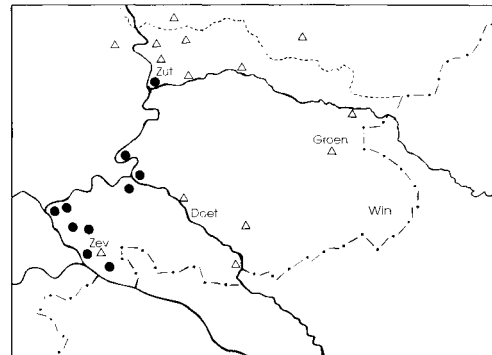
07 IN DE SMOEGERIE WAEZEN: / Acht ca 1830 [Telge 4, 9].

08 DRAO IN DEN HALS WAEZEN / Acht 1895 [Telge 2, 27].

Win 1971: Heste op de snippenvloch estaone? "vraag aan iemand die verkouden is" [Deunk 1, 220].

Acht 1882: KELDE, VERHETTING "verkoudheid" [Telge 2, 62, 139].

Win: A'j slim verkeld bunt, he'j 't op den borstrok, of: op de longepiepen. [LONGEPIEPEN; BORSTROK; ok: / Win 1976 (Aes-

△ verkolden 02 ● verkouwen 03

't Oorspronkeleke verkeld —(nog) völle veur Acht en Liem op-egeven— hef te maken met verniejingen. In de Liem is dat 't an 't standaard-Nederlands verwante woord verkouwe(n), in den Acht is dat de compromisvorm verkolden.

sink 4, 36); HEMDROK: / Vars 1882 (Telge 4, 52)].

Sin: Piet is zwoor verkolden; hie hef de neuze ni-jmelkt. [NI-JMELKT; ok: Aal / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 148), Win 1976 (Aes-sink 4, 18)].

Bre: Ik bunne ni-jmelkt "ik ben snip verkouden".

Lich 1991: 'GORGELEG "zwaar verkouden" [Telge 8, 46].

Win 1971: VERKEULINGE, KOLDEGHEID "lichte verkoudheid" [Deunk 1, 258, 118].

● Wat mo'j doon a'j verkeld bunt:

Bor: Vrogger hadn ze altied in 'n pot achter op 't fenuus 'n smeerseltjen staon van stellen-anies, altie-wottels en zeutholt veur as ter ene verkolden was.

Bor: A'j 'n rammenas utholt, door suker in doot, dat 'n dag laot staon, dan krie'j sap wat good is veur de verkoldheid. [Ok: Did].

Rek: Kamillethee is good veur verkeldegheid. [Ok: Bre, Win, Meg, Dui, Zev, Did; de Weerld-B 277].

Zed: A'w vrogger verkeld ware, dronke wi-j vlierethee. [Ok: de Weerld-B 272].

Wehl: Veur verkeldegheid mo'j salie gebruiken. [Ok: de Weerld-B 268].

Ruu: Bie verkeldegheid mo'j 'n flenellen lappe, in-esmeerd met rösselvet (= varkensvet)

op de boste doon. [Ok: Loch, Lar, Aal].
Did: Warme doeke op de buuk hilp tege de kel. [KEL].
Eib: A'j verkolden bunt, mo'j 'n glas gekokt, nog heet bier opdrinken.
Lob: As de blage 't op de bos hadde, dan hinge ze twee peutjes van 'n knien um de hals haer en dan ging de verkoudheid aover.
Aal: Alle smeerseltjes teggen de koldegheid heet "Dampo".

● *Veur "kouvatten" bunt nog op-egeven in de woordenbeuke:*

- 01 VERKEULEN: / Win 1971 [Deunk 1, 258], Eib 1981 [Weeink 1, 93], Lich 1991 [Telge 8, 133],
 02 VERVANGEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 204].
 03 ZICH VERBÖSSEN: / Lich 1991 [Telge 8, 132].
 04 ZIK VERHETSEN: / Acht 1895 [Telge 2, 139].

● *Veur "griep" —tegenswoordeg algemeen an-eduud as GRIEP in Acht en Liem— bunt nog de volgende olde benamingen op-egeven in de woordenbeuke:*

- 01 PIP: / Acht 1895 [Telge 2, 98].
 02 HOWWEN: / Acht 1882 [Telge 2, 56].
 03 HOGGEN: / Win 1882 [Telge 2, 54].

Lar 1838: "Heb ie de koolde?". "'k Gleuf van jao; mie vrust zo deur de hele hoed en dan word ik zo heite en benauwd as ter toe; 'k kan niks deur den hals kriegen as kold water. Etten lus mie geen kroem. 'k Heb zo'n bitteren smak en 't is mie of ik altied mos spi-jen. De kop löp mie ok vaak zo dol umme, as of ik bezoppen waar" [GV-alm 179]. [KOOLDE].

Acht 1936: "'k Bin arg huvereg en 'k leuve vaste da'k de griep hebbe". "Och wat; verbeeldinge", zeg de vrouwe, "i-j hebt op paosdag jo nog 'n half dozien eier egaeten: dat dut geen ziek mense, wat ik ow betuge! Wie de flens (= "influenza") ekfertief te pakken hef, spölt niet zo völ eier naor binnen, geleuf dat maor van mi-j" [Archief 2, 92]. [FLENS].
Lich 1991: 'VRUSTEREG "grieperig" [Telge 8, 140].

Gels 1928: Twee dage later had den olen Ploddeman 'n dubbelden plures en nog 'n wekke later zat e in den karkhof [Gids Folkl. 1, 76]. [DUBBELDEN PLURES].

Gels 1934: Noe laes iej mangs van de pappegaaienzeekte of de zeekte van Weill, maor 't slimste was de Spaanse griep. Too wodden ze umtrent allemaole tegelieke zeek. En neet stik zo'n klein betjen [v.d. Lugt in: Gids Folkl. 2, 46]. [PAPPEGAAIENZEEKTE; SPAANSE GRIEP].

SNOTTEREN

- 01 SNOTTERE(N): Acht, Liem II Wilp, Bat, Mar, Haak, Bork, Emm, Elt.
 02 SNOTTEREG WAEZEN: Aal, Wesd, Zel, Kep, Zev II Vre, Ges.
Loch: Hee is slim verkeld; hee snottert an ene soeze deur.
Dui: Hi-j is snotverkouwe; hi-j snottert an één stuk.

KWALSTEREN

A'j sliem ophoost (en uutspiejt), bu'j an 't kwalsteren. In 'n enkel geval (Gor, Vor, Wehl) blik dat 't uutspiejen uitkwalsteren eneumd wodt.

- 01 KWALSTEREN: Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Vars, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Olb, Does, Lat, Zev, Did, Sto, Pan, Lob / Eib 1980 [Telge 1, 44], Pan 1988 [Telge 7, 77].
 02 OPHOESTE(N): Zut, Wich, Sil, Doet, Wehl, Hen, Does, Wesv, Zev.
 03 OPHOOSTEN: Eef, Haa, Nee, Bel, Win II Bat, Haak.
 04 LÖSHOESEN: Dre.
 05 OPROCHELEN: Bor, Groen, Bre.
 06 RÖCHELE: Zev.
 07 OPRACHELEN: Gor.
 08 SCHRAPEN: Gor, Bro.
 09 OPGEVEN: Hen.
 10 OPGEVVEN: Win.
 11 KWACHEN: Voo.
 12 KWACHELEN: Zel.
 13 OPHALEN: Zut.
 14 SCHROETEN: Eef, Hen.

Gels: Kwalsteren; maor wi-j zeit: kwalstan.

[Ok: Nee].

Vor: Kwalsteren; eerst opkwalsteren en dan uitkwalsteren. [OPKWALSTEREN, UUT-KWALSTEREN].

Nee: Ophoosten en oetspi-jen is kwalsteren.

Gor: Sliem oprachelen en uitkwalsteren.

Wehl: Sliem ophoosten en dan ien den zad-doek uitkwalsteren.

Eef: Sliem ophoosten of schroeten; dan uut-spiejen.

KWALSTER

'n Kladder sliem wa'j in de mond hebt en wilt uutspiejen, heet 'n kwalster. 't Völt op dat 't woord kwalster deur de metworkers völle vaker op-egeven is as 't warkwoord kwalsteren.

01 KWALSTER: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Bro, Tol, Does, Lat, Wesv, Zev, Did, Sto, Lob / Acht 1895 [Telge 2, 75], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133], Aal 1966 [Rots 2, 9], Eib 1980 [Telge 1, 44], Sto 1982 [Telge 3, 89], Vars 1985 [Telge 6, 202], Pan 1988 [Telge 7, 77], Lich 1991 [Telge 8, 70] || Bat.

02 KWALSTERIEJE: Gor.

03 KWIEL: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 89].

04 KWIELSTER: / Acht 1895 [Telge 2, 76].

05 KWIENE : / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 133], Win 1971 [Deunk 1, 128].

06 FLUUM: Hen.

07 FLONSTER: / Win 1971 [Deunk 1, 63].

08 FLOOSTER: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 96].

Bre: Ne vetten kwalster.

Gees: 'n Greunen kwalster.

Lar 1927: Na heel wat kwachelen en op-

hoesten van kwienen (fluimen) komt het aamborstige manneken onder het zware dekbed vandaan [Heuvel 1, 98]. [KWIENE].

BEZUNDERE KWÄÖLTJES

As ter van oe ezegd wodt, da'j oe verbeeldt da'j altied zeektes hebt, dee anders bunt dan 'n ander hef, dan he'j bezondere kwäöltjes.

01 BEZUNDERE KWÄÖLTJES/KWAOLEN:

Gor, Harf, Alm, Zut, War, Vor, Ruu, Bor, Gels, Eib, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Ste, Does || Haak.

02 AMPATTE KWÄÖLTJES / KWAOLEN:

Gor, Harf, Vor, Aal, Wesd, Dre, Hen, Tol, Ang, Lat, Dui, Zev, Sto || Wilp.

03 APERTE KWÄÖLTJES: Zut.

04 AMPATTE ONGEMAKKEN: Loch, Lar, Rek, Olb || Bat.

05 BEZUNDERE ONGEMAKKEN: Lar, Gees.

06 BEZUNDERE AKKEFIETJES: Nee.

07 AMPATTE MANKEMENTEN: Eib.

Gels: Van ene dén ait van dee bezondere kwäöltjes hef, zeg ie: "Hee hef ait wat bezunders". [Ok: Eib, Vars, Kep, Wesv, Zed || Vre].

Win: Van ene dén bezondere kwaolen hef, zeg i-j: "Hee hef altied wat te kwalpen". [KWALPEN].

Groes: Van iemand die amparte kwäöltjes het, zeg ie: "Hi-j het altie wat anders as 'n ander".

Bre: Van ene den altied wat hef, wodt ezeg: "At 'm niks mankeert, is e neet gezond"; "At hee neet wat skaelt, is e neet gezond".

Eef: Van ene dén altied wat mankeert, zeg iej: "Hee is altied zeek maor nimmer dood".

Aal: As ene ne ondudeleke zeeke hef, zegge wi-j ok wal: "Hee hef de PIP AN DE VETVERE. [Ok: Bor].

HOOFDSTUK 15 MANKEMENTEN AN 'T VEL

JÖKKEN

A'j last van kriebels op de hoed hebt, jökt 't oe.

- 01 JÖKKE(N): Acht, Liem / Acht 1882 [Telge 2, 58], Aal 1964 [Rots 1, 19], Lich 1991 [Telge 8, 57] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Emm, Kle.
 02 JEUKE(N): Zut, War, Lat, Wesv, Zev || Bat.
 03 JUKKE: Zev, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 59].
 04 SCHUIKE: / sHe 1901 [Telge 4, 108].

Win: 't Jökt, of: 't jökke mi-j.

Groes: Ik bun deur 'n knaos ien de hand gestaoke en dah jök dat 't bars.

Kep: Door het mien 'n mug gebetten en dat jökt as de mieter.

Zev: As 't ow as blaag jökte en gi-j was aan 't krabbe, dan zeie mien olders altied: "Zit nie zo te schobbe; 't liek wel of da'j las van luus heh".

Eib veur 1973: At 't gat jökt, dan krie'j 'n good botterjaor "ironisch gezegde" [H. Odink 3, 111].

Acht 1895: STEK-ACHTEG "jeukerig" [Telge 2, 126].

Win 1971: BLUIME "jeukbult" [Deunk 1, 28].

JÖK

A'j last van kriebels op de hoed hebt, he'j jök.

- 01 JÖK: Alm, Eef, Wich, Ruu, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Vars, Ulf, Terb, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Olb, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Lob || Emm, Elt, Kle.
 02 JÖKKE: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Sin, Wesd, Zel, Hen || Mar, Bork, Hei, Boch.
 03 JÖKKERIEJE / JÖKKERI-JE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Hen, Tol || Wilp, Bat, Haak, Vre, Ges, Ram.
 04 JEUK: Zut, War, Does, Lat, Wesv, Zev || Bat.

05 JUK: Zev, Pan, Lob.

06 KRIEUWELDERIEJE: Vor.

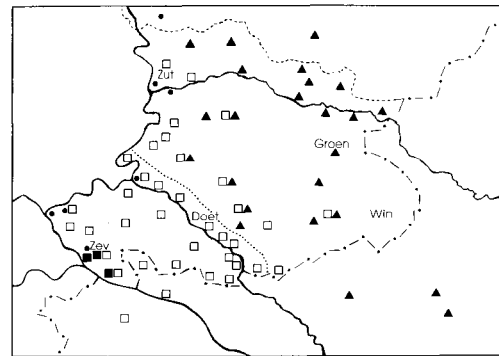
07 PRIKKELDERI-JE: / Acht 1895 [Telge 2, 102], Win 1971 [Deunk 1, 183].

Eib: Op ne plaatse he'j jökke; aover oew hele lichaam he'j jökkerieje.

Loch: A'j jökkerieje hebt, zeg ie wel: "Ze biet mie". [Ok: Aal].

Eib: A'j jökkerieje van muggen of ander stekkegrei hebt, mo'j der 't blad van weegbree op doon. As oe ne wepse estokken hef, mo'j 't blad van klim-op fien stampen en der opleggen of 'n lappen met azien. En as oe ne ieme estokken hef, dan mo'j der selderieblad opdoon.

- *Veur 'n ander middeltjen tegen jök kiek in: de Weerld-B 267.*

- jök 01 ▲ jökke 02
 ■ juk 05 ● jeuk 04
 ... isoglosse piepe-piep (volgens De mens en zien huus, blz. x)

De stippeltjes op 't kaartjen geeft de scheidung an tussen weurde mèt en weurde zònder -e op 't end (b.v. piepe-piep). Dat jök zich van dee grenze niks antrök, is dudelek: ok ten noord-oosten van dee grenze komt vierkantjes (symbolen veur jök) veur. 't Oorspronkeleke woord jökke hef dus concurrentie van jök, maor (nog) in mindere maote as piene dat (twee kaartjes hiervuur) van pien hef. 't Standaard-Nederlandse jeuk kump veural langs den lesselt veur.

BLAUW

A'j oe argens an stoot of a'j slaag kriegt of 't heel arg kold hebt, dan wo'j blauw op dee plaatse.

Aover "blond en blauw", "bont en blauw" hef Jo Daan eschreven in Jaarboek Achterhoek en Liemers 1978, 124-130.

- 01 **BLAUW**: Gor, Harf, Eef, Zut, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Vars, Sin, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Hen, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Groes, Dui, Zev, Did, Pan, Lob II Wilp, Vre, Ges, Boch, Emm, Kle.
- 02 **BLOND**: Gor, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Terb, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Kil II Bat, Mar, Ram, Hei.
- 03 **BONT**: Groen.
- 04 **PEERS**: Hen.

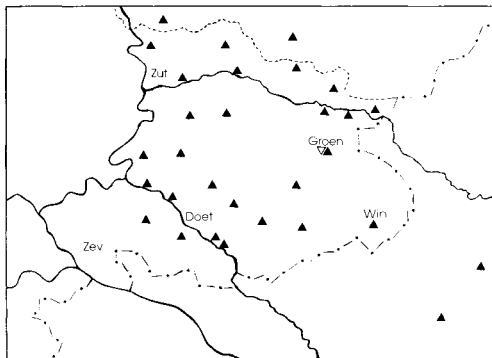
Alm: Hee hef zich estot en noe is 't door heel blond ewodn.

Bre: Hee hef zich estotne en door is 't no blauw ewodne.

Gees: Hee hef zich estot en noe hef e 'n blauwen hook. [HOOK; ok: Gels, Eib, Rek, Bel, Lich].

Loch: A'j 'n blonde plekke hebt, mo'j der 'n gekneusd koolblad op doon. [Ok: Win].

Did: A'j gevalle bunt, mo'j der 'n mes op legge.

▲ blond 02

▽ bont 03

Blond as benaming veur blauw is veural in den Acht nog heel bekend.

- *Veur wietere benamingen veur de plaatse zelf, kiek bie de paragraaf: zere plekke.*

SCHRAMME

As 'n katte oe krabt, krie'j 'n schramme.

- 01 **SCHRAM(ME)**: Gor, Alm, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Ste, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Pan, Lob II Wilp, Bat, Kle.
- 02 **SKRAMME**: Bre.
- 03 **KRAB(BE)**: Harf, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Rek, Bel, Aal, Meg, Wesd, Wehl, Hen, Ste, Baa, Olb II Wilp.
- 04 **KRAS(SE)**: Groen, Win, Din, Zev II Vre, Bork, Boch.
- 05 **KRATS**: Sto.
- 06 **HALE**: Gor, Win.
- 07 **HAOL**: Zev.
- 08 **HAOK**: Kep, Hen.
- 09 **STRIEM**: Wesv.
- 10 **REUPE**: / Win 1971 [Deunk 1, 192].

Wesd: De katte hef 'm ekrabbed; now zit e vol krabben.

Wich: De katte hef 'm ehäökt en noe zit e vol krabben.

Win: Hee zit vol krassen; de katte hef 'm fiks ekrassed. [KRASSEN].

Aal: Hee is deur de katte ekrabd en now zit e onder de schrammen: now is e helemaols verschramd. [VERSCHRAMD].

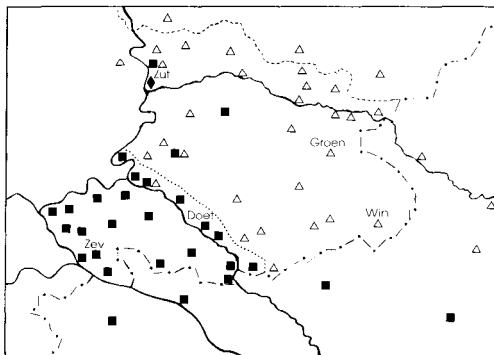
Hen: Ik gleuve dat 't zó is: omdat 'n katte kan krabben, praot i-j van 'n krabbe. Maor a'j in 't puntdraod valt, krie'j schrammen; puntdraod kan joh niet krabben!

Olb: Van 'n kat krie'j krabben; schrammen krie'j a'j ow bezeert an 'n spieker of iets dargeleks.

BLORE

'n *Blaosachtege opzwellung van de hoed heet 'n blore.*

- 01 BLORE, BLAORE: Gor, Harf, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Dre, Hen, Ste, Tol II Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Ram.
 02 BLOOR, BLAOR: Eef, Ruu, Voo, Sil, Doet, Kep, Dre, Hen, Olb, Does; Liem II Bork, Hei, Emm, Kle.
 03 BLÄÖRE: Zut.
 04 BLADDER; / Acht ca 1830 [Telge 4, 3].
 II blaoze: Raes, Boch.

- △ *blore, blaore 01* ■ *bloor, blaor 02*
 ◆ *bläör 03*
 ... *isoglosse piepe-piep (volgens De mens en zien huus, blz. x)*

Bloor, blaor bunt nog maor dree keer (veur Eef, Ruu, Hen) op-egeven in 't gebied woor blore, blaore ezegd wodt. Vergeliek ok de kaartjes met jök-jökke en pien-piene. 't Zut-phense bläör löt zeen dat in dat dialect de äö-klank veurkump in weurde woor Acht en Liem oo of ao hebt.

II bloos: Elt, Kle.

Bel: Ne blore zonder blood der in is ne BRANDBLORE, ne WARKBLORE of ne LOOPBLORE.

- *Veur "blikaars" bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 BLEKKE: / Acht 1882 [Telge 2, 14]
 02 BLEK-EERS: / sHe 1904 [Telge 4, 90].

KLEMBLORE

'n *Klemblore is 'n blore woorin blood zit. Veur de geografische verspreiding van blore / blaore en bloor/blaor kiek hiernäöst.*

- 01 KLEMBLORE, KLEMBLAORE, KLEMBLOOR, KLEMBLAOR: Acht; Wehl, Dui, Groes, Did, Zed, Pan, Lob.
 02 BLOEDBLOOR, BLOEDBLAOR(E): Voo, Vars, Kep, Hen, Tol, Does, Ang, Zev, Pan.
 03 BLOODBLORE, BLOODBLAORE: Loch, Nee, Eib, Aal, Bre, Win.
 04 BLOODBLÄÖRE: Zut.
 05 BLOODZWEER: Haa.

Hen: 'n Bloedblaore krieg i-j, a'j ow met de hamer op 'n vinger slaot; 'n klemblaore krie'j a'j ow klemt en is in feite dus ok 'n bloedblaore.

WONDE

- 01 WOND(E): Acht, Liem.
 02 PLEKSKE: Nee.
 03 STETJE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 133].
 04 VLEK: Did.
 05 SLOK: / Pan 1988 [Telge 7, 127].

Nee: Wiej kent 't woord wond neet.

Loch: Wondjen is eigenlek gin dialectwoord; de soort wodt meestal an-egeven: steenpoes, negenoge, snee/glippe, poes.

Haa: Dee wonde is gaon zweren.

Zel: 't Wondjen is gaon zweren.

Din: 't Wundjen is gaon zweern.

Win 1971: SLOP "gapende wond" [Deunk 1, 215].

Voo: 'n Wondjen woor 'n körsken op zit, heit wel 'n BRATS.

Gor: A'j vrogger 'n draod of blik aover de klomp hadden umdat de kappe te barsten was, en dat blik of draod schoeren oe langs de enkels -zoda'j 't blood in de kousen had zitten-, dan neumden ze dat schoeren: schinsen. [SCHINSEN].

Aal 1964: NATEREN "(gezegd van een wondje) vochtig worden" [Rots 1, 29].

Vars 1985: Malleur hemmen "verwondingen, pijn hebben" [Telge 6, 220; ok: Zed / Eib 1980 (Telge 1, 50), Pan 1988 (Telge 7, 87)]. [MALLEUR; 'MELLEUR: / sHe 1983 (Telge 3, 96)].

Win 1971: VERLET "letsel"; VERLETTEN "wonden" [Deunk 1, 259].

Pan 1988: Toen hi-j met zien motor ien de heg reej, had ie zien gezich haevig begaaid; 't zat vol schramme en bulte; zien gezich was verschennezierd toen hie van de brommer was gevalle [Telge 7, 16, 146]. [BEGAAID, VERSCHENNEZIERD].

Wehl: GEKWETTERD "verwond".

Vars 1985: Nao dat ongeluk zag e der nogal benaterd uut: hie had 'n blauw oge en brat-sen vel van de kop af [Telge 6, 45]. [BENATERD].

Kot 1913: Heden, heden! Wat hef dén hond ow too-etakeld! Foj, wat he'j toch 't been kapot! [Meinen 2a, 95].

- *Wat mo'j doon a'j 'n wundjen hebt:*

Acht-Tw 1948: WORTELENSCHRAAPSEL "wat men van wortelen afschraapt; een wondhelend middel" [Wanink 2].

Loch: Op brandwonden mo'j 'n rauwe eerpel leggen.

Groen: At ze zich ebrand hadden, gingen ze vake naor 'n besprekker.

GAT II

'n Gat is altied 't resultaot van 'n verwonding.

01 GAT: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Lat, Groes, Dui, Zev, sHe, Zed, Pan, Lob II Wilp, Bat, Mar.

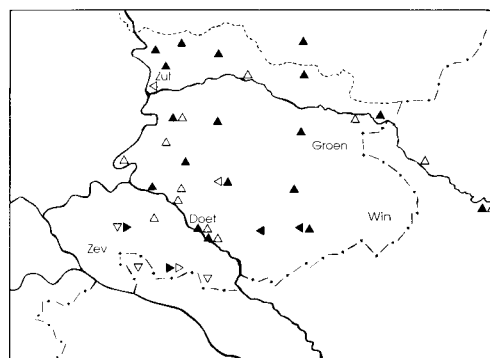
02 GLIPPE: Vor, Loch, Eib, Tol II Vre, Ges.

03 GLIP: Terb, Doet, Wehl, Hum, Kep, Olb.

04 GLUPPE: Zut.

05 GLUPPEN: Zel.

06 GLÖP: sHe.

- △ *glip(pe) 02-03 "gat"*
- ◁ *gluppe(n) 04-05 "gat"*
- ▷ *glöp 06 "gat"*
- ▽ *slöp 07 "gat"*
- ▲ *glip(pe) 06-07 "snee"*
- ◄ *gluppe 08 "snee"*
- *glöp 09 "snee"*

De betekenis "gat" veur glip(pe) kump aoverwegend veur langs de rivieren lesselt, Olden lesselt en Barkel, maor 'n dudelek onderscheid in de verspreiding van glip(pe) "gat" en glip(pe) "snee" besteet ter volgens dit kaartjen neet.

07 SLÖP: Aze, Did II Elt.

08 BRATSE: Aal.

09 GLIEVE: Eib.

10 SNEE: Zev.

11 JAAP VAN NE GLIPPE: Bel.

Ok op-egeven: WOND, WONDE.

Gels: Hee had 'n groot gat in 't heuf; 't gapen helemaol.

Lob: Hi-j had 'n mooi gat ien de kop.

Bel: Hee had ne jaap van ne glippe in 'n kop evolne.

Din: Hie het 'n gat in de kop, woor 'n peerd uut kan zoepen.

Hen: A'j 'n gat hebt, mo'j der 'n blad van weegbree op leggen, dat hulp.

SNEE

01 SNEE(J): Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Wehl, Kep, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Groes, Dui, Zev, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 121] II Wilp.

- 02 SNIJ: Gen, Voo, Meg, Aze, Ulf, Sil, Zed.
 03 SNI-J: Lob.
 04 SNAE: Aal.
 05 SNEDDE: Aal, Win, Din / Win 1971 [Deunk 1, 219] || Vre, Ges, Boch.
 06 GLIPPE: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Lar, Gels, Rek, Bel, Lich, Aal, Dre, Hen / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 102], Aal 1966 [Rots 2, 5], Win 1971 [Deunk 1, 76], Vars 1985 [Telge 6, 122] || Mark, Ges.
 07 GLIP: Terb, Zel, Doet,
 08 GLUPPE: Aal, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 123]
 09 GLÖP: Did, sHe / sHe 1982 [Telge 3, 53].
 10 SLÖP: / sHe 1982 [Telge 3, 135] || Eit.
 11 JAAP: Gor, Eef, Zut, Ruu, Aal, Win, Kep, Ang, Zev / Acht 1895 [Telge 2, 58], Vars 1985 [Telge 6, 158].
 12 JAPKER: Win.
 13 JAPKRD: Win.
 14 BRITSE: Gels, Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 35].
 15 KRAB: Lob.
 16 KLIKKE: / Win 1971 [Deunk 1, 112].
 17 SLITS: / sHe 1982 [Telge 3, 134].

Vars: As de snee diepe is, he'j ne gluppe in de vinger.

Groes: Ik heh mien eige ien de vinger gesneje: ik het 'n snee ien de vinger.

Zed: At ze zich vrogger met 'n mes in de vingers gesneje hadde en 't bloeide as 'n rund en 't hiel maor niet op, dan gingen ze nao Baardman Jansen. Dén dei bloed bespraeke en dan hiel 't op. Hi-j prevelde wat en at hi-j uutgepreveld was, mos gi-j baeje; zoas dri-j Onze Vaders en dri-j Weesgegroetjes. 't Hielp altied en gi-j hoefde der niet veur te betale, want veur dén bezondere krach moch hi-j gin geld vraoge; dén had hi-j toch van God gekrege!

Kot veur 1934: "He'j nog ne schonen plodde?", zae Hendrik, "k hebbe mi-j iets in de vinger ebrist" [Meinen 6, 140]. [ZICH BRITSEN].

BARSTE

'n Barste is 'n snee (in 'n hand), ontstaon deur koldeghed of deur 'n zeeke.

- 01 BA(R)ST(E): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels,

Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Oib, Does, Ang, Lat || Wilp, Bat, Mar.

- 02 BORST(E): Win, Din, Vars, Sin, Wesd || Haak.
 03 KEPPER: Loch, Aal, Din, Meg, Sil, Zev, Zed.
 04 KEPPEL: Aze, Zev, Did.
 05 KEPER: Loch, Dui, Groes, Pan, Lob.
 06 KLOOF: Loch, Groen, Aal, Voo, Meg.
 07 GLIP(PE): Lich / Acht 1882 [Telge 2, 43].
 08 GLUP(PE): Groen / Acht 1895 [Telge 2, 43].
 09 GLIEPE: Eib.
 10 GLIEVE: Lich || Boch.
 11 GLEUVE: Aal.
 12 SPRONGE: Aal.
 13 GÖTTE: Vor.

Bor: At ze vrogger basten in de hande hadden, dan dejen ze der pek in; ze maakten 't met 'n keersken warm en leten dan 'n druppel in de baste vallen. Dat dee zon zeer da'j de bokse haoste neet dreuge konden hollen.

Eef: 'n Olde boerenknech bie ons uut de buurte leet, as e 'n baste in de hand had, der dan teer in lopen; hee zei dat 'm dat wal hielp.

Aal: A'j barsten of kloven in de hande hebt, bunt ow de hande esprongene. [SPRINGEN].

BLOEIEN

A'j bloed kwietraakt, bu'jan 't bloeien.

- 01 BLOEIE(N): Wich, Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Ste, Baa, Tol, Oib, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob || Kle.
 02 BLOEDEN: Bre, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen.
 03 BLOENN: Gor, Alm, Vor, Zel || Wilp.
 04 BLOONN: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win.
 05 BLODEN: Eib, Groen, Lich, Aal, Bre || Mar, Ram, Hei, Raes, Boch.
 06 BLOOIEN: Eef, Zut, War.

Bre: Bloden, of: bloeden; de oe as in 't woord boer.

Tol: De hande bloedt mien; bloeien dat 't deut!

- *Wat mo'j doon a'j 'n bloodneuze hebt:*

Lich: A'j ne bloodneuze hebt, mo'j met 't gezichte baoven 'n varkenskot gaon staon.

BLOEIEN AS 'N VARKEN

A'j heel völle bloed kwietraakt, bloed ie as 'n varken. De preciese uutspraak van bloeien is nao te gaon in de veurege paragraaf.

- 01 (BLOEIEN) AS 'N VARKEN: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Dui, Groes / Vars 1985 [Telge 6, 60] || Bat, Vre, Ges, Ram, Hei, Boch.
- 02 (BLOEIEN) AS 'N VERKEN: Zut, War, Does.
- 03 BLOEIEN AS 'N GESTAOKEN VARKEN: Meg.
- 04 (BLOEIEN) AS 'N RUND: Eef, Zut, Vor, Meg, Ste, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zed, Sto, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 20].
- 05 (BLOEIEN) AS 'N MAELZAK/MELZAK: Wich, Bor / Eib veur 1973 [H. Odink 3, 31].
|| bloden as 'n pogge: Raes, Boch.

Sin: Hie bloedden as 'n varken; 't bloed gutsen der uut. [GUTSEN].

Aal: A'j bloodt as 'n varken, dan göst / gölpt / gulpt 't der uut. [GÖSTEN; GÖLPEN; GULPEN].

Win: A'j bloodt as 'n varken, dan golvert / gölpt 't der oet. [GOLVEREN].

Bel: A'j bloodt as 'n varken, dan göt/mig 't der oet. [GETEN, MIEGEN].

KORSTE

De harde laoge dee op 'n wonde kump, is de korste.

- 01 KO(R)ST(E): Alm, Eef, Zut, War, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Sin, Zel, Hen, Ste, Baa, Tol || Mar, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.
- 02 KO(R)S(T): Olb, Does, Groes, Pan, Lob || Kle.
- 03 KÖ(R)S(T): Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Wehl, Ang, Lat, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 191] || Emm.

04 KÖ(R)ST(E): Gor, Harf, Zel, Dre || Wilp, Bat, Haak.

05 RAOVE: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Rek, Bel, Lich, Din, Vars, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 105, 109], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 170], Vars 1985 [Telge 6, 282] || Mar.

06 ROVVE: Aal, Bre, Win / Aal 1964 [Rots 1, 38] || Vre, Ges.

07 RAOF: Sil, Wesv, Sto.

08 ROOF: Lob.

09 RIEVE: Voo.

10 MAKKE: Lich.

11 BRAOM: Zut.

12 BERMKE: / Pan 1988 [Telge 7, 17].

Lob: 'n Roof is dunner dan 'n kos.

Lich: Ne makke is ne dikke koste.

Ruu: Blief ter af met de vingers; an 'n räöfken meug ie neet kniepen.

Pan 1988: As 'n kiend 'n bermke had, deje ze 't ienvrievie met braandewien [Telge 7, 17].

Lich 1991: RAOVENKO(R)STEN "puistjes, uitslag" [Telge 8, 96].

LITTEKEN

01 LIT'TEKE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, Ruu, Lar, Gels, Haa, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Vars, Wehl, Kep, Ang, Lat, Dui, Groes, Sto || Bat, Boch.

02 LITTEIKE(N): Eef, Wich, Din, Gen, Voo, Meg, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Zev, Did, Sto, Lob.

03 LIEKSTAE: Gor, Loch, Bor, Gees, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 137], Aal 1966 [Rots 2, 11], Win 1971 [Deunk 1, 134] || Mar.

04 LIEKSTAEJ: Pan.

05 LIEKSTEE: Lich / Acht 1882 [Telge 2, 80], Lich 1991 [Telge 8, 73].

06 LIEKSTEEJ: Does.

07 LIEK'STERE: Loch.

08 SCHRAM: Wesv.

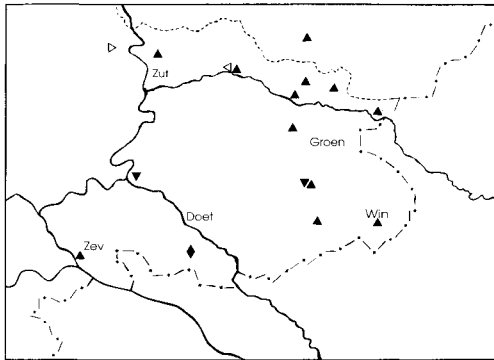
09 NARF: Eib.

10 MOET: / Acht 1895 [Telge 2, 87].

11 MOT: / Acht-Tw [Wanink 1, 145].

12 WENNE: / Win 1971 [Deunk 1, 276].

|| narve: Vre, Ges, Ram, Hei, Raes.

- ▲ liekstae(j) 03-04 ▼ liekstee(j) 05-06
 △ liekstere 07 ▷ litstae
 ◆ liekstae = "likdoorn"

Dat de olde benaming liekstae an 't uutstarven is, löt de verpreiding van 't woord zeen: 't kump veur in 't oosten van den Acht en as relict in Pan, Does en Eef. Bezunder bunt nog 1) de varianten liekstere en litstae dee an de rand van 't verspreidingsgebied veurkomt en 2) de betekenis "likdoorn" veur Zed.

- || nerf: Elt, Kle.
 || nave: Boch.
 || litstae: Wilp.

Bel: Vrogger zaenn ze liekstae; noo ok al heel völle litteken.

Eib: Hee hef nen lilleken narf an dat ongeluk aover-ehollene.

JEUGDPUUSKES

- 01 (JEUGD)PUUSJES, (JEUGD)PUUSKES, PUUSTEKES: Acht, Liem.
 02 PÖKKELS: Gor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Aal, Vars, Kep, Dre, Tol || Bat.
 03 PÖKKELE: Ruu.
 04 BUNNEKES: Bel, Lich, Vars, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 65], Lich 1991 [Telge 8, 15].
 05 BÖNNEKES: Aal / Aal 1964 [Rots 1, 5].
 06 (JEUGD)PUKKELS: Wesd, Kep, Hen, Lat.
 07 OPSCHÖTTELINGSPOESKES: Groen.
 08 MET-ETTERS: Lar.
 09 METVRAETERS: Win / sHe 1982 [Telge 3, 99], Pan 1988 [Telge 7, 88].
 10 VINNEN: Loch.
 11 VINNEKES: Win.
 12 UUTSLAG: Ulf, Hum, Hen, Tol.
 13 KRINTENBOORD: / Lich 1991 [Telge 8, 68].

Loch: A'j völle pökkels in 't gezichte hebt, dan zegt ze: "Hee zit onder de vinnen".

Bel: Grote bunnekes bunt bonnen. [Ok: Wesd].

Eef: Aover jeugdpuuskes wodt wel ezegd: "De ondeugde kump ter deur uut".

Lich 1991: Den kleinen hef ne krintenboord [Telge 8, 68].

Win 1976: Achter Willem zien rugge sliepen de Derksboeren weg. Ton ze wied genug wazzen, schreeuwen ze:

"Willem van de Weuste,
 Wat deuste? Wat deuste?"

Dow zitste joh vol neuste,

Di-j krabben, dat deuste!". 't Was 'n versken dat ze zik in schole bedacht hadden umme Willem te pestene met de puustekes, deet-e altied umme de kinne hadde [Aessink in: Moespot 92, 25].

POES

'n Ontstekking an de hoed, is 'n poes

01 POES(T): Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Kep, Hen, Ste, Tol / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 163], Eib 1980 [Telge 1, 65], Vars 1985 [Telge 6, 269], Lich 1991 [Telge 8, 92] || Wilp, Bat, Mar, Haak.

02 POESTE: Eef, Zut, Vor, Groen, Aal.

03 POESTEN: Win.

04 PUUS(T): Din, Gen, Voo, Aze, Ulf, Terb, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Pan, Lob.

05 PUUSTE: Aal, Bre, Sin, Hum.

06 ZWEER: Bre, Vars, Wesd, Olb, Tol.

07 PUKKEL: Groen, Kep.

08 VINNE: Gor / Acht 1895 [Telge 2, 142], Win 1971 [Deunk 1, 264].

09 NEGENOGE: Wesd.

10 VLAKKE: / Lich 1991 [Telge 8, 137].

11 VRESSEM: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207].

Harf: Hee hef 'n poes an de kop.

Acht 1895: POKKE "kleine puist" [Telge 2, 101].

Vars 1985: HETSEBONNE "muggebeet"; I-j zit vol hetsebonnen; hebt de muggen ow te

pakken ehad? [Telge 6, 141; ok: / Lich 1991 (Telge 8, 51)].

Acht 1895: HETTEBUUL, ETTEBUUL “bult, ontstaan door de beet van een mug” [Telge 2, 33, 52].

Pan 1988: LIEKSTAEJ “ontstoken wond” [Telge 7, 81].

- *Veur 'n middeltjen um van puuste af te kommen en van de jök van bulten van insecten, kiek in: de Weerld-B 271; kiek ok bie de paragraaf aover jök.*

STEENPOES

'n Steenpoes ontsteet deur 'n ontstekking van 'n smearklier.

- 01 STEENPOES(T), STEENPOESTE, STEENPUUS(T), STEENPUUSTE: Acht, Liem.
02 ZWEER: Lar, Bel, Vars, Hen II Vre, Ges, Bork, Hei, Boch.
03 BLOEDZWEER: Uif, Olb, Groes, Did, II Wilp, Emm.
04 BLOEDZWAER: Pan, Lob.
05 BLOODZWEER: Groen II Vre, Bork.
06 PINZWEER: Wehl, sHe.
07 PINZWAER: Pan.
08 NEGENOOG: Kep, Did.

Hen: 'n Steenpoes wodt soms ok wel 'n zweer enuumd. 'n Helen groten steenpoes waar meerdere gaten in valt, as e riepe is, wodt wel NEGENOGE enuumd.

Bel: At ter in ne steenpoes negen etterpinnen zit, praote wi-j van negenoge. [NEGENOGE].

Lob: 'n Negenooog het meer ontstaeking op één plek.

- *Wat mo'j doon a'j 'n steenpoes hebt:*

Aal: A'j ne steenpoeste met ne bonenbast, ne koolblad of ne spekzwaorde insmeert, geet e vot. [Ok: sHe].

Ste: A'j las van steenpuuste heb, doe dan brandnettelblaaije deur 't middag-etten; der eers wel effen kokkend water aover gieten, dan bunt ze niet zo agressief meer.

Olb: A'j lieleblad in aolie verhit, krie'j 'n trekzalf die veural veur steenpuusten goed is. [Ok: Wehl].

Lob: Wegtraejblad/traejwaegeblad leie ze op 'n steenpuus of andere zwaere. Gi-j moes

't veur de winterdag plukke en ien de kelder legge onder 'n steen. Dan bleef 't gruun en plat.

Kiek veur 'n ander middeltjen nog in: de Weerld-B 266.

Kiek veur 'n ontstekking an 't oge onder: wegescheetje.

FIET

01 FIET: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 35], Win 1971 [Deunk 1, 60], sHe 1982 [Telge 3, 44], Vars 1985 [Telge 6, 105], Pan 1988 [Telge 7, 36].

02 WORM: Bre, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 215].
II nagelworm: Boch.

Kep: A'j fiet an de vinger hadn, dan mos ter 'n butjen uutzweren.

- *Wat mo'j doon a'j fiet hebt:*

Dui: Aggi-j fiet aan de vinger het, mo'j der 'n lieleblad op doen.

Hen: Fiet was vrogger zowat 't slimste wat ow kon aoverkommen. Mien moeder hef 't tut twee keer toe ehad. Eers an de doem en later an de wiesvinger van de rechterhand. De dokter gaf gien millesienen; der wier allene lienmaelpap wat an de kok ebrach was, op-edaon um 't zo gauw meugelek riepe te kriegen. Zo gauw dat 't geval was, ging de dokter snienn, zodat 't baovenste kootjen van de vinger der uut kon zweren. 't Slimste leed was dan eleenn, a'j tenminsten neet rekkent da'j der 'n misvormde vinger an aoverholdt.

Bor: A'j fiet hadn, dan mos ie naor H. in Depen. Dén dee der zalf op en dan drelden 't butjen der vanzelf uut. Maor ie wazzen zó zEEK, da'j stomp veertien dage in bedde mossen liggen.

Aal: Der schient in de tied van de Reformatie 's ne Zwillbrocksen paoter uut 't vaene ered te wezzen deur 'n zekeren Oonk. As dank kreg dé n 't recept veur zalve tetgen fiet. 't Recept is via den oldsten zónne wat generaties over-egaone, maor now verdwenen. Mien schoonvader — 'n Oonk — wet nog dat ter 't witte van 'n ei, greune zepe en ietskes ongeblusten kalk an te passe

kwam, maor kent 't recept wieter neet meer. Ze mochten der gin geld veur nemmen; alene de onkosten mochten ze zich laoten betalen. A'j fiet an de vinger hebt, wodt ter now in Aalten nog wel 's ezegd: "A'j de fiet an de vinger hebt, mo'j naor Oonk".

Acht-Tw 1948: FIETPOT "kwakzalversmiddel tegen de fijt" [Wanink 1, 95].

Kiek veur 'n ander middeltjen nog in: de Weerld-B 271.

STREUPNAEGEL

De plaatse woor de hoed langs de naegel in-escheurd is, heet streupnaegel.

01 STREUPNAEGEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Groen, Gen, Meg, Aze, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / Acht 1882 [Telge 2, 129], Lar 19324 [Langeler 1, 145], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 191] || Wilp, Bat, Mar.

02 STREUPNAGEL: Zut.

03 REUPNAEGEL: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Vars, Wesd / Lar 1924 [Langeler 1, 145], Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Win 1971 [Deunk 1, 192], Eib 1981 [Weeink 1, 89]

04 REUPE: Lich, Liev, Aal, Din, Wesd / Win 1971 [Deunk 1, 192].

05 NAEGELRUNNE: Harv.

06 TOO-NAEGEL: Gor.

|| tao-naegel: Bat.

|| kepper: Ram, Bork.

Win: Ne reupnaegel is in 't laeven escheurd of is in 't laeven etrokkene. Ne ontstaeking an 't naegelbedde heet NAEGELRÖNNIN-GE of NAEGELRÖNNINK.

Aal: As ne vrouwe ne reupe an de naegels hef, dan kan ze zich ne galle in de nylons trekken. [REUPE].

Bel: Ne reupnaegel is ne naegel met ne reupe der an.

Vor: A'j langs de naegel wat in-escheurd hebt, he'j 'n streupnaegel.

Win 1971: Ik hebbe mi-j den naegel van den dommen in-ereupt "een scheurtje in de naegel van mijn duim" [Deunk 1, 101]. [INREUPEN].

Bor 1882: Zeg mi-j 's Gait-Jan; hoe 't kump

dat mi-j noew de naegels starker greujen as doe'k jonger was en 'k noew gin hinder meer hebbe van streupnaegels [Kobus 1, 461].

ROW

A'j (hande) row hebt, he'j 't vel neet glad.

01 ROW: Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Meg, Sin, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Does, Ang, Groes, Zed || Haak, Ges, Ram, Raes, Boch, Kle.

02 ROEW: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Haa, Nee, Eib, Rek || Wilp, Mar, Bork.

03 RAUW: Dui, Zev, Did.

04 RUW: Zut.

05 SCHRAOL: Gor, Haa, Aal, Meg, Aze, Vars, Wehl, Kep, Dre, Olb, Lat, Pan, Lob.

06 SCHRAO: Loch, Lar, Bor, Gels, Aal, Win, Wesd / Lich 1991 [Telge 8, 106] || Bat.

07 SKRAO: Bel.

08 SPREU: Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Vars / No Acht 1839 [Telge 4, 32], Aal 1964 [Rots 1, 40], Win 1971 [Deunk 1, 225], Eib 1980 [Telge 1, 79], Lich 1991 [Telge 8, 115] || Vre.

09 SPRAO: Loch, Eib, Aal.

10 WREE: Lich.

11 KEPPEREG: Gen.

12 BASTEREG: Loch.

|| wreed: Hei.

|| schrauw: Elt.

Zev: Ik heh rauwe hend.

Dui: Ik het rauwe knäök.

Did: Ik heb rauwe kläöw.

Bor: Ik heb de hande zo spreu; ik heb schrao-e hande.

Gen: A'j kepperege hande hebt, he'j keppers op de hande. [KEPPER].

Loch: A'j de hande spreu / sprao / schrao hebt, mo'j ze insmeren met glicerine met kampferspiritus.

Groes: A'j rowwe hande hebt, stroes ow der dan maor aoverheer, dan geet 't aover.

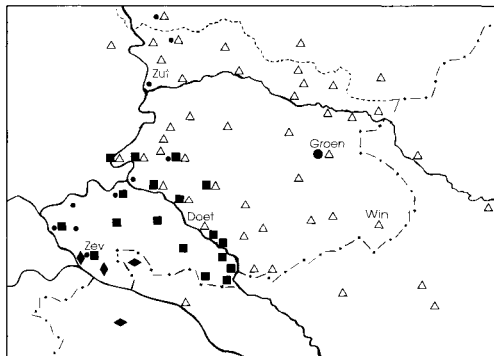
Bor 1882: 'k Kan eigens in den hof 't ien of ander licht wark doen as 'k in 't veurjaar giene spreuhande hebbe [Kobus 1, 461]. [SPREUHANDE].

ZWIL

Zwil is de laoge dee'j op de hoed (speciaal op de hande en veute) kriegt, deur lichameleke arbeid.hebt

- 01 ZWIL: Acht / Acht ca 1830 [Telge 4, 11], No Acht 1839 [Telge 4, 35], N Acht ca 1860 [Telge 4, 47], Acht 1882 [Telge 2, 159], Acht-Tw 1948 [Wanink1, 220] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Bork, Hei, Boch, Emm.
02 ZWEL: Gen, Meg, Aze, Ulf, Terb, Sil, Zel, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Ang, Dui, Zev, Did, Zed / Wehl 1944 [Diesveld 3].
03 ZWEEL: Pan, Lob.
04 EELT: Harf, Zut, Hen, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev / Acht 1895 [Telge 2, 30] || Bat.
05 EELTE: Groen.
06 GLIE: / Acht 1895 [Telge 2, 43]. || zwele: Elt, Kle.

Bor 1862: Tumeggaon doe'k neet geerne al za'k ok gien zwil in de hande arbeiden [GV-Alm 94].

- △ zwil 01 ■ zwel 02
◆ zweel 03 ◆ zwele
● eelt 04 ● eelte 05

Zwil kump veur in de Liem en in angrenzende plaatsen in den Acht. Maor zwil is toch wel dé Achterhookse benaming. 't Standaard-Nederlandse eelt nöstelt zich al langs Rien en lesselt. Bezunder is de vorm eelte in Grolle: dat is 'n hypercorrecte aovergangsvorm, ontstaon (in de streek woor weurde vake op -e eindegt) umdat eelt te völle as standaard-Nederlands eveuld wodt.

SCHILFERS

Dreuge stukskes van de hoed dee löslaat, heet schilfers. Van drie benamingen (11, 13, 15) is veur wat plaatsen op-egeven dat de benaming alleen maor gebruikt wodt as 't um schilfers op 't heufd geet; kiek onder Bor, Win, Dre. Wat benamingen bunt ok op-egeven veur uitslag en eczeem; kiek ok bie dee lemma's.

- 01 SCHILFERS: Acht, Liem.
02 SCHILFERIEJE: Gor, Harf, Loch.
03 SCHURFELS: Gor.
04 SCHÖRVERIEJE: Vor || Wilp.
05 RÄÖFKES: Bor, Kep.
06 RAOVERIEJE: Loch, Hen.
07 RÖZZELDERIEJE: Aal.
08 REUJERIEJE: Ruu.
09 SCHOESTERIEJE: Vor.
10 SKIN: Rek, Groen, Bre || Bat, Mar.
11 SCHIN: Gor, Bor, Gees / Acht 1882 [Telge 2, 113], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 174], Lich 1991 [Telge 8, 104].
12 SCHINNE: Eib, Lich / Eib 1981 [Weeink 1, 90], Lich 1991 [Telge 8, 104].
13 SCHIF: Win, Wesd / Aal 1964 [Rots 1, 41], Win 1971 [Deunk 1, 203].
14 SCHEN: Kep.
15 SCHENNE: Dre.
16 SCHOET: Bre, Win, Aze / Win 1971 [Deunk 1, 204], Lich 1991 [Telge 8, 104].
17 SKOET: Groen.
18 SCHUBBE: Ste, Dui, Pan || Ges, Boch.
19 UUTSLAG: Eef
|| schorf: Hei.

Gels: Schilfers; maor wi-j zekt: schilfas. [Ok: Nee].

Vor: Hee hef schoesterieje/schörverieje op de hoed.

Bor: A'j schilfers op 't heuf hebt, he'j schin. [Ok: Gees, Eib, Bre || Bat].

Win: Schoet op de kop neume wi-j schif.

Dre: Schilfers op de kop is schenne.

Groen: A'j skin of skoet hebt, he'j ne roezelege hoed. [ROEZELEG].

Bel: A'j schilfers op de hoed hebt, bu'j skubberereg. [SKUBBEREG].

Win: A'j gaot krabben as ow de schoet jökt, krie'j ne SCHOBBEHOED.

Groes: Hi-j het schilferig vel. [SCHILFE-

REG; ok: Eib, Rek, Wesd, Tol].

Ste: In arge gevallen nuumt ze schilfers wel 's schubben.

UUTSLAG

A'j 'n huud hebt dee zichtboor neet in order is deur puuskes, eczeem e.d., dan he'j uutslag. Wat benamingen bunt ok op-egeven as benaming veur schilfers en eczeem; kiek ok bie dee lemma's.

- 01 UUTSLAG: Gors, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Lich, Aal, Bre, Din, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Olb, Does; Liem II Vre, Ges.
- 02 OETSLAG: Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Rek, Groen, Zie, Vra, Harv, Win II Mar, Haak, Ram, Hei, Raes, Boch.
- 03 ZWEERDERIEJE: Haa, Vars.
- 04 REUJERIEJE: Loch, Gels.
- 05 RUJERI-JE: Hen.
- 06 RUGERI-JE: Din, Vars / Vars 1985 [Telge 6, 293].
- 07 RAOVERI-J: Olb.
- 08 RÖFTERI-JE: Win.
- 09 RAOZERI-J (AAN DE HUUD): Meg.
- 10 RAOVEN: Eib, Vars II Hei.
- 11 SCHOESTERIEJE: Vor.
- 12 ONZELERIEJE: Vor.
- 13 ROZE: Tol / Acht 1882 [Telge 2, 109].
- 14 HELLEGHEID: / Win 1971 [Deunk 1, 89].
- 15 BRAAND: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 81].

Bre: Uutslag um de mondheuke kwam völle veur bi-j kinder; 't wodn wal ne KRINTENBOORD eneumd. [Ok: Bor].

Groen: Van ene wel oetslag hef, wodt wel 's ezegd: "Hee hef in de krintentonne ezettene". [Ok: / Eib veur 1973 (H. Odink 3, 139)].

Wesd: Uutslag van de warmte heit HETSEBONNEN [Ok: / Aal 1964 [Rots 1, 17].

Win 1971: HETTEBLUIMKES, HETTEPUUSTEKES "rode puistjes bij grote hitte"; HETSEBONZEN, HETTEBONZEN "bulten veroorzaakt door de hitte" [Deunk 1, 91, 92].

Pan 1988: SPRIW "uitslag in de mond". Vroeger hadde de kleine blage duk spruien de mond dur de fopfls [Telge 7, 132].

ECZEEM

- 01 ECZEEM: Acht, Liem.
- 02 UUTSLAG: Vor, Loch, Bor, Haa, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Wehl, Groes / Lich 1991 [Telge 8, 129] II Boch, Emm.
- 03 OETSLAG: Eib, Rek.
- 04 NATTE UUTSLAG: Gor II Boch.
- 05 DAUWWÖRM: Eef, Groen, Dui.
- 06 DAUWWURM: Did.
- 07 REUJERIEJE: Loch, Gees.
- 08 REUJERI-JE: Bre.
- 09 RUJERIEJE: Kep, Hen.
- 10 RUVERI-JE: Wesd.
- 11 RAOZERI-JE: Wesd.
- 12 SCHÖRF: Vor.
- 13 SCHÖRVERIEJE: Vor.
- 14 JÖKKERI-JE: Hen II Mar, Ges.

Eef: Eczeem bie kleine kinder heet dauw-worm.

- *Wat mo'j doon a'j eczeem hebt:*

Loch: Reujerieje geet aoever a'j der teerzepe op doot.

Did: Dauwwurm kump veur bi-j kleine blage; 't wier bestreje met koerkdoeve in 'n hökske te holde, slaolie en 'n zemmelebad.

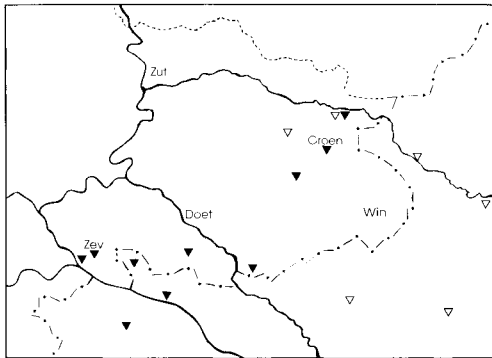
Hen: 'n Oostindische doeve holden helpt as 'n kind dauwworm hef.

Lich 1991: Hondsringen hemm "(in het gezicht en de nek) een ontstoken huid hebben". A'j hondsringen hebt, is wassen met merriemelk 't beste [Telge 8, 53]. [HONDSRING].

Zed: At ze vrogger 'n hondsring op de arm hadde, smeerde ze der botter op: dat liete ze de hond aflikke en dan was 't binnen 'n paar daag weer weg.

SCHÖRFT

- 01 SCHÖRF(T): Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Aal, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Tol, Ang, Lat, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 305], Pan 1988 [Telge 7, 122] II Bat.
- 02 SCHURF(T): Alm, Zut, Vor, Aal, Bre, Dui, Zev, Did II Wilp.
- 03 SKURF(T): Nee, Bre.
- 04 SCHURVERIEJE: Harf, Eef.

▼ krets 09

▽ kretse 10

Krets en kretse bunt weurde dee allene in de grensstreek op-gegeven bunt; dat gif an dat ze himmaol verdwienen zult.

- 05 SCHORF(T): Nee, Rek, Bel, Win, Does / Acht 1895 [Telge 2, 115] || Mar, Haak.
 06 SKORF: Bel.
 07 BOORDSCHORF: Win.
 08 BOORDWORM: Gees.
 09 KRETS: Eib, Groen, Lich, Voo, Zev, Zed, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 73], Pan 1988 [Telge 7, 74] || Emm, Elt, Kle.
 10 KRETSE: Eib, Bel / Eib 1980 [Telge 1, 43] || Vre, Ges, Hei, Boch.
 11 RUJERIEJE: Kep.
 12 RUUT, RUTE: / Acht 1882 [Telge 2, 110].
 13 ROET: / Acht 1874 [Kobus 2, 556].
 14 ZEER: / Acht 1895 [Telge 2, 155].

Eib: In 'n oorlog hadn völle kinder de kretse. Ne zuster kwam dan in hoes en smeern oe in met ne soort teerzolve. Stinken!

Zed: At verschillende minse uut één glaeske drinken en één dén vindt dat maor vies, dan zegge ze: "Och schörf en krets zun één".

POKDALEG

'n Gezichte met puuste, zweren e.d. is 'n pokdaleg gezichte.

- 01 POKDALEG: Harf, Alm, Eef, Vor, Gees, Eib, Groen, Bre, Din, Sin, Zel, Doet, Kep, Hen, Ste, Olb, Does, Lat, Dui || Bat.
 02 PÖKKELEG: Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Bor, Nee, Rek, Aal, Wehl, Tol, Olb || Bat.
 03 PUKKELEG: Lar, Lich, Aal, Sil, Wesd, Hen.
 04 POKKELEG: Win, Sin, Sil, Hen.
 05 POKKEREG: Bel, Ang || Wilp.

- 06 PUUSTEREG / PUUSTERIG: Loch, Bor, Eib, Aal, Bre, Win, Gen, Zel, Kep, Dre, Wesv, Groes || Mar.
 07 POESTEREG: Eef, Zut, Vor, Voo, Hen, Baa.
 08 MOTTIG: Dui, Zev, Lob.
 09 MOTTEREG: Kep.
 10 BEVRAETE(N): Meg, Did, Pan.
 11 ONGEVRAETE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 97].
 12 BONT: Groen, Vars, Sil.
 13 FRATSIG: Did.
 14 ZWEERDEREG: Gor.
 || pökkereg: ges.

Sin: Van 'n pokdaleg gezichte zeg i-j: "t Is net 'n maonlandschap".

Pan: Van 'n bevræete gezich zeggi-j: "t Is of de ratte der on gevraete hemme".

Vars: Hie had 't hele gezichte bont.

Did: 'n Fratsige snuut is 'n bevræete snuut.

Pan 1988: Gevræet ien 't gezich [Telge 7, 42]. [GEVRAET].

Ruu: Van ene met 'n pökkeleg gezichte zeg ie: "Hee zit onder de pökkele / pökkels". [PÖKKELE].

Aal: Ene met 'n pukkeleg gezichte hef 'n PUUSTEKOP. [Ok: Bre, Wesv, Pan].

Zut: 'n Kerel met 'n poestereg gezichte hef 'n POESTEKOP of 'n KRENTKOP.

Wesv: Iemand met een puusterig gezich het 'n KRINTEBOL, 'n PUUSTESMOEL, 'n KRINTEBAORD.

Hen: A'j heel völle puuskes hebt, he'j 'n KRENTENBAARD.

Lich: Van ene met 'n pukkeleg gezichte zeg i-j: "Hee hef in de krintentonne ezettene. [KRINTE(N)TONNE; ok: Pan].

Eib: Emes met 'n puustereg gezichte hef 'n PÖKKELEKOP.

Tol: Pökkeleg; at 't heel slim was, was 't 'n ETTERKOP; maor dat was gien mooi woord en dat moch i-j dan ok allene maor denken.

Bor: A'j pökkels hebt, bu'j puustereg of pökkeleg in 't gezichte.

Sto: Hi-j het 'n snuut as 'n deurslag. [DEURSLAG].

Win: Wel puustekes oetdrukt is ne KNIEPE-DULK.

Gor: 'n Pökkeleg gezichte is missuund deur puuskes.

Acht ca 1830: POKDELLE "door de pokken

ontstane oneffenheid in de huid" [Telge 4, 8].

Acht 1882: 'RUNSELEG "pokdalig" [Telge 2, 110].

ZWEREN

Dat 't gebruik van de benamingen veur de begrippen zweren en etteren deur mekare hen loopt, is te zeen an 't feit dat de benamingen 01-03, 06 en 08 ok veurkomt bie 't lemma etteren.

01 ZWERE(N): Acht, Liem.

02 ZWAERE(N): Bre, Win, Zev, Pan, Lob.

03 ETTEREN: Rek, Tol, Does II Kle.

04 ONTSTOKKEN WAEZEN: Gees, Lich.

05 ONTSTAOKEN WAEZEN: Meg, Olb.

06 VALS WORDEN: Wesd, Hen.

07 ARG WORDEN: Wesd.

08 DREKKEN: Bre.

09 RAOZEN: Meg.

Meg: Zien hand is gaon zweren/raozen.

Wesd: 't Wundjen an zien hand is arg vals ewodn.

ZWEER

01 ZWEER: Acht, Liem.

02 ZWAER: Bre, Win, Zev, Pan, Lob II Kle.

03 ZWERE: Eef.

04 POESTE: Gor, Zut, Vor.

05 POESTEN: Win.

06 PUUSTE(N): Sin, Does.

07 PUUS: Ulf, Olb.

08 ETTERBULT: Loch.

09 ETTERBUUL: Does.

10 ONTSTAERING: Meg, Ulf.

11 BRATS: Voo, sHe.

12 RAOZERI-J: Meg.

13 ONGEMAK: Loch.

14 UUTSLAG: Zut, Haa, Olb.

15 OETSLAG: Bel II Mar.

16 ONDEUGDE IN DE HOED: Bel.

II sjweer: Vre, Ges, Ram, Bork, Raes, Boch, Emm.

II sjwaer: Hei.

Voo: 'n Zweer wodt ok brats genuumd, maor 'n brats is ok wel 'n wondjen woor 'n körsken op zit, b.v. a'j ow geschaafd hadden..

Ang: A'j zweren hebt, he'j zweerderi-je. [ZWEERDERI-J(E); ok: Sin, Dui, Groes, Did,

Zed].

Eef: Hee hef zweerderieje an zien hand. [ZWEERDERIEJE; ok: Bor, Terb, Hen].

Olb: A'j 'n bloedzweer had en as ter met de etter de plug metkwam, dan was de zweer haos baeter. [BLOEDZWEER, PLUG].

Gees: 'n Zweertjen an de lippe of in 'n hook van de mond heet 'n BRATSE.

Wehl: In de moffentied gebruikten ze kat-tenhoor um aan zweren te kommen; dan hoefden ze niet naar Duitsland.

• *Wat mo'j doon a'j zweren hebt:*

Ruu: At ze vrogger zweren op de boste hadden, kochten ze lienmel bie de Cope-ratie. Ze deden dat in 'n panne met kokkend water en dat papjen mos dan zo heite meugelik op de zweer edaon wodn. Dan kwammen de zweertappe —de harde, dreuge etter— en later den drek der uut. [Ok: Lar, Wesd, Doet II Mar]. [ZWEERTAPPE; ok: Loch; DREK].

Gels: Op 'n zweer leien ze vrogger spek zonder zolt of ze deden der varkensvet op. [Ok: Nee, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Lob].

Did: Tege zweerderi-j hulp zalt spek.

Olb: A'j lelieblad in aolie verhit, krie'j 'n trek-zalf veur zweren. [Ok: Wehl].

Vars: Op 'n zweer mo'j 'n wegebreeblad leggen. [Ok: Eib, Bre, Wesd, Wehl, Olb, Lob; de Weerld-B 271].

Lich: Op 'n zweer mo'j ne koolblad [Ok: Win, Hen] of ne moosblad [Ok: Zev] leggen.

Ste: A'j soms las van bloedzweers heb, doe dan brandnettelblaaie deur 't middag-etten; der eers wel effen kokkend water aover gie-ten, dan bunt ze niet zo agressief meer. I-j zult versteld staon van 't resultaat.

Gor: Brandnettelthee helpt tegen zweren. *Kiek veur andere middeltjes nog in: de Weerld-B 266 en 277.*

Gels 1932: A'j van de stellen van bollen-kroet 'n stukke ofbrekt, kump ter zon wit spil oet. De boeren gebroekt 't wal at ze rooie of zere ogen hebt. A'j zochtereg (= "last van zweren of uitslag" v.d.L.) in de hoed bunt en de zoch trök oe op de ogen da'j ze rood en brandereg kriegt, ku'j neet betterder doon as da'j 'n aardjen van die witte soppe achter de oorne striekt. Dan doert 't neet lange of

't begint oe daor gleistereg en zaalvereg te wodden en da's zovölle as 'n teken dat oe de zoch van de ogen op de oorne verschotten is en dan bu'j weer klaor [van der Lugt in: Archief 1, 274; ok: de Weerld-B 252]. [ZOCHTEREG; ZOCH; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 422)].

ETTEREN

Dat 't gebruik van de benamingen veur de begrippen etteren en zweren deur mekare hen loopt, is te zeen an 't feit dat de benamingen 01 en 03-06 ok veurkomt bie 't lemma zweren.

01 ETTERE(N): Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 103].

02 EITERE(N): Meg II Hei, Kle.

03 ZWEREN: Harf, Zut, Wich, Lar, Gees, Haa, Nee, Rek, Groen, Lich, Aal, Zel, Dre, Hen, Ste, Baa, Did.

04 ZWAERE(N): Bre, Zev.

05 DREKKEN: Ruu, Bel, Win, Vars / Acht 1895 [Telge 2, 27], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89], Win 1971 [Deunk 1, 48] II Vre.

06 VALS WORDEN: Wesd, Hen.

07 DRAGEN: Din.

II sjweren: Vre, Boch.

Hen: Natuurlek kö'j zeggen: "De wonde geet etteren", maor as iemand 'n wonde hef, zal der in de eerste plaatse ezeg wodn: "Pas op dat de wonde niet geet zweren", of: "vals wodt".

Bre: I-j mot oppassen veur smaer; anders geet owwe wond zwaeren.

Win 1971: DREKKEG, DREKKEREG "etterig" [Deunk 1, 48].

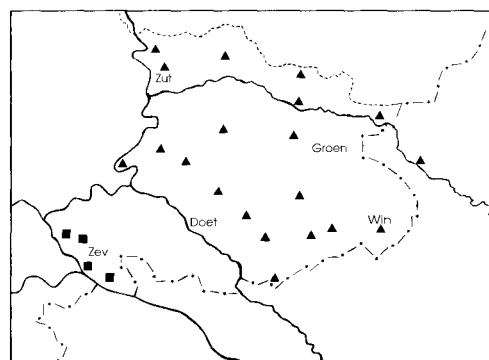
ETTER

01 ETTER: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 34].

02 EITER: Bre, Meg II Ram, Hei, Kle.

03 DREK: Gor, Eef, Ruu, Lar, Bor, Gels, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen, Tol, Olb / Acht 1895 [Telge 2, 27], Lar 1924 [Langeler 1, 144], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89], Aal 1964 [Rots 1, 7], Win 1971 [Deunk 1, 48], Vars 1985 [Telge 6, 91] II Vre, Ges.

04 PUS: Zut, Groen, Aal, Doet, Dre, Zed.

▲ drek 03

■ meterrie 06-08

Meterrie is (nog) op-egeven veur de Liem; drek hef volgens 't kaartjen in den Acht nog völle bekendheid.

05 PUUS: Wesv.

06 ME'TERRIE: Dui, Groes, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 88].

07 ME'TELLIE: Groes.

08 MIT'TERRIE: Dui.

09 UMBOCH: Did.

10 VUUL: Wesv.

Tol: Drek is 'n older woord as etter. [Ok: Olb].

Groes: Me'terrrie is 'n heel old woord; 't wudt hos nie meer gebruik.

ANDERE ONTSTEEKINGEN / MANKEMENTEN AN 'T VEL

LIEKDOORN

'n Liekdoorn is 'n bepaolde harde verhoging in de hoed, vake an de tenen.

01 LIEKDOORN: / Acht 1895 [Telge 2, 80], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 137], Eib 1980 [Telge 1, 47], Vars 1985 [Telge 6, 211], Lich 1991 [Telge 8, 73].

02 LIEKSTAE: Zed.

03 EKSTEROGGE: / Vars 1985 [Telge 6, 101].

Eib 1980: Wie kriegt ok ander weer; de liekdeurne stekt mie [Telge 1, 47].

KNOBBEN

'n Knobben is 'n harde verhoging in de hoed.

01 KNOBBEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 126], Win 1971 [Deunk 1, 116], Eib 1980

[Telge 1, 41].
02 KNOBBE: / Vars 1985 [Telge 6, 182].
03 KNOBBEL: / Vars 1985 [Telge 6, 182].
04 KNOEBEL: / sHe 1982 [Telge 3, 81].

GEWAS

'n Gewas is 'n verhoging in de hoed dee neet hard is.

01 GEWAS: / Lar 1924 [Langeler 1, 144],
Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 101].
02 WENNE: / N Acht 1882 [Telge 2, 150],
Vars 1985 [Telge 6, 404].
03 GALLE: / Acht 1895 [Telge 2, 37].

Vars 1985: Foj; wat hef dén man wennen op 't heuf [Telge 6, 404].

Acht 1895: HEKKEL-EERS "kliergezwel" [Telge 2, 51].

WRATTE

01 WRATTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207], Vars 1985 [Telge 6, 412].
02 WAORDE: / Acht 1882 [Telge 2, 148].
03 WOORT: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 215].
04 WEERTE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 211].

- *Wat mo'j doon a'j wratten hebt:*

Loch: A'j op 'n wratte wolfsmelk of ogen-

kloor legt, geet de wratte weg. [Ok: de Weerld-B 251, 238].

Nee: De beste van grote bonen helpt tegen wratten. [Ok: Loch, Eib, Vars, Hen, Ste, Tol, Zev].

Hen: Grote bonendöppe veur de wratten helpt; eigelek mot die bonen dan estaolen waezen.

Zev: 'n Sni-jboneschoof is goed veur 't weghale van wratte.

Ste: Wratten kö'j 'n köpken kleinder maken met 't sap van 'n peerdebloem; de peerdebloemenmelk.

Dre: Nuchteren spi-je op wratten doen en ze bunt weg. [Ok: Ste].

KWABBE

Acht 1895: WABBE "dikte van vet"; KWABBE, KWABBEL "bepaalde massa vet" [Telge 2, 146, 75].

WILDEWAS

Acht 1895: WILDEWAS "wild vlees" [Telge 2, 152].

sHe 1982: A'j 'n blaedje van zelf of van ansem pruump, kom ie van de roos in de mond af "kauwen op een blaadje van salie of ansem helpt tegen gezwollen tandvlees" [Telge 3, 120].

HOOFDSTUK 16 MANKEMENTEN AN 'T GERAAMTE

VERSTOEKEN

As 't gevricht van 'n pols of voot zó schuf, dat de gevrichtsbanden uut-erekt wodt, dan verstoek ie oew pols of voot.

- 01 VE(R)STOEKE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Ulf, Vars, Sin, Terb, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Hum, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Did, sHe, Zed, Pan, Lob / Win 1971 [Deunk 1, 57], Vars 1985 [Telge 6, 381] || Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch, Emm, Elt, Kle.
- 02 OPSTOEKE: / Pan 1988 [Telge 7, 100].
- 03 VE(R)STUKE(N): Zut, Doet, Kep, Does, Ang, Lat, Groes, Dui, Zev.
- 04 VE(R)ZWIKKE(N): Gor, Alm, Zut, Vor, Lar, Haa, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Voo, Sin, Doet, Hen, Ang, Groes, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 382].
- 05 VERZWOKKEN: Harv.
- 06 ZWOKKEN: Aal.
- 07 ZWIKKE: Zev.
- 08 UM(ME)ZWIKKE(N): Bel, Aal, Ulf.
- 09 UM(ME)SLAON: Gees, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Pan.
- 10 DEUR ZIEN ENKEL GAON: Kep.

Ruu: De klomp is mie um-eslagen en noe he'k mienn voot verstoekt. [Ok: Wesd].

Eef: Hee verstoeken zien voot; ik zag 'm zwikken.

Bre: Hee is met zienen voot um-eslagene, of: hee hef zienen voot verstoekt.

Aal: De voot is 'm um-eslagene, of: hee hef zich den voot um-ezwikt.

Did: 'n Natte tod um de voet nimp de pien weg bi-j verstoeke.

Aal: Af-ekokt eerpelwater is good teggen ne verstoekten voot of polse. [Ok: Win].

Bre: As jonge bun'k is evallen. 't Knee was mi-j daordeur uut 't lid evallene en op-ezat. Dat wol maor neet ovvergaon. Ton bu'w met peerd en kaore naor Duutslan evaren, naor

'n knokkenzetter. Hee hef ter nao ekekkene en zae dat alles richtig was, maor dat ter natte kamillen-compressen eleg mosn wodn. [UUT 'T LID VALLEN].

- *Veur 'n arm of been brekken bunt in de woordenbeuke op-egeven:*

01 (DE BENE) TEBRAEKE(N): / Win 1971 [Deunk 1, 237], Pan 1988 [Telge 7, 23].

02 (DE BENE) TEBREKKE(N): / Acht 1882 [Telge 2, 131], Vars 1985 [Telge 6, 346], Lich 1991 [Telge 8, 122].

No Acht 1839: Hie het den arm te brokken [Telge 4, 33].

N Acht 1882: GE'BREKKELEK "een breuk hebbend" [Telge 2, 38; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 99)].

- *In 't volgende citaat is 'n zwaore roze 'n ontstekingsoedeem":*

Lar 1838: *Onder 't esseseren had Klaos-naef zien rechter schokke verstoekt en die wier deur 'n zwaore roze zo vals en dikke as-ter-toe. Ze hebben 'm met de stortekaore motten varen naor de farmerie en vandaor naor 't hospitaol te Bredaol [GV-alm 183]. [ZWAORE ROZE].*

PIENE IN DE BUTTE

01 PIEN(E) IN DE BUTTE: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa.

02 PIENE IN DE BÖTTE: Aal, Sil.

03 PIEN IN DE BUT: Voo, Meg, Wehl, Dui, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob.

04 PIEN(E) IN DE BOTTE(N): Eef, Zut, War, Ang, Lat, Wesv.

05 PIENE IN DE KNÄÖKE: Vor, Ruu, Bre, Win, Din, Vars, Sil, Zel, Hen.

06 PIEN IN DE KNÄÖK: Gen, Voo, Meg,
Groes, Zev, Did, Pan.
07 PIEN IN DE KNÄÖKEN: Ang.
08 PIENE IN DE KNÄÖKELS: Nee.

Lob: Pien ien de but hemme is 't zelfde as
pien ien de knäök hemme; 't laatste is alleen
onverschilleger.
Voo: Pien in de knäök; 'n grovve benaming
veur: pien in de but.

HOOFDSTUK 17 MANKEMENTEN AN 'T HEUF

HEUFPIENE

- 01 HEUF(D)PIENE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Groen, Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Ste, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 52], Eib 1980 [Telge 2, 32] || Wilp, Bat.
- 02 HEUFPIEN: Voo, Terb, Sil, Zel, Kep, Does, Ang, Lat.
- 03 KOPPIENE: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Var, Sin, Wesd, Zel, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol / Acht 1895 [Telge 2, 71], Eib 1980 [Telge 1, 42] || Wilp, Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.
- 04 KOPPIEN: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Zel, Wehl, Olb, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Pan, Lob || Emm, Elt, Kle.
- 05 PIEN(E) IN DE KOP: Zut, Loch, Terb, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Olb, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan.
- 06 PIEN(E) IN 'T HEUF(D): Loch, Aal, Voo, Sil.
- 07 HEUF(D)ZEERTE: Gor, Lar, Eib, Rek, Bel, Hen / Loch 1863 [GV-alm 206], Lar 1882 [Postel 1, 486], Acht 1895 [Telge 2, 52] || Mar.
- 08 KOPZEERTE: Gor, Nee, Eib, Win / N Acht 1844 [GV-alm 157], Acht 1874 [Kobus 2, 556], Acht 1882 [Telge 2, 71], Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 129], Eib 1980 [Telge 1, 42] || Haak.
- 09 PIEN IN DE HARSEES: Meg, Dui.
- 10 PIEN IN DE HESSES: Did / Pan 1988 [Telge 7, 50].
- 11 PIEN IN DE HEUR: Zed / sHe 1982 [Telge 3, 66].
- 12 PIEN IEN DE HERNE: / Pan 1988 [Telge 7, 50].
- 13 PIENE IN DE PANNE: / Win 1976 [Aessink 4, 14].
- 14 WUUS IEN DE KOP: / Pan 1988 [Telge 7, 155].

Tol: Koppiene is 'n minder fesoenlek woord as heufpiene.

Sil: Gewoon zeg i-j: koppien; a'j 't netjes wilt zeggen, praot i-j van heufpien.

Bel: De olde leu zaenn heufzeerte; now praot ze van koppiene.

Aal: Schaele koppiene wodt ok wal HEUR-PIENE eneumd.

sHe 1982: Pien in de heur "meestal gezegd bij een kater" [Telge 3, 66].

Wehl: A'j baoven op de kop pien het, he'j PIEN OP DE PLAAT.

Lich 1991: Sjoenkeri-je in de hassens "kna-gende pijn in het hoofd" [Telge 8, 107]. [SJOENKERI-JE].

Vars 1985: Hie hadde zwoor de griep met heufpiene: 't bomsen 'm deur 't heuf [Telge 6, 65]. [BOMSEN].

Ruu: Ik bun vake an-emaakt met koppiene. [AN-EMAAKT WAEZEN MET; ok: / No Acht 1883 (Telge 4, 62)].

Acht-Tw 1948: Hee is völle an-ehaald met heufzeerte "hij heeft veel last van hoofdpijn" [Wanink 1, 67]. [AN-EHAALD WAEZEN MET].

● *Wat mo'j doon a'j heufpiene hebt:*

Win: A'j heufpiene hebt, mo'j ne boeskoolblad op 't heufd leggen.

Did: 'n Natte lap op de kop legge hulp tege koppien.

Kiek veur 'n ander middeltjen nog in: de Weerld-B 216.

Win 1978: Der kump 'n manspersoon an met ne witten dook umme den kop. Gatjan geet van de fietse. Den ander hölt ok stille. "Zee, Hendrik; he'j mankement an 't heufd?". "Jao", zeg Hendrik, "'k hebbe ne zoch in 't heufd. 'k Kan neet liejen a'k der an rake". "Zo! Da's neet zo net!". "'k Bun naor den dokter ewes; neet kold en neet warm", zeg e. "'t Zit hier in de butte van 't veurheufd!".

“Hef e ow gin zalve egevvene?”. “Nae, dat hef e neet. ’n Paar pojgers vöör de piene”. “Zo; drink maor ’s ’n paar brandewienkes en dan met de kop bovven ne emmer kokkend water gaon zitten en ne daeken umme den kop dat den damp der good onder blif. I-j zölt zeen: morgen is ’t baeter” [Van Loo 1, 23]. [MANKEMENT; ZOCH].

HARSENWATER

Acht 1882: HARSENWATER “hersenziekte” [Telge 2, 49].

DUZELEG

- 01 DUZELEG, DUZELIG: Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 29], Vars 1985 [Telge 6, 96] || Wilp, Bat, Mar, Vre, Ges, Ram, Hei, Boch, Eit.
02 DOEZELEG: Groen, Meg, Did.
03 DOEZEG: / Aal 1966 [Rots 2, 3].
04 DOESTEREG: / Acht 1882 [Telge 2, 25].
05 DOL: Gor, Harf, Lar, Bor, Win, Zel, Doet, Wehl, Hen, Groes, Zev, sHe, Lob.
06 DOL IN DE KOP: Bel, Hen, Vars, Wehl, Hum / Acht 1882 [Telge 2, 25], Acht-Tw 1954 [Wanink 2], Win 1971 [Deunk 1, 43],
07 DOL IN ’T HEUF: Vars.
08 DREIEREG, DRAEJEREG: Nee, Eib, Lich, Win, Din, Vars, Wesd, Kep, Wesv.
09 DRAAIEREG: Tol.
10 DRAEJEREG IN DE KOP: Eef, Eib.
11 ZWIEMELEG: Vor, Bel, Wehl, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 181], Vars 1985 [Telge 6, 426].
12 WIEMELIG IEN DE KOP: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 154].
13 ’TUMELEG: Doet.
14 RUILEG: Wehl.
15 KUKLEG: / Lich 1991 [Telge 8, 70].
16 LECH IN ’T HEUF: Loch.
17 LICH IN DE KOP: Eib, Wesv.
|| slecht: Bork.

Rek: Duzeleg, met een uu as in ’t woord duur; ok wodt wal ezegd; duuzleg.

Lar: Ik bunne duzeleg, of: ik bunne dol.

Bor: Ik bun zo dol as ’n katte.

Win: Ik bun zo dol as ’n katrol.

Zed: Hi-j was zo duzelig; hi-j zag den hemel veur ’n doedelzak aan.

Eef: A’j duzeleg bint, draejt alles oew veur de ogen; dan he’j zinkens in de kop. [ZINKENS IN DE KOP HEBBEN].

Vor: ’t Duzelt mien nogal völle. [DUZELEN; ok: Loch, Win, Voo / Vars 1985 [(Telge 6, 96)].

Vars 1985: ’WIEMESSEN “duizelig zijn”, HASSELEN “duizelen” [Telge 6, 406, 136].

Lich 1991: ’WIEMERSKEN “duizelig worden” [Telge 8, 145].

Eib 1980: RA WORDEN “duizelig worden” [Telge 1, 68].

Zut: Ik heb last van duzelingen. [DUZELING; ok: Harf, Does, Lat].

Groen: Ik heb las van doezelingen. [DOEZELING].

Eib: Ik heb las van dreierieje in ’t heuf. [DREIERIEJE].

Acht 1895: ZWIEMEL “duizeling” [Telge 2, 158; ok: Win 1971 (Deunk 1, 290)].

- *A’j slim duzeleg bunt, bu’j zo dol as:*

01 ’N ENTEKUKEN: Gor / Vars 1882 [Telge 4, 50], Vars 1985 [Telge 6, 102].

02 ’N KAT-EKER: / Vars 1985 [Telge 6, 86].

DUZELEGHEID

01 ’DUZELEGHEID: Acht, Liem.

02 DOEZELEGHEID, DOEZELIGHEID: Did, Meg,

NAAR

’t Zeen van (vars) blood kan der de oorzaak van waezen, dat iemand naar wodt of dat e zich naar veult.

01 NAAR: Gor, Harf, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Haa, Nee, Aal, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Hen, Tol, Wesv, Groes / Acht-Tw 1954 [Wanink 2].

02 NAOR: Lob.

03 MISSELEK: Gor, Harf, Bor, Rek, Groen, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen Baa, Zed.

04 *NIET* GOED / GOOD: Harf, Zut, Loch, Gees, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Kep, Dre, Olb, Ang, Lat, Groes, Did, Pan || Wilp.

- 05 **NIET LEKKER**: War, Gels, Does.
 06 **BEROERD**: Gor, Meg, Wesd, Hen, Ste, Dui II Bat, Haak.
 07 **DRAEJEREG**: Loch, Aal, Voo.
 08 **DREIEREG**: Eib.
 09 **SLIM**: Lar, Bor / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 181] II Mar.
 10 **RAAR IN DE KOP**: Eib II Vre.
 11 **RAAR**: Nee.
 12 **DUZELEG**: Aze.
 13 **LICHT IN 'T HEUF**: Gor.
 14 **DELG**: / Win 1971 [Deunk 1, 40].
 15 **OORLEK (IN DE HOED)**: / Lich 1991 [Telge 8, 86].
 16 **ON'PESSELEK**: / Vars 1985 [Telge 6, 249].
 17 **GELLEK** : / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 100].
 18 **'LEPEN**: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 135]. II slecht: Vre, Ges, Ram, Hei, Kle.

War: As ik blood zeej, wo'k naar.

Lar: A'k blood zee, wod ik slim, maor ik gao neet van mien stökske.

Acht-Tw 1948: Ze is slim ewodden in de karke, ze mot wisse in den kraom [Wanink 1, 181].

Lich: A'k blood zee, wod ik neet good = dan krieg ik 't te pakken. ['T TE PAKKEN KRIEGEN].

Bel: Ze wodn op-ens neet good: ze kreeg 't der an. ['T DER AN KRIEGEN].

Eef: A'k blood zee, dreit mien 't harte umme, maor ik gao neet van pesceel. ['T HARTE DREIT MIEN UMME].

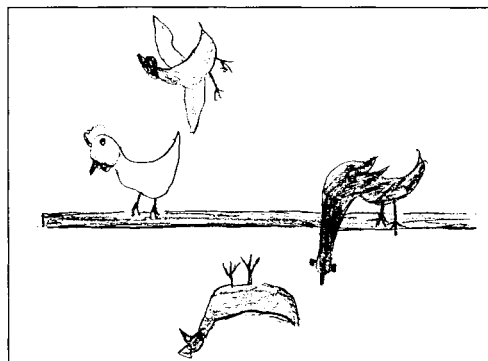
Sto: A'k bloed ziet, val ik zowat veur de pös. [VEUR DE PÖS VALLE].

Sin: A'k bloed zie, krup 't mi-j nao baoven, maor ik gao niet van mien stöksken. ['T KRUP MI-J NAO BAOVEN].

FLAUWVALLEN

- 01 **FLOUW- / FLAUWVALLE(N)**: Gor, Harf, Alm, War, Wich, Ruu, Bor, Gees, Haa, Eib, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Aze, Sil, Wesd, Zel, Doet, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Lob II Wilp, Bat, Haak, Vre, Kle.
 02 **VAN ZIEN STÖKSKE(N) GAON**: Gor, Eef, Ruu, Lar, Bor, Gels, Nee, Rek, Bel, Aal, Bre, Vars, Sin, Terb, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Hen, Ste, Tol, Ang, Lat,

- Wesv, Dui, Zed II Bat, Mar.
 03 **VAN ZIEN STÖKSKE(N) VALLEN**: Eef, Zut, Haa, Aal, Win, Wesd, Wehl, Olb.
 04 **VAN DE WEERLD GAON**: Loch, Zev II Vre, Ges.
 05 **VAN DE WAERLD GAON**: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 152].
 06 **VAN DE KAART(E) GAON**: Lar, Gees, Bre, Din, Vars, Hum, Pan.
 07 **VEUR DE VLAKTE GAON**: Lich, Voo, Kep.
 08 **TEGE DE VLAKTE SLAON**: Zed.
 09 **AAN DE GROND SLAON**: Zed.
 10 **AAN DE GROND VALLE**: Did, Zed.
 11 **VAN PERCEEL GAON**: Eef, Wehl.
 12 **VAN DE PLAATS GAON**: Wehl.
 13 **VAN DE BENE GAON**: Harf, Eib.
 14 **VAN DE BEEN GAON**: Voo.
 15 **VAN DE PINNEN VALLEN**: Gor.
 16 **VAN DE PINNEKES GAON**: Eib.
 17 **VAN DE ZÖKKE GAON**: Gor, Aal, Kep / Vars 1985 [Telge 6, 422].
 18 **VAN DE ZÖKKE VALLEN**: Wesd.
 19 **VAN DE GRÄÖT VALLE**: Zed.
 20 **VAN ZICHZELF VALLEN**: Aal.
 21 **VAN ZIEN EIGE GAON**: Wesv.
 22 **VEUR DE PÖSTE VALLEN**: Bel.
 23 **VEUR MERAKEL VALLE(N)**: Olb, Wesv, Zev.
 24 **BUTEN WESTEN RAKEN**: Zut / Vars 1882 [Telge 4, 55].
 25 **'T DER AN KRIEGEN**: Groen.
 26 **IN MEKARE ZAKKEN**: Lich, Bre.
 27 **ONMECHTEG WORDEN**: Vor.
 28 **ZWIEMELLEN**: Vor.
 II van marakel valle: Elt.
 II de dale vallen: Ges.
 II van perceel valle: Emm.

Van zien stöksken gaon

Dui: A'k bloed zie, go'k van mien stökske.
Pan: Van bloed goj'k nie van de waerld.
Voo: A'k bloed zie, gao'k van de been.
Eib: A'k bloed zee, gao'k van de pinnekes.
Zed: A'k bloed zie, val ik van de gräöt.
Groen: Ik kan slech blood zeen, maor ik kriege 't der neet an.
Vor: A'k blood zee, wo'k helemaole wee, maor zwimelen doo'k neet.

Vars 1985: BEDUZELD "buiten bewustzijn" [Telge 6, 38; ok / Eib 1980 (Telge 1, 7)].

Win 1971: En daor lag e dan, zonder vermorie [Deunk 1, 259]. [ZONDER VERMORRIE].

Acht-Tw 1948: Hee lag al drie dage boeten bemorries [Wanink 1, 73]. [BOETEN BEMORRIES].

sHe 1982: KATS VAN DE KAART "buiten bewustzijn" [Telge 3, 75].

BEVING IN DE ZEMELS

In 't volgende citaat is beving in de zemels: "zenuwtrekkingen".

Lar 1838: Klaos-naef hef wat piene versletten! Hie kreeg zo'n beving in de zemels dah 'm de kop meer as tien keer ummedraejde en hie met handen en voeten sloeg net as onzen Bles doe die balgpiene had [GV-alm 183]. [BEVING IN DE ZEMELS].

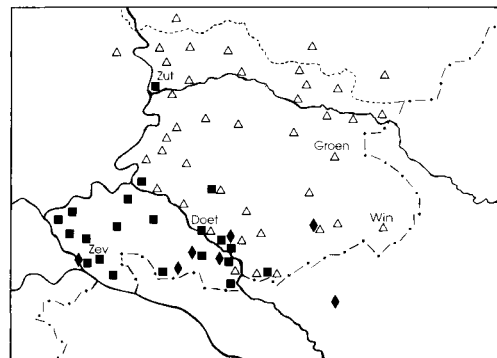
STOEPEN

As 'n kind in-ens bewusteloos raakt en allemaole krampen krig in de arme, de bene, 't gezichte en 't lief, dan hef e stoepen. 't Verkleinwoord (stuupkes, rijsjes) is heel vake op-egeven, nääst stoepen, stupen, rijzen.

Veur 'n kaartjen met de verspreiding rond 1950 kiek bie: Broekhuysen 1, 133.

- 01 STOEPEN: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 337]. Lich 1991 [Telge 8, 118] || Wilp, Bat, Mar, Haak.
- 02 STUPE(N): Zut, Din, Meg, Ulf, Terb, Sil, Zel, Doet, Wehl, Does, Olb, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Sto,

- Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 145].
- 03 RIJZE(N): Aal, Ulf, Terb, sHe, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 123], Vars 1985 [Telge 6, 284], Pan 1988 [Telge 7, 113] || Boch.
- 04 KRIETENDE RIESKES: / Doet 2e h 19e e [Telge 4, 122].
- 05 TERMIENEN: / Acht 1882 [Telge 2, 131].
- 06 TREKKINGS: Wehl.

- △ stoepen 01 ■ stupen 02
 ◆ rijzen 03

De scheiding tussen stupen en stoepen löp in de buurte van den Olden lesselt. Bezunder is veural 't gebied ten zuden van Doet, woor rijzen op-egeven is.

Kep: 't Kind hef las van stoepen/stuupkes.

Aal: 't Kind hef last van stoepen / stuupkes / rijsjes.

Groes: 't Kind heh las van stupe; 't kind het de stupe.

Pan: 't Kiend het de stupe/de rijsje.

Acht-Tw 1948: SPINNEVOTEN "stuiptrekken" [Wanink 1, 186].

VIEDELDANS

Onder viedeldans wodt verstaon sint-vitUSDans.

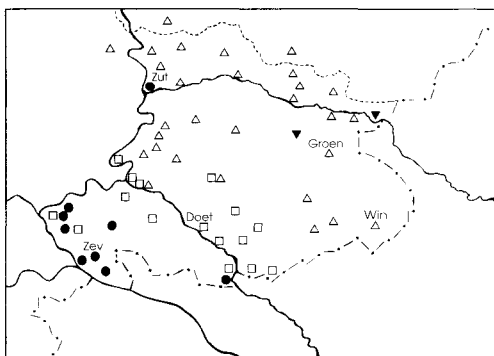
- 01 VIEDELDANS: Eef, Vor, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Groen, Aal, Win, Wesd, Doet, Hum, Kep, Dre, Hen, Ste, Ang, Groes || Bat.
- 02 VIEDELDAANS: Pan.
- 03 VIETELDANS: Groen, Lich, Bre, Tol.
- 04 VIDDELDANS: Aze.
- 05 'BEVENUL: Nee.

BEREURTE

*A'j an ene kante verlamd bunt deur 'n bloed-
uutstorting in de hersens, dan he'j 'n bereur-
te ehad.*

- 01 BEREURTE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich,
Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels,
Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre,
Win, Zel, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol / Eib
1980 [Telge 1, 8] || Wilp, Bat, Mar.
02 BERUURTE: Din, Gen, Voo, Vars, Sin,
Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Olb,
Does, Ang, Wesv, Dui / Wehl 1944 [Dies-
veld 2], Vars 1985 [Telge 6, 47].
03 BEROERTE: Zut, Meg, Lat, Wesv,
Groes, Zev, Did, Pan, Lob.
04 BERÄÖRTE: Rek, Bel.
05 BEGAOVES: Eef.
06 BEGAOING: Aal / Vars 1985 [Telge 6,
39].
07 FORRIES: / Lich 1991 [Telge 8, 40].
08 HASSENBLOEDING: Vor, Loch.
09 HERSENBLOEING: Meg, Wesv.
10 AOVERVAL: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1,
151]

Aal: Soms wodt wal begaoing ezegd; maor
da's 'n betjen onbeschoft praoten; begao-
ing is ne varkenszeekte op denzelfden
aard.

- △ bereurte 01 □ beruurte 02
● beroerte 03 ▼ beräörte 04

*Veural in 't westen van de Liem kump de
standaard-Nederlandse benaming beroerte
(al) veur. Wieters hef de Liem en 't anslu-
tende deel van den Acht beruurte. In 't
noordoosten van den Acht wodt bereurte
ezegd, al bunt ter twee plaatsen met de
bezondere vorm beräörte.*

Hen: Hie hef 'n bereurte ehad; ok wodt wel
ezegd: hie lig in 'n bereurte.

Eef: Hee hef 'n bereurte ehad; hee kreeg 'n
begaoves.

Lich: Ne lichte bereurte is ne flauwte.
[FLAUWTE; ok: Haa, Zel].

Wehl 1944: 'n Slog gehad hemmen "een
beroerte gehad hebben" [Diesveld 2].
[SLOG].

Gaa 1945: Den dokter mos op 't Wiemelink
waezen, daor had den olden man de be-
reurte ehad [Van Velzen 2, 79].

Acht 1874: BEGAOVINGE "vallende ziekte"
[Kobus 2, 555; ok: / Bor 1862 (GV-alm 96)].

Acht 1882: KRIETENDE TERMIENEN "val-
lende ziekte; een aanval wordt vaak vooraf-
gegaan door een gil" [Telge 2, 131].

OORPIENE

*A'j piene an (ene van) de oren hebt, he'j oor-
piene. Veur de plaatsseleke verschillen tus-
sen piene en pien, kiek onder hoofdstuk 14:
piene.*

01 OORPIEN(E): Acht, Liem.

- *Wat mo'j doon a'j oorpiene hebt:*

Lich: Tegen oorpiene mo'j ne greunen eer-
pel anpunten en in 't oor stekken.

MIDDENOORONTSTEKING

*'t Is an te nemmen dat in 't onderstaon de ci-
taat roze op de hoed 'n complicatie van 'n
middenoorontstekking is:*

Win 1978: Johan hef de roze op de hoed.
Dat trök op de tande. Oh man, soms krie'j
ne schötte deur 't keeuwenbot da'j der hoste
neet meer könt wezen [Van Loo 1, 71].
[ROZE OP DE HOED].

- *Miesschien heurt hierbie: Vars 1882:
De roze op de hoed [Telge 4, 52].*

OOGPIENE

*A'j piene an (ene van) de ogen hebt, he'j
oogpiene. Veur de plaatsseleke verschillen
tussen piene en pien, kiek onder hoofdstuk
14: piene.*

01 OOGPIEN(E): Acht, Liem.

Bor: Beernd Naoldenbarg had 'n kreeften-oge. A'j wat in 't oge hadn zitten, ko'j der hengaon en dan deed e oe dat kreeften-oge in 't oge en dan leep dat dink rond en dan kwamp dat, wa'j in 't oge hadn zitten, kwamp der uut. [KREEFTEN-OGGE].

- *Wat mo'j doon a'j piene an de ogen hebt:*

Nee: At mij de ogen zeer doot of a'k de ogen meu heb, doo'k theeblaedjes oet den theepot in 'n zaddook en dat leg ik der dan op; 't hölp mie nog heel good.

Aal: Op zere ogen mo'j gesmolten snee doen.

Zev: Meireaege is goed um staar op de oge tege te gaon; dauw is nog baeter.

Kiek veur 'n ander middeltjen nog in: de Weerld-B 252.

BLAUW OGE

01 BLAUW OGE: Acht, Liem II Wilp, Bat, Mar, Haak, Vre, Hei, Raes, Boch, Emm, Elt, Kle.

02 BLOND OGE: Loch, Kep, Hen, Ste II Ram.

03 BLAUWE DOP: Meg, Aze, Wesv, Zev, Bee, Pan, Lob.

04 BLAUWE DÖP: Dui, Zev.

05 BLAUWE DÖPPERD: Kep, Gies.

06 BLAUWE LAMP: Does.

07 DICHT OGE: Vor, Rek, Lich.

Ruu: Ze hebt 'm 'n blauw oge eslagen en noe is e door himmaol blond.

Loch: Ze hebt Jan 'n blond oge eslagen. [Ok: Gels II Ram].

Wesd: Met 't vechten sloeg e Jan 'n blauw oge; hie sloeg 'm 't oge blond en blauw. [BLOND EN BLAUW; ok: Bel, Tol].

Gies: Ze hemmen Jan 'n blauwe döpperd geslagen.

Does: Hi-j het Jan 'n blauwe lamp geslagen.

Bel: Hee sloog Jan 'n blauw oge; hee sloog Jan 't lech oet de ogen.

Gaa 1945: "Maor ow blauw oge dan?", vroeg Moder. "Dat hef dén groten jonge van den wegwarker edaon". ... "Wat schaelt Dark an zien oge?", vrug vader. "Och 'n kleinigheid; ietskes eschonseld", antwoordt moder. "Dat is um de bliksem gin kleinigheid. Hoo hef e dat ekregen?" [Van Velzen 2, 115/116]. [SCHONSELEN].

- *Veur de benamingen veur vel wat onder bepaolde umstandegheden 'n andere kleure hef, kiek bie de paragraaf: blauw.*

WEGESCHEETJE

n Ontstekking (in 'n hook) van 't oge heet 'n wegescheetje.

01 WEGESCHEETJE: Gies.

02 WEGGESCHEET: Terb.

03 PEDDESCHEET: Eef.

04 SCHEETJEN OP 'T OGE: Eef.

05 SCHIJTJE: Did.

06 SCHIET-OOG: / Pan 1988 [Telge 7, 120].

07 SCHIETPOL: / Pan 1988 [Telge 7, 120].

08 SCHIETVLEK: / sHe 1982 [Telge 3, 129], Pan 1988 [Telge 7, 120].

09 DRIETVLEK: / sHe 1982 [Telge 3, 35].

10 OGENDREET: / Win 1971 [Deunk 1, 157].

11 DREETJEN: Aal.

12 WAEGENDRIETE: / Win 1909 [Driem bl 1, 57].

13 POEP-OOG: / Pan 1988 [Telge 7, 108].

14 STRUNTJEN: Aal.

- *Wat mo'j doon a'j 'n ontstekking an 't oge hebt:*

Bel: A'j ne dreet op 't oge hebt, mo'j 't in-

smeren met ogenkloor. [Ok: Loch; de Weerld-B 238].

Did: Sni-jwater ien maert is goed tege 'n schijjtje aan 't oog.

Gies: A'j 'n zwart plekje op 't oge het, he'j 'n RIESTEKORREL bi-j 't oog.

● *In 't onderstaonde citaat is belroze "e-rysipelas" of "wondroos":*

Lar 1880: Boer zit klaar voor de foto, zegt de vrouw: "Jannes! Ie hebt zo'n allemeugend dikke kiwwe; ie hebt toch geen tebak in de bek? 't Liekt of ie de belroze an 't heuf hebt. Spi-j uut!" [GV-alm 156]. [BELROZE].

STAAR

De volgende citaten hebt te maken met staar.

Acht 1948: 'T OGE POESEN "met blazen (en een gebed) staar genezen" [Wanink 1, 163].

Lar 1927: Daar woont scheper Nadus met zijn oud en rimpelig wijfje die in de wandeling Poes-Jenne heet, omdat ze door poesen (blazen) de vlek op 't oog kan genezen, een kunst die ze van haar vader-zaliger —Poese-Beernd— heeft geërfd [Heuvel 1, 218].

TANDPIENE

A'j piene an tanden en/of kiezen hebt, he'j tandpiene. Veur de plaatseleke verschillen tussen piene-pien, kiek onder hoofdstuk 14: piene.

01 TANDPIEN(E): Acht, Liem II Wilp, Bat, Vre, Emm, Elt, Kle.

03 TAANDPIEN: Pan, Lob.

04 KIESPIENE: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Ste.

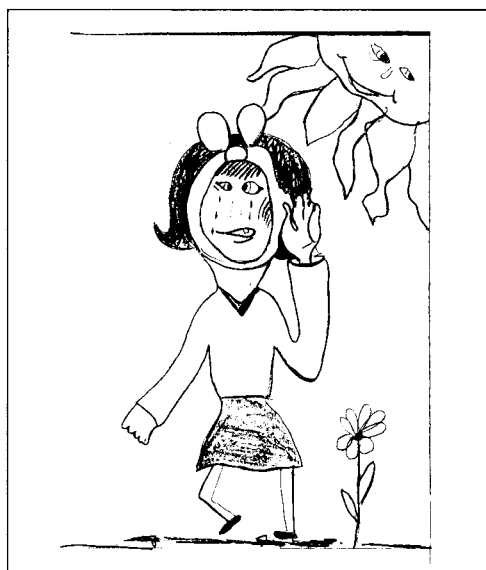
05 KIESPIEN: Does, Lat, Groes.

06 TANDZEERTE: Gor, Harf, Loch, Lar, Nee, Eib / N Acht ca 1860 [Telge 4, 46] II Mar, Haak.

07 TANDZEER: Does.

08 KOEZENZEERTE: Win.

II tandpiene: Vre, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.

Wesv: Tandpien, soms: tampien. [Ok: Zed, Groes].

Voo: Tandpien; met 'n lange ie as in 't woord bier.

Bel: Wi-j hebt tande en kievantande; a'j door piene an hebt, he'j dus tandpiene.

Hen: Tandpiene; der wodt gien onderscheid emaaft tussen tande en koezen. Veur den Tweeden Oorlog he'k nog wel 's oudere mensen "piene an de koezen" heuren zeggen. [PIENE AN DE KOEZEN].

Pan 1988: 'k Heh zon nãolende tandpien; dan is 't weg, dan he'k 't wer [Telge 7, 93]. [NÄÖLE].

Win 1971: NARRI-JE "zeurende pijn, vooral aan de tanden" [Deunk 1, 149].

Alm: Tandpiene, maor soms ok kiespiene.

Kot 1913: As Jansen de tande van streek hadde, dan was 't mi-j 'n spil! [Meinen 2a, 30].

Zed: Umsgeveer 1920 warkte mien moeder bi-j dokter G. in Terborg. Dén zei altied: "Tandpien, tandpien is gin pien; Maor um 'n liefje te hemme en daor niet bi-j te zien; Da's pas pien".

Eef: "Kiespiene", zei de boer, "is geen piene; maor pepper in 't gat, da's wat", of: "maor pepper in de reet, da's heet".

● *Veur kiespiene bunt in de woordenbeuke nog op-egeven:*

01 KOEZEPIENE: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 42], Aal 1964 [Rots 1, 24].

02 KOEZENZEERTE: / Acht 1882 [Telge 2, 70].

- *Wat mo'j doon a'j tand- of kiespiene hebt:*

Nee: Bie tandpiene mo'j ne kroednaegel in den tand stekken [Ok: Groes, Zev].

Groes: Bi-j kiespien mo'j brandewien of jenever an de tand holde: gi-j mot ter met spule. [Ok: Did II Bat].

Zev: Meh rum spule hilf goed bi-j tandpien.

Gor: Bie tandpiene helpt kemillenthee. [Ok: Nee, Aal].

Zed: At ow 'n tand getrokke was en 't bloeie hield niet op, dan mos gi-j nao Baardman Jansen. Dén dei bloed bespraeke: hi-j prevelde wat en at hi-j uutgepreveld was, mos gi-j baeje, zoas dri-j Onze Vaders en dri-j Weesgegroetjes. 't Hielp altied en gi-j hoefde der niet veur te betale, want veur 'n bezondere krach moch hi-j gin geld vraoge umdat hi-j die van God gekrege had.

Eef: 'n Gebedjen veur kiespiene was vrogger: "Heilige Appollonia; 'k Hebbe zo'n pien in mien tronia; 'k Hebbe zo'n pien in mien mond; 'k Kan geen kösken meer kauwen... Kauw dan stront".

Kiek veur andere middeltjes nog in: de Weerld-B 242, 268, 272, 277.

Win 1978: Johan hef tandpiene! Laot e naor den dokter gaon. Waor bunt dee anders väör? Hee met zien geknoote van tabak, paeper, brandewien, kold water. Daor mek e 't spul nog helleger met [Van Loo 1, 72].

Liem 1848: De boeren smookten heur piepen. De één was gekommen um wat ruterszalf veur zien vee, den ander kwam um 'n stuksken Spaonse vlieg, went grootje had zo'n kiespien [GV-alm 154].

Bor: Rond den Eersten Oorlog kwam der af en too 'n man uut Daeventer op den harfsmarkt in Borklo. Dén man was standwerker; hee heetten Jacob Hollander en was den vader of ome van Han Hollander, den bekenden radioverslaggever. Hee kwam altied met wat anders; soms verkoch e klere, maor ene kere had e tandpienpoeiers. Doorveur had e vloeitjes uut Daeventer met-enommen en koch e bie Biejenhof in Borklo 'n buultjen

met pannekokenmel. 'n Stool en 'n täöfeltjen leenden e in 'n café en water haalden e uut 'n pompe dee op de Markt ston. Ton e zon honderd poeiers kloor-emaakt had van dee vloeitjes en dat pannekokenmel, kon e beginnen: "Boeren, burgers en buitenlui", en met dat e dat zei, grep e mie en zei tegen mie: "Kanarieveugeltjen, kom is hier". Zo neumden e mie, umda'k 'n schortjen droog, dat himmaol gel was. Veurda'k 't wisse, zat ik al op den stool dee-t-e gauw op 't täöfeltjen ezet had. Ton grep e van zon Beltrumsen boer 't greune heudjen van de kop en zetten dat bie mie op schoot. Der was onder-tussen al meer volk um ons hen kommen staon umdat ze wel is wollen zeen wat ter gebeuren zol. Hollander begon weer: "Boeren, burgers, buitenlui; ie hoeft gin tandpiene meer te liene, want ie könt bie mie poeiers kopen en dan is de tandpiene aover. En twee poeiers kost maor twee kwatjes". Noe had e neet zo maor 'n boer den hood van de kop egreppen, want hee had al ezene dat dén boer tabak proemden. Tegen dén boer zeg e: "Ie könt van mie veur niks twee poeiers kriegen". Maor dén boer zei: "Dat hoeft neet, want ik hebbe himmaol gin tandpiene". "Oh", zei Hollander weer, "maor dat gif niks; 'k wol allene maor effen demonstreren hoo'j met dee poeiers an mot". Hee gaf dén boer wat water en dén mos doormet de mond speulen. Ton zei e: "Spi-j 't maor uut in 't heudjen". Ton leet Hollander den hood rondgaon en zei: "Zee'j wel; hee hef de worm in de tande; dat kump umdat e tabak proemt" [A.P. Janssen-Bosman].

ROOS IN DE MOND

A'j roos in de mond hebt, he'j 't tandvleis of 't gehemelte kapot.

01 ROOS IN DE MOND: / sHe 1982 [Telge 3, 125].

02 ROZE IN DE MOND: / Lar 1927 [Heuvel 1, 205].

- *Wat mo'j doon a'j 't gehemelte (en 't tandvleis) kapot hebt:*

sHe 1982: Tege roos in de mond mo'j zelf naeme (= "salie") [Telge 3, 125].

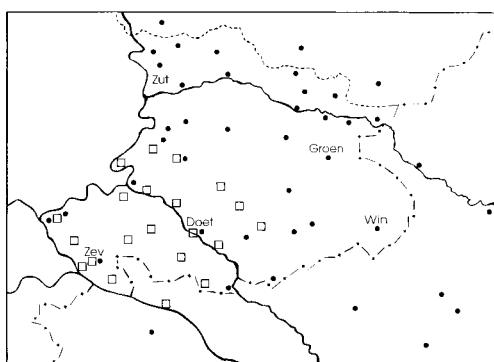
Lar 1927: Het sap der dikke bladen (t.w. van huislook) is goed tegen roze in de mond [Heuvel 1, 205]. [Ok: de Weerld-B 242].

HOOFDSTUK 18 MANKEMENTEN AN ROMP EN HALS

HEES

- 01 HEES: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Sin, Doet, Hen, Baa, Does, Lat, Wesv, Zev II Bat, Mar, Haak, Boch, Kle.
- 02 HIES: Aze, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Olb, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Pan, Lob II Emm.
- 03 SCHOR: Eef, Zut, War, Bor, Gees, Eib, Aal, Bre, Voo, Meg, Wesd, Hen, Does, Wesv, Groes, Pan, Lob.
- 04 SCHORRE: Gor, Loch, Gels, Haa, Nee, Ste II Wilp.
- 05 SCHRAO: Ruu, Zel, Hen.
- 06 DRAO: Win / Lich 1991 [Telge 8, 32].
II hezer: Vre, Bork, Hei, Raes.
II heest: Ges, Hei.

Wehl: Hies; met 'n ie as in 't woord bier.
Ruu: Schrao in 'n hals he'j zelf last van; hees heur ie bie 'n ander.
Hen: Mien hals is helemaol schrao; is 't niet slim dan zeg i-j: "Ik heb 'n zere hals/strotte",

Hees —ok in 't standaard-Nederlands veurkommend— is in den Acht en Westfalen heel verbreed. In de Liem en 't anslutende deel van den Acht wodt epraot aover hies.

of: "Ik kan 'n hals beheurlek vulen".

Bre: A'j schor bunt, kö'j nog wal praoten; a'j hees bunt, he'j ok piene.

Baa: Ik bun knetter hees umda'k op 't fees zo hard ezongen hebbe.

Rek: Umda'k op 't fees zo hard ezongen heb, bun'k helemaole hees; ik bun de spraoke kwiet.

Gels: Ik bun helemaol hees; ik heb de hele strotte schorre.

Dui: Ik bun hies; ik het 't in de strot.

Vars: Ik bun helemaol hies: ik heb gin voering meer in den hals.

Aal: Ik heb mi-j 't vel uut den hals eschreeuwd; now bun'k schor en he'k de praoterd kepot.

Zel: Ik bun de stemme kwiet; ik bun helemaol schrao in den hals.

● Zo hees as:

01 NE'N KRAEJ(E) / KREIE: Bel, Voo, Wesd.

02 'N KIKKER: Groes.

Bre: Ik bun hees; 'k heb 'n stemme as ne gebasten bloompot.

PIENE IN DEN HALS

Veur de plaatseleke verschillen tussen piene en pien, kiek onder hoofdstuk 14: piene.

01 PIEN(E) IN DEN HALS: Acht II Bat.

02 PIEN(E) IN DE STROT(TE): Gor, Eef, Loch, Nee, Eib, Aal, Bre, Win, Din, Sin, Sil, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Did, Pan II Wilp.

03 PIEN(E) IN DE KAEL: Vor, Voo, Vars, Doet, Wehl, Dre, Dui, Groes, Zev, Pan, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 163].

04 KAELPIEN(E): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Gen, Voo, Meg, Aze, Sin, Ulf, Sil, Zel, Doet, Hen, Ste, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Lob II Wilp, Bat.

05 HALSPIENE: Rek, Bel, Vars.

06 ZEREN HALS: Loch, Bel.

- 07 ZERE KAEL: Tol.
 08 PIENE IN DE SLOEKE: Bel / Win 1976 [Aessink 4, 30].
 09 PIENE AN DE SLOEKE: Win.
 10 PIENE IN DE SLOEK: / Ruu 1930 [Zwart 3, 238].
 11 PIEN(E) IN DE SLOEKERD: Din / Win 1971 [Deunk 1, 214].
 12 PIENE IN DE KÄÖKERD: Win.
 13 PIENE IN DE KÄÖK: / Win 1976 [Aessink 4, 31].
 14 PIEN IEN DE SCHROT: Pan.
 15 ONZELERI-JE IN DEN HALS: / Aal 1964 [Rots 1, 55].
 II zeerte in den hals: Mar, Haak.

Tol: Ik heb zo'n piene in den hals; ok wel —maor platter— piene in de strotte. At de kael op-ezet is, dan he'j 'n dikke kael. [DIK-KE KAEL].

Aal 1964: SCHRAO IN DEN HALS "pijnlijk gevoel in de keel" [Rots 1, 39].

Vars 1985: A'j goed verkeld bunt, is 't net asof de kael zich zo weer verschraolt [Telge 6, 379]. [ZICH VERSCHRAOLEN].

- *Wat mo'j doon a'j piene in den hals hebt:*

Doet: Bi-j kaelpien mo'j lienpap maken van lienmel en dat mo'j warm in 'n doek um den hals doen.

Pan: Kamillethee drinke hilf bi-j kaelpien. [Ok: de Weerld-B 277].

Bel: Bi-j piene in den hals gebroeken mien moo altid vleerthee: de gedreugde blomen van den vleeerbos en doorvan zetten ze thee [Ok: de Weerld-B 272]. Grotmoder dee ne natten lappe um den nekke hen en dan nog ne wollen zok der bi-j ummehen.

Zut: Bie kaelpiene mo'j 'n gedragen sokke um de nekke doon; dan geet de kaelpiene gauwer aover. [Ok: Aal, Lob].

Zed: A'j pien in de hals heb, mo'j de Heilige Blasius der bi-j hale. Um te veurkomme da'j 't in de hals zol kriege, dei de pastoor één keer per jaor twee keerse kruse um ow hals. Dat was op 3 februari; die dag wier Blasius' zaege gehaald. A'j kaelpien had en gi-j was nog niet bi-j de pastoor gewaes, zei moeder: "t is ow eige schuld". Dan dei ze bi-j ow de sök uuttrekke; die bond ze ow met-één um

de nek —dat kon niet effe wachte—, dan dei ze der 'n kletsnatte doek umheer en dan 'n droge doek. Dan bracht ze ow nao bed en dei met ow bidde. De andere marge was de pien aover.

Kiek veur 'n ander middeltjen nog in: de Weerld-B 268.

- *Veur "differie" is één opgave:*

01 KROEP: Zed.

- *In de 't volgende citaat is halszeekte ok: "differie":*

Gels 1933: 's Morns wol Pupken neet opstaon. 't Dee eur zeer in den hals, zei ze. 's Middags wodn den dokter ehaald. Zeker zeggen kon e 't toe nog neet, maor too-t-e den volgenden dag wierkwam, zei e dat 't halszeekte was. Noe kwammen der slimme dage. In-espuit wodden too nog neet edaone en vuur halszeekte was weineg bate vuur. Veer dage later was Pupken dood [v.d. Lugt in: Archief 2, 23]. [HALSZEEKTE; ok: / Gels 1946 (Archief 3, 52), Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 107)].

KORT-ÄÖMEG

le bunt kort-äömeg, a'j gebrek an aosem hebt.

- 01 KO(R)T-ÄÖMEG: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Din, Gen, Meg ars, Wesd, Zel, Baa, Tol, Oib / Eib 1980 [Telge 1, 43], Vars 1985 [Telge 6, 192] II Wilp, Mar, Stlo, Ges, Boch.
 02 KO(R)T-ÄÖDEMEG: Lich, Ste.
 03 KO(R)T-ÄÖSEMEG: Alm, Voo.
 04 KO(R)T-AOME: Loch, Hen II Bork.
 05 KO(R)T-AODEMEG: Sin.
 06 KO(R)T-AOSEMEG: Does, Zev, Pan.
 07 KÖ(R)T-AOSEMEG: Sil.
 08 KO(R)T-ÖJEMEG: Win II Ram.
 09 KO(R)T OP DEN AOSEM: Harf, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Lat.
 10 KO(R)T VAN AOSEM: Wehl, Oib, Ang, Wesv, Did II Ges.
 11 KÖ(R)T VAN AOSEM: Zed / sHe 1982 [Telge 3, 85].
 12 DEMPEG: Gor, Eef, Vor, Loch, Eib, Hen, Wesv, Zed, Pan / Acht 1882 [Telge 2, 23], sHe 1901 [Telge 4, 91], Gels 1930

- [Zwart 3, 235], Wehl 1944 [Diesveld 1,2], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 85], sHe 1982 [Telge 3, 29], Vars 1985 [Telge 6, 82], Lich 1991 [Telge 8, 30] || Ges.
- 13 **DEMPEREG**: Rek / Win 1971 [Deunk 1, 40].
- 14 **EMPEREG**: Eib.
- 15 **AMPEREG**: Eib.
- 16 **POESTEREG**: Gor, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Kep / Ruu 1930 [Zwart 3, 238], Win 1971 [Deunk 1, 178], Lich 1991 [Telge 8, 92].
- 17 **PUUSTEREG**: Ruu, Gees, Nee, Win / Eib 1980 [Telge 1, 67] || Ges.
- 18 **POESTEG**: Sin, Sil, Wesd.
- 19 **BENAUWD**: Haa, Nee, Bel, Kep, Ste, Wesv.
- 20 **AMBOSTEG**: Gor, Eib, Aal / Eib 1980 [Telge 1, 2].
- 21 **AMBÖSTEG**: Hen || Ges, Hei.
- 22 **AMMECHTEG**: Gees, Hen, Ste.
- 23 **HECHTEREG**: Gor || Bat.
- 24 **HECHTEG**: Vor.
- 25 **DRONGE IN DE HOED**: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 91].
- 26 **PIENLEK**: / Acht 1895 [Telge 2, 98].
|| puusteg: Raes.

Aal: A'j deur zeekte kortäömeg bunt, bu'j poestereg.

Lar 1864: "Hoo is 't Martjen?". "Neet al te bes". "Wat schelt ter an?". "'k Weet neet; zo raar; zo meu en dinge. 'k Hebbe 't al wel dree wekke veuld, dat 't niet was as anders. 'k Binne altied zo kotäömeg [GV-alm 176].

Vars 1968: Den buurman vrög of ze zin hebt um 'n endjen um te rieden; 't is now nog zo mooi in de auto. Dientjen zal 't effen vraogen, want zie, Beernd is verkeld; nae, niet ziek maor slim poestereg [Wamsteeker-Tuinsma in: Moespot 60, 16].

sHe 1982: Weinig loch hemme "ademhalingsmoeilijkheden hebben" [Telge 3, 93].

Acht-Tw 1948: Hee hef 't op de longepiepen "hij is benauwd" [Wanink 1, 138].

Eib 1980: **AMMESUUR** "adem, uithoudingsvermogen". Deur miene ambostegheid he'k völle minder ammesuur [Telge 1, 2].

HECHTEN

A'j meujlek, heurboor en kort aosemt umda'j gebrek an aosem hebt, bu'jan 't hechten. De benamingen hiegen en hiemen bunt ok opgegeven veur: hiegen en rochelen.

- 01 **HECHTE(N)**: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Eib, Lich, Aal, Terb, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hum, Dre, Hen, Ste, Baa, Tol, Does, Lat, Wesv, Zed, Pan / Aal 1964 [Rots 1, 17], sHe 1982 [Telge 3, 61] || Bat.
- 02 **HECHEN**: Nee, Rek, Lich, Win || Wilp.
- 03 **HIEGE(N)**: Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Sin, Sil, Zel, Wehl, Ste, Olb, Ang, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Lob || Haak, Bork, Emm.
- 04 **BOEKSLAGEN**: Harf, Eef, Bor, Bel, Lich, Aal, Win, Gen, Doet, Wehl.
- 05 **POESTEN**: Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sin, Terb, Wesd, Hen.
- 06 **POESEN**: Eib, Hen.
- 07 **HIEMEN**: Harf, Eef, Vor, Loch, Hen, Ste.
- 08 **BLAOZE**: Did.
- 09 **KNUCHTE**: / sHe 1982 [Telge 3, 82].
- 10 **STÖNNEN**: / Lich 1991 [Telge 8, 118].
- 11 **NAOR LUCH SNAKKE**: Zev.
- 12 **NÄÖR AODEM HAPPEN**: Zut.

Lich: Boekslagen is 'n older woord as hechten, hechen en hiegen.

Aal: A'j gebrek an aosem hebt vanwaege b.v. hardlopen, dan praot i-j van kortäömeg wezzen of boekslagen.

sHe 1982: Wat hecht ie toch; hemme ze ow naogezaete? [Telge 3, 61].

- *A'j heel völle gebrek an aosem hebt, dan stao'j te:*

- 01 **HECHTEN AS 'N PEERD**: Loch.
- 02 **HIEGEN AS 'N PEERD**: Zed.
- 03 **HIEGEN AS 'N MÖLLENPEERD**: Bre.
- 04 **HECHTEN AS NE VETTEN GANS**: Eib veur 1973 [H. Odink 3, 69].

HIEGEN

A'j meujlek of kort aosemt, bu'jan 't hiegen.

- 01 **HIEGEN**: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor,

- Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ste, Baa, Olb, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob / Eib 1980 [Telge 1, 33], Vars 1985 [Telge 6, 144], Pan 1988 [Telge 7, 51] || Mar.
- 02 HIJGE(N): Eef, Groen, Dre, Lat.
- 03 HECHTE(N): Gor, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Eib, Aal, Wehl, Hen, Ste, Tol, Zed, Pan / Acht 1882 [Telge 2, 50], Eib 1980 [Telge 1, 31], Vars 1985 [Telge 6, 137], Pan 1988 [Telge 7, 49], Lich 1991 [Telge 8, 50] || Bat.
- 04 HECHEN: Nee, Win || Wilp.
- 05 BOEKSLAGEN: Loch, Bel, Aal, Voo / Aal 1964 [Rots 1, 5], Aal 1969 [Brusse-Koskamp 1, 3], Win 1976 [Aessink 4, 40], Eib 1980 [Telge 1, 11], Lich 1991 [Telge 8, 23].
- 06 POESTEN: Aal, Voo, Vars || Boch.
- 07 HIEMEN: Gor, Wich / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 110], Win 1971 [Deunk 1, 92], Vars 1985 [Telge 6, 144], Lich 1991 [Telge 8, 51].
- 08 PIEPEN: / Lich 1991 [Telge 8, 90].
 || poesen: Stlo, Ges, Ram, Hei.
 || proeste: Emm.
 || blaoze: Kle.

Lar: A'j hard elopen hebt, mo'j hechten of hiegen.

Eib: A'j staot te hiegen, bu'j achter den aom.

Lich 1991: Heur Hendrik toch weer 's hechten en boekslagen [Telge 8, 23].

Gels 1941: Hee wol teunen dat e ook wal roeien kon. Ik kon 'm heuren hechten , zo deed e zien beste um mij in te halen [v.d. Lugt in: Archief 3, 62].

Win 1976: A'k zo hard lopen modde, geet mi-j de longe oet "dan heb ik geen adem meer over" [Aessink 4, 38]. [DE LONGE GEET MI-J OET].

Win 1971: Ik kan gin longe, gin öjjem meer kriegen; de longe, den öjjem geet mi-j oet [Deunk 1, 137]. [GIN LONGE MEER KÖNNEN KRIEGEN].

Lich 1991: Hee krig 't ter an "hij krijgt het benauwd" [Telge 8, 14]. [T TER AN KRIEGEN].

STIKKEN

Deur 'n tekort an aosem doodgaon, is stikken.

- 01 STIKKE(N): Achte, Liem || Stlo, Ges, Ram, Boch, Emm, Elt.
- 02 KRE'PERE(N): Meg, Wesv.
- 03 AFPEIGEREN: Eef.
- 04 AOSEM / AOM TE KORT KOMMEN: Gees, Bre.
- 05 GEBREK AN AOM HEBBEN: Bor.
- 06 ACHTER AOM RAKEN: Aal.
- 07 DER IN BLIEVE: Sto.
- 08 DEMPEN: Win || Ges, Hei.
 || verstikke(n): Bork, Kle.
 || dömpen: Ges.

Bel: Hee kon gin aom meer kriegen en doorumme is e estikt.

Meg: Dén het gin loch meer; hee is an 't krepieren.

Eef: 'k Was bienao af-epeigerd: 'k was bienao estikt.

Sto: Pas maor op met die grote happe, da'j der niet in blief.

Win: A'j ene deur 'n kussen op de kop te hollen, laot stikken, demp i-j 'm.

'N HARTKWAOLE HEBBEN

- 01 'N HARTKWAOL(E) *HEBBEN*: Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Lar, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Vars, Sin, Sil, Wesd, Doet, Dre, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Lob || Wilp, Mar, Haak.
- 02 'N HARTZEEKTE *HEBBEN*: Aal.
- 03 'T AN/ON 'T HART(E) *HEBBEN*: Harf, Eef, Vor, Ruu, Bor, Gees, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Sil, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Olb, Groes, Did, Zed, Pan || Bat, Ges, Ram, Raes, Boch, Elt.
- 04 'T MET 'T HARTE *HEBBEN*: Loch, Nee, Eib.
- 05 'T MET ZIEN RIKKETIK *HEBBEN*: Gor.
- 06 'T MET ZIEN KLOKHUUS *HEBBEN*: Gor.
- 07 'T AN/AAN DE RIKKETIK *HEBBEN*: Kep, Zed.
- 08 LAS MET 'T HARTE *HEBBEN*: Harf, Sin.
- 09 LAS VAN 'T HART *HEBBEN*: Zev.
- 10 LAS VAN 'N HARTKWAOLE *HEBBEN*: Ste.
- 11 LAS VAN DE RIKKETIK *HEBBEN*: Dui.

HARTANVAL

- 01 HARTANVAL, HARTAANVAL: Acht, Liem.
02 HARTAONVAL: Pan, Lob.
03 HARTVERLAMMING: Bor, Sil.
04 HARTINFARK: Oib.
05 HARTSLAG: Bel.
06 SLAG: Din II Vre.
07 BEGAOVING: Eef, Kep.
08 BEGAOGEN: Kep.
09 BEREURTE: Win.
10 FORRIES: Aal.

Kep: Hi-j het 'n begaogen of begaoving.

Loch: Van ene dén 'n hartanval ehad hef, wodt ezegd: "t Water is 'm um 't harte elopen".

Gor: Van ene dén 'n hartkwaole hef, zeg ie: "Hie hef 't met zien rikketik" of: "Hee hef 't met zien klokhuus". [HARTKWAOL(E); ok: Harf, Alm, Zut, Vor, Lar].

Ruu: A'j last van 't harte hebt, he'j 't an 't harte. [T AN 'T HARTE HEBBEN].

Bel: At ter ene an 'n hartstilstand dood-egaone is, dan hef e stilstand in 't gebleudte ehad. [STILSTAND IN 'T GEBLEUDTE].

PIENE IN DEN BOEK

Piene in den boek is de piene dee'j veult a'j neet bes in odder bunt. Dee piene kan —zoas uut de veurbeelden blik— op verschillende plaatsen in 't lief zitten. Veur de plaatseleke verschillen tussen piene en pien, kiek onder hoofdstuk 14: piene; veur de plaatseleke verschillen tussen boek-buuk kiek onder hoofdstuk 6: boek.

- 01 PIEN(E) IN DE(N) BOEK: Acht, Liem / Lich 1991 [Telge 8, 23] II Wilp, Bat, Mar.
02 BOEKPIENE: Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Lich, Win, Din, Sin / Win 1971 [Deunk 1, 133], Lich 1991 [Telge 8, 23] II Wilp.
03 BOEKPIEN: Sil.
04 BUUKPIEN: Doet, Wesv, Zev II Kle.
05 BOEKZEER: / Lich 1991 [Telge 8, 23].
06 BOEKZEERTE: / Eib 1980 [Telge 1, 11].
07 PIEN(E) IN 'T LIEF: Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 211], Pan 1988 [Telge 7, 81] II Wilp, Bat, Hei, Emm, Kle.

- 08 LIEFPIENE: Bel, Lich / Acht 1895 [Telge 2, 79], Win 1971 [Deunk 1, 133] II Vre, Stlo, Ram, Bork, Raes.
09 LIEFZEERTE: Alm, Win / Lar 1838 [GV-alm 181], N Acht ca 1860 [Telge 4, 43], Acht 1882 [Telge 2, 80], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 136] II Mar, Haak.
10 LIEFZEER: Bel (vrogger).
11 PIEN(E) IN DE(N) PRUL: Wehl, Oib, Ang, Wesv, Zev, Did, Zed (vrogger), Pan / Vars 1985 [Telge 6, 278].
12 PIEN(E) IN DE PENS: Aal, Kep, Hen, Ang, Zev, Did, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 113] II Eit.
13 PIEN IEN DE PAENS: Lob.
14 PIENE IN DE HOED: Loch / Vars 1882 [Telge 4, 52].
15 PIENE IN DEN BALG: Aal / Eib 1980 [Telge 1, 6].
16 BALGPIENE: / Acht 1874 [Kobus 2, 555], Acht 1882 [Telge 2, 7].

Aal: Piene in 't lief is ne wat grovvere uut-drukking veur piene in den boek.

Eef: A'j piene in den boek hebt, dut oew de pense zeer.

Loch: "k Hebbe 'n poesteregen boek", zeg ie, a'j piene in 't lief hebt. [POESTEREG].

Ang: Pien in 't lief kan zun pien in de buuk a'j 't onderaan hebt of pien in de prul a'j 't baovenaar hebt.

Sin: A'j piene in 't lief hebt, he'j boekpiene of piene in de mage.

Hen: Pien in 't lief is pien in de ingewanden.

Vars: De buurvrouw had 'n gruweleke piene in 't lief; 't blek dat ze 't an den blinden darm hadde.

Voo: At Jan P. pien in 't lief had, dan dronk e 'n glas melk; dat hielp 'm dan. Vandoor dat ik denk dat 't pien in de maag was.

Eib: le zegt da'j piene in 't lief hebt a'j zeek bunt, allene neet a'j de ledemaoten neet good in odde hebt.

Wesd: 't Zit mien krange in de hoed: ik heb piene in de boek.

Lar 1838: Acht wekken in de mei kreeg onze Bles —net as ik— zo'n balgpiene da'k mie gen raad wus en nie anders dach of de vilder zol den biehansen in ziene mach kriegen [GV-alm 181].

Acht-Tw 1948: SNIEJINGE IN DE DARME
"krampen in de buik" [Wanink 1, 183].

Win 1976: Koppiene mo'j weg-aeten, boek-
piene mo'j wegsmachten/wegdrieten [Aes-
sink 4, 12].

- *Wat mo'j doon a'j piene in den boek hebt:*

Doet: A'j piene in de boek heb, mo'j 'n lep-
peltjen met suker en doorop wat dröppels
olde karmel innemmen; 't wodt alderbas-
tendheit in de boek. Olde karmel is eau des
carnes; 'n aftreksel van kruden op alcohol.

Wehl: A'j buukpien heb, is 't goed um vlier-
thee te drinken.

*Kiek veur 'n ander middeltjen nog in: de
Weerld-B 278.*

MISSELEK

01 MISSELEK: Acht, Liem.

02 BEROERD: Gor, Harf, Lar, Bor, Gees,
Eib, Rek, Groen, Meg, Vars, Sin, Wesd,
Zel, Kep, Hen, Ste II Wilp, Bat, Mar.

03 BEROERD IN DE HOED: Gor.

04 NAAR: Olb, Wesv, Lob.

05 DRAEJEREG, DRAEJERIG: Eib, Zev,
Did.

06 NEET GOOD: Lich, Win.

07 NIET GOED: Did.

08 NIET LEKKER: Zed.

09 SLOEREG: Voo.

10 SLOERIG IN DE RAKKERD: Dui.

11 SLECH(T): Win II Ges, Ram, Bork, Hei,
Boch, Elt, Kle.

12 AKELEG: Zel.

13 GAMMEL: Meg.

Hen: Ik bun misselek, maor net zo vake wodt
ezeg: ik bun beroerd..

Eef: Ik bun kots misselek.

Did: Ik vuul mien gaar nie goed; ik bun zo
draejerig in de buuk.

Bel: Ik bun zo misselek as ne katte. [Ok:
Eef, Vars, Sin, Zev].

Bre: Ik bun zo beroerd as ne katte.

Win: A'j ow nao 'n feesjen neet good veult,
veul i-j ow KATTEREG.

ZOERBRAND

*'t Zoer wat in de mage ontsteet en soms naor
baoven kump, heet zoerbrand.*

01 ZOERBRAND: Wich, Ruu, Bor, Gees,
Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich,
Aal, Bre, Win, Voo, Meg, Vars, Ste, Baa,
Olb, Ang / Win 1971 [Deunk 1, 286], Lich
1991 [Telge 8, 150] II Wilp.

02 ZUURBRAND: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu,
Loch, Lar, Aal, Win, Din, Gen, Aze, Sil,
Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Did.

03 ZUURBRAAND: Lob.

04 ZOER: Eib, Groen, Kep, Dre, Hen, Tol,
Pan.

05 ZUUR: Zut, War, Wesv, Lob.

06 MAAGZUUR: Lat, Zev.

07 MAAGZOER: Groes.

Ruu: A'j zoerbrand hebt, brekt 't oe zoer op.

Kep: A'j zoerbrand hebt, zeg i-j: "Ik heb
zoer".

Pan: 'k Het 't zoer.

Hen: A'j zuurbrand hebt, zeg i-j: "'t Zoer
brekt mien op".

War: Ik heb mien toch las van 't zuur.

Wesv: Ik het 't zuur.

BESLOTTENE KRAMPKOLIEK

*In 't volgende citaat is de beslottene kramp-
koliek 'n "ileus" of darmafsluting.*

Lar 1838: Woe kön ie zo gek waezen um
onzen dokter te verwieten dat hie oe van de
beslottene krampkoliek —waorvan al men-
negen, en in dit jaor 'n domeneer, estorven
is— niet zo rechtevoort in 'n ummeziens en
veur 'n schillink hef af-eholpen [GV-alm
184]. [BESLOTTENE KRAMPKOLIEK].

SUKERZEEKTE

*Bie sukerzeekte hef 't blood te völle suker.
Veur de geografische verspreiding van de
ee - ie in zeekte/ziekte kiek onder hoofdstuk
13, blz. 170.*

01 SUKERZIEKTE: Acht, Liem.

02 SOKKERZEEKTE: Rek, Win.

03 SOKKERKRANKHEID: Bel.

04 SOEKERKRANKHEID: Meg II Ges, Elt.

05 SUKERTERING: Nee, Lar.

06 WATERZUCH: Bel.

Ok op-egeven: DIABETES.

- *Lieden an sukerzeekte heet:*

- 01 SUKER *HEBBEN*: Harf, Eef, Bor, Nee, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Ulf, Terb, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, sHe, Zed.
 02 SOKKER *HEBBEN*: Win.
 03 LAS VAN SUKER *HEBBEN*: Vor, Eib, Wehl, Kep, Zev.
 04 'T MET 'T SUKER *HEBBEN*: Loch.

Bel: Teggenwoordeg: sukerzeekte; vrogger zeien ze waterzoch of sokkerkrankheid.

STEKKE IN DE ZIED

A'j opens piene in de zied veult, he'j 'n stekke in de zied.

- 01 STEKKE IN DE(N) ZIED: Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Sin, Wesd, Dre, Hen, Ste, Tol II Mar, Haak.
 02 STEK IN DE(N) ZIED: Harf, Alm, Gees, Din, Gen, Meg, Aze, Ulf, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep.
 03 STAEK IN DE ZIED: Gor, Zut, Voo, Ulf, Sil, Ang, Lat, Groes, Zev, sHe, Zed II Bat.
 04 STAEK IEN DE ZIED: Did, Pan, Lob.
 05 STAEKE IN DE ZIED: Bre.
 06 STEKKE IN DE ZI-JE: Dre.
 07 PIENE IN DE(N) ZIED: Gor, Eef, Vor, Lar, Gees, Eib, Bel, Aal, Win, Sin, Wesd, Ste II Wilp, Bat.
 08 PIEN IN DE ZIED: Meg, Terb, Wehl, Hen, Dui, Zed.
 09 PIENE IN DE AFZIED: / Win 1971 [Deunk 1, 6].
 10 SCHÖTTE IN DE ZIED: Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 176], Aal 1964 [Rots 1, 39], Win 1971 [Deunk 1, 206]
 11 SCHEUT IN DE ZIED: Does.
 12 MILTESTEKKE: Win.
 13 MILLESTEKKE: Gees.
 II ziedenstekke: Vre, Ges, Raes, Bork.
 II ziedenstaek: Raes.

Hen: A'j 'n stekke in de zied hebt, zeg i-j: "De milte stekt mien". [Ok: Olb].

Rek: A'j las van stekken in de zied hebt, he'j 't in de zied.

Aal: A'j hard loopt, kö'j soms windstekken kriegen. [WINDSTAEKE].

Ruu: 'n Windstekke is slimmer as 'n stekke. [WINDSTEKKE].

Kot 1911: Jan Hindrik wol 'n gezichte trek-

ken alsof e 'n wonder zag gebeuren. Maor dat wol 'm neet gans good lukken; hee keek meer of e in-ens ne windstekke kreeg [Meinen 2, 52].

HARDLIEVEG WAEZEN

- 01 HARDLIEVEG/HARDLIEVIG *WAEZEN*: Acht, Liem / Eib 1981 [Weeink 1, 82].
 02 VASTLIEVEG *WAEZEN*: Win.
 03 VOLLIEVEG *WAEZEN*: Sin.
 04 (LAS VAN) HARDLIEVEGHEID *HEBBEN*: Gor, Loch, Lar, Bel, Aal, Voo, Sil, Hen, Tol, Zev, Pan II Bat.
 05 LAS VAN 'N VAST LIEF *HEBBEN*: Rek, Aal,
 06 'T LIEF VASTE *HEBBEN ZITTEN*: Ruu, Bor.
 07 'N VAST LIEF *HEBBEN*: Win.
 08 'T VASTE *HEBBEN ZITTEN*: Haa, Aal, Bre.
 09 DE KÖTTEL VAST *HEBBEN ZITTEN*: Zed.
 10 HARD IN 'T LIEF *WAEZEN*: Harf, Ruu, Hen.
 11 AN DEN HARDEN *WAEZEN*: Ang.
 12 HARD *WAEZEN*: Does.
 13 HARD OP DE(N) MES *WAEZEN*: Gees, Eib, Din, Vars, Doet.
 14 HARD OP DE(N) KÖTTEL *WAEZEN*: Gor, Eib, Din, Meg, Kep, Ste.
 15 DEN KÖTTEL DWARS *HEBBEN ZITTEN*: Vor.
 16 DE MES(T) NEET KWIET KÖNNEN: Bre, Hen.
 17 DE KÖTTEL NIET KWIET KÖNNEN WORDEN: Wehl.
 18 ZIEN KÖTTEL NEET KWIET KÖNNEN: Eef.
 19 ZIEN NACHTLOGIES NIET KWIET RAKEN: Eef.
 20 NEET VAN DEN KÖTTEL AF KÖNNEN: Gees.
 21 NE BANKE IN DE BOEK *HEBBEN*: Lich.
 22 LAS(T) VAN VERSTOPPING *HEBBEN*: Gor, Alm, Eef, Zut, Gels, Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Does, Lat, Dui, Groes, Lob.
 23 LAST VAN VERSTOPTHEID *HEBBEN*: Sin.
 24 VERSTOP(T) *WAEZEN*: Eib, Rek, Din, Sil, Wesd, Wehl, Hen, Lat, Dui, Groes II Vre, Ges, Bork, Hei, Boch, Elt.

- 25 GIN AFGANG HEBBEN: Aal, Wehl, Hum, Ang.
 26 GIN AFGANK HEBBEN: Win.
 27 GIN OFGANK HEBBEN: Eib.
 28 NEET OF KÖNNEN GAON: Eib.
 29 NIET AF KÖNNE(N) GAON: Tol, sHe.
 30 NIET AF KÖNNEN: Tol.
 31 NIET NAOR 'T HUUSKE(N) KÖNNEN (GAON): Harf, Vor, Bel, Win II Haak, Kle.
 32 NEET NAOR DE PLEE KÖNNEN: Zut, Groen.
 33 NEET NAOR DE W.C. KÖNNEN: Zut.
 34 PUUSTEREG WAEZEN: Nee.

Hen: Plat is: hee kan de mes niet kwiet.
Vor: Hee kan neet naor 't huusken; hee hef den köttel dwars zitten.
Eef: A'j 's mans oew köttel neet kwiet könt, köj oew nachlogies neet kwietraken.
Ste: Las van verstopping is slimmer as hard op de köttel waezen.
Bel: Van ene dén hardlieveg is, zeg i-j ok wal: "Hee poept as 'n kenien".
Meg: Iemand die hard op de köttel is, is 'n HARDKÖTTEL of LUIE SCHIJTER.

● *Wat mo'j doon a'j hardlieveg bunt:*

Bor: A'j gin afgang hadn, mos ie gedreugde proemen etten.
Aal: Teggen hardlievegheid mo'j proemen aeten [Ok: Did] of lauw water op de nuchtere mage drinken.
Win: Teggen hardlievegheid mo'j viegen aeten.

AAMBEIEN

- 01 AAMBEIE(N): Acht, Liem.
 02 AOMBEIE: Lob.
 03 AAMBIEJEN: Win.
 04 ZWEER AN DE KONTE HEBBEN: Ruu, Dui.
 05 ZWEERDERI-JE AN DEN EERSDARM HEBBEN: Bel.
 06 PUUSTEN AN 'T GAT HEBBEN: Ang.
 07 KAETELSTEEN AAN DE KONT HEBBEN: Zed /sHe 1982 [Telge 3, 83].
 08 JÖK AN DE KONTE HEBBEN: Eef.
 09 JÖK AN 'T FUNDAMENT HEBBEN: Eef.
 10 LAS AN 'T GAT HEBBEN: Harf.
 11 LAS VAN DEN EERSDARM HEBBEN:

- Bel.
 12 LAS MET 'T ZITTEN HEBBEN: Hen.
 13 BIK-EERS: Loch.

Bel: Ovver zweerderi-je an den eersdarm wodn zo min meugelek epraot.

Hen: Vrogger wier der nogal geheimzinneg aover edaon, al denk ik dat de luu de name aambeien niet kenden. Toch he'k ze as kind (veur zon 60 jaor) ok al wel heuren numen.

AN DE SCHIJT WAEZEN

De uitdrukkingen met schijt, driet, drette-reg, schettereg wodt aover 't algemeen deur de metworkers an-eduud as platte benamingen; ze wodt vake gebruikt veur dieren, minder vake veur mensen.

- 01 ANDE SCHIJT WAEZEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Eib, Bel, Win, Gen, Aze, Vars, Wehl, Hen, Ste, Tol, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed II Bat.
 02 ON DE SCHIET WAEZEN: Pan.
 03 AN DE SCHIJTERIEJE/SCHIJTERI-J(E) WAEZEN: Vor, Lar, Rek, Aal, Bre, Voo, Meg.
 04 AN DE(N) DUNNE(N) WAEZEN: Gor, Eef, Zut, Eib, Aal, Meg, Doet, Wehl, Kep, Hen, Tol, Olb, Wesv, Dui, Groes, Zev, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 37], Pan 1988 [Telge 7, 32].
 05 AN DE LOPERIEJE/LOPERI-J(E) WAEZEN: Wich, Loch, Hum, Bor, Gels, Haa, Nee, Lich, Ulf, Doet, Hum, Kep, Dre, Hen, Zev, sHe, Zed, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 93], Lich 1991 [Telge 8, 74] II Mar, Haak.
 06 AN DE LOOP WAEZEN: Lar, Bor, Aal.
 07 AN DE GAUW-GAUW WAEZEN: Wich, Aal, Win, Din, Meg, Aze, Vars, Sin / Vars 1985 [Telge 6, 113].
 08 AN DE GAUWE(N) WAEZEN: Gen, Sil, Zev.
 09 AN DE POEPERIEJE WAEZEN: Gor, Zut, Vor, Gees, Bre.
 10 AN DE DRIETERIEJE / DRIETERI-J(E) WAEZEN: Ruu, Aal, Voo.
 11 AN DE SLINGERSCHIJT WAEZEN: Meg, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 134].
 12 AN DE SLINGER WAEZEN: Hen.
 13 AN DE DUN-DUN WAEZEN: Vars.
 14 AAN DE VLUGGE WAEZEN: Lat.
 15 AAN DE RAES WAEZEN: Zed

- 16 DRETTEREG WAEZEN: Loch, Aal, Din / Lich 1991 [Telge 8, 33].
 17 SCHETTEREG WAEZEN: Loch, Meg.
 18 POEPEREG WAEZEN: Bel.
 19 SCHÖTS WAEZEN: Rek.
 20 DUNNE OP DEN MEST WAEZEN: Bel, Ste.
 21 LOOP HEBBEN: Harf, Vor, Bre, Win, Wesd, Zel, Dre, Hen, Tol / Win 1971 [Deunk 1, 135].
 22 DEURLOOP HEBBEN: Gor, Din, Terb / No Acht 1883 [Telge 4, 64] || Bat.
 23 DUURLOOP HEBBEN: Rek.
 24 DEURVAL HEBBEN: sHe.
 25 DEURTOCHT HEBBEN: /Acht 1882 [Telge 2, 24].
 26 LAST VAN DE SCHIJT HEBBEN: Alm.
 27 DE SLINGER HEBBEN: Wesd.
 28 ROTJERI-JE IN DEN BOEK HEBBEN: / Lich 1991 [Telge 8, 100].
 29 'N LOS LIEF HEBBEN: / Win 1976 [Aes-sink 4, 41].
 30 VÖLLE MET DE BOKSE TE DOENE HEBBEN: / Acht 1882 [Telge 2, 16].
 31 DIREE HEBBEN: Doet, Does, Lat.

Ok op-egeven: DIARREE.

Gees: Scheiten neet met 'n ij, want dan zolle wie schieten motten zeggen!

Bel: A'j te völle proemen et, wo'j dunne op de mest, poepereg of drettereg.

Gen: A'j an de schijnt bunt, löp 't der ow in 't lange deur.

Eef: A'j slim an de schijnt bunt, schijnt iej aover ledder en plank.

Acht-Tw 1948: As ne kwaole nao underten ofgeet, is dat 'n good teken "het is goed als men bij een ziekte diarree krijgt" [Wanink 1, 200].

Acht 1882: BORD "diarree gepaard gaande met braken" [Telge 2, 16].

- *Wat mo'j doon a'j an de schijnt bunt:*

Kep: Vrogger was 'n huusmiddeltjen 't drinken van brandewien met nötmuskaot.

Aal: 't Aeten van bikbaezen of bananen is good a'j an den dunnen bunt. [ok: Win].

Did: Riestewater, bosbaeze [Ok: Pan] of thee met beschuut zun goed tege de dunne.

Eef: 'n Heite staove helpt veur a'j an den dunnen bunt.

- *'t Volgende middeltjen kö'j gebruiken veur "wormen (ascaris lumbricoïdes)":*

Lob: A'j dauwpiere gekrege hebt, doe je 'n kilo look ien waoter kaoke en daornao zifte. Dan doe je der 'n pond suker ien. Dat kaok je ien tot 't stroop wödt en a'j dat opaet gaon ow de dauwpiere uut 't lichaam. Vroeger zate dauwpiere ien 't putwaoter wa'j dronk.

- *In 't volgende citaat is de slimme zeek-te "typhus":*

Lar 1882: Met heur negentiende jaor mos Martjen ook nog heur vader missen. De slimme zeekte nam 'm nao 'n dag of drie vot [Postel 1, 486]. [SLIMME ZEEKTE].

Acht-Tw 1948: DE ZEEKTE = "typhus" [Wanink 1, 217].

Gees: Ik kan mien nog veurstellen dat mien grotmoder typhus hadde en dat ter ton eggeln op 't gezichte—in de buurte van de dun-egge—ezat wodn [Weerld-B 304].

LAST VAN DE BLAOZE HEBBEN

01 LAS(T) VAN DE BLAOZE HEBBEN: Gor, Alm, Eef, Vor, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Gen, Vars, Sin, Wesd, Dre, Hen, Does, Lat, Dui, Groes, Did, Pan || Wilp, Bat.

02 LAS VAN EURE BLAOZE HEBBEN: Gor, Harf, Zut, Gels, Groen, Bre, Voo, Meg, Sil, Doet, Ste, Ang, Zev, Lob || Haak.

03 LAS VAN 'T WATER HEBBEN: Bel, Lich, Aal, Zed.

04 LAS MET 'T WATER HEBBEN: Eef, Eib, Win || Vre.

05 LAS VAN DE KELDE OP DE BLAOZE HEBBEN: Bel.

06 'T AN DE BLAOZE HEBBEN: Vor, Ruu, Gees, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wehl, Tol || Ges.

07 'T MET DE BLAOZE HEBBEN: Harf || Bat, Ram, Boch.

08 'T OP DE BLAOZE HEBBEN: Loch.

09 'T OP 'T WATER/WAOTER HEBBEN: Aze, Pan.

10 'T MET 'T WATER HEBBEN: Loch.

- 11 KOU OP DE BLAOS *HEBBEN*: Oib, Groes.
 12 KOU OP 'T WATER *HEBBEN*: Wehl.
 13 KELD(E) OP 'T WATER *HEBBEN*: Bel / sHe 1982 [Telge 3, 76].
 14 KELD OP 'T WAOTER *HEBBEN*: / Pan 1988 [Telge 7, 152].
 15 PIEN(E) OP 'T WATER *HEBBEN*: Aal, Terb, Sil, Doet, Kep, Hum, Hen.
 16 BLAOSONTSTAEKING *HEBBEN*: Uif, Oib, Zev.
 || las met de blaos *hebben*: Kle.
 || las met eure blaoze *hebben*: Raes.
 || las op 't water *hebben*: Mar.

Loch: Ze hef 't met 't water; ze hef 't op de blaoze.

LAST VAN 'T WATER *HEBBEN*

At 'n man 'n vergroting van de prostaat hef, hef e last van 't water.

- 01 LAS(T) VAN 'T WATER *HEBBEN*: Alm, Ruu, Nee, Eib, Lich, Aal, Bre, Sil, Wesd, Wehl, Hen, Ang, Lat.
 02 LAS(T) MET 'T WATER *HEBBEN*: Eef, Vor, Wesd, Kep, Hen.
 03 LAS OP 'T WATER *HEBBEN*: Bor.
 04 (LAS VAN) DE(N)/'N OLDE/OUWE MANNENKWAOL(E) *HEBBEN*: Gor, Eef, Loch, Bor, Gees, Eib, Groen, Win, Din, Voo, Hen, Pan || Bat.
 05 (LAS VAN) DE(N) MANNENKWOAOL(E) *HEBBEN*: Lar, Gels, Eib, Rek, Lich, Aal, Meg, Aze, Vars, Wehl, Tol, Zev.
 06 DEN / 'N OLDE KEERLSKWAOL *HEBBEN*: Vor, Zev.
 07 NE OLDE MANSLEUKWAOLE *HEBBEN*: Bel.
 08 'N OLDE MENNEKESKWAOL *HEBBEN*: Groes.

- 09 LAS VAN ZIEN PROSTAAT *HEBBEN*: Harf, Zut, Lar, Gels, Haa, Bel, Meg, Ste, Does, Groes || Wilp.
 10 LAS VAN ZIEN PROSTAOT *HEBBEN*: Lob.
 11 LAS(T) VAN DE(N) PROSTAAT *HEBBEN*: Vor, Groen, Bre, Gen, Sin, Doet, Hen, Dui.
 12 LAS VAN ZIEN GEMAK *HEBBEN*: Did.
 13 LAS MET 'T WATEREN *HEBBEN*: Wesd.
 14 'T AN 'T WATER *HEBBEN*: Vor, Loch, Groen, Aal, Kep, Hen, Zed.
 15 'T MET 'T WATER *HEBBEN*: Harf, Aal || Bat.
 16 PIENE AN DE WATERMECHINE *HEBBEN*: Eef.
 || last met 't watermaken *hebben*: Boch.

Hen: Vrogger zeien ze: "Hie hef 't an 't water", of: "Hie hef las van 't water"; tegeswoordeg wodt vake ezeg: "Hie hef las van de prostaat", of: "Zien prostaat begint op te spöllen".

Eef: 'n Platte uitdrukking is: piene an de watermechine.

Wesd: Hie hef last met 't water; hie kan 't water niet goed kwiet. [T WATER NIET KWIET KÖNNEN].

Acht 1895: DE KOLDE PISSE "bemoeilijkte urinelozing door kramp van de sluitspier van de blaas: strangurie" [Telge 2, 98].

- *Wat mo'j doon a'j last van 't water hebt:*

Wehl: Kersenstellekes bunt vochtafdrievend.

- *Veurpokkel kiek onder hoofdstuk 6, blz. 81.*

HOOFDSTUK 19 MANKEMENTEN AN ARME EN BENE

BEVEN II

A'j old bunt en zonder da'j der wat an doon könt met 't heufd, de hande en zo bewaegt, dan beefie.

- 01 BEVE(N): Harf, Alm, Ruu, Gees, Gels, Haa, Eib, Bel, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Hen, Baa, Zev, Did, Lob II Emm.
- 02 BEVEREG / BEVERIG WAEZEN: Gor, Harf, Eef, Wich, Lar, Bor, Rek, Din, Gen, Sin, Wesd, Zel, Kep, Hen, Tol, Olb, Ang, Pan II Wilp, Bat, Mar.
- 03 BÖVVEN: Rek, Aal II Vre, Stlo, Ram, Boch.
- 04 BÖVVEREG WEZZEN: Aal, Win II Bork.
- 05 BEVVEN: Groen II Raes.
- 06 BEVVEREG WEZZEN: Bel, Bre / Lich 1991 [Telge 8, 21].
- 07 BEEFACHTEG WAEZEN: Nee, Eib, Lich.
- 08 'BEVEREN: Eib.
- 09 DE BEVER HEMME: Wesv.
- 10 BIBBERE(N): Baa, Does, Gies, Wesv, Zev, Zed.
- 11 SCHUDDE(N): Lar, Din, Lat.
- 12 SCHUDDEREG WAEZEN: Tol.
- 13 RILLE(N): Rek II Emm.
- 14 TRILLEN: Nee.
II den dadderik hebbe(n): Ges, Kle.
II de bövvende gicht hebben: Hei.

Lar: Jan is al old en heel bevereg; at e 'n köpken anpakt, dan schudt e zo.

Ang: Hi-j het den olden dag te pakken; hi-j is bevereg.

Wesv: Hi-j bibbert; hi-j het de bever.

Gies: Hi-j bibbert van olderdome.

Voo: Met 'n bevend hendjen hiel Gradus zien borreltjen vas.

Gaa 1968: Arie kan der neet meer buten. 's Margens at e nog gin drank hef ehad, beeft 'm de hande as 'n espenblad [Van Velzen 3, 36].

Acht 1882: GIDDEREG "beverig" [Telge 2, 42].

GATBEEN

Onder gatbeen wodt verstaon "open benen".

- 01 GATBEEN: Rek, Aal / Acht ca 1830 [Telge 4, 5], Vars 1985 [Telge 6, 113], Lich 1991 [Telge 8, 43].
- 02 SLECHTE BENE: / Acht 1882 [Telge 2, 118].

Rek: Sommege leu hadn wat las van gattebene. Dat was ne plekke an de bene dee heel slech genezen wol en nao genezing vake weer van niejs begon.

- *Veur 'n middeltjen um van 'n gatbeen af te kommen, kiek in: de Weerld-B 271.*

WINTERHANDE, WINTERVEUTE

- 01 WINTERHANDEN, -VOETEN: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Lar, Haa, Eib, Bel, Groen, Aal, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Doet, Ste, Tol, Does, Lat, Groes, Dui, Zev, Did, Zed, Lob II Wilp.
- 02 KELDE IN DE HANDEN, VOETEN: Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste / Lich 1991 [Telge 8, 60].
- 03 KELTE IN/AN DE HANDEN, VOETEN: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Rek / Ruu 1930 [Zwart 3, 236] II Bat.
- 04 KELD IN DE HANDEN, VOETEN: Aze, Zev.
- 05 KEL IEN DE HANDEN, VOETEN: Wehl.
- 06 KOLDE IN DE HANDEN, VOETEN: Loch II Bat, Ram, Hei.
- 07 KOU IN / IEN DE HANDEN, VOETEN: Kep, Olb, Ang, Pan.
- 08 VO(R)S IN DE HANDEN, VOETEN: Bor, Gees, Gels, Haa, Nee II Mar, Vre, Ges, Boch.

- *Wat mo'j doon um van winterhande of winter veute af te kommen:*

Gees: A'j vos in de hande of veute hebt,

mo'j warm blood van 'n koo of ander beest wat pas eslacht is der aover doon en dat in laoten trekken. 'n Uur de hande of veute neet wassen en 't is aover!

Nee: 'n Middel teegn vos in de hane is der ow 's mons nuchter aoverhen pissen. [Ok: Eef].

Aal: Teggen kelde in de veute mo'j met de veute in ne bak met gekokte dennenaolden gaon zitten.

N Acht 1882: SPREUHENDE "winterhanden" [Telge 2, 124].

DIKKE VOETEN KRIEGEN

01 **DIKKE VOETEN KRIEGE(N):** Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Voo, Meg, Sin, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Dre, Hen, Tol, Olb, Ang, Lat, Wesv, Dui, Groes, Zev, Did, Zed, Pan, Lob || Bat, Mar, Bork, Boch, Emm, Kle.

02 **OPGEZETTE VOETEN KRIEGEN:** Gor.

03 **DE VOETEN ZWELT OE/OW OP:** Alm, Gels, Eib, Lich, Gen, Meg, Zel, Ste, Baa, Does || Bat.

04 **DE VOETEN ZWELT OW:** Hen || Vre.

05 **DE VOETEN WODT OE / OW DIKKE:** Loch, Bor, Bel, Groen, Aal, Vars, Hen || Wilp.

06 **DE VOETEN LOOPT OE/OW OP:** Ruu, Lar, Nee, Bre, Hen.

07 **DE VUTE LOOPT OP:** Harf, Wesd, Kep.

08 **DE VOETENDIKKE KRIEGEN:** Aal, Win, Din, Zel.

09 **DE VEUTE ZET OW OP:** Bre, Win.
|| de veute loopt an: Ram.

Voo: A'j lang staot, krie'j dikke vuut.

Wich: A'j lange staot, krie'j dikke vute.

War: A'j lange staot, krie'j dikke voten.

Eef: A'j lange staot, krie'j dikke veute.

Aal: A'j lange staot, kö'j de veute dikke kriegen.

- *Veur 'n middeltjen um de veute weer dunne te kriegen, kiek in de Weerld-B 211.*

WATERZUCHT

Met waterzucht wodt an-eduud: oedeem.

Vars 1985: De kleine brannettel dén in 't slatenhäöfken gruijt, was en is misschien nog wel 't beste middel tegen waterzucht [Telge 6, 70]. [WATERZUCHT].

- *Veur taksbene, varkensvangersbene en peerdevoot kiek onder hoofdstuk 8, blz. 98, 103.*

HOOFDSTUK 20 BESMETTELEKE ZIEKTES

BESMETTELEKE ZIEKTE

- 01 BESMETTELEKE ZIEKTE: Gor, Lar, Bor, Haa, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Sil, Wesd, Wehl, Dre, Hen, Baa, Wesv, Zev, Did II Wilp.
02 ANSTEKKELEKE ZIEKTE: / Vars 1985 [Telge 6, 25].
03 EPIDEMIE: Gor, Alm, Eef, Gees, Rek, Bre, Gen, Aze, Sin, Zel, Hen, Ste, Baa, Olb, Groes II Haak, Hei.
04 EPEDEMIE: Groen, Sil, Zel, Does.
05 HOGGEN: Rek, Win / Win 1971 [Deunk 1, 95].
06 RONDGANG: Nee.
07 RONDGANK: Eib.
08 RONDGAON: Gels.
09 PLAOG: Vor.
10 GESEL: Zut.
11 AOVERGAANK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 151].

Hen: Hoewel iederene in Hengel 't woord epidemie kent, zal 't in de praot weineg of niet gebruikt wodn. As ter bevobbeld 'n epidemie van griep heerst, zal der ezeg wodn: "De griep geet rond", of: "Der is griep".

Eef: Rechtevoort heur iej al vake praoten aover 'n epidemie; vrogger zeien ze: "Der heerst dee en dee zeekte; 't schient te heersen".

Rek: Epidemie of hoggen; mor dat is allene 't geval at 't geet um griep, verkeldegheid en duurloop.

- *Veur 't bievoegleke naamwoord besmettelek bunt op-egeven:*

- 01 'ADELEK: / Acht 1895 [Telge 2, 1], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 66], Win 1971 [Deunk 1, 1], Lich 1991 [Telge 8, 9].
02 'ATELEK: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 66].
03 BEKLIEFLEK: / Acht 1882 [Telge 2, 10], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 72].

Acht 1895: lewesen bunt adelek [Telge 2, 1].

Aal: Dizze zeekte aardt: dizze zeekte is besmettelek. [AARDEN; ok: / Acht 1895 (Telge 2, 1)].

Hen: 'n Epidemie is 'n ziekte die aardt.

Win 1971: OVVERAARN, AARN, AARDEN "besmettelijk zijn"; ANPOTTEN "(iemand) met een ziekte besmetten", OVVERARVEN "een ziekte van iemand krijgen" [Deunk 1, 169, 1, 10, 169].

Aal: Dén keerl is verkeld; dén kan ow zó anpotten. [ANPOTTEN; ok: Vars 1985 (Telge 6, 375)].

Acht-Tw 1948: ANSTEKKEN "besmetten" [Wanink 1, 68; ok: / Vars 1985 [Telge 6,25].

Aal 1966: ANSTAEKEN "een ziekte overbrengen" [Rots 2, 1].

Acht 1882: AODEN, AOREN: "(gezegd van een ziekte, b.v. mazelen) voortwoekeren" [Telge 2, 5].

HEERSEN

'n Besmetteleke zeekte dee aoveral uut-ebrokken is, heerst.

- 01 HEERSE(N): Eef, Wich, Loch, Aal, Voo, Zel, Wehl, Baa, Dui, Sto, Pan, Lob.
02 RONDGAON: Harf, Ruu, Lar, Gees, Win, Zel, Hen, Tol, Olb II Bat.
03 RONDWAREN: Sin.
04 IN DE LUCH HANGE: Zev, Lob.
05 IN DE LOCH ZITTEN: Eib.

Wich: Der heers mazelen.

Lob: De griep hink in de luch = de griep heers.

Gees: 'n Epidemie geet rond.

T.B.C.

- 01 T.B.C.: Acht, Liem.
02 TERING: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Meg, Aze, Vars, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Olb, Does, Dui, Zev, Did, Zed II Bat.
03 TERINGE: Win II Vre, Ges.

- 04 TERRING: Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 137].
 05 TAERING: / Liem 1843 [GV-alm 177].
 06 T.B.: Eef, Aal, Wesd, Wesv.
 07 TUBEKE'LOSE: Gels, Ang.
 08 TUUB: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 141].
 09 ZWINZOECH: Meg.

Hen: Mien vader zei: tering; ikzelf zegge t.b.c. en an mien kinder mo'k uitleggen wat 't is.

War: T.B.C. was vrogger 'n ongeneesleke zeeke.

Bor: Den olden K. zei altied: "Al he'j ok den tering op den balg; a'j maor kannemelk zoept, gao'j nooit kapot".

Hen: Ging 't ziekteproces vluog, dan wier 't vliegende tering enuumd [VLIEGENDE TERING].

Eef: As 't heel gauw ging, neumden ze 't vliegende tering. [VLEGENDE TERING].

Gels 1932: Vrettewolter was 'n domeneer; dee-t-'m neet liejen mochen, neumen 'm zo umdat e zeuven spekspannekoken en 'n emmer vol slaat op kon. Maor dén man had de ettende tering [v.d. Lugt in: Archief 1, 276].

Acht ca 1830: IN DE KWEDDERIE "tering-achtig" [Telge 4, 7].

Acht 1882: TAERACHTEG "teringachtig" [Telge 2, 130].

Win 1971: BLOODSPI-JINGE "bloedspuwing" [Deunk 1, 28].

ROODVONK

- 01 ROODVONK: Acht, Liem.

Bor: As ter argens roodvonk was, dan kwam der 'n bord an 't huus woor dat opston.

MAZELEN

- 01 MAZELE(N), MAZELN: Acht, Liem.
 02 MAOZELE: Pan, Lob.
 03 MAAZLEN: Harf, Loch, Lar, Groen, Bre.
 04 MAZELS: Does II Wilp.
 05 MAZERN: Aal II Kle.
 06 IEVASKEN: Bel, Lich, Aal.
 07 IEVASKE: Nee.
 08 IEVERSEN: Gees, Hen / No Acht 1839 [Telge 4, 29], Acht 1895 [Telge 2, 57]

- 09 IEVESKEN: Aal.
 10 IEVERSKEN: Rek / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 116].
 11 IEWASKEN: Gels / Lich 1991 [Telge 8, 56]
 12 IEWASKE: Bel / Eib 1980 [Telge 1, 35].
 13 IEWESEN: Win / Doet 2e h 19e e [Telge 4, 122].
 14 IEMSLEN: Lar.
 15 EWERSEN: / No Acht 1839 [Telge 4, 27], Acht 1882 [telge 2, 34]
 16 PLAOKEN: Win II Vre, Ges, Boch.
 17 BLEKKEN: Loch / Acht 1882 [Telge 2, 14].

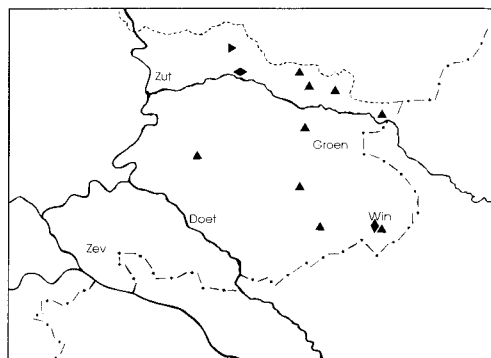
Bel: lewaske, ievasken bunt olde benamingen.

Hen: Grotmoeder zei: ieveresen.

Zel 1870: Met de vrouw geet 't Goddank goed mee, maor met de wichter, dat mag wel zo waezen: eerst heb ze 'n tiedlang an 't hoesten en an 't kwachelen ewest en now heb ze veur 'n paar dage de iwwerpen ekregen [Klokman 6, 452]. [IWWERZEN].

WATERPOKKEN

- 01 WATERPOKKE(N): Acht, Liem II Ges, Elt.
 02 WAOTERPOKKE: Pan, Lob
 03 WATERPUKKELS: Hen.

- ▲ ievasken 06-13 ▶ iemslen 14
 ◆ plaeken 16 ◀ blekken 17

In 't noordoosten van den Acht kump verspreid de benaming ievasken in allerlei varianten (nog) veur. 't Andere, bezondere woord veur "mazelen" —plaeken, blekken— is in twee plaatsen an den rand van de streek met ievasken op-egeven.

04 PLAEEKEN: / Win 1971 [Deunk 1, 175].
II pokken: Hei.
II steenpokken: Boch.
II kinderpokken: Boch.

Gels 1934: Zo noe en dan heur iej nog wal 's van 'n nije zeekte dee-t hier of daar oet-ebrokken is. ;n Jaor of wat elene ha'j 't alastrim [v.d. Lugt in: Gids Folkl 2, 46]. [ALASTRIM].

GORDELROOS

- 01 GORDELROOS, GODDELROOS: Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Lar, Eib, Bel, Groen, Din, Gen, Voo, Meg, Aze, Sil, Doet, Wehl, Kep, Does, Ang, Groes, Dui, Zev, Did, Pan, Lob.
02 GORDELROZE, GODDELROZE: Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Wesd, Dre, Hen, Ste, Tol II Wilp, Bat, Mar.
03 UUTSLAG OP DE HOED: Vor.
04 NETELROOS: Lat.

Dui: Meestal wis men door nie veul van en hiette al dat soort dinge gewoon: uutsлаг. [UUTSLAG].

GAELZUCHT

- 01 GAELZUCH(T): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Olb, Does, Lat, Groes, Dui, Zev, Zed, Did, Pan, Lob.
02 GAELE ZUCH(T): Gor, Harf, Eef, Vor, Aal, Wesd, Hen, Tol, Ang II Wilp, Bat.
03 GELLE ZUCH: Loch.
04 GELLE ZOCH: Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek II Mar.
05 GAELE ZOCH(T): Eib, Bel, Lich, Aal, Win II Vre, Ges, Boch.
06 GAELZOCH(T): Groen, Aal.
07 GELZOCH: Lar / Eib 1980 [Telge 1, 25] II Haak.
08 GAELING: Zut, Groen.
II geldsocht: Hei.
II gaele vaef: Kle.

● 'n Middeltjen um van gaelzucht af te kommen, steet in: de Weerld-B 238.

Gels 1934: Noe laes iej mangs van de zeekte van Weill [v.d. Lugt in: Gids Folkl 2, 46]. [ZEEKTE VAN WEILL].

KOLDVUUR

- 01 KOLDVUUR: Acht, Liem.
02 KOUDVUUR: Pan.
03 KOLDVEUR: Lar, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Win / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 128].
04 KOLDE VEUR: Bel.
05 KOLDE: Eib.
06 VUUR: Kep.
07 GANGREEN: Groes, Pan.
08 MILTVUUR: Lat.
09 IEWESKEN: Win.

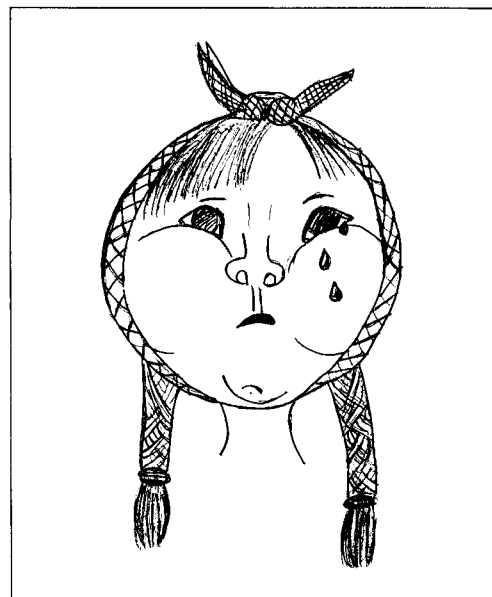
Groen: As ze der ene oppereert en 't geet neet good, dan zekt ze vake: "Der is koldvuur bie ekommenne".

BOF

- 01 BOF: Acht, Liem.
02 ZEGGE-PETER: Aal II Vre, Ges, Ram, Hei, Boch.
03 BELROZE: / Lie 1943 [Weenink 1, 84].

Ruu: Bof; met 'n ó as in 't woord dom.

Aal: Soms zegt ze nog wal 's: zegge-peter; Duuts dacht ik.

KLEM

Klem is 't zelfde as tetanus.

01 KLEM: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Rek, Lich, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Aze, Vars, Sin, Sil, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Ang, Lat, Dui, Did, Pan / Vars 1985 [Telge 6, 175] || Wilp, Bat, Mar.

02 KLEMME: Loch, Bel.

03 TETANUS: Gor, Harf, Zut, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Doet, Hen, Does, Groes, Zev, Did || Bat.

04 TETTENES: Aal, Meg.

05 TITANUS: Vor.

06 WONDKLEM: Loch, Aal.

07 WONDKOORTS: Groes.

08 NEKKRAMP: Loch, Aal.

Hen: Vrogger was tetanus niet anders bekend as klem. Tegeswoordeg wodt beide weurde gebruikt.

Ste: Bi-j ons nuumt ze 't klem vanwaege 't ziektebeeld: de tande van baoven- en ondergebit staot stief op mekare; etten is niet meugelek.

Lar: Klem in de mond.

Zev: 't Heit tetanus, met de klemtoon op de a. [Ok: Lob.]

HOOFDSTUK 21 ANDERE ZIEKTES

RIMMETIEK

- 01 RIMMETIEK: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Aze, Vars, Terb, Sil, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Does, Groes, Dui, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 125], Vars 1985 [Telge 6, 288], Lich 1991 [Telge 8, 98] | Bat, Mar.
- 02 RUMMETIEK: Wehl.
- 03 REMMETIEK: Ang.
- 04 'REMETIEK: Sin.
- 05 REUMETIEK; Bel.
- 06 RIMMELTIEK: Eef.
- 07 KRIMMELTIEK: / Geld Eil 2e h 19e e [Telge 4, 118].
- 08 KRIMMETIEK: / Ruu 1930 [Zwart 3, 237].
- 09 PIEN IN DE BUTTE: Hum
- 10 PIEN IEN DE POKKEL: / Pan 1988 [Telge 7, 108].
- 11 PIEN IN DE KNÄÖK: Zed.
- 12 GICH(T): / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 102], Win 1971 [Deunk 1, 75], Lich 1991 [Telge 8, 57].
- 13 JICH: / Lich 1991 [Telge 8, 57].
- 14 KNARP: / Gaa 1968 [Van Velzen 3, 208].

Bor: Alle piene in de butte wodn rimmetiek eneumd.

Zed: A'j rimmetiek heb, he'j pien in de knäök.

Gels 1935: Grootmoder kon 't wark in 't hoese onmeugelek allene doon; ze kon manges haoste niet op of dale van de gich [Krebbers in: Archief 2, 10].

- *Wat good is veur de rimmetiek:*

Lob: 'n Tamme kastanje ien de tes is goed tege rimmetiek. [Ok: Win, Kep, Tol].

Did: 'n Wilde kastanje ien de tes is goed tege rimmetiek. [Ok: Bel]; 'n böske häöj ook.

Zed: 'n Kastanje in iedere boksetes drage, wudt now nog gedaon tege de rimmetiek.

Kep: 'n Eerpel in de zak dragen, wudt deur 'n enkeling now nog wel gedaon tege de rimmetiek.

Gor: 'm Knienepeutje of 'n kiezelsteen in de boksenzak helpt tegen rimmetiek.

Win: 'n Kattenvel hölp veur de rimmetiek. [Ok: Kep].

Lob: Moed dee lienmael bräöje met waoter; dat dee ze ien 'n zekske en dat lei ze op de plek waar de rimmetiek zat.

Kep: Bi-jenstekken helpt veur de rimmetiek: i-j laot ow regelmaoteg stekken deur 'n bi-j en i-j bunt veurgoed van de rimmetiek af.

Nee: Brandnettels helpt tegen de rimmetiek.

Eib: Thee van brandnettels is good veur de rimmetiek.

Bel: Veur reumetiek mo'j thee drinken van wottelen van 'n vleeerbos.

Zed: Vrogger namme ze de hond met nao bed at ze rimmetiek hadde. Dan ging de rimmetiek aover. Maor nao 'n peuske kon de hond niet meer lope en ging dood.

Win: Spit mo'j met ne flanelle lappen met mosterdpap der op behandelen. [SPIT].

Zed: At mien vader vrogger spit in de rug had, mosse wi-j nao dokter D. in 's-Herebarg um 'n fleske kaputie-aolie te hale. A'j daor kwamme, zei de vrouw: "Heb je 5 cent meegebracht voor het flesje?". A'j dat niet hadde, ko'j eers weer naor huus gaon —zes kilometer lope of fietse— um dén stuver te hale! Moeder dei vader de rug der met insmere; 't hele huus stonk der dan nao, maor 't hielp goed. [KAPUTIE-AOLIE; SPIT IN DE RUG.]

Kiek veur andere middeltjes nog in: de Weerld-B 255, 277.

Bel: Knobbelege vingers van de reumetiek. [Ok: / Acht 1895 (Telge 2, 68)].

Acht-Tw 1948: Slech weer in de butte hebben "gezegd als men rheumatische pijn heeft en slecht weer verwacht" [Wanink 1, 80].

Eib veur 1973: A'j 't örgel hebt in de boste, 'n almanak in de rugge en de ogen in de taske, dan bu'j neet völle meer weerd "met het orgel wordt de kortademigheid bedoeld, met de almanak in de rug rheumatische aanvallen en de ogen in de zak de bril" [H. Odink 3, 181].

Acht-Tw 1948: Ik hebbe 't zo na in 't hop
"ik heb erg spit in de rug" [Wanink 1, 114].

- *Veur acuat reuma bunt de volgende benamingen op-egeven:*

01 VLIEGENDE RIMMETIEK: Hen, sHe.
02 VLIEGEND VAAN: Wehl.
03 VREED IN DE BUTTE: Hum.

Acht 1895: JACHTENDUVEL "wandelende gewrichtsreumatiek" [Telge 2, 58].

IESIEJAS

Onder iesiejias wodt verstaon heupjicht, ischias.

01 IESIEJAS: Gor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Lich, Aal, Bre, Voo, Terb, Wesd, Wehl, Kep, Dre, Tol, Does, Zev, sHe, Pan, Lob.
02 ISSIEAS: Win, Vars, Sil, Wehl, Hen, Did.
03 IESJAS: Vor, Meg.
04 IEZEJAS: Doet.
05 IESIJAS: Eef.
06 IECHIAS: Bel.
07 ISEGRIM: Aal.
08 SPIT: Zut, Loch, Zev.

'T AN 'T RUGGEMARG HEBBEN

A'j 't an 't ruggemarg hebt, he'j multiple sclerose.

01 'T AN 'T RUGGEMARG HEBBEN: Win.

Win: Hee hef 't an 't ruggemarg: hee hef m.s.

KANKER

Kanker wodn veural vrogger völle met umschrievingen (02-17) an-eduud; de metwar- kers geeft op dat veural tegenswoordeg de andere benamingen neet meer zo gebruke- lek bunt.

01 KANKER: Acht, Liem.

02 VERKEERDE (ZIEKTE): Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Vars.

03 VERKEERDE KWAOLE: Eib.

04 VERKIERDE KWAOLE: / Vars 1985 [Tel- ge 6, 202].

05 VERKEERDE ONGEMAK: Rek.

06 KWAODAARDEGE ZIEKTE: Does, Wesv.

07 KWAADAORDIGE ZIEKTE: Lob.

08 KWAOJE ZEEKTE: Loch.

09 KWAOD ONGEMAK: Harf.

10 SLIMME ZIEKTE: Din.

11 SLIM ONGEMAK: Harf.

12 NARE ZEEKTE: Lar.

13 NAAR ONGEMAK: Loch

14 GEVREESDE ZEEKTE: Gor, Alm.

15 DE ZIEKTE: Hen, Tol.

16 DEE ZEEKTE: Eef.

17 'T KWAOD: / Acht 1882 [Telge 2, 75].

Groes: De tied dat 't woord nie genuump moch worde is wel ongeveer veurbi-j. Dus gewoon: "Hi-j het kanker", of: "Hi-j het 't non-Hotchkin lymphoom; da's 'n vorm van kanker".

Gels: 't Is neet bes; hee hef de verkeerde zeekte.

Hen: Ik heb wel 's heuren praoten aover de ziekte: hie is op-enommen in 't ziekenhuus; niks meer an te doen; hie hef de ziekte.

Did: Der wödt nog wel 's gezeid: "Dén het ok ..., gi-j wet wel".

Gaa 1945: "Praot mien now maor niks veur. Ik bun gin kind. Ik wodde neet weer klaor, Mina. Ik hebbe de ... kanker in de mage". Ome Chris wacht effen veurat e 't woord kanker uutspruk. 't Is of e met dat woord alles hef los-elaoten wat nog hoppe geven kan veur zien gezondheid [Van Velzen 2, 145].

HOOFDSTUK 22 VERZÖRGING

PATIENT

- 01 PATIENT: Acht, Liem
02 ZEKEN: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre.
03 ZIEKE(N): Voo, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Dre, Groes.
04 KRANKE: Meg.

Tol: 't Woord patient kennen ze vrogger niet.

Meg: De dokter opperiert de kranke.

Lar 1879: En door op-ens veult de petient Kasmaaks! 'n fermen klap.

“Ha!”, zeg den dokter, “'t schiet in 't lid, Geet dat niet gauw en knap?” [GV-alm 105].

SPREK-UUR

De tied woorop 'n dokter te bezeuken is, heet sprek-uur.

- 01 SPREK-UUR: Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Din, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ste II Bat, Haak.
02 SPRAEK-UUR: Gor, Zut, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Olb, Does, Ang, Lat, Dui, Zev, Did, Pan II Wilp, Elt.
03 PREKTIED: Wesd.
04 ZITDAG: Tol.

Gees: Den dokter hef vandage gin sprek-uur; ie könt neet bie 'm terechte.

Din: Den dokter hölt vandaag gin spraek-uur.

Zev: De dokter zit vandaag nie; hi-j het gin spraek-uur. [ZITTEN; ok: Terb, Doet, Tol].

Tol: Den dokter zit vandage niet; hie hef gien zitdag.

- *Veur naor 'n dokter gaon, bunt de volgende uitdrukkingen bekend:*

- 01 MEISTEREN: / Lar 1838 [GV-alm 180], Bor 1862 [GV-alm 97], Acht 1882 [Telge 2, 85], Gees 1921 [Heuvel 2, 7], Lich 1991 [Telge 8, 76]
02 MEESTEREN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 141].

03 DOKTEREN: / Kot 1911 [Meinen 2, 163].

Acht 1882: VORTMEISTEREN “(iemand) van een ziekte afhelfen” [Telge 2, 145].

Win 1971: AFDOKTEREN “lang en vaak onder doktershanden zijn” [Deunk 1, 2; ok: / Lich 1991 (Telge 8, 10)].

Acht-Tw 1948: ZACHTEN “helen, genezen” [Wanink 1, 216].

Win 1971: BAENN “betten, weken” [Deunk 1, 17; ok: / Acht-Tw 1948 (Wanink 1, 71)].

Acht 1895: PLEESTER “pleister” [Telge 2, 99].

Acht-Tw 1948: POJGER “poeder (van de dokter)” [Wanink 1, 163; ok: / Lich 1991 [Telge 8, 92].

Win 1978: At e dan ok vöör de darde kere in den stoel wegzakt, zeg e klookweg: “Zonder bevrozen!” [Van Loo 1, 78]. [BE'VREZEN “verdooven”].

Acht 1882: MEISTER “dokter” [Telge 2, 85].

Lar 1838: 't Is niet te priesen dah de stoldeerde dokters en seresiens de zieken — as ze weer wat better wordt en honger kriegt— niet alles en in-ens zo völ as eur lus laot etten, maor verzichtigteg zorg draegt dat ze alle bod 'n betjen kriegt [GV-alm 184]. [SE-RESIEN “chirurgijn”].

RECEPT

- 01 RECEP(T): Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Ruu, Loch, Eib, Rek, Aal, Bre, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Groes, Zev II Wilp, Ges, Hei, Boch, Elt.
02 BREEFK(E) VAN DE(N) DOKTER: Gor, Harf, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Lich, Aal, Bre, Win II Bat, Mar.
03 BRIEFKE(N) VAN DE(N) DOKTER: Vars, Wesd, Doet, Wehl, Hen.
04 DOKTERSBBREEFKEN: Groen.
05 DOKTERSBBRIEFKEN: Din.
06 MILLECIENENBRIEFKEN: Ste, Ang.
07 BRIEFKE(N) VEUR/VUR DE(N) APPE-
THEEK: Hen, Lat, Zev.
08 BREEFK(E) VAN: Vor, Ruu, Nee, Bel.

09 BRIEFKE(N): Sil, Did, Pan, Lob.
10 BRIEFJEN: Gen.

Hen: Töt veur kort had onzen dokter zelf 'n appetheek; now zegge wi-j gewoon recept of briefken van de dokter of briefken veur den appetheek.

Eef: In Aefde bunt de dokters appetheek-holdend; wiele kriegt dus geen breekfen en wiele hoeft dus ok neet naor de appetheek te gaon.

Bel: Wi-j hoven vrogger gin breekfen te hemm veur den aptheker; den dokter had de millecienen in hoese.

Kep: Umdat ter hier gin apotheek is, kriegt ze hier de millecienen meteen van den dokter of van de pil. [PIL].

Aal: Behalve 't breekfen van den dokter göf den dokter ok nog 'n breekfen veur den specialist.

MILLECIENEN

01 MILLECIENE(N): Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Vars, Terb, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Dui, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / sHe 1901 [Telge 4, 103], Lar 1924 [Langelers 1, 145] || Bat, Boch.

02 'MELECIENEN: Meg, Aze, Doet, Ang, sHe.

03 MELLECIENE(N): Zev / Acht 1895 [Telge 2, 85].

04 ME'CIENEN: Gees, Gels, Rek || Mar.

05 MIDDECIENE(N): Loch, Groen, Pan.

06 MIDDELCIENEN: / Acht 1882 [Telge 2, 86].

07 MEDDCIENEN: Bel.

08 MEDECIENE(N): Gor, Haa, Eib, Meg, Sil, Hen, Groes, Zev / No Acht 1883 [Telge 4, 71] || Wilp, Bork, Hei.

09 MEDICIENEN: Alm, Zut, Aal, Sil, Doet, Haak.

Bel: Alles wat den dokter gif um weer better te wodn, bunt millecienen/meddcienen.

Doet: Grei wat ter an kan methelpen a'j ziek bunt um weer better te worden —pillen, drankjes, zalfjes, poeiers, tebletten— heit van olds millecienen.

Pan: Grei um ien te neme, nume wi-j: millecienne of middecienne; zalf hurt dor niet bi-j.

[Ok: Ruu, Loch, Dre, Olb, Groes, Dui, Lob].

Aal: Vrogger neumden ze allene drankjes van den dokter millecienen. [Ok: Vor, Lich, Hen, Ste, Tol, Zev, Did || Mar]. Noo is medicienen 'n algemene benaming veur pillen, tebletten, poeiers en drankjes van den dokter.

Ste: As ze vrogger vroegen: "He'j nog millecienen ekregen?", dan bedoelen ze 'n flesken dröpwater of zuk ander onsmakelek spul.

Win: Drankjes neume wi-j: millecienen; pillen, pojgers, zalfjes e.d. heurt daor dus neet bi-j. [Ok: Din, Zel, Doet, sHe].

Loch: Wiele kent de volgende millecienen: hoostdrankjes, slaoppoeiers, asperientjes, zetpillen, oordröppels, neusdröppels, oogdröppels, zalve, ogenwater, wormkeukskes, wormpetronen, laevertraon, wonderöllie, Engels zolt, Emzer zolt, Vichy zolt.

Aal: Medicienen veur de piene bunt asperientjes of akkertjes; dee lesten bunt allene nog bi-j oudere leu bekend.

Sil: As ter ni-je pillen motten kommen, wödt ter gevraagd: "Kan'k 'n ni-j deusken / flesken / pötjen krieggen?"

Wehl: 'n Benaming veur zetpillen is keerskes. [KEERSKE; ok: Terb], of staekpillen. [STAEKPIL].

Lar 1838: Ze zeggen dah veur de koolde niet te meisteren is. Alles mot zien tied hebben; 'k zie ok tegen 'n spi-jdrank en de kösten op. [SPI-JDRANK].

ZIEKENHUUS

01 ZIEKENHUUS: Gor, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Dui, Groes, Zev, Pan, Lob || Wilp.

02 ZIEKEHUUS: Zev, Zed.

03 ZEKENHUUS: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Lich, Aal, Bre || Bat, Boch.

04 ZEKENHOES: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win || Mar, Haak.

05 GASTHUUS: Lich, Kep, Zev.

06 GASTHOES: Bel (vrogger), Groen, Lich, Win / Acht 1895 [Telge 2, 38].

07 KRANKENHUUS: Din, Meg, Zed (vrogger) || Boch, Emm, Elt, Kle.

08 KRANKENHOES: Groen || Vre, Ges, Ram, Bork, Hei.
 09 HOSPETAOL: Loch.
 10 LAZERET: Aal.

Aal: Heel af en too heur i-j olde mensen nog wel 's lazeret zeggen, maor vake komt dee uut Duutslan of Dinxper.

Harv 1979: 'n Zekenhoes hoofden men in Ni-j Grolle neet op te richtene, umdat Ni-j Wenterswiek —dat vlakbi-j in aanbouw was— al te veurne de opdracht doorveur met-ekregene had [Reinders 1, 34].

Lar 1838: Onder 't esserseren had Klaos-naef zien rechter scholder verstoekt en die wier deur 'n zwaore roze zo vals en dikke as-ter-toe. Ze hebben 'm met de stortekaore motten varen naor de farmerie en vandaor naor 't hospitaol te Bredaol [GV-alm 182]. [HOSPITAOL; 'FARMERIE].

Acht-Tw 1948: VERHAEGEN "verzorgen, verplegen" [Wanink 1, 202].

Din 1964: Daor mos gauw 'n slak water heit emaaft wodden, want Gerrit mos dufteg ehaegd wodden. Ze wol veur nog zo völle niet dat e met ziene zwatte pladdekers in 't ziekenhuus kwam [Oelenwanne 86]. [HAEGEN].

Hen: 't Consultatiebureau wödt wel CONSULAATBUREAU enuumd.

OPEREREN

01 OPERERE(N), OPPERERE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Aze, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Ste, Tol, Olb, Does, Ang, Lat, Dui, Groes || Wilp, Bat, Mar, Ges.

02 OPREREN: Harf.

03 OPERIERE(N): Din, Voo, Meg, Vars, Wesd, Groes, Zev, Did, Pan, Lob.

04 ONDER 'T MES GAON: Eef, Lich, Pan || Emm.

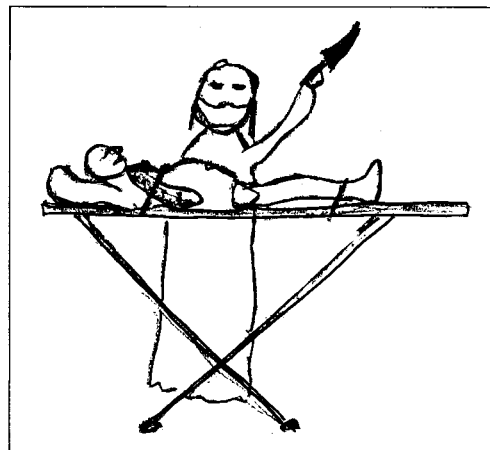
05 HELPEN: Gor, Eef, Kep.

06 LOSMAKE(N): Win, Zev.

07 LOSSNIEJE(N): Hen, Zed.

08 SNIEJEN: Loch.

Groes: Vroeger zeie ze: operiere, now: operere.

Den dokter mek den patiënt los

Eef: Hee mot naor 't zekenhuus um geholpen te wodn.

Win: 'n Dokter mek den patient los.

Loch: Den dokter mot 'm sniejen.

Vars 1985: Hie is e-operierd en now hef e gin beslot meer in de mage (= now hef e gin uitgang meer) [Telge 6, 48]. [BESLOT].

STRIEKER

01 STRIEKER(D): Acht, Liem / Vars 1985 [Telge 6, 341], Lich 1991 [Telge 8, 120] || Bork, Boch.

02 BESTRIEKER: Did.

03 MAGNETISEUR: Gor, Eef, Hen.

04 HANDOPLEGGER: Ste.

|| striekedokter: Vre; Ges, Bork.

Ste: Ik beheure toevalleg töt dat soort mensen woor de ene umme lacht en de ander bi-j zweert. I-j meugt mien —behalve strieker— ok handoplegger numen, want 't is half um half. A'j maor gien magnetiseur zegt, want mien blif niks an de vingers hangen. Paranormaal genezer is ok zo'n woord wat in mien ogen völ te veurnaam klinkt.

KWAKZALVER

'n Deel van de benamingen dee veur 'n kwakzalver op-egeven bunt (11-15), bunt van oorsprong benamingen veur leu dee speciale werkzaamheden doot.

01 KWAKZALVER: Acht, Liem || Wilp, Bat, Mar, Boch, Kle.

- 02 WONDERDOKTER: Gor, Eef, Loch, Lar,
Bor, Haa, Vars, Hen, Olb, Ang II Wilp.
03 HEGGEDOKTER: Eef.
04 KRUDENDOKTER: Wesd, Hen.
05 KRUJEKEERL: Zev.
06 POJGERBUUL: Wesd (vrogger).
07 PIS(SE)KIEKER: Eef, Loch, Din, Voo,
Hen.
08 PISKIEKERD: Aal.
09 WATERKIEKER: Gor, Hen.
10 PIENBESPREAKER: Zev.
11 STRIEKERD: Gor.
12 STRIEKER: Eef, Gees, Groen, Din, Gen,
Hen.
13 KNOKKENZETTER: Aa I / Win 1971
[Deunk 1, 116].
14 HANDOPLEGGER: Eef.
15 HELDERZEENDEN: Loch.

Bor: "Heb ie kromme bene; he'j 'n kromme kont; Gaot naor Z. hene, Dén maakt oe weer gezond". Z. was 'n wonderdokter.

Win 1971: In Vraene (= Vreden) wont ne knokkenzetter, dén mek ow dee polze bes waer in odder [Deunk 1, 116].

Zed: Völ minse liete T.B komme met 'n wichelroede um 'n wateroor te ontdekke. Ook ginge ze naor 'm toe at de geit gin melk wol geve of as de tute gin eiere wolle legge of as de minse slech sliepe. Dan kwam e met 'n kisje. Dat was dichgespiekerd en wier

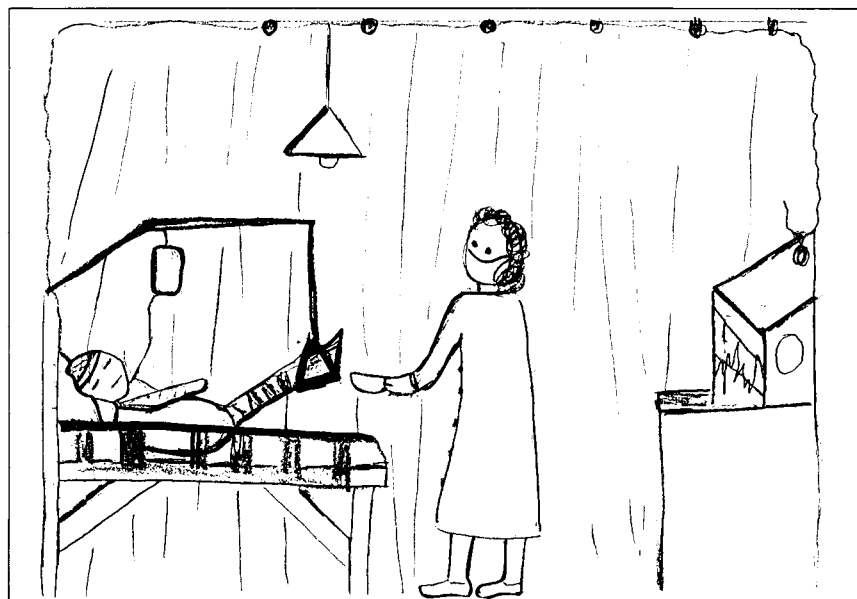
onder 't bed gezet. Dan teikende T. der 'n vierkant umhen. 't Kisje mocht niet uut dat vierkant komme. In de jaore vieftig had mien vader ook zo'n kisje onder 't bed staon en 't hielp goed. Tot op 'n gegeve moment 't weer raak was: vader sliep slech. Toen onder 't bed gekekke. 't Bleik dat moeder 't kisje met poetse verschaove had. Vader timmerde der latjes umheer, zodat 't nie meer kon verschuve. Toen jaore later 't kisje aope-gemaak wier, zat der alleen wat zilverpapier in.

Bor: Ton den veedokter v.S. in Borklo bie 'n boer had motten helpen um keune te vangen en heurden dat dén boer zien keune neet in 'n bepaold varkenskot wol doon umdat door volgens 'n kwakzalver aardstraalen zatten, hef e af-epraot met dén boer dat ze der wel in gingen. As ze dood zollen gaon, dan zol hee de scha betalen. Maor der is der geenene dood egaone, net zoas den veedokter edacht hadde.

Acht 1895: BELAEZEN, BESPRAEKEN "(door het uitspreken van een toverformule) (iemand) van een ziekte trachten te genezen"; BESTRIEKEN "door strijken (soms onder het mompelen van toverspreuken) een ziek lichaamsdeel genezen" [Telge 2, 10, 11, 12].

No Acht 1839: 'PAMPELEN "kwakzalven" [Telge 4, 31].

In 't ziekenhuus

REGISTER VAN ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE WOORDEN UUT “DE MENS-A”

In dit register bunt allene dee woorden op-enommen dee in hoofdletters eschreven staot. Um ruimte te besporen, bunt ter woorden emarkt met 'n *. Dat betekent dat varianten van dat woord op-egeven bunt, maor dat dee varianten in 't register neet op-enommen bunt. Bv.: aambeie(n)* 218 in 't register betekent dat behalve dee vorm 'n ander woord op blz 218 te vinden is: aambiejen. In dit register is in zon geval —um praktische raedenen— 't woord op-enommen, wat 't korste bie 't standaard-Nederlands ligt. De maote van bekendheid van weurde in Acht en Liem spölt dus —in tegenstelling tut 't eigenleke woor- denboek— in dit register gin rolle.

Samenstellingen bunt allene onder 't eerste lid van de samenstelling op-enommen. Bv.: achterende steet bie achter, en neet bie ende.

Verwijzingen wodt an-eduud met =>. Bv.: aosem => aodem*; (ss.) betekent dat ok veur samenstellingen en afleidingen ekekken mot wodn onder 't woord woornaov verwezen wodt. Bv.: blood (ss.) => bloed (ss.) betekent dat ok de vindplaatsen van samenstellingen met (en afleidingen van) blood onder de samen- stellingen met (en afleidingen van) bloed ezocht mot wodn.

Van woordgroepen bunt allene de afzonderleke delen op-enommen; de woordgroep as zodaneg neet. Bv.: jonge vrouwe; op-enommen bunt jong en vrouwe.

Woorden dee allene veur 't butengebied op-egeven bunt, bunt neet op-enommen.

't Teken † steet in dit register neet veur de paginanummers.

't Register is emarkt in samenwerking met L. Strijker-Klaj en G.J. Agelink.

A

aambeie(n)* 218
aankomme 40
aap 51
aarden* 223
aars 83
aarslok 83
achter-veur 83
achteraoms 148
achteraoverdrukken 129
achtere(n) 108
achterende 82
achteroetgaon 174-175
achteroetlaeven 174
achterste(n) 82
achteruutbrokkelen 175
achteruutgaon 174-175
achteruutgooien 28
achteruutzetten 28
achterwerk* 82
adamsappel 85
adamskostuum 46
adeg 173
adelek 223
aende 37
aeneke-too 87
aerg 171
aerm 73, 88
aerste 93
aevenvölle 167
afdak 77, 134
afbinden 108
afdokteren 229
affel 77
afgang* 84, 113, 218
afgaon 142
afgaond 27, 175-176
afgeten 109
afgieten 109
aflaeven 177
aflaote 106
aflopen 28
afmesten 113
afpeigeren 214
afrukke(n) (zich) 125

afslappen 26
afsmiete (zich) 142
afstarven 29
afstikken 155
afstotten 123
aftakele(n) 175, 178
aftrekken (zich) 125, 168
afvalle(n) 35
afwikse (zich) 125
afzetten 75
afzied 217
akeleg 216
akkefietje 185
alastrim 225
alderbastend 118
allemansvriendin 124
ambosteg* 213
ammechteg 213
ammesuur 213
ampat 185
ampatte(n) (znw.) 125
ampereg 213
an-ehaald (met) 203
an-emaakt (met) 173, 203
an-epakt (deur) 170
anholden 138
ankeuveren 173
ankommeling 22
ankommen 40
ankövvveren 173
anleggen (zich) 124, 130
anpotten 223
anstaeken* 223
anstekkelek 223
anstoten 159
anwinnen 40, 138, 173
aodem* 148, 213-214
aodemen* 148
aoden 223
aoder* 48
aole 43
aombeie 218
aompiepe 85
aore => aoder
aoreg 166

aoren 223
aor(f)lepken 64
aorlek 164
aos 83
aosem => aodem*
aosemen => aode-
men*
äöter 32
äötereg 164-165
aoverbaeteren* 174
aoverbeens 147
aovergaank 223
aovergeefsel* 115
aovergeve(n)* 114
aoverhengaon 129
aoverjeuregen (znw.) 122
aoverlieden* 29
aoverval 207
aoverwinnen 138
apekop 50
apensnoet* 56
apert 185
apesmoel* 56
appart 125
appel-van-'t-oge 61
appetheek 229
arflekke 48
arg 171, 174, 198
arm 48, 73, 88, 131
arm (bnw) 164
armkuul 73
armsholte 73
arremeujen 180
atelek 223
averechts 96
avezeren 174

B

ba(r)st(e) 190
baa(r)d 57
baakster 140
baand 132
baarmoeder 87
baas 25
baby 18, 131
baekeren 140
baenn 229
baes 24, 37
baeter 27, 173-174, 177
baeterder 173

baeterschop 174
baezel 21, 38-39
bah 112
bajjerink 39
bak 62
bakaoven 77
baker(d) 140
bakhoes 81
bakke 62
bakkebaarden* 58
bakken 112
bakkes 56
bakkesen 58
baktand* 68
bal 80, 90
balderjaoren 20
balg 45, 76-77, 86, 215
balgpiene 215
balk 35, 76, 86
balle 89-90
band 134
bandeloos 119
bandelozen (znw) 124
bane 110
banke* 86, 180, 217
bäökere 105
baokster 140
baommpanne 51
baord 57
baormoeder 87
baove(n)been 98
bar 171
basse 82, 98
bassenknoop 96
bast* 45-47, 82
bastaard 123
basterreg 194
bats 89
batsen 82
batteri-j* 82
bevrezen 229
bebbe 15
bebbenbek 120
bed(de)* 124, 128-129, 132, 135, 147, 170
beddebuks 79
beddeplanke 123
beddewater 134

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- bedoen* (zich) 113
 beduzeld 206
 beefachteg 221
 been 27, 96, 98,
 100-101, 131
 141-142, 205, 221
 beer 39, 41
 beeste 109
 begaaid 189
 begaogen 215
 begaoging 207
 begaoves 207
 begaoving* 207,
 215
 begientje 118
 behang 47
 bejoord 25
 bek 64
 bakeren 172
 bekijken 29
 beklieflek 223
 beklommerd 153
 belabberd 166
 belaezen 232
 belitteren 113
 belle 156-157
 belroze 209, 225
 beltrums 171, 182
 bemorries 206
 benaterd 189
 benauwd 119, 213
 benul 27
 beppe 24
 bermke 191
 beroerd 166, 205,
 216
 beroerte* 207, 215
 berre 128, 129, 135
 berthä 40
 bes (z.nw.) 24
 bes-moor 24
 beslot 42, 156,
 169, 231
 beslotten (bnw.)
 216
 besmettelek 223
 bespraeken 232
 bessemstel 36-37
 bes(t) 102, 108,
 163, 165, 171
 besteld 131
 besten (z.nw.) 124
 bestendeg 118
 bestrieken 232
 bestrieker 231
 betje(n) 108, 119,
 126
 betonpäöle 97
 betonstampers 97
 betrekken* 130, 164
 better 173-174, 177
 betterder 173
 beuge 100
 beure 161
 beurt 129
 bevallen 131, 135
 beve(n) 150-151,
 153, 221
 bevenul 206
 bever 221
 beveren 221
 beverig* 221
 beversken 150
 beving 206
 bevraete(n) 197
 bevven => beven
 bezeiken 111
 bezeiveren 116
 bezeren (zich) 179
 bezeuk 125
 bezunder 185
 bezuuk* 125, 126
 bezwieken 28
 bi-j goed — 26
 bi-jslaop 123
 bi-jwief 123
 bi-jzit 123
 bibbere(n)
 150-151, 153, 221
 bibbering 151
 bie => bi-j
 bie-keerl 123
 biejevrouw(e) 123
 biele 28
 bierboek 77
 bieslaoper 123
 bieslaopster 123
 bietje 87
 biewagen 123
 biewief 123
 biezetten 176
 biezit 123
 bik-eers 218
 biljartbal 55
 bille* 82, 98, 136
 bips 82
 bilje 87
 bitterneuze 63
 blaag* 19-20, 31
 blad 66
 bladder 188
 blaffen 159
 blaor* 134, 188
 blaos 86, 220
 blaoskop 41
 blaosontstaeking
 220
 blaoze 86, 135,
 176, 213, 219
 blaozen 106
 blaozerd 41
 blas 167
 blauw 187, 208
 bleek* 168
 blek-eers 188
 blekke (z.nw.) 188
 blekken 159, 224
 bleu 119
 bleujend 62
 bleujzaam 62
 blieve 214
 bliksem 120-121
 blind* 87
 blindganger 123
 blöddereg 39
 bloden => bloeden
 bloed* 48
 bloed-aor(e)* 48
 bloedblaor(e)* 188
 bloeden* 190-191
 bloedneus 126
 bloedzweer* 188,
 193, 198
 bloeie(n) =>
 bloeden
 bloenn* => bloeden
 blökke(n) 159
 blond 154, 187, 208
 blood (ss.) -> bloed
 (ss.)
 bloodspi-jinge 224
 blooien => bloeden
 bloonn => bloeden
 bloor => blaor
 bloot 46-47, 55, 83
 blootje(n) 46
 flore => blaor
 blotekont 47
 bloten (z.nw.) 82
 blozend 164
 bluime 186
 bochel 81
 boek 35, 76, 86,
 106 131-134, 215,
 217
 boekholder 41
 boeknavel 77
 boekpien(e) 215
 boekslagen 213-214
 boekzeer(te) 215
 boel 126
 boemse 130
 boer 105
 boere(n) 105
 boeskool 51
 boeskoolkop 51
 boetsese 142
 boetsken 84
 boezem 75
 bof 225
 bok 110
 bökker(d)* 38-39,
 51
 boks* 28, 108, 129,
 130-132, 170, 219
 bökse 105
 bokse-keertje 19
 bokse-menneken 32
 bol(le) 43, 51
 bolderjaoren 20
 bölken 105
 bolle(n)kop 50
 bolten* 32, 96
 bolus 112-113
 bomsen 203
 bomskop 51
 boon* 109
 bonestaak* 36-37,
 97
 bonestok* 97
 bonk* 38
 bönnedes 192
 bont 187, 197
 boodschap 109, 111
 boogpisser 19
 boom 38
 boord 57
 boordman 58
 boordschorf 197
 boordworm 197
 boorze 86
 böppe 24
 bord 219
 börgemeistersboek
 77
 bork 106
 borst* 73, 190
 börsteleg 54
 borstkast* 74
 borstlappen 161
 borstrok 183
 boskazie 57
 bössel* 21, 61
 bosseleg* 54
 bostelhoor 54
 bot* 24, 45, 49,
 201, 227-228
 botkold 153
 botterspaon 67
 bouwen 124
 bövven 150, 153,
 221
 bövvenbeen 98
 bövvereg 221
 bövversken 153
 bowsken 84
 bozze 32
 braaksel 115
 braand 196
 braeke(n) (zich) 114
 braeksel 115
 braemer 39, 41
 brake(n) 114
 brandblore 188
 brandereg 182
 brandholt 35
 brandmager 34
 brandneus 63
 braodherek 154
 braodpere 41
 braojer 154
 braom 191
 bräönes 41
 brats* 188-189, 198
 brau 101
 braefke(n) 229
 breelippe 65
 breien 129
 brekken (ss.) => brae-
 ken (ss.)
 brendereg 182
 brengen* 112
 bresker 41
 braur 109
 breveurs 55
 briefjen 230
 briefke(n) 229-230
 britse 82, 190
 britsen (zich) 190
 broek 108
 broenen (z.nw.) 112
 broes 116
 brokke 37-38
 brönnies 41
 brönnies 41
 broodkonte 40
 broodmöl 64
 bras 63
 brune (z.nw.) 112
 brunnes 39

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- bruun 75
 buffel 39
 buge 100
 bukse 105
 bulke(n) 105
 bulksken 105
 bult* 81, 132-132,134
 bungel 18, 32
 bunnekes 192
 bunzel 19, 21, 32
 burgemeister 77
 buste 75
 buten 110
 buttereg 34
 buuk 76, 132
 buukkuven 51
 buukpien 215
 buul 80, 134
 buuste 75
- C**
- cent 177
 centenbekske(n) 65, 70
 clivia 132, 134
 consulaatbureau 231
 crepieren 180
- D**
- daele 108
 daernken 18
 daets 50, 52
 dag* 20, 125
 dak 28, 51
 dalen 26
 dampe 130
 däökere 144
 dääör (ss.) => deur (ss.)
 dardendaag 182
 darm* 86-87, 216
 darrière 82
 das(se)* 39, 141
 dauwurm* 196
 de(r)nje 18
 deer 41
 deern(e)* 18, 21
 deernsgek 120
 degelek 118
 dekkel 51
 delg 205
 delle 82, 124
 delzeg 166
 dempe(re)g 212-213
 dempen 214
 denne 36
 derm 86-87
 derrière 82
 deugen 163
 deur 27
 deurloop 219
 deurslag 197
 deurslikke 105
 deursloeke(n) 105
 deurstaeken* 155
 deurtocht 219
 deурval 219
 deurwassen 30
- deus* 24, 78, 108, 118
 di-j* 98
 di-jbeen 98
 di-jen 40
 diabetes 216
 diarree 219
 dichkniepe 28, 142
 dicht* 142, 208
 diej (ss.) => di-j (ss.)
 dier 16
 dij => di-j
 dik* 39-41, 82, 104, 130, 132-134, 212, 222
 dikke (znw.) 98, 101
 dikbalg 41
 dikboek 41
 dikkonte 83
 dikkop 50
 dikpens 41
 dikzak 40
 ding* 21, 31, 80, 119, 129
 diree 219
 dochter 22
 döddelveerdeljoors 18
 doddereg* 143
 dodelek 175
 doden (znw.) 28
 doedel 142
 doedeleg 143
 doedelkop 142
 doedereg 143
 doem* 91
 doemele 144
 doemeling* 94
 doemelot 91
 doemelotten 92
 doemteen 104
 doen 28-29 105, 108-112, 129, 131, 142, 178-179, 182
 doesken 144
 doestereg 143, 204
 doesteren 144
 doezeg 143, 204
 doezel 144
 doezele(n) 144
 doezeleg 143, 204
 doezeligheid* 204
 doezeling 204
 doezen 144
 dog* 163
 dokter 229
 dokteren 229
 doktersbriefken* 229
 dol 119, 204
 dolen 182
 dolle(n) 182
 dölleke 31
 dommel 143-144
 dommele(n) 143
 dommen 91
 dön-oge 60
 donne 171
 dons 174
- dood (znw.) 27, 164
 dood 29, 155
 doodgaon 28-29, 177
 doodskrank 171
 doodslech(t) 171
 doodsvlek 48
 dooien (znw.) 28
 dook 168
 doon => doen
 doontjen (ww.) 144
 dop* 60, 63, 164, 208
 dopneuze 63
 döppen 144
 döpperd 60, 142, 208
 döppereg 143
 dorken 144
 dorre 174
 dot 143-144, 174
 dotjen 143-144
 dötterege 143
 douwelen 128
 dözzeken 31
 dozzelen 144
 draaiereg 204
 draejen 112
 draejereg* 204-205, 216
 dragen 199
 dragonder 38, 40
 drallie 117
 dralliejen 116
 drao 166, 183, 211
 draod 124, 165, 173
 draodnaegel 41
 dreet 106-107, 113, 208
 dreierege 204-205
 dreierieje 204
 dreisnorre 58
 drek 30, 149, 198-199
 drekk(er)eg 199
 drekken 198-199
 drekkosten 149
 drel* 36, 119, 124, 156
 dretterege 33, 166, 219
 dreug* 24, 118
 dreugen (znw.) 118
 dreugneuker 118
 dreugpiemel 118
 dreugproeme 118
 dreum 145
 dreume(n) 145
 dreumes 32
 dreupe 157
 dreve (op) 163
 drevves 166
 driet(e) 113
 drietebuul 17
 drieten* 106, 111
 drieterd 17, 82
 drieterege 106
 drieteri-j(e)* 218
 driethoop 113
 driethuus 108
- drietvlek 208
 drinken 29
 drol* 112, 113
 drome(n) 145
 dronge 213
 droom 145
 drop* 157
 dröppel 157
 drubbel 157
 drukke(n) 111-112
 drummel 80
 drup 157
 druppel 157
 dubbel 53
 dubbeld 184
 dubbeldekker 123
 dufteg 89
 dumelik 94
 dumeling* 94
 dumelot 91, 94
 dummelen 144
 dun* 34-35, 97, 144, 219
 dun-dun 218
 dun-egge(n) 59
 dunnen (znw.) 218
 dunnen (ww.) 134
 dunneugen 59
 dunningen 59
 dunsläöp(er)eg 144
 dut 174
 dutheuf 142
 dutjen* (znw.) 62, 70
 dutjen (ww.) 141, 143-144
 dutte(n) 141
 duum 91, 94, 121
 duumling 94
 duur (ss.) => deur (ss.)
 duustereg 166
 duvelskiend 28
 duzelegheid 204
 duzelen 204
 duzelig* 204-205
 duzeling 204
 duzend 21
 dwalen 182
 dwarg 32-33
 dwars 217
 dwelm 142
- E**
- echtersten => achtersten
 echterdeur 24
 eczeem 196
 eelt* 195
 één 14, 106
 éénlopend 122
 eerbaeze 63
 eerdbaezenneuze 63
 eerpel* 29
 eerpelenboek* 77, 133
 eerpelpaoter 96
 eers 82-83, 87
 eersdarm 83, 87, 218

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- eerze 83, 87
 effen 109-110
 eggen 59
 ei 177
 eind 36
 eiter 199
 eitere(n) 199
 eksteroge 199
 ellebaoge 88
 ellebaom 88
 ellendeg 166
 emes 14
 empereg 213
 endderm 87
 ende* 27, 28,
 36-37, 78, 82, 144
 endeke(n)-too 87
 endeldarm* 87
 endeltoe 87
 endenpungel* 87
 endeuren 65
 endsendarm 87
 ene 14, 106, 130
 enkel 103, 201
 enkelvrich 103
 entekuken 204
 epedemie* 223
 erg 171, 174
 erk 116
 erm 73
 errappels 109
 etter 199
 etterbult 198
 etterbuul* 198
 ettere(n) 198-199
 etterkop 197
 eugelwater 116
 euj(eg) 166
 eum(e) 122
 euvelwater 116
 ewersen 224
- F**
- faele(n) 172
 farmerie 231
 faseren 182
 fatsoenlek 118
 feest 126, 129
 fenuuspot 51
 fesoenlek 118
 fette 55
 fiat 174
 fiddenen 150, 153
 fideel 163
 fieber 181
 fieken 129
 fielepoepstatten 129
 fiemel 118
 fiemelig 119
 fien 31, 33, 53, 118
 fiene(n) (znw.) 118
 fientjes 34
 fiesterd 154
 fiesterreg 152, 154
 fiesteren 151
 fiet 193
 fietpot 194
 fietse 129
 fietsenrek 69
 fikke(n)* 88, 91, 129
- fikke(r)s 88
 fiks 167
 fimmeltuten 26
 fisken 59
 flaaien 128
 fladde 88
 flamoes 78
 flankes 37-38
 fläöwkes 169
 flap-oor 64
 flappe(r) 64, 78
 flarde 124
 flats 180
 flauw 166
 flauwte 207
 flauwvalle(n)* 205
 flebbeken 85
 fleems 168
 fleppen 129
 fleps 169
 flikker* 124, 125
 flitjen 119
 flitsebaog 43, 81
 flonster* 185
 florisant 164
 flotse 21
 fluit(e)* 21, 78-79,
 124
 flutse 78
 fluum 185
 foeke* 32, 47
 foekevel 47
 foekse 129
 foep 169
 foepneuze 63
 fonke(l)bokse 38,
 121
 forries 207, 215
 fors 39
 foske* 40
 fosken 128
 fotse 78
 fratsig 197
 fresse 56
 fret 140
 froonsken 62
 fundament 218
 fut 80, 176
 fuuksken => foeke
 fuupken 32
- G**
- gaanzevel 152
 gabber(d) 125
 gaef 163
 gael 120, 177, 225
 gaeling 225
 gaelzuch(t)* 225
 gaeps 141
 gaerf 36
 gaffel* 63, 89
 gaitman 28
 galle 86, 200
 gammel 166, 169,
 171, 216
 gange (te) 129, 134
 gangreen 225
 gans 213
 ganzehoed 152
 ganzevel 152
- gaogel* 66-67
 gaon 28, 106, 110,
 113-114, 205, 218
 gäöt 78
 gaove(l)* 66-67
 gape(n)* 141
 gaperd 64
 gassen 106
 gasthuus* 230
 gat 24, 46, 48, 55,
 70, 82-83, 118,
 164, 168, 189, 218
 gatbeen 221
 gatdaerm 87
 gattegheid 69
 gauw-gauw 218
 gauwe(n) 218
 gebaoje 89
 gebbel(er) 21
 gebberd 65
 gebeuren 28
 gebit* 69
 gebleudte 48, 215
 gebooien 89
 geboorte 136
 geboortekamer 87
 geboortekrampen
 134
 geboortevlies 134
 gebore(n)* 135, 137
 gebrekkelek 201
 gebroeken 124
 geer 74
 gehäogel 66
 gehemelte* 65
 geil 80, 120-121
 geit 36
 geitekeutel 58
 gek 119, 127
 gekoerk 106
 gekrauwkete 180
 gekwachte 161
 gel 225
 gelaot 56
 geld 124
 gelleg* 164, 205
 gelp 120, 164
 gelpereg 164, 168
 gelzoch 225
 gemach* 78, 80, 99
 gemak 80, 220
 gemechte 78, 80
 gemeenschap 129
 gemichte 78
 gengel 67
 gengs 129
 genotsspier 80
 geppel 21
 geps 141
 geraamte 48
 geraemsel 49
 gereedschap 80
 gerommel 106
 gesel 223
 gesen 168
 geslach 78
 geslachtsdelen 78
 geslachtsriep(e) 126
 gesluns(te) 80
 gesmech 78
- geten 191
 geur 31
 geval 80, 87
 gevel 63, 139
 geven 109
 gevraet* 56, 69,
 197
 gewas 200
 geweer 79
 gezel 122
 gezicht* 56, 61, 137
 gezond* 131,
 163-164
 gich(t) 227
 giddereg 221
 giegelo 124
 gier 74
 giereg 120
 giesel(eg) 35, 164,
 168
 gilp(ereg) 35, 171
 gin 14
 glad 42-43, 53, 55
 gladdekker* 55
 glads(e) 55
 gletscher 55
 gleuf* 78, 190
 glie 195
 glied 80
 gliepe 190
 glieve 47, 189-190
 glip(pe) 65, 189-190
 gloeperd 120
 gloepers 60
 glufke 37
 glöp 189-190
 gluppe* 189-190
 gnorze(bot) 49
 gobbelen 114
 gochel 63
 goddelroos* 225
 godverdommetje 58
 goed* 26, 118,
 126, 163, 165, 204,
 216
 goerk(erd) 63
 gofferd 18, 38-39
 gofke 37
 gofkerd 38-39
 goggel 63
 gölpen 191
 golveren 191
 gon 108
 good => goed
 gordel 76
 gordelroos* 225
 gorg 166
 gorgeleg 183
 gorgelen 160-161
 gorreg* 164
 gösten 191
 götte 190
 gerommel 106
 gesel 223
 gesen 168
 geslach 78
 geslachtsdelen 78
 geslachtsriep(e) 126
 gesluns(te) 80
 gesmech 78

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- greujen 30, 40
 grewwel 151
 griep 184
 griepers 89, 91
 griepstuvers 89
 griet* 19, 21
 grieuweleg 166
 griewel 151
 grieze (znw.) 24
 griezel 151
 griffels 89
 grillen 151
 griwwel 151
 groeien 40
 groetsen 153
 groezel 151
 groezeleg 152, 182
 groezelen 150-151, 153
 grof 54, 89
 grond 81, 129, 159, 205
 grondholt 177
 groot 23, 51, 68, 79, 102-104, 110-112, 126, 134
 grouw 168
 grujen 30
 gruusleppel 89
 gruwel 151
 gruwvelen 151
 gudder 151
 guddereg 153
 gudderen 153
 guie 15
 guike 38
 gulpen 191
 guren 60
 gutsen 191
- H**
- ha(r)t 84
 haam 137
 haand 88
 haandvat 79
 haegen 231
 haevig 26
 hak(ke) 28, 43, 103
 hakkepaol 43
 hale (znw.) 187
 halen 112, 148, 182
 half 94
 halfmäöntje 94
 halfwas 21-22, 24, 31
 halfwassen (znw.) 21
 halfwat 39
 halfwesseling 24
 halfzachten (znw.) 125
 hals 72, 77, 84-85, 148, 183, 211-212
 halsgat 84
 halspien(e) 211
 halszeekte 212
 hamerspel 80
 hamme 83, 98
 hand* 31, 88-90, 109, 221
- handneuken 125
 handoplegger 231-232
 handpalm 90
 handtam 89
 handvol 32
 hangboek 77
 hange(n) 126, 223
 hangereg 167
 hanglip(pe) 65
 hangsnor* 58
 hankholt 35, 43, 81
 hans 41
 hantammeg 89
 häöbel 31
 haok 139, 165, 187
 haol 187
 haor* 52-55, 203
 haorsnippe 16
 hap 58
 happen 213
 hard 171, 217
 harden (znw.) 217
 hardkötter 218
 hardlievig* 217
 hareg 65
 harfshaan 37
 harsens* => hersens*
 hartaanval* 215
 hartbotsinge 150
 hart(e)* 84, 205, 214-215
 hartinfark 215
 hartkwaol(e) 214-215
 hartslag 215
 hartstikke 171
 hartverlamming 215
 hartzeekte 214
 hassenbloeding 207
 hassenpan(ne) 51
 hassens* => hersens*
 haverzak 40
 haviksneuze 63
 haze 112
 hazenslaopke* 143
 hech(t)e(n) 213-214
 hecht(er)eg 213
 hedendaags 27
 heebam(me)* 140
 heel 37-38, 87, 102
 heem(ken) 31
 heer 79
 heerse(n) 223
 hees 211
 heggedokter 232
 heilig 118
 helpäöle 97
 heit(e) 120-121, 181
 heiten (znw.) 121
 hekkel-eers 200
 helder 26
 helderzeenden 232
 helleghed 196
 helm 137
 helmvlies 134
 helpen 231
 hels 170
- hemd 130, 168
 hemdrok 183
 hendeg 33, 42
 hendrik 118
 hendutjen 144
 hengaon 28
 hengsteg 121, 166
 henne 62
 hensken-in-de-kelder 132
 hepsebot 49
 herejekes 83
 hering 36
 herman 109
 herne 203
 herring 36
 hersenbloeing 207
 hersenpan(ne) 51
 hersens* 52, 203
 hete 120
 heten (znw.) 121
 hetsebonne(n) 192, 196
 hetsebonzen 196
 hetseg 120, 182
 hettebluimkes 196
 hettebuul 193
 hettebonzen 196
 hettepuustekes 196
 heud 50
 heudjes-deertjen 129
 heuf(d) 26, 50, 55, 203-205
 heuf(d)pien(e) 203
 heuf(d)zeerte 203
 heuj (znw.) 128, 131
 heuj (bnw.) 166
 heujschure 38, 65
 heup(e) 95
 heur => haor
 heurpiene 203
 hiege(n) 161, 213
 hielensleet 36
 hiemen 161, 213-214
 hiepere(n) 150, 153, 164
 hiepersen 150, 153
 hies 211
 hieske 33
 hijge(n) 214
 hik 157-158
 hikke(n) 157
 hinneman 32, 79
 hipse 31
 hispel 31
 hitlersnörreken 58
 hitseg 120
 hizzebizze 31
 hoddek 171
 hoddeken 171, 173
 hoddel 164, 178
 hoed* 28, 45, 47, 86, 94, 163, 165-167, 172, 181-182, 196, 198, 205, 207, 213, 215-216, 225
- hoedeg 39
 hoedten 94
 hoeg 85
 hoek 28, 85, 108
 hoeke 110
 hoeke-dale 110, 112
 hoeke-dale-nus(t) 113
 hoektand* 67
 hoenderhok 87
 hoenderkötter 58
 hoendervel 152
 hoer(e) 124
 hoeregek 124
 hoerekast(e) 125
 hoere(n)baas* 125
 hoere(n)bok 124
 hoerenjager 124
 hoere(n)loper(d) 124
 hoeste(n)* 106, 159
 hoggen 184, 223
 hokke(n) 122
 hokkebeurde 58
 hol (znw.) 73, 84
 holbasse 38
 hol(d)en* => houden
 holköst(er)eg 39
 hollegheid 69
 hólpen (zich) 125
 holschalleg 57
 holsteiner 38
 holstender 38
 holt (znw.) 43, 141
 holte 100
 hólteken 141
 holten 94
 holtstender 38
 hommelt 59
 homo 125
 hompezak 40-41
 hond 35, 171
 honderd 108
 hondsring 196
 hood 46
 hoog 81
 hook 180, 187
 hoondervel 152
 hoop 111, 113
 hoor => haor
 hoorkrone 53
 hoorn 25, 47, 123
 hoosten => hoesten
 hop 82
 hóp(pe) 96
 hopstaken 36
 hork 43
 horn 63
 horreleg 164
 horrelvoet* 103
 hosen => hoesten
 hospitaal* 231
 houden* 27, 127, 143
 howwen 184
 huddersken 151, 153
 hufte 96

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- huig 85
 huk 157-158
 hukken 157
 hummeleg 166
 hun(n)e 39
 hup(pe) 95
 huppenknoop 96
 hups 171
 huteling* 94
 huid => hoed
 huug 85
 huus 139
 huuske(n) 107, 218
 huvere(n) 151
 huverig* 151-152
 huvering 151
 huversken 151
 huweleksgereed-
 schap 80
 huzen (ww.) 123
- I**
- i-j-wet-wel 126
 iechias 228
 iekel 55
 iel 35
 ielen 182
 ielig 37
 iemand 14
 iemes 14
 iemslen 224
 iesiejas* 228
 ieskoud 153
 ievaske(n) 224
 ieve(r)s(k)en 224
 iewaske(n) 224
 iewes(k)en 225
 iezejas 228
 ijle(n) 182
 indommelen 144
 indotten* 144
 indutte(n) 141, 144
 inkel 103
 inreupen 194
 inslaopen 144
 insloeken 105
 isegrim 228
 issieas 228
 iwwerzen 224
- J**
- jaap 93, 189-190
 jachtenduvel 228
 jammeren 179
 jan* 47, 79, 108,
 130
 jan-hendrik 79
 janus 41
 japker(d) 190
 jappel* 109
 jas 175
 jat* 88, 91
 jent 42
 jeugd(d) 19, 20
 jeugdpuukels 192
 jeugdpuusjes* 192
 jeuk 186
 jeuke(n) 186
 jeureg 126
 jich 227
- jödde 57
 jöddenneus 63
 joecheldeuze 119
 joekebel 156
 joekeel 75
 jök 186, 218
 jökke(n) 186
 jökkeri-je* 186, 196
 jong 19-22, 136
 jong(e)(n) 19, 22,
 32, 79, 109, 173
 jongeleu* 19
 jongeman 22
 jongen (ww) 130
 jongere (znw.) 20
 jongesgek 119
 jongesvleis 118
 jongs* 18, 130-132,
 138
 jongvolk 20
 jonk 19-21, 136
 jonkheid 20
 joor 20
 jubelteen 104
 juffer 15, 139
 juffershundjen 125
 juffrouw 15, 21,
 121, 139
 juk(ke) 28, 186
 jung(e)ske(n) 19,
 109
- K**
- kaak 62, 70-71
 kaal 55
 kaaldodden 56
 kaalkop 55
 kaart(e) 205-296,
 141
 kachelpiepe 97
 kadette* 78, 82
 kadoesjaore 20
 kael(e) 72, 84-85,
 212
 kaelpien(e) 211
 kael(s)gat 84-85
 kaerne 179
 kaers 79
 kaeskop 51
 kaetelsteen 218
 kaiser-wilhelmknevel
 58
 kaiser-wilhelmsnorre
 58
 kakdeuze 108
 kakement 70
 kakke(n) 111
 kaktonne 108
 kalk 168
 kamer 108
 kamerolifant 40
 kammeraod 109
 kanis 63
 kanker 228
 kante 125
 kantoor 108
 kaoj(e)(n) 149, 157
 kääk(erd) 84, 212
 kaol 55
 kaole(n)schup(pe) 89
- kaoleschop 89
 kaom 71
 kaones 39
 kap(pe) 137
 kaplatsveute 103
 kapot 28
 kappe 51
 kaputie-aolie 227
 kar(re) 139
 karkas 49
 karkhofbleumken 48
 karme(n) 179
 karmejakken 179
 karmisse 55
 karrebröd 83
 karrekas* 49
 kartouw 35
 kas 57
 kas(te) 38, 74, 81
 kat* 35, 43, 78, 171
 kat-eker 204
 katriesken 162
 kats 206
 katserig 166
 katte => kat
 katten-oge 60
 kattenköpke 51
 kattereg 216
 kazzematje 80, 142
 ke(r)l* => keerl
 keel 100
 keerl* 13, 16, 19,
 22, 25, 39, 109,
 122, 125
 keerlsgek 119
 keerlskwaol 220
 keerlsvrouwe 119
 keersendomper 63
 keerske 175, 230
 keeuwe 62
 keeuwenbot 62, 71
 keffen 159
 kel(d)(e) 183,
 219-221
 kel(l)je 84, 160
 kelle 72
 kelte 221
 kennebak 62
 keper 190
 keppel 190
 kepper 190, 194
 keppereg 194
 kerel*, kerl => keerl
 kerkhofsreize 27
 kerme(n) 179
 kermis 126
 ketsgrei 21
 keu 79
 keulderreg 153
 keunevanger 98
 kieke(n) 109, 154,
 164
 kieker* 60
 kienbot 62
 kiend (ss.) => kind (ss.)
 kienderen 136
 kiek => kip
 kiepehok 87
 kiepe(n) (ww.) 109,
 139
- kiepig 26
 kies 68
 kiespien(e) 209
 kietelaar 79
 kietelen 112
 kieuw(e)* 61, 70
 kiewenbot 71
 kieve 61
 kievenbot 62
 kieventang* 68
 kikker 211
 kikvos 35, 40-41, 55
 kind* 18, 26, 31,
 123, 130-131
 kinderachteg 119
 kinderbed(de)*
 133, 135
 kinderboom 137
 kinderköpke(n) 51
 kindervangen 140
 kindervanger 140
 kinds* 26
 kin(ne)(n) 70
 kinnebak(ke)* 58,
 62, 70
 kinnebot 62
 kinnekuultje 70
 kip* 109, 139
 kippe(n)vel* 152
 kits (znw.) 116
 kitse (ww.) 115
 kiwbot 62, 70
 kiw(we)* 61, 70-71
 kiwwentand 68
 kladdereg 53
 kladderieren 91
 kladse (znw.) 55
 klaen => klein
 klaor* 125-126
 klaos 118
 klappe 64
 klappere(n) 153
 klappertande
 (znw.) 69
 klappertande(n)*
 (ww.) 153
 klater 149
 klauwe(n)* 88
 klaven 81
 klavieren 89, 91
 klein 31-32, 58, 79,
 93, 109
 kleine(n) (znw.) 18,
 131, 130, 135, 138
 kleintje (znw.) 109
 klemblaore* 188
 klem(me) 112, 226
 klep(pe) 64
 klepperen 153
 klets-klets 125
 kletskop 55
 klette 15
 kletteren 153
 kleumerd 154
 kleure 168
 klik(ke) 100, 190
 klinke 28, 139
 klitje 79
 klitse 124
 klitte 15

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- kloet(e) 30
klokhalzen 114
klokhuus 84, 214
klok(ke) 80, 162
klokkenspel 80
klokketouw 156
klomp* 24, 28
klompvoet* 103
kloof 190
klook 26
kloomp => klomp
kloor => klaor
kloot 80
klophings 39
klores 14
klos* 38, 80, 123, 135, 170
klumpereg 154
klungel 89
klungele(n) 173
kluts 27, 182
kluut 30
knaap 22, 93
knaesten 179
knaikop 51
knaipiep 80
knaok* 49, 88-89, 91, 93, 96, 101, 201-202, 227
knäökel 91, 93, 202
knap (bijw.) 171
knapbot 49
knappen 106, 144
knapperd 107
knappzak 25
knarken 26
knarp 227
knarre 25, 49
knast 74
knasteren 49
knawbot 49
knechten 159
knee* (ss.) => knie (ss.)
kneekamer 100
kneekoele 100
kneewage 100
kneewale 100-101
knep(p)e 76, 88
kneuren 179
knevel 59
kni-j* => knie
knie* 100
knieholte* 100
kniene(n)köpken 51
kniepe (znw.) 112
kniepe(n) 172
kniepedulk 197
knieper* 134
kniest* 149
knikke 32
knikker 50, 55, 80
knikkerbuul 80
knikkerd 55
knikkerpötje 70
knikkerzak 80
knobbel 93, 200
knobbeleg 154
knobbe(n) (znw.) 199
knoebel 132, 200
knoepbot 49
knoest* 89
knoffeleg 154
knokkel* 25, 49, 89, 91, 93
knokkenzetter 232
knofgruun 178
knolle* 42, 169, 178
knollenroederskop 51
knolrape 41
knooien 171, 173
knoop* 31, 49, 77
knop 132, 134
knorf* 31-32, 49
knorrebot 49
knot-oor 64
knuch(t)je(n) 159, 161, 213
knuust* => knoest
ko(r)s(t)(e)* 149, 191
ko(r)t* 212
ko(r)t-aodemeg* 212
ko(r)t-äodemeg 212
ko(r)t-öjjemeg 212
kodde 149, 157
koef 54-55
koel (znw.) 27
koelken 106
koerduufken 122
koere(n) 106
koerken 106
koerkeri-j 106
koerloos 166
koerlozen (ww.) 167
koermelen 106
koeve(n) 54
koeze 68
koezenzeerte 209-210
koezepiene 210
koffer 128
koffiebone 78
kokhalzen 114
kokkerd 63
köksel 115
kold(e)* (znw.) 181, 182, 184, 220-221, 225
kold (bnw.) 225
koldegheid 183
koldereg 152
koldfiester(d) 154
koldfiesterik 154
koldfoester 154
koldfriester 154
koldkleum(er)(d) 154
koldvreur 225
koldvruster 154
kole => kolde
kölken 106
kolkleum 154
kollenschuppe 89
komme(n) 28, 131, 135-136, 137, 214
komst (op) 131
können 217-218
kont(e)* 28, 43, 46, 82, 112, 124, 126, 129, 134, 218
kont(e)gat 83
konteknieperd 125
kontekroeper 125
kontwark 82
koo 25
koolde => kolde
koon 62
koonte => konte
koorts(e)* 181
koostart 36
kop 50, 55, 141, 203-205
koplampe 74
koppien(e) 203
kopzeerte 203
kore 139
korneg* 26, 75
körper 45
korre 149
kort 79, 93, 214
kot* (znw.) 31, 149
kötgerkaarne 97
kots(e) (znw.) 115
kotse(n) 114
kotsel 115
köttel 32, 106, 113, 154, 217
köttelen 112
köttereg 164, 166
kou 220-221
kou(d)f(r)iester 154, 154
koudvuur 225
koukleum(er) 154
kousevuut 130
kraank => krank
krab(be) 187, 190
krach 171
kraej(e) 211
krake (znw.) 24
kraken 171
kralleng 61
krampe(n) 134
krampere(n) 180
krampkoliek 216
kranewaken 142, 144
krange 43, 166
krank* 170-171
krank(e) (znw.) 229
krankelek 171
krankemikkig 171
krankenhuus* 230-231
krans 61
kraom* 55, 133, 135
kraombed(de)* 135
kraomen* 134, 135
kraomerieje 135
kraompiene 134
kraonewake 147
kräös* 32
kräöte 33
kraoze 32, 78
kräözel 32
kraperen 180
krappe 28
kras (bnw.) 26
kras(se) (znw.) 187
krassen (ww.) 187
krats 187
krauwen 179
krepere(n) 214
kreeften-oge 208
kregel* 26, 163-164
krele 211
kregel 91
krenkelek 171
krenkte 169
krentekop 197
krentenbaard 197
krets(e) 197
kreune(n) 179
kriegen* 69, 138, 205, 214, 222
kriele 32
krielhane 32
krietend* 206-207
kriewelderieje 186
krikke 32
krimme(l)tiék 227
krimmeneren 180
krimpen 180
kringel 25
krinte(n)tonne 197
krintebaard* 192, 197
krintebol 197
krodde 32
kroel(e)kuntje(n) 31-32
kroelen 142, 182
kroelwateren 142
kroep (znw.) 160, 212
kroepedink 31
kroepen* 128-129, 180, 205
kroephenneken 32
kroes 53
kroeskop 54
kroez(er)eg 54
krokhalzen* 114, 161
krokkel* 47, 173
krökkelderi-je 173
krökkeleg 171, 173
krökkelen 134, 173
krom 81, 132
krömmel* 32
krönnen 179
kroon* 53, 61, 77
kroppe 72
krössel 31
krot* 31, 32
krötte 33
kröwwel 94
kruchten 159
kruddeken 30, 32
krudendokter 232
kruin 53
kruisfidee(l) 163
krujkeerl 232
krukhalzen 114
krukke(n) 173
krukkeleg 171

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- krulhoor 54
 krulkop 54
 krull(er)eg 54
 krummel 31-32
 kruultjen 70
 kruun* 53
 kruupken 30, 32
 kuche(n) 159
 kuier 28
 kuierlatten 96
 kuif 54
 kuis 119
 kukeleg 204
 kukelen 136
 kuken 21
 kul 79, 80
 kuleke 63
 kulken 106
 kulleman 79
 kumerd 21
 kunne (ww.) 109
 kuns(t)gebit 69
 kunsttand 69
 kus-muleke 65
 kute 101
 kutenbot 101
 kut(te) 78
 kuuf 54
 kuultje(n)* 62, 70, 73, 90
 kuum 169
 kuut 101
 kwaadaordig 228
 kwabbeg 39
 kwabbe(l) 200
 kwachelen 159, 161, 173, 184
 kwachen 159-161, 184
 kwachepot 161
 kwacher(d) 161
 kwachereg 161
 kwacheri-je 161
 kwaelen 170
 kwakebotter 118
 kwakerd 56, 64
 kwakje* 80
 kwakkele(n) 159, 173
 kwakzalver 231
 kwaipen 173, 185
 kwalster 185
 kwalsteren 184
 kwalsterieje 185
 kwaod* 163, 175, 228
 kwaod (znw.) 228
 kwaodaardeg 228
 kwaoj => kwaod
 kwaol(e)* 169, 176, 228
 kwas 118
 kwastereg 119
 kwebbel 64
 kwedderie 224
 kwenne 118, 125, 127
 kweske 80
 kwettel (znw.) 70
 kwetteren 189
 kwezel 118
 kwiel 117, 161, 185
 kwielen 116
 kwielster 185
 kwiene (znw.) 161, 185
 kwiet 109, 182, 217, 220
 kwijl 117
 kwijle(n) 116
L
 laadkleppe 65
 laaie 37
 labes 38
 laeg 130
 laende => lende
 laepel 66
 laeve(n) 27-28, 118
 laever 86
 lam 166
 lamlendeg 166
 lamp* 21, 157, 208
 lampenglas 36
 landereg 166
 lang(e)* 36-37, 92-93, 97, 164
 lang-ende 81
 lank-oet-liggen 141
 lanke* (znw.) 76, 82
 läög 177-178
 läönes 38
 laote(n) 105
 laoten 106, 109-110, 112
 lappe 67
 las(t) 105, 126, 144, 181, 214, 217-220
 lat(te) 35-37
 late (bnw.) 131
 latte* 35, 97, 178
 lazeret 231
 lech (bnw.) 204
 leden* => lid
 leefde 128
 leefhebben 127
 leep 170
 leerze 118
 lees(t)(e)* 76, 95
 lefebri-je 127
 lejen => lid
 lekker 165, 205, 216
 lellebel 124
 lelleke(n) 64
 lelleker 57
 lelletje* 85
 lemp => lamp
 lende* 82
 lendekneupe 82
 lendenlam 82
 lenig* 42-43
 lepen (bnw.) 205
 leppe 24
 leppelenblad 73
 lesbisch 125
 leste (znw.) 27, 133, 138
 lets (znw.) 133
 leu 11
 leze 95
 lichaam* 45
 lich(t) (bnw.) 204-205
 lid* 172, 201
 lieber 33
 lieden 127, 144
 lief 45, 76, 87, 215, 217, 219
 liefde 128
 liefhebben 29
 liefje(n) 123
 liefpiene 215
 liefzeer(te) 215
 liejen => lieden
 liek 168
 liekdoorn 199
 liekstee(j)* 191, 193, 199
 liekstere 191
 lies(te) 95
 lieze 95
 ligge(n) 27, 135, 141-142
 lijjs 36
 lijze 37
 lip* 27, 176
 litteken* 191
 loch 148, 223
 lochpiepe 85
 loeder 124
 loedereg 165
 loedertökse 126
 loerdereg 145
 loes 55
 loetereg 165
 loezeg 166
 lokke* 37-38
 longe(n)* 85, 214
 longepiepen 159, 183
 lood 57
 loop 218-219
 loopblöre 188
 lopen 27, 106, 109
 operi-j(e)* 218
 löppe 55
 los 106, 125, 219
 löshoesen 184
 loslaoten* 112
 loslopend* 122
 losmake(n) 231
 lossegheid 160
 lössen (znw.) 124
 lossnieje(n) 231
 lötsvinger 91
 lubben 120
 luch 213, 223
 lui* (znw.) 11
 lui (bnw.) 218
 luke (znw.) 60
 lui(le) 41, 79, 116
 lummel* 38, 80, 103
 lummeljaoren 20
 lunt 37
 lutje 31
 luu* 11
 luus 42, 55
 luzenrek 73
M
 maag 86
 maagzuur* 216
 maans- => mans- (ss.)
 maars 83
 maazlen 224
 machochel 40
 maedje 19
 maeke(n) 18-19, 21
 maeleg 169
 maelpuutjen 169
 maelspint 168
 maelzak 168, 191
 maenen 127
 maenske* => mense
 maffen 141
 mage 86
 mager 33, 35-37
 magnetiseur 231
 maitraisse 123-124
 mak 169
 make(n) 27, 112, 130, 143, 147
 makke (znw.) 191
 makkeman 172
 makkere 172
 malleur 189
 man* 11, 13-14, 16, 19, 25, 122
 mankement* 185, 204
 mankere(n)* 172
 manmense 16
 manne(n)gek 119
 mannenkwaol(e) 220
 mannenvleis 118
 mansgek 119
 manskeerl 16
 mansleu* 13
 mansleugek 119
 mansleukwaole 220
 mansleuvleis 118
 mansluu* 13
 mansluugek 119
 mansmens(k)e 16
 manspersoon 16
 mansvolk 13
 manzeek 119
 mäög(e) 19, 21-22, 122
 maoger 35
 maon(e) 55
 maond 125
 maonestond 125
 maontje* 94
 maote 27
 maozele 224
 mark 49
 marmötjen 78
 massen 27, 182
 matras 123
 mattelen 173
 mazele(n)* 224
 mecienen 230
 meddag 143
 meddagen 143
 meddagslaop 143

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- meddagspot 51
 medicienen* 230
 meeps 33, 164
 meerderjaorig* 23
 meerze 82-83
 meesteren 229
 meid* 19, 21, 121
 meidengek 120
 meierse (znw.) 40
 meiken 19
 meisje(n)* 19
 meisje-van-plezier 124
 meester 229
 meisteren 229
 mekeren => man-
 kere(n)
 melecienen 230
 melkfabriek 75
 melkflessen 98
 melkinrichting 75
 melktand 67
 mellecienne(n) 230
 melleur 189
 melzak 191
 mem 74-75
 menagekleppe 64
 meniepot 126
 menneg 38-39
 mennekeskwaal 220
 mens(e) 11, 14-15,
 21, 24, 38, 164
 menstruatie 126
 menstrueren 126
 merakel 171, 205
 merrag 143
 mes(t) 217, 219,
 231
 met-eters 192
 metellie 199
 meterrrie 199
 metkriege 132
 metvraeters 192
 meugen 127
 meuj(e) 24, 40, 121
 meujenvet 40
 meujlek 125
 meulepeerd* 38
 mevrouw 15
 middag 143
 middagen 143
 middecienne(n)* 230
 midde(l) (znw.) 76
 middel (bnw.) 93
 middele (znw.) 65
 middelvinger 93
 middelwekken
 (ww.) 129
 midden 76
 middenoorontstek-
 king 207
 middenrif 76
 middenschot 105
 middenvinger* 93
 mieg(e) 111
 miegen 109, 191
 miegetönnnes 111
 miegsel 111
 miemel 118
 miemele 27
 miemeleg 119
 mieren 182
 mieterig* 166, 182
 mietje(n) 118, 125
 mijnwerkster 140
 millecienne(n)*
 229-230
 millen (bnw.) 93
 millestekke 217
 milnvinger 93
 milte 86
 miltestekke 217
 miltvuur 225
 min 169, 171
 minder 174
 minderjeureg* 23
 minnaar 123
 minnares 123
 minnekes 171
 minnelek 33
 minnemoer 140
 mins* 11, 14-15,
 21, 24, 36, 118
 mis 138
 misgaon 139
 misgeboorte 139
 misje(n) 139
 miskraom(e) 138
 misse(n) 138
 misselek 204, 216
 mitterrie 199
 mochel(e) 38, 40
 moddevet 39
 moder (ss.) => moe-
 der (ss.)
 modernaakt 46
 moederbuuk 133
 moederkoek* 138
 moedervlek* 47-48
 moederwark 75
 moeke 40, 132
 moekebene 97
 moel(e) 64
 moelwark* 56, 64
 moes 15, 90, 168
 moet 191
 moezenköpken 51
 moezentand 67
 möggen 127
 mokkebaarden 58
 mokkeltjen 19
 moksbene 97
 molle 40
 mölleke 31
 mölle(n)peerd 38,
 213
 möllesteen 69
 mollevanger 140
 mömme 74
 mond 64, 68, 153,
 176, 210
 mondeg 23
 monter 163
 mooslippe 65
 mopsneuze 63
 morrevet 39
 mortlok 43
 mot (bijw.) 171,
 mot (znw.) 191
 motjäönken 57
 motje 40
 motte 40
 motte(n) 107-110,
 147
 mottereg 197
 mottig 197
 mouwe 176
 mundig* 23
 muur* 168
 muus* 78, 90
 muze 45
 muzensnuutjen 51
N
 naaje(n) 129
 naak(t) 46
 naar 167, 204,
 216, 228
 nach(t)merrie* 145
 nachtlogies 217
 nachtmeer* 145
 naegel 94
 naegelrunne* 194
 naegelvleis 163
 naejeuze 121
 naeje(n) 129
 naejmachine 121
 naer 167
 naffel 77, 138
 naffelstreng* 138
 nakend 46
 nakie 46
 nakke(n) 55, 72
 naod* 47, 172
 naoderen 27
 naogeboort(e) 138
 naöide 28
 näöle 209
 naomaete(n)* 114
 naor 204
 naorgeboorte 138
 naovelstring 138
 narf 191
 narri-je 209
 nat 196
 nateren 189
 navel 77
 navelsliert 138
 navelstreng(e)* 138
 nebbe 65
 neerdarm 87
 neergooie 28
 neet => niet
 negenoog* 192-193
 neibuis 121
 neien 129
 neiepeker 121
 nejen 129
 nek(ke)(n) 72, 114
 nekkenbot 73
 nekkkramp 226
 nekspiere* 72-73
 nekwarvel 72-73
 nemes 14
 nemmen 112
 nesdölleke 31
 netelroos 225
 netjes 118
 neudeg 108
 neuke(n) 129
 neuksel 80
 neukvet 80
 neus* 29, 62, 164
 neuze, nezze =>
 neus
 nibbe 65
 ni-jmelkt 183
 niemand 14
 niej* 69
 niere(n)* 28, 86
 niese(n) 162
 niet* 163, 165, 173
 nieds 120
 nikkenakke 73
 niks 165, 168, 176
 nodig 108
 noffeleg 175
 noks 39, 165
 nommer-elven 156
 non(ne) 118
 nood 134
 noodriep 122
 norf* 31-32
 nös 121
 nöt 78
 nöt(te)* 51, 80, 177
 nözze 29, 62
 nuchter 18
 nuk 157
 nummer 14, 108
 nummer-elven 156
 nummertje 129
 num(me)s 14
 nuren 86
 nustekötjen 32
O
 oceaanstomer 103
 odder 126
 oeldrig* 143, 167
 oele 144
 oeleg 143, 165
 oelen 144
 oel(er)eg 165
 oerlek 166
 oestereg 164-165,
 171
 oet-elaefd 177
 oetereg 164-165
 oetgang* 84
 oetgaon 28, 214
 oetjieuwen 180
 oetlaoten 112
 oetschudden 150
 oetslag 196, 198
 oetsnoeven 155
 oetvringen 109
 oetzaen 164
 ofgank* 113, 218
 ofgaond 175-176
 ofleggen 28
 oftrekken (zich)
 125, 168
 oge 60, 208-209
 ogebrauwe 61
 ogenbraone* 61
 ogenbrende 61
 ogendreet 208
 ogendrek 149
 ogentand 67-68

- ojjem 148
 ojjeme(n)* 148
 ojjempiepe 85
 ojjer 48
 oksel 73
 old(e)(n)* (zwn)
 24-25
 old* (bnw.) 16,
 24-25, 57,
 121-122, 220
 older* (zwn.) 26
 olderen* 25
 olifaantsdrach 133
 olik* 31, 170
 oma 126
 onbesprokken 118
 onderbek* 70
 onder-ende 78
 onderdaan* 96, 103
 onderkaak* 70
 onderkaketment 70
 onderkinne* 70
 onderkiwwe 70
 onderkroepseltje 32
 onderlegger 123
 onderlippe 65
 onderstel 96
 onderweg 131
 onderzettters 97
 ondeugd 198
 onech(t) 123
 ongelenboek 41, 77
 ongemak* 169,
 185, 198, 228
 ongeneeslek*
 175-176
 ongesteld 125
 ongevraete 197
 onheilbaar 177
 onmechteg 205
 onmundeg 23
 onpessielek 205
 ontlasting 112
 ontstaeking 198
 ontstaoken* 198
 onzel 167
 onzeleg 143, 152,
 166
 onzelegheid 163,
 167
 onzeleri-je* 196,
 212
 oog 60, 142
 oogbra* 61
 oogheure 61
 ooghoek 61
 oogkies 68
 oogkosten 149
 ooglid 61
 oogpiene 207
 oogtand* 67-68
 oold 24-25
 oolderen 25
 oom 25
 oonderkot* 31
 oor 24, 48, 64
 oorlek 166, 170, 205
 oorleken (zwn.) 18,
 30
 oorlel(le)* 64
 oorpien(e) 207
 op-kop 55
 opboeren 105
 opbökken 105
 opbölken 105
 opbraeke(n)* 105
 opbulken 105
 operere(n)* 231
 opgaeve 160
 opgeblaazen 39-41
 opgedroesd 51
 opgegarden (zwn.)
 123
 opgeven* 28, 114,
 160, 184
 opgezet* 39
 ophalen 160-162,
 184
 ophoeste(n)* 184
 opkiepen 139
 opknappen 174
 opkwalsteren 185
 oplopen 222
 opoe 24, 125
 oppasse(n) 118
 opper 112-113
 oppere 112
 opperere(n) 231
 oppoe 125
 oprachelen 184
 opreren 231
 oprachelen 184
 oprukking 174
 opschötteling* 20, 22
 opschöttelingspoes-
 kes 192
 opslaon 139
 opsloeke(n) 105, 161
 opsnoeven 160-161
 opsnorken 161
 opsnuve(n) 161
 opstaeke 79
 opstaon 147
 opstappen 28
 opstoeke 201
 optrekken 162
 opwippen 139
 opzetten 222
 opzwellen 222
 orde 163, 165-166,
 170
 ore 48
 örgeltjen 161
 orgeltrappers 96
 örmelek 164
 osem 148
 osemen 148
 osse 141
 ossem 148
 ossenboek 122
 ottere 106
 oud 24-25, 220
 ovveraarn 223
 ovverarven 223
 ovverbaeteren 174
 ovvergefsel 115
 ovvergevvven 114
 ovverwinnen 138
 ozeleg 166
 ozeleri-je 167
P
 patienessen 89
 pad(de) 41
 padjaker 120
 paens 76, 86, 215
 paerdekonte 83
 paerdevoet 103
 paffereg 39
 pakken (te) 171,
 205
 palm 90
 pampelen 232
 panlat(te) 36-37
 panne 51, 203
 päöle 97
 paosen 80
 paot-eerpel 32
 papboek 41, 77
 papegaaienneuze
 63
 pappegaienzeekte
 184
 pappens 41
 pappereg 39
 papzak 40
 parapluusjaore 20
 paren 129
 pasgeboren 18
 passe (te) 163, 165
 patatten 96
 patienessen 103
 patient 229
 patronentasse 80
 pedde 40
 peddenaakt 46
 peddescheet 208
 peem 156
 peerd 38, 213
 peerdedracht 133
 peerdekop 50
 peerdepoot 103
 peerdevoet* 103
 peers 187
 pegel 32, 157
 peje 86
 penis 80
 pens(e)* 76, 86,
 106, 215
 perceel 205
 perdskop 50
 perdsvoet 103
 pere* 177
 persweje 134
 peseel 175
 pestereg 166
 pette 55, 137
 pettemeuje 121
 peuk 31
 peunders 162
 peut(e) 88
 pi-je 76
 piekhaor 53
 piel(e) 79
 pieleken 79
 pieleman 79
 pielepeut 97
 pieman 79
 piemel 32, 37, 41,
 79
 piemelnaak(t) 46
 piemelnakend* 46
 pien(e) 155,
 179-181, 201-203,
 209, 211-212, 215,
 217, 220, 227
 pienbespraeker 232
 pienkele 109
 pienlek 180, 213
 piep(e)* 27-29,
 127, 130, 177-178
 piepel 79
 piepen (ww.) 214
 piependöpkes 143
 piepe(r)* 109
 pier(e) 35, 159,
 168, 176
 pieredrieter 163
 piereg 164
 pierenakend 46
 pierkerd 33
 pierrott(er)eg* 164,
 166
 pies 111
 piese(n) 108
 piesewiet 32
 piesterik 37
 piet 79
 pietebuur 121
 pietlaaie 121
 piezelootje 78
 piezeman 79
 piezewiet 79
 pik 80, 176
 pikkels 88
 pikkers 88
 pil 230
 pimmelnaakt 46
 pin* 79, 205
 pink(e)* 26, 93
 pinkelen 109
 pinksteren 80
 pinzweer* 193
 pip 184-185
 pips 168
 piskouse 19
 pisman 79
 pis(se) 78, 111, 220
 pis(se)kieker(d) 232
 pisse(n) 108
 pisseman 79
 pisvöggeiken 80
 pit 80
 pitten 141
 plaat 51, 203
 plaats(e) 108, 180,
 205
 pladde(ker)* 102
 pladdepeute 102
 plaeken 224-225
 plamatse 103
 plank 28
 plaog(e) 134, 169,
 223
 plarken* 102
 plarkpeute 102
 plarren* 102
 plas 109, 111
 plasse(n) 109
 plasser(d) 80
 plat (zwn.) 51

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- plat (bnw.) 78
 platbrenner 19
 plate 51, 56
 platjebarg 102
 platpisser 19
 platte (znw.) 19, 51
 platvoet 14
 platzijker 19
 plee 108, 218
 pleester 229
 plek(ke)* 180, 188
 plesse 56, 76
 plette 51, 55
 plodderreg 166
 plodzeg 39
 ploffe 41
 plonderi-je 106
 plosseg 40
 plukken (zich) 125
 plures 184
 podderreg 167
 podd(er)ek 30
 poddewortel 30
 poedelnaakt 46
 poedelpoes 54
 poeleke 88
 poemel 40
 poep(e) 113
 poep-oog 208
 poepdarm 87
 poepdeuze 82, 108
 poepe(n) 111, 114
 poeperd 82, 84
 poepereg 219
 poeperije 218
 poepgat 84
 poephoop 113
 poepjendik 32
 poepvratte 48
 poerk 32
 poes 78, 133-134
 poes(t)(e)(n) (znw.) 192, 198
 poes(t)en (ww.) 159, 209, 213-214
 poesteg 213
 poestekop 197
 poestereg 165, 197, 213, 215
 poete* 149, 169, 173-174
 poeten 173
 poeteri-je* 169
 poeterig* 35, 164-165
 poetje 107
 poffereg 39
 pojjer 229
 pojjerbuul 232
 pokdaleg 197
 pokdelle 197
 pokke 192
 pokkel 81, 181, 227
 pökkel* 192, 197
 pokkeleg* 152, 197
 pökkelkop 197
 pokkereg 197
 pol(le) 17
 pols 88
 pondlippe 65
 pontente 40
 pooier(d) 125
 pook 30-31
 poot* 88, 96, 101, 103
 popken (ww.) 114
 pork* 30-32
 porre 32
 porrewottel 32
 porse 41
 pos-perd 39
 pös(te) 97, 205
 pöstölle 84
 poszegel 57
 pot* 31, 125
 pot-eerpel 32
 pot(te)wortel 30-31
 potlood 79
 potlooie 129
 potstemper 32
 potverdommetjen 58
 pozen 125, 134
 prakke 31
 praote(n) 182
 prektied 229
 prengel 32
 preut (znw.) 118
 preuts 119
 priemeliëk* 46
 priemelnakend 46
 prikkelderi-je 186
 proellippe 65
 proem(e)* 27, 78, 129, 177
 proemenbuuksken 31
 proemenmundjen 65
 proemensnuutken 65
 proes(t)e(n) 162
 proeten (ww.) 106
 proffe* 32, 40-41
 prönne 33
 pront 119
 pröpken 32
 prostaat* 220
 prostituée 124
 pröttel 126
 prul 31, 76, 86, 215
 prulboek 77
 prumemundje 65
 prummeke 78
 prummel 79
 prut 78
 prutken 106
 prutsen 106, 130
 pruullippe 65
 pruulmundjen 65
 pruum* 78
 pruwweltjen 32
 publiek 124
 publieken (znw.) 124
 puddeken 31
 puddingbuks 79, 130
 pukkel 192
 pukkeleg 197
 puleke 88
 pulleken 30
 pummel 31-32, 40-41
 pungel 86
 puntje(n) 75
 pupke(n) 18, 31, 85
 pus 199
 puupke 79, 107
 puus 198, 199
 puus(t)(e)(n)* 192, 198, 218
 puustekop 197
 puusterig* 197, 213, 218
 puustesmoel 197
 puutjen 31
R
 raak 131
 raam 56
 ra(ar) 204, 205
 rabaon 35, 37
 rachel 170
 rad 42-43
 raes 218
 raken 28, 175, 214
 rakke(r)(d) 165-166, 216
 ralje 124
 rammelen 150, 153
 rampetampe 129
 raof* 191, 195-196
 rätöten 161
 raove* => raof
 raovenko(r)sten 191
 raoveri-je* 196, 195
 raoze-jaoren* 20, 24
 raozen 183, 198
 raozeri-j 196, 198
 rap 35
 rapken 153
 rapklomp 135
 rapperen 153
 rauw 194
 razelen 145
 rebbel(e) 64
 rebus 37
 recep(t) 229
 rech(t) 53
 rechtveerdeg 53
 reem 37
 reet 46, 82, 84
 regel(s) 125
 remmetiek* 227
 reppel 37
 reppeler(d) 121
 reppeltuutjen 130
 reren 179
 retelek 37
 reuji-je* 195-196
 reumetiek 227
 reupe 187, 194
 reupen 124
 reupnaegel 194
 reus 39
 reuster 176
 ri-je(n) 26
 ribbe(n)kas(t)(e) 49, 74
 ribbelek 38
 riebelen 153
 riege 26
 rieje 26
 riején 129
 rien-aak 103
 riep(e) 119, 126
 rieskes 206
 riestbuul 80
 riestekorrel 209
 rietjen 26
 rieve 191
 rifteg 37
 rijze(n) 206
 rik 28
 rikketik 84, 214
 ril 151
 rille(n) 150-152, 221
 rillereg 152
 rilling(e) 151
 rimmetiek* 227-228
 ringvinger* 93
 ritsig 120
 rizzelinge 151
 rochele(n)* 160-161, 184
 rochelpot 161
 roeken 27, 148
 roepe(n) 147
 roestereg 64, 182
 roet 197
 roew 194
 roezeleg 195
 roezelen 151
 rötteri-je 196
 roggestraot 84
 rokke(n)jager* 120
 rollebolle 129
 rommel 115
 rommelen 106
 rond 40, 81, 134
 rondgang* 223
 rondgaon 223
 rondwaren 223
 rood 125-126
 roodvonk 224
 roof 191
 rooie (znw.) 126
 roos 181, 210
 ropen 147
 röppler 121
 röste 120, 141
 röstekakke 108
 rotje 119
 rotjeri-je 219
 rovve 191
 row 54, 194
 roze 171, 181-183, 196, 201, 207, 210
 rozeg 182
 rozegheid 183
 rözzelderije 195
 ruddeken 32
 rugeri-je 196
 rug(ge) 43, 81-83, 89, 112, 124, 141, 227
 ruggobot 81
 ruggemarg 112, 228
 ruggestrang* 81

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- ruileg 204
 ruilen 169
 rujeri-je* 196-197
 rummetiek 227
 rund 191
 runseleg 198
 ruunpeerd 38
 ruustereg 182
 ruut 197
 ruveri-je 196
 ruw 194
 ruzeleri-je* 106, 182
- S**
- sabben 116
 sadde 33
 sajetspringer 35
 samenhookken 122
 samenlaeven 122, 129
 samenlaeving 129
 samenwonnen 122
 sap 117
 sasse(n) 109
 schaamachteg 119
 schaamlippe 79
 schacht* 97
 schadde 63
 schaele(n) 172
 schaemte 78
 schaerp 120
 schamelek 119
 schamereg 119
 schande (te) 170
 schaom 119
 schaomlip 79
 schaomte 78
 scharminkel* 36-37
 scharp 120
 scharrel 123
 scharrefen 128
 schede 78
 schedel 51
 schedeldak 51
 scheen 101
 scheet* 106-107, 208
 schei-ing 55
 scheide 78
 schelholt 43
 schellen 172
 schen(ne) 101, 195
 schen(ne)been 101
 schennepiep(e) 101
 scherborstels 58
 scheten 106, 148
 schettereg 219
 scheure 78
 scheurewark 21
 scheut 217
 schief 124
 schier 164
 schiet 218
 schiet-oog 208
 schiete(n) 30, 106, 111, 130, 139
 schietpol 208
 schietvlek 208
 schif 195
 schijt* 208, 218-219
- schijte(n) 106, 111-112
 schijter 218
 schijteri-j(e)* 218
 schijthoop 113
 schijthuis 108
 schik 127-128
 schikbuuksken 41
 schilfer* 195
 schilfereg 195
 schilferieje 195
 schinke 98
 schin(ne) 195
 schinsen (ww.) 189
 schip 103
 schitsen (ww.) 103
 schobbehoed 195
 schoch 73
 schoen* 27
 schoepe 89
 schoesterieje 195-196
 schoet 195
 schoeven 112
 schoevereg 152
 schoeveren 151
 schof(t) 73, 81
 schokke 73
 scholder 73
 schommel(e) 40
 schone => schoen
 schone (bnw.) 178
 schonsele 208
 schoolder 73
 schoon op 178
 schoot 99
 schor 211
 schorf(t)* 196
 schorre 211
 schorte 132
 schörverieje 195-196
 schöts 219
 schotte 124
 schötte 217
 schöttele 75
 schotten 172
 schouwer 73
 schraepel 34
 schragge 30
 schram(me) 32, 36-37, 187, 191
 schraminkel 32
 schramp 36-37
 schrao 33, 35, 194, 211-212
 schraol 33, 35, 194
 schräönn (zik) 35
 schraotmoes 36-37
 schrape(n) 160, 184
 schrauwen 161
 schrebel 34
 schreeuwe(n) 179
 schremmeken 32
 schrepel 34
 schriel 34
 schriemereg 159
 schrips 32
 schrobben 160
 schroef 25
- schroefen 161
 schroetelen 159
 schroeten 159-161, 184
 schronselen 47
 schrot 84, 212
 schrottelen 159
 schrotten 160
 schruufke(n) 77
 schubbe 195
 schudde(n) (zich) 28, 130, 150-151, 153, 221
 schuddereg 221
 schuike (znw.) 37
 schuike (ww.) 186
 schuikerd 38
 schuite 103
 schuppen 96-97, 101
 schurf(t) 196
 schurfels 195
 schurverieje 196
 schuten 103
 schuttereg 119
 schuurdeure 65
 schuve 150
 schuvere(n) 151
 schuvereg 151-153, 166
 schuvering 151
 seder 117
 seipelen 116
 seresien 229
 seter 117, 149
 siep-oge 60
 sigaar* 112
 sik 58
 sik(ke) 58, 110
 sikkeltjen 94
 sikkenboord 58
 sjappie 125
 sjaps 125
 sjoeks 173
 sjoenkeri-je 203
 skeet 107
 skelet 49
 skenne 101
 skijte 113
 skijten 111
 skijthoes 108
 skin 195
 skischans 63
 skoet 195
 skolder 73
 skorf 197
 skramme 187
 skrao 33, 194
 skraonn (zik) 35
 skrapen 160
 skreeuwen 179
 skroeten 161
 skruwwelen 159
 skubbereg 195
 skurf(t) 196
 sladdereg 42
 slag 215
 slag-aore* 48
 slakkereg 53
 slakkeregen (znw.) 37
- slamiel 37
 slamier(e) 36-37
 slamieris 37
 slaodubbel 37
 slaodood 36
 slaon 205
 slaop 141-142
 slaopdotte 149
 slaopdrek 149
 slaope(n) (znw) 59
 slaoperig* 143-144
 128-129, 141, 144
 slaopeloosheid 144
 slaoperig* 143-144
 slaopke(n)* 143
 slaopkeurtjes 149
 slaopkladden 149
 slaopko(r)sten* 149
 slaopkoppe 149
 slaopkötte(le)* 149
 slaoplopen (ww.) 145
 slaopmoeke 142
 slaopnuste 149
 slaoppoeten 149
 slaopveugeltjes 149
 slaopwande(n) 145
 slaotlip(pe) 21, 65
 slap 41-43, 53, 166, 169, 178
 slapjanus 41
 slappeling 41
 slappen (znw.) 41
 slech(t)* 144, 163-165, 169, 170-171, 173-174, 216, 221
 sleet* 36-37
 sleeuw 67
 slamiel 37
 slet(te) 124
 sliet 116
 sliem 80, 116, 161
 sliemen 116
 slier(t) 36-37
 sliet 36
 slietaozie 27
 slim* 103, 170-171, 174, 205, 219, 228
 slimmerder 174
 slinger 218-219
 slingerschijt 218
 slip(pe) 99
 slits 190
 skramme 165
 sloek (bnw.) 53
 sloek(e) (znw.) 84-85, 212
 sloekdarm* 85
 sloeken 105
 sloekepiepe 85
 sloeke(r)d 84-85, 212
 sloekgat 84
 sloerie 119
 sloerig* 21, 119, 143, 165, 169, 216
 slog 207
 slok (znw.) 188

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- slok (bnw.) 42, 53, 125, 169,
slok darm* 85
slokken (znw.) 41
slo men (znw.) 41
slommeren 144
slommersken 144
sloom 166
slop* 188, 189, 190
sluik 53
slumeren 144
slungel 36-37
sluppe 99
sluten 24
sluuk 53
smach 121
smakkers 102
smakshand 89
smak(s)poten* 102
smaksveute 102
smid 168
smiegel 125
smieten 123, 142
smoegerie 182-183
smoel(e) 56, 64
smoelwerk* 56
smoesje 78, 87
smoezen 128
smoksens 102
smokspeute 102
smorrie 128
snae 190
snakke (ww.) 213
snater 64
snavel 64
snebbe 64
snedde 190
snee(j) 78, 189
sneu 34
sneuzel 21
sni-j 190
sni-jtand* 67
sniejen 231
sniejinge 216
snigge 43
snij 190
snik 157-158
snoet(e)(n) 56, 64
snoeve(n) 128, 155
snok 157-158
snook 35
snooptafel 75
snörgel 65
snorke(n)* 145
snor(re) 58
snorrefiks 59
snorrefrits 59
snorregrei 21
snorrewi(e)ts 59
snorrewi(k)s 59
snotneus* 21
snot(ter) 156
snotte(r)bel(le) 24, 156-157
snotterdrelle 156
snotte(r)pin(ne) 156
snottekuke 157
snottepiel 157
snotterd 56, 63
snottere(n) 155, 184
- snottereg 184
snotterkuken 156
snotterneuze 157
snotterpeem 156
snotterpille 157
snuffel 56, 65
snufferd 63
snuk 157-158
snurke(n) 145
snute(n) 155
snuut* 56, 75
snuve(n) 155
soekerkrankheid 216
soeter 117
soeteren 116
soeze(n) 144
sok 25
sökkele(n) 141, 172
sökkeleg 171
sökkeltjen 173
sokker 217
sokkereins-peksken 83
sokkerkrankheid 216
sokkerzeekte 216
souteneur 125
spaans 184
spat* 132
spatlappe 79
speen 75
spek 28
sperma 80
spi-j(e)* 115-117
spi-j-eumke(n) 122
spi-jdrank 230
spi-je(n) (zich) 114-116
spi-jsel 115-116
spichtereg 37
spiej (ss.) => spi-j
spierling 37
spiernaak(t) 46
spiernakend 46
spietkötte 54
spietsen 155
spillebeen* 37, 97
spillepoot 36-37
spillereg 34
spinnevoten 206
spinster 121
spit 227-228
spits (bnw.) 34, 164
spitsmoel 65
spleet(jen) 78
splinter 112
spoepe 158
spog 116
spölken 61
spöllegrei 129
spöllen 128
spoorpot 78
spörriekoo 77
spraddereg 54
spræk-uur* 229
sprao 194
spreu 65, 194
spreuhande* 194, 222
- spriet 36
springen 129, 190
sprinkhaan* 35, 37
spruw 196
sproet* 63
sproet(el)* 63
sproet(e)(n)kop* 64
sproetesnuut 64
spronge 190, 129
spul 19
spuug 116
staak 43
stae(j) 180
staek 217
staekbaos 121
staek(e)(n) 124, 155, 163, 191
staekpil 230
staelte 97
staender 39
staern(e) 50, 52
stage 123
stake* 36-37, 97
stal 112
stalhölte 97
stalknäök 97
stalpoten* 97
stalröppel 43
stalstreier 122
stalstreujer 122
stampers 97
stander 41
staok 36
staonde 124
stappe 110, 112
starfelek 27
stark 171
starven 27-29
stat 109
statbot 49
steeg 54
steenpoes(t)(e) 193
steenpuus(t)(e) 193
steern(e)* 52, 61
stek-achteg 186
stek(ke) 180-181, 217
stekkeleg 54
stekkelhoor 54
stekkeljen 54
stekkeljeshoor 54
stekkelvarken 54
stekken 48, 155, 163
stekkerreg 54
stelte(n) 97
stemmege (znw.) 39
stemmeg (bnw.) 39
stempels 98
stender(d) 38-39
stenderkaste 38
sterven 28-29
stetje(n) 79, 188
steunen 179
stichtelegen (znw.) 118
stief 43, 119
stieperdikke 39, 41
stik (zo) 170
stikke(n) 214
- stille 171
stilstand 215
stoek* 31
stoelgang 112
stoepen 206
stoepsneus 63
stoer 39
stoeten 82
stökske(n) 205
stokvis 35
stonden (znw.) 125, 134
stönneken 179
stönnen 179, 213
stoolgank 112
stork 36-37, 140
straampen 77
straf 58
stram 43
strank 138
sträölen 109
straatenjammer 35
streek (op) 163, 165
streek* 58
streng (znw.) 138
strengen (zich)* 133, 137
streupnagel* 194
stribbe 53
striecken 106
striecker(d) 107, 231-232
striem 187
strieppen 109
striedew 97
strik 112
stroetse 109
stroeze(n) 109
stront 113, 149
stronchoop 113
strontmajoer 113
strontschoepe 89
stroombutje 88
stropier 35
strot(te) 84, 211
strotklepke 85
strottengat 84
strottenklepken 85
strub(be) 53
strubbeg 54
strubbeleg 54
strubbereg 54
strullen 109
struntjen 208
stug 54
stuk(ke) 112
stupe(n) 206
stutten 97
stuuksken => stoe-ke
suker 149, 217
suker-eumke(n) 122
sukertante 121
sukertering 216
sukerziekte 216
sukkele(n) 170, 173
- T**
taand => tand

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- t.b.(c.) 223-224
 tachteg 50
 ta(r)ts 75
 taandpien 209
 tabak 177
 tabeloeres 80
 taerachteg 224
 taering 224
 taille* 76
 talholt 43
 tand* 67-69, 153
 tandeklapperen 153
 tandenbossel 58
 tandgaon 67
 tandpiene 209
 tandvleis* 67
 tandzeer(te) 68, 209
 tante 24, 38, 40, 108, 121, 126
 taofel 141
 taok 24
 taorn 113
 tebraeke(n)* 201
 teej 104
 tee(n) 104
 teeuw 104
 telder 83
 temeier 124
 tene => teen
 tengels 88, 91
 tep(p)el 75
 tering(e)* 223-224
 termienen 206-207
 tetanus* 226
 teurhamer 51
 teurslaeger 51
 teurslagen 51
 teve 121
 theeblad 66
 theresiabeeld 118
 tibbe 24
 tied 20, 26-29
 tiedbomme 134
 tielstriepe 35
 tiet(e) 74-75
 tiktak 84
 tillefoonbutje(n) 88
 tintele(n) 155
 tinus 41
 tippel 75
 tippelen 124
 tiit(te)* 74-75, 80
 titanus 226
 titte(n)kas(te) 75
 tittentand 67
 tittel 75
 tjoeke 84
 tochlatte(n) 58
 toddereg 166
 toef 54
 toeke* (znw.) 16, 24, 32, 40
 toeke (ww.) 84
 toekniepen 142
 toen-ekster 122
 toenemmen 174
 toet 24
 toeta 118
 toeten 128
- toges 82
 toilet 108
 tokes 46, 80, 82
 tölleke 80
 tommelemotse 40
 tone 104
 tong(e) 66, 114
 tonne* 40, 108, 134
 tonnen (ww.) 108
 too-naegel 194
 toon 104
 toonemmen 174
 toozetten 176
 toren 134
 töske 40
 träötel 82, 84
 träöten 106
 träöter(d) 84-85, 106
 träöteren 106
 trekke(n) 57, 112, 129
 trekkings 206
 triene 41, 119
 trille(n) 150, 153, 221
 troela 119
 trom(me)(l)* 134
 tronie 56
 trötter 107
 trouwgereedschap 80
 trudelken 31
 trulleken 30-31
 trut 78
 tubekelose 224
 tukjen 143
 tukken 141
 lumeleg 204
 tunneke(n) => tonne
 tute(n)vel 152
 tuteköpken 51
 tutekuntjen 57
 tuub 224
 tuufken 53
 tuuksken => toeke
 tuurhamer 51
 twee* 69, 133
- U**
 uiverskindje 18
 ulk 110, 112
 ulke(n) (ww) 106, 134, 140
 ulkenvanger 140
 ulkenwief 140
 umboch 199
 umgaon 28
 ummedraejen 205
 ummeneergreujen 81
 um(me)slaon 201
 um(me)stende (in) 132
 um(me)zwikken 201
 um(me)s 14
 umstaand (ien) 132
 under => onder
 urine 111
 uttereg 166
- uut-elaefd 177
 uitgang* 84
 uitgaon 28
 uitgeblaozen 177
 uitkrauwen 179
 uitkrieten 179
 uitkrömmen 179
 uitkwalsteren 185
 uitlaoten 109, 112
 uutmesten 155
 uutschreeuwen 179
 uutslag 192, 195-196, 198
 uutsoeven 112, 155
 uutsnuten 155
 uutsnuve(n) 155
 uutstappen 28
 uuttoete 155
 uuttrekken 175
 uutzet 27
 uutzien* 164
- V**
 vaak (znw.) 142
 vaal 168
 vaan 228
 vaatdoek 41, 169
 vaerekeshäör 54
 vagina 78
 vakereg 143
 valle(n) 28, 112, 201, 205
 vals* 53, 69, 198-199
 vangst 95
 vaak => vaak
 vaon 79
 vaotdoek 41
 var 51
 varken 191
 varkenskop 51
 varkenssnoete 56
 varkensvangersbene 98
 vast(e) 217
 vastlieveg 217
 vazel 78
 veer 176
 vel 47, 163
 vengste 76
 vent 22, 25
 ver 131
 verandering 126
 verbi-jsnorren 58
 verbössen (zich) 184
 verdenen 124
 verdoen (zich)* 28-29
 verhaegen 231
 ve(r)hemelte* 66
 verhetsen (zik) 184
 verhetting 183
 verhoging 181
 verhuurd 132
 verkeerd 163, 175, 228
 verkeld 183
 verken 191
- verkenssnoet 56
 verkeulen 184
 verkeulinge 183
 verkierd 163, 228
 verkind(s)t 26
 verkindsen 27
 verkleumd 153
 verklommeld 153
 verklommer(ske)d 153
 verklummeld 153
 verkolde(n) 183
 verkollen 183
 verkommen 175
 verkouwe(n) 183
 verkuumd 164
 verkwienen 175
 verlengen 112
 verleppe(n) 57
 verlet 189
 verletten 189
 verlost 136
 vermaning 181
 vermorrie 206
 verpieren 175
 verrozen 180
 verrulle 69
 verschennezied 189
 verschieten* 35, 168
 verschramd 188
 verschraolen (zich) 212
 verslappen 175
 verslete(n)* 177
 versmieten (zich) 124
 versökkeling (in de) 175
 verspöld (bnw.) 175
 verspöllen 35
 verstand 26, 68
 verstandskies* 68
 verstandskoeze 68
 verstandstand 68
 ve(r)stoeke(n) 201
 verstop(t) 217
 verstopping 217
 verstoptheid 217
 ve(r)stuke(n) 201
 verturen* 110
 vervangen (zik) 171, 184
 verwachten* 131
 verwachting 131
 verwassen 20
 verzetten (zik) 110, 181
 ve(r)zwikke(n)* 201
 vet 80, 213
 vetbuul 41
 vetjes 39
 vetkwabbel 40-41
 vetkwabben 41
 vetlabes 41
 vetpens(e) 41
 vetvere 185
 vetzak 41
 veugelen 130

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De Mens-A" vervolg

- veugelnöske 87
 veugeltje 78
 veuken 78
 veulen (ww.) 167, 173
 veur (znw.) 225
 veurband 132-134
 veurbieter 71
 veurblaag 123
 veurgaevel 63
 veurgekienden 123
 veurgeschef 137
 veurgevel* 63
 veurgezich 137
 veurgoed 28
 veurhenvallen 139
 veurheuf 52
 veurhuus 132
 veurkamer 132
 veurkind* 123
 veurkomme(n) 75
 veurloper 123
 veur-onder 78
 veurst* 92
 veurtand 67
 veuringer 92
 viedeldans* 206
 vief 26, 89
 viefkop 51
 vieren 170
 vies 26
 viestereg 168
 vieteldans 206
 vinge(r) 91-93
 vingerling 94
 vinne* 192
 viole 78
 visite 125-126
 vlae(g) 169
 vlagen (ww.) 134
 vlagge 126
 vlakke* 48, 192
 vlakke 205
 vlarken 89
 vlashoor* 53
 vleeg (bnw.) 33, 168
 vleermoes 78
 vlegend => vliegend
 vleispestool* 106
 vlek(ke) 180, 188
 vleus 134, 138
 vliege(n) 106
 vliegeng* (bnw.) 224, 228
 vlies 134, 137
 vloere 141
 vlug(ge) (bnw.) 42, 163
 vlugge (znw.) 218
 vluus 134, 137-138
 vo(r)s 221
 voel (bnw.) 164, 166, 168-169, 170
 voemke 40
 voergat 64
 voerzak 40
 voeshand 90
 voes(t)(e) 89-90
 voet* 101, 221-222
 voggel* 80
 vol 55
 vole 47
 volgreujd* 23
 volhandeg 39
 voljeureg 23
 volk 11, 19
 volkwark 12
 vollieveg 217
 volwasse(n) 23, 126
 vook 142
 voos 42, 169
 voot 101, 103
 vore* 124-125
 vorreg 163
 vortmeisteren 229
 vosken (ww.) 129
 vöstereg 154
 vot 83
 votkniezen 175
 votkwienen 175
 votsoezen 144
 votvinger 91
 votwaezen 141
 vozen 41
 vrach 124
 vrachpös 97
 vraete 124
 vrechtpost 79
 vree 104
 vreed 228
 vreef 104
 vremd* 69, 124
 vrend (znw.) 123
 vressem 192
 vretten 124
 vreutedeer 139
 vreutewief 139
 vreve 104
 vrezeköttel 154
 vrezzen 228
 vri-j(e) (znw.) 103-104
 vri-j (bnw.) 123
 vri-je (ww.) 128-129
 vri-jer 122
 vri-jgezel 121-122
 vri-jster 121
 vrich(t): 104
 vrie(j)ster 121
 vriegezel 121-122
 vrieje (znw.) 104
 vriejen (ww.) 128-129
 vriend 123
 vriendin 123
 vriezewinter 154
 vrindin 123
 vroedje(n) 139
 vroedjuffer 139
 vroedvrouw(e) 139
 vroedwief 139
 vroemoer 140
 vrogkraom 139
 vrolekheid 78
 vrollie 13
 vrolliegek 120
 vrolluj 13, 21
 vrollujvleis 118
 vrom (bnw.) 119
 vrommen (znw.) 118
 vrom(me)s (znw.) 15, 21
 vrood (ss.) => vroed
 vroomkraom 139
 vröstereg 152
 vrouw(e)* 13, 15, 21, 24, 121, 124-125, 130, 132, 135, 139-140
 vrouwe(n)vleis 118
 vrouwenbuuk 133
 vrouwe(n)gek 120
 vrouwenjager 120
 vrouwenkwaole 126
 vosken 12
 vrouwleugek 120
 vrouwleujager 120
 vrouwleuschae 119
 vrouwleuvleis 118
 vrouwleuzaken 125
 vrouwluj 13
 vrouwlujgek 120
 vrouwluu 13
 vrouwluugek 120
 vrouwluuvleis 118
 vrouw(s)mens(e)* 15, 38
 vrouwspersoon 15
 vrouwvolk 13
 vruch(t)water* 134
 vruch(t)vlies 134
 vruchzak 135
 vrusterd 154
 vrustereg 152, 184
 vrusteregen (znw.) 154
 vrusteren (ww.) 151
 vruten 125
 vulen 109, 173
 vute => voet
 vuteling 94
 vuul 199
 vuur (znw.) 225
 vuurband 134
 vuurkind 123
 vuurkommen 75
 vuurst (bnw.) 67
 vuus(t)(e) 89-90
 vuutling 94
W
 waa(i) 100
 waaier 100
 waald 136
 waant 121
 wabbe 200
 w.c. 108, 218
 wadwede 43
 waegendriete 208
 waegereizeg 26
 waejen 106
 waeke* (znw.) 21, 123, 125
 waelderig 119
 waerld 205
 waerstrub 53
 waffel 64
 wagen(n) (znw.) 100
 wakker 128, 147
 wang(e) 61-62
 wanischroeve 58
 waoj 100
 waorde 200
 waarheid 28
 waoter 111, 134, 219-220
 waoterpisserd 118
 waoterpokke 224
 war(re) (in de) 27
 wark 27
 warkblore 188
 warken 81, 134
 warrel 53
 was(dom) 30
 waskeldoek* 168-169, 178
 waslappe 41
 wasseldook 42
 wassen (ww.) 30, 36
 wassen (bnw.) 23
 wat 39
 water 109, 111, 117, 134, 219-220
 waterblaoze 135
 wateren (znw.) 220
 wateren (ww.) 109
 waterheuf(d) 50
 waterkieker 232
 waterkop 50
 watermechine 220
 watermerk 78
 waterpokke(n) 224
 waterpukkels 224
 waterzoch 216
 waterzucht 222
 wawwel 64
 wedde 43
 wedebutjen 101
 wee (znw.) 43
 wee (bnw.) 179
 weenbrauw 61
 weerbosfel 53
 weerd 177
 weerld 136, 205
 weerpiene 181
 weerstrub(be)* 53
 weerstrubbereg 54
 weerte (znw.) 200
 weetjen 26
 weg (in de) 167, 177
 wegbrenge(n) 112
 wegdommele 144
 wege => wieg(e)
 wegen (ww) 132
 wegenstro 24
 wegescheetje 208
 weggescheet 208
 weggeve 129
 wegkriegen 183
 wegkwijne(n)* 175
 wegsloeke(n) 105
 wegttere(n)* 175
 wegwaezen 28, 141
 wegzakke 144, 175
 wei 112
 weiden (ww.) 124

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uit "De Mens-A" vervolg

- weidepöste 97
 weje(n) (ww.) 134
 wekke 21, 125
 wekken 147
 wekker 84, 162
 weld 12
 welds (bnw.) 28
 welvarend 164
 wenkbrouwe(n) 61
 wenne 191, 200
 wereld 123
 werk 108
 werken 81
 werreg* 163, 173
 werstrub 53
 wesselen 69
 wesseling 21
 westen 205
 wetjen 26
 weule 40, 112
 wich(t)* 19, 21
 wied 131, 134
 wief* 13, 15-16, 21, 24, 38, 119
 wieje 43
 wiemele 27
 wiemelig 204
 wiemersken 204
 wiemesen 204
 wienvlek(ke)* 48
 wiepel 43
 wiereg 53, 142, 163, 165
 wieren 142
 wierstrubbe 53
 wies 126
 wiesvinger 92
 wieve(n)gek 120
 wiezemoer* 140
 wi-jwaotervaeetje 65
 wi-jwatersbekske 65
 wild 123
 wilden (znw) 123
 wildewas 200
 wimpel 61
 wind 105-107
 windkleuver 63
 windstaek* 107, 217
 windvere(n) 58
 winkbrauwe(n) 61
 winkeltjen 124
 winnen 138
 winterhanden* 221
 wintervoeten* 221
 wipped 35
 wippen 129, 139
 wipschinken 31
 wipshengel 79
 wisken 59
 wissele(n) 69
 wit (bnw.) 167
 witjes 167
 wit(te) (znw.) 61, 94
 witvies(t) 169
 wolke 164
 wolknientjen 79
 wond(e) 188-189
 wonder 167
 wonderdokter 232
 wondklem 226
 wondkoofts 226
 woort 200
 wörgen 105, 114
 worm 31, 193
 wortelenschraapsel 189
 wratte 200
 wree (bnw.) 194
 wreed 54
 wulles 59
 wuus 203
Z
 zaak 125, 134
 zachten (ww.) 229
 zae 120
 zaeverd 116
 zage(n) 145
 zagemael 52
 zak 25, 41, 80, 127, 135
 zakken 205
 zalveren 116
 zaod 80
 zaodschoepe 89
 zedeg 119
 zeek => ziek
 zeekte => ziekte
 zeekte van Weil 225
 zeen => zien
 zeer (znw.) 197
 zeer (bnw./bijw.) 155, 179-180, 211-212
 zeerover 57
 zeerte 181
 zeeschuten 103
 zeeuwe 117
 zeeuwsel 116
 zefsel 117
 zegge-peter 225
 zeibel 116
 zeibele(n) 116
 zeik(e) 111
 zeiken 109
 zeikerd 111
 zeiksel 111
 zeive(l) 117
 zeivelen 116
 zeiver 116
 zeivere(n) 116
 zekelek => ziekelek
 zeken (ss.) => zieken (ss.)
 zeker 108, 177
 zemels 206
 zenne 45
 zesteg 50
 zelten 112
 zeut* 118
 zeuten (znw.) 118
 zeverd 39
 zeverdrallieje 117
 zeverdrelle 117
 zeve(r)(e) 116-117
 zeveren 116
 zevv(el)en 116
 zied 82, 126, 217
 ziek* 170-171
 zieke(n) (znw.) 229
 ziekelek 171
 ziekenhuus* 230
 ziekte* 131, 169, 175-177, 219, 223, 228
 zien* 164
 zieve(r) 117
 zieveren 116
 zinkens 204
 zitdag 229
 zitte(n) 135, 142, 163, 170, 217, 229
 zitvlak 82
 zitwark 82
 zoch 199, 204, 225
 zochtereg 199
 zoeg 40
 zoel 163
 zoeltjen 118
 zoembalip 65
 zoer 57, 216
 zoerbrand 216
 zoerbranen 106
 zoerkool 58
 zoezebolle 141
 zok* 205
 zolder 28, 131
 zolle 67, 177
 zoltzak 41
 zommersproeten 63
 zondag 85
 zooie 116
 zörgenrimpel 47
 zuch(t) 225
 zugeling 18
 zukke (znw.) 12
 zute(n) (znw.) 118
 zuur 216
 zuurbrand* 216
 zuut 118
 zuutmundje 65
 zeker 108, 177
 zwab-oor 64
 zwaer (ss.) => zweer (ss.)
 zwak 42-43, 169
 zwakhendeg 43
 zwakte 26
 zwanger 131
 zwans 80
 zwaoger 109
 zwaor 133, 201
 zwa(r)t* 61, 78
 zweel 195
 zweer 192-193, 198, 218
 zweerdereg 197
 zweerderi-j(e)* 196, 198, 218
 zweertappe 198
 zweet* 150, 181
 zweetpatattes 102
 zweite(n) => zweten
 zweitkaker 150
 zweitvute 150
 zwel 195
 zwelgedarm 85
 zwellen 222
 zwengel 79
 zweppag 42
 zweppenstok 79
 zwere => zweer, zweren
 zwere(n) 198-199
 zweten 149
 zwichel 37
 zwimel (znw.) 204
 zwiemeleg 204
 zwimelen 205
 zwikke 201
 zwil 195
 zwinzoech 224
 zwitser 57
 zwok 181
 zwokken 201
 zwoor 171

BIJLAGE 1

ANVULLENDE LIESTE VAN DIALECTLITERATUUR, IN 'T WALD OP-ENOMMEN

Disse lieste is 'n aanvulling op de "Lieste van dialectliteratuur" uut *De mens en de wereld-B*, blz. 407-413.

- Aessink 4 Win 1976
AESSINK, JAN *Van kop töt tee, ne gojje viefhonderd sprökken en gezegden ovver lichaamsdelen* (Lochem 1976).
- Driembl
Driemaandelijkse bladen 1 (1909) - .
- Grabo
HARMSSEN, HENK "Zo zegt wi-j dat", in: *Graafschapbode* 1990 - .
- Klokman 7 Zel 1903
"Het woord "bot" in de Oostelijke provinciën", in: *Driemaandelijkse bladen* 2 (1903), 49.
- Kobes 3 Sin 1973
KOBES, D.W. *Achterhoekse spreuken tot leeringe en vermaak* deel 1 (typoscript Staring Instituut).
- Kobes 4 Sin 1974
KOBES, D.W. *Achterhoekse spreuken tot leeringe en vermaak* deel 2 (typoscript Staring Instituut).
- Kobus 2 Acht 1874
KOBUS, J.C. "Woorden in Gelderland, bijzonder in de zoogenoemde graafschap Zutfen gebruikelijk", in: *De navorscher* 7 (1874), 555.
- Loman 1 Vars 1883
LOMAN, H. *Een Geldersche dorpsgeschiedenis* (handschrift Staring Instituut).
- Nijenhuis 1 Win 1978
NIJENHUIS-BESKERS, J.G. *Aantekeningen* (handschrift).
- H.Odink 3 Eib veur 1973
ODINK, HENDRIK *Volkswijsheden uit de Achterhoek* (Hengelo 1983).
- Pöste
De pöste en andere verhalen in dialect (Doesburg 1991).
- Schaars 1
SCHAARS, A.H.G. *Agrarische terminologie in Oost-Gelderland en haar dialectgeografische aspecten* (Zutphen 1977).
- Telge 8 Lich 1992
HULSHOF, H.J.A., m.m.v. A.H.G. SCHAARS 'n *Kleddeken Achterhooks, 'n verzameling woorden en uitdrukkingen uut Lechtenvoorde, Harvele, Levele, Vraogender en 't Zuwwent* (Doetinchem 1992).
- Witte peerd
't Witte peerd, verhalen en gedichten in dialect uut Oostnederland (Doesburg 1984).

NEDERLANDSTALIGE INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1 ALGEMEEN

mensen 11, vrouwen 12, mannen 13, iemand 14, niemand 14, vrouw 15, man 16

HOOFDSTUK 2 LEEFTIJD

zuigeling 18, meisje 18, jongetje 19, jeugd 19, puber 20, jonge vrouw 21, jonge man 22, minderjarig 23, meerderjarig 23, volwassen 23, oude vrouw 24, oude man 25, oud 25, bij zijn volle verstand zijn 26, dement zijn 26, gauw zullen sterven 27, doodgaan 28, dood zijn 29

HOOFDSTUK 3 UITERLIJK

groeien 30, kind dat klein in zijn soort is 30, meisje dat klein in haar soort is 31, jongetje dat klein in zijn soort is 31, vrouw die klein in haar soort is 32, man die klein in zijn soort is 32, mager 33, mager worden 35, lange, magere vrouw 36, lange, magere man 37, groot meisje 37, grote jongen 38, grote vrouw 38, grote man 38, dik 39, dikke, zware vrouw 40, dikke, zware man 40 vrouw of man zonder lichaamskracht 41, lenig 42

HOOFDSTUK 4 LICHAAM ALGEMEEN

lichaam 45, naakt 46, vel 47, moedervlek 47, ader 48, bloed 48, geraamte 48, bot 49

HOOFDSTUK 5 (DELEN VAN) 'T HOOFD

hoofd 50, waterhoofd 50, relatief klein hoofd 51, schedel 51, voorhoofd 52, achterhoofd 52, hersens 52, haar 52, kruin 53, weerbarstige pluk haar 53, sluike haar 53, kroes haar 53, weerbarstig haar 54, kuif 54, kaal 55, kaal hoofd 55, gezicht 56, baard 57, bakkebaarden 58, snor 59, knevel 59, slapen I 59, oog 60, wenkbrauwen 61, wang 61, kuiltje in de wang 62, neus 62, grote neus 63, sproeten 63, oor 64, mond 64, lip 65, verhemelte 65, tong 66, tandvlees 67, tand 67, hoektand 67, kies 68, verstandskies 68, wisselen 69, gebit 69, kunstgebit 69, kin 70, kuiltje in de kin 70, onderkaak 70

HOOFDSTUK 6 (DELEN VAN) DE ROMP EN HALS

hals 72, nek 72, schouder 73, oksel 73, borst 73, vrouwenborst 74, tepel 75, taille 76, buik 76, navel 77, geslachtsdelen 78, vulva 78, mannelijk lid 79, sperma 80, rug 81, kromme rug 81, lenden 81, billen 82, aars 83, hart 84, strot 84, huid 85, longen 85, slokdarm 85, maag 85, lever 86, nieren 86, blaas 86, darm 86, blinde darm 87, endeldarm 87, baarmoeder 87

HOOFDSTUK 7 (DELEN VAN) DE ARMEN

arm 88, hand 88, grote handen 89, rug van de hand 89, handpalm 90, muis 90, vuist 90, vinger 91, duim 91, wijsvinger 92, middelvinger 93, ringvinger 93, pink 93, vingergewricht 93, nagel 94, maantje van de nagel 94, beschermkapje om de vinger of duim 94

HOOFDSTUK 8 (DELEN VAN) DE BENEN

lies 95, heup 95, been 96, lange, dunne benen 97, dikke benen 97, x-benen 98, o-benen 98, bovenbeen 98, schoot 99, knie 100, kieholte 100, kuit 101, scheen 101, voet 101, grote voeten 102, horrelvoet 103, enkel 103, hak 103, vreef 103, teen 104

HOOFDSTUK 9 VERWERKING VAN ETEN EN DRINKEN

doorslikken 105, boeren 105, rommelen (van de maag) 106, een wind laten 106, wind 107, naar de w.c. moeten 107, een plas doen 108, plas 111, zijn behoefte doen 111, hoop 113, keutel 113, overgeven 114, braaksel 114, spugen 115, spuug 115, kwijlen 116, kwijl 116

HOOFDSTUK 10 SEXUALITEIT, VOORTPLANTING EN GEBOORTE

zedig leven 118, (overdreven) preutse vrouw 118, (overdreven) preutse man 118, preuts 119, nymfomane 119, vrouwengek 119, hitsig 120, oude vrijster 121, vrijgezel 122, samenwonen

122, onecht kind 123, concubine 123, concubant 123, hoer 124, hoerenloper 124, pooier 125, flikker 125, masturberen 125, ongesteld zijn 125, geslachtsrijp zijn 126, van elkaar houden 127, vrijen 128, gemeenschap hebben 129, een kind verwekken 130, in verwachting zijn 130, dikke buik 133, weeën 134, vruchtwater 134, vliezen 134, in het kraambed liggen 135, geboren worden 135, met de helm op geboren worden 137, navelstreng 138, nageboorte 138, een kind gekregen hebben 138, miskraam 138, vroedvrouw 139

HOOFDSTUK 11 SLAAP

gapen 141, slapen II 141, slaap 142, dutje 143, slaperig 143, dommelen 143, slecht slapen 144, dromen 145, droom 145, snurken 145, slaapwandelen 145, wekken 147, wakker worden 147, opstaan 147

HOOFDSTUK 12 ANDERE LICHAAMELIJKE VERSCHIJNSELEN

ademen 148, adem 148, oogdrek 149, zweten 149, zweet 150, hartkloppingen 150, bibberen 150, beven 150, huiveren 151, huivering 151, huiverig 152, kippevel 152, rillen 152, klappertanden 153, verkleumd 153, koukleum 154, steken 155, snuiten 155, snot 156, druppel (aan de neus) 157, de hik hebben 157, hik 158, hoesten 158, schrapen 160, rochelen 160, slijm 161, ophalen 161, niezen 162

HOOFDSTUK 13 GEZONDHEID EN ZIEKTE ALGEMEEN

gezond, 163, er goed uitzien 164, er slecht uitzien 164, niet lekker 165, pips 176, slap 169, ziekte 169, ziek 170, ziekelijk 171, ernstig ziek 171, (een ziekte) onder de leden hebben 17, mankeren 172, sukkelen (met zijn gezondheid) 172, zich beter voelen 173, erger worden 174, achteruitgaan 174, wegwijnen 175, ongeneeslijk 175, ongeneeslijke ziekte 176, geen weerstand meer hebben 176, ongeneeslijk ziek zijn 177, lichamenlijk niets meer waard zijn 177

HOOFDSTUK 14 BIJZONDERE LICHAAMELIJKE VERSCHIJNSELEN

zich pijn doen 179, kreunen 179, pijnlijke plek 180, pijn 180, koorts 181, ijlen 182, verkouden 183, snotteren 184, (slijm) ophoesten 184, slijm 185, bijzondere kwaaltjes 185

HOOFDSTUK 15 GEBREKEN AAN DE HUID

jeuken 186, jeuk 186, blauw 187, schram 187, blaar 188, klemblaar 188, wond 188, gapende wond 189, snee 189, kloof 190, bloeden 190, bloeden als een rund 191, korst 191, litteken 191, jeugdpuisjes 192, puist 192, steenpuist 193, fijt 193, nijdnagel 194, ruw 194, eelt 195, schilfers 195, uitslag 196, eczeem 196, schurft 196, pokdalig 197, zweren 198, zweer 198, etteren 199, etter 199, andere ontstekingen/gebreken aan de huid 199: likdoorn 199, knobbel 199, gezwel 200, wrat 200, vetkwab 200, wild vlees 200

HOOFDSTUK 16 GEBREKEN AAN HET GERAAMTE

verstuiken 201, pijn in het lichaam 201

HOOFDSTUK 17 GEBREKEN AAN HET HOOFD

hoofdpijn 203, hersenziekte 204, duizelig 204, duizeligheid 204, misselijk 204, flauwvallen 205, zenuwtrekkingen 206, stuipen 206, sint-vitusdans 206, beroerte 207, oorpijn 207, middenoorontsteking 207, oogpijn 207, blauw oog 208, strontje in het oog 208, staar 209, tandpijn 209, kapot tandvlees of verhemelte 210

HOOFDSTUK 18 GEBREKEN AAN ROMP EN HALS

hees 211, keelpijn 211, kortademig 212, gebrek aan adem hebben 213, hijgen 213, stikken 214, een hartkwaal hebben 214, hartaanval 215, pijn in de buik 215, misselijk 216, zuurbrand 216, darmafsluiting 216, suikerziekte 216, steek in de zij 217, hardlijvig zijn 217, aambeien

Nederlandstalige inhoudsopgave vervolg

218, diarree hebben 218, blaasontsteking hebben 219, een prostaataandoening hebben 220

HOOFDSTUK 19 GEBREKEN AAN ARMEN EN BENEN

een tremor hebben 221, open been 221 winterhanden, wintervoeten 221 opgezette voeten krijgen 222, oedeem 222

HOOFDSTUK 20 BESMETTELIJKE ZIEKTES

besmettelijke ziekte 223, heersen 223, t.b.c. 223, roodvonk 224, mazelen 224, waterpokken 224, gordelroos 225, geelzucht 225, gangreen 225, bof 225, tetanus 226

HOOFDSTUK 21 ANDERE ZIEKTES

reumatiek 227, ischias 228, multiple sclerose hebben 228, kanker 228

HOOFDSTUK 22 VERZORGING

patient 229, spreekuur 229, recept 229, medicijnen 230, ziekenhuis 230, opereren 231, strijker 231, kwakzalver 231

INHOLD

DE MENS NAOR

LICHAAM

inleiding	5
namen metwarkers	6

HOOFDSTUK 1

ALGEMEEN

leu, volk, mensen	11
vrouwleu	12
mansleu	13
ene	14
gin mense	14
vrouw, mense, wief	15
man, keerl	16

HOOFDSTUK 2

LAEFTIED

kleinen	18
deerntjen	18
jungskan	19
jeugd	19
opschötteling	20
jonge vrouwe	21
jongen keerl	22
minderjeureg	23
meerderjeureg	23
volwassen	23
olde vrouwe	24
olden keerl	25
old	25
goed bi-j waezen	26
te kinde waezen	26
't niet lange meer	
maken ²⁷	
doodgaon	28
dood waezen	29

HOOFDSTUK 3

UTERLEK

greujen	30
oorleken	30
trudelken	31
krummel	31
pröpken	32
knorf	32
mager	33
magerder worden	35
latte	36
slungel	37
brokke	37
labes	38

stender	38
boom (van 'n keerl)	38
pappereg	39
dikke meuje	40
papzak	40
slappe tinus	41
zwak	42

HOOFDSTUK 4

LICHAAM ALGEMEEN

lief	45
nakend	46
vel	47
moedervlek	47
aore	48
bloed	48
geraamte	48
bot	49

HOOFDSTUK 5 (DELEN

VAN) 'T HEUF

kop, heuf	50
waterheufd	50
knienenköpken	51
schedel	51
steerne	52
daets	52
hassens	52
hoor	52
kronne	53
weerstrubbe	53
sluuk hoor	53
kroes hoor	53
stekkeleg hoor	54
koef	54
kaal	55
kale kop	55
gezichte	56
boord	57
bakkebaarden	58
snorre	59
knevel	59
slaopen I	59
oge	60
wenkbrauwen	61
wange	61
kuultjen I	62
neuze	62
kokkerd	63
sproeten	63
oor	64

mond, bek	64
lippe	65
gehemelte	65
tonge	66
tandvleis	67
tand	67
hoektand	67
kies	68
verstandskies	68
wisselen	69
gebit	69
kunstgebit	69
kinne	70
kuultjen II	70
onderkaak	70

HOOFDSTUK 6 (DELEN

VAN) DEN ROMP EN

HALS

hals I	72
nekke	72
scholder	73
oksel	73
borste	73
titte	74
tepel	75
middel	76
boek	76
navel	77
geslachtsdelen	78
kut	78
piemel	79
zaod	80
rugge I	81
pokkel	81
lenden	81
gat I	82
eers	83
harte	84
hals II	84
lelleken	85
longen	85
slokdam	85
mage	85
laever	86
nieren	86
blaoze	86
darm	86
blinden darm	87
endeldarm	87
baarmoeder	87

inhold vervolg

**HOOFDSTUK 7 (DELEN
VAN) DE ARME**

arm	88
hand	88
kollenschuppe	89
rugge II	89
palm	90
moes	90
voes	90
vinger	91
doem	91
wiesvinger	92
middelvinger	93
ringvinger	93
pink	93
knökkel	93
naegel	94
määöntjen	94
dumeling	94

**HOOFDSTUK 8 (DELEN
VAN) DE BENE**

lies	95
huppe	95
been, poot	96
stelten	97
päöle	97
taksbene	98
varkensvangersbene	98
baovenbeen	98
schoot	99
knee	100
kneeholte	100
kute	101
schenne	101
voet	101
plarken	102
peerdevoot	103
enkel	103
hakke	103
vri-je	103
tee	104

**HOOFDSTUK 9
VERWARKING VAN
ETTEN EN DRINKEN**

deursloeken	105
bölken	105
koeren	106
'n scheet laoten	106
scheet	107

naor 't huusken	
motten	107
pissen	108
pisse	111
poepen	111
hoop	113
drol	113
aovergeven	114
braaksel	114
spi-jen	115
spi-je	115
zeiveren	116
zeiver	116

**HOOFDSTUK 10
SEXUALITEIT,
VOORTPLANTING EN
GEBOORTE**

netjes laeven	118
kwezel	118
dreugen	118
preuts	119
keerlsgek	119
vrouwleugek	119
heite	120
olde vriejster	121
vriejgezel	122
hokken	122
onecht kind	123
biewief	123
bieslaop	123
hoer	124
hoerenloper	124
pooier	125
flikker	125
zich aftrekken	125
ongesteld waezen	125
riepe waezen	126
van mekare holden	127
vri-jen	128
neuken	129
'n kind maken	130
in verwachting waezen	130
dikke boek	133
wejen	134
water	134
vlies	134
in 't kraombedde	
liggen	135
geboren worden	135
met de helm op	

geboren worden	137
navelstreng	138
naogeboorte	138
'n kleinen ekregen	
hebben	138
miskraom	138
vroedvrouw	139

HOOFDSTUK 11 SLAOP

gapen	141
slaopen	141
slaop	142
släöpken	143
slaopereg	143
dommelen	143
slech slaopen	144
dreumen	145
dreum	145
snörken	145
slaopwandelen	145
roepen	147
wakker worden	147
opstaon	147

**HOOFDSTUK 12
ANDERE LICHAMELEKE
VERSCIENSELEN**

aosemen	148
aosem	148
kötte	149
zweiten	149
zweit	150
hartbotsinge	150
bibberen	150
beven I	150
huveren	151
huvering	151
huvereg	152
kippenvel	152
rillen	152
klappertanden	153
verkleumd	153
koldkleum	154
stekken	155
snoeven	155
snotter	156
drop	157
de hik hebben	157
hik	158
hoesten	158
schrappen	160

rochelen	160				
sliem	161				
ophalen	161				
proesten	162				
HOOFDSTUK 13					
GEZONDHEID EN					
ZIEKTE ALGEMEEN					
gezond	163				
der goed uutzien	164				
der slecht uutzien	164				
niet goed	165				
wit	176				
slap	169				
ziekte	169				
ziek	170				
ziekelek	171				
slim ziek	171				
onder de lejen hebben	172				
mankeren	172				
sökkelen	172				
zich better veulen	173				
slimmer worden	174				
achteruutgaon	174				
wegkwienen	175				
ongeneeslek	175				
ongeneesleke ziekte	176				
niks bie te zetten					
hebben	176				
niet weer better					
worden	177				
versletten waezen	177				
HOOFDSTUK 14					
BEZUNDERE					
LICHAMELEKE					
VERSCIENSELEN					
zich zeer doen	179				
kreunen	179				
zere plekke	180				
piene	180				
koorts	181				
dollen	182				
verkeld	183				
snotteren	184				
kwalsteren	184				
kwalster	185				
bezondere kwäöltjes	185				
HOOFDSTUK 15					
MANKEMENTEN AN 'T					
VEL					
jökken	186				
jök	186				
blauw	187				
schramme	187				
blöre	188				
klemblore	188				
wonde	188				
gat II	189				
snee	189				
barste	190				
bloeien	190				
bloeien as 'n varken	191				
korste	191				
littéken	191				
jeugdpuuskes	192				
poes	192				
steenpoes	193				
fiet	193				
streupnaegel	194				
row	194				
zwil	195				
schilfers	195				
uitslag	196				
eczeem	196				
schörft	196				
pokdaleg	197				
zweren	198				
zweer	198				
etteren	199				
etter	199				
andere ontstekingen/ mankementen an 't vel	199				
liekdoorn	199				
knobben	199				
gewas	200				
wratte	200				
kwabbe	200				
wildewas	200				
HOOFDSTUK 16					
MANKEMENTEN AN 'T					
GERAAMTE					
verstoeken	201				
piene in de butte	201				
HOOFDSTUK 17					
MANKEMENTEN AN 'T					
HEUF					
heufpiene	203				
harsenwater	204				
duzeleg	204				
duzelegheid	204				
naar	204				
flauwvallen	205				
beving in de zemels	206				
stoepen	206				
viemeldans	206				
bereurte	207				
oorpiene	207				
middenoortstekking	207				
oogpiene	207				
blauw oge	208				
wegescheetje	208				
staar	209				
tandpiene	209				
roos in de mond	210				
HOOFDSTUK 18					
MANKEMENTEN AN					
ROMP EN HALS					
hees	211				
piene in den hals	211				
kortäömeg	212				
hechten	213				
hiegen	213				
stikken	214				
'n hartkwaole hebben	214				
hartanval	215				
piene in den boek	215				
misselek	216				
zoerbrand	216				
beslottene krampkoliek	216				
sukerzeekte	216				
stekke in de zied	217				
hardlieveg waezen	217				
aambeien	218				
an de schijt waezen	218				
las van de blaoze					
hebben	219				
las van 't water					
hebben	220				

inhold vervolg

HOOFDSTUK 19		waterpokken	224	HOOFDSTUK 22	
MANKEMENTEN AN		gordelroos	225	VERZÖRGING	
ARME EN BENE		gaelzucht	225	patient	229
beven II	221	koldvuur	225	sprek-uur	229
gatbeen	221	bof	225	recept	229
winterhande, winter- veute	221	klem	226	millecienen	230
dikke voeten kriegen	222	HOOFDSTUK 21		ziekenhuus	230
waterzucht	222	ANDERE ZIEKTES		opereren	231
HOOFDSTUK 20		rimmetiek	227	strieker	231
BESMETTELEKE		iesiejas	228	kwakzalver	231
ZIEKTES		't an 't ruggemarg		register	233
besmetteleke ziekte	223	hebben	228	bijlage 1	249
heersen	223	kanker	228	Nederlandstalige	
t.b.c.	223			inhoudsopgave	250
roodvonk	224			inhold	253
mazelen	224				

*A'j 'n bepaold woord neet vinden könt,
a'j fouten vindt of a'j bepaolde wensen
aover 't WALD hebt, schrief dan an:*

*Staring Instituut
Grutstraat 31
7001 BW DOETINCHEM*

Veur dee metwarking bu'w heel arg dankboor